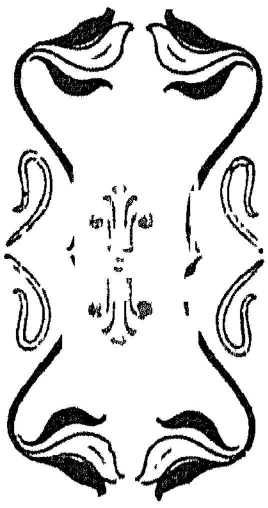
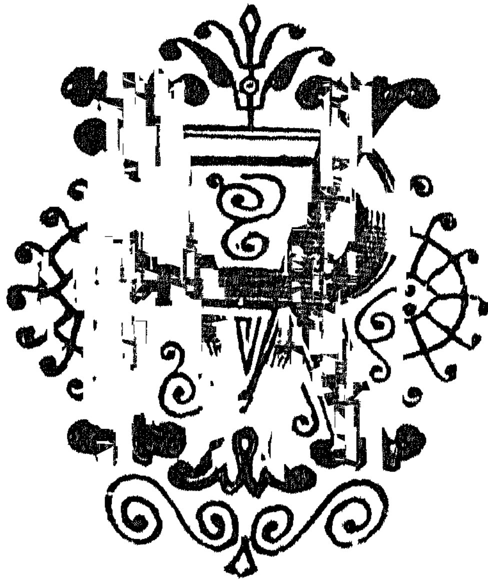
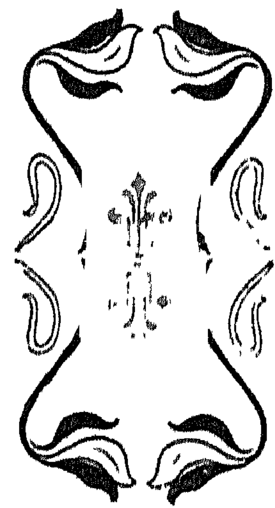
VOL. 2.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమదాంధ్ర భారతము.

ఆరణ్యపర్వము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము.

1915.

V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS, MADRAS.

విషయసూచిక.

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.				పుట.
శౌనకుఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మంబులు సెప్పుట	...	...	...	3
ధర్మరాజు సూర్యు నారాధించి వరంబుఁ గొనుట	...	...	...	6
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రుని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట		...	...	7
ధృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రసురభిసంవాదంబు సెప్పుట		...	...	10
మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని శపియించుట	...	...	...	12
కిమ్మీరుం డనురాక్షసుఁడు భీముచేఁ జచ్చుట	...	...	...	14
యాదవపాంచాలాదులు పాండవుల కడ కేతెంచుట		...	...	14
ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితోఁ దనపరిభవంబు సెప్పి దుఃఖించుట		...	...	16
కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు సౌంభకోపాఖ్యానంబు సెప్పుట		...	...	18
సాల్వుఁడు ప్రద్యుమ్నునిచే బాధితుం డై మరలి పోవుట		...	...	21
పాండవులు ద్వైతవనంబునకు వచ్చి యుండుట	...	...	...	23
ద్రౌపదీ ధర్మరాజుల సంవాదము	...	...	...	25
భీమసేన ధర్మరాజుల సంవాదము	...	...	...	29
కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	...	...	...	32
ఈశ్వరుండు గిరాతవేషంబున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట	...	...	...	36
అర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని స్తోత్రము సేయుట	...	...	...	38
ఇంద్రుఁడు దేవగణంబులతో నర్జునునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట		...	...	40
అర్జునుఁ డమరావతికిఁ బోవుట	...	...	...	41
ఊర్వశి యర్జును నపుంసకునిఁగా శపించుట	...	...	...	44

ఆరణ్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

ధర్మరాజునకు బృహదశ్వుండు నలోపాఖ్యానంబు సెప్పుట		...	...	49
నలుఁడు దమయంతియొద్దకు దేవదూత యై పోవుట	...	...	...	53
నలుండు స్వయంవరలబ్ధ యైనదమయంతిం బెండ్లి యగుట		...	...	55
నలుండు దమయంతీసహితుం డై యడవికిఁ బోవుట	...	...	...	56
దమయంతిశాపంబునం గిరాతుండు సచ్చుట	...	...	...	59
దమయంతి సుబాహుపురంబు ప్రవేశించుట	...	...	...	61
నలుఁడు గర్కోటకునిచేత దష్టుం డగుట	...		...	63
చేదిపురంబున సుదేవుఁ డనుబ్రాహ్మణుఁడు దమయంతి నెఱుంగుట	...		...	65
దమయంతి నలు నెడఁబాసి విదర్భాపురంబు సేరుట	...	...	...	67
నలుండు గలిచేత విముక్తుం డై విదర్భకుఁ బోవుట	...	...	...	70
కేశిని యనుదూతి దమయంతితో నలునిగుణంబులు సెప్పుట		...	...	72
నలుండు నిజరూపంబుతో దమయంతిం గూడుట	...	...	...	74

విషయము.	పుట.
ధర్మరాజునొద్దకు నారదమహాముని వచ్చుట	76
లోమశమహాముని ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	86
లోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషంబులు సెప్పుట	88
అగస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బగుట	90

ఆరణ్యపర్వము - తృతీయాశ్వాసము.

అగస్త్యచరిత్రము	94
దేవతలు వైకుంఠమునకుఁ బోయి విష్ణుని స్తుతియించుట	95
అగస్త్యుఁడు వింధ్యంబు పెరుఁగకుండ వారించుట	96
అగస్త్యుఁడు సముద్రోదకంబు పానంబుసేయుట	97
భగీరథుండు సముద్రము జలముచే నించుట	98
సగరసుతులు గపిలమహామునికోపాగ్నిచే భస్మ మగుట	100
లోమశుఁడు ధర్మజునకు ఋశ్యశృంగుచరిత్రము సెప్పుట	103
ఋశ్యశృంగుఁడు వేశ్యను మునికుమారునిఁగా భావించుట	104
విభాండకుఁడు ఋశ్యశృంగుని వెదకుచు వచ్చుట	106
అకృతవ్రణుఁడు ధర్మరాజునకుఁ బరశురామునిమహిమ సెప్పుట	107
పరశురాముఁడు కార్తవీర్యునిఁ జంపుట	110
లోమశుఁడు ధర్మజునకు సౌకన్యాఖ్యానంబు చెప్పుట	113
చ్యవనుఁ డాశ్వినుల సోమపీథులఁ జేయుట	114
మాంధాతృచరిత్రము	115
సోమకుం డనురాజర్షిచరిత్రము	116
శిబి యనురాజర్షిచరిత్రంబు లోమశుఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట	118
లోమశుఁడు ధర్మజునకు నష్టావక్రుచరితంబు చెప్పుట...	120
లోమశుఁడు ధర్మరాజునకు యవక్రీతుచరిత్రంబు చెప్పుట	121
దేవత లర్వావసునకు మెచ్చి కోరినవరంబులెల్ల నిచ్చుట	124
పాండవులు గంధమాదనపర్వతంబునకుం బోవుట	126
భీముఁడు సౌగంధికహరణార్థంబు పోవుట	129
భీమునకు హనుమంతుండు చతుర్యుగాచారవర్తనంబులను దెలుపుట	131
హనుమంతుఁడు భీమునకుఁ దన పూర్వరూపంబుఁ జూపుట	132
భీముఁడు యక్షరాక్షసులతో యుద్ధంబు సేయుట	135
భీముఁడు జటాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట	137

ఆరణ్యపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము.

ఇంద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	143
అర్జునుఁడు నివాతకవచు లనురాక్షసుల జయించిన కథ	145
అజగరోపాఖ్యానము	149
ధర్మరాజు భీమసేనుని వెదకఁబోవుట	150
ధర్మరాజు నహుషప్రశ్నంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట	152
శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట	155
మార్కండేయుం డనుమహాముని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట	156
మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట	159
అత్రిగౌతముల పరస్పరసంవాదము	160

విషయము. పుట.

మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు వైవస్వతువృత్తాంతంబును జెప్పుట ... 163
మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రళయప్రకారంబు సెప్పుట 165
నారాయణుఁడు మార్కండేయునకుఁ దనప్రభావంబు సెప్పుట 168
మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ గలియుగధర్మంబులు సెప్పుట 170
కలియుగంబున విష్ణుండు కల్కిరూపంబున ధర్మంబు ప్రతిష్ఠించుట 172
మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట 173
,, ,, ఇంద్రద్యుమ్నుచరిత్రము సెప్పుట ... 178
,, ,, కువలాశ్వుచరిత్రము సెప్పుట 179
,, ,, మధుకైటభులచరిత్రము సెప్పుట ... 182

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము.

ధర్మజునకు మార్కండేయుఁడు పుత్త్రునకుండఁ దగుగుణంబులం జెప్పుట ... 186
మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకుఁ బతివ్రతామాహాత్మ్యంబు సెప్పుట ... 187
కౌశికుం డనుబ్రాహ్మణుఁడు ధర్మవ్యాధునియొద్దకుఁ బోవుట 189
ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికున కహింసాస్వరూపంబు సెప్పుట 192
ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికునకు జీవలక్షణంబులు సెప్పుట. 193
ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికునకుఁ దనపూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పుట 199
మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు నంగిరసుం డగ్ని యైనతెఱంగు సెప్పుట ... 201
ఇంద్రుఁడు కేశి యనురాక్షసునిఁ బాఱఁ దోలుట 205
కుమారస్వామియవతారము 208
ఇంద్రుఁడు కుమారస్వామిపై నెత్తివచ్చుట 209
ఈశ్వరుండు కుమారస్వామియొద్దకు వచ్చుట 212
కుమారస్వామి సప్తమాతృకలబాలగ్రహంబులఁ జేయుట... 213
ఈశ్వరుండు గుమారసహితుం డై భద్రవటంబు సేరుట 215
కుమారస్వామి మహిషాసురుం జంపుట 216
సత్యాద్రౌపదీసంవాదము 219
ద్రౌపది సత్యభామకుఁ బతివ్రతాధర్మంబులు సెప్పుట 221
ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవుల వనవాసక్లేశంబునకు దుఃఖించుట 223
కర్ణశకునిదుర్యోధనులు మంతనంబు సేయుట 225
కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రుచేత ఘోషయాత్ర కనుజ్ఞ గొనుట 226
దుర్యోధనుఁడు ఘోషయాత్రఁ బోవుట 228
చిత్రసేనుం డనుగంధర్వరాజు దుర్యోధనునితో యుద్ధము సేయుట 230
భీమార్జుననకులసహదేవులు గంధర్వులతో యుద్ధంబు సేయుట 233
చిత్రసేనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకువచ్చి దుర్యోధనుని విడిచిపెట్టిపోవుట 235

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము.

దుర్యోధనుని విషాదము 237
దుర్యోధనుండు ప్రాయోపవేశము సేయఁ బూనుట 239
ప్రాయోపవిష్టుం డైనదుర్యోధనునిఁ గృత్య పాతాళంబునకుఁ గొనిపోవుట ... 242
దుర్యోధనుఁడు ప్రాయోపవేశము మాని కరిపురంబునకుఁ బోవుట 244
దుర్యోధనుఁడు వైష్ణవం బనుయజ్ఞము సేయుట 246
ద్వైతవనంబునందలి మృగసమూహము ధర్మజుస్వప్నమునందు వచ్చి తమదుఃఖంబు సెప్పుట. 248

విషయము.	పుట.
వ్యాసుఁడు ధర్మజునకు వ్రీహిద్రోణాఖ్యానంబు సెప్పుట	250
ముద్గలునకు దేవదూత పుణ్యలోకంబు తెఱంగు సెప్పుట	252
సైంధవుఁడు ద్రౌపదిం జూచి మోహించుట	253
ద్రౌపది సైంధవునితో నిష్ఠురోక్తులు వలుకుట	257
సైంధవుఁడు ద్రౌపదిని బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవుట	258
పాండవు లేవురు సైంధవుపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట	260
అర్జునుఁడు సౌవీరకుమారులం బన్నిద్దఱిఁ జంపుట	263
భీముఁడు సైంధవుం బట్టికొని పరిభవించుట	265
ధర్మజునకు మార్కండేయుఁడు రామాయణకథ సెప్పుట	267
బ్రహ్మ రావణకుంభకర్ణవిభీషణులకు వరంబులిచ్చుట	269
దశరథుఁడు రామవిశ్లేషముచే సురలోకగతుం డగుట...	271
మారీచుఁడు మాయామృగం బై చనుదెంచుట	274
రావణుఁడు సీత నెత్తికొని లంకకుఁ బోవుట	276
శ్రీరాముఁడు కబంధుఁ డనురాక్షసుం జంపుట	278
వాలిసుగ్రీవుల యుద్ధము	280
త్రిజట తనస్వప్నవృత్తాంతము సీతతోఁ జెప్పుట	282

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము.

రాముఁడు లక్ష్మణుని సుగ్రీవునొద్దకుఁ బంపుట	285
హనుమంతుఁడు రామునితో సీతం జూచిన వృత్తాంతంబు సెప్పుట	287
వానరవీరులు నానాదేశంబులనుండి సుగ్రీవునొద్దకు వచ్చుట	289
రాముఁడు దర్భశయనుం డై సముద్రుం బ్రార్థించుట	290
అంగదురాయబారము	292
ప్రహస్తధూమ్రాక్షుల యుద్ధము	294
కుంభకర్ణుఁడు యుద్ధము సేయుట	296
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునితోడ యుద్ధము సేయుట	298
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునిచేతఁ జచ్చుట	301
శ్రీరాముఁడు రావణాసురుని సంహరించుట	302
మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు సావిత్ర్యుపాఖ్యానంబు సెప్పుట	305
సావిత్రి సత్యవంతుని వివాహం బగుట...	307
సత్యవంతుఁడు సావిత్రీసహితుండై వనంబునకుఁ బోవుట	309
సావిత్రి యమునివలన నభీష్టవరంబులు వడయుట	311
సత్యవంతుఁడు సావిత్రితోడ మరలి తనయాశ్రమంబునకు వచ్చుట	314
సూర్యుఁడు బ్రాహ్మణవేషంబునఁ గర్ణునకు హితంబు సెప్పుట	316
సూర్యుఁడు గర్ణునితో నింద్రుచే శక్తిఁ గైకొను మని చెప్పుట	319
కుంతి దుర్వాసునకుఁ బరిచర్య సేయుట	320
కుంతి సూర్యునివరంబున గర్భంబుఁ దాల్చి కర్ణుం గాంచుట	323
ధర్మరాజు బ్రాహ్మణునియరణి దెచ్చుటకుఁ బోవుట	327
నకులాదులు యక్షుని నిరాకరించి నీరు ద్రావి మూర్ఛితు లగుట	328
ధర్మరాజు యక్షప్రశ్నముల కుత్తరంబు లిచ్చుట	332

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

క. శ్రీ కీర్తిశ్రీ[1]వల్లభ
లోకజనస్తుత్య సర్వలోకాశ్రయ ర
త్నాకరపరివృతసకలధ
రాకాంత జితారి రాజరాజనరేంద్రా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నిజాయుధంబులు ధరియించి కృష్ణాసహితులై [2]యుత్తరము ఖించి యరిగిన నింద్రసేనాదులైనమూలభృత్యులు పదునాలుగువేలరథంబులతోడ సుభద్రాభిమన్యు ప్రతివింధ్యాదులం దోడ్కొని వారిపిఱుందన యరిగి రంత నప్పాండవులంజూచి పౌరులెల్లఁ బరమదుఃఖితులై. 2

క. చనునె [3]యధర్మద్యూతం, బున నిట్టుల పాండురాజపుత్త్రులఁ బ్రభులన్
వనగతులఁ జేయ దుర్యో, ధనధృతరాష్ట్రులకు విగతదయహృదయులకున్. 3

క. క్రూరతరధార్తరాష్ట్రుని, కారము వారింప రైరి గాంగేయుఁడు న
బ్భారద్వాజుఁడుఁ గృపుఁడు ను, దారుఁడు విదురుండు నేమిదలఁచిరొ బుద్ధిన్. 4

సీ. కర్ణజయద్రథగాంధారు లాప్తులై, యుండంగ లోభి దుర్యోధనుండు
రాజు గా నీతనిరాజ్యంబునం దెట్లు, లుండంగ నేర్తుమీ[4]యుర్వి నింక
నేది ధర్మువు ప్రజ నెవ్వరు గాతురు, పరమధార్మికులైనపాండుసుతుల
యరిగినచోటిక యరుగుద మని వారి, పిఱుఁదన చని పాపభీతమతులు

ఆ. వీరులార మమ్ము విడిచి మీ కరుగంగఁ, జనునె మాకు నొండుశరణ మెద్ది
సాధులకు నసాధుసహవాసమునఁ బాప, సంప్రయోగ మగుట సందియంబె. 5

క. తిలలును నీళ్లును వస్త్రం, బులుఁ బుష్పసుగంధవాసమున సౌరభముం

1 విభవా...సర్వలోకప్రియ. 2 యుత్తరమించి ; యుత్తరించి. 3 యధర్మదురోదర,మున.
4 యుర్వియంను, నెట ధర్మువు.

బోలు పెసఁగఁ దాల్చుఁ గావున, నలయక సత్సంగమమున నగు సద్గుణముల్.

వ. సాధుసమ్మతంబు లైనగుణంబుల నొప్పి జన్మవిద్యాకర్మంబులం బ్రశస్తుల రై
యార్యవృత్తుల రైనమీసహవాసంబున నుండి [1]కృతార్థుల మగుదుము దుష్కృ
తంబులయం దనారంభు లయ్యును జనులు దుర్జనదర్శనస్పర్శనసంభాషణసహా
సనంబులం జేసి ధర్మవిహీను లగుదురు గావున నేము దుర్యోధనురాజ్యంబున
నుండ నోపము మాయనుగమనంబున కొడంబడవలయు నని కృతాంజలు లైన
నప్పౌరులం జూచి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 7

క. మాయందు లేనిగుణములు, మీయనురాగమునఁ జేసి మిగిలి వెలింగెన్
మీయనుగతి మాకు నభి, ప్రాయము వనవాసదుఃఖభర [2]మోపుదురే. 8

తే. వలవ దుడుగుండు మీ రని వారి నెల్లఁ, గరుణఁ బాండవజ్యేష్ఠుండు గ్రమ్మఱించెఁ
బౌరు లట్లు నివర్తింపఁ బడి నిరంత, రార్తనాదు లై యరిగిరి హస్తిపురికి. 9

వ. ఇట్లు [3]పాండవులు గృతప్రస్థానులై గంగాతీరంబునం బ్రమాణాఖ్యవటంబున
విడిసి గంగాస్నానంబు సేసి నాఁటిపగలును రాత్రియు నందయుండి రంతఁ బ్రభాత
సమయంబున. 10

చ. పరువడి నగ్నిహోత్రములు బంధులు శిష్యులుఁ దోడ రా మహీ
సురవరు లెల్లఁ బాండునృపసూనులయొద్దకుఁ బ్రీతి నేఁగుదెం
చిరి బహువేదఘోషములఁ జేసి నిరస్తసమస్తకిల్బిషో
త్కరు లగు [4]చున్నధన్యులు జగత్పరిపూజ్యులు బ్రహ్మసమ్మితుల్. 11

వ. ఇట్లు దమతోడన వనవాసంబు సేయ నిశ్చయించి వచ్చినవిప్రుల [5]నతిప్రీతి
గౌరవంబున నర్చించి తదాశీర్వాదంబుల నభినందితుం డై ధర్మతనయుండు
వారల కిట్లనియె. 12

క. అపహృతసర్వస్వుల మై, సపత్నులనికారమునఁ బ్రచండాటవిలో
విపులఫలశాకమూలము, లుపయోగించుచును [6]నిష్ఠ నుండెదుమాతోన్. 13

క. రానేల వచ్చి నవయం, గానేల నివాసములకుఁ గ్రమ్మఱి చనుఁడు
గ్రానేకపశార్దూలభ, యానకవనవాస మర్హ మగునే మీకున్. 14

వ. అనిన విని బ్రాహ్మణులు పరమదుఃఖితులై మీర కాని మాకు నొండుగతి లేదు
మమ్ము ననన్యశరణ్యుల విడుచుట [7]ధర్మంబు గాదు. 15

ఆ. ఆశ్రితులను భక్తు [8]లగువారి నన్యుల, నైన విడువఁజాల రట్టి విప్ర
వరుల భక్తిపరుల వసుధేశ మీయట్టి, ధార్మికులకు విడువఁ దగునె చెపుమ. 16

---

1 యేము కృతార్థు లగుదుము...సుజనులు. 2 మొప్పుదురే. 3 తమతోడ వనవాసంబు సేయ వచ్చువారల నిలిపి పాండవులు...యుండు నంతఁ. 4 మానధన్యులు. 5 నతిప్రియ 6 బ్రీతి. 7 ధర్మువు. 8 లైనవారిని నన్యు లైన; లగువారి నెప్పుడు, నన్యు లైనవిడువ రట్టి విప్ర, వరుల ధర్మపరుల వసుధేశ నీయట్టి, ధార్మికునకు; లగువారి నన్యుల, నైన విడువ రనిన యట్టి విప్ర, వరుల ధర్మపరుల.

వ. [1]అస్మత్పోషణోపాయచింత సేయ వలదు వన్యమూలఫలంబుల నేమ తెచ్చికొని
యుపయోగించుచు జపహోమాదిపుణ్యక్రియల మీకుం బ్రియంబు సేయుచు
నుండెద మధర్మవర్తియయి మీ కపకారంబు సేసిన ధార్తరాష్ట్రరాష్ట్రంబున
నుండ నోప మనిన వారలరాక కొడంబడి. 17

తే. ఇష్టమృష్టాన్నములఁ దొల్లి యెల్లప్రొద్దుఁ, దృప్తు లగుచున్న వసుమతీ దేవవరులఁ
గానలందు శాకాశనుల్ గాఁగ నెట్లు, సూడనోపుదు నని ధర్మసూనుఁ డపుడు.

శౌనకుఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మంబులు సెప్పుట.

వ. శోకమూర్ఛితుండై మహీతలంబుపయిం బడినయాతని నాశ్వాసించి శౌనకుం
డను బ్రహ్మఋషి దొల్లి యాత్మవ్యవస్థానార్థంబు జనకగీతంబు లయినశ్లోకంబుల
యర్థంబులు యుధిష్ఠిరున కిట్లనియె. 19

క. శోకభయస్థానంబు ల, నేకంబులు గలిగినను [2]విహీనవివేకుం
డాకులతఁ బొందునట్లు వి, వేకము గలవాఁడు బుద్ధివికలుం డగునే. 20

క. శారీరమానసమహా, దారుణదుఃఖములఁ జేసి [3]తఱఁగి శరీరుల్
క్రూరతరబాధఁ బొందుదు, రా రెంటిని జెఱుతు రార్యు లమలినబుద్ధిన్. 21

వ. వ్యాధిశ్రమానిష్టసంస్పర్శనేష్ట[4]వివర్జనంబు లనునాల్గింటం బుట్టి శారీరదుఃఖం
బు లాశుక్రియాదిప్రతియోగంబుల నుపశమిల్లు మఱి స్నేహజంబు లయిన
మానసదుఃఖంబులు జలంబుల నగ్ని యుపశమిల్లునట్లు విమలజ్ఞానంబునం జేసి
యుపశమంబునం బొందు. 22

క. స్నేహార్ణవమగ్నుం డయి, దేహి మహాదుఃఖముల న ధృతిఁ బొందును దుః
ఖాహతుఁడు శోకతాపవి, మోహి[5]యగున్ స్నేహమూలములు రాగాదుల్. 23

వ. కావున బంధుమిత్రధనసంచయంబులవలని స్నేహంబు విడుచునది పద్మ
పత్రంబు [6]నీరం బొందనియట్లెఱుక గలవారి నెట్టియెడలను స్నేహంబు వొం
దదు స్నేహంబున రాగంబును రాగంబునం గామంబును గామంబునం గ్రోధం
బును గ్రోధంబునం దృష్ణయు వర్తిల్లు. 24

క. అది సర్వదోషముల [7]కా, స్పద మది దురితక్రియానుబంధంబులకున్
మొదలు నిరంతరదుఃఖ, ప్రద మని మదిఁ దలఁచి తృష్ణఁ బాతురు సుమతుల్. 25

వ. మఱియుఁ [8]దృష్ణాతురుం డర్థలోభంబునఁ గోటరస్థం బయినయనలంబునం జేసిద
గ్ధంబగు వృక్షంబునుంబోలె వినాశంబునం బొందు నర్థాసక్తుం డైనవాఁడు

1 అస్మత్పోషణోపాయంబునకు జింత సేయ వలవదు... మధర్మవర్తులయి ... రాష్ట్రుల రాష్ట్రంబు. 2 వివేకవిహీనుం... బుద్ధి విరహితుఁ డగునే; బుద్ధి విరతుం డగునే; బుద్ధి విగతుం డగునే. 3 తగిలి. 4 విలోలజ్ఞానంబు లనునాలుగింటం బుట్టి. 5 యగుటఁ జేసి స్నేహముల రాగాదుల్; యగుటఁజేసి స్నేహమున మోహితుఁడై. 6 నీరిలోఁ బొరయనియ; నీరం బొరయనియ; నీరియం దుండియు బొందనియ. 7 కా, స్పదమయి... మది నెఱఁగి. 8 దృష్ణాపరుండై నర్థ.

శుభంబులు వడయ నోపండు మృత్యువువలనం బ్రాణులకు భయంబు గలుగున
ట్లర్థవంతులకు రాజ చోర స్వజన జలానలంబులవలన భయంబు నియతంబు. 26

తే. జలములందు మత్స్యంబులు చదలఁ బక్షు, లామిషం బెట్లు భక్షించు నట్లు దివిరి
యెల్లవారును జేరి యనేకవిధుల, ననుదినంబును భక్షింతు రర్థవంతు. 27

క. అర్థమ యనర్థమూలం, బర్థమ మాయావిమోహ నావహము నరుం
డర్థార్జనదుఃఖమున న, పార్థీకృత[1]కర్ముఁ డగుట పరమార్థ మిలన్. 28

వ. అట్టియర్థంబువలన దర్పకార్పణ్య మాన భయోద్వేగంబులు పుట్టుఁగావున [2]నర్థో
పార్జనచింత సేయవలదు రూపయౌవన ధన విభవ ప్రియసంవాసంబు లనిత్యంబు
లగుట నందు బుద్ధిమంతులు విమోహింప రనిన నమ్మునివరునకు ధర్మతనయుం
డి ట్లనియె. 29

సీ. ఆత్మోపభోగార్థ మర్థలాభేచ్ఛ నా, కెన్నండు లేదు మహీసురాగ్ర
గణ్యుల నత్యుగ్ర కాననాంతరమున, నెవ్విధంబున భరి యింతు నొక్కొ
యని యిప్డు వగచెద ననవద్యగుణయుక్తి, ననఘ మా యట్టిగృహస్థతతికిఁ
బోష్యుల [3]నెయ్యెడఁ బ్రోవక యుండను, విప్రుల నతిథుల వృథయ పుచ్చఁ

ఆ. జనునె నిజధనంబు సంవిభాగించి యీ, వలయు సాధురక్ష వలయుఁ జేయ
నభిమతాశ్రమంబు లందు గృహస్థాశ్ర, మంబ కాదె యుత్తమంబు వినఁగ. 30

వ. [4]మఱి యార్తునకు శయనంబును భీతున కభయంబును దృషితునకు జలంబును
బుభుక్షితునకు నన్నంబును శ్రాంతునకు నాసనంబును నిచ్చుట సనాతనం బైన
యుత్తమగృహస్థధర్మంబు తృణ భూమ్యుదక ప్రియవచ నాదరదానం బెల్లవారికి
నశ్రమంబ యాత్మార్థంబుగా నన్నపాకంబును నసాక్షికభోజనంబును వృథాపశు
ఘాతంబును బాపహేతువు లగ్నిహోత్రంబులు ననడ్వాహంబులు నతిథి బాంధవ
విద్వజ్జన గురు మిత్త్ర భామినీ నివహంబు లపూజితంబులై యెగ్గు సేయును గావున
గృహస్థుండు సర్వసంతర్పకుండు గావలయుం గావునం బ్రతిదినంబును బక్షి
శునకశ్వాపదార్థంబు సాయంప్రాతలయందు వైశ్వదేవంబు సేసి యమృతాశి
యు విఘసాశియుఁ గావలయు యజ్ఞశేషం బమృతంబు నాఁబరఁగు నతిథిభుక్త
శేషంబు విఘసంబు నాఁబడు నట్టివృత్తి వర్తిల్లువాఁ డుత్తమగృహస్థుం డనిన
ధర్మరాజునకు శౌనకుం డి ట్లనియె. 31

క. హారివిషయాభిలాషము, గారణముగ నెంతయెఱుక గలవారును దు
ర్వారవికారముఁ బొందెదు,వారు నిజేంద్రియము లవి యవశ్యము లగుటన్. 32

---

1 జన్మఁ; విభవుఁ. 2 నర్థపరిత్యాగ చింతసేయవలయు రూపయౌవనవిభవేంద్రియ సంతోషంబు లనిత్యంబు లగుట నెందు; నర్థపరిత్యాగంబు సేయవలయు. 3 నేడ్తెఱఁ. 4 మఱియుఁ దృషితునకు జలంబును బుభుక్షితున కన్నంబును... శ్రాంతునకు శయనంబును... నట్టి యజ్ఞశేషం... బోష్యభుక్తశేషంబు.

వ. సంకల్పజం బైనకామంబునం దగిలినమనస్సుచేతం [1]ప్రేరితంబై శ్రోత్రాదీంద్రి
యంబులు శబ్దాదివిషయంబులం బరిభ్రమించుటం జేసి విషయాభిలాషవిశిఖవిద్ధు
లై దేహులు తేజోలుబ్ధంబు లైనశలభంబులుంబోలె శోకానలంబునం బడి త
మ్మెఱుంగక యవిద్యాకర్మతృష్ణలం జేసి సంసారచక్రంబునందుఁ బ్రవర్తిల్లుదు రట్టి
బ్రహ్మాదితృణపర్యంతభూతప్రవృత్తియందు రాగద్వేషవిముక్తులై యభిమాన
మత్సరంబులు విడిచి వేదచోదితం బైనసమ్యక్సంకల్పసంబంధం బింద్రియనిగ్ర
హంబు వ్రతవిశేషంబు గురుసేవనం బాహారయోగం బధ్యయనాగమంబు కర్మ
సన్న్యాసంబు చిత్తనిరోధం బను నెనిమిదింటను గర్మానుష్ఠానంబు సేసినమహాత్ములు
దమ తమ తపోమహత్త్వంబునం జేసి సంసారంబు జయింతురు నీవును శుశ్రూషా
శ్రవణగ్రహణ ధారణోహాపోహార్థవిజ్ఞాన తత్త్వజ్ఞానసమన్వితుండవు నీచేతం
బ్రారబ్ధంబు లైనయవి సర్వంబులును సంపన్నంబు లగు. 33

క. వసురుద్రాదిత్యాదులు, వసుధేశ [2]తపంబుగౌరవంబున నైశ్వ
ర్యసమృద్ధు లైరి తపమునఁ, బ్రసిద్ధముగ నిష్టసిద్ధి వడయుము నీవున్. 34

వ. తపస్సిద్ధు లైనవారు దమ తలంచినదాని నక్రమంబునం బడయుదురు గావున నీవు
నుపశమవంతుండ వై తపంబు సేసి [3]యోగార్థసిద్ధి వడసి బ్రాహ్మణుల ననుచ
రించుచు నీమనోరథంబు సఫలంబు సేయు మనిన శౌనకువచనంబు సేకొని భ్రాతృ
మధ్యగతుం డైనధర్మతనయుండు ధౌమ్యునకు నమస్కరించి యిట్లనియె. 35

తే. వనమునకువచ్చినవయంగ [4]వలవదుడుగుఁ, డనిన నుడుగక మీతోన యరుగుదెంతు
మనిరి బ్రాహ్మణుల్ వీరి కాహారమేయు, పాయమున నుగ్రవనమునఁ బడయనేర్తు.

వ. వీరల విడువ నోప నేమి సేయుదు ననిన వివిని ధౌమ్యుండు పెద్దయుం బ్రొద్దు [5]చింతించి
ధర్మరాజున కిట్లనియె. 37

ఆ. భూతరాశి దొల్లి పుట్టి బుభుక్షాభి, తప్తమయినఁ జూచి తద్భయంబు
నపనయింపఁ [6]గడఁగి యదితిసుతాగ్రణి, గమలబాంధవుండు గరుణతోడ. 38

వ. ఉత్తరాయణగతుం డై యుర్వీరసంబు పరిగ్రహించి దక్షిణాయనగతిం బర్జన్య
భూతుం డై యోషధులం బడసి రాత్రులయందుఁ జంద్రకిరణామృతంబునం జేసి
వానిం దడుపుచు [7]వర్ధించి యం దన్నంబు పుట్టించి ప్రజారక్షణంబు సేయుటం
జేసి యన్నం బాదిత్యమయం బని యెఱింగి తొల్లి భీమ వైన్య కార్తవీర్యనహు
షాదులు యోగసమాధిష్ఠితు లై సూర్యభజనంబున నన్నంబుఁ బడసి యాపదల
వలనం బ్రజల సముద్ధరించిరి గావున. 39

---

1 భ్రాంతంబు లయి... తేజోలుబ్ధభస్మీభూతశలభం... ధారణరుచివిజ్ఞాన ... సంబంధతుం
డవు...ప్రారంభితం బైన యవి. 2 తపోబలంబు వలనన నైశ్వ. 3 ఆత్మార్థసిద్ధులు వడసి బ్రాహ్మ
ణుల భరియించి వారలకు మనోరథంబు... 4 వలవదుండుఁ, డనిన నుడుగము మాతోన...బడయవ
చ్చు. 5 విచారించి. 6 గడఁగి. 7 వర్తించి...ప్రజాప్రాణధారణంబు...భీమసేనకార్తవీర్య.

లయగ్రాహి.
వారిరుహమిత్త్రు నమరోరగ మునిద్యుచరచారణగణప్రణుతచారుగుణు[1]లోకా
ధారు నఖిలశ్రుతిశరీరు హరిశంకర సరోరుహభవప్రతిము దారుణతమిస్రా
వారణమరీచిపరిపూరితదిగంతరు నిభూరికరుణానిరతు సూరుఁ ద్రిజగద్ర
క్షారతుసహస్రకరుఁ గోరిభజియింపుముమనోరథఫలంబులగుభూరమణనీకున్.

వ. అని ధౌమ్యుండువిశుద్ధాత్ముండైనధర్మరాజునకుసూర్యుండర్యముండు భగుండను నివిమొదలుగాఁగలనామంబులయష్టోత్తరశతంబునభీష్టసిద్ధిప్రదంబయినదానివిస్పష్టార్థవర్ణోచ్చారణంబును విధియుక్తంబును గా నుపదేశించి దీనిం దొల్లియింద్రువలన నారదుండు వడసె[2]నారదువలన వసు వనురాజు వడసె నాతనివలన నేను బడసితి నేను నీకిచ్చితినిది దేవనిర్మితంబుదీన నాదిత్యునతిభక్తి నారాధింపుమనిన.

ధర్మరాజు సూర్యు నారాధించి వరంబు గొనుట.

సీ. హితుఁడైనతనపురో[3]హితునుపదేశంబు, పేర్మితోఁ జేకొని ధర్మసుతుఁడు
నెమ్మిఁ బుష్పోపహారమ్ముల నాదిత్యుఁ, బూజించి భాగీరథీజలంబు
లందుండి విషయంబులం దింద్రియంబుల, నమలవ్రతానుభావమున నుడిచి
వాయుభోజనుఁడుఁబ్రాణాయామపరుఁడునై, సూర్యునామంబులసూర్యుఁ గొలిచి
ఆ. జపము సేయుచున్నఁదపనుఁ డాతనికిఁ బ్ర, త్యక్షమయి త్రిలోకచక్షుఁ డమర
వరుఁడు దురితహరుఁడుతరణి త్రయీమూర్తి, వనజమిత్త్రుఁ డిట్టులనియెఁగరుణ.

వ. నీతపమునకు మెచ్చితి నీపంద్రెండేండ్లును వన్యఫలమూలశాకంబులు నీమహానసంబున ద్రుపదరాజపుత్త్రిచేత సాధితంబులై యక్షయంబులైనచతుర్విధాహారంబులగునని యొక్కతామ్రస్థాలియిచ్చివరంబిచ్చి వనజహితుండంతర్హితుండైన.

చ. అడరఁగ ధర్మనందనుఁ డహర్పతిచేత వరంబు [4]పేర్మితోఁ
బడసి మహీసురోత్తముల భవ్యులఁ బల్వుర నుద్ధరించె న
ప్పుడు ద్రుపదాధిరాజసుత పొల్పుగ వండినశాకమూలముల్
గడురుచి నిష్టభోజనసుఖంబులఁ దృప్తుల జేయుచుండఁగన్. 44

వ. ఇట్లనేకసహస్రమహీసురవరుల ననుదినంబును నభిమతభోజనంబులం దనిపి విఘసామృతభోజనంబులం దృప్తులైన[5]పోష్యుల భుక్తశేషంబు ద్రుపదపుత్త్రిక యుపయోగించుచుండం గొన్నిదినంబు లందయుండి పాండవులు బ్రాహ్మణులచేతం గృతస్వస్త్యయనులై బ్రహ్మర్షిసంఘంబులతోఁ గామ్యకవనంబున కరిగిరంత నిట ధృతరాష్ట్రుండు విదురుం బిలిపించి నీవు భార్గవుకంటె బుద్ధిమంతుఁడవు

---

1 భూతా, ధారు...తమిస్రాదారణ ; తమిస్రావారణు ; తమిస్రాదారణు...నఘారి నతికారుణికు...భూరిభుజనీకున్. 2 నారదువలన నేను వడసితి. 3 హితువచనంబులు...అర్థిఁ బుష్పోపహారమ్ముల...ననవరతావధానమున నుడిచి; ననవరతానుభావమున నొడిచి...సూర్యాదినామముల్ సూర్యుగుతిచి. 4 నెమ్మితోఁ...జెల్వుగ నిర్వహించె. 5 తనపతుల భుక.

పాండవకౌరవులకు సమ్మతుండవు చెప్పు మింక నప్పాండవు లేమి సేయువా రనిన విదురుం డిట్లనియె. 45

మత్తకోకిలము. దేవమూర్తులు పాండుపుత్త్రులు ధీరచిత్తులు వారిపెం
పీ వెఱుంగనివాఁడవే ధరణీశ వాయుసుతుండు గాం
డీవియుం భుజవిక్రమ ప్రకటేకృతుల్ వివిధాస్త్రవి
ద్యావిశేషులు వైరివీరులఁ దక్క నిత్తురె పోరులన్. 46

క. మొనసి యధర్మద్యూతం, బున భేదము పుట్టుఁ బాండుపుత్త్రులకును నీ
తనయుల కని మును చెప్పిన, విన నొల్లక కొడుకుపలుకు వింటివి కడఁకన్. 47

వ. ఇఁక నయినను వారి రావించి తొల్లి నీచేతం బడయం బడినరాజ్యంబునందుఁ బ్రతిష్ఠించి క్షత్త్రియ ధర్మంబును నిలుపుము రాజ్యంబును ద్రివర్గంబును ధర్మమూలంబులు గావున నందవర్తిల్లు ధర్మువు విడిచి యధర్మవర్తియయి కర్ణ శకుని దుశ్శాసన శిక్షితుండైన దుర్యోధనుదుశ్చేష్టితంబుల కొడంబడ వలవదు. 48

తే. వీనిపుట్టినపాపంపువేళఁ బెక్కు, దుర్నిమిత్తముల్ పుట్టిన నిర్ణయించి
యేను జెప్పితిఁ దొల్లియు [1] వీనిచేత, నెట్టుఁ గౌరవులకు నెగ్గు పుట్టు ననియు.

వ. కులదూషకు దూషించి కులంబు రక్షించుట ధర్మువు ధర్మరాజు నఖిలమహీరాజ్యరక్షకుం జేసి పుత్త్రపౌత్త్రమిత్త్రామాత్యబంధువర్గంబుల నెల్ల రక్షింపుము సభామధ్యంబునందు ద్రౌపదీభీమసేనులం బ్రార్థింప దుశ్శాసనుం బంపుము. 50

చ. [2]అతిశయితామరోత్తముఁ డహర్పతి తేజుఁ డజాతశత్త్రుఁ డూ
ర్జితుఁ డజితుండు నీసుతులు సేసినయెగ్గు దలంపఁ డాతనిం
ధృతి నభిషిక్తుఁ జేయుము ప్రతీపకులోద్వహ యిట్లయైన నీ
కృతమునఁ గౌరవాన్వయ మకిల్బిషకీర్తిఁ బ్రకాశితం బగున్. 51

వ. అని పలికినవిదురుపలుకులు విని కడు నలిగి ధృతరాష్ట్రుం డిట్లనియె. 52

క. నాదేహంబునఁ బుట్టిన, యాదినుతుం విడువ నెట్లు లగు నాత్మజులం
[3]గా దనక విఘాతించు ద, యాదూరులు గలరె యిట్లు లన నీ కగునే. 53

—⟹ విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రుని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట. ⟸—

వ. నీవునాకొడుకులయున్నతి కెన్నండుసహింపవు నీసహాయత్వంబు నే నొల్లఁ బాండవులకడ కేనియు నొండుగడ కేనియు[4]నీ కిష్టంబైనచోటికి నరుగు మనిననాక్షణంబ విదురుండు మనోజవైకరథారూఢుండై పాండవులకడకుం గామ్యకవనంబున కరిగె నంత నతనిరాక దవ్వులం గని ధర్మరాజు భీమసేనున కిట్లనియె. 54

సీ. గాండీవమాదిగాఁ గలయాయుధావలు, లుక్కివంబున నప్పు [5]డొడిచికొనఁగ
మఱచినవాఁ డయ్యె మందాత్ముఁ డాధార్త, రాష్ట్రుండు గాంధారరాజతనయు

1 వీనిచెయి, నెట్టు. 2 అతిశయతాపసోత్తముఁ...ప్రతీపకులోత్తమ యట్లులైన నీ, కతమునఁ ...మకల్మషకీర్తిఁ. 3 గా దని విఘాతినిచ్చు. 4 నీ కిష్టం బగు నెడ కరుగుమనిన. 5 డొలిచికొనఁగ.

వచనముల్ విని యక్షవతి నెపంబున వానిఁ, గష్టుఁడై కొనపము కట్టి మనల
మగుడింపఁగా దుష్టమతిఁ జేసి విదురుఁ బు, త్తెంచెఁ గా కున్న నే తేర డితఁడు

ఆ. నింక జూద మాడ నేనోప నిది పని, గాఁగ [1]వచ్చు నొక్కొ కడఁగి విదురుఁ
డేమి సేయువార మితనిని యోగంబు, మనకుఁ జేయ కునికి మానుషంబె. 55

వ. అని తమలోఁ బలుకు చున్నసమయంబున విదురుం డేతెంచిన నతనికిఁ బ్రత్యు
ద్గతులై వినయప్రియసత్కారంబుల సంతుష్టుం జేసి తదాగమననిమిత్తం బడిగి
నవారికి విదురుం డి ట్లనియె. 56

క. మతి వారికి మాకును గడు, హితుఁడవు చెపు మయ్య యింక నెయ్యది కార్య
స్థితి యని ధృతరాష్ట్రుం డే, కత మిష్టం బైనకార్యగతి న న్నడుగన్. 57

వ. ఏ నుభయపక్షంబులవారికి జగంబునకు లగ్గుగ హితం బైనవిధంబు సెప్పిననది
సర్వజనరుచికరం బైనయాహారంబు రోగాతురునకు [2]నరుచికం బైన యట్లు యత
నికి రుచియింప దయ్యె. 58

ఆ. కార్యగతుల తెఱఁగు కలరూపు సెప్పిన నధికమతులు దాని [3]నాదరింతు
రల్పకార్యబుద్ధు లగువారలకు నది, విరసకారణంబు విషమపోలె. 59

వ. దాననచేసి ధృతరాష్ట్రుండు న న్నొల్లక యెగ్గులు వలికి నీవు విపరీతచేతస్కుం
డ విందుండ వలవదు పాండవులకడకుం బొమ్మనిన వచ్చితి రూపలావణ్యవతి
యై వృద్ధ శ్రోత్రియునిచేతం బరిణీత యైనతరుణియుం బోలె రాజ్యలక్ష్మి యద్దు
రాత్మునందు విరక్తయ కాని ప్రీతిఁ బుట్టింపదు. 60

ఆ. ధర్మరహితు లైనధార్తరాష్ట్రులకు భూ, రాజ్యలక్ష్మి సుస్థిరంబు గాదు
ధర్మతనయ నిన్నుఁ దద్రాజ్యసంపదల్, వలచి [4]తమకుఁ దామ వచ్చి పొందు.

వ. నావచనంబున నెగడునది యనిన ధర్మరాజు నట్ల చేయుదు నని యున్నంత
నిట ధృతరాష్ట్రుండు పాండవులయొద్ద విదురునునికి యెఱింగి ధృతిహీనుండై
తన హృదయంబును దృష్టియుం బోనివిదురుం బాసి నిమిషం బేని నిర్వ
హింప [5]నోపక సంజయున కిట్లనియె. 62

క. నెమ్మిగలవాని నాచి, త్త మ్మెఱిఁగెడువాని [6]విదురు ధర్మప్రియు నా
తమ్ము నిట వేగ తోడ్కొని, రమ్మరుగుము కామ్యకాఖ్య రమ్యాటవికిన్. 63

వ. అని పంచిన నప్పుడ సంజయుం డతిత్వరితగతిం గామ్యకవనంబున కరిగి. 64

మ. ధరణీదేవ [7]సహస్రసంకులముతో ధౌమ్యుండు ధర్మజ్ఞమా
భరణుల్ నల్వురు దమ్ములున్ విదురుఁడుం బాంచాలియుం బ్రీతిబం
ధురులై కొల్చుచు నుండ నున్న బుధమిత్రున్ ధర్మరాజుం బ్రభా

---

1 వచ్చునొండె. 2 నరోచికం బైన యట్లతనికి సొగయింప దయ్యె. 3 నాచరింతు, రల్పకార్యయుక్తు లగు. 4 తమకుఁ దార. 5 నేరక. 6 సకల ధర్మప్రియు నా, తమ్ముని నీవిటఁ దోడ్కొని. 7 విశిష్టసంకులముతో...ధర్మక్రియా...కొల్వఁగ నొప్పుచున్న బుధమిత్రున్ (బంధున్)...బ్రభా.

[1]స్ఫుర తేజుం బ్రభుఁ గాంచి సంజయుఁడు సంజాతప్రమోదాత్ముఁడై. 65

క. వనవాస[2]ము సేసియుఁ బ్రభు, వనరాజ్యము సేయునట్టివడువున సంతో
షనిబద్ధబుద్ధి యగుయమ, తనూజునకు భక్తి నెఱిఁగి తా నిట్లనియెన్. 66

వ. మిమ్మును ధర్మార్థవిదుం డైనవిదురునిం గౌరవేంద్రుం డెప్పుడుం దలంచు చుండు మీయనుమతంబునఁ దనయనుజుం దోడ్కొని తేర నన్నుఁ బుత్తెంచె ననిన విని ధర్మరాజు విదురున కిట్లనియె. 67

తే. [3]సర్వజనులును ధృతరాష్ట్రు శాసనంబు, సేయు చున్నచో మనకు విశేషభక్తిఁ
జేయవలయుఁ గావున నెడసేయ కరుగు, మనిన విదురుండు గజపురి కరిగెనంత.

వ. ధృతరాష్ట్రుండును వినయవినమితోత్తమాంగుం డైనవిదురు నతిస్నేహంబునం గౌఁగిలించుకొని [4]మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి నీవు నిత్యక్షమానిరతుండవు నాబుద్ధి లేమికి క్షమియింపు మనిన విదురుం డిట్లనియె. 69

ఆ. నీవు నీసుతుండు నెఱిఁ దప్పి [5]పలికినఁ, బథ్య మయినపలుక పలుక వలయు
వీరు లయినపాండ వేయులతో నిగ్ర, హంబు సేయు టిది నయంబు గాదు. 70

వ. అనుచు నెప్పటియట్ల కార్యసహాయుం డై విదురుండు ధృతరాష్ట్రునొద్ద నున్న నయ్యిద్దఱసంగమంబునకు శంకించి దుర్యోధనుండు కర్ణ శకుని దుశ్శాసనులతో ని ట్లనియె. 71

క. పాండవహితుఁ డగు విదురుఁడు, వెండియుఁ జనుదెంచి కార్యవిధులందు సహా
యుం డయ్యె నతనితోడ హి,తుం డయిమంతనము సేయఁ దొడఁగెన్ విభుఁడున్.

వ. వీర లింకఁ బాండవుల నిందులకు రావించువార లయిన నగ్నివిషజలంబులు ప్రయోగించి వారల కపాయంబు సేయుద మనిన విని శకుని దుర్యోధనుం జూచి యిట్లేల బాలిశం బైనమతిఁ దలంచితివి విదురధృతరాష్ట్రులు విపరీతమతులై రావించినను నిత్యసత్యనిరతు లైన యప్పాండవులు దమచేసినసమయంబు సలుపక యేలవచ్చువా రగుదు రనిన శకుని దుర్యోధనులకుఁ గర్ణుం డిట్లనియె. 73

ఉ. ఇత్తఱిఁ బన్నిపోయి పయి నెత్తి రణం బొనరించి వారలన్
మిత్తికి నంపి ధాత్రి నిరమిత్రముఁ జేయుద మిట్టు లైనఁ ద
ద్వృత్తులు నీక దక్కుఁ గురువీర కడంగుము నావుడున్ మదో
న్మత్తుఁడు గౌరవుం డతనిమాటకు సంతస మంది చెచ్చెరన్. 74

వ. సమరసన్నద్ధుఁ డై సమస్తబలంబును సమకట్టి వెలువడినం దనదివ్యదృష్టినంతయు నెఱింగి కృష్ణద్వైపాయనుండు వచ్చి యిది [6]ధర్మంబుగా దుడుగు మని దుర్యోధనుని వారించి ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. 75

క. పుడమియు రాజ్యముఁ గోల్పడి, యడవుల నేకతమ యున్నయప్పాండవులం

1 స్వరతేజున్. 2 మయ్యునిటఁ. 3 సకల... సేయుచోటను మనకు. 4 మూర్ధిఘ్రాణంబు. 5 యరిగినఁ. 6 ధర్మంబుగా దని దుర్యోధను.

గడఁగి [1]వధియింతు నని నీ, కొడుకరిగెడు నిట్లు తలఁపఁ గూడునె బుద్ధిన్. 76
క. [2]ధృతియుతులై సత్య వ్రతఁ, రతు లయి పదుమూఁడువత్సరంబులు ధర్మ
స్థితి సలిపి వారఁ గడఁగెద, రతులపరాక్రములు మీఁద నాహవమునకున్. 77
క. వనగతు లని వారలపైఁ, జని భంగముఁ బొంది రాఁగ సమకట్టెడు నీ
తనయుఁడు గావున నీ వా, తని వారింపు మది యనుచితం బని నెమ్మిన్. 78
క. విను మేనును నీవును శాం, తనవుఁడు విదురుండు నుండి తగునె యధర్మం
[3]బున నీయుపేక్ష నయం, బును బాండవవిగ్రహంబు పుట్టుట లగ్గే. 79
వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు దుఃఖితుండై నాకును గాంధారికిని భీష్మ విదుర కృపద్రోణులకు ననిష్టంబైనదుష్టద్యూతంబు [4] ప్రవర్తించి దుర్బుద్ధియైన దుర్యోధనుం బుత్త్రస్నేహంబున విడువ నోప [5] ననిన ధృతరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణద్వైపాయనుం డిట్లనియె. 80

ధృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రసురభిసంవాదంబు సెప్పుట.

ఆ. ఎల్ల నెయ్యములకుఁ దల్లిదండ్రులయందు, సుతులవలనినెయ్య మతిశయంబు
ధనము లెంత గలిగినను సుతరహితుల, కెమ్మెయిని మనఃప్రియమ్ము లేదు. 81
వ. తొల్లి సకలగోమాతయయినసురభి [6]సురరాజుకడకుంబోయి కరుణంబుగా నేడ్చినదానిం జూచి సురపతి విస్మితుండై యిట్లేల రోదనాకులితలోచన వయియున్న దాన వెల్లవారికి లగ్గ కదా యనిన నింద్రునకు సురభి యిట్లనియె. 82
క. నీవజ్రము [7]రక్షింపఁగ, నావారికి దక్కఁ ద్రిభువనంబులఁ గల భూ
తావలి కెల్లను గుశలము, దేవేంద్ర జగత్త్రయప్రదీప మహాత్మా. 83
వ. దీనిం జిత్తగింపుము బలంబు గలబలీవర్దంబులతో బలహీనంబు లయినవానిం బూన్చిన నవి దుర్వహభారవహనమహాలాంగలాకర్షణంబులయం దసమర్థంబులైన నడిచియుం బొడిచియు [8]ములుకోలలం గుట్టియు దుర్బలబలీవర్దంబుల జనులు బాధింపంజూచి యేను దానికి దుఃఖించెద ననిన సురభికి సురపతి యిట్లనియె.
క. నీకు నపత్యశతంబు ల,నేకంబులు గలవు వాని కేకాకృతి దుః
ఖాకులత సంభవింపదు, శోకింపకు మనిన సురభి సురపతి కనియెన్. 85
వ. దేవా దీనాననంబు లయి దుర్బలంబు లయినయపత్యంబుల దుఃఖం బే నెట్లు సూడ నోపుదు ననిన నగి యింద్రుండు దానికిం గరుణించి వర్షంబునఁ దృణవర్ధనంబు సేసి దుర్బలబలీవర్దంబులకు బలంబు గావించె నని యింద్రసురభిసంవాదంబు వేదంబులయందు వినంబడుఁ గావున నీకుం బుత్త్రస్నేహంబు సామా

1 వధియింపఁగా నీ. 2 ధృతిఁ బాండుసుతులు సత్య, వ్రతులై; యురుసత్య, వ్రతులై. 3 బును పేక్షింపఁగ. 4 ప్రవర్తిల్లె. 5 నేమిసేయుదు ననిన. 6 సురపతియొద్దకుం బోయి కారుణ్యంబుగా. 7 పనిసేయఁగ...జీవావలికి సెల్లఁ గుశలము. 8 మునికోలలం బొడిచియు దిట్టియుం.

న్యంబుగా వైనను దీనులై వనంబున నవయు చున్న యప్పాండవులకు దయా ళుండ వగుము. 86

తే. నీవుఁ బాండుండు విదురుండు నెమ్మి నాకు
నొక్కరూ పైనయట్లు నీ కుదితయశులు
నీసుతులు నూర్వురును బాండునృపతనూజు
లేవురును నొక్కరూప కా నెఱుఁగవలయు. 87

క. సుజనులసహవాసంబునఁ, గుజనులు సద్ధర్మమతు లగుట నిక్కము ధ
ర్మజునొద్దనుండి నీయా, త్మజుఁడు ప్రశాంతుండు ధర్మమార్గుండు నగున్. 88

వ. రాజర్షి యైనధర్మరాజుతోడిసహవాసంబు సర్వజనహితంబు గావున నాతని నుపా సించి దుర్యోధనుండు గొండొకకాలం బుండునట్లుగాఁ బనుపు మట్లయిన నుభ యపక్షంబులకు ల గ్గగు ననిన ధృతరాష్ట్రుండు గృతాంజలి యయి మునీంద్రా దుర్యోధనుండు నాపలుకులు వినండు కురుకులంబు రక్షించునట్టిబుద్ధి గల దేని దాని మీర శిక్షింపుం డని మ్రొక్కిన. 89

క. అనఘుఁడు మైత్రేయుం డను, మునినాథుఁడు వచ్చి ధర్మమున నాతనిఁ దా
ననుశాసించుఁ దిరంబుగ, నని చెప్పుచు నప్పరాశరాత్మజుఁ డరిగెన్. 90

వ. అంత. 91

ఉ. న్యాయవిదుండు గామ్యకవనంబున ధర్మజునొద్దనుండి మై
త్రేయుఁడు ధీయుతుం డరుగుదెంచిన నప్పుడ యమ్మునీంద్రు నిం
ద్రాయితుఁ డాంబికేయుఁ డుచితస్థితిఁ బూజితుఁ జేసె నాత్మ ని
శ్శ్రేయసలాలసుం డయి విశేషసపర్యలఁజేసి భక్తితోన్. 92

వ. ఇట్లు దనచేతం బూజితుండై సుఖవిశ్రాంతుం డైనమునివరునకు ధృతరాష్ట్రుండు ముకుళితహస్తుం డై భట్టారకా యెందుండి వచ్చితి రని యడిగిన నతనికి మైత్రే యుం డి ట్లనియె. 93

చ. అలఘు[1]తపోభరంబున జటాజినముల్ ధరియించి రూక్షవ
ల్కలములు గట్టి కూరలును గాయలుఁ బండులు భోజనంబుగా
నలయక కామ్యకం బనుమహావిపినంబున నున్నపాండవే
యులకడనుండి వచ్చితిఁ గురూత్తమ నీసుతు నిన్ను జూడఁగన్. 94

వ. ఏ నఖిలతీర్థదర్శనార్థంబు పరిభ్రమించుచుఁ గురుజాంగలంబున కరిగి యందుఁ గురుకులోత్తము లైనపాండుపుత్త్రులం జూచితి. 95

ఆ. అనినవనతాస్యుఁ డయి ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లనియె నెట్లు సెప్పుఁ [2]డయ్య యందుఁ బాండవులకు సత్యభాషణులకుఁ గుశలంబె వార లిట దలంతురొక్కొ. 96

క. అమితభుజశక్తి నంతక, సము లప్పాండుసుతు లిందుసాభ్రాత్రస్నే

1 తపోబలంబున. 2 డయ్య మీరుఁ.

హామునకు విచ్ఛేదముగా, సమయాతిక్రమము సేయ [1] సమకట్టరుగా. 97
వ. అనిన మైత్రేయుం డి ట్లనియె. 98
క. చనుదెంచి మహామునివరు, లనవరతము వారలకుఁ బ్రియం బొసరఁగ దీ
వన లీగిఁజేసి కుశలము, మనుజేశ్వర వారు ధర్మమతియుతు లగుటన్. 99
క. వారలు సమయము దప్పిన, వారిజరిపుహితులగుతు లవశ్యముఁ దప్పక్
వారికి నకారణంబ ని,కారము నీకొడుకు సేఁసె గడునహితుం డై. 100
వ. అని దుర్యోధనుం జూచి యయ్యా నీవు బుద్ధిగలవేనిఁ బాండవులతో విరోధం
బుడుగు మట్లయిన నీకును వారికిం గురుకులంబునకు లగ్గగు నాపలుకుఁ జేకొనుము.
సీ. వజ్రసంహనను లవార్యపరాక్రముల్, పాండుకుమారు లాఖండలాభు
లందఱు నాగశతాయుత [2] ప్రాణు లు, గ్రాహవకాంక్షు లుత్సాహపరులు
వారలలో బలవంతుండు బకహిడిం, బాసురు లనువారి నాసురమునఁ
జంపె నాగాయుతసత్త్వ జరాసంధు, నెక్కటి యోర్చినయక్కజుండు
తే. ఘోరవనమున వీరుఁ గిమ్మీరుఁ డనుసు, రారినిశ్చల ఘనభీకరాంగుఁ బట్టి
పోర వధియించి నట్టిసమీరజునకు, భూరిభుజునకు మార్కొనువారుఁ గలరె.

మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని శపియించుట.

వ. వారికి వాసుదేవ ధృష్టద్యుమ్నులు సంబంధ [3] సహాయులు జరామరణవంతులైన
మనుజులు వారిం జెనకి యెట్లు జీవింతురు నీవు వారితో నొడంబడియుండు మిది
కార్యం బనిన మైత్రేయుపలుకు లాదరింపక పాదాంగుష్ఠంబున నేల వ్రాయుచు
బాహువెత్తి దొడలు సఱచి నగుచున్న యాదుర్యోధనుం జూచి మైత్రేయుండలిగి
యీయపరాధంబున నాహవంబగునందు భీముగదాఘాతంబున నీయూరుయుగ
ళంబు భగ్నం బయ్యెడు మని శాపంబిచ్చిన వెఱచి ధృతరాష్ట్రుండు మునీంద్రా
యట్లుగా కుండం బ్రసాదింపు మనిన నమ్మునివరుం డి ట్లనియె. 103
తే. కడఁగి సమబుద్ధి వీనికిఁ గలిగెనేనిఁ, గాదు శాపఫలం బట్లు గాక బుద్ధి
హీనుఁడై గర్వితుం డగు నేని శాప, హవ్యవాహ ఫలంబు వీఁ డనుభవించు.
వ. అని ప్రసన్నుం డైన మైత్రేయునకు నాంబికేయుం డి ట్లనియె. 105
క. కిమ్మీరుం డనురక్కసుఁ, డమ్మారుతతనయుచేత నత్యుగ్ర [4] వనాం
తమ్మున నిహతుం డయినవి,ధ మ్మెట్టులు సెప్పు మద్భుతం బిది యనినన్. 106
వ. నాపలుకులు నీకొడుకు వినం డయ్యె నేనేల చెప్పెద దీనిం బాండవసహాయులైన
విప్రులచేత విదురుం డిమ్ముగా నెఱింగినవాఁ డతనివలన విను మని చెప్పి మైత్రే
యుం డరిగినం గిమ్మీరవధకథాశ్రవణ [5] పరుం డై త న్నడిగిన ధృతరాష్ట్రునకు

1 సమకట్టెదరో. 2 త్రాణు...లుత్సాహమతులు ... నాహవమునఁ... ఘోరరణమున... నిశ్చలభీకరాకారు; నిశ్చలభీకరాకారుగిట్టి. 3 కార్యసహాయులు...నాహవంబునాఁడు. 4 రణాంతమ్మున...బది. 5 కుతూహలపరుఁ డై.

విదురుం డిట్లనియె నిం దుండి చని పాండవులు మూఁ డహోరాత్రంబులు నిరంతరప్రయాణంబు సేసి కామ్యకవనంబుఁ జొచ్చువా రొక్కనాటియర్ధరాత్రంబున రాక్షసప్రచారవేళయందుఁ బరిభ్రమించుచు రాక్షసమాయ గావించు చున్నవాని నతినిశితదంష్ట్రికరాళం బైనతనవదనగహ్వరంబుఁ దెఱచి గ్రుడ్లు మెఱవ బభ్రుకేశంబులు దూల బాలార్కరశ్మియుతం బయినబలాహకంబునుం బోలె సకలప్రాణిభయజననంబుగా గర్జిల్లు చున్నవాని [1]నిజపాదఘట్టితమహీతలప్రచలనవేగవేల్లితవల్లీపల్లవబాహుపరిరంభణసుఖంబుఁ బాదపంబుల కాపాదించు చున్నవాని నెదుర నొక్కరక్కసుం గని రంత వాఁడును బ్రాహ్మణసంఘంబుముందటఁ గృష్ణాజినావృతు లై వచ్చుపాండవుల దవ్వులం గని మార్గనిరోధి యై మహాపర్వతంబునుంబోలె నున్న నదృష్టపూర్వప్రమాణం బైనవాని దేహంబు జూచి నిమీలితనయన యయి దుశ్శాసనకరాకృష్టవికీర్ణ వేణీభరంబు వెనువెంట నొలయం బాంచాలి పంచపర్వతంబులనడిమినదియుంబోలెఁ బతుల నడుమ భయవ్యాకులచిత్త యైన నింద్రియంబులు విషయరతిం బరిగ్రహించునట్లు లేవురు నక్కోమలిం బట్టుకొని భయపడకుండ నాశ్వాసించు చున్నంత.

క. రక్షోఘ్నమంత్రముల నా, రాక్షసమాయా[2]పరిస్ఫురణఁ జెఱిచెఁ గ్రియా
దక్షుఁడు ధౌమ్యుఁడు పాండవు, లీక్షించుచు నుండఁగా నహీనప్రతిభన్. 1(8

వ. అంత. . 109

క. ప్రతివిహితమాయు నత్యా, యతభుజయుతుఁ గోపఘూర్ణితారుణ[3]విస్ఫా
రితనేత్రు నసురఁ జూచి భ, రతకులవర్ధనుఁడు ధర్మరాజి ట్లనియెన్. 110

వ. నీ వెవ్వరివాఁడ వెవ్వండ వివ్వనంబున నేల యున్నవాఁడ వనిన వాఁ డి ట్లనియె.

క. ఏను బకాసురుననుజుఁడఁ, గినాశుఁడ మానవులకుఁ గిమ్మీరుఁ డనం
గా నెగడుదు నీకామ్యక, కాననమున సర్వసత్త్వఖాదనబుద్ధిన్. 112

క. పాయక యుండుదు రాక్షస, మాయల సమరంబు సేసి మనుజుల విగతో
పాయులఁ జంపుచు భక్షణ, సేయుదు నమరాదులకు నజేయుఁడఁ [4]బోరన్. 113

వ. నాకు వెఱచి యెల్లవారును దూరంబున దీనిం బరిహరింతురు మీ రెవ్వ రిందుల కేల వచ్చితిరి మిమ్ము వధియించి యిపుడ భక్షించెద ననిన వానికి యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె. 114

ఆ. ఏను ధర్మసుతుఁడ నీతఁడు భీముండు, వాఁడు విజయుఁ డల్లవారు గవలు
పాండవేయుల మనుప్రథ వనవాసంబు, సేయ వచ్చితిమి విశేషయుక్తి. 115

సీ. అనవుడు రాక్షసుం డట్టహాసంబుతో, నెట్టెట్టు భీముండె యీతఁ డేమి
పుణ్యమో వీని నెప్పుడు సంపఁగాంతునో, యని యున్నచోఁ దాన యరుగు దెంచె

---

1 నిజపాదపాతఘట్టిత ; నిజపాదఘట్టనమహీతలప్రచురవేల్లితవల్లీ... వ్యాకులితచిత్త. 2 బలస్ఫురణ. 3 విస్ఫారితనేత్రు. 4 నెందుకా.

నధికు మాయన్న బకాసురు నాయిష్ట, సఖు హిడింబాసురుఁ జంపి యున్న
ఖలు మ్రింగి జీర్ణంబు గావింతు వాతాపిఁ, దడయక మ్రింగిన తపసియట్ల
ఆ. యనిన [1]రక్కసునకు నరిగినయగ్రజు, నలుక యెఱిఁగి వీరుఁ డర్జునుండు
మొనసి గాండివంబు మోపెట్టె నవశిత, ఖడ్గపాణు లైరి కవలు నంత. 116

కిమ్మీరుం డనురాక్షసుఁడు భీముచేఁ జచ్చుట.

ఉ. ఘోరపరాక్రముల్ ప్రబల కోపపరుల్ పృథుసారభూరిభూ
మీరుహపాణు లుద్ధతు లమిత్రవిఘాతులు వీరబృందబృం
దారకు లార్చు చొండొరులఁ దాఁకిరి దారుణభంగిఁ బొంగి కి
మ్మీరసమీరసూనులు సమీరవిధూతపయోధు లట్లనై. 117
తరలము. పొరిని వారలచేతియున్నత [2]భూరుహాయుధముల్ పర
స్పరకఠోరశిరస్థ్సలంబుల పై వడిం బడి మత్తకుం
జరశిరఃపతితంబు లైనలసన్మృణాళములట్ల జ
ర్జరిత మయ్యెఁ దదారవప్రతిశబ్ద మొప్ప నగంబులన్. 118
వ. ఇట్లొక్కముహూర్తంబు వృక్షయుద్ధంబు సేసి యాసన్నమహీరుహంబులు స
మసిన నయ్యిద్దఱు శిలాయుద్ధంబునకుఁ దొడంగి చేయునెడం బవనజనిక్షిప్త
నిష్ఠుర శిలాహతహృదయుం డై భానుం బట్టుకొనుస్వర్భానుండునుంబోలెఁ
గిమ్మీరుండు భీముం బట్టుకొనిన భీముండు వాని హీనబలుం గా నెఱింగి
కృతాంతదండానుకారంబు లయినతన బాహుదండంబుల నమ్మనుజకంటకుకటి
కంఠప్రదేశంబులు పట్టుకొని నేలం బెట్టి దేహయష్టి విఱిచి బకుం జంపినవిధం
బునఁ గిమ్మీరు విగతప్రాణుం జేసి. 119
తే. బకహిడింబులు హతు లైనఁ బనివిపనివి,యఱచి [3]శోకింపఁగానకయమపురమున
కరిగి తక్కట రాక్షస యనుచుఁ దెరువు,వాయఁ బావని దత్కళేబరము వైచె.
వ. ఇట్లు ధర్మరాజువచనంబునఁ గిమ్మీరు నక్రమంబున వధియించి తద్వనవాసు
లకు రాక్షసభయం బుడిపినమహావీరు నమ్మారుతాత్మజు ధర్మార్జుననకులసహ
దేవులును ధౌమ్యాదిమహీసురవరులును బ్రశంసించి రని విదురుండు [4]గిమ్మీరు
వధ సెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రునకు హృదయదలనం బయ్యె నిట పాండవులు
గామ్యకవనంబున నుండునంత. 121

యాదవపాంచాలాదులు పాండవులకడ కేతెంచుట.

సీ. వసుమతీరాజ్యంబువలన నిరస్తులై, మునివృత్తి నత్యుగ్రవనములోన
నవయుచుఁ బాండుభూనాథనందను లున్న, వా రని విని యతిక్రూరమతుల

1 నగ్రజునకు నలిగినరక్కసు. 2 భూరిభూరుహముల్...నభంబునకా. 3 శోకించి.
4 గిమ్మీరవధ...నఁట.

ధృతరాష్ట్రసుతుల నిందించుచుఁ బాంచాల, యాదవ వృష్ణిభోజాంధకు లెల్ల
నచ్యుతప్రముఖు లై యప్పాండవులకడ, కేతెంచి శోకపరీతు లగుచు

ఆ. నున్న నధికధర్మయుక్తుఁ డుపేంద్రుండు, నికృతిఁజేసి పాపనియతబుద్ధిఁ
బాండవులకు నట్లపాయంబు సేసిన, ధార్తరాష్ట్రులకును దద్దయలిగి. 122

క. అనిఁ గర్ణశకుని దుర్యో, ధన దుశ్శాసన నవాస్ర ధారాపాతం
బునఁ దృప్తిఁబొందు వసుధాం, గన రాక్షస కాక గృధ్రగణములతోడన్.

క. అవినీతుల వధ్యులఁ గౌ, రవపాంసులఁ జంపి ధర్మరాజునకుఁ గురు
[1]ప్రవరున కొనరింతమ యీ, యవనీరాజ్యాభిషేక మవిజితశక్తిన్. 124

వ. అని యుగాంత్యకాలకుపితకృతాంతాకృతి నున్న జగన్నాథు జనార్దనుం బ్రశాం
తచిత్తుం జేసి యర్జునుం డతని నిట్లని కీర్తించె. 125

ఆ. పూజ్యుఁడవు పురాణపురుషుండ వీశుండ, వప్రమేయుఁడవు చరాచరంబు
లయినభూతరాసు లచ్యుత నీయంద, పుట్టు నిలుచు లయముఁ బొందు[2]చుండు.

వ. నీవు దొల్లి గంధమాదనంబునం గందమూలఫలాశనుండ వై పదివేలేండ్లుతపంబు
సేసి పుష్కరంబున నేకాదశసహస్రవర్షంబులు జలంబుల యాహారంబుగానుండి
ప్రభాసం బనుతీర్థంబున దివ్యసహస్రవర్షంబు లేకపాదస్థితుండ వయి యుండి బ
దరీవనంబునం [3]బవనంబుభక్షించుచు నూర్ధ్వబాహుండ వయి యేకపాదంబున
ననేక సహస్రవర్షంబులు నిలిచి సరస్వతీసత్త్రంబున నవకృష్ణోత్తరాసంగుండ వై ని
యమకృశీకృతశరీరంబుతోఁ బండ్రెండువర్షంబుల శేషవ్రతంబులుసలిపిన తపోని
ధానంబవు నిఖిలలోకజైత్రుండ వయి చైత్రరథంబున నుత్తమక్రతువు లనేకం
బులు సేసి యొక్కొక్కక్రతువునకు నూఱేసిలక్షలు సువర్ణంబులు దక్షిణ లి
చ్చిన యజ్ఞపురుషుండవు తపోయజ్ఞంబులు రెంటను సమృద్ధతేజుండ వయి దైత్య
దానవేంద్రుల వధియించి యింద్రున కింద్రత్వం బేకాధిష్ఠితంబు సేసిన లోకప్ర
భుండ వదితికిం గశ్యపునకు నుదయించి యింద్రానుజుండ వై త్రివిక్రమంబునం
ద్రిజగంబుల నభివ్యాపించిన విశ్వరూపధరుండవు. 127

క. నరకశిశుపాలు రాదిగ, ధరణీకంటకుల నధికతరదర్పులఁ బ
ల్వుర వధియింపఁగ మహి నవ, తరించినమహాత్ముఁడవు [4]నుతస్థిరశక్తిన్. 128

క. అనృతము మదమును మత్సర, మును గ్రోధము [5]ననువికారములు వొరయునె ని
న్ననుపమగుణముల నీ కొరు, లెన వోల్పఁగఁ గలరె సురమునీంద్ర ప్రణుతా.

వ. అని కృతాంజలి యయిన ధనంజయుం జూచి దనుజభంజనుం డిట్లనియె. 130

తే. నరుఁడు నారాయణుండు నాఁబరగుఁనాది,మునుల మిద్దఱమందునీవనఘ నరుఁడ

---

1 ప్రవరున కొనరించెద నీ...మవహితశక్తిన్. 2 నెంచు. 3 దత్ఫలంబులు బవనంబు సరస్వతీసత్రంబున నపాకృతసంగుండవై కృష్ణాజినోత్తరీయా (స) ంగుండవై నియమకృశీకృతాంగుండవై పండ్రెండువేలవర్షంబు. 4 నుతస్థిరశక్తిన్. 5 నిర్వికార; దుర్వికార; నిర్విచార.

వేను నారాయణుండ ననూనశక్తి, యుతుల మైన మర్త్యయోనిఁ బుట్టితిమి [1]పేర్మి.

తరువోజ. నిరతంబుగా నేను నీ వనుభేదనియమంబు లే దైక్యనిష్ఠయ మనకు
నిరువురకును నీకు నిష్టుండ నాకు నిష్టుండు మఱి నీ కనిష్టుండ నాకుఁ
గర మనిష్టుం డట్లుగా నమ్ము మనుచు ఘనభుజుల్ భువనోపకారైకమతులు
హరియు నర్జునుఁడుఁ బ్రియంబుతోఁ దగిలి యన్యోన్యహితభాషు లగుచుండు నంత.

ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితోఁ దనపరిభవంబు సెప్పి దుఃఖించుట.

వ. అఖిలరాజలోక పరివృతుం డయి యున్ననారాయణునొద్దకు వచ్చి ద్రుపదరాజపుత్త్రి ముకుళితకరాంబుజ యయి నిన్ను నాదిప్రజాసర్గంబునఁ బ్రజాపతివని యసితుం డయిన దేవలుండును సత్యంబువలన యజ్ఞం బుద్ధరించుటం జేసి నిత్యసత్యమయుండ వయినయజ్ఞపురుషుండ వని కశ్యపుండును శిరంబున దివంబును బాదంబుల మేదినియును లోచనంబుల సూర్యుండును నవయవంబుల లోకంబులు నభివ్యాపించుటం జేసి సర్వమయుండ వని నారదుండును నక్షయజ్ఞాననిధి వని సర్వమునిముఖ్యులును జెప్పిరి. 133

మధ్యాక్కర. అని ననివృత్తులై పుణ్యచరితులై యాత్మప్రబోధ
వినిహితచిత్తులై సర్వధర్మార్థవిదు లయి తృప్తిఁ
దనరెడు రాజర్షివరులకును యోగధరులకు సాధు
జనులకు గతి నీవ నిత్యకారుణ్య సర్వశరణ్య. 134

వ. నీయంతఃకరణప్రవృత్తికగోచరం బెద్దియు లేదయినను నాపడినపరాభవం బెఱింగించెద. 135

సీ. పార్థివప్రభుఁ డైన పాండుమహీపతి, కోడల నయి యుద్ధకుశలు లయిన
[2]పాండుతనూజుల భార్యనై పూజ్యఁడ, నైన నీయనుజనై యధికశక్తిఁ
బరఁగుధృష్టద్యుమ్ను భగిని నై ధృతరాష్ట్రు, పట్టిచే సభఁ దల పట్టియీడ్వఁ
బడి పాపకర్ముచేఁ బరిధాన మొలువంగఁ, బడి దారుణం బైనపరిభవంబు
ఆ. పడితి నట్టినన్నుఁ బాండవుల్ సూచుచు, నుండి రోరులువోలె నుక్కుదక్కి
యాపగాతనూజుఁ డాదిగాఁ గలవృద్ధ, బంధుజనులు సూచి పలుక రయిరి. 136

క. శర ణనినవారిఁ గరుణా, కరు లయి రక్షించుపురుషకారాన్వితులే
శర ణని యఱచిన [3]నాలిం, పర భీమార్జునులబాహుబల మేమిటికిన్. 137

వ. భ్రాతృపుత్త్రబంధుజనంబులు నాకుం గలిగియు లేనివా రయి రట్టియెడం గర్ణుండు నన్నుం జూచి నగియె. 138

ఆ. కర్ణునగవు లోకగర్హితుం డగుదుస్స, సేను [4]చెయిదికంటె శిఖియపోలె

1 నెమ్మి. 2 పాండవవీర్యుల భార్యనై పూజ్యుండ, నైన నీ...నుండి రుక్కణంగి యొరుల పోలె, నాపగాతనూజుఁ. 3 వారిం, పర భీమార్జునుల. 4 చెయ్వు.

నడరి నామనంబు నతిచారు[1]ణక్రియ, నేర్చు చున్నయది మహీధరుండ. 139

వ. తొల్లి వేదాధ్యయనంబు సేయుచు బాలకేళీవినోదంబున నున్నకాలంబునఁ బ్రమాణకోటియందు సుప్తుం డయినభీమసేను నంటఁ గట్టి గంగమడువునం ద్రోపించియు విషంబుఁ బెట్టియు విషసర్పంబులం [2]గఱపించియు జననీసహితు లైనయేవురను వారణావతంబున లక్కయిల్లు సొనిపి యందు దహనంబు బ్రయోగింపం బంచియు ననేకంబు లైనయపకారంబులు సేసి యిప్పుడు దుర్యోధనుం డధర్మద్యూతంబున రాజ్యంబు నపహరించి రాజలోకసమక్షంబునం దమ్ము నిరాకృతులం జేసినను బరాక్రమపరాఙ్ముఖు లైనపాండవులు నాపరిభవంబు నెట్లు దలిగెద రని బాష్పధారాస్నపితపయోధర యయి పాణివల్లవంబుల నయనసమ్మార్జనంబు సేయు చున్నపాంచాలిం జూచి వాసుదేవుం డి ట్లనియె. 140

చ. [3]తనుకుచు నున్ననీహృదయతాపనిమిత్తమునన్ సురేంద్రనం
దనుపటుబాణపాతహతిఁ దద్ధృతరాష్ట్రబలంబు మృత్యుసా
దనమున కేఁగుఁ జుమ్మిదియ తథ్యము నావచనంబు దప్పది
వ్వననిధు లేడు నింకిన దివంబును రాత్రియు సంచలించినన్. 141

వ. అనిన నర్జునుండు ద్రౌపదిం జూచి యిట్లనియె. 142

ఉ. ఈపురుషోత్తముండు మన కిందఱకుం గుశలంబు సేయుచుం
బాపకలంక పంకములఁ [4]బాయఁగఁ జేయుటఁ జేసి దుర్మదో
ద్దీపిత శత్రుసంహతి హతిం బరమార్థమ పొందు నేల సం
తాపము నీకుఁ జేయఁగఁ ద్రిధామజయోన్నతి గల్గి యుండఁగన్. 143

వ. అనిన ధృష్టద్యుమ్నుం డి ట్లనియె. 144

క. [5]వినయవిహీనుల దుర్యో, ధనదుశ్శాసనులఁ బవన తనయుఁడు రాధా
తనయుని నరుఁ డేఁ గుంభజు, ననిఁ జంపుదు మేల వగవ నంబుజనేత్రీ. 145

వ. అని యందఱు ద్రుపదరాజపుత్త్రి నాశ్వాసించి రంత నచ్యుతుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 146

తే. ద్వారవతినుండి యే యుయు థానువలన, ధారుణీశ యింతయు వినితత్క్షణంబ
యరుగుదెంచియాపన్నుఁడ వైననిన్నుఁ, జూచి దుఃఖోపహత [6]మనస్కుండ నైతి.

---

1 ణాకృతి. 2 బట్టి గఱపించియు లాక్షాగృహంబున నుండఁ బనిచి యెవ్వ రెఱుంగకుండ ఘోరానలంబుఁ దరి కొలుపం బనిచియు నట్టి దుర్యోధనుం డిప్పు డధర్మద్యూతంబున. 3 తనరుచు...లేమఁ గ్రుంకిన. 4 బాపుచు నుండుటఁ జేసి; బాచుచు నుండుటఁ జేసి...శత్రులోకవితతిం బరిమార్తుము పొంద నేల సం, తాపము నీకు జేయఁగ ద్రిధామజయోన్నతిగల్గియుండఁగన్; శత్రుసంఘము హతిం బరమార్థముఁ బొంద నేల...నృథావిజయోన్నతి; విధాతృనియోగము. 5 వినయహీనులదుశ్శా, సనదుర్యోధనులఁ...దంబుజనేత్రీ; నంబుజవదనా. 6 చేతసుండ నైతి.

వ. అయ్యవసరంబున నేను మీయొద్ద నుండమింజేసి యిట్టిదుర్వ్యసనంబు సంభవి
ల్లెంగామజంబు లైనస్త్రీద్యూత మృగయా పానంబు లనునాలుగుదుర్వ్యసనం
బులం బ్రవర్తిల్ల కుండఁ బ్రతిషేధింపవలయు నందును విశేషంబుగా [1]ననర్థ
మూలం బయినద్యూతంబుఁ బరిహరింపనినాఁడు పాపం బగు నని హేతుదృష్టాం
తంబులు సూపి కృపద్రోణవిదురగాంగేయులం దోడుసేసికొని యాంబికేయు
నొడంబఱిచి దుష్టద్యూతంబు సర్వప్రకారంబుల వారింతు. 148

క. [2]వలచి హితంబునఁ బథ్యముఁ, బలికినఁ జేకొననిధర్మబాహ్యుల నవివే
కుల నిగ్రహింతు మీఁకె, గ్గులు మత్సాన్నిధ్యమున నగునె యెయ్యెడలన్. 149

—కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు సౌంభకోపాఖ్యానంబు సెప్పుట.—

వ. ఏను సముద్రతీరంబునసాల్వుతోడం బదినెలలు యుద్ధంబుసేసి వాని వధియించు
పొంటె నక్కడ మసలితి నది గారణంబుగా మీకు దుర్వ్యసనావసరంబున నల
బ్ధసన్నిధానుండ నయితి ననిన నది యెట్లని యుధిష్ఠిరుం డడిగిన నాతనికి
సౌంభకోపాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగాఁ గృష్ణుం డిట్లని చెప్పె నీయజ్ఞంబున
నర్ఘ్యనిమిత్తంబుననసహిష్ణుం డయినశిశుపాలుండు నాచేత నిహతుం డగుట
విని వానితమ్ముండుసాల్వుం డనువాఁడు తద్వధప్రవర్తితక్రోధుం డయి కామ
గమనం బయినతనసౌంభకం బనునగరంబుతో సన్నద్ధుం డయి వచ్చి ద్వార
వతీపురంబు నవరోధించి. 150

చ. ప్రతినరపాలకాలు శిశుపాలు బలాధికుఁ జంపి దర్పసం
హితుఁ డగు చున్న [3]వృష్ణిఖులుఁ డెక్కడ నెక్కడ నాతనిం జయో
న్నతి వెలయంగఁ జంపెద రణంబున నంచు నలంఘ్యవిక్రమో
ర్జితుఁ డయి దానిచుట్టు విడిసెం జతురంగమహాబలంబుతోన్. 151

క. మే లగుతత్పుర [4]బాహ్యవి, శాలోద్యానముల తాలసాల సరళ హిం
తాల తమాలావలి ని, ర్మూలితముగఁ జేసెఁ దచ్చమూసామజముల్. 152

వ. మఱితృణజలధాన్యసమిత్సమృద్ధం బయి [5]శతఘ్నీప్రముఖానేకయంత్రంబుల న
లంఘ్యపరిఘాప్రాకారంబులను నపారబలరక్షితఘనకవాట చతుర్గోపురంబులను
లబ్ధప్రభూతవేతన ప్రహృష్టపుష్ట ధృష్ట వీరసుభటసంకులంబులను నపరిమితగజతు
రంగ శతాంగంబులను బ్రదీప్తాలాతశాతశరచక్రతోమర పరశు పాశాంకుశ
కూటంబులను వీరయోధారూఢవిశాలాట్టాలకంబులను నొప్పి పరుల కసాధ్యం
బయినద్వారవతి భేదింపనేరక దానివెలిం బ్రపా చైత్య దేవాయతన వల్మీకం

1 నధర్మ. 2 వలచిన హితంబు పథ్యము...కెగ్గులుసేసిన ధార్తరాష్ట్రుల నెయ్యెడలన్. 3 వీరవరుఁ డెక్కడ బో(వో) నగు నాత నిన్నయో, న్నతి...నశక్యవిక్ర. 4 మార్గవి. 5 శతఘ్ని పరుషాగ్ని ప్రముఖానేకయంత్రఘనకకవాటంబు నలంఘ్య...ప్రతిపాలితనిశాత...శూలంబులను వి హారద్యోధారూఢ... దేవాయతనగుల్మవల్మీ.

బలు వర్జించి సమతలప్రదేశంబున నిబిడంబుగా శిబిరసన్నివేశంబు సేసి నిత్యం
బు నుపద్రవంబుసేయుచున్న సౌంభకవిజృంభణంబునకు [1]సహింపక సమరసం
రంభంబున సర్వాయుధసన్నద్ధు లయి. 153

క. ఉద్యద్బలులు కుమారులు, విద్యాధరసములు పురము వెలువడిరి రణై
కోద్యములు చారుదేష్ణుఁడుఁ, బ్రద్యుమ్నుఁడు సాంబుఁడును విపక్ష[2]జిఘాంసన్.

మణిభూషణము. రామవిక్రముఁ డజేయుఁ డరాతిగజావలీ
సామజాహితుఁడు సాంబుఁడు సాల్వచమూపతిన్
క్షేమవృద్ధి యనువాని నకృత్రిమసాహసో
ద్దాముఁ దాఁకె శరధారల [3]ధారుణిఁ గప్పుచున్. 155

క. జాంబవతేయు బృహద్విశి, ఖంబులకున్ [4]బెదర కెదిరి ఘనుఁ డేసె రణా
గ్రంబున నాతనిపై నవి, లంబితుఁ డై క్షేమవృద్ధి లక్షశరంబుల్. 156

వ. వానియేయు[5]నేర్పునకు సహింపక సాంబుండు జాంబూనదపుంఖంబు లయిన
విశిఖంబులం దదీయరథాశ్వమర్మంబుల నేసిన నవి మర్మభేదవేదనలం దలరి
యతివేగంబున రణంబు వెలువడ రథంబు బీడ్చుకొని సారథికి వశంబు గాక పఱ
చె నట్లు సాల్వచమూపతి సమరవిముఖుం డయిన. 157

స్వాగతము. వేగవంతుఁ డనువీరుఁడు సాంబున్, వేగవంతుఁ డయి[6]పేఁకను దాఁకెన్
వేగబాణపదవీతతులన్ ది, గ్భాగముల్ విశిఖపంజరముల్ గాన్. 158

ఆ. సాంబుఁ బాయు మనుచుఁ జారుదేష్ణుం డల్గి, వేగవంతుఁ దాఁకి పేఁకతోడ
వానిమస్తకంబు వ్రయ్యంగ వడి గదం, బొడిచె రుధిరవారిపూర మొలుక.

వ. ఇట్లు చారుదేష్ణునిష్ఠురగదాఘాతంబున వేగవంతుండు విగతజీవుం డయి నిర్ఘా
తపాతభిన్నోన్నతగిరిశిఖరంబునుంబోలె నేలఁ ద్రెళ్లినం జూచి వివింధ్యుం డను
వాఁ డవించిత్యవిక్రముం డయి. 160

తే. చారుదేష్ణుపైఁ గడువాఁడిశరము లేసె, నతఁడు కార్ముకహస్తుఁ డై యక్షణంబ
వానిపై నభిమంత్రించి వహ్నిబాణ, మేసె [7]నుగ్రస్ఫులింగంబు లెసఁగఁ జదల.

క. అనలాస్త్ర మట్లు వక్షముఁ, గొనిన వివింధ్యుండు గూలెఁ గుతలం బద్భుతవర్
ఘను వానిఁ జూచి హాహా,స్వనము లెసఁగ సాల్వసేన సంక్షోభించెన్. 162

వ. సాల్వుండు నిజసేనాసంక్షోభం బుడిచి సర్వాయుధసనాథం బయినరథం బెక్కి
యాదవకుమారవాహినిపయి నెత్తి యేయుచు వ్రేయుచుం బొడుచుచుఁ బ్రతి

1 నోపక సంరంభంబున సమరసన్నద్ధులై. 2 జిగీషన్. 3 దప్పక. ఈమణిభూషణవృత్తము ఒకప్రతియందు నుత్పలమాలికగాయున్నది. అ. 'ఆహవవిక్రముండును నజేయుఁడరాతిగజావలీసమా, జాహితుఁ డైన రాముఁడును సాల్వచమూపతి క్షేమవృద్ధియున్, ఆహవకేలిదాఁకిరి మహార్ణవవీచులభంగి సద్భుజో,త్సాహసమేతులై కడఁగి సైన్యము వక్కసమంది చూడఁగాన్.' 4 జెదర. 5 శరంబుల నేర్పున. 6 పేక నెదిర్చెన్....దిగ్భాగ మెల్ల శర. 7 ననలస్ఫులింగం.

బలంబునెల్ల నాయుధమయంబుఁగాఁ జేయుచున్న వాని కలిగి. 163
సీ. హంసవర్ణోత్తమహయములఁ బూనిన, రథ మెక్కి కాంచనరమ్యయష్టి
సంభృతమకరధ్వజం బొప్ప బద్ధగో, ధాంగుళిత్రాణుఁడై యతులశాత
సాయకావలిఁజేసి సాల్వుఁ బిల్చుచు వాని,మీఁదఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డమేయబాణ
వర్షంబు గురిసిన వాఁడును వానిపైఁ, గడువాఁడిబాణముల్ గడఁగి యేసె
ఆ. నధికవీరు లయినయయ్యిద్దఱకు న, స్త్ర, కోవిదులకుఁ బోరు ఘోర మయ్యెఁ
[1]దద్ద భయము వొంది తద్ద్వారకాపురి, సౌభకమున జనులు సంభ్రమింప. 164
క. అనిమొన సాల్వుఁడు ప్రద్యు, మ్నుని శాతశరాలివిద్ధమర్ముం డయి పె
ల్చన మూర్ఛవోయి పడియెం, దనరథముపయిఁ ధరిత్రి దల్లడపడఁగన్. 165
ఉ. అంతన మూర్ఛదేఱి కలుషానలదీప్తముఖుండు సౌంభకుం
డంతకదండదారుణము లైనశరంబుల రౌక్మిణేయు ది
గ్దంతిబలాఢ్యు నేయుడు నతండును మూర్ఛితుఁ డయ్యె వాని సం
భ్రాంతిఁ దదీయసారథి యపాస్తరణాంతరుఁ జేసెఁ జెచ్చెరన్. 166
వ. ఇట్లు మూర్ఛితుండయిన ప్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని చని రణంబునకు దూరంబుగా
నరదంబు నిలిపికొని దారుకసుతుం డున్నంత నొక్కింతప్రొద్దునకు మూర్ఛదేఱి
ప్రద్యుమ్నుండు సూతున కిట్లనియె. 167
క. ఘోరాహవరంగమునకు, దూరముగా నన్ను నిట్లు దోడ్కొని తేరఁ
దారకసుత నీ కుచితమె, వీరారంభంబు సూచి వెఱచితె చెపుమా. 168
వ. మఱియు సారథిం జూచి విహ్వల[2]మానసుం డయి యిట్లనియె. 169
క. సమరవిముఖత్వమును రణ, విముఖులఁ జంపుటయు శరణు వేఁడిన రక్షిం
పమియును యాదవవంశో, త్తము[3]లం దివి గలవె చెపుమ దారకతనయా. 170
క. విక్రమము విడిచి సమరా, పక్రాంతుఁడ నయిన నన్ను బలదేవుఁడునుం
జక్రధరసుతులు ననుజులు, నక్రూరాదులును నేమి యని నగరె సభన్. 171
వ. చెట్టసేసితింక నయినఁ జెచ్చెర సాంబచారుదేష్ణు లున్నచోటికి సాల్వాభి
ముఖంబుగా రథంబు వఱపు మనిన సారథి యిట్లనియె. 172
క. రథి కిమ్ము గానియెడ సా, రథి[4] ధృతి మెయిఁ గావ వలయు రథియును దత్సా
రథిఁ గావ వలయు రథిసా, రథులు పరస్పరశరీరరక్షకు లగుటన్. 173
ఆ. సాల్వబాణవిగత[5]సంజ్ఞుఁడ వైనని, న్నిట్టుఁ దెచ్చితిని సహింప వలయు
నారథాశ్వముల మనస్స్యదమును నిదె, చూడు మనుచు సూతసూనుఁ డపుడు.
వ. సవ్యాపసవ్యచిత్రమండలగతుల నాక్షణంబ సాల్వునకు నప్రదక్షిణంబుగా
రథంబు వఱపిన దాని సహింపక సాల్వుండు మూఁడమ్ముల సారథినేసి మఱియు

1 తవిలి భయము. 2 పదనుం డై. 3 లకు నివి గలవె. 4 కెమ్మెయి గావ...వలయు సారథి,రథు
లు. 5 సత్త్వుండ...సహింపు దీని.

రాక్షసమాయ ననేకశరంబులు ప్రద్యుమ్నుపై నేసిన. 175

క. అమ్మాయాశరములు భ, గ్నమ్ములు గాఁ జేసి తన్ముఖమ్మునఁ దద్వ
క్షమ్మున నొక్కట [1]బ్రహ్మా, స్త్రమ్మును బ్రద్యుమ్నుఁ డేసె దారుణభంగిన్. 176

వ. ఇట్లు బ్రహ్మాస్త్రపీడితుం డయి సాల్వుండు మూర్ఛపోయి రథంబుపయిం బడిన వాని వెండియు నొక్కదివ్యబాణంబున నేయ సమకట్టిన నంతరిక్షంబున హాహారవంబు లెసఁగె నంత దేవగణప్రేరితు లయిననారద[2]మారుతులు ప్రద్యుమ్ను పాలికి వచ్చి యిట్లనిరి. 177

తే. వీఁడు నీచేత వధ్యుండు గాఁడు మున్న
కేయ కుండుము వీని నారాయణుండు
మొనసి వధియించు నని పల్కె వనజగర్భుఁ
డనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డేయక యనఘుఁ డుండె. 178

సాల్వుఁడు ప్రద్యుమ్ను నిచే బాధితుం డై మరలి పోవుట.

వ. అంత సాల్వుండును నివృత్తుండయి ద్వారకాపురియవరోధం బుడిగి తనసౌంభకం బెక్కి క్రమ్మఱి చనియె నంత నీయజ్ఞంబు నిర్వృత్తం బయిన నే నరిగి బలభగ్నకృతపాదపవనంబులదాని ననభిజ్ఞాతద్వారదేశంబులదాని నస్వాధ్యాయస్వాహాకారస్వధాకారమహీసురాగారంబయినదాని నపేతభూషణయోషిజ్జనంబులదాని ద్వారవతిం జూచి యాహుకాత్మజువలన నంతవృత్తాంతంబును నెఱింగి సాల్వుం జంపి కాని యిప్పురంబు సొర నొల్ల నని నిశ్చయించి దీని నప్రమాదుల రై రక్షించుకొని యుండుండని బలదేవాదులం బంచి యప్పుడ ప్రయాణభేరి నఱవం బంచి కృతస్వస్తివచనపురోహితప్రముఖబ్రాహ్మణవరులకు నమస్కరించి శైబ్యసుగ్రీవంబు లనువాహంబులం బూనినదివ్యరథం బెక్కి. 179

ఆ. పాంచజన్యరవముఁ బంచమహాశబ్ద, రవముఁ జెలఁగె దిసెలు సెవుడుపడఁగ
నొలసి జనులదీవనలు మించె రమ్యమై, గరుడకేతనంబు గ్రాలెఁ జదల. 180

వ. అట్లసంఖ్యాతచతురంగసైన్యంబులతో నరిగి గిరి వన సరోవర సరిద్దేశంబులు గడచి[3]మూర్తికావతదేశంబున కరుగునంతకు ముందరసాల్వుండు సౌంభకారూఢుం డయి సముద్రకుక్షిదేశంబునకుం బోయిన. 181

క. ఏనును వానిపిఱుందన, మానక చని తచ్ఛమూసమాజముతో డక్షి
భూనాథ రణము సేసితి, నానానిశితాస్త్రవర్షణ[4]వ్యాప్తముగన్. 182

క. వీరు లగుసాల్వయోధుల, నారాచావళులు గప్పె నారథముపయిన్
[5]సారథిఁ దురంగములపయి, చారుధ్వజయష్టిపయి నసంఖ్యాతముగన్. 183

వ. వాని నెల్ల నస్మదీయగోచరంబులు గాకుండ ననేకాయుతశరంబు లేసి సాల్వ

---

1 బ్రహ్మాస్త్రిమ్మున. 2 పర్వతులు ; మాతులులు. 3 శర్కరానతదేశమున ; వార్తికాదేశమున. 4 వ్యాజమునన్. 5 సారథి మీఁదఁ దురంగమ, చారుధ్వజతతుల పయి.

సైన్యంబుతో మహాయుద్ధంబు సేసిన. 184

మ. అవనీనాథ తదాహవాంతరమునం దస్మత్కరాకృష్టశా
ర్ఙ్గవినిర్ముక్తనిశాతసాయకశతాగ్రచ్ఛిన్నమై దైత్యదా
నవదేహప్రకరంబు వాత[1]విధుతార్ణఃపూర్ణసంఘూర్ణితా
ర్ణవకుక్షిం బడియెం గపిప్రవరసైన్యక్షిప్తశైలాకృతిన్. 185

చ. ఘనతరదైత్యదానవనికాయకళేబరపాతఘట్టనం
దనరి యుగాంత్యకాలచలితంబునుబోలెఁ బయోధి మ్రోసె న
ధ్వనధిరవంబుకంటె ననివారితమై చెలఁగెఁ మదీయవా
హిని భటసింహనాద హయహేషిత సింధురబృంహిత ధ్వనుల్. 186

వ. అట్టిమదీయసేనోత్సాహంబును నిజసేనాక్షీణతయుం జూచిసహింపక సాల్వుండు వెండియు సౌంభకారూఢుం డయి నాతో మాయాయుద్ధంబు సేయ సమకట్టె.

సీ. పరశు పాశాంకుశ కరవాల శూల ము,ద్గరములునామీఁదఁ దెరలఁ [2]గురిసె
నేనును గడఁగి యద్దానవుశస్త్రముల్, వాయంగఁ జేసితి మాయఁ జేసి
వెఱవక సాల్వుండు వెండియు నామీఁదఁ, బరుషశిలావృష్టిఁ గురిసె వరుస
నమరఁ దమఃప్రకాశములతో దుర్దిన, సుదినశీతోష్ణముల్ గదియఁ జేసి

ఆ. దితిసుతాధముండు శతసూర్యశతచంద్ర, శతసహస్రవిష్ణుతతులు వెలుఁగ
గగనతలము సేసెఁ బగ లిది రే యిది, యని యెఱుంగ నయితి మనములోన.

క. మనుజేంద్ర సర్వమాయా, పనోదనం బయినయగ్నిబాణంబున న
[3]ద్దనుజవినిర్మితమాయా, వినివర్తనఁ జేసితిని సవిస్మయమతినై. 189

వ. అట్టియవసరంబున ద్వారవతినుండి యాహుకప్రేషితుం డయి యొక్కరుం డతిత్వరితగతిం బఱతెంచి సాల్వుచేత నక్కడ వసుదేవుండు పట్టువడియె నీ వెవ్వనితోడం గయ్యంబు సేసెదు క్రమ్మఱి చని పురంబు రక్షించుకొను మనిన విని యదరిపడి మహాబలపరాక్రము లయినబలదేవాదులు రక్షించుకొని యుండ వసుదేవుఁ డేల పట్టువడు నిది పోల దని సంశయించుచు విమనస్కుండ నయి యుండు నంత. 190

సీ. పుణ్యకర్మంబులు వోలిసిన నుర్విఁ కి, నేతెంచునట్టియయాతివోలె
భూషణదీప్తులు వోలియంగ వివృతకే, శాంబరుం డయి సౌంభకంబువలనఁ
బడుదెంచువసుదేవుఁ బాపనిశాచర, బలపీడ్యమాను దవ్వులనఁ గాంచి
యత్యంతమోహశోకాంధుండ నయిననా, హస్తంబువలన విస్రస్త మయ్యె.

ఆ. శార్ఙ్గ మప్రియావసన్న దేహుండనై, యుడిగి రథముమీఁదఁ బడితి నేను
దానిఁ జూచి భయము దగిలి మత్సైన్యంబు, దల్లడిలి[4]యులిసెఁ బెల్లురేఁగి.

---

1 విహతార్ణః; నిహతార్ణః; విధురాంభః. 2 కదిసిన. 3 దనుజావిని...సవిస్తరమతి. 4 యవిసె.

వ. అంత నెంతయుం బ్రొద్దునకుఁ దెలిసి సాల్వుసౌంభకంబున వసుదేవుం గానక దాని మాయఁగా నెఱింగి పదంపడి మాయావి యయినసాల్వుం జూచి వానిపయి నలిగి యే నేసిన నయ్యసురయు సౌంభకంబు నదృశ్యం బగుటయు. 192

క. అసురులయాక్రోశధ్వను, లెసఁగెం బదిదిశల నంత నేసును దద్రా
క్షసులఁ గతాసులఁ జేసితిఁ, బ్రసభంబున శబ్దభేదిబాణప్రతతిన్. 193

వ. అంత సాల్వుండును దనసౌంభకంబుఁ బ్రాగ్జ్యోతిషంబుఁ జేసి తానును [1]దానవుండయి పర్వతవర్షంబు నాపయిం గురిసిన. 194

ఆ. పరుషవిషమభూరిపాషాణభీషణ, గిరులు వచ్చి నన్నుఁ దెరలఁ గప్ప
వజ్రబాణ మేసి వాని నన్నింటిని, బాచి యున్ననన్నుఁ జూచి యపుడు. 195

క. దారుకుఁ డిట్లనియె మహా, వీరు నుపేక్షింపఁ దగునె వీనిని మాయా
ప్రారంభు నుపేక్షింప ర, పారపరాక్రములు పోరఁ[2] బలియుఁడువీనిన్. 196

వ. అనిన వానిపలుకులు విని యలిగి యనలజ్వాలాకరాళం బయి ప్రతికూలరాక్షస యక్ష గంధర్వ దైత్య దానవభస్మసాత్కరణదారుణం బయినచక్రంబు నభిమంత్రించి సౌంభకంబుపయి వైచిన నది యుగాంతకాలపరివేషభీషణం బయిన రవిమండలంబునుం బోలె గగనంబునం బఱచి సౌంభకమధ్యంబునం బడిన.

చ. తడయక ఘోరదర్శనసుదర్శనపావకుచే దహింపఁగాఁ
బడి పరమేశ్వరోగ్రశరపావకదగ్ధపురత్రయాభ మై
యెడరి ధరిత్రిమీఁదఁ బడియెం జెడి సౌంభక మంత సాల్వుఁడుం
బడియె మదీయచక్రపటుపాతరయంబున రెండువ్రయ్య లై. 198

పాండవులు ద్వైతవనంబునకు వచ్చి యుండుట.

వ. అని యిట్లు సాల్వుం దనచంపిన విధంబు సెప్పి చక్రధరుండు పాండవుల వీడ్కొని సుభద్రాభిమన్యులం గాంచనరథం బెక్కించుకొని తోడ్కొని ద్వారవతి కరిగె ధృష్టద్యుమ్నుండును బ్రతివింధ్యాదు లయినద్రౌపదేయులం దోడ్కొని ద్రుపదుపురంబునకుం జనియె నిట పాండవులును రథంబు లెక్కి యాయుధంబులు ధరియించి యింద్రసేనాదిమూలభృత్యు లిరువదుండ్రు ముందట రా ననేకసహస్రబ్రాహ్మణవరులతో ద్వైతవనంబున కరిగి రంత ధర్మరాజు తమ్ముల కిట్లనియె.

మధ్యాక్కర. ఇది మహోగ్రాటవి సింహశరభోరగేంద్రశార్దూల
మదగజాకీర్ణంబు దీనిలోన నేమఱ కుండ వలయు
నదియునుం గాక పరప్రయోగమాయలు గల వెఱఁగి
మది నుండునది యన్న నన్న కిట్లను మఘువనందనుఁడు. 200

వ. బ్రహ్మవిదు లయినతపోధనబ్రాహ్మణులును వృద్ధులు నఖిలలోక ద్వారంబుల

1 దానవుం డయి శిలాకలాపలాపితలతాగుల్మవల్మీకమహాపాదపం బగుపర్వతవర్షంబు. 2 ప్రాకృతు (వీనిన్) నయినన్.

నప్రతిహతు లయిననారదద్వైపాయనాదిమునివరులు నీచేత నుపాసితు లయి
నీకుశలంబ కోరు చుండుదురు భవత్ప్రతాపంబెల్లవారిని రక్షించు నివ్వనంబు
సకల కాలకుసుమఫలభరితవనస్పతి శాఖాశిఖారూఢమయూరకీరకోకిలాలాప
మధురంబును బక బలాక కోక కారండవ సారస రమ్య మధుకరసౌమ్యసరో
వరసంకులంబును విమలశీతలజలప్రవాహానదీశోభితంబును మహర్షిగణసేవితం
బునునై యొప్పుచున్నయది యిందుండుదమని లలిత[1]లతావితానాదిరమణీ
యంబులయినవృక్షమూలంబుల నేవురు వేఱువేఱ నివాసంబులు సేసి నియ
తాత్ము లయి యిష్టంబున దేవపితృకార్యంబులు సేయుచుం దమ్ముం జూడ వచ్చి
న మహామునులకుబ్రాహ్మణులకు మనఃప్రియంబు లయినయాహారంబులువెట్టు
చు ద్వైతవనంబుననుండు నంత. 201

క. పాండవులకడకు ధర్మవి, దుండు దపోదహనదగ్ధదురితౌఘుఁడు మా
ర్కండేయుం డనుమునినా, థుం డం తేవాసిగణముతోఁ జనుదెంచెన్. 202

వ. ఇట్లు వచ్చి వారలచేత నర్చితుం డయి వనవాసక్లేశదుఃఖితు లయినపాండవులను
ద్రౌపదిం జూచి యమ్మార్కండేయుం డిట్లనియె. 203

సీ. పితృనిదేశమ్మునఁ బృథివీశ్వరత్వంబు, విడిచి సానుజుఁడై పవిత్రచరిత
జానకిఁ దోడ్కొని చని వనంబున నున్న, రఘుకులనందను రాముఁ దొల్లి
చూచితి నిపుడు భూసురవంశపోషకు, సాధుజనస్తుత్యు సత్యధర్మ
నిత్యు ధర్మజు రమణీయకీర్తిప్రియు, శమవంతుఁ జూచితి సగర భరత

ఆ. నల యయాతి వైన్య నాభాగు లాదిగ, నాదిరాజు లెల్ల నధికధర్మ
సత్యయుక్తిఁ జేసి సకలలోకంబులు, వడసి భాగధేయభాగు లయిరి. 204

వ. పాపసౌబలప్రయుక్తుండయినధార్తరాష్ట్రునట్లు ధర్మువుదప్పినవా రెవ్వరును లేరు
మీరు ధర్మనిత్యులరు సత్యవ్రతులరు గావున మీ కిష్టసిద్ధి యగు నని మార్కం
డేయుం డరిగిన నపరసంధ్యోపాసనాసీనుం డయినధర్మరాజును సాయంహోమా
ర్థప్రజ్వలితజ్వాలనంబు లయిన యనేకసహస్రబ్రాహ్మణాగ్నిహోత్రంబులం జూచి
బకదాల్భ్యుం డనుమహాముని యి ట్లనియె. 205

ఉ. భూమిసురోత్తముల్ ప్రకృతి పుణ్య[2]విధాయులు వీరు ఋగ్యజు
స్సామపరాయణుల్ పరమసాధుచరిత్రులు మీకు సంతత
ప్రేమమునన్ శుభోన్నతులు వెంచుచు నుండుటఁ జేసి సద్గుణో
ద్దామ మరణ్యవాస మిది దద్దయు నొప్పెడు మాకుఁ జూడఁగన్. 206

వ. బ్రాహ్మణానుగ్రహంబునం జేసి తొల్లి వైరోచనాదు లనేక కాలంబు లక్షయలక్ష్మీ
విభవులయి సముద్రనేమిభూచక్రంబు రక్షించిరి యనిలసహాయుండయినయగ్ని
దేవుండరణ్యంబులు దహించునట్లు బ్రాహ్మణసహాయుండయినమహీశుండు శత్రు

1 లతావితానాతి. 2 విధేయులు; విధానులు.

వర్గంబు నిశ్శ్రేయసంబు సేయు వినీతుం డయి విప్రులచేత[1] ననుశాసితుం డయినరాజునకు నలబ్ధలాభాదిత్రితయంబు సంపన్నం బగు బ్రాహ్మణరహితుం డయి ధర్మహీనుం డయినరాజును బ్రజ వలవదు ప్రజానురాగంబు లేనివానికి రాజ్యంబు సుస్థిరంబు గానేరదు మీరు బ్రాహ్మణప్రియులరు ధర్మనిత్యుల రెప్పుడును మీ కభ్యుదయం బగు నని బకదాల్భ్యుం డరిగినఁ బాండవులుం దమయిష్టంబుననుండి దుఃఖోపశమనంబు లయినకథలు సెప్పుకొను చున్నయవసరంబున ద్రౌపదిధర్మరాజున కిట్లనియె. 207

ద్రౌపదీధర్మరాజుల సంవాదము.

వృద్ధు గొడుకుపలుకు విని [2]క్రూరుఁ డై పాప, బుద్ధిఁ జేసి మిమ్ము భూతలంబు
వెలువరించి రాజ్యవిభవంబు గొనియుప్పొ, డలుక సెడి సుచిత్తుఁ డయ్యెనొక్కొ.
అద్దురాత్ముహృదయ మది యయఃపాషాణ, నిష్ఠురంబు ధర్మనిధుల మిమ్ము
నట్లు గొడుకు లెగ్గు లాడంగఁ బోయిన, [3]వల దనండ కలహవాంఛఁ జేసి.
విమలహర్మ్యంబుల విహరించువారలఁ, బ్రియ[4]మహార్హాసనశయనరతులఁ
జందనాగురులిప్తచారుసర్వాంగుల, నతనరనాథసేవితుల మిమ్ము
వనమునఁ గ్రుమ్మరువారిఁగాఁ గుశబృసీ, శయనాభిరతులఁగా నియతరూక్ష
భూరేణుధూసరీభూతవిగ్రహులఁ గా, ద్రుతవన్యమృగనిషేవితులఁ గాఁగ
నిట్లు సూచి చూచి యే నెట్లు చిత్తోప, శాంతి సేయుదాన సకలభోగ
విషయవిరతిఁ జేసివిధియును ధృతరాష్ట్రు, నట్లు మీకు నహితుఁ డయ్యెనొక్కొ.
భవదాజ్ఞానిగళంబునఁ, దవిలి పరాక్రమము విడిచి ధరణీశ్వర నీ
యవరజు లిడుమలఁ బడి కడుఁ, జివికిరి చెఱఁ బడినసింహశిశువులభంగిన్. 211
పరనరేంద్రమకుటపద్మరాగద్యుతి, నరుణ మగుభవత్పదాబ్జయుగము
[5]పరుషదారుశిలలపై నిప్పు డరుగుట, నరుణ మయ్యెఁ బర్వతాంతరముల. 212
అనవరతసౌఖ్యసంపదఁ, బెను పొందుచు నుండుమీకు భీకరకాంతా
రనివాసాయాసంబుల, ననఘా యిబ్బంగి నవయ నలమట వొడమెన్. 213

నిత్యంబునుం బదివేవురు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మవిదులు [6]బసిండితళిగల నిష్టాన్నంబులు గుడిచి తృప్తు లయినం దద్భుక్తశేషం బుపయోగించు చున్ననీకు వన్యమూలఫలాశనంబు లుపయోగించుచు నన్యులయందుఁ గ్రోధంబు విడిచి యునికి యుచితంబు గాదు. 214

పదివేలగజముల బలమున విలసిల్లు, ననిలసుతుండు గాఁ బడవిలోనఁ

---

1 నధిష్ఠితుం డయిన ; ననుష్ఠితుం డయిన ; వినీతుం డయిన ; శిక్షితుం డయిన రాజునకు నలాభాదిచతుర్వర్గంబు ... ప్రజ వొందదు ... రుచిరంబు గానేరదు. 2 పాపబుద్ధి యై, పొద ముట్లు మమ్ము ; క్రూర హృదయుఁ డై, నీతిమాలి మిమ్ము. 3 వలవ దనఁడ. 4 మహార్హామృ యన. 5 పరుషధాతు. 6 పసిండి పళ్లియల ; బసిండి పళ్లెరంబుల.

గ్రుమ్మరి కాయలుఁ గూరలుఁ దిని పేద, వడినఁ జూచియు దీర్ఘబాహుయుగళుఁ
డయ్యును బాహుసహస్రంబు గలిగిన, యర్జునుకంటె బలాఢ్యు డగుచు
నేకవేగంబున నేనమ్ము లొక్కయ, మ్మేసినవిధమున నేయ నేర్చు
ఆ. నర్జునుండు వనమృగావలిఁ గలిసి యి, ట్లున్నఁ జూచియును సుఖోచితాత్ము
లై నకవలు దీను లై యున్నఁ జూచియు, నుపశమంబుఁ దాల్చియుండఁదగునె.

వ. క్షమయును దేజంబును నయ్యయికాలంబులఁ బ్రయోగింప నేరనిరాజునకుం బ్రజానురాగప్రతాపంబులు లే వనునీయర్థం బితిహాసంబున వినంబడు క్షమాతేజంబులలోన నెయ్యది విశేషంబు దానిన నిర్ణయించి చెప్పుమని బలీంద్రుండు దొల్లి తనపితామహుం డయినప్రహ్లాదు నడిగిన నాతండు బలీంద్రున కిట్లనియె. 216

ఆ. [1]క్షమయ తాల్చి యుండఁ జనదెల్లప్రొద్దుఁ దే, జంబ తాల్చి యుండఁ జనదు పతికి
సంతతక్షముండు సంతతతేజుండు, నగుట దోష మందు రనఘమతులు. 217

వ. ఎట్లనిన నిత్యక్షమాన్వితుం డయినవానికి భృత్యులు వెఱవక యవమానంబు సేయుదు రర్థంబులయం దధికృతు లయినవారలు ధనంబు లపహరించి దర్పంబు సూపుదురు మఱి నిత్యతేజోధికుం డైనవాఁ డతిక్రూరదండంబున సర్వజనసంతాపంబు సేయుచు గృహగతం బైనసర్పంబునుంబోలె నెప్పుడు నుద్వేగకరుం డగుం గావునఁ గాలోచితంబులుగా క్షమాతేజంబులు గల్పించునది యథాకాలకల్పితక్షమాతేజుం డైనవానికి నుభయలోకసిద్ధి యగు నని బలీంద్రప్రహ్లాదసంవాదంబు సెప్పి వెండియు ద్రౌపది యిట్లనియె. 218

తే. [2]ఆది నపరాధ మొక్కటి యైన నదియు
నల్పమైనను క్షమియించు నదియుఁగాక
చెనసి యపరాధములు పెక్కు సేయు చున్న
పాపకౌరవ్యులకు సహింపంగ నేల. 219

క. ఇది తేజంబున కవసర,ముదితక్రోధుండ వగుమ యొక్కించుక దు
ర్మదు లగుసుయోధనాదుల, నడయుల వధియింతు రుగ్రు లై [3]నీతమ్ముల్. 220

వ. అనిన ధర్మరా జిట్లనియె. 221

సీ. క్రోధంబు పాపంబు క్రోధంబుననచేసి, యగుఁ జువ్వె ధర్మకామార్థహాని
గడుఁగ్రోధి గర్జంబు గానండు క్రుద్ధుండు, గురునైన నిందించుఁ గ్రుద్ధుఁ డైన
వాఁ డవధ్యుల నైనవధియించు మఱియాత్మ, ఘాతంబు సేయంగఁ గడఁగుఁ గ్రుద్ధుఁ
డస్మాదృశులకు ధర్మానుబంధుల కిట్టి, క్రోధంబు దాల్చుట గుణమె చెపుమ

---

1 క్షమయుఁ దేజంబును సమమైన నగు (సమమైన దగు) గాని, క్షమయదాల్చి యుండ జనను పతికి....సంతత తేజుఁడై, యునికి పాపమందు. 2 అరయ నపకార మొక్కటి యైన నల్ప, మైన శమియించు నది గాక యలయ కిపుడు; అధిప యపరాధ మొక్కండ యైన నదియు. నీ యనుజుల్.

ఆ. యెఱుక గలమహాత్ముఁడెఱుక యన్గలముల, నార్పుఁ గ్రోధ మనుమహానలంబు
గ్రోధవర్జితుండు గుఱుకొని తేజంబు, దాల్చు దేశకాలతత్త్వ మెఱిఁగి. 222

క. క్షమ గలవానికిఁ బృథ్వి, సమునకు నిత్యంబు [1]విజయసంసిద్ధి యగుఁగ
క్షమి యైనవానిభుజవి, క్రమము గడుఁగ వెలయు సర్వకార్యక్షమ మై. 223

వ. తేజఃప్రభవంబు లైనయమర్ష దాక్షిణ్య శౌర్య శీఘ్రత్వంబు లనునాలుగు గుణంబులు క్షమావంతునంద వీర్యవంతంబు లగుఁ దొల్లి కశ్యపగీత లైన గాథలయం దీయర్థంబు వినంబడు వినుము వేదంబులు యజ్ఞంబులు శౌచంబును సత్యంబును విద్యయు ధర్మువు సచరాచరం బయినజగ మంతయు క్షమయంద నిలిచినవి తపస్స్వాధ్యాయయజ్ఞకర్తలయు బ్రహ్మవిదులయుం బడయు పుణ్యగతులు క్షమావంతులు వడయుదు రదియునుంగాక కృష్ణద్వైపాయన భీష్మ విదుర కృప ద్రోణసంజయప్రభృతులు నాయుపశమంబ కీర్తింతు రుపశమహీనుం డయినదుర్యోధను కారణంబున ధార్తరాష్ట్రుల కెల్లం బ్రళయం బగు ననిన ద్రౌపది వెండియు నిట్లనియె. 224

మధ్యాక్కర. క్షమయంద చిత్తంబు నిల్పి నిర్గతకల్మషబుద్ధిఁ
గ్రమమున ధర్మువు నంద వర్తిల్లు కరుణాత్మ నిన్ను
సమరంగ ధర్మువు [2]రక్షించుఁ బ్రీతి నని శత్రు లందు
శమబుద్ధి సేయంగఁ జనునె నీకు నజాతశత్రుండ. 225

ఆ. ధర్మదూరు లైనధార్తరాష్ట్రులయం ద, ధర్మ వేమి సేయు ధరణినాథ
నికృతిపరులయందు నికృతి సేయనివారు, వారినికృతిఁ జేసి వధ్యు లండ్రు. 226

క. ఆర్యులకు విహీనతయు న, నార్యుల కున్నతియుఁ జేసి యవినీతుఁడ వై
కార్యము దప్పితి నీకు న, నార్యులు చుట్టములె యార్య[3]లరులె విధాతా. 227

వ. అని విధాతృని ధర్మువు నాక్షేపించు ద్రౌపదిం జూచి ధర్మరా జిట్లనియె నాస్తికులయట్లు ధర్మాభిశంకిని వై దైవదూషణంబు సేసెదు శిష్టచరితం బయిన ధర్మంబు [4]నధిక్షేపించు చున్నదుర్మతికిం బ్రాయశ్చిత్తంబు లేదు ధర్మువు దప్పక నిత్యులై జీవించు చున్నమైత్రేయ మార్కండేయ వ్యాస వసిష్ఠ నారదప్రభృతులం బరమయోగధరులం బ్రత్యక్షంబ చూచెదము వీ రెల్లనన్ను ధర్మపరుం డని మన్నింతు రన్యు లన్యాయంబు సేసిరనియు నే నేల ధర్మువు దప్పెదు. 228

క. ధీరమతియుక్తిఁ జేసి వి, చారింపఁగ నిక్కువంబు సర్వజనస్వ
ర్గారోహణసోపానం, బారఁగ ధర్మంబ చూవె యతిరమ్యం బై. 229

వ. తప స్స్వాధ్యాయ బ్రహ్మచర్య దానధర్మయజ్ఞంబు లనుపుణ్యకర్మంబు లఫలంబు లగునేని వీని నేల [5]ఋషిగణంబులు సేవింతురు నీజన్మంబును ధృష్టద్యుమ్ను

1 ధర్మసంసిద్ధి యగుఁగ. 2 రక్షించుచున్న ... సమబుద్ధిఁ జేకొన నగునె నీకు. 3 లన్యులె చెపుమా. 4 శంకించు చున్న; నతిక్రమించు చున్న. 5 దేవర్షిగణంబులు.

జన్మంబును బుణ్యాకర్మఫలసద్భావంబునకు నిదర్శనంబులు గావె మఱి పుణ్యఫలంబులు గలయట్లు పాపఫలంబులును గలవు తొల్లి బ్రహ్మ దనపుత్త్రులకుం గర్మఫలసద్భావంబు సెప్పె నందుఁ గశ్యపుండు ధర్మప్రబోధనంబునం జేసిపుణ్యఫలప్రాప్తుం డయ్యె విధాతృనియోగంబునం బుణ్యపాపఫలంబు సంప్రాప్తంబగు విధాతృననుగ్రహంబునన కాదె పుణ్యకర్మంబులు ప్రవర్తించి [1]మర్త్యులమర్త్యత్వంబును బొందుదు రనిన విని ద్రౌపది యిట్లనియె. 230

ఆ. [2]కర్మఫలము లేదు కర్మఫలాప్తికిఁ, గారణంబు విధియుఁ గాదనంగ
నంత యెఱుక లేనె యార్తనై విధిచేతఁ, గలసి పలికితిం బ్రియంబు దప్పి.

ఆ. వేదశాస్త్రములును విధివిధానములును, నప్రమాణ మనుదురాత్మకులకుఁ
బుణ్యగతులు లేమి భూనాథ యెఱుఁగని, దానఁ గాను ధర్మతత్త్వయుక్తి.

వ. తొల్లి నీతిమంతు లయినబ్రాహ్మణులు మదీయజనకునకుం జెప్పంగ వింటి నెఱుకగలవారికిం గర్మంబు గర్తవ్యంబు గర్మరహితు లయి స్థావరంబులయట్లు జనులు జీవింప నేర రల్పఫలంబు నైనను గర్మంబుఁ బ్రవర్తించుచున్నవారిం జూచెదము దైవమానుషంబులు గర్మఫలప్రాప్తికి నిమిత్తంబులు పురుషుండు మనంబున నర్థసిద్ధి నిశ్చయించి కర్మంబునందుఁ గృతోత్సాహుండు గావలయు నట్టివానికి దైవంబు సహాయం బయి కర్మసిద్ధి గావించు. 233

మధ్యాక్కర. తిలలందుఁ దైలంబు గాష్ఠములయందుఁ దిరముగా నగ్ని
గలుగు టెఱిఁగి యుపాయపూర్వమునఁ గడఁగి తత్సిద్ధి
యలయక యుత్సాహవంతుఁడు వడయు నట్లనుత్సాహ
మొలసి దైవపరుఁ డిది వడయంగను నోపునె యెందు. 234

మధ్యాక్కర. కడు నిమ్ముగా దున్ని బీజములు సల్లి కర్షకుం డున్నఁ
దడయక వర్షంబు గురిసి కావించుఁ దత్ఫలసిద్ధి
నడుమఁ బర్జన్యుఁ డనుగ్రహింపనినాఁ డేమి సేయుఁ
గడఁగి చేయం గలదానిఁ జేయును గాక కర్షకుఁడు. 235

వ. కర్మఫలంబులు దైవమానుషసిద్ధంబు లయినను బురుషోత్సాహసముపార్జితంబు లయిన నవి సుస్థిరంబు లయి సురక్షితంబు లయి వర్తిల్లు [3]ననీహమానుం డయి దైవపరుం డయినవాఁడు నీరిలోనియామపాత్త్రంబునుంబోలె నవసన్నుం డగుం గావునఁ గర్మఫలసిద్ధి నిశ్చయించి యుత్సాహవంతుండ వయి నీయనుజులపరాక్రమంబునం బరుల జయించి మనయందలియర్థకృశత్వం బపనయింపు మనిన యాజ్ఞసేనివచనంబుల కనుగుణంబుగా భీమసేనుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె.

---

1 మహాత్ములు మర్త్యంబుఁ బొంద రనిన. 2 కర్మఫలమునందు; కర్మఫలములందు...విధిచేతఁ, గదలి. 3 నమానుషుం డయి...నావసన్నుం డగు.

భీమసేనధర్మరాజుల సంవాదము.

మ. పితృపైతామహ మైనరాజ్య[1]మరినిర్భేద్యంబు గాండీవిచే
నతిగుప్తంబు బలారికైనను నవార్యం బిట్టిదానిన్ సుదు
ర్మతి నన్యాయ్యము సేసి నీకుఁ జనునే మర్త్యేశ యుగ్రాటవిన్
వ్రతముల్ సల్పుచు ధర్మలేశచరణవ్యాసక్తిని ట్లుండఁగన్. 237

క. ఆమిషము సింహములచే, గోమాయువు గొన్నయట్లు కువలయరాజ్య
శ్రీ మనచేఁ గొని కౌరవుఁ, డేమని తలఁచునొకో బుద్ధి నిష్టులుఁ డానున్.

క. దుర్మతులను దుర్జనులను, ధర్మస్థితి నోర్వఁ దగునె ధరణీశ్వర దు
ష్కర్ములగు ధార్తరాష్ట్రుల, పేర్మి [2]యడంగింపఁ గడఁగు పృథుభుజశక్తిన్. 239

వ. ధర్మకామప్రభవం బయి సర్వార్థసాధనం బయినయర్థంబు విడిచి మిత్రులకప్రి
యంబు నమిత్రులకు హర్షంబునుంగా మునివృత్తిం జేకొని ధర్మువు ధర్మువను
చు[3]ధర్మువునందు చిత్తంబునిలిపి దుర్బలునట్లుండ దగునె. 240

ఆ. బాహుబలము మెఱసి పరులసంపదలు సే, కొనఁగ లావు లేనికుత్సితుండు
నియతదుఃఖవృత్తి [4]నిర్వేదపరుఁ డగుఁ, గాక నీకుఁ దగునె కౌరవేంద్ర. 241

చ. నరసుత నీయనుజ్ఞఁ గొని నాఁడ విరోధుల నెల్లఁ బోరిలో
సరభసవృత్తి నుక్కడఁగఁ జంపితి మేని మహోగ్రకాననాం
తరముల నుండ కుండ నతిదారుణదుర్మృగసంగమంబునం
[5]బొరయక యుండఁగా మనకుఁ బోలు నమందమనఃప్రియంబుగన్. 242

క. సమయాతిక్రమభీతిని, క్షమాయుతుల మైనమనలఁ గౌరవులు పరా
క్రమహీనులుగాఁ దలఁతురు, సమరోత్సాహంబు విడిచి [6]జడమతి నున్నన్.

తే. తగిలి నిత్యంబు నేకాంతధర్మనిరతుఁ, డగుట యుక్తమె పురుషున కట్టివాని
వెలయ ధర్మకామంబులు విడుచుఁ బ్రాణ, విగతు సుఖదుఃఖములు రెండువిడుచు నట్లు.

సీ. ధర్మకామంబులు దఱుఁగంగ నర్థార్థి, యగువాఁడు పలితుఁడౌ [7]నర్థసేవ
నర్థార్థముగఁ జేయునతఁ డుగ్రవనములోఁ, గోరక్ష సేయునక్కుమతిఁబోలు
నర్థధర్మములకు హానిగాఁ గామార్థి, యగునాతఁ డల్పజలాశయమున
జలచరం బెట్టు లజ్జలములతోఁ జెడు, నట్లు కామంబుతో హానిఁ బొందు

ఆ. నర్థధర్మములు మహాబ్ధిమేఘములట్లు, లుభయమును బరస్పరోదయమ్ము
లిట్లు గాఁ ద్రివర్గ మెఱిఁగి సామ్యమున సే, వించువాఁడు సర్వవిత్తముండు.

వ. భవదాచరితం బైనయీధర్మం బర్థకామంబులకు కాదు నీకును నీబాంధవులకు

---

1 మదనిర్భేద్యంబు. 2 యడంగింపఁ దగదె ; యడంగింపఁ దగును. 3 ధర్మంబునంద బుద్ధి నిలిపి దుర్మనుజు నట్లు నిర్వేదింప. 4 నిర్వేదహతుఁ డగు. 5 బొరయకయుండఁగాఁ గలుగుఁ బొందదు వైరి మనగ ప్రియం బొగిన్ ; బొరయకయుండగాఁ గలుగఁ బోలునె వైరి మనగ ప్రియం బొగిన్. 6 జవమరి యున్నన్. 7 ధర్మశీలు... సేయని కుమతిఁ... సౌమ్యమున.

ను [1]బాధాకరంబు దానయజ్ఞసత్పూజలు గావింప నర్థహీనున కశక్యంబు జగం
బులు ధర్మమయంబులు ధర్మువునకు మిక్కిలి యొండెద్దియు లే దయినను నర్థా
ర్థంబు గానిధర్మువు క్షత్త్రియుల కయుక్తంబు. 246

ఉ. శత్త్రుల నాజి నోర్చుటయు సర్వభయంబులఁ బొంద కుండఁగా
ధాత్త్రిఁ బరిగ్రహించి యుచితస్థితిఁ గాచుటయుం బ్రియంబుతోఁ
బాత్త్రుల కర్థమీఁగియును బ్రాహ్మణపూజయుఁ జువ్వె యుత్తమ
క్షత్త్రియధర్మముల్ సుగతికారణముల్ విపులార్థమూలముల్. 247

వ. కేవలధర్మాచరణంబు శత్రుజయంబునకు సాధనంబు గాదు [2]నికృతి వలయుఁ బూ
ర్వభ్రాత లైనయసురుల నమరులు నికృతిన కాదె నిర్జించిరి కావున నీవు సమ
యధర్మరక్షణవ్రతం బుడిగి శత్త్రువుల జయింప నుద్యోగింపుము. 248

క. జయశీలి వైననీకుం, బ్రియ మొనరింపంగ నున్నపృథుయశులు ముదా
శ్రయు లగుదురు సృంజయకే,కయయదుపాంచాలురాదిగాఁ గలసుహృదుల్.

తే. మిత్త్రసంపన్నుఁడైననమిత్త్రు మిత్త్ర,బలముతోడ భేదించి దోర్బలముఁ జలముఁ
గలిగి దేశబలంబును గాలబలముఁ, గలుగువాని కసాధ్యంబు గలదె యెందు.

తే. బలము గలవానిఁ బలువురు బలవిహీను,లొక్కటైకూడి నిర్జింతు రుత్సహించి
మధువుఁ గొనను త్సహించినమనుజుఁ బట్టి, కుట్టి నిర్జించుమధుకరకులమునట్లు.

వ. [3]శ్వదృతియందలిదుగ్ధంబునుంబోలె దుర్యోధనురాజ్యంబు దూష్యం బగుటఁ బౌర
జానపదబ్రాహ్మణవరులు నీ కనురక్తు లయి భవద్రాజ్యంబ వలచి యుండుదురు దీని
నేల యెడ సేసెదు సర్వాయుధసనాథం బైనరథం బెక్కి గజపురంబున కభి
ముఖుండవై విజయప్రయాణంబు సేయుము. [4] 252

మ. ప్రణుతక్షాత్త్రగుణంబు విక్రమము దర్పం బేర్పడఁగ విక్రమ
క్షణదానం బొనరింపు మీక్షణమ విఖ్యాతంబుగా సంగరాం
గణమధ్యంబునఁ జేయు మర్జునబృహద్గాండీవనిర్ముక్తమా
ర్గణధారావళి ధార్తరాష్ట్రకదళీకాంతారవిచ్ఛేదమున్. 253

క. [5]బహురథగజవాహనభట, సహితులు బలవంతు లని విచారింపకు నీ
యహితులు మద్బాహుగదా, నిహతికి మార్కొనఁగఁ బోర నిలువంగలరే.

క. అరివరుల నోర్చి సాగర, పరివృతభూచక్ర మెల్లఁ బాలింపు ప్రజా
పరిపాలనంబుకంటెను, ధరణీశ విశేష మొండు ధర్మువు గలదే. 255

వ. రాజ్యపదస్థుం డైనక్షత్త్రియుండు భూరిదక్షిణంబు లైనయజ్ఞంబుల [6]దేవబ్రాహ్మ
ణులం దృప్తులం జేసి బ్రాహ్మణులకు నగ్రహారంబులు గోసహస్రంబులు నిచ్చుచు

---

1 బాధాకరంబు లట్లుగాకుండ దాన...ధర్మువు క్షత్త్రియుల కుత్తమంబు. 2 నికృతి పరుల యందు నికృతియ వలయుఁ. 3 శూద్రాన్నంబునందలి; క్షుద్రాన్నంబునందలి. 4 ఇది విజయప్రారంభంబున కవసరంబు. 5 బహువాహసుభటహస్తిక. 6 బ్రాహ్మణవృత్తినడిపి తృప్తిచేసి.

రితంబులవలనం బాసి తమోవిముక్తుం డైనచంద్రుండునుంబోలె వెలుంగు
నని భీమసేనునకు ధర్మరాజి ట్లనియె. 256

ఉ. నీవచనంబు ధర్మ్యము వినీతము [1]నీతియుతంబు నిష్టసి
ద్ధ్యావహ మత్యుదార మిది యైనను నిప్డు దలంపఁగా విచా
రావసరాప్తికిన్ విషయ మైనది కార్యఫలంబు లెల్ల స
ద్భావమునన్ విచారసులభంబుల యండ్రు విచారపారగుల్. 257

క. వనమునఁ బండ్రెం డేండ్లును, జనపదమున నెఱుఁగ కుండ సరి నొకవర్షం
బును [2]జలుపఁ బూని సత్యము, దనరఁగఁ జేసితిఁ బ్రతిజ్ఞ దగ వృద్ధసభన్. 258

చ. అలఘుగుణంబులం దధికుఁ డైనమహాత్ముఁడు [3]రాగకోపమా
యలఁ బడి యక్షమావివశుఁ డై యచిరాంసులతావిలాస చం
చల మగులక్ష్మి కాసపడి సత్యము ధర్మువుఁ దప్పి సత్సభా
వలిఁ దగువారియొద్దఁ దగు వాఁడయి సద్విధి నుండ నేర్చునే. 259

వ. ఏ నెట్లును సత్యసమయం బతిక్రమింప నోప [4]శుభోదయకాలంబుఁ బ్రతీక్షించి
యుండుము రాజ్యంబులుఁ బుత్త్రులును ధనంబును యశంబును సత్యంబునకు
సమంబులు గా వని భీమసేనుం డి ట్లనియె. 260

ఆ. అంతకుండు జనుల కాసన్నుఁ డై యుండ, నిమిషమాత్ర మేని నిశ్చయింపఁ
దగనిజీవితంబు దద్ద సుస్థిరముగాఁ, జేసి కార్య మెడయుఁ జేయఁ దగునె. 261

వ. శరీరికి మరణంబు నియతంబు మరణంబునకు ముందర వైరంబు దీర్పనివాని
జన్మంబు నిరర్థకంబు సకలరాజసమక్షంబునం బరులచేత నట్లు మనపడినపరిభవం
బునకుం బ్రతీకారంబు సేయునంతకు రేయునుం బగలును నాహృదయంబు దపిం
చు చుండు నాకంటె నర్జుననకులసహదేవులుం గుంతీదేవియు నంతస్తాపంబున
నెంతయు సంతప్తు లగుచున్నవారు. 262

క. వీరలదుఃఖము దీర్పక, [5]కూ్రరనికారు లగు రిపులకును ముదముగను
గా్రరణ్యములో ధర్మువుఁ, గారుణ్యముఁ దాల్చి యునికి కార్యమె నీకున్. 263

వ. ఇది బ్రాహ్మణధర్మంబుగాని క్షత్త్రియధర్మంబు గాదు మనుప్రణీతంబు లైనరాజ
ధర్మంబులు నీ వెఱుంగనియవి లేవు [6]శత్త్రుసంహారంబు సేయనినాఁ డత్యంత
హానియగు నట్లుం గాక. 264

తే. వనమునందుఁ బండ్రెండుసంవత్సరంబు, లుండ నేర్చితి మేనియు నొరు లెఱుంగ
[7]కుండ నజ్ఞాతచర్యయందొక్కదివస, మైన నుండఁగ నేర మెట్లనిన వినుము. 265

1 నీతియుతం బభీష్టసి, ద్ధ్యావహ...నీవు దలంపఁగా...రావసరోక్తికిం విషమ మై. 2 జరుపఁ బూని. 3 రాగరోషమా...యక్షమా వివశుఁ డై...సంచల యగు...సజ్జను డుండ. 4 సుఖోదయకాలంబుఁ. 5 క్రూరాకారు లగు రిపులకును ముదముగను...మనకున్. 6 శత్రుసంహార నిరసనంబున; శత్రువర్ధనంబున నత్యంతహాని. 7 ఘనండనజ్ఞాత వత్సర మొక్కదివస...మె ట్లయిన మనము.

వ. ఆబాలవృద్ధప్రసిద్ధుండ వై పార్థివసూర్యుండ వై ననిన్నును సింహసదృశు లై ననీ
తమ్ములను నెఱుఁగనివారు లేరు మనగూఢభావంబు మేరువునిగూఢభావంబునుం
బోలె నఘటమానం బిట్లని నివ్వనవాసక్లేశం బెన్నఁడును మనకుఁ బాయ నే
రదు మన మిప్పు డివ్వనమునఁ బదుమూఁడుమాసంబులు సలిపితిమి సంవత్సర
ప్రతినిధిగా మాసంబులు సేసికొనుట యెందునుం గలయదియ దీన ధర్మవిరో
ధంబులేదు విజయారంభంబున కిది యవసరం బనిన భీమసేనుపలుకులు విని
[1]నిశ్వాసవ్యాకులితముఖుం డై పెద్దయుంబ్రొద్దు చింతించి ధర్మరా జిట్లనియె. 266

క. క్రమమునఁ బాండిత్య పరా, క్రమ[2]గర్వములందుఁ గడుఁ బ్రగల్భుండవు మ
ధ్యమ నీచెప్పినయది కా, ర్యమ యయినను ధీరబుద్ధి వై విను మనఘా. 267

వ. [3]అల్పీయం బైనకార్యంబు సాహసారబ్ధం బైనను దోషంబు లే దిది మహా
కార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు సువిచారితం బైసిద్ధిం బొందు
విచార పూర్వారబ్ధకార్యంబునకు దైవంబును ననుకూలం బగుం గావున ని
మ్మగా విచారింప వలయు. 268

సీ. శూరులు[4]ధృతరాష్ట్రిసుతులు దుర్యోధనా,దులుదురాధర్షు లందఱును మనకు
నాతతాయులు మఱి యంగభూవిభుఁడును, భూరిశ్రవుఁడు మద్రభూమిపతియు
నాదిగాఁ గలవీరు లవిజేయవిక్రము, లొలసి తత్సుహృదులై యున్నవారు
మనచేత జితులైన మనుజేశు లెల్లను, జని సుయోధనుచేత సత్కరింపఁ

ఆ. బడి కడంగి వానిప్రస్తవంబున నాజి, వేచి ప్రాణములను విడువ నున్న
వారు వార లెల్ల వసుధఁ బ్రసిద్ధులు, వినఁగ నస్త్రశస్త్ర విద్యలందు. 269

క. వినవయ్య కర్ణుగర్వం, బని నాతఁ డభేద్యకవచుఁ డగుటయు విలునే
ర్పును నతనిబాహువిక్రమ, మును దలఁచిననాఁడు గన్ను మూయదు నాకున్.

వ. మఱియు భీష్మద్రోణకృపాచార్యులు సము లయ్యును వారియొద్దన యున్నవారు
వార లపారదివ్యాస్త్రవిశారదులు వారల నోర్చికాని దుర్యోధను నిర్జింపం
బోలదని విచారించుసమయంబున. 271

కృష్ణద్వైపాయనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట.

క. వారలపుణ్యోదయమున, వారిజభవనిభుఁడు లోకవంద్యుఁడు వచ్చెం
బారాశర్యుఁడు ధర్మశ, రీరుఁడు [5]గృష్ణాజినోత్తరీయుఁడు ప్రీతిన్. 272

వ. ఇట్లు వచ్చి పరమభక్తిపరు లైనపాండవులచేతం బూజితుం డై కృష్ణద్వైపాయ
నుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 273

---

1 నిశ్వాసవ్యాకులిత మానసుం డై ముఖంబున వివర్ణంబుదోపఁ జిన్నంబోయి పెద్దయుం.
2 గుణసంపదలఁ గడుఁ. 3 అల్పోపాయం. 4 ధృతరాష్ట్రిసుతులు సుయోధనా, దులు దద్దరిపుల
యందఱును మనకు ; ధృతరాష్ట్రిసుతులు సుయోధనా, దులు దురాధర్షు లుద్ధరులు మనకు, నాపగే
యుండును నంగరాజును. 5 గృష్టాజినోత్తరీయుం డంతట,

క. వీరు లగుభీష్మకుంభజ, శారద్వతకర్ణు లమిత సత్త్వులు వారిం
బోర వధియించు టెంతయు, భారం బని యున్న నీదు [1]భర మెఱిఁగి మదిన్.
ఆ. దాని నపనయింపఁగా [2]నిష్టు వచ్చితి, నధిక యోగలబ్ధ మతిరహస్య
మీవిశేషవిద్య సేవింపఁగాఁ బార్థుఁ, బనుపు మితఁడుఁ దీనఁ బడయు సిద్ధి. 275
వ. అని ధర్మతనయు నేకాంతప్రదేశంబునకుం దోడ్కొని చని సత్యవతీసుతుండు విధిదృష్టవిధానంబునం బ్రతిస్మృతి యనువిద్య నుపదేశించి దీనిశక్తి నర్జునుం డధిక తపోవీర్యవిభవుండై యింద్రయమవరుణకుబేరాది దేవతలను నీశ్వరునిఁ బ్రత్యక్షంబు సేసికొని వారలవలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి శత్రువుల జయించు మఱి యివ్వనంబు భవచ్చిరనివాసంబునం జేసి విరళఫలకుసుమపాదపం బై మృగకులోపరోధియై యొప్పకున్నయది యొక్కచోటన పెద్దకాలం బునికి యెవ్వరికిం బ్రీతిజననంబు గాదు కావున నొండువనంబున కరుగునది యని చెప్పి యమ్మునివరుం డరిగినఁ దద్వాక్యముదితులై ద్వైతవనంబు వాసి పాండవులు బ్రాహ్మణవరులతోన కామ్యకవనంబున కరిగి సరస్వతీతీరంబునందు నివాసంబు సేసి కొండొకకాలం బుండ నొక్కనాఁ డజాతశత్రుం డర్జునుఁ జూచి యిట్లనియె. 276
క. సాదితశాత్రవు లగుభీ, ష్మాదులయం దధిగతాశ్రయం బయ్యెఁ [3]జతుః
పాదం బగు చున్నధను, ర్వేదము బ్రాహ్మణులయందు వేదమపోలెన్. 277
వ. [4]అయ్యది మహనీయం బయి దివ్యమంత్రకలితం బయి వారలకు సన్నిహితం బగుఁ గావున. 278
క. వారలు దుర్యోధనుచే, నారాధితు [5]లిష్టసత్క్రియులు సల్పరణ
ప్రారంభ మయిన నెదిరెదు, వారు పరాక్రాంతులై యవశ్యము మనతోన్.
వ. దివ్యాస్త్రవిదులైనవారల నోర్చునట్టియుపాయంబు కృష్ణద్వైపాయనుండు ప్రసాదించి చెప్పె నీవిద్య నీవు ప్రతిగ్రహించి కవచకార్ముకప్రాసఖడ్గధరుండ వై యన్యులక జేయుండ వై యుత్తరదిక్కున కరిగి తపోయోగబలంబున నింద్రుఁ బ్రత్యక్షంబు సేయుము తొల్లి వృత్రునకు వెఱచి వేల్పులు తమయాయుధంబులు నింద్రునందు సమర్పించి రవి యెల్ల నీకుఁ దత్ప్రసాదంబున నగు మఱి యింద్రునుపదేశంబున నీశ్వరు నారాధించి తదనుగ్రహంబున నిష్టసిద్ధి వడయు మిది వేదవ్యాసునుపదేశం బని. 280
క. [6]ధృతినియమవ్రతునకు దీ, క్షితునకుఁ బార్థునకు విగతకిల్బిషునకు ధ
ర్మతనూజుఁడు ప్రీతిఁ బ్రతి, స్మృతి నుపదేశించెఁ దా నమిత్రజిగీషన్. 281
వ. అర్జునుండును నయ్యోగవిద్యాగ్రహణప్రభావంబున నధికతేజోమూర్తి యై

1 భయ మెఱిఁగి. 2 నిఁటవచ్చితి. 3 జతుష్పాదం 4 అయ్యది కలితంబయి వశీకృతంబయి (ఈవచనము కొన్నిప్రతులలో కానఁబడదు.) 5 లిష్ట సత్క్రియుల సత్వరణ; లిష్టసత్క్రియల నల్పరణ ప్రారంభు, లైన నెదిరెదు...వారపరాక్రాంతులయి యవశ్యము పోరన్. 6 ధృతినియత...వీతకిల్బి...దానమిత్రజిఘాంసన్; దగనమిత్రజిగీషన్.

దివ్యాస్త్రలాభార్థం బగ్రజుచేత ననుజ్ఞాతుం డై విధివిహితహోమసంతర్పితవీతి
హోత్రుండును బ్రాహ్మణకృతస్వస్త్యయనుండును నై ధౌమ్యాదిమహీసురవరు
లను భ్రాతృవరులను వీడ్కొని తపంబున కరుగ సమకట్టిన. 282

సీ. ఆతని గాండీవహస్తు నక్షయబాణ, తూణీరయుగళు నుత్తుంగభుజునిఁ
[1]కనకవర్మావృత ఘనతరతనుఁ జూచి, పొంగి యంతర్హిత భూతములును
బ్రాహ్మణప్రవరులుఁ బార్థునిమనమునఁ, దలఁచినయర్థంబు దడయ కిష్ట
సంసిద్ధి యయ్యెడు సర్వవిఘ్నములును, శాంతిఁ బొందెడు మని సంతసమునఁ
ఆ. బలికి రంతఁ దరుణి పాంచాలి బీభత్సు, కడకు నరుగుదెంచి కమలనేత్ర
యరిజయార్థ మరుగు నాతనియుత్సాహ, మెఱిఁగి యిట్టు లనియె నిందువదన.
క. [2]అవమానాసహ మగునీ, యవమక్షత్రియకులంబు నం దిం కిట పు
ట్టువు గా కుండెడు సత్క్షమ, మవుబ్రాహ్మణకులమునంద యయ్యెడు నాకున్.
చ. అరికృతదుష్పరాభవమహార్ణవమగ్నుల మమ్ము నందఱం
గరుణ సముద్ధరింపుము జగన్నుత యన్యులు పూనఁ గానియీ
భరము వహింపఁ బూనిన యపార[3]గుణాన్వితు నిన్ను దిక్కులున్
ధరణియు సోముఁడున్ నభము ధాత్రియు గాడ్పును గాచు చుండెడున్. 285
వ. అని దీవించి పాంచాలరాజపుత్త్రి దనస్నేహాలాలసవిలోలాపాంగవిలోకనం
బులం బార్థుఁ [4]బరిగృహీతపాథేయుం జేయుచుఁ దద్వియోగతరళం బైనహృ
దయం బెట్టకేనియు నొక్కింత సేసికొని యుండె మఱి పార్థుండునుం బూర్వో
త్తరదిశాభిముఖుం డై యొక్కరుండ యరిగి యైంద్రయోగశక్తి నిఖిలభూతదు
ర్నిరీక్ష్యుం డగుచు హిమశైలగంధమాదనంబుల నతిక్రమించి. 286
ఉ. వీరుఁడు యోగవిద్యయును విల్లును దోడుగ నింద్రకీల మన్
[5]భూరినగంబుపైఁ గడఁగి పోవఁగఁ బోయినఁ బోవ కుండు ము
గ్రారివిభేది నీ వనుమహామధురధ్వని వించె వానికిన్
బోరన నంతరిక్షమునఁ బొల్చె నిరంతరపుష్పవృష్టియున్. 287
వ. దానికి విస్మయం బంది చనువాఁడు ముందట నొక్కవృక్షమూలంబున నున్నవృ
ద్ధబ్రాహ్మణు బ్రహ్మతేజోధికు నవిరతయమనియమకృశీభూతశరీరుం గని నమస్క
రించి తత్సమీపంబున విశ్రమించియున్న నప్పార్థుంజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.
క. ఎందుండి వచ్చి [6]తయ్యా య, నిందితతేజుఁడవు ధర్మనియతుండవు నీ
కిం దుండ నేల సిద్ధిం, బొందితి జేకొను మభీష్ట భూరిఫలంబుల్. 289
క. ఇది శాంతతపస్వుల కా, స్పద మిందుఁ గృపాణకవచబాణాసనసం

1 గనకవర్మావృతు ఘనతేజుఁ గనుఁగొని...బార్థనీమనమున...సంసిద్ధిఁ బొందెడు. 2 అవమానము వొందెడినీ, యవమ. 3 గుణోన్నతు. 4 పరిగృహీత సంతోషామృతపాథేయుం. 5 భూరినగంబునన్ నడచి...వీచె వానికిన్. 6 తన్న...పుణ్యఫలంబుల్.

పద దాల్చి యుండ నేటికి, విదితక్షత్త్రియకులుండ వే నీ వనఘా. 290

వ. వీతహర్షక్రోధు లైనబ్రాహ్మణు లుండెడు పుణ్యనివాసంబున నాయుధంబులు ధరియించి యుండ వలవదు వీని విడువు మని [1]నిషేధించిన నవ్విప్రవచనంబులకు సంచలింపక యున్నయాతనిధైర్యంబునకు మెచ్చి సహస్రాక్షుండు నిజరూపంబుఁ జూపి యతని కిట్లనియె. 291

ఆ. ఇష్టమైనవరము లిచ్చెదఁ బ్రీతితో, వేఁడు మనిన నమర విభున కపుఁడు
గరముభక్తిమ్రొక్కి కరములు మొగిచియి, ట్లనియెఁబురుషవృషభుఁ డర్జునుండు.

వ. దేవా నా కిష్టం బైనవరంబు భవత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రలాభం బనిన నది యేమిగహనంబు దానిన యిచ్చెదఁ బుణ్యలోకంబులు దేవత్వంబును సర్వకామంబులు వేఁడు మనిన నర్జునుం డిట్లనియె. 293

సీ. దివిజాధినాథ నా కవి యెల్ల నేటికిఁ, బరమాస్త్రలాభంబ కర మభీష్ట
మరులు సేసినమహా పరిభవక్లేశంబు, వాపంగ నోపక యేపుటడవి
నురుదుఃఖితుల సహోదరుల నందఱఁ బెట్టి, చనుదెంచి మిన్నక చనిన నన్నుఁ
దగువారు జగములోఁ దెగడగే నావుడు, సుతునకుఁ బ్రీతుఁడై శతమఖుండు

ఆ. గరుణ నిట్టు లనియెఁ బరమాస్త్రలాభంబు, నీకు నిష్టమేని లోకవంద్యు
గరళకంఠు నీశుఁ బరముఁ బ్రసన్నుఁగాఁ, వేగ చేయు మధిక యోగశక్తి. 294

వ. అట్లనిన నిఖిలలోకపాలసహితుం డై యీశ్వరుండు నీయభిమతం బొనరించు నని సహస్రలోచనుండు లోచనాగోచరుం డైన నర్జునుండును దద్వచనంబున సమాహితచిత్తుం డై హిమశైలశిఖరంబున కరిగి వివిధకుసుమఫలవృక్షంబులను విమల నిర్ఝరజలంబులను గమలకుముదకల్హారకలహంససంకులపంకజాకరంబులనురమ్యం బైనతపోవనంబునందుఁ బరమేశ్వరు నుద్దేశించి తపంబు సేయం దొడంగిన. 295

క. సురదుందుభినాదంబులు, సురపాదపసంభవప్రసూనసుగంధో
[2]త్కరవాహితపవనము వి, స్తరిల్లె నాతనికి హృదయసమ్మద మెసఁగన్. 296

వ. అందు మనోవాక్కాయకర్మనియతుం డై పరమేశ్వరుం దనచిత్తంబున నిలిపి నిరంతరత్రిరాత్రోపవాసంబుల నొక్కమాసంబుఁ జలిపి ద్విగుణితత్రిరాత్రోపవాసంబుల రెండవమాసంబుఁ జలిపి పక్షోపవాసంబుల మూఁడవమాసంబు సలిపి యూర్ధ్వబాహుం డై యేకపాదాంగుష్ఠాగ్రంబున నిలిచి వాయుభోజనంబు సేయుచు నాలవమాసంబు సలిపి యిట్లతిఘోరతపంబు సేయు చున్నయర్జునుం జూచి యందలిఋషులు విస్మయంబంది యీశ్వరుపాలికింజని యిట్లనిరి.

ఉ. భూరిబలుండు పాండవుఁ డపూర్వతపం బొనరించుటం దదీ
యోరుతపఃప్రభావ[3]దహనోత్థితధూమచయంబు లంబుదా

1 నిషేధించిననవి విఘ్నువచనంబులని చలింపక ; బోధించిన విఘ్నువచనం. 2 త్కరవాహి పవనములు విస్తరిల్లె; త్తరవాసితపవనము విస్తరిల్లె. 3 దహనోద్గత ధూమచయం.

కారము లై వనాంతరము గప్పె జగత్త్రియనాథ తత్తపో
భారము సర్వజీవుల కపారభయావహ మద్భుతం బిలన్. 298

వ. ఆతనియభిమతంబుఁ బ్రసాదించి తత్తపోభారంబు వారింపు మనిన వారలపలు
కులు విని పరమేశ్వరుండు దరహాసితవదనుం డగుచు వానియభిప్రాయం బే
నెఱుంగుదు నిష్టవరప్రసాదంబున వానికి మనఃప్రియంబుఁ జేసెద మీరు మీ
యాశ్రమంబుల కరిగి సుఖం బుండుం డని యప్పుడు. 299

ఈశ్వరుండు గిరాతవేషంబున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట.

సీ. కాంచనవర్ణాపఘనుఁ డై మహోన్నత, కార్ముకహస్తుఁ డై కాలకంతుఁ
డెఱుకురా జయ్యె నదీంద్రతనూజయు, వనచరీభావంబు వఱలఁ దాల్చెఁ
గుఱుచచేతులు మిడిగ్రుడ్లునుగడుకొన్న,[1]తలటులు మఱిచెంచుఁదలలు నమరఁ
దడవిండ్లు సేపట్టి తడయక యెఱుకు లై, యార్చుచు భూతమ్ము లాత్మసతుల

తే. నెఱుకుసతులఁ గావించి యయ్యెఱుకురాజు
ముందటం బక్కియల నొక్క మొగిన నిలిచి
రంత వేఁటనెపంబున నంధకారి
గదలెఁ దద్వన మెల్ల గ్రిక్కిదలు చుండ. 300

చ. అలుగుల మంది యందులమృగావలియుఀ విహగంబులుఀ భయా
కులగతిఁ బొంది మూఁగలును గుంటులుఁ జీకులు నైనయట్లు లై
యులియక యున్నచో నడఁగి యుండఁ గిరాతబలంబుతోడఁ బిం
గలనయనుం డుమేశ్వరుఁడు గవ్వడి డాయఁగ వచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 301

వ. అంత నీశ్వరచోదితుం డయి మూకుం డనుదైత్యుండు సూకరం బై భీకరా
కారంబున బీభత్సు వధియింప సమకట్టి పయిం బఱతెంచిన. 302

క. అనఘుండు దాని దవ్వులఁ, గని ఘనుఁ డయి పాండవుండు గాండీవగుణ
ధ్వని సేయుచు డాసినఁ బె, ల్చన యేయఁ గడంగి నిలిచె సంరంభమునన్. 303

వ. అదియును నాక్షణంబ యేసినయమ్మునుంబోలెనతివేగంబున దానాసన్నం బై నదా
నినేయ కేయకు మని యెఱుకురాజు వారించినను వానివచనం బాదరింపక. 304

చ. పటువిశిఖంబునం ద్రిదశపాలతనూజుఁడు పంది నేసె ము
న్నట పరమేశ్వరుండును రయంబున దానిన యేసె నిట్టు లా
[2]క్రోఁటఁ బడియెఀ హరార్జునుల ఘోరశరంబులు పందిపైఁ గుభృ
త్తటముపయిఀ వడిం బడు నుదగ్రమహాశనులట్ల మ్రోయుచున్. 305

క. హరుశరమును నరుశరమును, సరి నిరుపక్కియలు[3]దాఁకి జవ మఱి శరసం
భరమునఁ దిరిగెవరాహము, శరనిధిమథనమునఁ దిరుగు శైలముపోలెన్. 306

---

1 యుర్లును మఱి చెంచుఁ (చుంచు) (చింకి) దరముల(తలలు)(దరడుల) జడచుంచు(యంచు) దలలు నొప్ప; తలవఱ్లు; 2 క్కొట వడియెఀ...గాఢశరంబులు. 3 గొన్న.

వ. ఇట్లిద్దఱచేత శరవిద్ధుం డై మూకదైత్యుండు సూకరరూపంబు విడిచి నిజరూపంబుతోడ నదృశ్యుం డయ్యె నంత నర్జునుండు విస్మితుం డై ముందట నత్యున్నతచాపధరు మేరుశిఖరాకారు నపారకిరాతపదాతిసమేతు నభినవయౌవనవనచరీసహస్రపరివృతు నొక్కపురుషుం గని నీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గాని యివ్వనంబునఁ బ్రియవనితానుగతుండ వయి యేల క్రుమ్మరియెదు మఱి నాయేసినమృగంబు నేసి మృగయాధర్మవిరోధం బేల చేసితి నిన్ను నిప్పుడ నానిశితబాణజాలంబులపాలు సేసెద ననిన నగుచు నాతనికి నయ్యెఱుకురా జిట్లనియె.

ఆ. ఏను నామృగంబు నేసితి నది మదీ, యాస్త్రనిహత మయ్యె [1]నవికలముగఁ
జనునె నీకు లేనిశౌర్యసంపదఁ జెప్పి, [2]కొనఁగ మదము వలుకఁ గుజనునట్లు. 308

క. [3]పలుకుల నొప్పదు బీరము, గలవేని రణంబు సేయఁ గడఁగుము నీదో
ర్బల మిప్పుడ యుడిపెద నని, తలరక యేయుచుఁ బినాకి దాఁకెఁ గిరీటిన్.

వ. అంత. 310

చ. ప్రతిబలదర్పభంజనుఁడు పార్థుఁడు దారుణబాణవర్ష ము
న్నతి నతివీరుఁ డై కురిసినం బరముండు మహాంబువృష్టిఁ బ
ర్వతము [4]గ్రహించునట్లు బలవంతుఁడు దాని గ్రహించి పోర న
క్షతతనుఁ డయ్యె వాని నతిగర్వితుఁ బార్థుఁడు సూచి యాత్మలోన్. 311

చ. ఇతఁడు సురేంద్రుఁ డొండెఁ బరమేశ్వరుఁ డొండె దినేశుఁ డొండెఁ గా
కతులబలప్రభావయుతుఁ డన్యుఁడు గాఁ డొరుఁ డైన మద్భుజా
వితతధనుర్విముక్తశరవేగము పోర సహించి యిట్టు ల
క్షతుఁడు నమూర్ఛితుండు నయి కంపముఁ బొందక యుండ నేర్చునే. 312

వ. నాయేసినయపారదుర్వారనారాచంబు లవివేకియందుఁ బ్రయుక్తంబు లయిన సుభాషితంబులుంబోలె వీనియందు నిష్ఫలంబు లగు చున్నయవి. 313

ఆ. ఎఱుకు నన్ను నుఱక యేసిన[5]శరములు, నెఱఁకులాడి నాకు నిశితదివ్య
విశిఖతతులయట్లు వేదన గావించు, టిది యపూర్వ మీతఁ డెవ్వఁ డొక్కొ.

వ. ఇప్పర్వతంబు దైవనివాసంబు గావున నితండు కిరాతరూపప్రచ్ఛన్నుం డైన యెవ్వనియొక్కొ దివ్యపురుషుండు గావలయు నని యశనికల్పంబు లయినదివ్యశరంబు లయ్యెఱుకుపయి నేసి యర్జునుం డక్షయబాణంబు లైనతనతూణీరమ్ముల యందమ్ములు గానక ఖాండవదహనంబునాఁ డగ్ని దేవుండు నా కిచ్చినయక్షయశరధు లిప్పుడు యుగాంతకాలరిక్తంబు లైనశరధులుంబోలె నున్నయవి యిది యేమియద్భుతంబో యనుచు నలిగి గాండీవం బెత్తికొని యెఱుకుపయింబఱచి.

---

1 నదినెపముగఁ; నదినెపమునఁ; నడరినదుమఁ. 2 కొనుచు. 3 పలుకులుసెప్పక బీరము, గలజేని రణ...దాఁకెం బెలుచన్. 4 గ్రసించునట్లు...గ్రసించి పోర...వాని నవికంపితుఁ బార్థుఁడు. 5 ములుకులు...వేదనగావించె, నిది యపూర్వ.

క. అపహృతగాండీవుఁడు నై, యపరిమితక్రోధహృదయుఁ డన్నరుఁడు పరం
తపుఁ డెఱుకుమస్తకంబునఁ, గృపాణపాతంబుఁ జేసెఁ [1]గిట్టి కడంకన్. 316

క. అదియు వృథ యైనఁ బార్థుఁడు, వదలక వృక్షముల రాల వైచెను రణదు
ర్మదు వనచరు నవి యెల్లం, దదంగముల నడఁగె నద్భుతంబుగ నంతన్. 317

క. హరుఁ బెనఁగి పట్టుకొని భీ, కరబలుఁ డర్జునుఁడు ముష్టిఘాతంబుల సం
గర మొనరించెను వనచర, వరు లాతనిశౌర్యగౌరవముఁ [2]బొగడ రెదన్. 318

క. తనదివ్యగాత్రమున న, ర్జును గాత్రనిపీడఁ జేసె శూలధరుం డం
తన మూర్ఛవోయి పీడిత, తనుఁ డై పార్థుండు ధరణితలమునఁ బడియెన్. 319

వ. అంత. 320

చ. వరదుఁడు పార్థశౌర్యవిభవంబున కాతని [3]ధైర్యవృత్తిక
ద్దరుదుగ మెచ్చి సన్నిహితుఁ డయ్యె జటామకుటేందురేఖయుం
గరమున శూలమున్ గరళకాలగళంబు బృహద్గజాజినాం
బరముఁ దృతీయలోచనముఁ బన్నగహారము నొప్పు చుండఁగన్. 321

వ. ఇట్లు విరూపాక్షుండు నిజరూపంబుతో నర్జునునకు సన్నిహితుండై అర్జునా! క్షత్త్రియులోరు లెవ్వరు నీయట్టిశౌర్యధైర్యవంతులు లేరు నీతపఃక్షాత్త్రగుణంబులకు మెచ్చితి నీకోర్కి సఫలంబు సేసెద సదేవాసురమానుషం బైనజగంబంతయు నీవ జయింతు నాస్వరూపంబు సూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చినం జూచి పార్థుండు గృతార్థుం డయి దండప్రణామంబు సేసి. 322

క. వరదు సురాసురవందితుఁ, గరుణాకరు హరుఁ బినాకకరుఁ గరిచర్మాం
[4]బరు శంకరు గిరిజాసుం, దరు ని ట్లని సంస్తుతించెఁ దద్దయుభక్తిన్. 323

అర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని స్తోత్రము సేయుట.

దండకము. శ్రీకంఠ లోకేశ లోకోద్భవస్థానసంహారకారీ పురారీ మురారిప్రియా చంద్రధారీ మహేంద్రాదిబృందారకానందసందోహసంధాయి పుణ్యస్వరూపా విరూపాక్ష దక్షాధ్వరధ్వంసకా దేవ నీదైనతత్త్వంబు భేదించి బుద్ధిం బ్రధానంబు గర్మంబు విజ్ఞాన మధ్యాత్మయోగంబు సర్వక్రియాకారణం బంచు నానాప్రకారంబులన్ బుద్ధిమంతుల్ విచారించుచున్ నిన్ను భావింతు రీశాన సర్వేశ్వరా శర్వ సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా నిర్వికల్పప్రభావా భవానీపతీ నీవు లోకత్రయీవర్తనంబున్ మహీవాయుఖాత్మాగ్నిసోమార్కతోయంబులంజేసి కావించి సంసారచక్రక్రియాయంత్రవాహుండ వై తాదిదేవా మహాదేవ నిత్యంబు నత్యంతయోగస్థితిన్ నిర్మలజ్ఞానదీపప్రభాజాలవిధ్వస్తనిస్సారసంసారమాయాంధకారు

1. గినిసి కడంకన్. 2. బొగడంగన్. 3 ధైర్యవృత్తికం దరుదుగ. 4 బరుగిరిజేశ్వరుఁ బన్నగ, ధరు ని ట్లని; బరు నీశ్వరుగిరిజా సుం, దరు ని ట్లని ప్రస్తుతించెఁ.

ల్ జితక్రోధరాగాదిదోషుల్ యతాత్ముల్ యతీంద్రుల్ భవత్పాదపంకేరుహ
ధ్యానడిండీరధారానుభూతిఁ సదాతృప్తులై నిత్యులైరవ్యయా భవ్యసేవ్యా భ
వాభర్గ భట్టారకా భార్గవాగస్త్యకుత్సాదినానామునిస్తోత్రదత్తావధానా లలాటే
క్షణోగ్రాగ్నిభస్మీకృతానంగ భస్మానులిప్తాంగ గంగాధరా నీప్రసాదంబునఁ సర్వ
గీర్వాణగంధర్వులుఁ సిద్ధసాధ్యోరగేంద్రాసురేంద్రాదులుఁ శాశ్వతైశ్వర్య
సంప్రాప్తులైరీశ్వరా విశ్వకర్తా సురాభ్యర్చితా నాకు నభ్యర్థితంబుల్ ప్రసాదింపు
కారుణ్యమూర్తీ త్రిలోకైకనాథా నమస్తే నమస్తే నమః. 324

వ. అని యిట్లు స్తుతియించి కృతాంజలి యై కిరీటి వెండియు నిట్లనియె. 325

క. [1]ఎఱుకని యెఱుఁగక నీకుఁ, మఱకువ నెదిరితిని దీని మఱవుము నన్నుం
గఱకంఠా క్షమియింపుము, నెఱి నెవ్వరి కెఱుఁగ నగునె నీచరితంబుల్. 326

వ. అనినయప్పార్థుం గరుణారసప్రీతివిస్తారితవిలోకనామృతమ్మున సంతర్పితుంజేసి నగుచు నీశ్వరుండు వానిచేయి వట్టుకొని ధనంజయా నీచేసినవ్యతిక్రమంబు క్షమియించితి నతిమానుషం బైననీపరాక్రమంబునకు మెచ్చితిఁ బూర్వజన్మంబున నీవు నరుండను దేవర్షివి నారాయణసఖుండవు నరనారాయణు లనంగా మీ రిద్దఱు బదరీవనంబున ననేకాయుతవర్షమ్ములు తపమ్ముఁ జేసినమహావీర్యవంతులరు మీ తేజంబున జగమ్ములు రక్షితమ్ము లగుచున్నయవి యిగ్గాండీవమ్ము దొల్లియు నీయదియ దీనన చేసి శక్రాభిషేకమ్మునాఁ డసురుల జయించి తదియిప్పు డక్షయశరధులతోడ మదీయమాయాగ్రస్తం బయ్యె నీగాండీవమ్మును నక్షయశరధులు నీ కిచ్చితిం గొను మింక నీకిష్టం బైనవరమ్ము వేఁడు మిచ్చెద ననిన నర్జునుం డిట్లనియె. 327

క. త్ర్యంబక నాకు నభీష్టవ, రంబుఁ బ్రసాదించెదేని రౌద్రము దివ్యా
స్త్రంబు బనఁ బరఁగినపాశుప, తంబుఁ బ్రసాదింపు మిందుధర దయతోడన్. 328

వ. ఇదియును బ్రహ్మశిరం బనునస్త్రంబును యుగాంత్యకాలంబునందుఁ బ్రయుక్తమ్ములై జగత్సంహారమ్ము సేయు దీనివలన నభిమంత్రితమ్ము లై యనేకశతసహస్రసంఖ్యల శూలంబులుగదలు నాశీవిషంబులయట్టియమ్ములు నుద్భవిల్లునని విందు నీకారుణ్యమ్మున దీనింబడసి దైత్యదానవ యక్షరాక్షసపిశాచోరగమ్ముల నతివీరులైనభీష్మద్రోణాదులను జయింతు సహజకవచకుండలుం డైనకర్ణుని వధియింతు ననిన నీశ్వరుండునుం గరుణించి విశుద్ధాత్ముం డైనపార్థునకు మంత్రధ్యానజపహోమపూర్వకంబుగా సంధానమోక్షణసంహారసహితంబుగాఁ బాశుపతాస్త్రం బిచ్చి దీనికి నసాధ్యం బెద్దియును లే దల్పులయందుఁ బ్రయుక్తం బైన జగత్సంహారము సేయు. 329

క. దీనివిధానం బెఱుఁగం, గా నింద్రకుబేరవరుణ కాలాదులకుం

1 ఎఱుకని యెఱుఁగక నిన్నుఁ.

దా నతిగహనం బనినను, మానవులకు నెఱుఁగు టఘట మానము గాదే. 330

వ. ఈ దివ్యబాణమ్మున నీ వఖిలలోకమ్ములు జయింతు వని కౌంతేయునకు వరం బిచ్చి పురాంతకుం డంతర్హితుం డయ్యె నంత. 331

చ. అవిరళ సూర్యమండల సహస్రసమప్రభ మై ధనంజయ
ప్రవరుకరమ్మునన్ వెలుఁగు పాశుపతాస్త్రముఁ జూచి దైత్యదా
నవసుర యక్షరాక్షస గణమ్ము గరమ్ము భయమ్ముఁ బొందె నం
దవనియు దద్దిరం దిరిగె నబ్ధిశిలోచ్చయ[1]సంచయంబుతోన్. 332

క. త్రిణయనగాత్రస్పర్శం, బున నిజగాత్రము పవిత్ర మును ముక్తాఘం
బును నతితేజోవీర్యం, బును నైనఁ బృథాసుతుండు ముదితుం డగుచున్. 333

క. మంటి హరుదేహ మంటం, గంటి నుమాధీశు [2]నసుర కంటకహాను ము
క్కంటిఁ గఱకంఠుఁ జూడం, గంటిఁ గృతార్థుండ నైతిఁ గడుఁ బుణ్యమునన్.

క. ఇమ్ముల ధర్మజునకు జన, సమ్మతునకు రిపుజయంబు సకలమహీరా
జ్యమ్ము సమకూరె నేఁడు ఘ, నమ్ముగ సర్వప్రయోజ నమ్ములతోడన్. 335

ఇంద్రుఁడు దేవగణంబులతో నర్జునునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట.

వ. అని సంతుష్టహృదయుం డై యున్నంత. 336

సీ. హరుచేత సంప్రాప్త వరుఁ డయ్యె నరుఁ డని, యెఱిఁగి యింద్రుండు ధ నేశధర్మ
వరుణేశ్వరులతోడ సురగణసహితుఁ డై, దివ్యవిమానముల్ [3]దివమునందు
వెలుఁగంగఁ గౌరవకులవీరుపాలికి, వరదుఁ డై గరుణతో వచ్చె నట్టి
యవసరమ్మున ఘన రవగభీరం బైన, మధురవాక్యమున ధర్మప్రభుండు

ఆ. ప్రీతి నిట్టు లనియె బీభత్సునకు ధర్మ, నిత్యపాండుపుత్త్ర నీకు మెచ్చి
వరము లిచ్చువేడ్క వచ్చిరి నెయ్యురై, యమరనాథుఁ దొట్టి యమరు లెల్ల.

వ. వీరలం జూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చి నీవు నరుం డనుపూర్వఋషివి బ్రహ్మని యోగంబున మనుష్యుండవై యుత్తమక్షత్త్రియకులంబున నుద్భవిల్లితి మఱి సూర్యాంశజుం డైనకర్ణుని దేవదైత్యదానవగంధర్వయక్షరాక్షసాంశజు లైన రాజులను వధియింతు నీ కక్షయకీర్తి యగునని దండధరుం డప్రతివారణంబైన దండంబు విధియుక్తంబుగా నిచ్చిన. 338

క. ఘోరారి[4]దారుణము లగు, వారుణపాశంబు లిచ్చె వరుణుఁడు మఱి కౌ
బేరాస్త్రమిచ్చె నపుడు కు, బేరుఁడు విజయునకు నహిత భేదికిఁ బ్రీతిన్. 339

వ. ఇట్లు దివ్యపురుషుం డై నపార్థుండు లబ్ధదివ్యదృష్టి యై యమర్త్యరూపధరు లైనపితృదేవతలతోడం దనముందట నిలిచినమహానీలవర్ణుం డైనవైవస్వతుని వైడూర్యవర్ణుం డై యర్ణవనదీశైలసేవితుం డై నవరుణేశ్వరుం జాంబూనదవర్ణుం

1 సంయుతంబుగన్. 2 నమరకంటకుహరు. 3 దివినిబెక్కు. 4 వారణము లగు.

డై యక్షరాక్షసగణంబుతో నున్నకుబేరునిం జూచి వారివలన దివ్యాస్త్రం
బులు వడసి [1]వాక్పుష్పఫలజలంబుల నందఱం దృప్తులం జేసి వెండియు. 340

ఆ. అమరగణసమేతు [2]నైరావణారూఢు, వజ్రధరుఁ ద్రిలోకవంద్యు నింద్రు
వృత్రశత్రునమర విభుఁజూచి యెద నాది,మునివరుండు నరుఁడుముదమునొందె.

ఉ. ఇందుధరప్రసాదమున నిష్టవరంబులు గాంచి [3]బాంధవా
నందవిధాయి యైననిజనందను దండితశత్రు సద్గుణా
నందితుఁ జూచి వేడ్కనయనంబులు వేయును గన్న తత్ఫలం
బందెఁ బురందరుండు పర మాద్భుతసమ్మదమందితాత్ముఁడై 342

వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు ధనంజయుంజూచి సంతోసిల్లి నీవు పరమేశ్వరువలనఁ బరమ
సిద్ధితో దేవత్వంబు వడసితివి దేవకార్యంబు దీర్ప నర్హుండవు గాన నారథంబుఁ
బుత్తెంచెద నమరావతికి రమ్ము నీకు దివ్యాస్త్రంబు లందయిచ్చెద నని దేవేం
ద్రుండు దేవగణంబులతో నమరావతికి నరిగె నర్జునుండును దద్రథాగమనంబు
ప్రతీక్షించుచుండునంత. 343

సీ. [4]వారిదమార్గంబు వలన మహానీల, వైజయంతీవిభవంబు వెలయ
నాబద్ధవివిధరత్నావళిప్రభఁజేసి, రమ్యమై రోదోంతరంబు వెలుఁగ
నురునేమిరవమున నుర్వరాధరదరీ, ముఖములుప్రతిశబ్ద ముఖరితంబు
లగు చుండ నానావిధాయుధంబులు దాల్చి, యశనివిద్యుత్సహస్రాభిశోభి

ఆ. తాభ్రసదృశమై మహాజవాశ్వాయుత, వాహ్యమాన మైనవరరథంబు
మఘవునాజ్ఞఁజేసి మాతలియు క్తమై, యింద్రతనయుఁ డున్నయెడకు వచ్చె.

వ. మాతలియు నర్జునుం జూచి సురాసురకిరీటతటఘటితరత్నప్రభాభాసురపదుం డై
నమహేంద్రుండు మీయయ్య భవద్దర్శనం బపేక్షించి నిన్ను నమరావతికి రాఁ
బనిచె రాజసూయాశ్వమేధశతంబులం జేసినవారికైనను దుర్లభం బీరథంబు దీని
నెక్కు మనిన నర్జునుండును గంగాస్నానపవిత్రీకృతగాత్రుండై దేవ ఋషి పితృ
తర్పణంబులఁ జేసి మాతలిప్రయుక్తం బైనయాదివ్యరథం బెక్కె. 345

—— అర్జునుఁ డమరావతికిఁ బోవుట. ——

చ. అలఘుతపస్సమాధినియతాత్ములకుం బహుపుణ్యలోకకాం
క్షులకు విశుద్ధమానసులకుం సతతంబును [5]నాశ్రియంబ వై
లలితనిలింపదంపతివిలాసవిహారమహోత్సవంబులుం
గలిగి వెలుంగురత్నమయకందరసుందర మందరాచలా. 346

1 వాక్పూజనల నందఱం. 2 నైరావతారూఢు...యెదనాది. 3 యాంచితా, (పాండవా) నంద(మనోజ్ఞుఁ డై) విధాయి యై...మర్దితశత్రు; నప్డుచూచి. 4 వరదివ్యమార్గంబు...మెఱయ...యశనివిద్యుత్సమాహాభిశోభి...కరము వేడ్క నరుని కడకు వచ్చె. 5 సంశ్రయంబ వై....మంద రాచలుఁడు.

వ. నీయందలిపుణ్యతీర్థంబులు[1] సేవించుచు గంగాంబుధ్యోతస్థలరుహవనస్పతిఫలం
బులుపయోగించుచు సుఖం బుండితి నమరావతికిం బోయి వచ్చెద నని మందర
నగంబు వీడ్కొని పురందరనందనుండు దేవపథంబున కరిగి. 347

సీ. పరమధర్మస్థితిఁ బ్రజఁ గాచి యేలిన, రాజర్షులకు నుగ్రరణమునందుఁ
బతుల ప్రస్తవమునఁ బ్రాణముల్ విడిచిన, వీరులకును యజ్ఞవిధులఁ జేసి
సురలను వసుమతీసురులను దనిపిన, ధర్మాత్ములకు మహాతాపసులకు
నిలయంబులై రమణీయంబు లగు[2] రమ్య, హర్మ్యవిమానసంహతులదాని
తే. సకలభువనంబులం గలసత్పురముల, కెల్ల నుపమానమై దహనేందురవుల
దీప్తి లేకున్నఁ దన దైనదివ్యదీప్తి, విస్తరంబున నెప్పుడు వెలుఁగుదాని. 348

వ. మఱియు ననాహితాగ్నులకు నతీర్థసేవకులకు ననృతవాదులకు వేదవిరుద్ధా
చారులకు రణపరాఙ్ముఖులకుఁ జొరనవిషయంబును, నతిగహ్వరంబును నైన
దాని నమరావతిఁ జొచ్చి తద్గోపురసమీపంబున ననవరతగండస్థలగళ దవిరళ
మదజలకుల్యాభిరామంబై, నిరంతర నిర్ఝరనీహారనగంబునుబోలె నొప్పుచు
న్నైరావతంబుఁ జూచుచు సురసిద్ధసాధ్యగణంబులతో విద్యాధరాప్సరో గంధ
ర్వకిన్నరగీయమానుండగుచు నభినవసౌభాగ్యవిరాజమానంబులగు నతిమనో
హరవైభవంబు మెఱసి చను నప్పుడు. 349

క. [3]సకలర్తుకుసుమసౌరభ, సుకుమారోద్యానతరుల నుడియుచుఁ బ్రియయో
త్సుకుఁడై పవనుఁడు పాండవు,నకునభిముఖుఁ డయ్యెఁ దన్మనఃప్రియ మెసఁగన్.

క. నరుఁడై నయాదిముని యని, హరిసుతుఁ డని హరిసహాయుఁ డని హరుచేతన్
వరములు వడసినవాఁడని, సుర లెల్లను వచ్చి పార్థుఁ జూచిరి ప్రీతిన్. 351

వ. అర్జునుండు నయ్యమరావతీవిభవంబు సూచి హర్షించుచు నప్సరోగీయమాన
[4]మంగళహితగీతావహితమానసుం డగుచు సిద్ధమునిగణాశీర్వాదంబులు సేకొ
నుచుం జని మాతలినిర్దేశంబున దివ్యరథావతీర్ణుం డై. 352

క. శతమఖునకు భువనావన, రతశీలున కఖిలదేవరాజర్షిసమ
న్వితునకు [5]వజ్రాభిహితో, న్నతపృథుభుజునకుఁ గృతప్రణాముం డయ్యెన్. 353

చ. అనిమిషనాథుఁడుం బ్రచలితాంగదతుంగభుజాయుగంబునం
దనయునిఁ గౌఁగిలించుకొని తత్క్షణజాతనితాంతసమ్మదం
బునఁ బులకాంకితాంగుఁ డయి మున్ను నిజాంకతలస్థుఁ జేసి య
త్యనఘు నిజాసనార్ధమున [6]నాదట నుంచెఁ గరంబు నెమ్మితోన్. 354

క. లీలైరావతకుంభా, స్ఫాలనకర్కశకరములఁ బలుమరును మరు

---

1 చ్యోతస్థలీరుహా...చూచి. 2 రత్న, హర్మ్య. 3 సకలర్తుసురభి కుసుమిత...నభిమతుఁ (గతుఁ) డయ్యె. 4 మంగళగీతమహితమానసుం డగుచు. 5 వజ్రాభీలో, న్నత. 6 నప్పుడనుంచెఁ గరంబు; నాతనినుంచెఁ గరంబు.

త్పాలకుఁ డంటుచు నుండె గు, ణాలంకృతుఁ డైనపార్థునంగముఁ బ్రీతిన్. 355
వ. ఇట్లధికవిలాసంబుతో సురవిలాసినీకరకలితచారుచామీకరదండచామరసమీ
రాలోలకుంతలుం డగుచు సురరాజుతో నేకాసనంబున నున్న యప్పార్థుం బాక
శాసనుశాసనంబున దేవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరు లతిప్రీతి [1]నర్చించి రంత. 356
తే. *(పాకశాసనుపనుపున, బార్థుఁ డొక్క, మణిమయంబైనమహనీయమందిరమున
నెలమి గంధర్వసంగీత హృద్యగోష్ఠి, నుండెఁ జెవులకు నుత్సవం బొందుచుండ.
వ. అంత సూర్యాస్తమయసమయంబునఁ జంద్రుం డుదయించి సాంద్రచంద్రికా
విలాసంబున దిగ్వనితల నలంకరించుచుండ నిలింపపతిపంపున సొంపార నూర్వశి
[2]యర్జునసంగమకాంక్షం జేసి చంద్రికాధవళదుకూలంబుగట్టి మృగమదకర్పూర
కుంకుమోన్మిశ్రితసుగంధం బలఁది వివిధసురభికుసుమవిసరంబులు ముడిచి మణి
మయభూషణాలంకృత యై నిలుకడ వడసిన క్రొమ్మెఱుంగుఁదీఁగయుంబోలె మణి
మయమంజీరఝుళంఝుళనినాదంబును గంకణఝుణఝుణత్కారంబును గటికలాప
కింకిణీక్రేంకారంబును మదనాజ్ఞా వాద్యఘోషంబునుంబోలె మ్రోయుచుండ
మందగమనంబునఁ బురందరనందనుమందిరంబున కరుగుదెంచిన నప్పురుష
సత్తముండు భయభక్తి సంభ్రమంబులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబును దండప్రణామం
బునుం జేసి కరకమలంబులు మొగిచి యిట్లనియె. 358
క. ననుఁ బుత్త్రిస్నేహంబున, మనమున మన్నించి శుభసమగ్రునిఁ జేయం
జనుదెన్చితీవు ముదమున, జనయిత్రియెఁ గృతార్థజన్ముఁడ నైతిన్. 359
తే. అనిన నూర్వశి యిట్లను[3]నాత్మనేత్ర, మధుపము లతనిసౌందర్యమధువుగ్రోలు
చుండఁదమకంబుమీఱియనూనధర్మ, నిపుణుఁడగునర్జునునితోడ నెయ్యమొనర.
చ. అనుపమశౌర్య నీదుసముదగ్రగుణంబులు నారదాదిస
న్మునివరు లెల్లఁ జెప్పఁగఁ బ్రమోదమునన్ భవదీయసంగమం
బనిశముఁ గోరుచుం దగఁ బ్రియంబున వచ్చితి నేను గోరఁగా
నను [4]జనయిత్రి యంచు నొకనాయముఁ బల్కెదు వక్రభాషలన్. 362
తే. [5]నీకు తల్లినేని నిజము సెప్పుమ, యమరలోకంబు వేశ్యల మైనమాకు
నిట్టితగవులు నడవ వహీనబాహు, వీర్య యిచ్చట వావియే వెదకఁజనునె.
వ. ఈ లోకంబున వనితలుఁ బురుషులు విచ్చలవిడిఁ గ్రీడింతు రిచ్చటికిది యనిందితం
బైనయాచారంబు నీవును ద్రిదివంబునకు వచ్చినయప్పుడ దివ్యపురుషుండవు
గావున నామనోరథంబు సఫలంబుగా మందార[6]మంజులమంజరీమకరందపాన

---

1 నగ్గించి. * 357 వ పద్యము మొదలు 368 వచనము వఱ కొక్క తాళపత్రప్రతియందును, ఒక్క కాకితపుప్రతియందుమాత్రము గలదు. 2 సంగమాకాంక్షంజేసి 3 దనదునేత్ర, మధుపముల నతి సౌందర్య...యఖండధర్మ...నెయ్యమలర. 4 జనయిత్రియంచు. 5 నీకునేనాటితల్లిని...వావియు వెదకఁజనునె. 6 మంజరీమంజుల.

మత్తమధుకరగానమనోహరస్థలంబులను మేరుశైలకందరంబులను మందపవనంబులు గలనందనాదివనంబులయందును నితాంతకాంతవికసితకనకారవింద సమధికసౌరభసంవాసితమహానందకందంబులైన మందాకినీతీరమణిమయవేదికలయందును జంద్రికాసుందరంబులైనసికతాతలంబులను మఱియు నిర్జరవిహారస్థానంబుల ననవరతసురతకేళీసౌఖ్యాంబుధి నోలలార్పు మనిన[1]నిర్వికారధైర్యధుర్యుం డై యర్జునుం డి ట్లనియె. 363

క. ఓహో యిమ్మెయి ధర్మ, ద్రోహోక్తులు వలుకఁ దగునె దోసం బది గా
దే హరి హరి మనమునఁ దగ, వూహింపక నన్నుఁ బలుకు టుచితమె నీకున్.

ఊర్వశి యర్జును నపుంసకునిఁగా శపించుట.

వ. జగంబులు వుట్టింపను మనుపను సమయింపను గర్తలైన దేవతలకు నెట్లు నడచిన నెగ్గులేదు నేను గర్భభూమిని జనియించి కర్మఠుండ నైతి నాకు [2]నిచ్చటి యాచారం బుచితంబు గాదు మదీయవంశకర్తయైనపురూరవునకుఁ బత్నివైన కారణంబునను బురందరునకుఁ బరిచర్య యొనర్చుటను నాకు జనని వగుట సందియంబు లేదు తల్లీ నన్నుం బుత్త్రివాత్సల్యంబునం జూడు మనిన మదనబాణపీడిత యై కోపారుణితనయనంబుల నర్జునుం జూచి యూర్వశి యేను గామించి వచ్చిన నామనోరథంబు విఫలంబుఁ జేసినవాఁడవు నీవు మర్త్యలోకంబున మానవర్జితుండ వై మానినీమధ్యంబున నపుంసకుండ వై యుండుమని శాపం బిచ్చి నిజగృహంబునకుఁ జనియె నంతఁ బ్రభాతసమయంబునఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు విని సురపతి కొడుకున కి ట్లనియె. 365

క. నీయట్టి ధైర్యవంతుని, నేయుగముల నైనఁ గాన మెన్నండును ధ
ర్మాయత్తమతివి మునులకు, నీయింద్రియజయము గీర్తనీయము తండ్రీ. 366

తే. అనఘ యూర్వశి యిచ్చినయట్టిశాప, మనుభవింపంగవలయు నీ కవనియందు
నింక మీాపదుమూఁడవయేఁడు సత్య, సరణి నజ్ఞాతవాసంబు సలుపవలయు.

వ. అక్కాలంబున నీవు షండరూపంబునఁ బ్రచ్ఛన్నుండవై రాజకన్యకలకు నృత్యంబు గఱపుచుండి తదంత్యంబున శాపమోక్షంబు వడయు మని యనుగ్రహించె నీయాఖ్యానంబు విన్నపుణ్యపురుషులు సకలదురితవిముక్తు లగుదురని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కి ట్లనియె.) * 368

సీ. వజ్రాస్త్ర మాదిగా [3]వరదుఁడై వివిధది, వ్యాస్త్రముల్ పార్థున కమర నిచ్చి
తత్ప్రయోగంబులుఁ దద్రహస్యంబులుఁ, దన్నివర్తనములుఁ దడయ కపుడు
దయ నుపదేశించి దారుణాహవములం, దవిజేయవీర్యుండ వగుము పేర్మి
నని మహాసౌహార్దుఁ డై చిత్రసేనుఁ డ, గ్గంధర్వపతితోడ గారవమున

1 నిర్వికారధైర్యధుర్యుం డైన. 2 నిచ్చటనాచారం. 3 వరదుఁడు (వరదుండు) దివ్యాస్త్రములు పార్థునకు వేడ్క మొనయ నిచ్చి.

ఆ. వజ్రధరుఁడు గీతవాద్యనృత్యంబులు, గఱవఁ బంచెఁ బార్థుఁ గడఁగి యిట్టు
లమరనాథునొద్ద నర్జునుం డుండ నే, నేఁడు లరిగె నిట మహీతలమున. 369

వ. అంత నొక్కనాఁడు రోమశుం డనుమహాముని యింద్రునొద్దకు వచ్చి సురగణ
పూజితుం డై సురేంద్రుతో నేకాసనంబున నున్న యర్జునుం జూచియాశ్చర్యం
బంది యింద్రున కి ట్లనియె. 370

క. క్రోరి యనేకయుగంబు ల, పారతపోయుక్తులై నవారికిఁ బడయఁగా
దూరము నీసభ మఱి నీ, కారుణ్యం బింతకంటెఁ గడుద వ్వెందున్. 371

వ. [1]అట్టియందు నీతో నొక్కట నేకాసనం బెక్కి నీ రెండవమూర్తియుంబోలెనున్న
యిమ్మనుజుం డెందులవాఁ డెవ్వఁ డనిన నమ్మునీంద్రునకు దేవేంద్రుం డిట్లనియె.

క. నరుఁ డనుమహర్షి యీతఁడు, నరలోకమునందుఁ బుట్టె నాయంశమునన్
[2]గురుమతిఁ గొంతేయుఁడు భా, సురతేజుఁ డుపేంద్రసఖుఁడు సువ్వె మునీంద్రా.

తరలము. శివుఁడు వీనికిఁ బ్రీతుఁ డై దయ సేసెఁ బాశుపతాస్త్ర మీ
దివిజముఖ్యులతోడ నేనును దివ్యబాణము లిచ్చితిం
దివిరి యీతఁడు మత్ప్రియంబున దేవకార్యము దీర్పఁగా
సవినయస్థితి నున్నవాఁడు [3]నిజప్రతాపబలోన్నతిన్. 374

వ. మఱియు [4]వసుమతీఖాతగర్వితులై ననగరసుతులం దనదృష్టితీవ్రదహనంబునం
జేసి దహించినకపిలుం డనుమహాముని నారాయణుం డయ్యె నట్టినరనారాయ
ణులాదిమునులు జగదుపకారులు జగతీభారావతరణ కారణు లై దైత్యదానవ
వధార్థంబు మర్త్యంబునం బుట్టినవారు గావున. 375

క. దేవతలకు నపకారము, గావించినయున్నివాతకవచులఁ బాతా
ళావాసుల దానవుల మ, హావీరుఁడు వీఁ డభేద్యుఁ డై వధియించున్. 376

వ. అని తత్ప్రభావంబు సెప్పి యింద్రుండురోమశునకిట్లనియె మునీంద్రా నీవుమర్త్య
లోకంబునకుం బోయి ధర్మజుం గని యతనికిం దత్సహోదరులకు సంతోషంబు
గా నాయొద్దం బార్థుం డున్నకుశలవార్త యెఱింగించి భీష్మద్రోణకర్ణాదివీరుల
నోర్చునట్టిదివ్యాస్త్రంబులు వడసె నతండు మీయొద్దకు వేగంబ వచ్చు వగవ
కుండుం డని చెప్పి నావచనంబున ధర్మజునకఖిలతీర్థసేవ సేయం బంపు మ ట్లయి
న నపేతదురితుం డై యఖిలమహీరాజ్యంబు వడయునతండు తీర్థాభిగమనంబు
సేయునపుడు నీ వాతనికి సహాయుండవు గ మ్మని యింద్రుండు రోమశుం బనిచె
నిట ధృతరాష్ట్రుం డర్జునుదివ్యాస్త్రలాభంబుఁ బారాశర్యు వలన నెఱింగి
పరమవ్యాకులహృదయుండై సంజయున కి ట్లనియె. 377

1 ఇట్టియందు నొక్కట యాసనం బెక్కి. 2 స్థిరమతిఁ; గురుపతిఁ. 3 జగత్ప్రతాపసము
న్నతిన్. 4 వసుమతీ ఖననగర్వితు లై...కారణావతారు లై.

సీ. సురసమూహంబుతో సురరాజు నోడించి, ఖాండవం బెక్కటి గాల్చి యున్న
వీరున [1]కఖిలాబ్ధివృతవసుంధరఁ గల, రాజుల నోర్చి పరాక్రమమున
నగ్రజు రాజసూయాధ్వర మనిచిన, యధికసమర్థున కర్జునునకుఁ
[2]బార్థసింహమునకుఁ బక్కెరవెట్టిన, యట్లు దేవతలు నెయ్యంబుతోడఁ
ఆ. బరముఁదొట్టి పాశుపత మాదిగా దివ్య, శరము లిచ్చి రట్టి శౌర్య మెసఁగ
నట్టినరుఁడు యోధుఁ డై యున్న పాండవ, వరులఁ జెనయునంతవారుఁ గలరె.
క. వారికి ధర్మువు దప్పని, వారికి [3]దృఢవచను లైనవారికి విమలా
చారుల కెద్దియుఁ బడయఁగ, దూరమె పాండవులఁ బోలుదురె వీరులోరుల్.
వ. వారలతో విగ్రహించి దుర్యోధనుండు దనకుఁ దనబాంధవులకు సుహృజ్జనంబు
లకు హాని సేసికొనియె. 380
ఆ. పర్వతములు వజ్ర [4]పాతాహతిని బోక, తక్కనేని నింద్రతనయుదివ్య
నిశితబాణతతుల నిశ్శేష మగు ననఁ, బరులసైన్యమెట్లు బ్రదుక నేర్చు. 381
వ. లయకాలోదితసహస్రకరుకిరణంబులం జరాచరంబులు దప్తంబు లగునట్లు పార్థ
బాణంబులం జేసి దుర్యోధనాదులు దుస్సహతాపంబుఁ బొందుదురని దుఃఖితుం
డైనధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డిట్లనియె. 382
క. ఈసున దుర్యోధన [5]దు, శ్శాసను లొగిఁ బాండవులకు సభలో నెగ్గుల్
సేసిన విని వారల నను, శాసింపఁగ వలవ దనఁగఁ జనదే నీకున్. 383
వ. నీయుపేక్షం జేసి దుర్యోధనదుర్ద్యూతపరాజితులై రాజ్యంబు విడిచి పాండవులరిగి
కామ్యకవనంబున నున్నఁ గృష్ణుం డనేకరాజసమన్వితుం డై వారియొద్దకు వచ్చి
నీకొడుకులు [6]సేసిననికారంబునకుం గృష్ణాపరిభవంబునకుదుఃఖితుం డై కడునలిగి
మీకు నిట్లు సేసినదుర్యోధనాదుల దూషించి గజపురంబున ధర్మరాజు రాజ్యా
భిషిక్తుం జేయుదు ననియు రాజసూయంబు సేయునాఁ డింద్రప్రస్థంబున నైనవిభూ
తికంటె విశేషవిభూతి గావింతు ననియు ద్రుపద సృంజయ కేకయ ధృష్టద్యుమ్న
బలదేవ సాంబ సాత్యకిప్రభృతులసమక్షంబునం బలికిసత్యసమయులైనపాండవుల
చేత సంరంభనివారితుం డై పార్థుసారథ్యంబునకుఁ బ్రార్థితుం డయ్యెనని వింటిమి.
క. పదుమూఁడేండ్లుం బోయినఁ, బదునాల్గగు నేఁడు ఘనులు పాండవులు జగ
ద్విదితముగ నుత్సహింతురు, వదలక రణమునకుఁ గేశవపురస్కృతులై. 385
క. [7]తిరముగ వేల్పులచే దు, ష్కరతపమునఁ బడయుదురు జగంబున నొరు లీ

1 కఖిలసద్వీపధరం గల; కఖిలాస్త్రవేదికిధరఁగల...రాజసూయాధ్వర మునిచిన. 2 ప్రబల సింహమునకు; ప్రౌఢసింహమునకు...నట్టినరుఁడజేయుఁ డై యుండఁ బాండవ, వరులఁ జెనయు నట్టివారుఁ. 3 ఋతు; మిత; హిత వచను లైనవారి. 4 పాతాభిహతివెర...గాక, పరులసైన్య మెట్లు బ్రతుకుబోర. 5 దుశ్శాసనులా పాండవులకు. 6 సేసిననిష్కారణవైరంబునకు. 7 వర ములు వేల్పుల.

శ్వరుచే వరములు వడసెం, గరుణ ధనంజయుఁడు దనదుకార్ముకశక్తిన్. 386

వ. అయ్యర్జునుదివ్యశరసంఘాతంబును భీమసేనుచిత్రగదాఘాతంబును నీయుపేక్షా
నిర్ఘాతంబును గౌరవపరిక్షయంబునకుఁ గారణభూతంబు లనిన సంజయునకు
ధృతరాష్ట్రుం డి ట్లనియె. 387

క. వృద్ధని జాత్యంధుం డని, బుద్ధివిహీనుఁ డని నన్నుఁ బుత్త్రుఁడు బలద
ర్పోద్ధతుఁ డై మెచ్చఁ డసం, బద్ధంబులె కాని వినఁడు పలికినపలుకుల్. 388

వ. దుర్యోధనుండు దుర్బుద్ధియని యేమి సెప్పవలయు భీష్మద్రోణవిదురాదుల నాద
రింపక కర్ణశకునుల నాప్తులం జేసికొని వారివచనంబుల నెగడు నే నేమి సేయుదు
నని ధృతరాష్ట్రుండు మిన్నకుండె నిట పాండవులు పార్థుమసలుటకు దుఃఖితు లై.

ఉ. పాండవసింహ మర్జునుఁడు పాండుయశంబు వెలుంగుచుండ నా
ఖండలుఁదొట్టి నిర్జరనికాయముచేత వరంబు గాంచి యె
న్నం డిట వచ్చునొక్కొ సుజనస్తుతు నాతనిఁ బ్రీతిఁ జూడ నె
న్నండొకొ కాంతు మంచును మనంబునఁ గోరుచునుండి రెంతయున్. 390

వ. అట్టియవసరంబున యుధిష్ఠిరునకు భీముం డి ట్లనియె. 391

మధ్యాక్కర. నీనిదేశంబున నరిగి పార్థుండు నిష్ఠతోఁ దపము
మానుగాఁ జేయుచు నున్నవాఁ డేల మసలెనో రాక
వాని [1]ధీరస్థితుఁ బాసి యున్నయివ్వర్షముల్ యుగస
మానంబు లై నవి మనకు నతనిసమాగమకాంక్ష. 392

వ. మఱి పాండవపాంచాలయాదవవీరులజీవనంబు లాతనియంద నిలిచినవి [2]తదీయ
భుజాశ్రయబలంబునం బరులజయించి ధరణీరాజ్యంబుఁ బరిగ్రహింతమని యున్న
వారము గావునం గాలయాపనంబు సేయక యర్జునుం దోడ్కొని తేర జనార్దను
రాఁ బనిచి నియోగింపుము. 393

మ. సమయాబ్దంబులకంటె ముందర మహోత్సాహంబునన్ బాహువి
క్రమ మొప్పన్ విజయుండు [3]నేను దగ సంగ్రామంబులో నేకకా
లమునం దాధృతరాష్ట్రజాధముల నెల్లం జంపి భూచక్రరా
జ్యము నేకొందుము కౌరవేంద్ర మురజిత్సఖ్యప్రసాదంబునన్. 394

---

1 ధర్మస్థిరుఁ. 2 'తదీయభుజాబలసంరంభంబునాశ్రయించి బలంబునం బరులజయించి సముద్రవేలావలయవలయితమహీచక్రంబున సకల ధరణీరాజ్యంబును' ఈవచనమునకు వెనుక కొన్నిప్రతులలో, చం. 'ఘనుఁడగుచున్నకృష్ణుఁడును గవ్వడియున్ వడిఁదోడ్పడంగఁ బేర్చినను సుయోధనాదులను జెచ్చెరసంగరభూమియందు జ్వలన్నవధియింతునాదుభుజకల్పితఘోర గదావిభూతి(విఘాత)మర్దననిజగాత్రపర్వతపరంపరలన్ గతభస్మమై జెడన్. వ. అని భీమసేనుండు విజృంభించి ధార్తరాష్ట్రుల తోడికయ్యంబునకు గాలుద్రవ్వుచు నంతకా కారుండై మఱియు ధర్మతనయు నవలోకించి యసాధారణవచనంబుల నిట్లనియె' ఈరెండు పద్యములున్నయవి. 3 నేను నయి సంగ్రామం.

వ. సత్యభంగభీతుండవు గావున నీ వింద యుండి పదుమూఁడేండ్లుం జలిపి పదంపడి కరిపురంబునకు వచ్చి రాజ్యాభిషిక్తుండ వగుము దుష్టద్యూతంబున మనరాజ్యం బపహరించినసుయోధనుండు సుచిరప్రతిష్ఠితుండు కాకుండ నిప్పుడ యద్దురాత్ము దూషింతుము నికృతిపరులనికృతిన చేసి నిర్జించినఁ బాపంబు లేదు సర్వప్రకారం బులను శత్రువుల జయించి రాజ్యంబు సేకొనుట రాజులకు విధిచోదితం బైన రాజధర్మంబ యనిన భీమసేనుమహారంభసంరంభంబునకు సంతోషించి ధర్మ నందనుం డాతనిం దనపైకిం దిగిచికొని [1]మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి యి ట్లనియె.

తే. అనలునకు గాడ్పు దోడైనయట్టులింద్ర, తనయునకు నీవు దోడైనఁ దడయ కాజి
[2]బోర రిపులకు బ్రదుకంగఁ బోలదైన, నరయ నిది కోపమునకు ననవసరంబు.

క. పదుమూఁడేండ్లుం బోయినఁ, బదపడి పార్థుండు నీవుఁ బరనృపతుల దు
ర్మదుల వధియించి విజయా, స్పదబాహుల రగుఁడు ధర్మపరిరక్షకు లై. 397

ప. ఏ నెట్లును సత్యభంగంబు సేయుట కొడంబడ నోప నని ధర్మతనయుం డనుజు ననూనయించె నని జనమేజయునకు వైశంపాయనకథితం బైనపుణ్యకథ యతి రమణీయంబుగాను. 398

క. బిరుదాంకభీమ భీమే, శ్వర[3]కృతకృత్యప్రసాద సౌజన్యగుణా
భరణ పరగండభైరవ, పరనృపమణిమకుటఘటిత పద బుధవినుతా. 399

ఉత్సాహము. రాజవంశరత్న రాజరాజ దేవ నిత్యల
క్ష్మీజయాభిరామ ధర్మమిత్త్ర మిత్రవిద్వదం
భోజవనపయోజమిత్త్ర భూరికీర్తికౌముదీ
రాజితత్రిలోక నిఖిల రాజలోకపూజితా. 400

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబునందుఁ బాండవవనప్రవేశంబును, గిమ్మీరవధయును, కృష్ణపాం చాలాభిగమనంబును, సౌంభకాఖ్యానంబును, నింద్రకీలాభిగమనంబును, గైరా తంబును, నర్జునుతపశ్చరణంబును, నీశ్వరుతోడ యుద్ధంబును, బరమేశ్వరుచేతఁ బాశుపతాస్త్రంబు వడయుటయును, లోకపాలసందర్శనంబును, స్వర్గగమనం బును, నూర్వశీశాపంబును, దేవతలవలన దివ్యాస్త్రలాభంబును, నన్నది ప్రథ మాశ్వాసము. 401

---

1 మూర్ధ్యాఘ్రాణంబు. 2 బొనరి రిపులకుఁ బ్రదుకంగ బోల దైన, ననఘ నిది కోపమున కును ననవసరంబు. 3 కృతనిత్యప్రసాద...ఘదవిబుధనుతా.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీరమ్య ధర్మనిత్య
ప్రారంభవిభాసి రాజ పరమేశ్వర ఘో
రారిమదకుంభికుంభవి
దారణ[1]దారుణకృపాణ దక్షిణహస్తా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పెనట్లు [2]సాంత్వనవచనంబుల భీమ
సేనునకుం గోపాటోపోపశమనంబు సేయుచున్నధర్మరాజునొద్దకు బృహదశ్వుం
డనుమహాముని వచ్చి విధిదృష్టవిధానంబునం బూజితుం డయి విశ్రమించి
యున్న యమ్మునివరునకు ధర్మతనయుం డధర్మపరు లయిన పరులచేతం దమ
పడిన నికారప్రకారం బంతయు నెఱింగించి యిట్లనియె. 2

క. పుడమియు రాజ్యము బంధుల, విడిచి మృగావలులఁ గలిసి విపినంబులలోఁ
గడుకొని మాయట్లిడుమలఁ, బడిన [3]నరులు గలరె యొరులు పరమమునీంద్రా.

వ. అనిన నయ్యుధిష్ఠిరునకు బృహదశ్వుం డిట్లనియె. 4

క. దేవసము లైనయనుజుల, తో విప్రులతో రథాలితో వచ్చి యర
ణ్యావాసము సేసెదు [4]ధర, ణీవల్లభ నీవు ధర్మ నిష్ఠితబుద్ధిన్. 5

క. నరనుతుఁడు దొల్లి నలుఁడను, ధరణీశుఁడు జూదమాడి తనవిభవము పు
ష్కరుచేత నోటువడి యొక్కరుఁడ కరం బిడుమఁ బడఁడె [5]కాననసీమన్. 6

ధర్మరాజునకు బృహదశ్వుండు నలోపాఖ్యానంబు సెప్పుట.

వ. అనిన నది యెట్లని ధర్మనందనుం డడిగిన బృహదశ్వుం డిట్లనియె నిషధేశ్వరుం
డయినవీరసేనునికొడుకు నలుం డనువాఁ డనేకాక్షౌహిణీపతి యనవరతాక్ష
ప్రియుం డజేయం బైనతన తేజంబున నెల్లరాజుల జయించి బ్రహ్మణ్యుం డయి
బ్రహ్మోత్తరంబుగాఁ బ్రజాపాలనంబు సేయుచుండ. 7

---

1 సునిశితకృపాణ. 2 శాంతవచనంబుల...కౌరవులచేతం దమపడిన. 3 నృపులు. 4 ధరణీవర నీవధికధర్మ. 5 కారడవులలోన్ ; ఘోరాటవులన్.

సీ. అట విదర్భాధిపుఁ డైనభీముం డను, వాఁడ నపత్యుఁ డై వ్రతము లోలిఁ
సలుపుచు దమనుఁ డన్నమునిఁ బత్నియుఁ, దాను నుపాసించి తద్వరమున
దమయంతియనుకూఁతు[1]దమదాంతదమనుల, న్సుతులనుబడసె విశ్రుతగుణాఢ్యుఁ
డందుఁ గన్యారత్న మగుదమయంతి దా, నత్యంతకాంతిరూపాభిజాత్య
ఆ. విమలగుణసమృద్ధి వెలుఁగుచు సుర సిద్ధ, సాధ్యకన్యలట్టిసఖులు నూర్వు
రొలసి తన్నుఁగొలుచుచుండంగమహినొప్పు, చుండెనధికవిభవయుక్తిఁ[2]తోడ.
వ. అంత. 9
క. నలుగుణములు దమయంతికి, నలునకు దమయంతిగుణగణంబులు జను లి
మ్ములఁ బొగడుట నిరువురకును, వెలసె మనోభవవికారవిభ్రమ[3]మెదలన్. 10
వ. ఒక్కనాఁడు నలుఁడు దమయంతీగుణబద్ధచేతస్కుం డై మదనానలంబు[4]సహింప
నోపక ప్రమదవనంబునఁ నుండునంత నంతరిక్షకాంతాహారావళియుం బోలె
హంసావళి యవనీతలంబున కవతరించిన. 11
ఆ. వీరసేనసుతుఁడు [5]వీరుండు హంసల, నడబెడంగుఁ జూచి నగుచు వాని
నెగచియెగచియందు నెగయకుండఁగనొక్క, హంసఁబట్టుకొనియె నతిరయమ్మున.
ఆ. దాని విడిచి పోవఁ [6]గా నోప కఱచుచు, నంతరిక్షమునను హంస లెల్లఁ
బిండు గట్టి తిరుగు చుండె వాతోద్ధూత, శారదాభ్రశకలచయముఁబోలె. 13
వ. అదియును దన కమ్మనుజేశ్వరుఁడపాయంబు [7]సేయుంగా వగచి మనుష్యవాక్యం
బుల నిట్లనియె నయ్యా యేను నీకుం బ్రియంబు సేసెద నీహృదయేశ్వరి యైన
దమయంతిపాలికిం బోయి నీగుణంబులు దానికి వర్ణించి యక్కన్య యన్యుల
నపేక్షింపక నీయంద బద్ధానురాగ యగునట్లు గాఁ జేసెద. 14
క. అనిన విని హంసపలుకులు, దనహృదయంబునకు [8]నమృతధారాపాతం
బునుబోలె నైన నృపనం, దనుఁ డనురక్తుఁ డయి విడిచెఁ దడయక దానిన్. 15
వ. హంసపిండుతో నదియును విదర్భాపురంబున కరిగి యం దుపవనంబున సఖీజనపరి
వృత యై యున్నదమయంతియంతికంబున వచ్చి విహరించు చుండె నంత
[9]వానింజూచి పరమకౌతుకమ్మున. 16
తే. ఒండొరులఁగడవంగనయ్యువిద లెల్లఁ, బఱచియొక్కొక్క[10]కలహంసఁబట్టికొనఁగఁ
జెలువముగనందు దమయంతిచేతఁ బట్టు, వడియెనలుచేతవిడువంగఁబడినహంస.
క. దమయంతికి నలునకు సం, గమకారణదూత యైనకలహంస మనో

1 దమనాంతదమనుల,న్సుతు. 2 జేసి. 3 మదరణ. 4 శమింపనోపక ; సైరింపనోపక... గ్రుమ్మరువాఁడంతరిక్ష...బోలె నత్యంతశుభ్రవర్ణశోభితం బై హంసావళి. 5 వీరుండు నలుఁడంత,నడ బెడంగు...యంచఁబట్టికొనియె. 6 గా జాల కఱచు. 7 సేయునో యని వెఱచి వగచుచు మనుష్య. 8 నమృతధారాసారం...దద్దయు దానిన్. 9 నాహంసంబులంజూచి. 10 హంసంబుబట్టి కొనఁగఁ...బడినయంచ.

జ్ఞమనుష్యవాక్యముల న,ద్దమయంతికి హర్ష మెసఁగఁ దా నిట్లనియెన్. 18

వ. నీహృదయేశ్వరుం డైననలు నొద్దనుండి వచ్చితి నపారపారావార [1]పర్యంతా
నంతమహీతలంబునందు నాచూడనిరాజు లెవ్వరు లేరు సర్వగుణసౌందర్యంబుల
నెవ్వరు నలుంబోలరు. 19

తే. నీవు నలునకుఁ బేర్మితో దేవి వైనఁ, [2]గాక నీసముజ్జ్వలరూప కాంతి విభవ
నిత్యసౌభాగ్యభాగ్యాభిజాత్య భద్ర, లక్షణావలు లవి సఫలంబు లగునె. 20

వ. నీవు నారీరత్నంబ వాతండు పురుషరత్నంబు గావున మీయిద్దఱసమాగమం
[3]బన్యోన్యశోభాకరం బగు ననిన విని సంప్రాప్తహృదయసమ్మద యై దమయంతి
దాని కిట్లనియె. 21

మధ్యాక్కర. ఆరాజుగుణములు నా కెఱింగించినట్టులు నన్ను
నారాజునకు నెఱింగించి కరుణ నాయందుఁ గావింపు
మారంగ ననుడు నిషధవిషయమున కరిగి యాహంస
వీరసేనజునకు దాని గుణరూప[4]విభవముల్ సెప్పె. 22

వ. అంత. 23

చ. నలదమయంతు లిద్దఱు మనః ప్రభవానలబాధ్య[5]మాన లై
సలిపిరి దీర్ఘవాసరనిశల్ విలసన్నవనందనంబులన్
నలినదళంబులన్ మృదుమృణాళములన్ ఘనసారపాంసులం
దలిరులశయ్యలన్ సలిల ధారలఁ జందనచారుచర్చలన్. 24

వ. ఇట్లిద్దఱు నన్యోన్యరూపగుణశ్రవణసంజాతప్రీతు లై యుండునంత నంతఃకరణ
సంతతమనోజాతసంతాపవివర్ణవదన యైనయాదమయంతిం జూచి భయసంభ్ర
మాక్రాంత లైసఖిజను లెల్ల నక్కోమలివృత్తాంతం బంతయు భీమున కెఱిం
గించి యి ట్లనిరి. 25

సీ. కలహంసపలికిన పలుకులు [6]గణియించు, వడి దానిపోయిన వలన చూచుఁ
బలుకదు సఖులతో లలితాంగిమిన్నక, యలయుచు నుండుఁ దా ననుదినంబుఁ
జారువిభూషణాహారవిహారశ, య్యాసనభోగంబు లందు విముఖి
యయి రేయుఁబగలునిద్రయు నోర్పనెఱుఁగక, దమయంతినలుఁడనుధరణినాథు

ఆ. నంద బుద్ధి నిలిపి కందర్పబాధిత, యగుచునున్నయది ధరాధినాథ
ధరణిపతుల నొరుల నురుగుణాఢ్యుల విన, నొల్ల దెంతవిభవయుక్తు లయిన.

వ. అనిన విని భీముం డేమి సేయుదు నెవ్విధంబున నమ్మహీపతి నిట రావింపనగు
నో యని చింతించుచు సంప్రాప్తయౌవన యైనకూఁతుం జూచి యప్పుడు. 27

1 పర్యంతానంతసకలమహీతలంబునందు. 2 రూఢినుజ్జ్వలమైన నీరూపవిభవ... పుణ్య, లక్ష
ణావళు. 3 బన్యోన్యసౌభాగ్యశోభనకరం. 4 విభవముల్ నుడివె. 5 మాను లై. 6 గణి
యించు. ... నొప్ప నెఱుఁగదు, దమయంతి.

క. ఆవైదర్భుఁడు నిఖిలధ, రావలయములోనఁ [1]గలుగురాజన్యుల నా
నావిషయాధీశ్వరులను, రావించెం దత్స్వయంవరవ్యాజమునన్. 28

క. మనుజేశ్వరు లెల్లను బో, రన దమయంతీస్వయంవరమునకు నొప్పం
జనుదెంచిరి సైన్యస్యం, దనఘట్టన నవనితలము దల్లడపడగన్. 29

వ. ఆసమయంబునఁ బర్వతనారదు లనుపురాణమునులు భూలోకం బెల్లం గ్రుమ్మరి యింద్రలోకంబునకుం బోయిన నింద్రుండు వారిం బూజించి భూలోకంబున కుశలవార్త యడిగి యిది యెట్లు ధర్మపరిపాలనపరులై వీరులై రణనిహతులైన రాజులక్షయలోకసుఖంబు లనుభవింప నతిథులై యిందులకు నింతకాలం బయ్యె రానికారణం బేమి యని యడిగిన నారదుం డిట్లనియె. 30

క. నరసిద్ధసాధ్యవిద్యా, ధరసురకన్యకలకంటె దమయంతియ సుం
దరి దానిసుస్వయంవర, మరుదై వర్తిల్లుచున్నయది యిప్డు మహిన్. 31

క. అందులకు ధరణిఁ గలనృప, [2]నందను లెల్లను ముదంబునం బోయెదు వే
డ్కం దమలోఁ గలహంబును, గ్రందును లే కున్నవారు గడు నెయ్యమునన్.

వ. [3]అనిన నింద్రుండును లోకపాలవరులును దదాలోకనకౌతుకంబునం గనకరత్నరమ్యదివ్యవిమానారూఢు లయి భూలోకంబునకువచ్చి దమయంతీస్వయంవరంబునకుం బోయెడువానినాదిత్యులలోనవిష్ణుండునుంబోలెఁ దేజోఘనుం డైనవాని ననన్యసాధారణరూపవిభవంబున రెండవమన్మథుండునుంబోనివానినలుం గని యంతరిక్షంబున విమానంబులు నిలిపి భూతలంబునకు వచ్చి వానికి ట్లనిరి.

సీ. నిత్యసత్యవ్రత నిషధేశ నీవు మా, కమరంగ దూత వై యభిమతంబు
సేయుము నావుడుఁ జెచ్చెర నట్టుల, చేయుదు మఱి నాకుఁ జెప్పుఁడు మీర
లెవ్వార లేను మీ కిష్టంబుగా దూత, నై యేమి సేయుదు ననిన నతని
కమరేశ్వరుం డిట్టు లనియె నే నింద్రుండ, వీరు దిక్పాలురు విదితయశులు

ఆ. ధరణి నొప్పుచున్నదమయంతిసుస్వయం, వరముఁ జూచువేడ్క వచ్చియున్న
వార మీవు మమ్ము వారిజాక్షికి నెఱిం, గింపు [4]నామధేయకీర్తనముల. 34

వ. అట్లయిన నక్కోమలి మాయందుఁ దనవలచినవాని వరియించు ననిన నింద్రునకుఁ గృతాంజలి యై నలుం డిట్లనియె. 35

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి నన్ను [5]నేకార్థసముపేతుఁ, బాడియయ్యె యిట్టి పనికిఁ బనుప
ననిన నుత్సుకుండ వై యేల చేసెద, నంటి చేయ కుండ నగునె యింక. 36

ఆ. నిన్ను నిత్యసత్యనిరతుఁగా నెఱిఁగి యి, క్కార్యమునకు వలను గలుగు టెఱిఁగి
పనుప వలసె దూతభావ మపేక్షించి, దేవహితము [6]దీనిఁ దీర్పవలయు. 37

---

1 బరఁగురాజన్యుల. 2 నందను లందఱు...బోయెడువే, డ్కం దమలో. 3 అనిన విని యింద్రుండు. 4 మామదీయకీర్తనముల. 5 నేకార్థసమచిత్తు...పనియుఁ. 6 దీనిఁ దీర్చుమిపుడు; దీనిఁ దీర్చుమనఘ.

వ. ఆయుధీయసురక్షితం బయినరాజగృహం బెట్లు సొర నగు నని శంకింప వలవదు దమయంతీనివేశంబు ప్రవేశించునపుడు ని న్నెవ్వరు వారింప నోడుదు రనిన శక్రువచనంబుల నశంకితుం డయి నలుం డప్పుడ విదర్భాపురంబునకుంబోయి యొక్కరుండ దమయంతీగృహంబు సొచ్చి. 38

నలుఁడు దమయంతియొద్దకు దేవదూత యై పోవుట.

సీ. హంసచేఁ దనవినినంతకంటెను రూప, విభవాతిశయమున [1]వెలయుదాని
సురకన్యకలయట్టిసురుచిరశతకన్య, కాళిచేఁ బరివృత యైనదాని
హృదయేశుఁ డైనత న్నెప్పుడు విను చున్కి, నలయ కాశ్వాసిత యైనదాని
దమయంతిఁ జూచి కందర్పశరావిద్ధుఁ, డయ్యె నలుం డంత నతనిఁజూచి
ఆ. [2]యితఁ డపూర్వమనుజుఁ డెందుండి వచ్చెనో, యనుచు నదరిపడిలతాంగులెల్ల
నాసనములు డిగ్గి యప్పు డభ్యుద్గత, లైరి మనములందు హర్ష మెసఁగ. 39

వ. అంత. 40

క. దమయంతి మనోభవనిభు, నమరేంద్రప్రతిము దినకరాభు [3]సుధారుక్
సము వరుణసదృశు ధనదో, పము నశ్విసమాను నిషధపతిఁ జూచి నలున్. 41

క. వారిరుహనేత్ర మదన, ప్రేరిత యై లజ్జ యుడిగి భీతిల్లక బృం
దారకమూర్తికి రాజకు, మారున కి ట్లనియె మందమందమృదూక్తిన్. 42

వ. నీవు మహానుభావుండ వెవ్వండ విందుల కేమికారణంబున నేకతంబ వచ్చితివిది యత్యుగ్రశాసనుం డైనమదీయజనకుచేత సురక్షితం బగుట నెవ్వరికిఁ జొర నశక్యంబు దీని నెవ్వరు నెఱుంగ కుండ నెవ్విధంబునం జొచ్చితివి నాకు మనోజవేదనావివర్ధనుండ వైననీతెఱం గెఱింగింపు మనిన దానికి నలుం డి ట్లనియె. 43

ఆ. ఏను దేవదూత [4]నింతి నలుం డను, వాఁడ నింద్ర దహన వరుణ యములు
నీస్వయంవరంబు నెమ్మితోఁ జూడంగ, నరుగుదెంచి నన్ను నబల మున్న. 44

క. నీయొద్దకుఁ బుత్తెంచిరి, మాయం దొక్కరు నభీష్టమతి వరియింపం
దోయజముఖిఁ బ్రార్థింపుము, మాయందఱకును [5]బ్రియం బమర్పుము ప్రీతిన్.

వ. అని పంచినఁ దత్ప్రభావంబున నన్యులచేత నలక్షితుండ నై వచ్చితి నింద్రాదులకుఁ బ్రియంబు సేయు మనిన నవనతవదన యై దమయంతి దొల్లి హంసచేత నలు విని వానియందు బద్ధానురాగ యై నవయుచున్న యది యపుడతనినలుం గా నెఱింగి తద్వచనశ్రవణదుఃఖాయమానమానస యగుచు ని ట్లనియె. 46

తరువోజ. [6]ఏనేడ నింద్రాదు లేడ వారలకు నెప్పుడు మ్రొక్కుదు నేనునీధనమ

1 వెలుగుదాని...నలయకచ్ఛ్వాసిత; నలతకుచ్ఛ్వాసిత; నలతకునాస్వద. 2 యితఁ డపూర్వపుదనుఁ డెందుండి వచ్చెనో. 3 సుధాభూ; సుధాభృ. 4 నింతేలనలుఁడను; నిమ్మహినలుఁడను. 5 బ్రియం బొనర్పుము ప్రీతిన్. 6 ఏనేల నింద్రాదు లేల.

భూనాథ నీగుణంబులు హంసచేతఁ బొలుపుగా విని మనంబున నిల్పియున్న
దాన భవన్నిమిత్తమున నిట్లఖిలధారుణీనాథసార్థంబు [1]రావింపఁ
గా నిప్డు వలసె లోకఖ్యాతకీర్తి కరుణించి పతిబుద్ధిఁ గావింపు మిందు. 47

వ. నీవు దీని కొడంబడనినాఁడు రజ్జువిషాగ్నిజలంబులం బ్రాణపరిత్యాగంబు సేసికొందు ననిన దానిం జూచి నలుం డిట్లనియె. 48

మత్తకోకిలము. భూరిసత్త్వులు సర్వలోకవిభుల్ విభూతిసమృద్ధులి
ద్ధోరుతేజులు నిన్నుఁగోరుచు నున్న [2]వారమరోత్తముల్
వారిపాదరజంబుఁ బోలనివాని నన్ను మనుష్య సం
సారిఁ గోరఁగఁ జన్నె నీకుఁ బ్రసన్నలై సుర లుండఁగాన్. 49

క. దేవతల కప్రియంబులు, గావించి మనుష్యు లధమగతు లగుదు రిలం
గావున వారి కభీష్టము, గావింపుము నన్నుఁ బ్రీతిఁ గావుము తరుణీ. 50

వ. అనిన దమయంతి నయనాంతర్గళితబాష్పకణకరాళకపోలయుగళ యగుచుం బెద్దయుంబ్రొద్దు చింతించినీయభిప్రాయంబునకు నిరపాయం బయినయుపాయంబు గంటి నింద్రాదులు నాస్వయంవరంబునకు వచ్చెదరేని వారిసన్నిధిన నిన్ను వరియించెద నట్లయిన నీకు నిర్దోషం బగు ననిననలుండు లోకపాలురపాలికిం బోయి దమయంతికిం దనపలికినవిధంబును దనకు దమయంతి పలికినవిధంబును జెప్పె నంతఁ బుణ్యతిథినక్షత్రముహూర్తంబున దమయంతీస్వయంవరంబు ప్రవర్తిల్లిన.

ఆ. నలున కాని నలినదళనేత్రి వరియింప, దట్టె చూత మనుచు నమరవరులు
నలువురును గడంగి నలరూపమున వచ్చి, రాస్వయంవరమున కతిరయమున.

వ. అంత. 53

సీ. దమయంతి సితపుష్ప దామాభిశోభిత, హస్తయై చనుదెంచి యంబుజాక్షి
యమ్మహోత్సవదర్శ నాగతరాజన్య, నివహంబు నీక్షించి నెమ్మితోడ
నలువురు వేల్పులు నలుఁదొట్టి యప్పు డే, కాకారులై యున్న నందు నలుని
నేర్పరింపఁగ నేర కింద్రాదులను నలు, నెఱుఁగునుపాయ మిం కెద్దియొక్కొ

ఆ. యనుచు సంశయాకులాత్మయై సురలార, నలు నెఱుంగువిధము నాకుఁ జేయుఁ
డాత్మరూపధరుల రగుఁ డని [3]పరిదేవ, నంబు సేసెఁ దనమనంబులోన. 54

వ. దేవతలు దానిపరిదేవనంబు విని కరుణించి యనిమిషలోచనంబులు నస్వేదగాత్రంబులు నొప్పనవనీతలంబు ముట్టక యాసన్నులై నిలిచి రంత లోకపాలురనుభూలోకంబునం గలరాజలోకంబు నవలోకించుచుండఁ బుణ్యశ్లోకుండయిన నలు ధర్మవిధానంబున వరియించి దమయంతి తదీయస్కంధంబున [4]సుగంధికుసుమదామకంబు వెట్టిన. 55

---

1 గావింపఁ. 2 వారుసురోత్తముల్...మనుష్యసంసారిఁ. 3 పరిదేవ, నంబుఁ జేసె నాత్మ నంబుజాక్షి. 4 సౌగంధికకుసుమదామంబు వెట్టిన.

క. దేవతలసాధువాదము, తో [1]విప్రాశీరవంబుతో బహుతూర్యా
రావంబులు సెలఁగెను బా, రావారరవంబుఁబోలె ననివార్యము లై. 56

నలుండు స్వయంవరలబ్ధ యైనదమయంతిం బెండ్లి యగుట.

వ. ఇట్లపూర్వస్వయంవరలబ్ధ యైనదమయంతి నత్యంతవిలాసంబుతో వివాహం బైన యానలునకు నింద్రుండువానియజ్ఞంబులయందు నిజరూపంబుఁ జూపను నగ్నియు వరుణుండును వానివలచినచోటన యగ్నిజలంబు లుత్పాదింపను ధర్ముండు ధర్మువునంద [2]వానిబుద్ధి వర్తిల్లను వరంబు లిచ్చి దేవలోకంబు కరుగువా రెదుర ద్వాపరంబుతో వచ్చుకలిం గని యెందులకుం బోయెద వని యడిగిన నింద్రాదులకుఁ గలి యి ట్లనియె. 57

తే. అవనిలో దమయంతీస్వయంవరంబు, [3]విస్తరిల్లుట విని కడు వేడ్కతోడ
నేను దమయంతిచే వరియింపఁ బడుదు, నని తదర్థి నై యరిగెద నాసఁజేసి.

వ. అనిన నందఱు నగి నీ వందుల కేలపోయె దదిముందర నిర్వృత్తం బయ్యె నక్కోమలి యొరుల నెవ్వరి మెచ్చక నలుం డనువాని వరియించె ననినం గలి కరం బలిగి యన్నలునకు దమయంతికి రాజ్యవిభవపరిత్యాగంబును[4]బరస్పరవియోగంబునుం జేసెద నని నిశ్చయించి వాని నక్షరతుఁ గా నెఱింగి యక్షంబులం జొచ్చియుండ ద్వాపరంబుం బనిచి నలుండు సేయుచున్న యశ్వమేధాదికానేకభూరిదక్షిణమహాక్రతువులయు జపహోమదానాదివివిధపుణ్యకర్మంబులయుఁ గారణంబునం జొర నవసరంబు గానక యంతరం బన్వేషించుచుఁ బెద్దకాలం బుండి యొక్కనాఁ డతండు కృతమూత్రుం డయి జలోపస్పర్శనానంతరంబునం బాదశౌచంబు సేయ మఱచి సంధ్యోపాసనంబు సేసిన నుపలబ్ధావసరుం డయి కలి నలునందుఁ బ్రవేశించి పుష్కరుం డనువానిపాలికిం బోయి త న్నెఱింగించి నీవు నలునితో జూదంబాడి వాని రాజ్యంబును సర్వస్వంబును నోడిచికొమ్మని చెప్పి తానును వానికి విప్రవేషంబున సహాయుం డయి యక్షంబులు గొని పుష్కరుతో నొక్కటం జని నలుం గాంచి నీవు మారాజుతోఁ జూదం బాడు మనిన. 59

క. ద్యూతార్థము తత్కితవా, హూతుఁడ నై జూద మాడ కుండుట ధర్మా
పేతం బని యభిముఖుఁడై, యాతనితో నలుఁడు జూద మాడఁ [5]గడంగెన్. 60

క. కలధనము లెల్ల నొడ్డుచు, నలయక జూదమున విజితుఁ డగుచుండె నిజా
ప్తులు వారించిన నుడుగక, నలుఁడు కలిప్రేరణంబునను హతమతి యై. 61

1 విప్రస్వస్తిరవముద్రుతబహుతూర్యా, రావంబులెసఁగఁ గడుఁ బా. 2 వానిబుద్ధివర్తిల్లను ధనదుండువానిధనసంచయంబులక్షయంబుగా వరంబిచ్చి. 3 విస్తరిల్లంగ విని. 4 బరస్పరవియోగక్లేశంబును గావించెదనని...జేరనవసరంబు...సంధ్యోపాసనాదిక్రియల నిర్వర్తించిన...నొడిచికొమ్మనిపంచి...వానికిన్నృపుండను సహాయుండై ...నాతోఁజూదంబాడు మనిన. 5 దొడంగెన్.

వ. ఇట్లనేకమాసంబులుదుర్వ్యసనాసక్తుం డయినయన్నలుండువివిధవస్తువాహనని
వహంబు లోడ్డిపుష్కరునకోటువడంబోయిననెఱింగిపౌరబ్రాహ్మణప్రధానవరులు
దమయంతీపురస్కృతు లయి వచ్చి వారించి కలిసమావేశపరవశుం డైనయన్న
లుచేతం బ్రతిహతు లయి వలుకకుండి రంత దమయంతి చింతాక్రాంతచిత్తయై.

ఆ. ఎంత యోటువడిన సంతియ జూదంబు, నందుఁ దగులుఁ జలము నతిశయిల్లు
నేమి సేయుదాన నిదియెగ్గునకు మూల, మని లతాంగి దుఃఖితాత్మయగుచు.

సీ. అక్షముల్ పుష్కరునందు వశ్యంబులై, యునికియు నలునియం[1]దొండువిధము
లగుటయు నెఱిఁగి నిజాధీశ్వరున కప, జయము కా లక్షించి సరసిజాక్షి
భర్తయనుజ్ఞయుఁ బడసి వార్ష్ణేయుఁ డన్, సారథిఁ బిలిచి యీస్యందనమున
నింద్రసేనుం డనునిక్కుమారకు నింద్ర, సేన యనుకూతుఁ జెచ్చెరను దోడు

తే. కొని విదర్భ కరిగి గుఱుకొని మద్బంధు, జనులయొద్దఁ బెట్టి [2]చెట్ట రమ్ము
యంచు నెమ్మిఁ బుచ్చె నాప్తపురోహిత, మంత్రిబాంధ వాభిమతముగాఁగ.

క. నలుఁడును ధరణీరాజ్యము, [3]దలఁగఁగ సర్వంబు నపహృతం బైనఁ గడుం
దలరి దమయంతిఁ దోడ్కొని వెలువడియె నశేషరాజ్యవిభవచ్యుతుఁ డై. 65

తే. పురమువెలిమూఁడహోరాత్రములువసించి,యున్ననలుపాలికెవ్వరునోడిరరుగ
జనవిభుం డైనపుష్కరుశాసనమునఁ, గలికృతద్యూతవిద్వేషకారణమున. 66

వ. ఇట్లు సర్వజనసత్కారార్హుం డయ్యును నలుండు విధికృతంబున నెవ్వరివలనను
సత్కారంబు గానక జలంబు లాహారంబుగాఁ దత్పురసమీపంబున దమయంతీ
ద్వితీయుం డై యుండి బుభుక్షాపీడ సహింప నోపక హిరణ్యపక్షంబులతోఁ దమ
ముందటఁ దిరుగు చున్నపక్షులం గని యవి భక్ష్యంబు లగు నని యప్పక్షులం
బట్టికొన సమకట్టి తనకట్టినపుట్టంబు వానిపై వైచిన నవి పుట్టంబుతోన గగ
నంబున కెగసి నగుచు విగతవస్త్రుం డైననలున కిట్లనియె. 67

నలుండు దమయంతీసహితుం డై యడవికిఁ బోవుట.

తే. నీధనంబును రాజ్యంబునిక్కృతిఁగొన్న, యక్షముల మేము నీవస్త్రమపహరింపఁ
బక్షిరూపుల మై వచ్చి పార్థివేంద్ర, యపహరించితి మని చెప్పి యరిగెఁ జదల.

వ. నలుండును వానిం జూచి విస్మయం బంది యీ[4]యక్షంబులదోషంబునం
గాకేమినా కిట్టి దయ్యె ననుచు దమయంతికట్టినపుట్టంబుచెఱంగు గట్టికొనియె
నట్లిద్దఱు నేకవస్త్రులయి యొండొరులమొగంబులు సూచి దుఃఖించుచో నలుం
డు దమయంతి కిట్లనియె. 69

క. ఇది దక్షిణాపథంబున, కిదియు విదర్భాపురమున కిది కోసల కి

---

1 దొండుగుణము 2 చట్ట రమ్ము, యనుచు ననిచి పుచ్చె...మతము సేసి; చెప్పిరమ్ము యంచుఁబుచ్చిపంచె...గూడ. 3 దలువుగ; దలుపుగ; నలుపుగ. 4 యక్షప్రకోపంబునం గాకేమి...గప్పికొనియె.

య్యది యుజ్జయినికిఁ దెరువులు, [1]మది నిన్నిటిలోన నరుగ మన కెద్ది యగున్.
క. [2]అడవులలో నాతోఁ గడు, నిడుములు వడనోప వరుగు మిందుముఖి యి
ప్పుడు నీబంధుజనంబుల, కడ కనవుడుఁ దరుణి శోకగద్గద యగుచున్. 71
ఆ. అతని కిట్టు లనియె నవనీశ నీవును, నేనుఁ జని విదర్భ నిష్టలీల
నుండుదము మృగాకులోగ్రవనంబుల, కరుగ నేల యిడుమ లంద నేల. 72
వ. అనిన విని నలుం డవనతాననుం డై నీచెప్పినట్లు విదర్భేశ్వరురాజ్యంబును మన
రాజ్యంబ యేను దొల్లి యధికైశ్వర్యయుతుండ నై యందులకుం బోయి బంధు
జనులకు హృదయానందంబు సేసి యిప్పు డివ్విధంబున సర్వస్వహీనుండ నై
యెట్లు పోవ నేర్తు ననిన దమయంతి యిట్లనియె. 73
తే. అధికదుఃఖరోగార్తున కౌషధంబు, సురుచిరంబుగ భార్యయ చూవె యెందు
నొనర భార్యాసమేతుఁ డై యున్నవాని, [3]కెంత లయ్యును నాపద లెఱుకపడవు.
క. అలసినెడ డస్సినెడ నాఁకలి తృష్ణయు నైనయెడలఁ గడుకొని ధరణీ
తలనాథ పురుషునకు ని, మ్ముల భార్యయ పాచుఁ జిత్తమునదుఃఖంబుల్. 75
వ. కావున నిది[4]మదనుజీవిత యనియును ననువ్రత యనియు ననుకంపనీయ యనియు
నన్ను విడువక నాయనుగమనంబునకు ననుమతుండవు గ మ్మనిన నట్ల చేయుదు
ప్రాణసమాన వై నని న్నేల విడుతు నోడ కుండు మని నలుండు దనదేవి నా
శ్వాసించుచు నొక్కటఁ జని విజనం బైనవిపినంబున నొక్కసభం గని యందు
విశ్రమించి పరుషధూళిధూసరస్థలంబున శయనించి మార్గశ్రమనిమీలితనయ
నుం డై దుఃఖంబునఁ గన్ను మొగుడకున్న లేచి తనపాదంబులయంతికంబునఁ
గ్లేశపరవశ యై నిద్రవోయెడు దమయంతిం జూచి. 76
సీ. ధరణిరాజ్యంబుతో ధనమెల్లఁ బరులచే, నపహృతం బగుటయు నాప్తమిత్ర
బంధుజనంబులుఁ బ్రకృతిజనంబులు, విడుచుటయును మహావిపినభూమిఁ
బత్నితోఁ దనపరిభ్రమియించుటయు నప్డు, దలఁచి శోకించి యిత్తరుణి దొల్లి
మృదుశయనంబున మెలఁతలు మెలపుతో, నడుగు లొత్తఁగ నిద్రయనుభవించు
ఆ. కోమలాంగి యిపుడు గుఱుకొని పాంసుల, స్థలమునందు నిద్ర దగిలినదియుఁ
బంకజాక్షి నాకు భార్య యై యిట్టి దుః, ఖంబు వొందె దైవఘటనఁ జేసి. 77
వ. ఏను దీనిదుఃఖంబుఁ జూడ నోప నెటయేనియుం బోయెద నిది నన్నుం గానక తన
బంధులయొద్దకుం బోయి దుఃఖంబులం బొరయ కుండు నని విచారించి పోవ
సమకట్టి యక్కోమలి మేలుకొనకుండ మెల్లన దానివస్త్రంబునం దర్ధంబు సించి
తనకుం బరిధానంబు సేసికొని వెలువడి కొండొకనేలపోయి దమయంతియందు

1 దుది నిన్నిటిలోన. 2 అడవుల నాతోడుతఁ గడు, నిడుములు వడఁజాల వరుగు. 3 కెన్ని యయ్యును. 4 మదధీనజీవిత; మదనుజీవిక ... ననుమతుండవు కావలయు ననిన విని...కన్నులు వొందకున్న.

[1]ఘనం బైనతననెయ్యం బనుతీఁగం ద్రెంప నేరక క్రమ్మఱి వచ్చి. 78

చ. కలి దమయంతిఁ బాప సమకట్టు [2]నతిం బతి వాయ నోపఁ డా
లలన నుదీర్ణసౌహృదబలంబున నిట్టులు రెంటఁజేసి య
న్నలుఁడు విమోహరజ్జులఁ బెనంగి గతాగతకారి యైన యు
య్యేలయునుబోలె నూఱడక యెంతయుఁ బ్రొద్దు వినిశ్చితాత్ముఁ డై. 79

తే. బాల నొక్కర్తు నిక్కాననపాలు సేసి, [3]నిష్ఠురుండ నై యేనెట్లు నేర్తుఁ బోవ
ననక కలిచేత నాకృష్టుఁడైన నలుఁడు, విగతకరుణుఁ డై దమయంతివిడిచి చనియె.

వ. అంత దమయంతి మేలుకని తనపతిం గానక [4]తనవస్త్రార్ధనికృంతనంబును జూచి
లేచి నలుగడం బరికించి భయశోకవ్యాకులతచిత్త యయి. 81

సీ. హామహారాజ మహామహీరక్షణ, దక్షదక్షిణబాహుదండదండి
తారాతి నిషధరాజాగ్రణి న న్నిట్లు, పీతదయుండ వైవిడిచి చనఁగఁ
దగునె నీ వెన్నఁడు ధర్మువు దప్పని, వాఁడవు సూనృతవ్రతరతుండ
వోడకు మని నన్ను నూఱడఁ బలికిన, పలు కిట్లు మఱవంగఁ బాడి యగునె

ఆ. పొదలలోన డాఁగి [5]పొడసూప కి ట్లేల, యున్న వాఁడ విట్టియుగ్రభావ
మేల నీకు వలసె నెట వోదు నిం కెట్లు, గాంతు నిన్ను నుగ్రకాననమున. 82

క. వగవఁగ సాంగోపాంగము, లగునాలుగువేదములయు నధ్యయనము పో
ల్పఁగ నొక సత్యముతో నెన, [6]యగునేయెవ్వియును బోల నట సత్యంబున్.

వ. ప్రాణసమానురాల వయినని న్నవశ్యంబును విడువ నని పలికితి సత్యప్రతిపాల
నంబు సేయు మని ప్రలాపించుచుం దనయేకాకిత్వంబునకు [7]నబలాభావంబునకుఁ
బ్రతిపదన్యాసజాయమానకంటకమృగపన్నగభయంబునకు వగవక నిజనాథునస
హాయత్వంబునకు దుస్సహక్షుత్పిపాసాశ్రమాకులత్వంబునకు వగచుచు. 84

క. అలయుచుఁ బులుఁగులయెలుఁగుల, కులుకుచు నుగ్రాతపమున కోపక వృక్షం
బులనీడల నిలుచుచు [8]నెలుఁగులఁ బులులం జూచి భయముగొని వగ వగచున్.

క. ఏచిన [9]పొదలఁ బొరల్పడఁ, ద్రోచుచు ముండ్లకును నల్లఁ దొలఁగుచు దిక్కుల్
సూచుచుఁ దొడరుచుఁ ద్రెళ్లుచు, లేచుచు లలితాంగి సంచలించుచు నరిగెన్.

వ. ఇ ట్లరుగుచున్నదమయంతి నంతికన్యస్తచరణ యైనదాని నాహారార్థి యయి
యొక్కయజగరంబు పట్టికొనిన [10]నక్కోమలి మెదల నేరక. 87

---

1 ఘనతరం బైన నెయ్యం బనుతీవెం దింప నేరక. 2 బొరిం బతివాయ... రెంటియందు... గతకారి యయ్యె. 3 నిర్దయుఁడ నై. 4 తనవస్త్రార్ధనికర్తనంబునుం. 5 పొడయేల సూపకి, ట్లున్న ... నెటవో యి తిం కెట్లు, గాంతు నిన్ను. 6 యగునెవ్వియునొండువోలవట సత్యంబున్. 7 నబలభావంబున. 8 నెలు,వులఁ బులులనుజూచి భయమువొంది కడఁకుచున్; నెలుఁగుల... భయముగొని వడకునెడన్. 9 పొదలం బొడవడఁ... ముండ్లకును నెల్లఁ దొలఁగుచు లలితాం,గి మది జలించుచు నరిగెన్. 10 నక్కోమలి మెలఁగి మెదలనేరక; నక్కోమలి మెలుంగ నేరక.

ఆ. ఇంక నైన నన్ను నేల యాలింపవు, నాకు శరణ మగుము నాథ యనుచు
నఱచు చున్న దానియాక్రందనధ్వని, వినుచు నొక్క యెఱుకు వేగ వచ్చి.

వ. తన [1]పట్టినసురియ నప్పెనుఁబామువదనంబు వ్రయ్యం దఱిగిన రాహుముఖవిము
క్తయైన చంద్రరేఖయుంబోలె నజగరముఖంబువలన వెలుపడిన యాదమయంతి
నాశ్వాసించి తత్సమీపసరోవరస్నాతను వన్యస్వాదుఫలాహారనుం గాఁ జేసి వి
గతశ్రమం గావించి నీ వెవ్వరిదాన వి ట్లేల యేకతంబ యివ్వనంబునకు వచ్చి
తనియడిగి మధురభాషిణి యైనయమ్మగువవలన నంతవృత్తాంతంబు నెఱింగి. 89

కవిరాజవిరాజితము. రజనికరాననఁ బీనపయోధర రాజిత రాజసుతన్ విలస
ద్గజపతిగామినిఁ జందనగంధిఁ బ్రకాశితకాంతిసమన్వితఁ బం
కజదళలోచనఁ జూచి కిరాతుఁడు కామనిశాతశరాహతుఁ డై
నిజహృదయం బెఱిఁగించె లతాంగి కనింద్యచరిత్రకు వేడుకతోన్. 90

ఆ. అగ్నిశిఖయుఁ బోలె నంటను డాయను, [2]జూడ రానియట్టి శుభచరిత్ర
నెఱుక లేనికఱకు టెఱుకపేక్షించెఁ గా, దనక తనకు నాయు వల్పమైన. 91

దమయంతిశాపంబునం గిరాతుండు సచ్చుట.

వ. దమయంతియు వాని నలిగి చూచి యేను పతివ్రత నైతి నేని యిద్దురాత్ముం
డైనకిరాతుం డిప్పుడ మృతుం డయ్యెడు మని శాపం బిచ్చిన వాఁ డప్పుడ య
గ్నిదగ్ధం బైన వృక్షంబునుంబోలె విగతజీవుం డై పడియె నట్లు పరమపతివ్రతా
గుణ ప్రభావంబున. 92

క. [3]బాల హృదయమున నృపశా, ర్దూలు నిజాధీశు నిలిపి దుష్టోరగశా
ర్దూలాభీలమృగావలి, కోలిన భయ మంద కరిగె నుగ్రాటవిలోన్. 93

వ. మఱియును. 94

సీ. సహకార మత్ప్రియసహకారుఁ బున్నాగ, పున్నాగుఁ దిలక భూభువనతిలకుఁ
జందన బుధహరిచందనుఁ బుష్పితా, శోక సుహృజ్జనశోకదమను
వకుళ కులైకదీపకు విభీతక భయో, పేతార్తిహరు నలుఁ బ్రీతితోడఁ
గానరే కానల లోన లోకోత్తరు, నని మ్రాని మ్రానికి నరిగి యరిగి

ఆ. యడుగునడుగు లెండఁ[4]బోడవాడఁబొక్కన, నిర్ఝరాంతరములనిలుచుబొలుచు
గిరులదరులయెడల నురుగుహాగృహములఁ, దొంగితొంగి చూచుఁ దోయజాక్షి.

వ. ఇట్లు దమయంతినిజనాథు నన్వేషించుచుభీషణారణ్యంబునం దిరుగునదిముందట.

మత్తకోకిలము. వారిభక్షులు పర్ణభక్షులు వాయుభక్షులు శాకనీ
వారభక్షులు వృక్షమూలనివాస[5]యుక్తులు నై తపం

---

1. కట్టినసురియ. 2 జూడఁగానియట్టి. 3 బాలకి మనమున. 4 బొడవడఁబొక్కన...నిలుచు బిలుచు (బాగులు)...నురుగృహాంతరములఁ. 5 సక్తులు.

బోరఁ జేయుమహామునీంద్రుల యాశ్రమం [1]బెడఁ గాంచె నం
భోరుహాక్షి పురాసమార్జిత పుణ్యకర్మఫలంబునన్. 97

వ. ఇట్లు మృగవ్యాళతస్కరకిరాతనిరంతరం బయినకాంతారంబునం బుణ్యనదీతీరంబున నొక్కమునిపల్లియం గని యందు వసిష్ఠవామదేవవాలఖిల్యభృగు[2]నారదసదృశు లైనమహామునులం గని నమస్కరించి యున్న నమ్మునులు దమయంతిం జూచి యచ్చెరువడి యవ్వా నీ వెవ్వరిదాన విివ్వనదేవతవో దేవభామినివో దివ్యం బైన తేజంబుతో నేల క్రుమ్మరియెద వనిన వారలకు దమయంతి యిట్లనియె. 98

క. వినుఁ డేఁ బుణ్యశ్లోకుం, డనఁగ [3]సదాయజ్ఞనిరతుఁ డనఁగ ధరిత్రిం
దనరిననలుభార్యను స, జ్జననుత దమయంతి యనఁగఁ బరగినదానన్. 99

వ. విధివశంబున నన్నుం బాసి హృదయేశ్వరుం డెటయేనియుం బోయిన దదన్వేషణాసక్తచిత్తనై విపినపరిభ్రమణంబు సేసెద మీతపోవనంబునకు వచ్చినలుండు భవత్పాదాభివందనకృతార్థుం డయి యెక్కడికిం బోయె నతని పోయినవల నెఱుంగుదేని నానతిండు కొన్నిదినంబులలోనఁ దద్దర్శనంబు సంభవిల్లని నాఁడు దేహంబు విడుతు నని యేడ్చుచున్నదానిం జూచి కరుణించి మునులిట్లనిరి. 100

క. వనజాయతాక్షి కతిపయ, దినములలోఁ జూడఁ గాంతు తివిరి నలుని భూ
జననుతు నెప్పటియట్టుల, తనపురమున రాజ్యలీలఁ దనరెడివానిన్. 101

వ. మేము మాతపోదృష్టిం జూచితిమి దుఃఖింపఁ కుండు మని తాపసులు దమయగ్నిహోత్రంబులయు నపారఫలపుష్పతరునదీరమ్యతపోవనంబులయుఁ దోడనదృశ్యులైనం జూచి దమయంతి యిది కలయో నిక్కువంబో యని విస్మయం బందుచుం జని ముందట నొక్కచనుపం గని దానిం జొచ్చునపు డందలిజనంబులు.

సీ. పాంసుజాలములు పైఁ బ్రాఁకినఁ గరము రూ, క్షము లగు[5]నూర్ధ్వాలకములదాని
నతిమలినం బైన యర్ధవస్త్రంబుచే, నావృతం బగు దేహ యష్టిదాని
నాఁకలి తృష నిద్ర లనువీని నెఱుఁగక, యున్మాదినియుఁబోలె నున్నదాని
దమయంతిఁ జూచి కొందఱు పిశాచం బని, పఱచిరి కొందఱు భయము వొంది

ఆ. రందుఁ గొంద ఱధిక హాస్యంబు సేసిరి, యడవి నేమి రోసె దనిరి కొంద
రవ్వ నీవు వేల్పు వగు దని కొందఱు, మొగిన కేలు మొగిచి మ్రొక్కి రంత.

వ. దమయంతి సార్థవాహులం జూచి యిమ్మహాగహనంబున నిట్టిజనసంకులం బైన

1 బొగిఁ గాంచె. 2 నారదప్రభృతు లైన...వారలకు దమయంతి యలయుచు నమస్కరించి. 3 మహాయజ్ఞనిరతుఁడనగ; సదాయజ్ఞనిరతుఁడై యీజగతిన్, దనరునలుభార్య నెంతయు,బను గొన దమయంతి; సజ్జననుత దమయంతి యనఁగ బరగినదానన్. 4 దినములఁ జూడంగఁ గాంతు. 5 మూర్ధాలకములదాని.

సార్థంబు గానంబడియెడు నెట్టిపుణ్యంబో యని పల్కి మఱియు ని ట్లనియె.
క. ఏను నలుభార్యం బుణ్యవి, హీనతం [1]బతిం బాసి నవసి యేకాంతమ యీ
కాననం బరిభ్రమించెదం, గానరె మీ రమరసదృశుం గరుణాత్ము నలున్. 105
వ. అనిన దానికి సార్థవాహుండు శుచి యనువాం డి ట్లనియె. 106
క. నలుం గాన మివ్వనంబునం, గల వెప్పుడుం గాంతు ముగ్రకరులను సింహం
బుల ఋక్షంబుల నిది మ, ర్త్యుల కవిషయ [2]మాతపంబు దూఱదు దీనన్.
వ. అనిన నిచ్చనుప యెట వోయెదునని యడిగినం జేదిపతి యైనసుబాహుపురంబు
నకుం బోయెదు నని చెప్పిన న ట్లేని మీతోడ వచ్చెద నని యప్పరమపతివ్రత
పతిదర్శనలాలసయై మునులపలుకులు తలంచుచు సార్థంబుతో నరిగిన. 108
క. కడు నెండ యెక్కునంతకు, నుడుగక యచ్చనుప నడచి యుగ్రాటవిలో
విడిసె బహుశీతజలముల, బెడం గగునొకచెఱువునొద్దం బెద్దయు డప్పిన్. 109
వ. అంత. 110
సీ. అర్ధరాత్రమునప్పు డందుల కేతెంచె, గజయూథములు జలకాంక్షం జేసి
యంబుధి విమలతోయంబు లాస్వాదింపం, జనుదెంచు [3]జలధరసమితియట్లు
యచ్చనుపలోన నిద్రాసక్తు లైనవా, రున్నతద్వీపములయుగ్రపాద
హతిం జేసి మర్దితు లైరి కొందఱు దంత, హతిం జేసి భిన్నాంగు లైరి కొంద
ఆ. ఱఱచి ప్రాణభీతిం బఱచి మహీజంబు, లెక్కి రందుం గొంద ఱుక్కడంగి
చనుప యిట్టిపాటం బెను పఱె యవినీతు, సిరియుం బోలెనడంగి విరిసిచనియె.
వ. అట్టిసంక్షోభంబున మరణంబునకుం దప్పి దమయంతి యాత్మగతంబున. 112
ఆ. [4]జీవితార్థు లైనజీవుల సుఖసుప్తు, లైనవారిం జంపె నఱవ నఱవ
మరణకాంక్ష నున్న మగువం జంపక నను, మఱచె విధి కరంబు మందబుద్ధి.
సీ. ఇచ్చనుపతోం జని యివ్వనక్లేశంబు, దలుగుదు నని బుద్ధిం దలంచి యున్న
నురతరసార్థపయోరాశి హస్తియూ, థాగస్త్యుచేం బీత మయ్యె నదియుం
దొలుమేనం జేసినదుష్కృతశక్తియో, వగవక నాస్వయంవరమునాండు
సురవరు లర్థులై చూచుచు నుండంగ, నలువరియించిననాంటియొగ్గ
ఆ. దలంచి యిట్టియాపదలు సేసిరో వేల్పు, లమరకోపమునన యయ్యె నాకు
నివ్వియోగదుఃఖ మిం కేమి సేయుదు, ననుచు వగచు చుండె నంబుజాక్షి.

దమయంతి సుబాహుపురంబు ప్రవేశించుట.

వ. ఇట్లు దుఃఖించుచు దమయంతి ప్రభాతంబ [5]హతశేషు లైన యచ్చనుపలోని
బ్రాహ్మణవరులతో ననవరతప్రయాణంబులం జేదిపతిపురంబు సొచ్చి జనసంకులం

1 బతినోసి; బతిరోసి; బతినొచ్చి...యేకాంతిక నై. 2 మారుతంబు దూరదుదీనిక (నఁ). 3 జలధరసమితయనంగ...వా, రురుతరద్వీపముల...ఱుఱక ప్రాణభీతిం... లెక్కి రందు కొంద ఱక్కజముగ. 4 జీవితాశు లైన. 5 హతశేషు లైనవారల.

బైనరాజమార్గంబు దఱియవచ్చుచున్నదాని [1]దినకరప్రభాపటలధూసరితప్రభా
త చంద్రరేఖయుంబోలె దీప్తివిహీనయై డస్సియు రమ్యాకృతి యైనదానిఁ
బ్రాసాదగత యైనరాజమాతదమయంతి దవ్వులం గని తన దాది కిట్లనియె.

తే. జీర్ణమై కడు మాసినచీర గట్టి, ధూళిధూసరాలకములు దూలు చుండ
నబల యున్మత్తవేషిణి యైనలచ్చి, కరణినిట వచ్చుచున్నది కంటె దాని. 116

వ. అక్కోమలియందు నాకతిస్నేహంబై యున్నయది దానిం దోడ్కొని రమ్మనిన
నదియు దమయంతిం దోడ్కొని రాజమాతయొద్దకుం జనిన నారాజమాతయు
దానిం జూచి నీ వెవ్వరిదాన విట్లేల దుఃఖావేశవివశ వై యున్నదానవు చెప్పు
మనిన దమయంతి యి ట్లనియె. 117

మధ్యాక్కర. జితవైరి మత్పతి జూద మాడి నిర్జితుఁ డయి చనినఁ
బతితోడ నీడయుఁబోలె నేనును బాయక యరిగి
యతిబుభుక్షాతురుం డైన పతిచేత [2]నవ్వదైవాను
మతిఁజేసి వంచిత నై తినొక్కచో మఱచి నిద్రించి. 118

వ. అంతనుండియు నమ్మహానుభావు నేకవస్త్రి నని కేతను నన్వేషించుచు సైరంధ్రీ
వృత్తంబు సేకొని వియోగానలంబునం గంది కందమూలఫలంబుల యాహారంబు
గాఁ బ్రొద్దువడినచోట నివాసంబుగా [3]మృగకులంబ సహవాసంబుగా వనంబులం
బరిభ్రమించితి నని బాష్పజలంబులం బయోధరస్థలపరాగంబు పంకంబు సేయు
చుఁ బలుక నేర కున్నయాదమయంతికి రాజమాత యి ట్లనియె. 119

క. [4]నీ వుండుము నాకడ నిం, దీవరదళనేత్ర నీపతిని రోయఁగ భూ
దేవోత్తములం బంచెద, నావుడు ని ట్లనియె భీమనందన నెమ్మిన్. 120

వ. ఏను సైరంధ్రి నయి యుండియు నుచ్ఛిష్టంబు ముట్టను బదధావనంబు సేయను
బరపురుషులతోఁ బలుక నోపఁ బతి నన్వేషించుపొంటె నరిగెడుబ్రాహ్మణులతోఁ
బలుకుదు నట్లయిన నీయొద్ద నుండుదు నొండువిధం బైన నుండ నేర ననిన నీ
కిష్టం బైనవిధంబున నాయొద్దన యుండు మని దాని నతిగౌరవంబునం జేకొని
యుండఁ దనకూఁతు సునంద యనుదాని సమర్పించిన. 121

క. అలయక పుణ్యవ్రతములు, సలుపుచు సైరంధ్రి యనఁగఁ జైద్యేశుపురిన్
నలు దేవి యుండె [5]నెదఁ బతిఁ, దలఁచుచు దుస్సహవియోగతాపార్దిత యై.

వ. అట నలుండు దమయంతిం బాసి దారుణారణ్యంబులో నరుగువాఁడు ముందట.

చ. అవిరళవిస్ఫులింగనివహంబుల [6]నభ్రపథంబు నంటుచున్

---

1 దినకర...దివాతన చంద్రరేఖయుంబోలె. 2 నవ్యదైవానుమతిఁ. 3 మృగంబుల సహాయంబుగా. 4 నీవుండు మిక్కడన యిం, దీవరదళనేత్రి... నావుడు ని ట్లనియె భీమనందన నెమ్మిన్. 5 దన పతిఁ, దలఁచుచు. 6 నభ్రపథంబు వొందుచున్ ; నభ్రపథంబు నందుచున్.

దవదహనం [1]బుదగ్రతరుదాహము సేయుచు నున్నఁ జూచి మా
నవపతి దానియంతరమునఁ వినియెఁ నరనాథ నన్ను గా
రవమునఁ గావ వేగయిట రమ్మనునార్తమహానినాదమున్. 124

క. విని శంకింపక చెచ్చెర, ననఘుం డత్యుగ్రతరదవానలమధ్యం
బున కరిగి కనియె దీనా, నను [2]మండలితాంగు నొక్కనాగకుమారున్. 125

వ. అన్నాగకుమారుండును నలునకుం గృతాంజలియై యేను గర్కోటకుం డను వాఁడఁ [3]గర్మవశంబున నొక్క బ్రహ్మఋషినుపాలంభించి తచ్ఛాపంబున నెక్కడం గదల నేర కున్నవాఁడ. 126

క. [4]నాలుగుదిశలను దావ, జ్వాలావలి గవిసె వ్రుంది చా నోప మహీ
పాలక నన్నొకసరసీ, కూలముఁ జేరంగ నెత్తికొని పొమ్ము దయన్. 127

—— నలుఁడు గర్కోటకునిచేత దష్టుం డగుట. ——

వ. నన్ను రక్షించిన నీకుం బ్రియంబు సేయ నోపుదు [5]ననిన వాని నెత్తికొనిపోవం జులకనై యంగుష్ఠప్రమాణదేహుండై యున్న నెత్తికొని నలుం డతిత్వరితగతి నరిగి తాపవర్జితంబైన యొక్కసరోవరసమీపంబునవిడువం బోయిన నింక నుబది యడుగు లరుగుము నీకు శ్రేయఃప్రాప్తిఁ జేసెద ననిన నడుగు లెన్నికొనుచు నరిగి పది యగునడుగునప్పు డప్పాముచేత దష్టుండై తనరూపంబు విడిచి వికృతరూపంబుతో నున్న నన్నలునకుం గర్కోటకుం డాత్మరూపంబుసూపి యిట్లనియె నయ్యా నీవు నాచేత విషపీడితుండ నైతి నని దుఃఖింప వలదు నిన్నోరు లెఱింగిన నెగ్గగుం గావున వికృతశరీరుం జేసితి నెంతకాలంబు నీశరీరంబున నా విషం బుండు నంతకాలంబును నీకు విషోరగరాక్షసపిశాచశత్రునివహంబువలని భయంబు లేదు సర్వసంగ్రామజయంబును భార్యాసంగమంబును నెప్పటి రాజ్యవిభవంబును నగు నీ కెప్పుడేని నిజరూపంబు సేకొన నిష్టం బయ్యె నప్పుడ నన్నుం దలంపు మీవస్త్రంబు నీయొద్దకు వచ్చు దీని ధరియించుడు నిజరూపప్రాప్తి యగు నని వరం బిచ్చి వెండియు నిట్లనియె. 128

మధ్యాక్కర. ఇలఁ బ్రసిద్ధుఁడు ఋతుపర్ణుఁ డనెడుమహీశుఁ డిక్ష్వాకు
కులజుండు నీకు సేవ్యుం డగు నతనిఁ గొలిచి యుం దుండు

---

1 బుదగ్రతరదాహము; బుదగ్రతనుదాహము...నలనాథ. 2 కుండలితాంగు నొక్క. 3 గర్మవశంబున నొక్క బ్రహ్మవిదుం డైన బ్రహ్మర్షి నుపాలంభించి...నొక్కడలం కదల నేర కున్న వాఁడ. నియ్యేరు (ర) గలచిచ్చు సర్వజీవులకు సంహారకారణం బై పేర్చి నలుదెశలం గలయం బర్వ చను దెంచుచున్నయది. ఈయపాయంబు దలఁగునట్లుగా నుద్ధరింపవలయుఁ గరుణాత్మకుండవు కావున నిన్ను వేఁడెద. 4 నాలుగుదిక్కుల దావ, జ్వాలావలి గవిసె సుండి చా నోప; జ్వాలావలిగవయంగఁ దొడఁగెఁ జననోప. 5 ననిన నట్లయినఁ గానిమ్మనుటయు వానికి నెత్తుకొనం జులక నవునట్లుగా నంగుష్ఠమాత్రప్రమాణ శరీరుం డైన నెత్తికొని...నరగి దవానలవర్జితం బైన యొక్కసరోవరతీరసమీ.

¹నెలకొని యతనికి నశ్వహృదయ మనెడివిద్య యిచ్చి
వెలయ నతనిచేత నక్షహృదయ మన్విద్యఁ జేకొనుము. 129

వ. మఱియు బాహుకుం డనునామంబుతో ²సూతవృత్తినుండు మని హితోపదే
శంబు సేసి కర్కోటకుం డదృశ్యుం డైన దద్వచనంబున నలుం డయోధ్యా
పురంబునకుం జని ఋతుపర్ణుంగని యేను బాహుకుం డనువాఁడ నశ్వశిక్షయందు
గుశలుండ నన్నసంస్కారంబుల శిల్పంబులఁ బెక్కువిధంబుల రచియింప నేర్తు
భవత్సేవార్థినై వచ్చితి ననిన ఋతుపర్ణుం డి ట్లనియె. 130

క. నాయొద్ద నుండు దేని మ, దీయ రథాశ్వములకును ద్రుతిని శీఘ్రముగాఁ
జేయుము నావుడు నట్టుల, చేయుదు నని నలుఁడు వాని సేవించెఁ దగన్. 131

వ. ఇట్లు ఋతుపర్ణునొద్ద నశ్వాధ్యక్షుం డయి ³దుష్టాశ్వంబుల వశంబుఁ జేయుచు
నశ్వారోహకుల నారోహణంబుల శిక్షించుచు రసవంతంబులుగ నన్నసంస్కా
రంబులు సేయుచు ఋతుపర్ణుచేత నియుక్తు లయినవార్ష్ణేయజీవలులు దనకు
సహాయులుగాఁ బ్రచ్ఛన్నుం డై యుండి యొక్కనాఁడు. 132

సీ. ఇభరాజగమన నీ వెందుల కరిగి త, త్త్యురుకుచాభోగ యెం దున్నదాన
వబల యెవ్వరిచేత నడవులలోఁ ⁴బట్టు, వడి తళనాపేక్షఁ బఱచు చున్న
యుగ్రమృగంబులయుదరంబులో నున్న, దానవే నీతల్లిదండ్రులొద్ద
ధృతి నున్నదానవే దేశాంతరంబుల, నున్నదానవె యంచు నుదితమదన

ఆ. హతి విమోహితాత్ముఁ డై హృదయేశ్వరిఁ, దలఁచి రాత్రు లెల్లఁ దాపమునను
నిద్రలేక వంది నిట్టూర్పు లూర్చుచు, నుండె నలుఁడు శోక ముత్కటముగ.

వ. అతనిప్రలాపంబు విని యొక్కనాఁడు జీవలుం డాత్మగతంబున. 134

క. ⁵అఱపొఱడుకుఱుచచేతులు, నొఱవశరీరంబుఁ గలిగి యొరులకుఁ జూడం
గొఱగా కుండియు మన్మథు, నొఱపులఁ బడియెడునితండు యువతీప్రియుఁ డై.

వ. వీనిచేతఁ దలంపంబడియెడువనిత వీనికంటె లెస్సది కా కున్నె యనుచు బాహుకు
నొద్దకు వచ్చి నీతలంచుచున్న భార్యకు నీకు నేల వియోగం బయ్యె నని యడిగిన
బాహుకుం డి ట్లనియె. 136

ఆ. నన్నుఁ జూచి నగరె ⁶నలినాక్షి నాకేల, విప్రయోగ మేల వినవె తొల్లి

---

1 మలయకతనికి నీవశ్వహృదయమను విద్యనిచ్చి. 2 సూపకారవృత్తి; సూదకారవృత్తి. 3 యుండెనొక్కనాడు; దుష్టాశ్వంబుల ధృతిశిక్షింపుచు శ్రవంబు సేయింపుచు వశంబుఁజేయుచు. 4 బట్టుఁవడితళనాపేక్షనడరుచున్న...దామనమున; దామసమున...వంది (వట్టి) నిట్టూర్పు (వుచ్చుచు) లార్చుచు. 5 అఱుదొడలు; అఱగొఱలు; అఱదొడలు; అఱపొడవు...నొఱవుశరీరంబు...నొఱుపుల; నొఱువుల. నొఱపులఁబడి జనెనితండు యువతీప్రీతిక్. 6 నలినాక్షులే నేల, విప్రయోగ (ప్రలాప) మేల; నలినాక్షు లెల్ల నీ,విప్రయోగ మెల్ల; నలినాక్షులే నేడ, విప్రయోగ మేడ.

యేలయో యెఱుంగ నేను మందప్రజ్ఞుఁ, డనుభటుండు దనలతాంగిఁ బాసి.

వ. దానినన్వేషించి యెందునుంగానక ప్రలాపించినం దత్ప్రలాపంబేను ననుకరించితి నని చెప్పి యిట్లయోధ్యాపురంబున బాహుకనామంబుతో నలుం డుండె నంత నిట విదర్భేశ్వరుండు నలురాజ్యభ్రంశంబువిని కూఁతురు నల్లుండునెటవోయిరో యెం దున్నవారో యని శోకించి. 138

క. వారల [1]రోయఁగఁ బంచె న, పారబలుం డిష్టు లైన బ్రాహ్మణుల సదా
చారుల విద్వాంసుల న, త్యాదరంబులఁ దనిపి వారిఁ గడునెయ్యమునన్. 139

వ. మఱియు నలదమయంతు లున్నచోటెఱింగి వచ్చినవారికి [2]వేయిగద్యాణంబు లిత్తు ననియు వారలం దోడ్కొని వచ్చినవారికి గోసహస్రంబులు నగ్రహారంబులు నిత్తు ననియుఁ బలికి పంచిన. 140

చేదిపురంబున సుదేవుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు దమయంతి నెఱుంగుట.

క. [3]జగతీచక్రమునం గల, నగర మహాగ్రామ పక్కణంబులు కలయన్
జగతీదేవోత్తము లి, మ్ముగ రోసిరి నిఖిలదేశముల కరిగి వడిన్. 141

వ. అందు సుదేవుం డను బ్రాహ్మణుండు చేదిపతి యైనసుబాహుపురంబునకుం జని పుణ్యాహంబు సేయింపం బోవుబ్రాహ్మణులతో రాజగృహంబు సొచ్చి యంతఃపురంబున్న సునందాసహిత[4]యైయున్నదాని ధూమజాల నిబద్ధం బైనయగ్నిప్రభయునుంబోలె నీలాభ్రసంవృతం బైనచంద్రరేఖయుంబోలె బహుపంకనిమగ్నం బైనమృణాళియుంబోలె నేర్పడ కున్నను దదీయభ్రూయుగమధ్యగతం బైన సూక్ష్మలక్షణం బిమ్ముగా నిరీక్షించి దాని దమయంతిఁగా నెఱింగి యాత్మగతంబున నిది పతివిముక్త యై శుష్కప్రవాహ యైననదియునుంబోలె శూన్యకమల యైననళినియుంబోలె నపేతచూతం బైనవనంబునుం బోలె నొప్ప కుండియుఁ దనపతివ్రతాగుణంబున నొప్పుచున్నయది. 142

తే. అనపహార్యంబు తేజోమయంబు సర్వ, గుణములకు నలంకారంబు గురుతరంబు
భామలకుఁ బతిభక్తియ పరమ మైన, భూషణంబిట్టివే పెఱ భూషణములు. 143

వ. రోహిణికిఁ జంద్రసమాగమంబునుంబోలె దీనికి భర్తృసమాగమం బెన్నండయ్యెడునో తుల్యశీలవయోరూపాభిజాత్యు లైననలదమయంతు లొక్కట నుండం జూచి విదర్భేశ్వరుం డెన్నండు కృతార్థుం డయ్యెడునో యంచు నల్లనల్లన దమయంతి కిట్లనియె. 144

తే. అవ్వ నీతల్లిదండ్రుల కాత్మజులకు, బంధుజనులకుఁ గుశలంబు భామ నీదు

---

1 రోయఁగఁ బుచ్చె. 2 వేయుగద్యాణంబు. 3 జగతీవలయములోఁ గల...వెసన్.
4 యైయున్నదాని శుష్కధూమజాల...సంవృతయైన...నిమగ్నయైన...సూక్ష్మలక్షణంబు నుపలక్షించి...నపేతభూజం బైనవనంబుపుం బోలె...దనపతివ్రతాగుణంబునంజేసి యొప్పుచున్నయది.

[1]కుశలమెఱుఁగునంతకువంతగూరి వగచు,చున్న వారువారికివంతయుడుగునింక.

వ. దేవి యేను భవద్భ్రాతృసఖుండ సుదేవుం డనుబ్రాహ్మణుండ విదర్భేశ్వరుండు
నీయున్నచో టెఱుంగం బెక్కండ్రు బ్రాహ్మణులం బుచ్చిన నిందులకు వచ్చి నా
పుణ్యంబున నిన్నుం గంటి ననిన దమయంతి వాని నెఱింగి తనపుత్త్రులఁ దల్లి
దండ్రుల బాంధవులం బ్రత్యేకంబ యడిగి యశ్రుజలంబు లురుల నేడ్చుచున్నం
జూచి యేలొకో యిప్పుడు [2]సైరంధ్రి యేడ్చుచున్నయది యని సునంద తన
జననికిం జెప్పి పుచ్చిన. 146

క. చనుదెంచె నంతిపురమున, వనితానివహంబుతోడ వారిజదళలో
చన రాజమాత నృపనం, దన యగుదమయంతికడకుఁ [3]దద్దయు వేడ్కన్. 147

వ. ఇట్లు వచ్చి తమలో మాట లాడు చున్నబ్రాహ్మణుని దమయంతిం జూచి రాజ
మాత బ్రాహ్మణుని కిట్లనియె నయ్యా యిది యెవ్వనికూఁతు రెవ్వనిభార్య
యేమికారణంబునం దనభర్తను బాంధవులనుం బాసి పుణ్యవ్రతంబులు సలుపు
చున్నయది నీ వెల్లెఱింగి తిక్కోమలినామం బేమి యని యడిగిన సుదేవుం
డిట్లనియె. 148

మధ్యాక్కర. నలినాక్షి యిది విదర్భేశతనయ పుణ్యశ్లోకుఁ డైన
నలుదేవి దమయంతి సుమ్ము విధికారణంబున రాజ్య
చలితుఁ డై నిజనాథుఁ డరిగినఁ దోన చనియె నన్వార్త
వెలయంగ విని [4]వీరి రోయఁ బంచె భూవిభుఁడు బ్రాహ్మణుల. 149

వ. ఏ నిందులకు వచ్చి మీచేత సురక్షిత యై యున్నయిక్కోమలిం జూచి దీని
భ్రూమధ్యంబునం బద్మప్రభం బై విభూత్యర్థంబుగా విధాతృనిర్మితం బైనపుణ్య
లక్ష్మంబు పాంసుపటలచ్ఛన్నం బై యున్ననుపలక్షించి మా రాజపుత్త్రింగా నెఱిం
గితి ననిన సునంద శుద్ధోదకంబుల దానిభ్రూమధ్యంబు గడిగిన నది విస్పష్టం
బగుడు నందఱు నాశ్చర్యం బంది [5]రంత. 150

సీ. ఆనందభరితాత్మ యై రాజమాత య, క్కమలాక్షిఁ బ్రీతితోఁ గౌఁగిలించి
కొని తల్లి నీవు నాకూఁతుర వేను నీ, జననియుఁ జేదిదశార్ణరాజ
తనయల మదియు విదర్భేశుసతి యయ్యె, నే వీరబాహున కింతి నైతి
ననిన నయ్యవ్వకు నతివినయంబుతో, నలుదేవి మ్రొక్కె సునంద నెత్తి

ఆ. కొని కరంబు నెమ్మిఁ గొన్నిదినంబు లం, దుండి యిట్టు లనియె నొక్కనాఁడు
దేవి యిదియు నదియు ధృతి నాకుఁ బుట్టిన,యిండ్ల కడుసుఖంబ యుందు నందు.

---

1 కుశలమెఱుఁగునంతకు వగగూరుచున్న, వాఁడు మీతండ్రికిని వగపుడుగునింక. 2 సైరంధ్రియుడుగక యేడ్చుచున్నయది. 3 దడయక వేడ్కన్; దద్దయుఁ బ్రీతిన్. 4 వారిరోయ. 5 రంత నారాజమాతయు నప్పు డక్కోమలి నెఱిఁగి సంభ్రమవిస్మయసమాగమంబుల సంతసిల్లి.

వ. అయినను దల్లిదండ్రుల ననుజుల నాత్మజులం జూడ వేడుక యైనది విదర్భకుం బోయెద నాన తిమ్మని కృతాంజలి యైనదమయంతి నతిస్నేహంబున సుబాహుజనని సుతప్రేషితబలంబుతో సువర్ణమణిమయవిమానోపమానయానంబున నునిచి పుచ్చిన. 152

దమయంతి నలు నెడఁబాసి విదర్భాపురంబు సేరుట.

ఉ. భామ విదర్భ కేఁగి తనబంధుజనంబులయొద్ద నుండియుం
గోమలి దేహసౌఖ్యములకున్ వెలియై మలినార్ధవస్త్రమున్
భూమిరజంబు నంగమునఁ బొల్పగు చుండఁగ నుండె జీవిత
స్వామి [1]నిజేశుఁ జూచుదివసంబుల కోరుచు సువ్రతంబుతోన్. 153

వ. ఇట్లు భర్తృవియోగాతురయై దమయంతి ప్రాణంబు భరియింప నోపక యొక్క నాఁ డేకాంతంబునఁ దనజనని కిట్లనియె. 154

క. [2]శోకాపనోదిఁ బుణ్య, శ్లోకుని నలు రోయఁ బనుపు శుభచరితుఁ దదా
లోకనవిహీన నై పర, లోకకృతావాస నగుదు లోకం బెఱుఁగన్. 155

వ. అనిన నదియును గూఁతునభిప్రాయంబు భీమున కెఱింగించిన నాతండు నలుమార్గణంబున ఋజుమార్గు లయినబ్రాహ్మణుల నియోగించినం దనపతి నన్వేషింప నరుగుబ్రాహ్మణులకు దమయంతి యిట్లనియె. 156

ఆ. నైషధేశ్వరుండు నలుఁ డిప్పు డసమర్థుఁ, డగుటఁ జేసి తన్ను నన్యు లెఱుఁగ
కుండ నుండుఁగాన [3]యురుసభాంతరముల, కరిగి యరిగి యిట్టు లనుఁడు మీరు.

సీ. [4]సత్యనిత్యుండవు సతి నిట్లు వంచించి, దానివస్త్రార్ధంబు దఱిగి నీకుఁ
బరిధానముగఁ జేసి పాడియే పోవంగ, భార్య భర్తవ్య నాఁ బరఁగుధర్మ
మది మిథ్య యయ్యె నీయందు నీకిట్టిని, ర్దయబుద్ధిఁ జేకొనఁ దగునె యట్టి
సాధ్వికిఁ గరుణఁ బ్రసన్నుండ వగు మని, యెల్లచోఁ బలికిన నెవ్వఁడేనిఁ

ఆ. బలుకు వడఁగ నోడి ప్రతివచనం బిచ్చు, నతఁడు నలుఁడుగాఁ బ్రియంబుతోడ
నెఱిఁగి నన్ను నతని కెఱిఁగించి తోడ్కొని, రండు రానినాడు రం డెఱింగి.

వ. అని పంచినం బని పూని బ్రాహ్మణులు దమయంతి కఱపినపలుకు లెల్లసభలం బలికి యెందునుం గానక వచ్చి రందుఁ బర్ణాదుం డనుబ్రాహ్మణుండు దమయంతి కిట్లనియె నే నయోధ్య కరిగి నీకఱపినపలుకు లెల్ల ఋతుపర్ణుసభం బలికిన నొక్కపురుషుండు కుఱుచచేతులవాఁడు ఋతుపర్ణు నొద్ద [5]నూఱుగద్యాణంబుల జీవితంబువాఁడు శీఘ్రయానకుశలుండు సూదక్రియానిపుణుండు విరూపాంగుం

1 నలేశుఁజూచు. 2 శోకోపశమనుఁ...లోకనవిరహితనై పర. 3 యును సభాంతరములకరిగి యిట్టు లనుఁడు వరుసమీరు. 4 నిత్యసత్యుండవు నీసతి; సత్యసంధుండవు సతి నిట్లు... దానివస్త్రార్ధంబు దగిలి నీకు ... యెల్లలోకంబున నెవ్వఁడేనిఁ, బలుక వినఁగ. 5 నూఱుగద్యాణంబులు జీవితంబై సెల్లెడువాఁడు...సూపక్రియానిపుణుండు.

డు బాహుకుం డనునశ్వశిక్షకుండు విని నన్ను నేకతంబ కనుంగొని వెలువెల
నగుచు దీర్ఘనిశ్వాసపురస్సరుండై యిట్లనియె. 159

ఆ. పురుషునందు దోషపుంజంబు గలిగిన, నెఱిఁగి [1]యెద సహించు నేని భార్య
పురుషునం దభీష్టభోగంబు దేహాంత, రంబునందు ధర్మరతియుఁ బడయు. 160

వ. అని యొండెద్దియుం బలుకక తననివాసంబునకుం బోయె నని చెప్పిన విని పెద్ద
యుం బ్రొద్దు చింతించి నలుండు [2]గానివాఁడు ప్రతివచనం బేల యిచ్చు నింకను
వలను గలవారలం బంచి యాతని నిమ్ముగా నెఱుంగ వలయు నని నిజజనని
యనుమతంబున సుదేవు రావించి వాని కిట్లనియె. 161

క. నన్నెఱిఁగి తెచ్చినట్ల జ, గన్నుతు నలు నెఱిఁగి తెమ్ము కౌశలమున వి
[3]ద్వన్నాథ సర్వగుణసం, పన్నుండవు నీవ బుద్ధిఁ బరికింపంగన్. 162

క. అరుగు మయోధ్యకు దేశాం, తరవిప్రుఁడ వై రవిప్రతాపోన్నతు ను
త్తర[4]కోసలేశు భాంగా, సరినిం గను మనఘు నమరసము ఋతుపర్ణున్. 163

వ. మఱి విదర్భావిభుం డగుభీముండు నలు రోయంబంచి యొందునుం గానక యింక
ను దమయంతికిఁ బునస్స్వయంవరంబు రచియింపం బోయిన నందులకు భూవల
యంబునం గలరాజు లెల్లను బోయెదరని యతిత్వరితంబుగా ఋతుపర్ణునకుం
జెప్పుమని పంచిన సుదేవుం డయోధ్యానగరంబునకుం బోయి ఋతుపర్ణుం
గాంచి విదర్భాపురంబున [5]దమయంతీ ద్వితీయస్వయంవరం బెల్లియె యయ్యెడు
నని చెప్పిన విని ఋతుపర్ణుండు బాహుకుంజూచి నాకు దమయంతీస్వయంవరం
బుఁ జూడ నొక్కనాఁటన విదర్భకుం బోవలయు నీయశ్వనైపుణ్యంబుఁ బ్రకా
శింపు మనిన నట్ల చేయుదు నని నలుండు దనమనంబున దుఃఖించి. 164

ఆ. అడవిఁ దన్ను బాసి [6]యరిగిన నలిగి కా, కున్నె యిట్లు సేయ నువిద గడఁగె
నెట్లయేనిఁ గూర్తురింతులు మా కని, విశ్వసించువారు వెడఁగు లెందు. 165

ఆ. సాధ్వి నాకుఁ గూర్చుసంతతి గలయది, చెలువ యిట్టు లేల చేయు నైన
నెఱుఁగ వలయు దీని [7]నే ఋతుపర్ణుతోఁ, బోదు నని నలుండు బుద్ధిఁ దలఁచి.

వ. తొల్లి వార్ష్ణేయుండు దెచ్చినతనరథంబునందు నిజహయంబుల నాలక్ష్యమాణ
శుభలక్షణంబులు మనోవాయువేగంబులు నైనవానిం బూన్చికొని వచ్చిన
ఋతుపర్ణుం డారథం బెక్కినప్పుడు హయంబులు మ్రొగ్గినం జూచి యిప్పేద
గుఱ్ఱంబు లతిదూరం బెట్లు పోవ నోపు నొండుగుఱ్ఱంబులం బూన్పు మనిన
బాహుకుం డిట్లనియె. 167

---

1 ఎడ. 2 గానినాఁడు...నిజ జనకు ననుమతంబున. 3 ద్వన్నుత సర్వసుగుణ. 4 కోసలేశుభోగీ, శ్వరుఁ గనబడుమనఘు ; కోసలభోగేశ్వరు, సరసగుణాతీతు దేవసము ఋతుపర్ణు ; కోసలభాగేశ్వరు, సరసగుణాతీతు. 5 దమయంతీ స్వయంవరం బెల్లియో యెల్లుండియో. 6 యరిగి కానఁగ నేర, కున్న నిట్లు. 7 నీ ఋతుపర్ణుతోఁ.

క. అవనీశ యీహయంబులు, పవనగతిం బఱచుఁ బ్రొద్దు వడ కుండఁగ [1]నేఁ
డ విదర్భకు ననవుడు విని, కువలయపతి మెచ్చి బాహుకున కిట్లనియెన్. 168
వ. అట్లయిన నీహయతత్త్వకౌశలం బెఱింగి నీకు నభిమతం బొనరింతు నని రథం
బెక్కి బాహుక వార్ష్ణేయసహితుం డయి యరుగువాఁడు. 169
మధ్యాక్కర. ఎదురను దవ్వులఁ జూచినపొడవు లెల్ల దత్క్షణమ
కదియఁగా నవ్వి యొంతయును దవ్వయి కనఁబడఁ బిఱుఁద
నిది దినేశ్వరురథమో యనూరుఁడో యితఁ డంచు నపుడు
హృదయమునను గడు విస్మయం బందె నిక్ష్వాకుకులుఁడు. 170
వ. వార్ష్ణేయుండును బాహుకురథంబు గడపునేర్పున కచ్చెరువడి యాత్మగతంబున.
క. ఈతండు శాలిహోత్రుఁడో, మాతలియో నలుఁడో యొరులు మానవులు జవో
పేతముగ [2]నిట్లు హయముల, నీతి యెఱుంగుదురె ధారుణీవలయమునన్. 172
వ. వయోవిద్యా వైభవంబుల నితండు నలుం బోలియు వికృతరూపధరుం డయిన
కారణం బేమియొ మహాపురుషులు [3]దైవనియుక్తులై ప్రచ్ఛన్నవృత్తినుండుదురు
వారి నెఱుంగం బోలునె యనుచుఁ జనునప్పుడు ఋతుపర్ణుండు దనయుత్తరీయంబు
జారి భూతలంబుపయి బడిన మలంగి చూచి బాహుకా వార్ష్ణేయుండువోయి
యుత్తరీయంబు దెచ్చునంతకు రథగమనం బించుక మందంబు సేయు మనిన
బాహుకుండు నగి నీయుత్తరీయంబు వడినయెడ యిచ్చోటికి నొక్కయోజనంబు
గలదు దాని వార్ష్ణేయుఁ డెట్లు దేనేర్చు నని రథగమనవేగమాహాత్మ్యంబు సె
ప్పుచు ననేక దేశంబులు గడచి చని యొక్కయెడ నగణ్యపర్ణఫలశాఖాలంకృతం
బయిన విభీతకవృక్షంబు గని యంత ఋతుపర్ణుండు బాహుకున కిట్లనియె. 173
ఆ. ఎల్లవారు నెఱుఁగ రెల్లవానిని భిన్న, విషయు లెల్లవారు విద్యలందుఁ
[4]దొలఁగకే నెఱుంగుదును దృష్టిమాత్రన, సకల మైనవస్తుచయము సంఖ్య.
వ. ఇవ్విభీతకంబున ఫలపర్ణసముదాయసంఖ్యఁ జెప్పెద విను మీరెండుశాఖలం
గలపర్ణఫలంబులు పదివేలు నొక్కండు దక్కనశాఖలం గలయవి రెండువేలుం
దొంబదే ననిన బాహుకుండు విని పీని నెన్ని కాని నిశ్చయింప నేర నని
తనరథంబు నిలిపి యావృక్షం బాక్షణంబ యురులం ద్రోచి యమ్మెయిశాఖలం
గలయాకులుం బండ్లును నెన్నిన ఋతుపర్ణుండు సెప్పినయన్నియయిన నచ్చెరు
వడి యివ్విద్య నాకు నుపదేశింప వలయు నని యడిగిన ఋతుపర్ణుం డిట్లనియె.
క. ఇది యక్షహృదయ మనఁగా, విదితం బగువిద్య దీని విధ్యుక్తముగా

1 నేఁ,డవిదర్భ కరుగు ననవుడు. 2 నిట్లు రథహయ,నీతి. 3 దేవయుక్తులై ... మెలంగి (మగుడి) బాహుకా నాయుత్తరీయంబు భూమిపయింబడియె...వార్ష్ణేయుండు. 4 తొడరి యే నెఱుంగు.

మది [1]నెఱుఁగునరుఁడు సంఖ్యా, విదుఁ డగు దుష్కృతకళంక విషముక్తుఁడగున్.

చ. సకలగుణప్రసిద్ధుఁ డగు [2]సర్వహితుం డగు, జూవె యంచు బా
హుకునకుఁ బ్రీతితోడ విధియుక్తముగా నుపదేశ మిచ్చె న
త్యకుటిలబుద్ధి నక్షహృదయంబుఁ గరంబు రయంబుతో విద
ర్భకుఁ జనువేడ్కఁ జేసి ఋతుపర్ణుఁడు పూర్ణమనఃప్రసన్నుఁ డై. 177

వ. ఇట్లు నలుండు ఋతుపర్ణువలన నక్షహృదయంబు వడసి సంతుష్టుం డై నీకు నశ్వహృదయం బిచ్చెదఁ బరిగ్రహింపు మనిన ఋతుపర్ణుం డట్ల చేయుదు నది యంతకు నీయంద యుండ నిమ్ము నావలసినప్పుడు గొందు ననియె నంత నయ్యక్షహృదయ సామర్థ్యంబున నప్పుడు. 178

నలుండు గలిచేత విముక్తుం డయి విదర్భకుఁ బోవుట.

క. నలుఁ దొల్లి [3]యాక్రమించిన, కలి గర్కోటకవిషంబు గ్రక్కుచు నొడలన్
వెలువడి నలునకు విహితాం, జలి యై తన్నెఱుఁగఁ జెప్పెఁ జంచలుఁ డగుచున్.

ఆ. వానిఁ జూచి నలుఁడు దానల్గి శాప మీ, నున్నఁ గలి యెఱింగి నిన్నుఁ బొంది
యహివిషంబుచేత ననిశంబు [4]దగ్ధుండ, నైతి నింక నాకు నలుగ వలదు. 180

వ. నిన్నుం గీర్తించినజనంబులు నావలనిభయంబుఁ బొందరు నాకుం గరుణింపు మనిన నలుండు గోపం బుడిగెఁ గలియు నవ్విభీతకవృక్షంబు నాశ్రయించె నది మొదలుగా విభీతకం బప్రశస్తం బయ్యె నట్లు నలుండు వికృతరూపమాత్రంబు దక్కఁ దక్కినదుష్కృతంబులవలన విముక్తుం డై రథం బెక్కి యతివేగంబున ఋతుపర్ణవార్ష్ణేయసహితుం డై విదర్భకుం జనియె నంత సాయాహ్నంబున.

క. మానుగ ఋతుపర్ణుఁడు భీ, మానుజ్ఞాతుఁ డయి చొచ్చె నాప్రోలు రథ
ధ్వానంబు [5]మ్రోయుచుండఁగ, నానాదిఙ్ముఖములను ఘనధ్వనివోలెన్. 182

సీ. దమయంతి యారథధ్వని విని యిది నలు, రథ ఘోష మనియనురాగ మొంది
నలు నిషధేశుఁ బుణ్యశ్లోకు లోకోప, కారకుఁ [6]జూడంగఁ గాంతు నేఁడు
ఘనభుజుఁ జూడంగఁ గాననినాఁడుఁ ద, ద్భుజపరిరంభణోద్భూతసుఖముఁ
బడయనినాఁడును బ్రాణముల్ విడుతు నే, నని తలంచుచుఁ గమలాయతాక్షి

ఆ. యారథాధిరూఢుఁ డై వచ్చు ఋతుపర్ణుఁ, జూచి యప్పు డధికశోకతప్త
యగుచు నుండె నంత నాఋతుపర్ణుండు, భీముఁ గానవచ్చెఁ బ్రియముతోడ.

వ. భీముండును వానిం బూజించి యొక్క [7]రమ్యహర్మ్యంబున విడియించిన ఋతుపర్ణుం డప్పురంబున స్వయంవరం బనుశబ్దంబు మొదలుగా వినం గానక యాత్మగతంబున. 184

1 నెఱిఁగినతఁడు. 2 సర్వవిదుం డగు...ఋతుపర్ణుఁ డపూర్వమనఃప్రసన్నుఁ డై. 3 యాశ్రయించిన 4 దగ్ధుండ, నైతి నాకు నింక సైఁపవలయు; నాకు సైసహింపు; కనుగ్రహంబుసేయుము. 5 సెలఁగుచుండఁగ. 6 జూడంగఁ గంటిననుచు. 7 రమ్యహర్మ్యతలంబున...శబ్దంబు వినం గానక.

క. ధరణిఁ గలరాజు లిటయె, వ్వరు వచ్చినవారు లేరు వైదర్భి యొరున్
వరియింప నంతధర్మే, తరచరితయె యనుచు నుండెఁ దద్దయులజ్జన్. 185

వ. బాహుకుండును [1]రథశాల రథాశ్వంబుల బంధించి రథసమీపంబున విశ్రమించియుండె నంత దమయంతి బాహుకవార్ష్ణేయులతోడ వచ్చినఋతుపర్ణుం జూచి విఫలమనోరథ యై యుండ నోపక కేశిని యనుదానిం బిలిచి ఋతుపర్ణు నయోధ్యాపతిం గా వార్ష్ణేయు సూతపుత్త్రుంగా నెఱింగితి బాహుకుం డనువాఁ డెవ్వండో వానియందు నాహృదయంబు ముదితం బగు చున్నయది మనపర్ణాదునకుఁ బ్రతివచనం బిచ్చినవాఁడు వాఁడ కావలయు వానికడకుం బోయి యెఱింగి ర మ్మని పంచిన నది వోయి బాహుకుం గని దమయంతి నీకుశలం బడుగఁ బుత్తెంచె నిందుల కేమికారణంబున వచ్చి తనిన దానికి బాహుకుం డిట్లనియె.

క. ప్రియమున దమయంతిపున, స్స్వయంవరము సేయఁ గడఁగి [2]సకలక్షత్త్రి
న్వయవీరుల రావించిన, నయనిధి ఋతుపర్ణుఁ డొక్కనాఁటన వేడ్కన్. 187

క. వినవె శతయోజనంబులు, ననుదెంచె నయోధ్య నుండి సరి నిందుల కా
తనిరథసారథి నై యే, నును వచ్చితి నతనితో మనోవేగమునన్. 188

వ. అనిన మూఁడవవాఁ డెవ్వఁ డని యడిగిన నక్కేశినికి బాహుకుం డిట్లనియె. 189

క. నలురథచోదకుఁ డతఁ డ, త్యలఘుఁడు వార్ష్ణేయనాముఁ డనవుడు వాఁడ
న్నలభూపాలకుపోయిన, [3]వల నొం డెఱుఁగునొకో యనిన వాఁ డిట్లనియెన్.

వ. వార్ష్ణేయుండును నలుపుత్త్రుల విదర్భేశ్వరునొద్దఁ బెట్టిపోయి నడుమ [4]నలురాజ్యభ్రంశంబు విని ఋతుపర్ణుం గొలిచి యుండె నాతండును నలు నెఱుంగఁడు. 191

క. నలుతో [5]నొక్కట నరిగిన, నలినాయతనేత్ర భీమనందనయొండెన్
నలుఁడొండె నెఱుఁగుఁ గాక, న్నలు నొరులకు నెఱుఁగఁ గారణముగలదె మహిన్.

వ. అనిన విని కేశిని యి ట్లనియె. 193

సీ. అడవిలో వస్త్రార్ధహారి యై [6]దయ లేక, ప్రాణేశ్వరుఁడు దనుఁ బాసి చనిన
నాఁటివస్త్రార్ధంబు నలినాక్షి యిప్పుడుఁ, బరిధానముగఁ బాంసుపటలమలిన
మగు చున్నతనువుతో ననయంబు జడగొన్న, యలకావలులతోడ నవనితలము
శయనంబుగా ధర్మచారిణి దమయంతి, యనఘవ్రతం బిట్టు లాచరించు
ఆ. చున్న దనిన నవిరళోద్గతబాష్పపూ, ర్ణంబు లై నలోచనంబు లెఱుక
వడక యుండ వదనపద్మంబువాంచి తా, నొండువలను సూచుచుండె నలుఁడు.

---

1 రథశాలరథంబుతో నశ్వంబుల బంధించి...కావలయు కావున వానికడకుం. 2 సకలక్షత్త్రి, న్వయులను రావించుట విని. 3 వలనెఱుఁగం డొక్కొ- యనిన వాఁ డిట్లనియెన్. 4 నలురాజ్యభ్రష్టత్వంబు. 5 నొక్కట యరిగిన. 6 దయఁ దప్పి...నొంటుగడయుఁ జూచు.

వ. కేశినియును బాహుకుపలుకులు నాకారంబును దమయంతి కెఱింగించిన నది యాతని నలుం గా శంకించి యింకను వానికడ కేఁగుము వాఁడు ఋతుపర్ణు వంటల వాఁడై పచనసమయంబున వానిచరితం బిమ్ముగా నెఱింగి ర మ్మని పంచిన నప్పుడ చని, కేశినియు బాహుకునందు దైవమానుషనిమిత్తాద్భుత క్రియలు సూచివచ్చి దమయంతి కి ట్లనియె. 195

కేశిని యనుదూతి దమయంతితో నలునిగుణంబులు సెప్పుట.

క. అతనిచరితంబు సెప్పఁగ, నతిమానుష మపగతప్రమాన మదృష్ట శ్రుతపూర్వము పరమార్థము, [1]యతనిని వేల్పనఁగ వలయు నంబుజనేత్రా. 196

సీ. వినవమ్మ తృణముష్టిఁగొని వాఁడు పీఁచుడు,నం దగ్ని యుదయించి యతనివంట లమరునంతకు నింధనము లపేక్షింపక, యుడుగక మండుచు నుండుమఱియు గడఁకతో నంజుళ్లు గడుగంగ సమకట్టి, జల ముపేక్షించుడు సంభవిల్లి కుంభముల్ నిండి దివ్యాంభఃప్రవాహ మ, క్షయ మగుచుండుఁదత్క్షణమచూడ

ఆ. [2]నతనికరతలద్వయావ మర్దితములై, కందియును మహాసుగంధకుసుమ తతులు దొంటియట్ల తమకంపు విడువక, యుండు నతని తేజ మున్నతంబు. 197

వ. అనినవినిదమయంతి వెండియుఁ గేశినిం బంచి బాహుకువండిననంజుళ్లు దెప్పించి యాస్వాదించి బాహుకునందు నలు లక్షణంబులు గలుగు టెఱింగియు నూఱడ నోపక వానిపాలికిఁ గొడుకునుం గూఁతునుం గేశినితోడం బుచ్చిన నక్కు- మారులం జూచి. 198

ఆ. వశముగాక బాష్పవారియొల్కుచు నుండఁ, గొడుకుఁగూఁతునెత్తికొనినలుండు హర్షపులకితంబు లయిననిజాంకంబు, లందు వారి నునిచి యాదరమున. 199

వ. అక్కేశినింజూచి యిక్కుమారు లిద్దఱు నాకొడుకునుం గూఁతునుం బోలిన వీరి నెత్తికొని దుఃఖించితి నని త న్నేర్పడ కుండం బలికి దాని కి ట్లనియె. 200

క. నీ విట పలుమఱు వచ్చుచుఁ, బోవుచు నున్కి గని చిత్తముల నొండుగ సం భావింతు రితరజనములు, గావున [3]రా వలవ దింకఁ గార్యార్థిని వై. 201

వ, ఏము దేశాంతరంబుననుండి వచ్చినయతిథులము నీకు మాతోడి దేమి యనినఁ గేశిని క్రమ్మఱి వచ్చి బాహుకుమార్గంబంతయు దమయంతికిం జెప్పిన [4]నది సంత సించి నిజజనని కి ట్లనియె. 202

ఉ. సందియ మేల సర్వగుణసంపదఁ జూడఁగ బాహుకుండు భూ వందితుఁడైన నైషధుఁ డవశ్యముఁ దా నగు నామనంబు నా నందముఁ బొందు చున్నది ఘనంబుగ వాఁ డిట వచ్చువాఁడొ యే నందుల కేఁగుదాననొ [5]రయంబున నాతని నిశ్చయింపఁగన్. 203

---

1 యతనిని బిల్వంగవలయు నంబుజనేత్రీ. 2 నతనికరతలద్వయామర్దితంబులై ... తమ కంబు విడువక. 3 రా వలున దిరక. 4 నది యును జింతించి నిజజనని కిట్లనియె. 5 నయంబున...గాక.

వ. అనిన నదియప్పుడ భీముననుమతంబున దమయంతియొద్దకు బాహుకురావించిన.

క. చనుదెంచి యందు దీనా, నన నవిరళపంకమలిన [1]నతగాత్రఁ దప
స్విని నతికృశ దమయంతిం, గనియె నలుం డుదితబాష్పకణకలితముఖిన్. 205

క. దమయంతి నలునివికృతాం, గముఁ జూచియు నతని నన్యుఁ గా వగవక [2]నె
య్యమునను లజ్జను నతిసం, భ్రమమున వివశాత్మయగుచుఁ బతి కిట్లనియెన్.

వ. విజనం బైనవిపినంబునందు నలసి నిద్రవోయినదాని నబల నతిసాధ్వి ననువ్రత
నగ్నిసన్నిధిఁ బాణిగ్రహణవిధిలబ్ధ యైనదానిం బాసి నలున ట్లొరులు నిర్దయులై
యరిగినవారు లేరు. 207

క. సురవరుల దొఱఁగి తన్నుఁ, వరియించితి నన్ను బుత్రవతి నేలొకో చె
చ్చెర విడిచె నాతనికి ని, ష్కరుణున కేనేమి యెగ్గు గావించితినో. 208

వ. నిన్ను విడువ నోడ కుండు మని పలికిన యప్పలుకు లేల మఱచెనో యని శోక
తప్తంబైనతనహృదయంబు దడుపుచున్నదియునుంబోలె బాష్పధారలం గుచమం
డలంబు దడుపుచు నున్నదమయంతిం జూచి శోకాకులుండై నలుం డి ట్లనియె.

తే. [3]కలిసమావిష్టమతి నయి కష్టవృత్తి, నట్టియిడుములఁ బడితి నే నవి మదీయ
తపముబలమున నీదుఃఖదాహమునను, నష్టమైపోయెఁ గలి యిప్డు నన్ను విడిచి.

వ. ఏ నిందులకు నీతదర్థంబ వచ్చితి నది యట్లుండె నన్ను ననురక్తు ననువ్రతుఁ దలం
పక యన్యాపేక్షం బునస్స్వయంవరంబు రచియించుట యిది కులస్త్రీధర్మంబు
గాదు రాజుల నెల్ల నీ స్వయంవరంబునకు రావించుటం జేసి కాదె ఋతుపర్ణుండు
వచ్చె ననిన వెఱచి కృతాంజలి యై దమయంతి యి ట్లనియె. 211

తే. నిన్ను రోయంగ విప్రులు నెమ్మి నరిగి, పలికి రెల్లచో నాచేతఁ బలుకఁబడియ
యందుఁ బర్ణాదుఁ డనువిప్రుఁ డయ్యయోధ్య, కేఁగి ప్రతివచనంబుల నెఱిఁగె నిన్ను.

వ. ఆపర్ణాదువలన నిన్నెఱింగినదాననై నిన్నిట రావించు నుపాయంబు దలంచి యెల్లి
దమయంతీద్వితీయస్వయంవరం బగు నని ఋతుపర్ణునందుఁ బ్రకాశింపసుదేవుం
డను బ్రాహ్మణుం బుత్తెంచితి. 213

క. నరవరుఁడు నలుఁడు గాకె, వ్వరు శతయోజనము లొక్కవాసరమున వ
త్తురు నరు లొరు లని దీనిం, [4]బరికింపఁగ గడఁగి యిట్లు వంచితి నధిపా. 214

ఉ. ఏ నతిపాపభావమును నెగ్గుఁ దలంపక యుండునట్లుగా
నానతవైరి నీయడుగు లంటఁగ నోపుదు నట్టిదైన న
న్నీ నలినాప్తుఁ డీయనలుఁ డీమృగలాంఛనుఁ డీసురోత్తముల్

---

1 నతగాత్రి. 2 నెయ్యముఁ బెనుపుచు మదిఁ గడుసంభ్రమ ; నెయ్యమునను లజ్జను భయ సంభ్రమ. 3 కలిసమావేశమతిఁ గడుఁ గష్టవృత్తి...దహనమునను...పోయె నిప్పుడు నన్ను విడిచి ; గష్టవృత్తి...మదీయ, తపముఫలమున నీదుఃఖదహనమునను, నష్టమైపోయె నిప్పుడు నన్ను విడిచి. 4 బరికింపఁగ వేఁడి యిట్లు.

జాను సెడంగ నీక్షణము చంపరె కోపపరీతచిత్తులై. 215

వ. అను చున్నయవసరంబున నఖిలభూతాంతర్గతుం డయినవాయుభట్టారకుం డెల్ల
వారలు విన నాకాశంబుననుండి నలున కిట్లనియె. 216

చ. అమలచరిత్ర నిట్లు దమయంతిఁ బతివ్రతఁ బల్కుఁ దే నృపో
త్తమ విను దీనియందు విదితం బగుశీలవిధిన్ సుధాంశుఁడుం
గమలహితుండు నేను నయి కాచితి మొక్కట మూఁడువర్షముల్
గొమరుగ దీనిఁ జేకొనుము కోమలి నీ కనురక్త నావుడున్. 217

క. కురిసె మరుద్వచనానం, తరమున సురపుష్పవృష్టి దడయక మ్రోసెన్
సురదుందుభినాదంబులు, గరము [1]ప్రసన్నుఁడయి వీఁచె గంధవహుండున్. 218

వ. ఇట్లెల్లవారికి నాశ్చర్యంబుగా వాయుదేవుండు దన్నెఱింగించి దమయంతిపతి
వ్రతాగుణంబులును బతియందు నకృత్రిమానురాగంబునుం జెప్పిన విని న
లుండు పరమప్రమోదపరిపూర్ణహృదయుం డై తత్క్షణంబ కర్కోటకుం దలంచి
వాని యిచ్చిన[2]పుట్టంబు పైఁ బెట్టికొని నిజరూపంబు దాల్చిన. 219

నలుండు నిజరూపంబుతో దమయంతిం గూడుట.

ఉ. ఆయతబాహుఁ [3]దప్తకనకాంచితవర్ణు మనోజరూపు నిం
ద్రాయితు సూర్యతేజు నిషధప్రభు నన్నలుఁ జూచి పద్మప
త్త్రాయతనేత్ర యప్డు దమయంతి గరంబు ముదంబు నొంది ల
క్ష్మీయుత యయ్యె బంధులకు మిత్త్రులకున్ హృదయప్రియంబుగన్. 220

వ. ఇట్లు సంగతులైనయయ్యిరువురకు విరహపరితాపంబుతోడన శరీరమలినత్వంబు
వాసెఁ బరస్పరానురాగంబుతోడన విభూషణశ్రీవిశేష విలేపన యోగంబులు
విస్తరిల్లె నంత నంతయు విని భీముండు జాతసస్య యైనవసుధ తోయసంప్రాప్తి
నాప్యాయిత యైన[4]ట్లజ్ఞాతచర్యుం డైనతనపతిం బడసి పరమసంతుష్టహృదయ
యై చంద్రుతోఁ గూడినరాత్రియుంబోలెఁ బతిం గూడి యొప్పు చున్నదమ
యంతిం జూచి సంతసిల్లి తనపురంబునం దష్టశోభనంబులు దేవగృహంబుల
యందు విశేషపూజలు సేయించె నట్టిమహోత్సవం బెఱింగి ఋతుపర్ణుండు నలు
నొద్దకు వచ్చి నీవు నిఖిలలోకపూజ్యుండ వయ్యును నాయొద్ద బాహుకుం డనం
గాఁ బ్రచ్ఛన్నవృత్తి నున్న నిన్ను నెఱుంగక నీచకర్మంబులందు నియోగించితి
దీని క్షమియించునది యని నలుచేత సత్కృతుం డై యశ్వహృదయోపదేశంబు
గొని యయోధ్యకుం జనియె నిట నలుండును విదర్భాపురంబున నొక్కమా
సంబు నివాసంబుసేసి విదర్భేశ్వరు వీడ్కొని దమయంతి నంద పెట్టి యొక్కరథం
బును బదియాఱేనుంగులును నేఁబదిగుఱ్ఱంబులు నాఱునూఱుకాల్బలంబులుఁ

1 ప్రశస్తమయి. 2 నాగాంబరంబు పయిం బెట్టుకొని. 3 దీప్తకనకోమలవర్ణు; దీప్తకన
కాచలవర్ణు...మే, ధాయతు. 4 ట్లజ్ఞాతచరితుం డైన.

దనకుఁదోడుగా నిషధపురంబున కరిగి, పుష్కరుం గని యిట్లనియె. 221

క. దమయంతి రోయిగా జూ, దము నీతో నాడఁ గడఁగె దను ధరణీరా
జ్యము నీవు నాకు రో యిడు, మమరఁగ జూదంబు నీకు [1]మదిఁబ్రియ మేనిన్.

మత్తకోకిలము. వీరభోజ్యము [2]సుమ్ము రాజ్యము వింటె నీవును నేను దు
ర్వారవృత్తి రథంబు లెక్కి యవంధ్యవిక్రమ మేర్పడన్
భూరివీరరణం బొనర్తము పోర నోర్చినవాఁడ యి
ద్ధారుణీతలరాజ్యసంపదఁ దాల్చు వీరగుణోన్నతిన్. 223

వ. ఈ రెంటిలో నీ కెయ్యది యిష్టంబు దానిన కడంగు మనినం బుష్కరుండు రణంబునందుఁ బరాజితుండు గావున నలుం దొల్లియు జూదంబున నోడిచినవాఁడై యింకను నోడిచి దమయంతిం జేకొని కృతార్థుండ నగుదు నని సంతసిల్లి యే నోటువడితినేని నఖిలమహీరాజ్యంబు నీయది నీ వోటువడితేని దమయంతి నాయది యని పలికి యొడ్డి నలుతో జూద మాడి యోటువడిన. 224

క. [3]ఘనముగ జంబూద్వీపం, బునఁ గలవా రెల్ల నెఱుఁగఁ బుష్కరుచేతం
గొనియెఁ బునర్ద్యూతంబున, ననఘుఁడు నలుఁ డఖిలరాజ్య మత్యున్నతితోన్.

వ. ఇట్లు జూదంబునఁ బుష్కరు నోడిచి సకలమహీరాజ్యంబును జేకొని నలుండు వాని కిట్లనియె. 226

క. కలిసంప్రేరితుఁడ నై కడు, బల మఱి నీచేతఁ దొల్లి బలవద్ద్యూత
చ్ఛలజితుఁడ నైతి నది నీ, బల మని గర్వింప వలదు బలవంతుఁడ వై. 227

వ. నీవు నాపితృవ్యపుత్త్రుండవు ని న్నెద్దియుం జేయ నోపఁ బొమ్మని పుష్కరు విడిచి పుచ్చి పుష్కలం బైనరాజ్యంబుతో నలుం డున్నంత. 228

క. భీమప్రస్థాపిత యయి, కోమలి దమయంతి పుత్త్రికులుఁ దానును ల
క్ష్మీమహిమ వెలుఁగు చుండఁగఁ, దామరసదళాక్షి వచ్చెఁ దన[4]పతికడకున్.

వ. అట్లు దనమనోవల్లభ యైనదమయంతిం గూడి నలుండు విధివిహితానేకాచరితమఖుండై శతమఖువిలాసంబుతో సకలరత్నయుతం బైనరత్నగర్భాధిరాజ్యంబు సేసెఁ గావున నక్షజితుండ నైతి నని వగవ వలదు నీవును దైవమానుషసంపన్నుండ వయి శత్రువుల జయించి సకలమహీసామ్రాజ్యంబు వడయుదు వని బృహదశ్వుండు ధర్మజునకు నక్షహృదయం బుపదేశించి. 230

సీ. ఇన్నలోపాఖ్యాన మెప్పుడు దత్తావ, ధాను లై వినువారుఁ దవిలి సభలఁ
జదివెడువారును జగతీశ కలిదోష, నిర్ముక్తు లగుదురు నిఖిలపుణ్య
ఫలభాగు లగుదురు బహుపుత్త్రపౌత్త్రయు,తారోగ్యధనయుక్తు లగుదు రెల్ల
విషములకును దుష్టవిషయంబులకు దూరు, లగుదురు ధర్మాత్ము లగుదు రుర్విఁ

1 నదిఁబ్రియ ; నెదఁబ్రియ. 2 సూవె ధారుణి...దుర్వారశక్తి. 3 ఘనమగు...నయ్యఖిల
4 పురమునకున్.

ఆ. గడుఁ బ్రసిద్ధ మిదియుఁ గర్కోటకుని దమ, యంతిఁ బుణ్యమూర్తి నైననలుని
[1]నుతచరిత్రుఁ డైనఋతుపర్ణుఁ గీర్తింపఁ, గలిభయంబు లెల్లఁ గ్రాఁగు నధిప. 231

ధర్మరాజునొద్దకు నారదమహాముని వచ్చుట.

వ. అని చెప్పి బృహదశ్వుం డరిగినం బాండవులు గాండీవిరాకయ కోరుచుఁ దదా
లోకనప్రీతి నుండునంత నంతరిక్షంబెల్లఁ దనతేజంబున వెలుంగుచుండ నార
దుండు వచ్చి యనుజసహితుండైనధర్మరాజుచేతం బూజితుం డై యిట్లనియె.
ఆ. [2]ధర్మపుత్త్రి నీయుదారచరిత్రకు, ధర్మమతికిఁ దృప్తతముఁడ నైతి
నడుగు మిష్ట మెద్ది యనినఁ గృతాంజలి, యై మహీశుఁ డిట్టు లనియె భక్తి. 233
వ. మునీంద్రా నీవు తృప్తుండ వైనం ద్రిజగంబులకుం దృప్తి యగు నిన్నుం జూచి
కృతార్థుండ నైతి నా కెప్పుడు నొక్క ధర్మసందేహంబుగలదు దాని నిర్ణయించి
యానతీ వలయు. 234

చ. ధరణిఁ బ్రదక్షిణంబుగ ముదంబునఁ గ్రుమ్మరి తీర్థసేవనా
పరు లగుచున్నధన్యులు శుభస్థితి నెట్టిఫలంబు నొందఁ గాం
తురు బహుతీర్థకీర్తనముతో నెఱిఁగింపుము దీని నావుడున్
నరవరుఁ డైనపార్థునకు నారదుఁ డిట్లని చెప్పెఁ బ్రీతితోన్. 235
క. *ధీరుఁడు భీష్ముఁడు గంగా, ద్వారమునం దొల్లి పితృహితమ్ముగ [3]శుభక
ర్మారంభుఁ డగుచు నుండెను, దారుం డధ్యయనసంతతవ్రతపరుఁడై. 236
వ. అతనిపితృదేవతాభక్తికిఁ బరమధర్మచరితంబునకు మెచ్చి తద్దర్శనాపేక్షం బుల
స్త్యుం డనుమహాముని వచ్చిన నతిభక్తుం డయి యాభీష్ముం డమ్మునిఁ గుశపీఠం
బున నునిచి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులం బూజించి యతనియడుగులు తల నిడు
కొని దక్షిణ జానుస్పృష్టమహీతలుం డయి యేను భీష్ముండ భవద్దాసుండ నని
ముకుళితహస్తుం డయి యున్న వానికిఁ బులస్త్యుం డిట్లనియె. 237
క. పితృదేవభక్తిఁ బుణ్య, వ్రతచర్యను నీవ యెల్లవారికి నత్యు
న్నతుఁడవు గావున నీచే, ధృతిఁ గానఁగఁ బడితి నేఁ బ్రదీపకులేశా. 238
వ. నీయిష్టంబు సెప్పు మే నమోఘదర్శనుండ ననిన భీష్ముండు ముదితహృదయుండై
మునీంద్రా నాయందు నీకుఁ బ్రసాదబుద్ధి గలదేనిఁ జెప్పు మని. 239
క. మనుజేంద్ర నన్ను నీయడు, గినయట్ల పులస్త్యుఁ బుణ్యకీర్తను గంగా
తనయుం డడిగిన నతనికి, ననఘచరిత్రునకు నిట్టు లని ముని సెప్పెన్. 240

---

1 ఋషిచరిత్రుఁ; ఋజుచరిత్రుఁ. 2 ధర్మ నీయుదార కర్మచరిత్రకు. * ఈకందమునకు బూర్వము, క. "వినవయ్య నీవు నన్ వే,డిన ప్రశ్నకు నుత్తరంబు డెందం బలరన్, విని (ను) పింతు నీకు నభిమత, మనఘా! యే జేయువాఁడ నవనీనాథా (నవహితబుద్ధిన్)." అని కొన్ని వ్రాతప్రతులఁ గానిపించెడి. 3 శుభధర్మా.

సీ. కడఁగి బుద్ధీంద్రియ [1]కర్మేంద్రియంబుల, యందు సంయతచిత్తు లైనవారు
ధృతి నహంకార ప్రతిగ్రహాపేక్షుల, యందు నివృత్తాత్ము లైనవారు
నల్పభోజనులు ననారంభకులు నయ్యు, నత్యంతసంతోషు లైనవారు
సత్యవ్రతులు శుభాచారు లక్రోధను, లగుచు ధర్మాన్వితు లైనవారు

ఆ. నఖిలతీర్థశతము లాడినఫలములు, నఖిలయజ్ఞవిధుల నైనఫలముఁ
బడయుదురు విహీనభాగ్య దుష్కృతులకుఁ, బరమతీర్థసేవఁ బడయ నగునె.

క. తిల గో సువర్ణదానం, బులు నుపవాసములుఁ దీర్థములసేవయు ని
మ్ములఁ జేయనివారు దరిద్రులు [2]రోగులు నగుదు రాత్మ దోషము పేర్మిన్. 242

క. క్రతుఫలములు వడయఁగ దుర్గతులకు దొరకొనదు తీర్థగమనంబునఁ ద
త్క్రతుఫలము లందుదురు దుర్గతులును నిది మునులమతము గారవ[3]వృషభా. 244

వ. [4]తీర్థగమనఫలం బెల్లపుణ్యంబులకు విశేషంబు దీనివినుము.

చ. నమితవిరోధి పుష్కర మనంగ జగద్విదితంబు పుణ్యతీ
ర్థము మునిసిద్ధసేవ్యము ముదంబున నందుఁ బయోజసంభవుం
డమరులతోడ సన్నిహితుఁడై వసియించుఁ ద్రిపుష్కరంబులున్
సమములు వాని నెప్పుడును [5]సంస్మృతి సేసినఁ బాయుఁ బాపముల్. 245

క. పదివేలకోట్లతీర్థము, లుదితములై పుష్కరముల నుండు మునీంద్ర
త్రిదశవరు లందుఁ జేసిరి, ముదిఁ గృతకృత్యులయి తపము మఖములుఁ బ్రీతిన్.

వ. అందుఁ గృతస్నాను లై దేవర్షిపితృతర్పణంబులు సేసినవారు దశాశ్వమేధఫలం
బులు వడయుదురు [6]మాఘమాసంబున నొక్కదివసంబు పుష్కరసేవ సేయుట
యు నొకయేఁ డగ్నిహోత్రంబు వేల్చుటయు సమంబు. 247

క. అమరవరులందుఁ బురుషో, త్తముఁ డెట్లు [7]విశేషుఁ డట్ల ధరణిం గలతీ
ర్థములందుఁ బుష్కరత్రిత, యము గరమువిశేష మభిమతార్థప్రదమై. 248

వ. పుష్కరంబునఁ బదియేండ్లు వసియించినవారికి సర్వక్రతుఫలంబును బ్రహ్మలోక
ప్రాప్తియు నగు మఱియు జంబూమార్గంబుఁ దండకాశ్రమంబున నగస్త్యవటం
బను తీర్థంబులాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కణ్వాశ్రమంబును ధర్మార
ణ్యంబును యయాతిపతనంబునుం జూచిన సర్వపాపక్షయం బగు మహాకాళం
బును గోటితీర్థంబును నశ్వమేధఫలప్రదంబులు రుద్రవటం బనురుద్రస్థానంబున
రుద్రుం బూజసేసి గణపతిత్వంబు వడయుదురు నర్మదాస్నానంబున దక్షిణసింధు
స్నానంబునఁ జర్మణ్వతీతీర్థస్నానంబున నగ్నిష్టోమఫలంబు లగు. 249

---

1 కర్మేంద్రియములందు, నపగతచిత్తు లైనట్టివారు...నప్రీతాత్ము లైనవారు, నాత్మీయభో
జనా నారంభకులును నై, యత్యంత...దుగక్షితులకుఁ. 2 నిరతము నగు. 3 నాథా. 4 తీర్థగమన
ఫలంబు యజ్ఞఫలంబులకు విశేషంబు వినుము; తీర్థగమనంబు పుణ్యంబులకు విశేషంబు. 5 సన్నుతి;
సంస్తుతి. 6 కార్తికమాసంబున ; మాఘదివసంబునఁ బుష్కర. 7 విశిష్టుఁ డట్లు.

క. అనవద్య వసిష్ఠాశ్రమ, మున నొకదివసంబు శాకమూలాశనులై
జను లుండి పడయుదురు బహు, ధనసంపద గోసహస్రదానఫలంబుల్. 250

వ. మఱి పింగం బనుతీర్థంబు సేవించి శతకపిలగోదానఫలంబు వడయుదు రెందేని నగ్ని దేవుండు ప్రత్యక్షుండై యుండు నట్టిప్రభాసతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరాత్రఫలంబు వడయుదురు దుర్వాసునకు విష్ణుదేవుండు వరం బిచ్చుటం జేసి వరదానం బనం బరఁగినతీర్థం బాడియు సరస్వతీసాగరసంగమం బాడియు [1]గోసహస్రదానఫలంబు వడయుదురు. 251

క. [2]ద్వారవతీపురమునఁ బిం, డారక మనుతీర్థమున బెడంగై ముద్రా
కారంబులై త్రిశూలా, కారములై పంకజములు గానంగఁ బడున్. 252

వ. అందుఁ బరమేశ్వరుంబూజించి పాపవిముక్తులగుదురు సాగరసింధుసంగమస్నాతులైనవారు వరుణలోకగతు లగుదురు శంకుకర్ణేశ్వరంబున నీశ్వరుం బూజించి దశాశ్వమేధఫలప్రాప్తులగుదురు వసుధారయును వసుసరంబు ననుతీర్థంబులాడి వసుప్రియు లగుదురు సింధూత్తమస్నానంబున బహుసువర్ణదానఫలంబగు భద్రతుంగసేవనంబున బ్రహ్మలోకప్రాప్తి యగు శక్రకుమారీవిలోకనంబున శక్రలోకగతి యగు శ్రీకుండంబున బితామహునకు నమస్కరించియు సౌవర్ణరాజతంబులైనమత్స్యంబులు గలవిమలం బనుతీర్థంబాడియు వాసవసాయుజ్యంబు వడయుదురు [3]బడబయనుతీర్థంబున నగ్ని దేవునకు నర్ఘ్యంబిచ్చిననది యక్షయంబై పితృదేవతలకుఁ దృప్తిఁ జేయుగోసహస్రదానంబునకు నశ్వమేధసహస్రంబునకు విశేషంబు. 253

క. దేవిక యనుతీర్థంబున, దేవసమూహంబుతోడఁ ద్రినయనుఁ డుండున్
సేవితమై [4]జనులకు నది, గావించు ననూనధర్మకామార్థంబుల్. 254

వ. అర్ధయోజనవిస్తృతంబై పంచయోజనాయామంబైనయద్దేవికానదియును గామాఖ్యంబును రుద్రతీర్థంబునుయజనయాజనబ్రహ్మవాలుకంబులును బ్రహ్మాదిదేవతలదీర్ఘసత్త్రస్థానంబైనదీర్ఘసత్త్రస్థానంబును సేవించినవారికి నిష్టసిద్ధియగు వినశనం బనుతీర్థంబున నదృశ్యంబై మేరువునకుం బోవునెడ నాగోద్భేదశివోద్భేదచమసోద్భేదంబుల నెందేని సరస్వతిగానంబడియెనట్టి సరస్వతియందు నభిషిక్తులైనవారు [5]నాగలోకంబువడయుదురు శశరూపపుష్కరంబులుగలశశయానంబనుతీర్థంబున స్నానంబును గోసహస్రదానంబును సమంబు. 255

మధ్యాక్కర. ఏ మేము మున్ను పూజింపుదుము రుద్రు నిం దని వేడ్క
తో మునికోటి దా రున్న నిశుఁ డందొఱకును బ్రీతి

1 గోదానసహస్రంబుల నైన యంత సుకృతఫలంబు. 2 ద్వారావతిపురమున బృం, దారకమను తీర్థమున ముదంబున ముద్రా. 3 మలహారం బను. 4 యతిజనులకుఁ. 5 నాకలోకంబు.

గా మతిలోఁ గోటిరుద్రరూపముల్ గావించె నదియు
భూమిఁ బ్రసిద్ధ మై రుద్రకోటి నాఁ బొలిచి వెలింగె. 256

వ. అందు రుద్రుఁ బూజ సేసి రుద్రలోకప్రాప్తు లగుదురు. 257

క. నరనుత నైమిశమునఁ బుష్కరముల మూఁటను జగత్ప్రికాశిత మై యి
ద్ధరణిఁ గురుక్షేత్రము [1]దు, స్తరదురితౌఘముల కెల్ల ద వ్వగు చుండున్. 258

తే. అమరలోకనివాసుల యంద్రు విబుధు, లాకురుక్షేత్రవాసుల నదియు వినఁగ
ను త్తమంబు దృషద్వతి యు త్తరమునఁ, దపనతేజ సరస్వతి దక్షిణమున. 259

వ. అక్కురుక్షేత్రశమంతపంచకంబులనడుమ రామహ్రదంబునడుమఁ బితామహు
ను త్తరవేది యనంబడు నట్టికురుక్షేత్రంబు ముట్టినవారికిఁ గురుక్షేత్రంబునకుం
బోయెద మనిన వారికిఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించెద మని తలంచిన
వారికి సర్వపాపక్షయం బగుఁ దదనంతరంబున విష్ణుస్థానంబున విష్ణువు నర్చిం
చిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ బారిప్లవం బనుతీర్థ మాడి యగ్నిష్టోమఫలంబు వడ
యుదురు పృథివీతీర్థం బాడిన గోసహస్రదానఫలంబగు శాలూకిని యనుతీర్థం
బాడిన దశాశ్వమేధం బాడిన గోసహస్రదానఫలంబ యగు సర్పతీర్థం బాడి
యందుఁ దరంతకుం డనుద్వారపాలకునిం జూచినవారి కిష్టసిద్ధి యగు నెందేని
విష్ణుం డాదివరాహంబయ్యె నట్టివరాహతీర్థం బాడినవారికి నగ్నిష్టోమఫలం బగు
నశ్వితీర్థం బాడిన రూపవంతులగుదురు జయంతియందు సోమతీర్థస్నానంబును
గృతశౌచతీర్థస్నానంబునురాజసూయపౌండరీకసమంబు లగ్నివటంబున ముంజ
వటంబున నీశ్వరుం బూజించి [2]గాణపత్యంబు వడయుదురు యక్షిణీతీర్థ మాడి
యిష్టఫలంబులు వడయుదురు కురుక్షేత్రద్వారంబుఁ బ్రదక్షిణంబు సేసినం
బాపక్షయం బగు. 260

క. వీరుండు క్షత్రియులఁ దన, దారుణపరశువున జామదగ్న్యుఁడు రౌద్రా
కారుఁడు వధియించి తదీ, యారుణమున నేనుమడువు లాపాదించెన్. 261

వ. అందుఁ బితృతర్పణంబు సేసినం బితృదేవత లాతనికిం బ్రత్యక్షం బయి నీ కిష్టం
బైనవరంబు వేఁడు మనినఁ బరశురాముండు వారల కి ట్లనియె. 262

తే. క్షత్రవధ నైనపాపంబు గ్రాఁగ వలయుఁ, గడఁగి [3]నాకును సద్గతి గలుగవలయు
నివియుఁ బుణ్యతీర్థంబులై యిద్ధరిత్రిఁ, బరఁగుచుండంగ వలయు మీకరుణఁ జేసి.

వ. అని పితృదేవతలవరంబునం బుణ్యతీర్థంబులఁ జేసె నట్టిరామహ్రదంబు లాడినవా
రికి నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాయశోధనం బనుతీర్థంబాడి కాయశుద్ధు లగుదు రెం
దేని విష్ణుదేవుండు లోకంబుల నుద్ధరించె నట్టిలోకోద్ధారం బనుతీర్థంబాడి కులం
బుద్ధరింతురు శ్రీతీర్థం బాడి శ్రీమంతు లగుదురు కపిలాతీర్థంబాడి కపిలగోస

---

1 దు, స్తరతరదురితౌఘమునకు. 2 యిష్టఫలంబులు వడయుదురు. 3 సద్గతియును నాకుఁ బడయవలయు.

హస్రదానఫలంబుఁ బడయుదురు సూర్యతీర్థం బాడి యం దుపవసించిన సూర్య లోకప్రాప్తు లగుదురు గోభవనం బనుతీర్థం బాడి గోసహస్రసమృద్ధు లగుదురు శంఖినీతీర్థం బాడి యుత్తమరూపంబు వడయుదురు యక్షేంద్రతీర్థం బాడి తరండకుం డనుద్వారపాలకుం జూచినవారు సరస్వతీస్నాతు లైనవారలు నగ్నిష్టోమ ఫలంబు వడయుదురు మాతృతీర్థదర్శనంబునం బ్రజావృద్ధి యగు [1]బ్రహ్మావర్తంబును శరవణంబునుం జూచిన సర్వవ్యాధివిముక్తు లగుదురు శ్వావిల్లోమాపహం బనుతీర్థంబునం దేకాదశతీర్థంబులు గల వందుఁ బ్రాణాయామంబు సేసినవిప్రులకు స్వలోమాపనయనం బగు నెఱుకుచేత నేయంబడి కృష్ణమృగంబు లెందేని నొక్కతీర్థంబు సొచ్చి మానుషత్వంబువడసె నట్టిమానుషతీర్థం బాడిసర్వదురిత విముక్తులై దేవత్వంబు వడయుదురు దానితూర్పున నొక్కయిరవున నాపగ యనుమహానదిం బితృతర్పణంబు సేసి పితృదేవోద్దేశంబున నొక్కబ్రాహ్మణునకుం గుడువంబెట్టిన గోటిబ్రాహ్మణులు గుడిచినఫలం బగుఁ బితృదేవతలు దృప్తియు నొందుదురు బ్రహ్మోదుంబరంబు సప్తర్షికుండంబుఁ గేదారంబును జూచి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదురు కపిలకేదారంబుఁ జూచి పాపవిముక్తులై య దృశ్యు లగుదురు సరకం బనుతీర్థం బాడి కృష్ణచతుర్దశినాఁడీశ్వరుం బూజించి యెల్లకోర్కులం బడయుదురు మూఁడుకోట్లకూపప్రాదంబులు గలయిలాస్పదం బనుతీర్థం బాడి పితృతర్పణంబులు సేసినవారికి వాజపేయఫలం బగుఁ గిందాన కింజప్యంబు లనుతీర్థంబులందుఁ జేసిన దానజపంబులక్షయంబు లగు నారదతీర్థం బైనయంబాజన్మంబునందుఁ బ్రాణత్యాగంబు సేసినవారు సర్వలోకంబులం బడ యుదురు శుక్లదశమిం బుండరీకం బనుతీర్థం బాడి పౌండరీకఫలంబు వడయుదు రందు వైతరణీస్నాతులై రుద్రునకు నమస్కరించి సర్వపాపవిముక్తు లగుదు రెందేని దేవతలనేకసహస్రవర్షంబులు దపంబు సేసి రట్టిఫలకీవనం బనుతీర్థం బాడి యగ్నిష్టోమాతిరాత్రఫలంబులు వడయుదురు ద్వైపాయనుం డనేకతీర్థంబులు మిశ్రీకరించుటం జేసి మిశ్రకం బనం బరఁగినతీర్థం బాడినవారికి సర్వతీర్థస్నాన ఫలం బగు వ్యాసవనంబును మనోజవంబును మధువటియు ననుతీర్థంబుల నాడిన గోసహస్రదానఫలంబు వడయుదురు కౌశికీదృషద్వతీసంగమంబున స్నాతులై సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు కిందత్తంబునఁదిలప్రస్థదానంబు సేసి పితరులఋణంబు నీఁగుదు రహస్సుదినతీర్థంబుల నాడి సూర్యలోకప్రాప్తు లగుదురు మృగధూమంబున గంగాస్నాతులై మహాదేవు నర్చించినమహాత్ము లశ్వమేధఫలంబు వడ యుదురు వామనం బనుతీర్థం బాడి వామను నర్చించినవారు విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు కులంపునం బనుతీర్థం బాడి కులంబు పవిత్రంబు సేయుదురు శ్రీకుం

1 బ్రహ్మావర్తం బను సరోవరంబునుం జూచిన...గోటిబ్రాహ్మణుల గుడువంబెట్టిన ఫలం బగు...విదర్భకూలంబున ఘృతప్రస్థదానంబు సేసి పితరులఋణంబు నీగుదురు.

జంబున సరస్వతీస్నాతు లై యగ్నిష్టోమఫలంబు వడయుదురు ఋషు లెందే నుండి యాత్రాపరు లై కురుక్షేత్రంబునకుం బోదు రట్టినైమిశకుంజం బాడి ఋషితృప్తి సేయుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడి వర్ణాంతరులు బ్రాహ్మణు లగుదురు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మలోకప్రాప్తు లగుదురు. 264

సీ. అనఘుఁడు [1]మంకణుం డనునొక్కబ్రహ్మర్షి, తనచేయి వ్రయ్యంగ దర్భఁ గొనిన
సాంద్రమై శాకరసం బందు నిర్గతం, బగుడును హర్షించి యాడుచున్నఁ
జూచి సహింపక సురలును మునులును, హరుపాలి కరిగి దేవాదిదేవ
మునివృత్త మేవిధంబున నివృత్తం బగు, నట్లుగాఁ జేయవే యనిన హరుఁడు
ఆ. దపసిరూప మపుడు ధరియించి యమ్ముని, కడకువచ్చి యేమికారణమున
నాడె దేమి విస్మయం బిందుఁ జూచితి, చెప్ప నుచితమేనిఁ జెప్పు మనిన. 265

వ. నాకరంబున శాకరసంబు వెలువడిన విస్మితుండ నయి హర్షించి యాడెద ననిన నిది యేమివిస్మయంబు దీనిం జూడు మని హరుండు తనయంగుష్ఠంబున నంగుళీ తాడనంబు చేసిన నందు హిమసన్నిభం బయినభస్మంబు వెలువడినం జూచి లజ్జితుం డయి నీవు పరమేశ్వరుండ వని నమస్కరించి వేదమంత్రంబుల స్తుతి యించి దేవా నీప్రసాదంబున నాకుఁ దపోవర్ధనంబు గావలయు ననిన మ్మునివ రునకు నీశ్వరుండు గరుణించి నీకుఁ దపోవర్ధన మగు నేను నీయాశ్రమంబున నుం డుదు ననియె నట్టిసప్తసారస్వతతీర్థంబు లాడినవారికి సారస్వతసిద్ధి యగు బ్రహ్మాది దేవతలచే నధిష్ఠితంబు లయినయౌశనసతీర్థంబును గపాలమోచనంబు విశ్వా మిత్రంబుఁ గార్తికేయంబు ననియెడుతీర్థంబులనాడి పాపవిముక్తు లయి బ్రహ్మ లోకంబు వడయుదురు. 266

క. వేదములయందు వినఁగఁ బృ, థూదకతీర్థంబ యుత్తమోత్తమము సురేం
ద్రాదిసురవరులకును వ్యా, సాదిమహాయోగివరుల కాస్పద మగుటన్. 267

వ. అందు శరీరత్యాగంబు [2]సేసినవార లపారపాపవిముక్తు లై ముక్తు లగుదురు సుర కన్యాసరస్వతీసంగమస్నాతు లయినవారు బ్రహ్మహత్యాదిపాతకంబులవలనఁ బాయుదురు దర్భినిర్మితం బయినయర్ధకీలతీర్థం బాడినశూద్రులు బ్రాహ్మణు లగుదురు బ్రాహ్మణులు పరమసిద్ధు లగుదురు శతంబును సహస్రంబు ననుతీర్థం బులందుఁ జేసినజపదానోపవాసంబులు శతసహస్రగుణంబు లగు వేల్పులెల్లం గుమారు సేనాపతింగా నెందే నభిషేకించి రట్టితైజసం బనుతీర్థంబును దాని తూర్పున నుండుకురుతీర్థంబును స్వర్గద్వారం బనుతీర్థంబును జూచినవారికి స్వర్గ ద్వారంబు వివృతం బగురుద్రపత్ని యనుతీర్థంబున శంకరనారాయణుల నర్చిం

1 శౌనకుం డనునొక...జేయుమీ యనిన హరుఁడు, దపసి రూపమొప్ప ధరియించి.
2 సేసిన వారు పాప విముక్తు లగుదురు...అత్రినిర్మితం బైన అతికర్ణం బనుతీర్థం బాడినశూద్రులు.

చి సర్వదుఃఖవిముక్తు లగుదురు స్వస్తిపురంబుఁ బ్రదక్షిణంబు సేసి గోసహస్ర
దానఫలంబు వడయుదురు గంగమడువున నొక్కకూపంబున మూఁడుకోట్ల
తీర్థంబులు సన్నిహితంబు లయియుండు నందుఁ గృతస్నానులయినవారికి సర్వ
తీర్థస్నానఫలం బగు బదరీవనంబు నందు వసిష్ఠాశ్రమంబునం ద్రిరాత్రంబులు
బదరీఫలభక్షణంబు సేసి పాపవిముక్తులగుదు రేకరాత్రం బనుతీర్థంబున నేకరా
త్రోపవాసంబు సేసి బ్రహ్మలోకంబు వడయుదు రాదిత్యాశ్రమం బనువనం
బున నాదిత్యుం బూజించి యాదిత్యలోకగతు లగుదురు దధీచతీర్థంబునం
గన్యాశ్రమంబునందుఁ ద్రిరాత్రంబు వసియించినవారికి స్వర్గఫలం బగు. 268

క. జలరుహాసంభవుఁ డాదిగఁ, గలవేల్పులు ఋషులు సిద్ధ గరు డోరగులుఁ
నెలనెల సేవింతురు భూ, తలమున [1]సన్నిహాతి యనఁగఁ దగుతీర్థంబున్. 269

వ. సూర్యగ్రహణంబున దాని నాడినవారు శతాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు
ధర్ముండు దపంబు సేసినధర్మతీర్థం బాడి ధర్మశీలు రగుదురు జ్ఞానపావనంబును
సౌగంధికంబు ననుతీర్థంబుల నాడినం జూచిన సర్వపాపవిముక్తు లగుదురు దేవ
శ్రవయనుసరస్వతీహ్రదంబునందు వల్మీకంబున వెలువడుజలధారలాడి పితృతర్ప
ణంబు సేసినవా రశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు సుగంధయు శతకుంభయుఁ బంచ
యక్షయుఁ ద్రిశూలఖాతయు ననుతీర్థంబు లాడి దుర్గతులవలనం బాయుదురు
తొల్లి పార్వతి యెందేని శాకాహారిణియై దివ్యసహస్రవర్షంబులు, తపంబు సేసె
నట్టిశాకంభరీతీర్థం బాడి యొక్కదివసంబు శాకాహారు లయినవారు పండ్రెండేండ్లు
శాకాహారతపంబు సలిపినవారిఫలంబు వడయుదురు సువర్ణాఖ్యం బనుతీర్థంబున
రుద్రుం బూజించి రుద్రలోకగతు లగుదురు ధూమావతి యనుతీర్థంబును రథా
వర్తం బనుతీర్థంబును ధార యనుతీర్థంబు నాడి శోకవిముక్తు లగుదురు. 270

క. ధారుణి[2]లోపల స్వర్గ, ద్వారం బయి ఋషినిషేవితం బగుగంగా
ద్వారం బాడినధన్యులఁ, జేరును శతకోటితీర్థసేవాఫలముల్. 271

వ. మఱియు సప్తగంగాసంగమంబును త్రిగంగాసంగమంబును శక్రావర్తంబును గన
ఖలంబును గంగాసరస్వతీసంగమంబు నాదిగాఁ గలపుణ్యతీర్థంబుల నాడి పుణ్య
లోకంబులు వడయుదురు భద్రకర్ణేశ్వరంబు నరుద్రపూజయు నరుంధతీవటంబును
సింధుప్రభవంబును యమునాప్రభవంబు ననుపుణ్యతీర్థంబులసేవయు సర్వసిద్ధిక
రంబులు వేదిక యనుతీర్థంబును ఋషికుల్య యనుతీర్థంబును గృత్తికామఘతీర్థం
బులును విద్యాతీర్థంబును వేతసిక యనుతీర్థంబునుం జూచి దురితంబులవలనం
దొలంగుదురు బ్రహ్మతీర్థం బాడిపద్మవర్ణయానంబుల బ్రహ్మలోకగతు లగుదురు.

చ. సురుచిరకీర్తి నైమిశముఁ జూచినమాత్రన పాయుఁ బాప మ
చ్చెరువుగ నందు మాసము వసించి యనంతఫలంబు లొందఁ గాం

---

1 సన్నిహిత య (మ) నఁగఁ. 2 లోనను స్వర్గ.

తురు బహుతీర్థ సేవనముతోడ సమానము నై మిశంబు నం
దరుదుగ నొక్కనాఁడు శుచి యై యుపవాసము సేయఁ గాంచినన్. 273

వ. మఱియు గంగోద్భేదతీర్థంబు నిందీవరతీర్థంబు గంగాద్వారంబు దిశాపతితీర్థంబు లని యెడుతీర్థంబుల నాడి వాజపేయఫలంబుఁ బడయుదురు బాహుద యనుతీర్థం బాడిన ననేకసత్త్రయాగఫలం బగు నెందేని రాముండు స్వర్గగతుం డయ్యె నట్టి సరయూప్రదేశంబున గోప్రతారం బాడియు దేవతలకు ఋషులకు యజ్ఞభూమి యయినతీరంబులు గలగోమతి నాడియు నశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు కోటితీర్థంబునం గుమారు నర్చించియు వారణాసియందు రుద్రు నర్చించియుఁ గపిలాహ్రదం బాడియు రాజసూయఫలప్రాప్తు లగుదురు మార్కండేయతీర్థం బయిన గంగా గోమతీసంగమం బాడియు బ్రహ్మకల్పితం బయినయూపంబుఁ బ్రదక్షిణంబు సేసియు వాజపేయఫలంబు వడయుదురు. 274

సీ. పలువురఁ గొడుకులఁ బడయంగవలయు నం, దొక్కరుం డయినను నోపి గయకు
నరుగునో యనియును నశ్వమేధం బొప్పఁ, జేయునో యనియును శ్వేతమైన
యాఁబోతు విడుచునో యనియును గోరుదు, [1]రనవద్యులైన గృహస్థు లట్టి
గయ కేఁగి యుభయపక్షములు వసించినఁ, గడుఁబుణ్యు లుభయపక్షములవారి

ఆ. నుద్ధరింతు రంద యొగిఁ బిండ మిడినవా, రనఘ పితృదయను గృతార్థు లగుదు
రందు ఫల్గుతీర్థ మాడినవారికిఁ, బరమసిద్ధితో శుభంబు పెరుఁగు. 275

వ. మఱి యక్షిణీతీర్థంబునందు జలపానంబు సేసి బ్రహ్మహత్యాది దోషవిముక్తు లగుదురు మణినాగం బనుతీర్థం బాడినవారికి నాశీవిషవిషంబులొందవు గౌతమవనంబునం దహల్యాహ్రదం బాడి యుదపానం బనుతీర్థం బాడియు నశ్వమేధఫలంబుఁ బడయుదురు రాజర్షి జనకకూపం బాడి విష్ణులోకప్రాప్తు లగుదురు కంపనయు మహానదియు ననుతీర్థంబుల నాడినవారు పౌండరీకఫలంబు నొందుదురు దేవపుష్కరిణిని మాహేశ్వరధారను మహేశ్వరపదంబున నాడిన నశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు తొల్లి కూర్మరూపుం డయినయసురచేతం గోటితీర్థంబు లపహృతంబు లయినవానిఁ దెచ్చి విష్ణుం డెందేని నిలిపె నట్టిమహేశ్వరపథం బనుతీర్థం బాడియు విష్ణుస్థానం బయినసాలగ్రామం బనుతీర్థంబాడి విష్ణు నర్చించియు నందు సన్నిహితచతుస్సముద్రం బయినకూపంబు నాడియు విష్ణులోకగతు లగుదురు భరతాశ్రమంబునఁ జంపకారణ్యంబున దేవీసహితు నీశ్వరుం బూజించి మిత్రావరుణలోకంబు వడయుదురు కన్యాసందేశం బనుతీర్థంబునఁ గన్యాదానంబు సేసి యక్షయఫలప్రాప్తు లగుదురు దేవకూటం బనుతీర్థం బాడి బ్రహ్మలోకంబుఁ బడయుదు రెందేని విశ్వామిత్రుండు సిద్ధిం బొందె నట్టికౌశికహ్రదం బాడియుఁ గుమారవీరాశ్రమంబున నొక్కమాసంబు వసియించియు నశ్వమేధఫలం

1 రనపత్యులైన ... నుద్ధరింతు రట్టె.

బు వడయుదు రగ్నిధారయుఁ బితామహసరంబునం బుట్టినకుమారధారయు నాడి త్రిరాత్రోపవాసంబు సేసినవారు బ్రహ్మహత్యాది[1]దోషవిముక్తు లగుదురు గౌరీశిఖరకుండం బాడిన నందినీకూపం బాడిన నశ్వమేధఫలం బగుఁ గాళికాకౌశికాసంగమంబునందుఁ ద్రిరాత్రోపవాసంబు సేసినవారు సర్వపాప విముక్తు లగుదు రూర్వశీతీర్థం బాడిన సర్వపూజార్హు లగుదురు గోకర్ణం బనుతీర్థం బాడి జాతిస్మరణంబు వడయుదురు సరస్వతీతీర్థస్నాతు లయి వృషభద్వీపంబునం గుమారుఁ బూజించి దేవవిమానగతు లగుదురు నందయు నందాలకయుఁ గరతోయంబును గంగాసాగరసంగమంబు ననుతీర్థంబుల నాడి శతాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు శోణా నర్మదా ప్రభవంబును బదరీతీర్థంబును నాడి యాయుష్మంతు లగుదురు మహేంద్రంబును రామతీర్థంబును మతంగకేదారంబును వంశగుల్మంబు ననుతీర్థంబుల నాడి యశ్వమేధఫలంబుఁ బడయుదురు. 276

తే. పరమ మైనతీర్థంబు శ్రీపర్వతంబు, నందు దేవహ్రదం బాడి యాదిదేవు
నీశు నర్చించి వడయుదు రిష్టఫలము, నశ్వమేధఫలంబును నవనిజనులు. 277

వ. తొల్లి శతక్రతుండు నూఱుక్రతువులు సేయుటం జేసి పవిత్రం బయినకృష్ణవేణి యందు దేవహ్రదం బాడిన సర్వపాపవినాశనం బగుఁ బాండ్యపర్వతంబునం గావేరీతీర్థంబును దుంగభద్రయు సముద్రతీరంబునఁ గన్యాతీర్థంబును నాడి యశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు గాయత్రీస్థానంబునం ద్రిరాత్రంబు గాయత్రీ జపంబుఁ [2]జేసినవారికి జన్మదుఃఖంబులు లేవు పెన్న యనుమహానదినాడినమయూరహంసవిమానగతు లగుదురు గోదావరీస్నానంబు సేసిన దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు పయోష్ణియు దండకారణ్యంబును శరభంగాశ్రమంబును జమదగ్నిసేవితం బయినశూర్పారకంబును సప్తగోదావరీతీర్థంబును నాడినపుణ్యులు పుణ్యలోకప్రాప్తు లగుదురు. 278

సీ. అసురులభయమున నడఁగినవేదంబు, లోంకారపూర్వ మైయుండ నాంగి
రసుఁ డుద్ధరించి సారస్వతప్రముఖులఁ, జదివించె నెందేని శాశ్వతముగ
నమరనియుక్తుఁ డై యజియించె నెందేని, భృగుఁ డెల్లవారికిఁ బేర్మి నట్టి
రమణీయతుంగకారణ్యంబు సూచిన, మాత్రన దురితకర్మంబు లెల్లఁ
తే. బాయుఁ గాలరథం బనుపర్వతంబు, నందు దేవహ్రదం బాడి యభిమతములు
వడయుదురు మేధికంబు నాఁ బరఁగుతీర్థ,మాడి మేధాసమన్వితు లగుదు రెందు.

---

1 పాతక విముక్తు లగుదురు. అని వచనము ముగించి తర్వాత, "కం. సకలగుణరతములు వాయుదు, రకలంకయశస్కు లగుదు రత్యుత్తమున, ర్తకు లగుదురు సజ్జనగుణ, నికరంబుల నెల యుదురు సునిశ్చయమతు లై." అని యొకకందము. తర్వాత, "గౌరీశికరకుండము" అని ప్రారంభించి అంత్యమువఱకు మఱియొకవచనముగ నొకప్రతిలోఁ వ్రాయఁబడియున్నది. 2 జేసినవారు జన్మదుఃఖంబులం బొరయరు.

వ. మఱి చిత్రకూటంబున మందాకిని సేవించి పితృస్థానంబునం గుమారుం బూజించి జ్యేష్ఠమాసంబున జంద్రస్థానంబున రుద్రు నర్చించి రామనివాసంబైన శృంగిబేరపురంబున గంగాస్నాతు లయి గంగాధరు నర్చించియు సర్వపాపవిముక్తులగుదురు. 280

క. యాగశతంబులకంటెఁ బ్ర, యాగనివాసము విశేష మని మునులు మహా
యోగులు సిద్ధులు సాధ్యులు,నాగులు నం దుండుదురు మనఃప్రియ మెసఁగన్.

వ. అది ప్రజాపతి యజ్ఞవేది గావున నందు మూఁడగ్నికుండంబు లెప్పుడుఁ గానంబడు మఱి వేదంబులు యజ్ఞంబులు మూర్తిమంతంబులై యఱువదికోట్ల పదివేలుతీర్థంబులు సన్నిహితంబులై గంగాయమునాసంగమంబు సేవించి యుండు నందుఁ గృతస్నాను లైనవారు రాజసూయాశ్వమేధులయు సత్యవాదులయుఁ జతుర్వేదాధ్యయనులయుఁ బుణ్యలోకంబు వడయుదురు భోగవతియు వాసుకియు హంసవ్రతంబు ననుతీర్థంబుల నాడి దశాశ్వమేధఫలంబు వడయుదురు. 282

క. విదితముగఁ దీర్థకీర్తనఁ, జదివినధన్యులకు వినినసజ్జనులకు న
భ్యుదయ మగు సర్వతీర్థ[1]స, ముదయస్నానబహుయాగముల ఫలము లగున్.

క. ఇది నిక్కువ మని మనములఁ, బదిలంబుగఁ దీర్థసేవ భక్తిఁ దలఁచినన్
విదితముగ దురితహర మగు, సదమల సుజ్ఞాను లగుట సత్యము ధరణిన్. 284

క. సకలదురితముల నాయుదు, రకలంకమనస్కు లగుదు రార్యోత్తమవ
ర్తకు లగుదురు సజ్జనగుణ, నికరంబుల వెలయుదురు సునిశ్చితమతులై. 285

చ. వ్రతములు లేనివారు నుపవాసపరాఙ్ముఖులైనవారు దు
ర్మతులు విహీనశౌచులుఁ గ్రమంబునఁ దీర్థము లాడ నోప రా
తతగుణశాలి వీ వఖిలధర్మవిదుండవు గావునన్ శుభ
స్థితిఁ జని [2]తీర్థసేవనము సేయుము నీకు నభీష్టసిద్ధిగన్. 286

వ. అని సకలతీర్థకథనంబు సెప్పినపులస్త్యువచనంబున భీష్ముండు దొల్లి యెల్లతీర్థంబులు సేవించి కృతార్థుం డయ్యెఁ గావున నీవును దీర్థసేవ సేసి. 287

క. పూరు పురూరవు లట్లు భ, గీరథ రఘుపతుల యట్లు [3]కృతకృత్యుఁడవై
ధారుణి రక్షింపుము వి, స్తారగుణాధార ధీర ధర్మతనూజా. 288

వ. రోమశుం డను దేవర్షి దేవలోకంబుననుండి నీకడకు వచ్చుఁ దదుపదేశంబున ధౌమ్యానుమతుండవయి తీర్థసేవనఁ జేయు మని చెప్పి నారదుం డరిగిన నజాతశత్రుండు ధౌమ్యుం జూచి యిట్లనియె. 289

చ. అలయక మాకు నందఱ కహర్నిశముం బ్రియకారి యైనయ

1 సముదయస్నానముల యాగముల; సముదయంబులయందు స్నానముల. 2 తీర్థసేవఁ దగఁ జేయుము...సిద్ధిగాన్. 3 కృతపుణ్యుఁడవై...గుణోదార; గుణోద్ధార.

త్యలఘు[1]పరాక్రమాన్వితు మహాభుజు నర్జును దివ్యసాయకం
బులు వడయంగ నొక్కరున పుచ్చితిఁ దద్దయు వేడ్క నెద్దియుం
దలఁపన యిప్డు తద్విరహితమ్మగు కామ్యక మొప్ప దయ్యెడిన్. 290

వ. అంబుదాగమనం బపేక్షించు చాతకంబులట్లు మన మందఱ మర్జునాగమనం
బు ప్రతీక్షించుచున్నవారము వాఁడునుం దనపూనినకార్యంబునిర్వహించికాని
నివృత్తుండు గాఁ డవశ్యంబును దివ్యాస్త్రంబులు వడసి యాతనివచ్చునంతకుఁ
దీర్థసేవ సేయుద మనినఁ గరంబు లగ్గగు నట్లు చేయుద మని. 291

—రోమశమహాముని ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట.—

ఉ. నాలుగుదిక్కులందును వినన్ విదితం బగు చున్నపుణ్యతీ
ర్థాలితెఱం గెఱుంగఁగ మహాత్ముఁడు ధౌమ్యుఁ డజాతవైరికిం
దోలిన చెప్పుచున్నతఱి [2]నొప్పుగ రోమశుఁ డేఁగుదెంచెఁ దే
జోలలితుండు నిర్మలయశుం డగుధర్మతనూజుపాలికిన్. 292

వ. ఇట్లు వచ్చినమహాముని నతిభక్తి ననుజబ్రాహ్మణసహితుండై ధర్మజుండు పూజిం
చి మునీంద్రా యెం దుండి వచ్చితి రని యడిగిన నాతనికి రోమశుం డి ట్లనియె.

తే. ఎల్లలోకంబులును జూచి యింద్రలోక, లోకనార్థినై యే నింద్రలోకమునకుఁ
బోయి [3]సురరాజుచేఁ బ్రీతిఁ బూజితుండ, నై మహీనాథ యందు నీయనుజు ననఘ.

ఉ. ఈసున నీశుఁ దొట్టి సుర లెల్ల నభీష్టవరంబు లిచ్చుటం
జేసి కృతార్థుఁ డైనకురుసింహము నూర్జితశౌర్యు నర్జునున్
భాసురతేజు విశ్వపరిపాలకుఁ డైనమహేంద్రుతోడ నే
కాసన మెక్కి యున్నమహిమాస్పదు [4]నింద్రతనూజుఁ జూచితిన్. 295

క. బలవంతులైనభీష్మా, దుల నర్జునుఁ డోర్చు [5]నూర్జితుం డై మఱి పో
రులఁ గర్ణుండు పదాఱవ, కళకు సమానుండు గాఁడు గవ్వడితోడన్. 296

వ. అతనియున్నవిలాసంబు సూచి విస్మితుండ నయిననాకు నింద్రుండు దత్ప్రభావంబు
సెప్పి వీఁ డమృతసంభవం బయినపాశుపతం బనుదివ్యాస్త్రంబుఁ బరమేశ్వరుచే
తను నాచేతను యమవరుణ కుబేరాదులచేతను దివ్యాయుధంబులఁ బడసె నితం
డు మనుష్యుండు గాఁడు దివ్యపురుషుం డన్యుల కశక్యం బయినదేవకార్యంబు
దీర్చి మసలక వచ్చు నని మర్త్యలోకంబునకుం బోయి [6]భ్రాతృసహితుం డయిన
ధర్మరాజునకుం జెప్పు మనిన వచ్చితి నని వెండియు ని ట్లనియె. 297

క. నిరతముగఁ దీర్థసేవా, పరులగు శాంతాత్ములకుఁ దపస్వులకును దు
ష్కర మెద్దియు లేదని చె, చ్చెర ధర్మజుఁ దీర్థసేవ [7]సేయింపు మొగిన్. 298

---

1 పరాక్రమోన్నతు...నెద్దియుం దలఁపక. 2 నొప్పఁగ. 3 సురగణసాక్షిచేఁ బూజితుండ.
4 నింద్రసమానుఁ. 5 నవజితుం డై; నపజితుం డై...పదాఱగు, కళను. 6 భ్రాతృభార్యా
సహితుం డై...జెప్పు మని. 7 సేయింపు మిలన్.

క. అని పనిచిన నమరేశ్వరు, పనిఁ దత్పార్శ్వమున నుండి పన్నగ నిట యేఁ
జనుదెంచితి నీకార్యము, ధనంజయున కభిమతంబు ధరణీనాథా. 299

క. అనవద్య తీర్థసేవన, మును గపిలాస్వర్ణదానములు నుగ్రతపం
బును జేయనివారికిఁ బో, లునె పడయఁగ బేర్మి నుభయలోకసుఖంబుల్. 300

వ. ఏను దొల్లి భూమిం గలతీర్థంబు లెల్ల నినుమాఱు సూచితి నిప్పు డింద్రుని యోగం
బున నీతోడన వచ్చి యఖిలతీర్థసేవ సేసెద ననిన ధర్మజుం డతని కి ట్లనియె.

ఉ. నన్నుఁ దలంచి తీర్థగమనం బొనరింపఁగఁ బంచె నట్టె వి
ద్వన్నుత దేవవల్లభుఁడు దానఁ గృతార్థుఁడ నైతి దానిపై
నిన్ను సహాయుఁగాఁ బడసి నెమ్మి నశేషవిశేషతీర్థముల్
పన్నగఁ జూడఁ [1]గాంచితి సభాగ్యుఁడ నైతి. మునీంద్ర నీదయన్. 302

ఆ. విజయుకుశలవార్త వేడుక నీచేత, వినినయంతకంటె విస్తరిల్లె
హృదయసంప్రమోద మీరెంట నాకంచుఁ, దద్ద సంతసిల్లె ధర్మసుతుఁడు.

వ. మునీంద్రా యేను దొల్లియు నారదధౌమ్యులవచనంబులం [2]దీర్థగమనోన్ముఖుండ
నయి యున్నవాఁడ నిప్పుడు భవన్నిదేశంబునం దీర్థసేవ సేసి కృతార్థుండ నగు
దు నని కృతనిశ్చయుండై భిక్షాభుజు లయినబ్రాహ్మణులను యతులను రోమశు
వచనంబున నివర్తించి ధౌమ్యపురస్కృతకతిపయబ్రాహ్మణులతో ననుజులుం దా
నును గృష్ణాసహితు లయి కామ్యకవనంబున మూఁడుదినంబులు వసియించి
మార్గశీర్ష మాసావసానంబునం దీర్థసేవార్థంబు గృతప్రస్థానుం డయినయుధిష్ఠి
రునకు బ్రాహ్మణు లిట్లనిరి. 304

ఉ. నీయనుజుల్ ధనుర్ధరు లనింద్యచరిత్రులు దీర్ఘతీక్ష్ణకౌ
క్షేయకపాణు లత్యమలకీర్తులు గావఁగ రోమశుండు దే
జోయుతుఁ డెల్లతీర్థములుఁ జూపఁగఁ దీర్థము లాడువేడ్క ల
క్ష్మీయుత యిప్డు నిన్ననుగమింపఁగఁ గంటిమి పుణ్యసంపదన్. 305

వ. రాక్షసపిశాచశ్వాపదంబులకారణంబున నడవులలో నేకతంబ యరిగి తీర్థసేవ
సేయ మాయట్టివారికి నశక్యంబు గావున మీతోడ వచ్చెద మని బ్రాహ్మణులు
ధర్మరాజుచేత ననుజ్ఞాతు లై రంత. 306

క. పారాశర్యుఁడుఁ బర్వత, నారదులును బాండురాజనందనుల గుణో
[3]దారుల ననఘులఁ దీర్థ, ప్రారంభులఁ గాన వచ్చి పరమప్రీతిన్. 307

క. వారలచేఁ బూజితులై, భూరితపోధనులు లోకపూజ్యులు ధర్మ
ప్రారంభనిత్యమతులకు, వారల కిట్లనిరి సత్యవచనులు గరుణన్. 308

---

1 గాంచి కడుభవ్యుఁడ నైతి మహామునీశ్వరా. (మునీంద్రనీదయన్). 2 గమనోత్సుకుం డై ...మూఁడుదినంబు లుపవసించి ...మాసావసానదినంబునం. 3 ధారుల ...దీర్ఘకృ, తారంభులఁ..., యధికప్రీతిన్.

వ. శారీరనియమంబులు మానుషవ్రతంబు లనంబడు మనోబుద్ధిశౌచంబులు దేవవ్రతంబులనంబడు నట్టిసౌమ్యవ్రతవిశేషంబులు సలుపుచు ఋజుమార్గులై తీర్థంబులు సేవించునది తీర్థాభిగమనంబున మహాభిష నాభాగ భరత భగీరథ ముచుకుంద మాంధాతృ సగర సార్వభౌమాష్టక రోమపాదులయట్ల శత్రుజయంబును సర్వలోకసుఖంబులుం బడయుదు రని చెప్పి మునివరులు మువ్వురరిగి రంత నజాతశత్రుండు రోమశున కిట్లనియె. 309

క. ధరణి నధార్మికు లగుకా, పురుషుల కభివర్ధనంబుఁ బుణ్యాచరిత్రం
బరఁగెడుధార్మికులకు దు, ర్ధర మగునవివర్ధనంబుఁ దగునె మునీంద్రా. 310

వ. మఱియు నచేతనంబులయ్యును గిరిసరిత్సరోవరంబులు పుణ్యతీర్థంబులై జగత్పావనంబులై జనులకు దురితాపహారంబు లయినకారణం బేమి యని యడిగిన నతనికి రోమశుం డిట్లనియె. 311

—రోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషంబు సెప్పుట.—

చ. వసుధ నధర్మవర్తు లగువారల[1]వర్ధన మెన్నఁ దుర్ణ సమం
జస మయి నిల్వ నేరదు భృశంబుగ నాశము వొందు దుర్మద
వ్యసను లధర్మవర్తనఁ బ్రవర్తితు లయ్యును నేము జూడ రా
క్షసులును దైత్యదానవులుఁ గ్రాఁగరె తొల్లి సహస్రసంఖ్యలన్. 312

క. దేవతలు ధర్మవర్తులు, గావున నభివృద్ధిఁ బొంది ఘనమగు నిత్య
శ్రీవిభవాన్వితు లయి ధర, ణీవల్లభ యున్నవారు నిరుపమశక్తిన్. 313

క. ధర్మసుత ధార్తరాష్ట్రులు, ధార్మికులై [2]పెఱిగి రేనిఁ దడయక విధిచే
నిర్మూలితు లగుదురు దు, ష్కర్మంబున నసురులట్లు కడు నస్థిరులై. 314

వ. అది యెట్లనిన నధర్మవర్తులయందు దర్పంబు వుట్టు దర్పంబువలన మానంబు వుట్టు మానంబువలనఁ గ్రోధంబు వుట్టుఁ గ్రోధంబువలనం జేసి లజ్జయు వృత్తంబునుం జెడు [3]నష్టలజ్జావృత్తు లయినవారి నుపశమంబును లక్ష్మియు విడుచు.

క. మీ రమరసదృశులరు ధ, ర్మారంభవిశిష్టమతుల రగుటను [4]సుచిర
శ్రీరమ్యు లగుదు రాజి జి, తారాతుల రగుదు రుద్ధతాహవములలోన్. 316

వ. ధర్మవర్తులైన దేవతలు ఋషులు నాశ్రయించుటం జేసి తీర్థంబులు పవిత్రంబులై సర్వకామప్రదంబులై వర్తిల్లుచుండుఁ దీర్థసేవను గ్రతువులను దానంబులను బ్రాహ్మణులదీవనలను జనులు సర్వదుఃఖవిముక్తు లయి శ్రేయఃప్రాప్తు లగుదు రని చెప్పిన నమ్మునివరువలన [5]నొండుధర్మస్థితులు వినుచుఁ బాండవు లరిగి నైమిశంబు నశ్వతీర్థంబును గంగాఘోషంబును గన్యాతీర్థంబును గోమతియును బాహుదయును మహానదియును దేవయజనం బయినప్రయాగయు గంగాయమునాసంగ

1 వర్తన. 2 పరగిరేనిఁ...నీచే, నిర్మూలి. 3 లజ్జానివృత్తులయిన. 4 సుచిర, శ్రీరమ్యుల రగుదురు విజి, తారాతుల రగుదు. 5 నొండుకథలు వినుచుఁ.

మంబును నాడియందు బ్రాహ్మణులకు గోహిరణ్యాదానంబులు సేసి ప్రయాగం
[1]గొన్నిదినంబులుండి వేదవిదు లయినబ్రాహ్మణులవలన వేదార్థంబు లెఱుం
గుచుఁ జని యనేక పుణ్యనదీసముద్భవం బయినగయపర్వతంబును రామసరం
బును బ్రహ్మసరంబును వైవస్వతతీర్థంబునుం జూచి గయయందు నక్షయవటం
బున నార్షేయం బైనవిధానంబునం జాతుర్మాస్యక్రతువులు సేసి ఋషులవలనం
బుణ్యకథలు వినుచున్నయవసరంబున శమఠుం డనుమహాముని ధర్మరాజున
కి ట్లనియె. 317

సీ. అనఘుం డమూర్తరయఃప్రియపుత్త్రుండు, గయుఁ డనురాజర్షి క్రతువు లిందు
బ్రహ్మశిరంబునఁ బరఁగంగ మును చేసె, నాతనియజ్ఞంబులందు సకల
జనభుక్తశేషాన్నశైలంబు లిరువది,యే నగుసంఖ్య దా నెఱుఁగ నయ్యెఁ
దత్కృతక్రతుబహుదక్షిణాసంఖ్యయు, నుడుసికతాసంఖ్యయును నెఱుంగఁ
ఆ. గాదు జనుల కట్టిగయునామమున గయ, యనఁగ బుణ్యతీర్థ మయ్యె నిదియు
బితృహితార్థ మిందుఁ బిండప్రదానంబు, సేయఁ గనిన నిష్టసిద్ధి [2]గలుగు. 318

వ. అని చెప్పినశమఠువలన గయామాహాత్మ్యంబు విని యగస్త్యాశ్రమంబున కరిగి
రంత ధర్మరాజు రోమశున కి ట్లనియె. 319

మధ్యాక్కర. వాతాపి యనువాని నెట్లు సంపె సద్వంద్యుఁ డగస్త్యుఁ
డాతత తేజోధికుండు నా విందు నమ్మునినాథుఁ
బ్రీతిని దచ్చరితంబు వినఁగ నభీష్ట మిం దనిన
నాతని కి ట్లని చెప్పె రోమశుం డన్ముని పేర్మి. 320

క. వీతభయుఁ డిల్వలుండును, వాతాపియు ననఁగఁ బరఁగువరదైత్యులు వి
ఖ్యాతబలులు వసియింతు ర,రాతిహరుల్ మణిమతీపురంబున [3]నొప్పన్. 321

వ. అం దగ్రజుం డయినయిల్వలుం డొక్కబ్రాహ్మణు నతిభక్తి నర్చించి నాకు సకల
కామసిద్ధికరం బగుమంత్రం బుపదేశింపు మని ప్రార్థించి విఫలప్రార్థనుం డై
యరిగి తనతమ్ముఁ గామరూపధరు వాతాపి నపుడు మేషరూపంబు సేసి వధి
యించి వానిమాంసం బిమ్ముగా వండించి దాని నావిప్రునకుఁ గుడువం బెట్టించి.

తే. విప్రుకడుపులో నున్నయవ్వీరు ననుజుఁ, బిలిచె రమ్మని వాతాపి ప్రియముతోడ
జీవితుం డయి వాఁడు సెచ్చెరను విప్రు, కడుపు వ్రచ్చుచు వెలువడి క్రాఁచె విప్రు.

వ. అది మొదలుగా నిల్వలుండు దనకడకు నతిథు లై వచ్చువిప్రుల నిప్పాట నంత
కుపురంబున కతిథులం జేయుచున్నంత నట యగస్త్యుండు బ్రహ్మచర్యాశ్ర

1 "గొన్ని దినంబులుండి" అనుటకును "వేదవిదులయిన" అనుటకును నడుమ, క. ఎల
మిని ధర్మతనూజుఁడు, గులపావనుఁ డగుచు విప్రకోటులకెల్లన్, వెలయఁగ నభీష్టవస్తువు, లలయక
దానములుచేసె నభివాంఛితుఁడై. వ. మఱియు వేదవిదులయిన. అని యొక ప్రతి. 2 వెరుఁగు,
3 ఁబేర్మిన్.

మంబునం బెద్దకాలం బుగ్రతపంబు సేయుచు వనంబునఁ బరిభ్రమించువాఁ
డొక్కసల్లకీపల్లవంబున నధోముఖు లయి వ్రేలుచున్నతనపితరులం జూచి యి
వ్విధంబున మీ రున్న కారణం బేమి యని యడిగినఁ బితరు లి ట్లనిరి. 324

తే. అయ్య యేము నీపితరుల మధికనిష్ఠ, బ్రహ్మచారి వై నీవు తపంబు సేయు
చున్నవాఁడవు సంతతి నొల్ల కదియ, కారణంబుగ మా కూర్ధ్వగతియు లేదు.

వ. ఇంక నైనను నీవు వివాహం బై సంతానంబు వడసిన మాకుఁ బుణ్యగతి వడయ
నగు ననిన నట్ల చేయుదు నని యగస్త్యుండు దనతపశ్శక్తిం జేసి పుత్త్రకాముం
డై నవిదర్భరాజున కొక్కకూఁతుం బుట్టించిన నది లోపాముద్ర యనునామంబు
తో జలంబులయందు నలినియునుం బోలె వినీతునందు లక్ష్మియుం బోలె
నుద్యుక్తునందు విద్యయుం బోలెఁ బెరిఁగి యౌవనంబు దాల్చి రూపవతి యై
వయోరూపంబుల ననురూప లయినకన్యకాశతంబుతో నొప్పు చున్నంత. 326

క. తరుణి నగస్త్యభయంబున, వరియింపఁగ నోడి రాజవరులు మనోజా
తుర లగు చుండిరి తగియెడు, వరు రోయుచు నుండె సుతకు వైదర్భుండున్.

వ. అంత నగస్త్యుండు విదర్భరాజుపాలికి వచ్చి నాకు లోపాముద్ర నిచ్చు నది య
నిన [1]విదర్భేశ్వరుండు తనతనూజ నమ్ముని కీ నోపక మనంబున ననుతాపించి
యక్కన్యకం జూచి యాత్మగతంబున. 328

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారమునం గృశుం డయినబ్రాహ్మణుఁ డీలలితాంగిఁ బెండ్లి యై
నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులోఁ దపో
భారము దాల్చి యుండు మని పంపక మిన్నక యుండ నిచ్చునే. 329

ఆ. ఎఱిఁగి యెఱిఁగి [2]దీని నె ట్లీఁగ నగు భోగ, యోగ్య యైనయది పయోజనేత్రి
యీనినాఁడు శాప మిచ్చుఁ గా కిమ్ముని, యేల సైఁచు నింక నెట్టు లొక్కొ.

వ. అని వైదర్భుండు దానునుం బత్నియు వగచు చున్న వారిపాలికివచ్చి లోపా
ముద్ర యి ట్లనియె. 331

క. ఇమ్మునివరునకు నన్నుఁ బ్రి,యమ్మున నిచ్చునది మీకు సతిచింతాభా
ర మ్మేల యనిన నిరువురు, [3]నమ్ముదితకు సంతసిల్లి యధికవిభూతిన్. 332

అగస్త్యుండు లోపాముద్రను వివాహం బగుట.

వ. విధ్యుక్తంబుగా నక్కోమలి నగస్త్యునకు వివాహంబుఁ జేసిన నగస్త్యుండు
లోపాముద్రం బరిగ్రహించి దానిదివ్యాంబరాభరణంబు లపనయించి వల్క
లాజినధారిణిం జేసి ధర్మచారిణిం దోడ్కొని చని గంగాద్వారంబునం దపంబు
సేయుచు నొక్కనాఁడు. 333

1 వైదర్భుం డాత్మగతంబున. 2 తపసి కెట్టులీనగు భోగ, యోగ్యయైన యిప్పయోజనేత్రి: (యీసరోజనేత్ర నీనినాఁడు). 3 నమ్మాటకు...నధికప్రీతిఁ.

క. నీచతరనాభిఁ జపలవి, లోచనఁ బృథుజఘనచక్ర లోపాముద్రం
జూచి మునీంద్రుఁడు మన్మథ, గోచరుఁ డై దానిఁ బ్రీతిఁ గూడఁగఁ దివిరెన్.
వ. అదియును మునివరునభిప్రాయం బెఱింగి లజ్జించి ముకుళితకరాంబుజ యై యి ట్లనియె. 335
క. పతి పత్నిఁ బ్రజార్థముగా, ధృతిఁ బడయుట [1]యెందుఁ గలయదియ యైనను న
న్నతిరుచిరాంబరభూషా, న్వితఁ జేసి మనఃప్రియంబు నిర్మింపు దయన్. 336
క. మునినాథ నీవు ననులే, పనమాల్యవిభూషణప్రపన్నుఁడ వై నా
కొనరింపు మపత్యోత్పా, దన మీఋతువాసరములు దప్పక యుండన్. 337
వ. అనిన నాకుఁ దపోధనంబ కాని యొండుధనంబు లేదు నీకోరినవిధం బెట్లు సేయ నేర్తు దపంబునం జేసి సర్వంబునుం బడయ నగు నంతేని [2]నేను దపోవ్యయంబు సేయ నోప నని యగస్త్యుండు వసుభిక్షార్థియై శ్రుతర్వుండను రాజుపాలికిం బోయి వానిచేతం బూజితుం డయి యేను ధనార్థినై వచ్చితి నీపోష్యజనపోషణంబునకు విఘాతంబు గాకుండ మిగులుధనంబు గల దేని నాకిమ్మని యడిగిన నతం డాయవ్యయంబులు సమంబు లగుటం జేసి మిగులు లేమి యెఱింగించిన వాఁడును దానును బ్రధ్నశ్వుం డనురాజుపాలికిం బోయిన నతండును నయ్యిరువురం బరమభక్తిం బూజించి తదాగమనప్రయోజనం బెఱింగి తనయందుల నాయవ్యయంబులు సమంబు లగుట యెఱింగించిన. 338
క. ఇరువురఁ దోడ్కొని తానును, నరిగెం ద్రసదస్యుఁ డనుజనాధిపుకడకుం
గర మర్థితోడ నందఱుఁ, బురుకుత్సతనూజుఁ డతఁడు పూజించి [3]తగన్. 339
వ. వారలచెప్పినట్ల తననిర్వాహంబు సెప్పి త్రసదస్యుం డగస్త్యున కి ట్లనియె. 340
క. ఇమ్మణిమతీపురంబునఁ, దమ్ముండును దాను నతిముదంబున నుండున్
నెమ్మిని నిల్వలుఁ డనువాఁ, డిమ్మహి ధనవంతుఁ [4]డతఁడ యెవ్వరికంటెన్. 341
వ. అతండు మనయభిమతంబు దీర్ప నోపు నని రాజర్షులు మువ్వురు మహర్షిం దోడ్కొని యిల్వలుపాలికిం జనిన నయ్యిల్వలుండును వారి నాతిథ్యవిధానంబుల నర్చించి వాతాపి నెప్పటియట్ల సంస్కరించి యగస్త్యుని కశనంబుగా సమర్పించిన. 342
తే. దాని నెఱిఁగి యమ్మువ్వురు ధరణిపతులు, మునివరేణ్యున కప్పుడు మ్రొక్కి యనిరి
విప్రవరులకు [5]భక్ష్యమై వీనితమ్ముఁ, డుదరములనుండి విప్రుల నోగిన చంపు. 343
చ. వలవదు వీనియింటఁ గుడువన్ మనకున్ ధన [6]మిచ్చు నేని ని
మ్ములఁ గొని పోద మిప్పు డని ము న్నెఱిఁగించిన నమ్మునీంద్రుఁ డ
త్యలఘుఁడు వారిమాటకు భయంపడ కెంతయుఁ బ్రీతితోడ న

1 కృతులయందుఁ జెల్లమయైనన్...నిర్మింపు తగన్ ; నిండింపు దయన్. 2 నే నెట్లును దపంబు వ్యయంబు. 3 వడిన్. 4 డాతఁ డెవ్వరి. 5 భోజ్యమై...డుదర మగలించి. 6 మిచ్చె.

గ్గలముగఁ జేసె భోజనము గంతముదాఁక [1]నకుంఠవీర్యుఁ డై. 344
ఆ. ఇల్వలుండు ననుజు నెప్పటిక్రియఁ బిల్వ, నెఱిఁగి దాని నమ్మునీశ్వరుండు
గడుపుఁ [2]దడవికొనుచుఁ గ్రుఁన్నఁ దేఁచిన, నసుర జీర్ణ మయ్యె నాతుణంబ.
వ. ఇల్వలుండును మునివరుశక్తికి భయంపడి విషణ్ణుం డయ్యును బ్రసన్నుండపోలెఁ దనవంచన యేర్పడ కుండఁ గృతప్రణాముండై తదాగమనప్రయోజనం బడిగిన వానికి నగస్త్యుం డి ట్లనియె. 346
సీ. ఈరాజవరులతో నేను ధనార్థినై, వచ్చితి నీకు ద్రవ్యంబు గలుగు
టెఱిఁగి నావుడు నటు లేని మీ కభిమత, మెంత యంతియధన మిత్తు ననినఁ
బదివేలు మొదవులుఁ బదివేలగద్దియల్, పసిఁడియు నిమ్మహీపతుల కిమ్మ
యొక్కొక్కనికి మఱి యొక్కని కిచ్చిన, దానికి [3]రెట్టి గోధనము నొక్క
ఆ. హేమమయరథంబు నిమ్ము నా కనిన ని,ల్వలుఁడు దక్షిణంబ తలఁచి యిచ్చె
నయ్యగస్త్యు చెప్పినంతధనంబు ము,వ్వురు మహీపతులకుఁ గరము నెమ్మి. 347
వ. మఱియు విరావ సురావము లనునశ్వంబులం బూన్చినసౌవర్ణరథంబును నిరువది వేల మొదవులు నిరువదివేలగద్దెలపసిండియు మునివరున కిచ్చినం దద్రథంబున.
క. మునివరనృపతులఁ దద్గో, ధనకాంచనతతులఁ దత్పతాకినులను నో
లిన తాల్చి యగస్త్యాశ్రమ, మునకుం దక్షిణమ రథ్యములు వడిఁ బఱచెన్.
వ. రాజర్షులు నగస్త్యు వీడ్కొని చని రంత నగస్త్యుంను లోపాముద్ర కభిమతం బొనరించి. 350
మధ్యాక్కర. పదుండ్ర బోలెడుసుతుల నూర్వురఁ బడయంగ వలతొ
పదుండ్ర నూర్వుర కెన యగుసుతులఁ బడయంగ వలతొ
వదలక వేవురు సుతులఁ బడయఁగ వలతొ వేవురకుఁ
గదియంగ నుత్తము నొక్కరు వలతొ కమలాయతాక్షి. 351
వ. అనిన ముదితహృదయ యై లోపాముద్ర మునీంద్రున కి ట్లనియె. 352
క. [4]దేవరఁ బోలెడువాని మ, హావీర్యగుణాఢ్యు నొక్కయాత్మజుఁ బడయం
గా వలతు నపేతగుణుల్, వేవురు సుతు లయ్యు నెందు విఫలమ కాదే. 353
వ. అనిన నీకోరినట్ల గుణవంతుం డయినకొడుకు నీకు జన్మించు నని దానికి గర్భాధానంబు సేసి యగస్త్యుండు [5]దపోవనంబున కరిగె నిట లోపాముద్రయు నేడేండ్లు గర్భంబు దాల్చె నంత నక్కోమలికి. 354
క. తనయుఁడు దృఢస్యుఁ డనఁగా, ననవద్యుఁడు వేదములు రహస్యంబులతో
నొనరఁగ జపంబు సేయుచు, నినతేజుఁడు వుట్టె భువన మెల్ల వెలుంగన్. 355
వ. వానికిం దేజస్వి యనుఋషి వుట్టి యపారం బైనయిధ్మభారంబు వహించుటం

1 నకుంఠితాత్ముఁ డై. 2 నిమిరికొనుచుఁ (దవిడికొనుచుఁ) గడుపడిఁ. 3 రెట్టిగా. 4 వేవురఁబోలెడు...గుణల్...సతులయ్యు. 5 దనరఁగ జపంబున కరిగె.

జేసి యిధ్మవాహుం డనం బరఁగె ని ట్లగస్త్యుండు పుత్త్రపౌత్త్రవంతుం డయి తనపితరులం బుణ్యలోకగతులం జేసె నని వైశంపాయనకథితకథాక్రమం బతి రమ్యంబు గాను. 356

క. [1]కలికాలభరత లక్ష్మీ, లలనాస్పదవీరగుణవిలాస విరోధి
ప్రళయాంతక నిఖిలమహీ, వలయోద్వహబాహువిష్ణువర్ధనమూర్తీ. 357

పృథ్వీవృత్తము. సమస్తభువనాశ్రయా వినయసత్య నిత్యోదయా
సమీహిత[2]గుణక్రియా స్థిరవిశాలకీర్తిప్రియా
నమన్నృపకిరీటచుంబిచరణద్వయా సంతత
క్షమాభరణ రాజరాజ పరగండభేరుండకా. 358

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున బృహదశ్వదర్శనంబును నలోపాఖ్యానంబును నారదాగమనంబును సకలతీర్థకీర్తనంబును రోమశుం డర్జునకుశలవార్తఁ జెప్పుటయు రోమశమహామునియుపదేశంబున ధర్మజుతీర్థాభిగమనంబును నగస్త్యుండు లోపాముద్రం బరిగ్రహించుటయు వాతాపిభక్షణంబును నన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - తృతీయాశ్వాసము.

[1]మందిర బుధజనచిం
తామణి కోదండపార్థ ధర్మవిచారో
ద్దామ నలనృగభగీరథ
రామ చరిత్రాభిరామ రాజనరేంద్రా. 1

అగస్త్యచరిత్రము.

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు ధర్మతనయుం డగస్త్య మాహాత్మ్యంబువిని వెండియుఁదచ్చరిత్రంబు రోమశు నడిగిన నమ్మునియిట్లనియె.

సీ. కృతయుగంబునఁ గాలకేయగణంబుతో, వృత్రుఁ డన్నసుర గర్వించి యమర
పతిఁ దొట్టి వేల్పుల బాధించుచున్నఁ, ద, ద్భయమున నమరులు బ్రహ్మకడకుఁ
జని పోరిలో వృత్రుఁ జంప నుపాయ మె, య్యది[2]యొ మా కాన తిమ్మన నజుండు
దివిరి సరస్వతీతీరంబునందు ని, శ్చింతుఁ డై తప మొప్పఁ జేయుచున్న

ఆ. యాదధీచికడకు నరిగి వేఁడుండు ని, జాస్థు లిచ్చు మీకు నమ్మహాత్ముఁ
డవి జయించు వజ్ర మాదిగా నిఖిలది, వ్యాయుధంబు లై సురారివరుల. 3

వ. అందు వజ్రంబున నింద్రుండు వృత్రు వధియించు ననిన నమరులెల్లం గమలాసను శాసనంబున దధీచిపాలికిం జని కృతప్రణాము లై యిట్లనిరి. 4

క. [3]భువనజనస్తుత నిజగా, రవ మెసఁగఁగ నమరపతిపురస్కృతు లగుని
ద్దివిజుల కెల్ల హితంబుగ, భవదస్థిచయంబు లిమ్ము పరమమునీంద్రా. 5

వ. అనిన విని దధీచి సంతసిల్లి కృతార్థుండ నైతి నని దేవహితార్థంబుగా నిజప్రాణంబులు విడిచె [4]నమరులెల్ల నమ్మహామునియస్థు లాయుధంబులుగాఁ బరిగ్రహించి రందు. 6

---

1 మండిత...రాజమహేంద్రా. 2 యానతిండు మా కనిన నజుఁడు ... తప మొగిఁ...మాదిగా దివ్యాయు, ధంబు లై సురారితతులఁ బోర. 3 భువనస్తుత మై నీ గా, రవ మొప్పఁగ. 4 నమరులెల్ల కమలాసననియోగంబున.

ఆ. త్వష్ట యంత నూఱుధారల రమ్యమై, యనలకణకరాళ మైనవజ్ర
మొనరఁ జేసి దీన నోర్వుము దైత్యుల, ననుచు నిచ్చె దాని నమరపతికి. 7

వ. అవ్వజ్రంబున నింద్రుండు వృత్రు వధియించె నంత. 8

చ. అనుపమదివ్యశస్త్రధరు లైనయమర్త్యుల కాహవంబులో
మొనయక కాలకేయులు సముద్రముఁ జొచ్చి దివంబు లెల్ల న
వ్వనధి నడంగి యుండి బలవంతులు వెల్వడి రాత్రు లెల్ల భూ
జనులకు బాధ సేయుచు భృశంబుగ నుండిరి క్రూరచిత్తులై. 9

వ. మఱియు విద్యాతపోయుక్తులై ధర్మచరితు లైనవారికారణంబున జగంబు లపాయంబు నొందక సుఖం బున్నయవి గావున నట్టివారిన రోసి వధియించి జగంబుల కపాయంబు సేయుద మని యసురులు వసిష్ఠాశ్రమంబున నూటతొంబదియేడ్వురను జ్యవనాశ్రమంబున నూర్వురను భరద్వాజాశ్రమంబున నిరువదుండ్రనుం గాఁ బలువురు బ్రాహ్మణుల బ్రహ్మమయుల వధియించి భక్షించి యిప్పాట ననవరతంబు నఖిలమునిగణాశ్రమంబుల కుపద్రవంబు సేయుచున్న.

దేవతలు వైకుంఠమునకుఁ బోయి విష్ణుని స్తుతియించుట.

క. యాగాదిపుణ్యకర్మ, త్యాగము మర్త్యమున నైనఁ దా రధికభయో
ద్వేగంబునఁ బురుహూతపు, రోగములై యగ్ని యమ వరుణ ధనదాదుల్. 11

క. చని వైకుంఠంబునఁ ద్రిభు, వనపతి వైకుంఠు గరుడవాహను విష్ణుఁ
దనుజవిభంజనుఁ గని యి, ట్లని రెంతయు భక్తితోఁ గృతాంజలు లగుచున్. 12

వ. దేవా నీవు వరాహరూపధరుండ వై మహీతలం బెత్తి నరసింహరూపంబు దాల్చి యాదిదైత్యు హిరణ్యకశిపు వధించి వామనుండ వై బలిం గట్టి యజ్ఞమూర్తివై యజ్ఞవిఘ్నకరుం డై నజంభుం డను దానవుం జంపి యండజజరాయుజస్వేదజోద్భిజ్జంబు లనం బరఁగినచతుర్విధప్రజల రక్షించు చున్నజగద్రక్షకుండవు గావున నీకు విన్నపంబు సేసెద మిప్పుడు జగంబుల కైనయుపద్రవంబు చిత్తగింపుము.

సీ. కాలకేయులు మహాకాయులు పగలెల్ల, జలదుర్గబలమున జలధి నుండి
రే లెల్లఁ జని నలి రేఁగి మునీశ్వరా, శ్రమముల సద్ధర్మచారు లైన
బ్రాహ్మణప్రవరులఁ బాయక వధియింతు, రెట్టిపాపాత్ములు నెయ్యుగముల
బ్రాహ్మణహింస యాపాదింతురే యది, వీరలవలనన వినఁగఁ బడియెఁ

ఆ. బరమసాధు లైనబ్రాహ్మణులకు బాధ, యగుడు మహికి బాధ యగు ధరిత్రి
కైనబాధఁజేసి యఖిలలోకంబులుఁ, గరము బాధ నొందుఁ గమలనాభ. 14

వ. ఎట్లనిన వేదంబులు ధరియించి విప్రులు వేదచోదితంబు లైనపుణ్యకర్మంబులు విధియించుటంజేసి హవ్యకవ్యంబుల దేవతలుం బితరులుఁ దృప్తు లైన వారివలన నెల్లలోకంబులకు సుఖం బగుం గావున బ్రాహ్మణోపద్రవంబు పరిహరించి

లోకంబులు రక్షింపు మనిన దేవతలకు విష్ణుదేవుం డిట్లనియె. 15

మ త్తకోకిలము. కాలకల్పుల [1]నుగ్రతేజులఁ గాలకాయుల భూరిర
త్నాలయస్థుల వీర్యవంతుల నర్ణవంబు సమస్తస
త్త్వాలి దోఁపఁగ వట్టినన్ విషయం బగున్ వధియింపఁగాఁ
బోల దొండువిధంబునం బరిపూర్ణవార్ధి జలోన్నతిన్. 16

క. * వరుణజలంబుల మిత్రా, వరుణతనూజుండు వీర్యవంతుం డై చె
చ్చెరఁ ద్రావ నోపు [2]నిందఱు, నరుగుఁడు ప్రార్థింపుఁ డమ్మహాత్ము నగస్త్యున్. 17

వ. అనిన నమరు లెల్ల నగస్త్యుపాలికిం జని యమ్మునివరు స్తుతియించి యి ట్లనిరి. 18

క. అమరహితంబుగ జగదహి, తము దలుగుము పేర్మితో బుధస్తుతగుణ విం
ధ్యము దొల్లి పెరిఁగి జగదహి, తము సేసిన నీవ కావె [3]తలిగితి దానిన్. 19

వ. అని దేవత లెల్ల నగస్త్యుఁ గీర్తించి రనిన విని ధర్మజుం డిది యెట్లు వింధ్యం
బేల పెరిఁగె దానిం బెరుఁగ కుండ నగస్త్యుం డెవ్విధంబున వారించె నని యడి
గిన నాతనికి రోమశుం డిట్లనియె. 20

అగస్త్యుఁడు వింధ్యంబు పెరుఁగ కుండ వారించుట.

ఉ. నెమ్మి నినుండు మేరుధరణీధరనాథుఁ బ్రదక్షిణంబుగాఁ
ద్రిమ్మరు చున్నఁ జూచి [4]పటుదీధితికిం గర మల్గి వింధ్యశై
ల మ్మనియెన్ దినేంద్ర యచలప్రభు నన్నుఁ బ్రదక్షిణంబు ని
త్యమ్మును జేయ కేల మతి దప్పితి మేరువుఁ గొల్వ నేటికిన్. 21

వ. అని గర్వించి పలికిన నప్పర్వతంబునకు భానుం డిట్లనియె. 22

క. [5]అనవరతము విధియోగం, బున నేఁ దిమ్మరుదు నమరభూధరముఁ బ్రియ
మ్మున నాత్మేచ్ఛ యొనర్పఁగఁ, జన దనవుడు నలిగి వింధ్యశైలం బంతన్. 23

క. ఇనశశితారా[6]దులకుం, జన రా కుండంగఁ బెరిఁగి జలధరపథ మె
ల్లను గప్పి యుండె వింధ్యం, బనుపమ ముత్తుంగ మై సురాద్రిస్పర్ధన్. 24

క. రవిశశిగతు [7]లుడుగుడు నిది, దివ మిది రాత్రి యని వసుమతీజనులకు న
ద్దివిజమునివరుల కెఱుఁగఁగ, నవగాఢం బయ్యె నంధ మయ్యె జగంబుల్. 25

వ. ఇట్లు పెరిఁగినవింధ్యంబునొద్దకు వచ్చి వేల్పు లెల్ల దానివర్ధనంబు వారింప నోపక
యగస్త్యుపాలికిం జని వింధ్యంబుపెక్కువ యెఱింగించి యి ట్లనిరి. 26

---

1 (గాలకేయుల...నింకినన్ విషయం...బలోన్నతిన్. * 17 వ కందపద్యమునకు 18 వ వచనమునకు మాఱుగా నింకొకప్రతియం దీక్రిందివచనము కానవచ్చెడి. వ. సముద్రజలపాననిమిత్తం బగస్త్యుం బ్రార్థింపుం డని జగతీశ్వరుం డానతిచ్చిన దేవసంఘంబు లతిత్వరితంబున నగస్త్యుకడకు వచ్చి వినయంబుఁ దోఁప నిట్లనిరి. 2 మీరం (నందఱు), దరుగుఁడు. 3 దాచితి. (ఒకప్రతియం దిప్పద్యమే లేదు. ప్రత్యంతరమందుండునట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.) 4 ఖర. 5 అనిశంబు విధిని యోగం...గ్రుమ్మరుదు. 6 తతికిన్...(తతులకు) జేసి జలధర. 7 లడఁగుడు...పొగుచు జగంబుల్.

క. [1]భువనోపద్రవ మై యు, వ్యవహారం బయ్యె వింధ్యవర్ధనమున న
ద్దివసకరరజనికరగతు, లవిహత మగునట్లు సేయు మమర మునీంద్రా. 27

వ. అని దేవతలు ప్రార్థించిన నగస్త్యుండు లోపాముద్రాసహితుం డై వింధ్యంబు
సమీపంబునకు వచ్చి దానిచేతం బూజితుం డై యి ట్లనియె. 28

క. చనియెద దక్షిణదిశ కే, నొనరఁగఁ [2]దెరు విమ్ము నాకు నుర్వీధర నీ
వనవుడు నట్టుల చేయుదు, నని పెరుఁగుట యుడిగి వింధ్య మతివినయముతోన్.

వ. భట్టారా విజయంచేయుం డని భూమిసమాన మై యున్న దాని కగస్త్యుం
డి ట్లనియె. 30

క. [3]నామగుడి వచ్చునంతకు, భూమీధర యీప్రకారమున నుండుము నా
తో మైత్రిఁ జేయు మని లో,పాముద్రాధీశ్వరుండు వలికె ముదమునన్. 31

వ. దాని నొడంబఱిచి దక్షిణదిశకుం జని లోకంబులకు హితంబుగా నంద యుం
డె వింధ్యంబు నగస్త్యుండు మగుడి వచ్చునంతకుఁ బెరుఁగ నోడి యున్న దని
యగస్త్యమాహాత్మ్యంబు ధర్మజునకుం జెప్పి వెండియు రోమశుం డిట్లనియె.

ఆ. అమరు లెల్లఁ దన్ను నట్లు కీర్తించుచు, నున్నఁ జూచి మునిగణోత్తముండు
వారి నడిగె నేమి వచ్చితి రెఱిఁగింపుఁ, డని దయాళుఁ డై ప్రియంబుతోడ.

వ. అనిన. 34

చ. అమరులు గాలకేయకృత మైనజగద్భయ మెల్లఁ జెప్పి యు
త్తమమునినాథ తత్ప్రతివిధానము సేసి జగంబు గావఁ జి
త్తము గలదేని [4]విభ్రమదభ్రతరంగమహార్ణవంబుఁ బా
నము దగఁ జేసి చేయుము ఘనంబుగ మాకు మనఃప్రమోదమున్. 35

క. ఆతోయధి నీచేత ని,పీతం [5]బగుడుం గడంగి భీమాసురసం
ఘాతంబు దక్షణంబ ని,పాతింతుము దివ్యశస్త్రపటుఘాతములన్. 36

అగస్త్యుఁడు సముద్రోదకంబు పానంబు సేయుట.

వ. అనిన నగస్త్యుం డట్ల చేయుదు నని యమరవరుల కెల్ల సంతోషంబుగా నప్పుడు.

సీ. రంగదుత్తుంగతరంగహస్తంబుల, నాడెడునదివోలె నతులవేగ
వాతవిధూత మై [6]వఱలెడునదివోలెఁ, బర్వతకందరోపాంతతతులఁ
దొడరెడునదివోలె ధ్రువఫేనవితతుల, నగియెడునదివోలె నాగనక్ర

1 భువనవ్యవహారమునకు, వ్యవధానం బయ్యె...సేయు మనఘ మునీంద్రా. 2 తెఱఁ గిమ్ము ...వినయమునన్. 3 సర్వత్ర 'మగుడి' యనియే ప్రయోగము. 4 విభ్రమదదభ్రతరంగ; నీవు మహదభ్రతరంగ. 5 బగునపుడు గడఁగి...వి, ఘాతింతుము దివ్యశస్త్రఘాతముల నడిన్. 6 యే తెంచునదివోలె; వర్తిల్లునదివోలెఁ...పాంతగతుల...దృఢ (ధృత) ఫేనవితతుల.

మకరకులక్షుభ్యమాణ మై తద్బాధ, [1]కోపనియదివో లె నుచ్చభీమ
ఆ. నినద మగుచు నున్న నీరధియొద్దకు, నమరగణముతో మహామునీంద్ర
గరుడఖచరసిద్ధగంధర్వపన్నగ, యక్షగణముతోడ నరుగుదెంచి. 38

ఉ. అందఱుఁ జూచు చుండఁగ మహాబ్ధిజలంబులఁ ద్రావె విష్టపా
నందకరుం డగస్త్యుఁ డఘనాశనుఁ డట్లు పయోధి రిక్త మై
నం దిమి కూర్మకర్కటకనక్రభుజంగచయంబుతో భయం
బందుచుఁ గాలకేయులు బయల్పడి తోఁచిరి [2]దానిలోపలన్. 39

వ. అంత. 40

క. గీర్వాణప్రభుఁ డాదిగ, గీర్వాణగణంబు గాలకేయులతోడఁ
గర్వించి రణము సేసి ర, ఖర్వపరాక్రములు గడిమిఁ గడు నుద్ధతు లై. 41

క. అనిమిషదివ్యాయుధహతి, ననిఁ గొందఱు వడిరి గొంద ఱధికవిభీతిం
జని పాతాళముఁ జొచ్చిరి, దనుజులు దైత్యులును వీర్యదర్పచ్యుతు లై. 42

వ. ఇట్లు కాలకేయులందొట్టి యసురుల నెల్ల [3]నిశ్శేషంబుఁ జేసి జగంబుల యుప
ద్రవం బుడిచి దేవత లగస్త్యునిం గీర్తించి యిట్లనిరి. 43

క. మునినాథ నీయనుగ్రహ, మున [4]నుడిగెను బాధ నిఖిలభువనంబుల కి
వ్వనధిఁ బయఃపూర్ణముఁగా, నొనరింపుము నీవ కాని యొరు లోప రిలన్. 44

వ. ఇది యనేకసత్త్వాశ్రయంబు గావున రిక్తం బై [5]యుండఁ దగ దనిన నగస్త్యుం
డి ట్లనియె. 45

సీ. [6]మున్న జీర్ణం బయ్యె మున్నీటినీరు నా, కడుపున నే నింకఁ బడయ నేర
జలరాశి నిండంగ జల మొండు నావుడు, నమరులు మునులును గమలగర్భుఁ
గానంగఁ జని దేవ మీనాకరం బేమి, తెఱఁగున నిండు మా కెఱుఁగఁ జెపుమ
యని విన్నపంబు సేసినఁ బెద్దప్రొద్దు చిం, తించి వారలకు విరించి యనియె
ఆ. వనధిఁ బెద్దకాలమున భగీరథుఁ డను, వాఁడు నించుఁ గాని వసుధ నొరులు
పూని దీని నింపఁగా నోప రనవుడు, నమరవరులు మునులు నరిగి రనిన. 46

క. వనరాశి యేమికారణ, మున నెట్లు భగీరథుండు భూరిజలౌఘం
బున నించె దీనిఁ [7]జెప్పుమ, యని యడిగిన ధర్మజునకు నమ్ముని సెప్పెన్. 47

భగీరథుండు సముద్రము జలముచే నించుట.

వ. తొల్లి యిక్ష్వాకువంశంబున సగరుం డనురాజు హైహయులనిర్జించి నిఖిలమహీ
రాజ్యంబు సేయుచు నపుత్త్రకుం డై వైదర్భియు శైబ్యయు ననునిద్దఱు భార్యల
తోడం గైలాసంబున కరిగి యందు. 48

1 కోడనియదివో లె నుబ్బి భీమ...యక్షవరులతోడ. 2 వార్ధిలో. 3 నిశ్చేష్టితుల (సేసి)ంజేసి.
4 నిగ్రహ ముడిగె నఖిల ... నొనరింపఁగ. 5 యుండఁ గా దనిన. 6 మున్ను జీర్ణం...కడుపునం
దే...వినుఁడు పెద్దకాల...వాఁడుగాని యింక వసుధ నొరులు...నరిగి రలమి. 7 జెప్పుం, డని.

క. దక్షమఖక్షయకరు నిట, లాక్షజహుత [1]భక్ష్యభక్షి తానంగు విరూ
పాక్షు మహోక్షధ్వజుఁ బ్రత్యక్షము గావించె నుగ్రతపమున పేర్మిన్. 49
తే. హరుఁడు వానికిఁ బ్రత్యక్ష మయివరంబు, వేఁడుమనవుడుఁ ద్రైలోక్య[2]విభుఁడ నాకు
దయ యొనర్పుము సంతానదానమనుచు, వేఁడెఁ బుత్త్రార్థియై కడు వేడ్కతోడ.
వ. ఈశ్వరుండు వానికి వైదర్భియం దఱువదివేవురుగొడుకులును శైబ్యయం దొక్క
కొడుకుంగా వరం బిచ్చి యయ్యఱువదివేవురు నతిదర్పితులై యేకకాలం
బునఁ గాలగోచరు లగుదు రనియు నయ్యొక్కకొడుకు వంశకర్త యగు నని
యుం జెప్పి యదృశ్యుం డైన. 51
క. కొడుకులఁ బలువురఁ బడసియుఁ, బడయనియట్టి దయి ధర్మపత్నులుఁ దానుం
గడుసంతసపడ కరిగెను, దడయక సగరుండు మగుడి తనపురమునకున్. 52
వ. అంతఁ గొంతకాలంబునకు నయ్యిద్దఱు గర్భిణు లైన నందు వైదర్భికి నొక్క
యలాబూఫలంబును శైబ్యకు నసమంజసుం డనుకొడుకునుం బుట్టిన. 53
ఆ. వరదుఁ డైనయీశువరమున నిది యొక్క, వదరు పుట్టె నెట్టివరమొ యనుచు
దానిఁ బాఱవైవఁ దా రున్న నాకాశ, వాణి యిట్టు లనియె ధరణినాథ. 54
తే. సాహసం బిట్లు సేయంగఁ జనునె దీని, బీజములు ఘృతఘటములఁ బెట్టి రక్ష
సేయు మఱువదివేవు రూర్జితులు సుతులు, మేశువరమునఁ బుట్టుదు రిందు నీకు.
వ. అనినం దద్వచనానురూపంబు సేసి రక్షించు చున్న రెన్నెలలకు. 56
క. సుతషష్టి [3]సహస్రక ముద్గత మై వర్ధిల్లి గగనగతిఁ బఱచి శత
క్రతులోకముఁ దొట్టి మదో, ద్ధతిఁ జేసె సమస్తలోకతతులకు బాధల్. 57
క. సగరసుతు లట్లు జగముల, కొగి బాధలు సేయు చున్న నోడి మరుత్ప
న్నగవరు లరిగిరి నాలుగు, మొగములుగలవేల్పుకడకు మునిసంఘముతోన్.
ఆ. వారిజాసనుండు వారలు వచ్చిన, విధ మెఱింగి మీకు వెఱవ నేల
సగరసుతులు దగ్ధు లగుదురు దర్పితు, లైనవారిపేర్మి యధ్రువంబు. 59
వ. అని కమలసంభవుం డానతిచ్చిన నరిగి యమరవరు లాదిగా నఖిలలోకనివాసు
లెల్ల సగరసుతపరిక్షయం బపేక్షించి యుండు నంత. 60
సీ. అశ్వమేధంబు సేయంగ దీక్షితుఁ డయ్యె, సగరుండు వాని యశ్వంబు సగర
తనయులచే రక్షితం బై వసుంధర, యెల్లఁ గ్రుమ్మరి [4]తోయహీన మైన
జలధిలోపల నదృశ్యం బైనఁ గానక, సగరున కెఱిఁగించి సగరసుతులు
జనకుశాసనమునఁ జని భూతలమునందుఁ, దడయక రోసి పాతాళతలము
ఆ. నందు రోయఁ గడఁగి యఱువది వేవురు, నొక్కమొగిన ద్రొచ్చి రుదధిలోన
జలధిపంకమగ్నసత్త్వముల్ నిశితకు, ద్దాలహతి విదారితములు గాఁగ. 61
వ. ఇట్లు ద్రొచ్చి ద్రొచ్చి సగరసుతులు సముద్రపూర్వోత్తరదేశంబునం గపిలుండను

1 భక్షభక్షి; వహానభక్షి. 2 విబుధ. 3 సహస్రము తద్గత. 4 చాల యేపు మీఱి...ద్రొచ్చి.

మహామునియాశ్రమసమీపమునందుఁ దమగుఱ్ఱంబుఁ గని సంతోసిల్లి. 62

ఆ. అశ్వమేధమునకు నర్చితం బైనయీ, యశ్వరాజు నిట్లు లపహరించి
ముచ్చు[1]గాఁ డొక యీసముద్రదేశంబున, నోట మెడఁద లేక యున్నవాఁడు. 63

సగరసుతులు కపిలమహామునికోపాగ్నిచే భస్మ మగుట.

వ. అని కపిలుం బరిభవించి నమ్మునివరుం డలిగి యనలశిఖలు దూల నతిఘోర దృష్టిం జూచిన నప్పుడు సగరసుతు లందఱు భస్మం బైన. 64

క. వీరు లగుసగరతనయుల, దారుణదాహంబుఁ జూచి తడయక చని యం
భోరుహగర్భతనూజుఁడు, నారదుఁ డంతయును సగరునకు నెఱిఁగించెన్. 65

క. దాని విని సగరుఁ డురుశో, కానలదందహ్యమానుఁ డయ్యును నయ్యా
[2]శానువచనంబు దలఁచి ధ, రానాథుఁడు శోకభరపరావృత్తుం డై. 66

వ. అసమంజసపుత్త్రు నంశుమంతుం దనమనుమనిం జూచి యయ్యానీయయ్య లఱువదివేవురు నొక్కటఁ గపిలకోపానలకబళితశరీరు లయిరి భవజ్జనకుం డతిక్రూరహృదయుం డై పౌరబాలకుల నకారణంబ వధియించి మహానదిలో వైచుచున్న నెఱిఁగి పౌరజనాక్రోశంబునం దనుక్రోశపరుండ నై వాని విడిచితి. 67

క. కొడుకులకు వగవ మును నా, కడఁగినహయమేధమఖము గడచనమికి నేఁ
గడు దుఃఖితుండ నయ్యెదఁ, దడయక నీ విపుడు దీనిఁ దలఁగుము కడఁకన్. 68

వ. అనిన నంశుమంతుం డాక్షణంబ చని సగరసుతఖాతద్వారంబున సముద్రంబు సొచ్చి యందు సూర్యసహస్రద్యుతియై వెలుంగుచున్న కపిలమహామునికి నమస్కరించి నిజాగమనప్రయోజనం బెఱింగించినఁ గపిలుండును వాని వినయగుణభయభక్తియుక్తి విశేషంబులకుఁ బరమానందహృదయుం డై వానికిం గరుణించి యాగకృతసంకల్పితం బై యాజికం బైన యశ్వంబు నిచ్చి యి ట్లనియె. 69

క. ఘనభుజ నీకారణమునఁ, జనఁ గాంతురు పుణ్యగతికి సాగరులు ముదం
బున సగరునకును దొరకును, నొనరఁగ సుతవంతు లైనయుత్తములగతుల్. 70

వ. మఱియు నీచేత నుపనీతం బైనయీయశ్వంబున నశ్వమేధంబు సేసి సగరుండు కృతార్థుం డగు నీపౌత్త్రుం డైనభగీరథుచేతఁ దేరం బడియెడుగంగాజలౌఘంబులం జేసి సంసిక్తు లై సగరసుతులు స్వర్గగతు లగుదురు సముద్రంబు సంపూర్ణం బగు ననిన నంశుమంతుండు సంతుష్టుం డై కపిలప్రసాదంబున నశ్వంబుఁ దెచ్చి సగరున కిచ్చి కపిలువచనంబు నెఱింగించిన సగరుండును బుత్త్రశోకం బుడిగి యశ్వమేధంబు సేసి సముద్రుం దనకుఁ బుత్త్రుఁగాఁ గల్పించిన నది మొదలు సముద్రంబు సాగరంబు నాఁ బరఁగె నిట్లు సగరుండు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబు సేసి నిజరాజ్యభారం బంశుమంతునందు సమర్పించి చనిన. 71

తే. తనపితామహునట్టుల ధరణి యేలి

---

1 గోఁ...నోట యింత లేక. 2 శానునిపరంబు.

యంశుమంతుండు నిజపుత్త్రుఁ డగుదిలీపు
నందు రాజ్యభారముఁ బూన్చి యఖిలలోక
పూజితుండు దపోవనంబునకుఁ జనియె. 72

వ. దిలీపుండును దనపితామహులు లైనసాగరు లధోగతులు గాకుండ గంగావతర ణంబునందు యత్నంబు సేసి యశక్తుం డయ్యె. 73

చ. ప్రథితయశుఁ సుతుం బడసె భారసహిష్ణు మహారథుఁ భగీ
రథుఁ డనుచక్రవర్తి నపరాజితతేజు నిజాన్వవాయదు
ష్పథవినివర్తకుఁ సకలపార్థివజైత్రు మదోద్ధతానుహృ
న్మథను సురాపగానయసమర్థతపోగుణయుక్తు నుత్తమున్. 74

వ. ఆభగీరథు నపారభూభారధురంధరుం జేసి దిలీపుండు దపోవనంబున కరిగిన. 75

తే. కపిలుకోపాగ్నిఁ జేసి సాగరులు [1]గాఁగి,రనియు గతిఁ గాన కున్నవారనియు నెఱిఁగి
వారలకు హిత మొనరింప వగచి గంగఁ, దేరఁ గడఁగె వీరుండు భగీరథుండు.

వ. ఇట్లు భగీరథుండు గంగావతరణంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండై యరిగి బహువిధా కారధాతుమంతంబులైనయుత్తుంగశృంగంబులను జలభరవినమ్రప్రబలబలాహక వ్యూహసంఛాదితశ్యామాయమానంబు లైనతుహినస్థలంబులను సిద్ధవిద్యాధర గంధర్వగీర్వాణమిథునసంసేవ్యమానంబు లైన నానారత్నకందరంబులను శుకపిక పారావతశుక్లాపాంగసారంగశతపత్త్రపుత్త్రప్రియదాత్యూహ వ్యూహశబ్దశబ్దా యమానంబు లైనతరువనరేఖలను సింహశరభశార్దూలశుండాలగోలాంగూల కోలాహలాన్వితంబు లైన గుహాగహ్వరంబులనుం జేసి రమణీభయానకం బైన హిమవత్పర్వతంబున. 77

చ. సతత[2]కృతోపవాసముల శాకఫలోదకమూలపారణ
వ్రతముల దేవపూజల నపారజపంబులఁ జేసి నిష్ఠతో
నతులతపంబు సేసె నమ రాపగ నుర్వికిఁ దెచ్చువేడ్కతో
ధృతియుతుఁ డై దిలీపకులదీపుఁడు దివ్యసహస్రవర్షముల్. 78

వ. ఆభగీరథుతపంబునకు మెచ్చి గంగాదేవి ప్రత్యక్షం బై నీయిష్టంబు సెప్పు మని నం గృతాంజలి యై యిట్లనియె. 79

సీ. తపనతేజుం డైన కపిలుకోపంబున, గతజీవు లై పుణ్యగతులయందు
విహతు లై మత్పితామహు లున్నవారు నీ, దగుపుణ్యజలముల సగరసుతులు
సిక్తులై స్వర్గానుభుక్తిఁ బ్రాపింతురు, [3]గావున దేవి యి ద్దేవపథము
నందుండి వసుమతి కొందంగఁ జనుదేర,వలయు నావుడు మహీవలయమునకు

ఆ. నేను వచ్చునపుడు నానిరంతరజలౌ, ఘంబు దాల్ప నీలకంఠుఁ డోపుఁ

---

1 గాలి...వలసి గంగఁ, దేరఁ బూని కడంగె భగీరథుండు. 2 కృశోపవాసముల... దిలీప కులదీప్తుఁడు ; భగీరథుఁడు ధీరుఁడు. 3 గాన వేఁడెద దేవి ఘనపథంబు.

గాని యొరులు దాల్పఁగానోపరయ్యుమా,నాథుకరుణఁబడయు నన్నుఁ దాల్పు.
వ. అనిన గంగాదేవివచనంబునఁ గైలాసంబున కరిగి భగీరథుండు భగవంతు నంత కాంతకు నీశ్వరుగుఱించి పెద్దగాలంబు దపంబు సేసిన నీశ్వరుండు వానికి సన్నిహితుం డయి నీవు భూలోకంబునకు గంగావతరణంబు సేయు మేను గంగ ధరియించెద ననిన భగీరథుండు వెండియు గంగ నారాధించిన నాతనికిం గరుణించి.
మ. ఇలకుఁ గంగ తరంగసంహతులతో నేతెంచె నాశాంతరం
బులు నాకాశముఁ [1]గప్పుచుం దగ మహాభూతప్రపంచంబుతోఁ
జెలు వై యుండఁగ దాని నీశ్వరుఁడు దాల్చెఁ గంగతోత్తుంగపిం
గళజూటాగ్రమునందుఁ బద్మదళసంకాశంబుగా లీలతోన్. 82
సీ. సురమునిసిద్ధ[2]ఖేచరవరుల్ వచ్చి య, చ్చెరు వంది చూడంగ హరుశిరంబు
నం దుండి భువనైకవందిత సురనది, ధరణీతలంబున కరుగుదెంచి
కలహంసగతియు నిర్మలఫేనహాసంబు, నాకీర్ణమీనవిలోకనములు
నాలోలపవనవాచాలితకల్లోల, లసితమృదూక్తులు నెసఁగు చుండఁ
తే. బ్రీతితో భగీరథుఁ డను దూతచేత, నీతయై మహామునిపరిపీతరిక్త
మగుసరిత్పతిఁగూడి యాసగరజులకు, హితముగా దాని నించె నాతతజలముల.
క. సాగరులకు సద్గతిగా, సాగరమును దివిరి సలిలసంపూర్ణముగా
భూగత యై భాగీరథి, భాగీరథకీర్తిభువనపంక్తుల నించెన్. 84
వ. అని యిట్లు గంగావతరణంబును భగీరథుమాహాత్మ్యంబును రోమశుండు సెప్పిన విని ధర్మజుం డనుజసహితుం డై యరిగి నందయు నపరనందయును ననుమహానదులయందు గృతస్నానుం డై హేమకూటంబున నుపలంబులవలన వెలువడు దహనంబున నాహూతంబు లై వచ్చుమేఘంబులనుజూచి విస్మయం బంది దాని విధం బడిగిన వానికి రోమశుం డి ట్లనియె ఋషభకూటంబున ఋషభుం డను ముని [3]యతికోపనుం డై యెవ్వరు పలికిన నపుడె యుగ్రానలాకారుం డై యుపలంబులవలన వెలువడుమేఘంబులం బిలిచి వారల వారించు దానం జేసి తపోదానధర్మశమదమరహితు లైనజనుల కది దురారోహంబు దేవతలు దేవదర్శను లై నఋషులు నమ్మునిం జూడ వత్తు రిందు దేవఋషులు యజ్ఞంబు సేసిన యజ్ఞభూములందుఁ గుశాకారంబు లైన దూర్వాంకురంబులు యూపాకారంబులైన వృక్షంబులుఁ గానంబడు ననిన నాపుణ్యతీర్థంబున స్నానంబుసేసి యరుగుచున్నధర్మరాజునకు రోమశుం డి ట్లనియె. 85
క. ఇది విశ్వామిత్రునియా, శ్రమ మిది కౌశికి యనంగఁ బరఁగిన యది య
ల్లది ఋశ్యశృంగుఁ డనుముని,ప్రాద మనవుడు ధర్మతనయుఁ డమ్ముని కనియెన్.

1 గప్పి సంభ్రమమహా. 2 శేఖరులు నచ్చెరు (వడి)పడి, చూడంగ హరుజటాజూటసమితి, యం దుండి...కవతరించి ... దూతచే వి,నీత యై. 3 యతికోపనుం డిం దెవ్వరు.

—రోమశుఁడు ధర్మజునకు ఋశ్యశృంగుచరిత్రము సెప్పుట.—

వ. ఋశ్యశృంగుం డనుమునిజన్మంబును దచ్చరితంబును విన వలయు నది యె ట్లని యడిగిన రోమశుం డిట్లనియెఁ దొల్లి కశ్యపపుత్త్రుం డగువిభాండకుం డనుముని వరుం డఖండితబ్రహ్మచర్యంబునం దపంబు సేయుచు నొక్కనాఁ డొక్కమడువున నీళ్లాడు చున్నయవసరంబున. 87

క. సురుచిరసురూపగుణనుం, దరి యూర్వశి యనులతాంగి తద్దర్శనగో
చర యగుడు నపుడ రేత, స్ఖలనం బమ్మునికి నయ్యెఁ గామకృతమునన్. 88

వ. అయ్యమోఘవీర్యంబుతో మిశ్రం బయిన జలంబు నొక్కదుప్పిపెంటి మృగంబు ద్రావి గర్భంబు దాల్చిన నందు ఋశ్యశృగుం డనుకుమారుండు జన్మించి తండ్రినిం దదాశ్రమంబునుంగానియెండెఱుంగక ఘోరతపంబుసేయుచున్నంత.

తే. బలియుఁ డంగాధిపతి రోమపాదుఁ డనఁగ, ధరణిఁ బరఁగినవీరుండు దనపురోహి
తాపరాధకృతమున బ్రాహ్మణులచేత, విడువఁబడినఁ దన్మహి కనావృష్టియయ్యె.

వ. దానికి వెఱచి యాతండు బ్రాహ్మణులఁ బరమభక్తి నుపాసించి యీయనావృష్టిదోషం బేమికారణంబున నయ్యె దీనికిం దగినప్రతీకారం బెద్ది యని యడిగిన వానికిం బ్రసన్నులై బ్రాహ్మణు లి ట్లనిరి. 91

క. కడు దర్పితుఁ డని నిన్నుఁ, విడిచిరి బ్రాహ్మణులు వారు [1]విడుచుడు నమరుల్
విడిచిరి దానన వర్షము, దడసె భవద్దేశమునకు ధరణీనాథా. 92

ఉ. శాంతుఁడు ఋశ్యశృంగుఁ డనుసన్ముని యున్నయెడన్ ధరిత్రికిన్
సంతతవర్షణం బగు భృశం బగునట్టివరంబు దొల్లి వృ
త్రాంతకుచే దయం బడసె నమ్ముని గావున ఋశ్యశృంగు వే
[2]దాంతనువేది రాఁ బనుపు మంగమహీశ్వర నీదునేర్పునన్. 93

వ. అనిన విని రోమపాదుండు దనచేసినబ్రాహ్మణావమానంబునకుం దగినప్రాయశ్చిత్తంబుఁ జేసి బ్రాహ్మణవచనంబున నపుడ బుద్ధిమంతులతో విచారించి విదగ్ధవేశ్యాంగనలం బిలువం బంచి మీనేర్చువిధంబుల ఋశ్యశృంగుం బ్రబోధించి యిట తోడ్కొని రం డని పంచిన. 94

క. ఆవేశ్యాజను లధికర, సావహభక్ష్యములు విలసదనులేపనమా
ల్యావళులుఁ గొనుచు నరిగిరి, నావాశ్రమమునకు నమరనారుల లీలన్. 95

వ. అట విభాండకుండును యథాకాలం బగ్నిహోత్రంబు వేల్వం దనపుత్త్రుఋశ్యశృంగు సమర్పించి వన్యఫలాహరణార్థంబు వనంబున కరిగినయవసరంబున నందొక్కజరద్వేశ్య దనకూఁతు నభినవయౌవనవిలాసవిభాసిని నమ్మునిపుత్త్రుపాలికిం బుచ్చిన దానిం జూచి ఋశ్యశృంగుండు సంభ్రమంబున. 96

1 విడిచిన ... దడశె భవ. 2 దాంతనివేది; దాంతిమవేది ... నేర్చునేర్పునన్; నేర్చురూపునన్,

ఋశ్యశృంగుఁడు వేశ్యను మునికుమారునిఁగా భావించుట.

మధ్యాక్కర. ఎందుండి వచ్చితి ఋషికుమార యే నెన్నఁడు నిట్టి
సుందరాకారు మునిసుతు నేఁ దొల్లి చూచి యెఱుంగ
నిం దుండు మీవని కృష్ణమృగచర్మ కృతకుశాసనము
నం దుండఁగాఁ బనిచె ఋషి యనుబుద్ధి నత్తన్వి ప్రీతి. 97

వ. మఱియు నర్ఘ్యపాద్యాదివిధులను వన్యస్వాదుఫలదానంబులం దాని కతిథిపూజ సేయ నున్న నది యమ్మునివరున కిట్లనియె. 98

క. మాయాశ్రమ మిందులకుఁ, న్యాయనిధీ మూఁడుయోజనంబులు గల దేఁ
బోయెద నీవును విజయం, చేయుమ యందులకుఁ జెలిమి సేయుము నాతోన్.

వ. అట్లని నీచేత సత్కారంబు గొందు ననిన ఋశ్యశృంగుం డట్లు సేయుదు నని దాని నాతిథ్యవిధానంబునం బూజించి తనకు దానియిచ్చినదివ్యగంధమాల్యంబులును సరసభక్ష్యపానంబులును విచిత్రవస్త్రంబులుం బరిగ్రహించిన నదియును.

క. మునిముందటఁ గందుకన, ర్తనమృదుగీతములయందుఁ దనకౌశల మె
ల్లను జూపి విరచితాలిం, గన యై మునిపతికి ముదము గావించె మదిన్. 101

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుం బ్రబోధించి వేశ్యాపుత్త్రి యరిగిన దానిపోయినవలను సూచుచు ఋశ్యశృంగుం డగ్నిహోత్రంబు వేల్వక మఱచి విపరీతబుద్ధి యై యున్న నంత నడవినుండి వన్యఫలంబులు గొనివచ్చి విభాండకుండు గొడుకుం జూచి యిట్టేల చింతాపరుండ వై యగ్నిహోత్రంబు వేల్వక కాలాతిక్రమణంబు సేసె దనినఁ దండ్రికి ఋశ్యశృంగుం డిట్లనియె. 102

సీ. కాంచనవర్ణుండు గడురూపవంతుండు, [1]గమ్మనిజడలతో ఘనము లగుచు
ననయంబు వట్రువ లగు రెండుపిండంబు, లురమున విలసిల్లు చుండ నఱుత
వెలుఁగుచు జపమాల వ్రేలంగ నున్నవ, నడుమును వడఁకంగ నడచునపుడు
కలహంసకూజితకలనాద మెసఁగ నా, పాలికి నేఁ డొక్కబ్రహ్మచారి

ఆ. వచ్చి పోయె వానివదనంబువలన వె, ల్వడుసుగంధిమధురభాషితంబు
పోలుచు వినఁగ సమదపుంస్కోకిలాలాప, చారు వగుచు హృదయసమ్మదముగ.

క. ఆఋషికుమారుకట్టిన, చీరలు నతిమృదులములు విచిత్రములు మనో
హరము వానిబృహత్కటి, భారమునం దొక్కకనకపట్టము [2]వెలుఁగున్. 104

క. పవన[3]సమీరితమధుసం, భవవివిధప్రసవసౌరభముఁ బోలి ముని
ప్రవరునితనువునయం దు, ద్భవ మై రమ్య మయి సౌరభము విలసిల్లున్. 105

వ. మఱియు నక్కుమారుం డొక్క యెఱ్ఱనిఫలంబు దనదక్షిణపాణితలంబున నం

1 కమ్మనియొడలితో ... నిం దొక్క బ్రహ్మ ... సుగంధ మధుర భాషణంబు ; సబంధమధురభాషణముల,పోలుపు వినఁగ. 2 వ్రేలుఁ. 3 సమీహిత...వొలుచు ముని...దేహంబున ను, (మృదుతనువునఁ ద) ద్భవ మై యతిహృద్య సౌరభము.

దండ చఱచుచు నది నేలం బడి యెగయం బోయినవలనికి వ్రాలుచు వాతా
వధూతం బైనబాలవృక్షంబునుం బోలె నొప్పు చున్న నమ్మునిపుత్త్రునందు
నాహృదయంబు దద్దయుం దగిలినయది. 106

ఉ. నన్నను గౌఁగిలించుకొని నావదనంబునకున్ నిజాస్య మా
సన్నముఁ జేసి యొక్కమృదుశబ్దము [1]సేసె మనోహరంబుగా
నెన్నఁడు నట్టిశబ్దము మునీశ్వర మున్ విని యే నెఱుంగ న
య్యన్నువబ్రహ్మచారిముఖ మంబురుహంబుసమంబు సూడఁగన్. 107

వ. నాయిచ్చినవన్యస్వాదుఫలంబు [2]లాదరించి యారగింప కమ్మునికుమారుం డమృ
తోపమానంబు లైనఫలంబులు నతిమధురంబు లైనపానీయంబులు నాకునిచ్చిన
నుపయోగించితి నట్టిరసవిశేషంబులు యేను మున్నెన్నఁడు రుచియించుటలేదు
మఱియును. 108

క. తనచేతి[3]పుష్పములఁ జ, ల్లిన నంతటఁ జెదరి యవి యళిప్రకరనిషే
వన మొప్పు నున్నయవి యి, వ్వనకుసుమములట్లు గావు వరగంధంబుల్. 109

వ. నాకు నమ్మునిపుత్త్రునాశ్రమంబునందు వానితో నొక్కటఁ దపంబు సేయుచుండ
నిష్టం బనినఁ గొడుకుపలుకులు విని విభాండకుండు విస్మితుండై తపస్వులతపంబు
లకు విఘ్నంబులు సేయ ననేకరూపు లయి రాక్షసులు వనంబునం గ్రుమ్మరుచుండు
దురు [4]తజ్జనదత్తంబు లయినపానీయంబు లపేయంబు లతిసుగంధు లయినకుసు
మంబులు మునులకు వర్జనీయంబు లని కొడుకుం బ్రబోధించి యెప్పటియట్ల వన్య
ఫలంబులు దేర నరిగిన. 110

క. చనుదెంచి తరుణిమునినం, దనుచిత్తంబునకు వైకృతముఁ జేసె విలా
సినులసహాలాప సహా, సన సహయానములు [5]బంధసమములు గావే. 111

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగుండు విలాసినీమోహితుండయి తండ్రి కెఱింగింపక [6]స్వచరితం
బయినతనయాశ్రమంబువిడిచి మనుష్యయోగంబునం దగిలి యక్కోమలిపిఱుం
దనచని యంగదేశంబు సొచ్చి యందు రోమపాదునాదేశంబున రాజాశ్రయం
బనుభవనంబున నుండునంత. 112

మత్తకోకిలము. [7]అమ్మునీశునివాసశక్తిఁ దదంగదేశమునందు మే
ఘమ్ము లెల్ల వలంకులం గడుఁ గ్రమ్మి సర్వజనప్రమో
దమ్ముగాఁ బ్రభవద్బృహజ్జలధార లొప్పఁగ వృష్టిఁ జే

---

1 సెప్పె. 2 లాదరింపక; లుపయోగింపక ; లారగింపక. 3 పుష్పములఁ జల్లిన; పుష్పము లు సల్లిన...యవి యలిప్రకరము మూఁగిన నొప్పుచున్న మఱి యి,వ్వన...వరగంధములన్. 4 సజ్జనదుస్తరంబులై యసజ్జనదత్తంబులై రసవంతంబు లైన పానంబు లపేయంబు. 5 సింధుసమములు గావే. 6 సుచారిత్రం బైన.....పుష్యయోగంబు; పుణ్యయోగంబు. 7 అమ్మునీంద్రు...(లెల్ల గెలంకులన్) లెల్ల గణంగి గ్రక్కునఁ గ్రమ్మినన్ గడుసర్వమో...బ్రపతద్బృహజ్జల.

సె మ్మహానదుల్ మహాసరసీవరంబులు నిండఁగాన్. 113

వ. ఇట్లు ఋశ్యశృంగు [1]నాగతంబున నంగవిషయంబున నవగ్రహదోషంబు నిరస్తం బైన సంతసిల్లి రోమపాదుండు తనకూఁతు శాంత యనుదాని నత్యంతకాంతి మతి నమ్మునివరునకు వివాహంబు సేసి. 114

క. అనుభోగయోగ్యములుగా, ధనరాసులు భూషణములు దాసీనివహం బును గాంచనమయశయ్యాసనములు [2]ముని కిచ్చె హృదయసంతోషముగాన్.

విభాండకుఁడు ఋశ్యశృంగుని వెదకుచు వచ్చుట.

వ. మఱియు గోసహస్రంబు లనేకంబు లిచ్చి గోకులసంకులంబుగా ఘోషంబులు దేశంబుల నెల్ల నిలిపి నిత్యసత్కారంబుల ఋశ్యశృంగునకుఁ బ్రియంబు సేయుచుండె నంత నట విభాండకుండు దనయాశ్రమంబునఁ గొడుకుంగానక యెల్ల దేశంబులు రోయుచు నంగదేశంబునకు వచ్చి గోగణసంకీర్ణం బైనయొక్కఘోషంబునందు గోపసత్కృతుండై యొక్కదివసంబు వసియించి యిది యెవరి ఘోషం బని గోపాలకుల నడిగిన వార లి ట్లనిరి. 116

క. యతినాథ వినవె యిది నీ, సుతుఘోషం బిదియ కాదు చూడ ననేకా యుతఘోషంబులు గల వు, న్నతగుణునకు ఋశ్యశృంగునకు నిద్ధరణిన్. 117

వ. అనినవిని విభాండకుండు సంతసిల్లి ఋశ్యశృంగుతోఁబుట్ల విశ్రమించుచు రోమపాదుపురంబునకు వచ్చి యందు శాంతాసహితుం డైన ఋశ్యశృంగుం జూచి సంతుష్టహృదయుం డై తనకొడుకుం గోడలిం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబున కరిగె నందు వసిష్ఠున కరుంధతియు నగస్త్యునకు లోపాముద్రయు ముద్గలునకు నాలాయిని యైనయింద్రసేనయుంబోలెఁ దనకుఁ బరమభక్తియుక్తయై శాంత పరిచర్య సేయుచుండ ఋశ్యశృంగుండు సుఖం బుండె నని చెప్పిన నాకాశికప్రాదంబున నందఱు నభిషిక్తులై యేనూఱుమహానదులసమాగమస్థానంబయినగంగాసాగరసంగమంబుఁ జూచుచు సముద్రతీరంబునం జని కళింగదేశంబున వైతరణి యను మహానదిం గని రంత రోమశుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 118

క. మునిదేవవరులు యజ్ఞము, లొనరించిరి తొల్లి దీని యుత్తరతీరం బున నిది పుణ్యాస్పద మై, తనరును యజ్ఞావభృథశతస్నానములన్. 119

వ. మఱియు సకలయజ్ఞంబులయందును బ్రశస్తం బయినపశుభాగంబు పశుపతికి దేవతలును ఋషులు నిందుఁ గల్పించి రీతీర్థం బాడినవారు దేవయానగతు లగుదు రనినం గృష్ణాసహితుం డై ధర్మతనయుండు దమ్ములుం దానును వైతరణీస్నానంబు సేసి రోమశుం జూచి మునీంద్రా నాకు భవత్ప్రసాదంబున నఖిలలోకంబులుం [3]గాననయ్యె వైఖానసుల వేదాధ్యయనశబ్దంబులు విననయ్యె ననిన విస్మితుం

1 నను గ్రహంబున...సంతసిల్లి యంత రోమపాదుండు. 2 దగ నిచ్చె. 3 గనంబడియె... వినంబడియె ననిన.

డై రోమశుండు వైఖానసులనివాసం బిందులకు ముప్పదివేల యోజనంబులు
గలదు వారలయధ్యయనశబ్దంబులు వింటివి గావున నీవు దివ్యుండ వంచు నరిగి
యనవరతఫలాలంకృతం బైన యొక్కవనంబు గని యిట్లనియె నిందుఁ దొల్లి
స్వాయంభువుం డైనవిశ్వకర్మ యజ్ఞంబు సేసి. 120

క. దక్షుఁ డయి యజ్ఞదక్షిణ, దక్షిణభూభాగమెల్లఁ దా నిచ్చె నశే
షక్షితిధరవనములతోఁ, నక్షయ[1]గతిఁ గశ్యపునకు నార్త్విజ్యమునన్. 121

వ. దాని కలిగి భూదేవి గశ్యపునకుం బట్టీక రసాతలంబునకుం [2]బోయినఁ దత్ప్రసా
దార్థియై కశ్యపుం డుగ్రతపంబు సేసినం బ్రసన్నయై భూమిదేవి నీరిలోనుండి
వెలువడి వేదిరూపంబునం గశ్యపునకుఁ బొడసూపె నవ్వేది యిది సుమ్ము దీని నె
క్కినవారు వీర్యవంతు లగుదు రీమంత్రంబున దీని నెక్కుండు పెఱనాఁ డిది దా
వీక సముద్రంబు సొచ్చు నని యగ్నిర్మిత్రో యోని యనునివి యాదిగాఁ గలమం
త్రంబు లుపదేశించిన. 122

క. అనుజులుఁ దానును మునిశా, సనమున నవ్వేది యెక్కి సమధికవీర్యం
బున నొప్పె బ్రాహ్మణులదీ, వన లెసఁగఁగ ధర్మసుతుఁడు వాసవలీలన్. 123

క. ధరణీసురవరమునిగణ, పరివృతులై యరిగి కనిరి పాండవులు వియ
చ్చర[3]సేవితబంధురసుం, దరకందర మగుమహేంద్రధరణీధరమున్. 124

వ. అందులమహాతపోధనులకు నమస్కారసత్కారంబుల మనఃప్రియంబు సేసి ధర్మ
రాజి ట్లనియె. 125

తే. పరమమునులార యిగ్గిరిఁ బరశురాము, శుభచరిత్రుని మీ రెప్డు సూతు రట్టి
యమ్మహాభాగుమీచూచునవసరంబు, నందు మాకును జూడంగనమరునొక్కొ.

వ. అనిన నమ్మునిసంఘంబులోన రామానుచరుం డయినయకృతవ్రణుం డనుముని
ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 127

తే. ధర్మతనయ మీరాక ముందరయెఱుంగు, జామదగ్న్యుండు నిర్మలజ్ఞానదృష్టి
ననఘ యెల్లి చతుర్దశి నమ్మహాత్ముఁ, జూతు రిమ్మును[4]లీవును జూడు మిచట. 128

వ. అనిన ధర్మతనయుండు మహేంద్రంబున నారాత్రి వసియించి యకృతవ్రణు
నిట్లని యడిగె. 129

క. భువన[5]స్తుత్యుం డగుభా, ర్గవుచరితము వినఁగ నాకుఁ గడుఁ గౌతుకగా
రవ మైనది దాని ముని, ప్రవర యెఱింగింపు కర్ణపథరమ్యముగాన్. 130

అకృతవ్రణుఁడు ధర్మరాజునకుఁ బరశురామునిమహిమ సెప్పుట.

వ. అని ధర్మరాజునకు నకృతవ్రణుం డిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి కన్యాకుబ్జంబున గాధి

---

1 మతిఁ. 2 సొచ్చిపోయినఁ...లేనినాఁ డిది త్రోవయీక సముద్రంబు సొచ్చునని 'మిత్రావరుణౌ'తి యను నివి. 3 నిర్జరసేవిత సుం. 4 లిందఱుఁ జూడు (మీవు) మిందు. 5 జనస్తుతుఁ డగు ...గౌతుకమై, తివిరినది మది మునీంద్ర, ప్రవర.

యను రాజుకూఁతు సత్యవతి యను దాని భృగుపుత్త్రుం డగుఋచీకుం డను మహామునివివాహార్థి యై గాధి నడిగిన నమ్మునివరునకు వాఁ డి ట్లనియె. 131

సీ. ఒక్కకర్ణంబు నీలోత్పలశ్యామ మై, తను వెల్ల శశిహంసధవళ మైన
యుట్టిగుఱ్ఱములు వే యిక్కన్య [1]కుంకువ, ట్లీ నోపు దేని మునీంద్ర దీని
నమరంగఁ బెండిలి యగు మిది మాకుల, ధర్మంబు నావుడుఁ దరుణిఁ బెండ్లి
యగువేడ్క భార్గవుఁ డప్పుడ వరుణేంద్రు, పాలికిఁ జని వానిఁ బడసి తెచ్చె

ఆ. నవనినాథ గంగయందుఁ గన్యాకుబ్జ, పురవరంబునందుఁ బుట్టె నట్టి
హయసహస్రమమల మై నాఁటఁగోలెను, నశ్వతీర్థ మనఁగ నయ్యె నదియు.

వ. ఋచీకుండును గాధికి నిచ్చానమంబు లైనహయంబుల నిచ్చి వానికూఁతు సత్యవతిం బాణిగ్రహణవిధిం బరిగ్రహించి సుఖం బున్నఁ గన్యాకుబ్జంబునకు భృగుండు వచ్చి వారలచేతం బూజితుం డై కొడుకునుం గోడలిం జూచి సంతసిల్లి యొక్కనాఁడు కోడలి కి ట్లనియె. 133

క. లలితాంగి యేను నీగుణ, ముల కతిహృష్టుండ నైతి ముద మొనరఁగ ని
మ్ముల నిచ్చెద వేఁడుము నీ, [2]వలచువరం బనిన సత్యవతి యి ట్లనియెన్. 134

వ. దేవా నీప్రసాదంబున నాకొక్కకొడుకును మజ్జనని కొక్కకొడుకు నుదయింపవలయు నని మ్రొక్కినం గరుణించి భృగుండు నీకోరినయట్ల యగు ఋతుస్నాతలయి నీవు మేడిమ్రానిం గౌఁగిలింపుము నీజనని నశ్వత్థంబుఁ గౌఁగిలింపు మనుమనిన నయ్యిద్దఱుఁ దదాలింగనవిపర్యాసంబు సేసిన నెఱింగి భృగుండు గోడలికి ట్లనియె. 135

ఉ. పుత్త్రుఁడు నీకు బ్రహ్మకులపూజ్యుఁడు పుట్టియు వాఁడు దారుణ
క్షత్త్రచరిత్రుఁ డై పరఁగు [3]సత్త్వమునన్ మఱి నీసవిత్రికిన్
క్షత్త్రియుఁ డుద్భవిల్లియు నఘక్షయకారణుఁడున్ మహాతపః
పాత్త్రుఁడు నై ధృతిం బడయు బ్రాహ్మణభావము భూరితేజమున్. 136

వ. అనిన సత్యవతి కృతాంజలి యై [4]క్షత్త్రియభారంబు దనపుత్త్రునకుం గాక పౌత్త్రునకగునట్లుగా శ్వశురువలన వరంబు వడసి కతిపయకాలంబునకు గర్భిణి యై.

క. ఆదిమునిచరితుఁ బడసెఁ బ్ర,సాదసమన్వితు సుపుత్త్రు జమదగ్నిఁ [5]జతు
ర్వేదంబులయందు ధను, ర్వేదమునందును నతిప్రవీణు మహాత్మున్. 138

వ. ఆజమదగ్ని ప్రసేనజితుం డనురాజుకూఁతు రేణుక యనుదాని వివాహం బయి దానియందు [6]రుమణ్వత్సుషేణ వసు విశ్వావసు రాము లనువారి నైదుగురు గొడుకులం బడసి వనంబున నుగ్రతపంబు సేయుచు నొక్కనాఁడు వన్యఫలం

1 కుంకువ, యీ నోపు. 2 వలచిన వర మనిన. 3 గర్వమునన్; గర్భమునన్. 4 క్షత్త్రియాచారంబు. 5 బ్రియా, సాదకుసద్బుద్ధి జతు, ర్వేదంబులయందు గడుఁ బ్రవీణు. 6 రుమణ్వత్సుషేణ విశ్వావసు రాము లనువారి నల్వురు గొడుకులం.

బులు దేరం గొడుకులు వోయిన రేణుక వారిపిఱుందన పోయి యొక్కసరోవ
రంబునందు సభార్యుం డయి జలక్రీడ లాడుచున్నవాని మార్తికావతవతి యగు
చిత్రరథుం డనురాజుం జూచి కామమోహిత యై వ్యభిచరించిన దానిదుశ్చరి
తం బెఱింగి జమదగ్ని కోపోన్మాదపరవశుం డై. 139

క. తనయుల నలువురఁ గ్రమమునఁ, బనిచెఁ జమదగ్ని దనదుభార్య వధింపన్
జననీఘాతము పాతక, మని వారలు వలుక కుండి రవ్యవసితు లై. 140

క. కడు నలిగి యమ్మునీంద్రుఁడు, గొడుకులకును శాప మిచ్చె ఘోరాటవిలో
జడమతి మృగపక్షులయి, ట్లుడుగక యజ్ఞానవృత్తి నుండుం డనుచున్. 141

వ. మఱియు నిశితపరశుహస్తు రాముం జూచి దీని వధియింపు మని జమదగ్ని
పంచిన వాఁడు గురువచనంబునం దల్లిం దత్క్షణంబున వధియించిన. 142

క. శమితనిజక్రోధుండై, జమదగ్ని దనూజుసాహసమునకుఁ దనవా
క్యము లంఘింపమికిఁ బ్రసన్నమనస్కుండై తనూజునకు ని ట్లనియెన్. 143

వ. నావచనంబున నతిదుష్కరంబైనకార్యంబు సేసితి నీ కిష్టంబైనవాని నెల్లను వేఁడు
మిచ్చెద ననిన రాముండు సంతుష్టహృదయుం డై మదీయజనని జీవించియుం
డను [1]దద్వధదోష నిష్కృతియు సహోదరులు శాపవిముక్తు లయి యెప్పటి
యట్లయుండను సమరంబుల నాకప్రతిహతశక్తియు దీర్ఘాయువుం గాఁ బ్రసాదిం
పుండని తండ్రివలనం దనయభిమతంబులు వడసి యుండునంతఁ గొండొకకా
లంబున. 144

చ. అమితబలుండు హైహయుఁ డహర్పతితేజుఁ డజేయబాహువి
క్రముఁడు సహస్రబాహుఁ డనఁ గా విదితుం డగు వాఁడు తద్వనాం
తమున మృగవ్యఖిన్నుఁ డయి తా జమదగ్నిమహామునీంద్రునా
శ్రమమున కేఁగుదెంచె బహుసైన్యముతో నధికశ్రమార్తుఁ డై. 145

వ. అందు మునివరుచేతం బూజితుం డయ్యును వాఁడు దనరాజ్యమదంబున మెచ్చ
క యయ్యాశ్రమవాసుల [2]కవమానంబు సేసి యందుల వృక్షంబు లెల్ల విఱిచి జమ
దగ్నిహోమధేనువును దరుణవత్సంబుతోఁ గట్టి కొనిపోయిన నప్పు డవ్వనంబు
ననుండి సమిత్కుశఫలంబులు గొని వచ్చినరామునకు జమదగ్ని యి ట్లనియె.

క. వినవయ్య కార్తవీర్యుఁడు, మనధేనువుఁ బట్టికొని [3]సమర్థుం డయి పె
ల్చన పోయె నేమి సేయుద, మనవుడు రాముండు విని మహాక్రోధమునన్.

క. గురువచన[4]బోధితుండై, సరభసగతి వానిపిఱుఁదఁ జని తద్బలమున్
శరవృష్టి ముంచి చంపెన, పరిమితలయకాలమేఘపటలము పోలెన్. 148

వ. మఱియును. 149

1 దద్ద్రోహ నిష్కృతియు ... నాకప్రతిహతప్రతాపశక్తియు. 2 బాధించి యపకారంబు సేసి. 3 సమర్థత మెయిఁ బెల్చన. 4 చోదితుం డై.

పరశురాముఁడు కార్తవీర్యునిఁ జంపుట.

చ. బలిమి నశేషలోకపరిభావిమహాద్భుతశౌర్యసంపదం
బొలుచుసహస్రబాహుకరముల్ గులిశాతినిశాతబాణధా
రల నతివీరుఁడై తునిమి రాముఁ డరాతులకున్ భయంబుగాఁ
గలహములోన వాని నతిగర్వితుఁ జంపెఁ బరాక్రమోన్నతిన్. 150

వ. అంతం గార్తవీర్యునిపుత్త్రులు బద్ధవైరులై రామరహితం బయినజమదగ్న్యాశ్ర
మంబునకు వచ్చి యందు. 151

మ. మునులం దిట్టుచుఁ బుష్పవృక్ష[1]తతు లున్మూలించుచుం గ్రూరులై
యనవద్యున్ జమదగ్నిఁ బట్టి బలిమిన్ హారామ హారామ యం
చును నాక్రోశము సేయు చుండఁగ మునుల్ శోకింప ధర్మాత్ము న
మ్మునిముఖ్యున్ వధియించి రాగ్రహమునన్ మోహాంధులై హైహయుల్. 152

చ. వఱలఁగ రాముఁ డంత ననవద్యుఁడు వచ్చి బహుప్రలాపయై
యఱచుచు నున్నతల్లిని గృతాంతవశస్థితుఁడైనతండ్రి [2]న
త్తఱిఁ గని తీవ్రశోకపరితాపహతుం డయి తత్ప్రకారమం
దెఱిఁగి ముహూర్తమేనియు సహింపఁగ నోపక కోపదీప్తుఁడై. 153

చ. అనఘు[3]ననాతతాయి గరుణాత్ముఁ బ్రశాంతుని దాంతు నిమ్మహా
మునివరుఁ జూచి చూచి యధముల్ వధియించిరి దీనఁ జేసి దు
ర్జను లగు చున్న క్షత్త్రియులఁ జంపుదు నంచుఁ బ్రతిజ్ఞ సేసె భూ
వినుతుఁడు జామదగ్న్యుఁ డతివీరుఁడు లోకభయంకరాకృతిన్. 154

వ. ఇట్లు కృతప్రతిజ్ఞుండై క్షత్త్రియుల నెల్ల వధియించి దిగ్దంతిదంతార్గళాఘాట మ
హీచక్రంబు సాధించి విహితవివిధాధ్వరుండై కశ్యపునకు నార్త్విజ్యదక్షిణగా నఖి
లభూవలయంబు నిచ్చి నిస్సంగుండై మహేంద్రపర్వతంబునం దపోనిత్యుండై
యున్నవాఁడని పరశురాముచరితంబు సెప్పిన విని ధర్మజుం డనుజబ్రాహ్మణసహి
తుండై మునిగణోపదేశంబునం జతుర్దశినాఁడు పరశురాముం జూచి పరమ
భక్తిం బూజించి తత్ప్రీతిపూజితుండై దక్షిణదిక్కునకుం జని. 155

క. [4]భూవినుతంబై త్రిభువన, పావనమై త్ర్యంబకప్రభవమైనజలౌ
ఘావలిఁ బవిత్ర మగుగో, దావరిఁ బుణ్యనదిఁ గనియె దక్షిణగంగన్. 156

శా. గోదేవక్షితిదేవభక్తిపరుఁడై గోదావరీస్నాతుఁడై
గోదానంబులు [5]హేమదానములుఁ బెక్కుల్ రత్నదానంబులున్
భూదేవోత్తమపూజ సేయుచు జగత్పూజ్యుండు ధర్మాత్మజుం

---

1 తతి నిర్మూలించుచున్...రాగ్రహమహామో. 2 నొ, క్కొఱఁ(ను, క్కొఱఁ) గని తీవ్రశోకపరిఖేదహతుం...సహింపక నంతక. 3 నవీతరాగుఁ. 4 భూవిదితం బై...జలౌ, ఘావలిఁ బ్రశస్త మగు. 5 భూమిదానములు.

డాదిత్యాభుఁ డనేకతీర్థశతసేవా[1]సక్తపుణ్యాత్ముఁ డై. 157

వ. ద్రవిళదేశంబున నగస్త్యతీర్థం బాడి యందుఁ దొల్లి యర్జునుచేసినగోసహస్రదానాదివివిధదానంబులు విని వానిం బ్రశంసించుచుం జని శూర్పాకారం బనుతీర్థంబునం బర్వతోత్సేధం బయినపరశురామవేదిం గనిసముద్రతీరంబునకుం జని ప్రభాసతీర్థంబునం బండ్రెండు దినంబులు పంచాగ్నిమధ్యంబునం బవనాంబుభక్షుకుండై ధర్మజుండు దపంబు సేసిన. 158

ఆ. దాని నెఱిఁగి రామ దామోదరులు వృష్ణి, వరులతోడఁ బ్రీతి నరుగుదెంచి
కనిరి సకలతీర్థ గమన[2]పథక్లేశ, కృశులఁ బాండుసుతుల విశదయశుల. 159

క. చీరాజినధారుల నవి, కార[3]తపోయుతులఁ జూచి కడు దుఃఖితులై
వారిజదళాక్షి ద్రౌపది, నూరార్చి రుదారహితమృదూక్తుల నొప్పన్. 160

వ. వారికి ధర్మతనయుండు దమవనవాసతీర్థగమనాయాసంబును నర్జునుదివ్యాస్త్రలాభంబును నింద్రునొద్ద నాతనియునికియుం జెప్పిన విని రాముండు గృష్ణాదులైనవృష్ణివరుల కిట్లనియె. 161

సీ. మతిహీనుఁడై తన [4]సుతునిపల్కులు విని, ధృతరాష్ట్రుఁ డీపాండుసుతులఁ బాప
భీరుల నపగతధారుణీరాజ్యులఁ, జేసి యుగ్రారణ్యవాసగతులఁ
గావించె నిది ధర్మువే విచారవిహీనుఁ, డయ్యె భీష్మాదులు నెయ్య మమర
వారింపఁగా దీని నేరర దృఢసత్య, రతులకు దేవనిర్మితుల కహిత
ఆ. మాచరించుచున్న నీచదుర్యోధనా, దులకు వర్ధనమును నలఘులైన
పాండునందనులకు దండితారుల కవ, ర్ధనము నిట్లు సేయఁ దగునె విధికి. 162

క. ధరణీతలంబు నిర్ధా, ర్తరాష్ట్రముగఁ జేసి యనఘు ధర్మైకధురం
ధరు ధర్మతనూజు వసుం, ధర కధిపతిఁ జేయకుండఁ దగునే మనకున్. 163

వ. అనిన బలదేవునకు సాత్యకి యిట్లనియె. 164

చ. అనుపమశౌర్య[5]వంతుల రనంతబలాఢ్యుల రీవు నీజనా
ర్దనుఁడును సాంబసారణులు దర్పకవీరుఁడు నుండఁ బాండునం
దనులు సుయోధనాదులకృతంబున నిట్టు లనాథు లట్ల యి
వ్వనమున నుండఁగాఁ దగునె వన్యఫలాశను లై విహీను లై. 165

తరలము. అహితచిత్తవిదారణక్రియ లందుఁ బ్రౌఢములై జగ
త్కుహర మంతయు మ్రోయుచుండఁగ ఘోరయాదవసైన్యస
న్నహనదుందుభినాదముల్ గగనంబు దిక్కులు నిండ దు
స్సహము లయ్యెడు ధార్తరాష్ట్రుల సైన్యవీరభటాలికిన్. 166

మ. ఘనమై నీపృథుబాహులాంగలముఖాఘాతంబుతోడన్ జనా

1 స్నాన. 2 పదక్లేశ ; పరిక్లేశ; 3 తపోయశులఁ. 4 సుతులపల్కులు... నెయ్య మురివి... దేవసమ్మితుల. 5 వంతులు ననంతబలాఢ్యులు నీవు.

ర్ధనశార్ఙ్గచ్యుతసాయకావలియుఁ గందర్పేషుజాలంబు నీ
యనిరుద్ధోగ్రశిలీముఖాలియు మదీయాస్త్రౌఘముల్ ధార్తరా
ష్ట్రనికాయోత్తమకాయఖండనపటిష్ఠం బయ్యెడుం బోరిలోన్. 167

వ. కేకయ సృంజయ పాంచాలవృష్ణిభోజాంధకవీరులుం గృష్ణానుమతులయి యుద్ధంబున ధృతరాష్ట్రపుత్త్రులను భీష్మద్రోణకర్ణాదులను వధియింతురు ధర్మరాజు దమ్ములుం దానును సమయాబ్దంబులు సలిపి రాజ్యాభిషిక్తుం డగునంతకు నతిరథు నభిమన్యు నఖిలరాజ్యరక్షకుం జేసి యుండుద మనిన సాత్యకిపలుకుల కనుకూలుండయి వాసుదేవుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 168

ఉ. ఈతనిపల్కినట్ల ధరణీశ్వర నీరిపులన్ మహాబలో
పేతులఁ బోరఁ జంపుదు రభేద్యులు వీరలు మీకు [1]భూరిధా
త్రీతలరాజ్య మెల్ల నగుఁ దెల్లము నావుడు ధర్మనందనుం
డాతతకీర్తి యి ట్లనియె నమ్మురవైరికి సీరపాణికిన్. 169

ఉ. మీదయ మాకుఁ గల్గఁగ నమిత్త్రుల నోర్చుట యేమిపెద్ద ధ
ర్మోదయనిత్యబుద్ధులను నుత్తమకీర్తుల నొప్పు ద్రోణభీ
ష్మాదులసన్నిధానమున [2]నమ్మెయిఁ బల్కినపల్కు దప్పఁగాఁ
గా దని ధర్మనందనుఁడు గ్రమ్మఱిచెన్ యదువీరకోపముల్. 170

వ. యాదవులు పాండవుల వీడ్కొని పోయి రట పాండవులు [3]సోమమిశ్రితతోయమైనపయోష్ణియందుఁ గృతస్నాను లయి యున్న నందు ధర్మరాజునకు రోమశుం డి ట్లనియె. 171

క. మనుజేంద్ర దీనితీరం, బున భృగుఁ డనురాజు యజ్ఞములఁ జేసిన నం
దనిమిషపతి తృప్తుండై, దనుజుల [4]నోర్చెనటె ఘోరతరశస్త్రములన్. 172

వ. మఱియు నింద తొల్లి యాథూర్తరయసుం డైనగయుండు హిరణ్మయంబులయిన చషాలస్థాలీయూపచమసపాత్త్రీస్రుక్స్రువంబులును దేవస్థాపితంబులయిన యూపంబులు నొప్ప నే డశ్వమేధంబులు సేసి యసంఖ్యాతంబు లయినధనంబుల ఋత్విజులను సదస్యులనుం బూజించి సువర్ణమయగోధానంబు లనేకంబులు బ్రాహ్మణుల కిచ్చి యక్షయంబులయినయింద్రలోకసుఖంబులం బడసెఁ బయోష్ణియందు గృతస్నానులైనవారు దేవసాయుజ్యంబుఁ బడయుదు రని చెప్పుచుం జని నర్మదాస్నానంబుఁ జేసి వైదూర్యపర్వతంబుఁ గని రోమశుండు ధర్మరాజున కి ట్లనియె నిది త్రేతాద్వాపరసంధి యీసరోవరతీరంబు శర్యాతియజ్ఞప్రదేశంబు మఱియు నిందు భృగుపుత్త్రుం డయినచ్యవనుండు శర్యాతి యనురాజు కూఁతు సుకన్య యనుదాని వివాహం బయి వానియజ్ఞంబున నింద్రు నాద

1 భూతధా. 2 నప్పుడు పల్కిన; నట్టులఁ బల్కిన. 3 సోమశ్రవసనిస్స్రుతతోయ.
4 ఁదా నోర్చె ఘోర (ఁ దెగటార్చె పోర) తరసమరమునన్.

రింపక యాశ్వినుల సోమపీథులం జేసె ననిన నది యెట్లని యడిగిన ధర్మజునకు
సౌకన్యాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగా రోమశుం డి ట్లనియె. 173

రోమశుఁడు ధర్మజునకు సౌకన్యాఖ్యానంబు చెప్పుట.

క. ఇక్ష్వాకులనిసమీపంబునఁ, బెక్కగు వేలేండ్లు తపము భృగుసుతుఁడు గరం
బక్కజముగ నొనరించెను, [1]వెక్కసనియమమున నిరతవీరాసనుఁ డై. 174

క. అమ్ముని దేహము వల్మీ, కమ్మునఁ గప్పంగఁ బడి[2]నఘనవల్లీగు
ల్మమ్ములు పైఁ బ్రాఁకిన నన, యమ్మును నేర్పడక యుండె నవ్వనభూమిన్. 175

వ. అంతం బెద్దగాలంబునకు శర్యాతి యనురాజు దన చతుస్సహస్రదేవీనివహంబు
తోడఁ దత్సరోవరంబున విహరింప నరిగిన నాతనికూఁతురు సుకన్య యనునది
యిష్టసఖులతోఁ గ్రుమ్మరుచున్న నవ్వల్మీకంబునందు. 176

క. విద్యుల్లతాంగి భార్గవు, నుద్యన్నయనములు మెఱచు చున్నను విలస
త్ఖద్యోతద్యుతు లొకో యని, సద్యస్సంజాతబుద్ధిసంభ్రమ యగుచున్. 177

వ. అప్పు డప్పుట్ట గ్రొప్పించిన నలిగి నిమీలితనయనుం డై చ్యవనుండు శర్యాతి
సైన్యంబుల కెల్ల మూత్రపురీషనిరోధంబుఁ జేసిన నది దనసైన్యాపరాధంబున
నయ్యెఁ గావగ వాఁ డెల్లవారి నడిగి తత్కారణం బెఱుంగ నేరక చింతాప
రుం డై యున్నఁ దండ్రికడకు వచ్చి సుకన్య యి ట్లనియె. 178

తే. మిన్నమిడుఁగుఱు [3]లట్టులై మెఱసి రెండు
మెఱుఁగు లొకపుట్టలోనున్న నెఱుఁగ కేను
బుట్ట గ్రొప్పించి యారెంటి పొలుపుఁ గాన
కుడిగి వచ్చితి విస్మయపడి మనమున. 179

వ. ఈసైన్యనిరోధంబున కిది నిమిత్తం బగునో యనిన శర్యాతి యప్పు డాపుట్ట
యొద్దకు వచ్చి యందుఁ దపఃక్లేశంబున కృశత్వగస్థిభూతశరీరు నతివృద్ధు భార్గ
వుం గని నమస్కరించి యి ట్లనియె. 180

క. అమితం బగుమీతపముమ, హిమ యెఱుఁగక యిట్లు చేసె నిది దీని సహిం
పుము దయ మత్సైన్యనిరో, ధము వాపుమ యెఱుక గలరె తరుణులు ధరణిన్.

వ. అనిన భార్గవుండు కరుణించి యతిశయరూపయౌవనగర్విత యైనయీకన్యకం
బరిగ్రహించి కాని క్షమింప ననిన శర్యాతి తనకూఁతు నమ్మునివరున కిచ్చి నిజ
సైన్యనిరోధంబుఁ బాచికొని చనిన. 182

ఆ. పతికిఁ బరమభక్తిఁ బరిచర్య సేయుచు, నొనరఁగా సుకన్య యుండు నంత
నాలతాంగి కడకు నాశ్విను లేతెంచి, త మ్మెఱుంగఁ జెప్పి దాని కనిరి. 183

వ. అవ్వా నీ వెవ్వనికూఁతుర వెవ్వనిభార్య వని యడిగిన నేను శర్యాతికూఁతుర

---

1 వెక్కసక యమనియమనిరతి; వెక్కస మగునియమనిరతి; వెక్కసు యమనియమనిరత.
2 నికట. 3 లై రెండు మెఱచుచున్న...పొడవుఁ గాన.

భార్గవుం డయినచ్యవసునిభార్య నని చెప్పిన విని వారలు నగి యక్కటా యిట్టి రూపవిభవంబులు వడసి కామభోగబాహ్యుం డయినవృద్ధు భార్గవుని వరియించి నీ జవ్వనం బెల్ల వృథ చేసి తింక నైనను నీవయోరూపంబులకుం దగినవరు వరియింపు మేము వానిం దెచ్చెద మనిన నప్పలుకులు సహింపక సుకన్య యాశ్వినుల కి ట్లనియె. 184

ఆ. చ్యవనునందు నాకు సంతతప్రీతి యై, యుండ నిట్లు పలుకు టుచిత మగునె
యని నిజేశ్వరునకు నప్పుడ వారల, [1]పలుకు లెఱుఁగఁ జెప్పెఁ బంకజాక్షి. 185

వ. చ్యవనుండు దానిపతివ్రతాత్వంబునకు సంతోసిల్లి వారల పలుకుల కొడంబడు మని పంచిన నది పతిచేత ననుజ్ఞాత యై చని నాకు నవయౌవనవరుం గావింపుం డనిన నాశ్విను లప్పు డకొలనుసొచ్చిరి భార్గవుండును వారితోడ సరఃప్రవేశంబు సేసె ని ట్లమ్మువ్వురు నవయౌవను లయి సుకన్యకడకు వచ్చి నిలిచి మాయందు నీవలచువానిని వరియింపు మనిన నది తనపతి యైనభార్గవుని వరియించె నంత నయ్యాశ్వినుల కతిప్రీతుం డయి చ్యవనుం డి ట్లనియె. 186

చ్యవనుఁ డాశ్వినుల సోమపీథులఁ జేయుట.

తే. ఏను మీకారణంబున నిపుడు లబ్ధ, యౌవనుండ నై ధన్యుండ నైతి మిమ్ము
సోమపీథులఁ జేసెద సురలరాజు, సూచు చుండఁగ శర్యాతిసుక్రతువున. 187

వ. అని చెప్పిన నాశ్వినులు సంతసిల్లి యరిగి రిట శర్యాతి భార్గవుజరాభారపరిత్యాగంబు విని విస్మితుం డై యల్లునిం గూఁతుం జూడ వచ్చిన నాతని సత్కృతుం జేసి భార్గవుం డి ట్లనియె. 188

క. విదితముగ నిన్నుఁ జేయిం, చెదఁ గ్రతువు ధరాధినాథ చేయుము నీ క
భ్యుదయం బగు సంభారస, ముదయము సమకట్టు మనిన మునివచనమునన్.

క. అనఘుఁడు శర్యాతి మఖం, బొనరించె విధిప్రయోగయుతముగ నం దా
శ్వినులకు సోమం బీఁ బో, యిన భృగుపుత్త్రునకు నలిగి యింద్రుం డనియెన్.

క. వీ రిద్దఱు సోమార్హులు, గా రమరులవెజ్జు లిది యకర్తవ్యము బృం
దారకులు గానివారికి, వారింపక సోమ మిచ్చువారుం గలరే. 191

వ. అనిన నింద్రువచనం బాదరింపక చ్యవనుం డాశ్వినుల సోమపీథులం జేసిన దాని సహింపక యింద్రుం డలిగి. 192

క. జృంభించి వజ్ర మెత్తిన, జంభాంతకు వజ్రయుత[2]భుజాస్తంభము సం
స్తంభించి యతనిఁ బటుసం, రంభంబునఁ జంపఁ గడఁగి రౌద్రాకృతితోన్. 193

క. చ్యవనుఁడు వేల్చిన నం దు, [3]ద్భవ మయ్యె నపారఘోరబలయుతుఁడు మహా
జవుఁడు మదుం డనురాక్షసుఁ, డవనిచరద్యుచరభీకరాకారుం డై. 194

1 పలుకు లెల్లఁ. 2 భుజస్తంభమ్ముత్. 3 ద్భవించెఁ గృత్యకుఁ డపారబలయుతుఁడు ; ద్భవుఁ డయ్యె నపారభూరిబలయుతుఁడు ; ద్భవించెఁ గృత్యయనివార్య బలయుతుఁడు.

వ. ఇట్లుద్భవించి దశసహస్రయోజనాయామంబు లైనబాహుదండంబులయు శతశత యోజనాయామంబులైనచతుర్దంష్ట్రలయు దశయోజనాయామంబులైనదశనంబులయు శశిరవిమండలసదృశంబు లైననయనంబులయు గాలాగ్నిసన్నిభంబైన వక్త్రంబును దిగ్వ్యాపనభోభాగసంకటం బైనశరీరంబునుం దోడ భూమి నొక్కహనువును దివంబును నొక్కహనువుగా వదనగహ్వరంబు దెఱచి జగజ్జన [1]సంత్రాసనవ్యగ్రసంచలనం బైనదీర్ఘజిహ్వానధరోష్ఠపుటంబునాకుచు నత్యుగ్రనాదంబున దిక్కులు వ్రచ్చుచు వచ్చుమహారాక్షసుం జూచి సురేంద్రుండు వెఱచి భార్గవస్తంభితభుజుండు గావున వాని నెద్దియుంజేయనేరక చ్యవనునొద్దకువచ్చి కృతాంజలి యై మునీంద్రా నీతపోవీర్యమహారంభంబు మిథ్య యగునే యాశ్వినులు నేఁడు మొదలుగా సోమార్హు లగుదురు నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుండ వై క్షమింపు మనిన.

క. మునినాథు నలుకతోడన, యనిమిషపతివజ్రయుతమహాభుజసంస్తం
భన ముడిగె నంత భృగునం, దనుఁడీడ్కొని యింద్రుఁ డరిగెఁ దనపురమునకున్.

వ. అమ్మదరాక్షసుండు నాక్షణంబ చ్యవనునుపదేశంబున మద్యస్త్రీమృగయాక్షంబుల నాశ్రయించె నాశ్వినులు సోమపీథు లై దివంబున కరిగి రిట భార్గవుండైనచ్యవనుండు దనతపోమహత్త్వంబు నందుఁ బ్రకాశింపఁజేయుటం జేసి నాటంగోలె నది యార్చీకపర్వతంబు నాఁ బరఁగె నని రోమశుండు సెప్పిన నందులఁ బుణ్యసరోవరంబునం గృతస్నానులై పాండవు లరిగి యంత శంతనుశునకనరనారాయణవిధాతృతపోవనస్థానం బై దేవర్షినివాసం బైన సైంధవారణ్యంబునం జంద్రసరోవరంబునందు రోమశనియుక్తులై చరువులు చేసి యతిథులం బూజించి చని యమునానదిఁ గని రంత వారలకు రోమశుం డిట్లనియె. 197

మాంధాతృచరిత్రము.

క. ఇది యమున యనుమహానది, త్రిదశనదీనిభము దీనితీరమున జగ
ద్విదితుఁడు మాంధాతృఁడు సం,పదఁ గ్రతువులఁ జేసెఁ దొల్లి బహువత్సరముల్.

వ. అనిన మాంధాతృజన్మంబును వానిచరితంబును వినవలతుం జెప్పు మని యడిగిన ధర్మరాజునకు రోమశుం డిట్లనియె. 199

ఉ. [2]వీకున నశ్వమేధములు వే యొనరించినధర్మశీలుఁ డి
క్ష్వాకుకులోద్భవుండు బలవంతుఁ డనంతయశుం డవార్యవీ
ర్యాకరుఁ డుత్తముండు యువనాశ్వుఁ డపత్యము లేమిఁ జేసి దుః
ఖాకులుఁ డై ప్రధానవరులందు సమర్పితరాజ్యభారుఁ డై. 200

వ. భృగునాశ్రమంబునకుం జని పుత్త్రకాముం డై పెద్దకాలం బమ్మునినుపాసించిన నయ్యువనాశ్వునకుం గరుణించి భృగుండు పుత్త్రకామేష్టిఁ జేసి యందు మంత్రపూతజలపూరితం [3]బై పుత్త్రోదయకారణం బైనకలశంబు వడసి దానిరక్షించి

1 సంగ్రసనవ్యగ్ర. 2 వీకువ...చరులఁదు. 3 బైనకలశంబు.

యుండ ఋత్విజులం బంచిన. 201

ఆ. రాత్రి జాగరణభరశ్రాంతు లై వారు, నిద్రఁ బొంది [1]రంత నీరు వట్టి
ధారుణీశ్వరుండు తన్మంత్రకలశోద, కంబు లెల్లఁ ద్రావెఁ గడుపు నిండ. 202

వ. దాని నెఱిఁగి భృగుండు యువనాశ్వుం జూచి నీకుఁ బుత్రార్థంబుగా మదీయ తపోవీర్యలబ్ధం బైనయిమ్మంత్రజలంబు నీభార్య కీనున్నచో నీ వధికపిపాసాపరుండ వయి యుపయోగించి యకర్తవ్యంబుఁ జేసితి దైవకృతం బెవ్వరికిఁ దప్పింప నశక్యంబు దీనం జేసి నీకు గర్భం బై యింద్రసదృశుం డైనపుత్త్రుం డుద్భవించు ననిన విని యువనాశ్వుండు దనపురంబునకుఁ జని యున్నంత నూఱేండ్లకు యువనాశ్వు వామభాగంబు భేదించుకొని బాలార్కతేజుం డైనబాలకుండు వెలువడిన నక్కొడుకుం జూడ నింద్రుండు వచ్చి వాని వదనంబున నిజప్రదేశినిఁ బెట్టి యమృతమయం బగుదీనిం ద్రావు మనిన నింద్రువచనంబున నమరు లెల్ల నక్కుమారునకు మాంధాతృం డనునామంబుఁ జేసి రట్లు సురేంద్రసంవర్ధితుం డై. 203

తే. ధ్యానమాత్రనచేసి వేదములు సర్వ, శాస్త్రములు ధనుర్వేదము సకలదివ్య
సాయకప్రయోగంబులుఁ జట్టవచ్చి, పొందె మాంధాతృఁ డ్రిభువన [2]పూజ్యు నొప్ప.

వ. మఱియు నమ్మాంధాతృండు మహేంద్రుచేత మహామహీరాజ్యంబున కభిషిక్తుం డై చక్రవర్తి యై శక్రునర్ధాసనం బెక్కి యాజగవం బనుధనువును దివ్యాస్త్రంబులు నభేద్యకవచంబును ధరియించి నిఖిలలోకజైత్రుం డై సంపూర్ణదక్షిణక్రతువు లనే[illegible] చేసి పద్మసంఖ్యలు గోదానంబుల బ్రాహ్మణులం దనిపి నిజశాసనంబునఁ బ్రజల నెల్ల నిలిపి. 205

మధ్యాక్కర. భూమి కనావృష్టి యైనఁ గడు నల్గి పురుహూతుతోడ
భీమసంగ్రామంబుఁ జేసెఁ దనదివ్యపృథుసాయకముల
సామజావలి నేయునట్లు మేఘసంచయముల నేసి
భూమికిఁ గురియించె వర్షములు సస్యముల్ వృద్ధిఁ బొంద. 206

వ. ఇది యమ్మాంధాతృ దేవయవనస్థానంబు మఱి యిక్కురుక్షేత్రంబునందు సరస్వతీతీరంబున సోమకుం డనువాఁడు యజ్ఞంబుఁ జేసి పుత్త్రశతంబుఁ బడసె ననిన నది యెట్లని ధర్మజుం డడిగిన రోమశుం డి ట్లనియె. 207

సోమకుం డనురాజర్షి చరిత్రము.

క. సోమకుఁ డనురాజర్షి మ, హామఖ మొనరించి జంతుఁ డనునొక్కసుతుఁ
భూమీశ పడసె నాతని, భామలు నూర్వురును గొడుకుఁ బరమప్రీతిన్. 208

క. తమతమపుత్త్రుఁడ కాఁ జి, త్తములం జేకొని దయం బృథగ్భావము లే
క [3]ముదంబునఁ బెంచిరి లో, కమున జనుల్ చోద్య మందఁగాఁ గడు వేడ్కన్.

వ. ఒక్కనాఁ డబ్బాలకుకురువు చీమ గుట్టినఁ దద్వేదన సహింపనోపక యేడ్చు

1 యుండ. 2 పూజ్యు తేజ; పూర్ణతేజు. 3 మమతతోఁ బెంచిరి.

చున్నవానికడకుఁ దల్లు లందఱుఁ బఱతెంచి యేడ్చిన నయ్యాక్రందనధ్వని విని సంభ్రమించి సోమకుం డంతఃపురంబునకుం జని కొడుకు నూఱార్చి సభాస్థితుం డై మంత్రులకు ఋత్విజునకు నిట్లనియె. 210

ఆ. కోరి యొక్కకొడుకుఁ గొడుకుఁగా నే నెట్లు, నమ్మి యుండనేర్తు నాకు సతులు శతము గలిగియుండ సంతాన మల్ప మై,యునికి మీకుఁ జూడ నుచిత మగునె.

వ. అనిన వానికి ఋత్విజుం డిట్లనియె. 212

తే. ధరణినాథ నీభార్యాశతంబునందుఁ, బరఁగ నూర్వురు పుత్త్రులఁ బడయ నీకు నభిమతం బేనిఁ దగుఁ దగదనక నీవు, కడఁగి మాచేయఁ బంచినక్రతువు సేయు.

వ. ఈజంతుం బశువుగా వధించి తద్వపాహవ్యంబుల హవ్యవహునిం దనిపిన దాన నీనూర్వురుభార్యలకు నూర్వురుకొడుకులు పుట్టుదు రం దగ్రజుం డైనజంతుండు సౌవర్ణలక్షణలక్షితసవ్యపార్శ్వుం డై యుదయించు నని చెప్పి ఋత్విజుండు సోమకునిచేత ననుజ్ఞాతుం డై. 214

క. [1]తనయుఁ బశువఁజేచి తద్వపఁ, గొని వేల్చినఁ జూచి యార్తకురరీనాదం బున నేడ్చిరి కడు నడలుగఁ, దనుమధ్యలు నూర్వురును సుతస్నేహమునన్. 215

క. [2]ఇమ్ముగఁ దద్ధూమాఘ్రా, ణమ్మున గర్భములు దాల్చి నాతులు నవమా సమ్ములు నిండుడుఁ గనిరి ము,దమ్మున జంతుప్రముఖసుతప్రకరమ్మున్. 216

వ. అందు జంతునకు నందఱు నెప్పటియట్ల తల్లులు సమస్నేహ లై యుండం బుత్త్రులు నూర్వురుం బెరిఁగి సమర్థు లై యున్నఁ బెద్దగాలంబునకు ఋత్విజుండు పరలోకగతుం డై ఘోరనరకానలంబున నెరియుచు నుండె నంత సోమకుండును దేహత్యాగంబు సేసి యమరలోకంబున కరుగువాఁడు ముందట నరకానలపచ్యమానుం డయ్యెడుఋత్విజుం జూచి యి ట్లేల తీవ్రదుఃఖోపహతుండ వై తి వని యడిగిన వాఁ డిట్లనియె. 217

ఆ. అవనినాథ నీకు నార్త్విజ్య మొనరించి, చూవె యిట్టినరకపావకమునఁ బడినవాఁడ నీకు బహుపుణ్యలోకముల్, గలవు నన్నుఁ గావ వలయుఁ గరుణ.

వ. అనిన సోమకుండు ధర్మరాజుపాలికిం జని తచ్ఛాసనంబునం బుణ్యలోకంబులకుం బోవు చుండి యి ట్లనియె. 219

క. నాకారణమున ఋత్విజుఁ, డేకాంతమ నరకగతికి నేఁగెను వానిం దోకొని పోయెద నని శుభ, లోకంబున కరిగెఁ ద్రిదశలోకస్తుతుఁ డై. 220

వ. ఇట్లు యజ్ఞపుత్త్రిం డైనసోమకుండు దనతపోయజ్ఞఫలంబున ఋత్విజు నరకవిముక్తుం జేసి పుణ్యలోకగతుం డయ్యె నిందుఁ దొల్లి ప్రజాపతి సహస్రవార్షికం బైన యిష్టాకృతం బనుసత్త్రయాగంబుఁ జేసె నాభాగుం డైనయంబరీషుం డిందు య

1 తనయుం బశువుగఁ దద్వసఁ...నరచిరి కడు నడలుచు. 2 ఇమ్ముగ సుతధూమాఘ్రా... నిండుగఁ గనిరి...జంతుముఖసుతశతప్రకరమున్.

జ్ఞంబులం జేసి పరమసిద్ధికిం జనియె నిది నహుషుయజ్ఞదేశం బిందు దశపద్మసం ఖ్యధనంబుల నాతండు సదస్యులం బూజించె నిది సార్వభౌమయజ్ఞస్థానం బిది యయాతి యజ్ఞాయతనంబు వానిసవనంబున కింద్రుండు వచ్చె నిది రామహ్రదం బిది నరనారాయణాశ్రమం బిది ప్లక్షావతరణం బనుయమునాతీర్థం బిందు దేవతలును ఋషులును సారస్వతయాగంబుఁ జేసి రిది దేవర్షి యైనసంవర్తుచేత రక్షితం బిందు భరతుం డనేకయాగంబులు సేసి సర్వలోకంబులుం జూచె నీవు నిందుఁ గృతస్నానుండ వై సర్వలోకంబులుం జూడు మనిన ననుజసహితుం డై ధర్మతనయుం డత్తీర్థంబున స్నానంబుఁ జేసి రోమశున కి ట్లనియె. 221

శా. [1]దేవర్షిద్యుచరాహిలోకములు నాదిత్యాశ్వినీలోకముల్
దేవాధీశ్వరుఁ జూచితిన్ మఱియు నద్దేవేంద్రునొద్దన్ నగాం
డీవోద్దామమహాభుజార్గళుఁ గిరీటిన్ సవ్యసాచిన్ జయ
శ్రీవిభ్రాజితుఁ బార్థుఁ జూచితి జగత్సేవ్యా మునీంద్రోత్తమా. 222

వ. అనిన రోమశుండు వెండియు ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 223

క. ఇది దక్షుమఖస్థానం, బిదియు సరస్వతి యనంగ నిలఁ బరఁగుమహా
నది యిందుఁ ద్రిదశతతితోఁ, ద్రిదశజ్యేష్ఠుండు సేసెఁ దివిరి మఖంబుల్. 224

వ. ఇది పంచయోజనప్రమాణం బైనప్రజాపతియజ్ఞవేది యిందు దేహత్యాగంబు జేసి మర్త్యు లమర్త్యత్వంబుం బొందుదురు తొల్లి సరస్వతి నిషధదేశంబున భూమి సొచ్చి యిచ్చమసోద్భేదంబునందుఁ గానంబడియె నిది సింధుతీర్థం బిం దు లోపాముద్ర నగస్త్యుండు ప్రతిగ్రహించె. 225

తే. ఇదియు విష్ణుపదంబు దా నిది విపాశ, యిదియుఁ గాశ్మీరమండలం బిది వితస్త
మిదియుమానసద్వారమిందిందువంశ, పరశురాముండుమునుహంసపథముఁజేసె.

శిబి యను రాజర్షి చరిత్రంబు రోమశుఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.

వ. ఇక్ష్వాకులనం జైత్రమాసంబునందు మహామునులచేతం బూజితుం డై యుమా సహితుం డీశ్వరుండు వారికిం బ్రత్యక్షుం బగుటయు నరుంధతీసహితుం డై వసి ష్ఠుం డిందుల వసియించె నిది భృగుతుంగం బనుపర్వతం బిందు నుశీనరపతి శిబి యనువాఁడు దొల్లి యజ్ఞంబు సేయుచున్న నింద్రాగ్నులు వానిమహాగుణంబు లెఱుంగ వేఁడి యింద్రుండు శ్యేనం బైన నగ్ని కపోతం బై శ్యేనభయంబునఁ బఱతెంచి శిబిమఱువు సొచ్చిన దాని నెగిచికొని వచ్చి శ్యేనంబు శిబి కిట్లనియె.

ఆ. నిన్ను సత్య[2]ధర్మ నిర్మలుఁ గా విందు, నట్టినీకుఁ బాడి యయ్యె యిప్పు
డతిబుభుక్షితుండ నై యున్ననాకు నా, హారవిఘ్న మిట్లు లాచరింప. 228

వ. సర్వభూతంబులు నాహారంబునన జీవించి వర్ధిల్లు నిది నాకు భక్ష్యంబు గాని నాఁడు బుభుక్షావేదనం జేసి ప్రాణవియోగం బగు నట్లయిన నాపుత్త్రులు భార్య

1 దేవర్షి ద్విజరాజలో...శ్విలోకంబులున్...జగత్సేవ్యున్. 2 నిత్య...ననఘు నీకుఁ బాడి

యు జీవింప నేర రొక్కకపోతంబు రక్షించి పెక్కుజీవంబులకు హింస జేయుట
ధర్మవిరోధంబు. 229

క. ధర్మజ్ఞు లైనపురుషులు, ధర్మువునకు బాధ సేయు ధర్మువు [1]నైనన్
ధర్మముగా మదిఁ దలఁపరు, ధర్మువు సర్వంబునకు హితంబుగ వలయున్. 230

వ. ఇక్కపోతంబు నాకు వేదవిహితం బైనయాహారంబు "శ్యేనాః కపోతాన్
ఖాదయన్తి" యను వేదవచనంబు గలదు గావున దీని నాహారంబు గా నిమ్మ
నిన దానికి శిబి యి ట్లనియె. 231

తే. ప్రాణభయమునవచ్చియిప్పక్షినన్ను, నాశ్రయించెనాశ్రితునెట్టియధముఁడయిన
విడువఁ డనినను నేనెట్లువిడుతు దీని, నాశ్రితత్యాగ మిది ధర్మవగునె చెపుమ.

వ. నీవు పక్షివయ్యును ధర్మ మెఱింగినట్లు పలికితి శరణాగతపరిత్యాగంబు సేయుట
కంటె మిక్కిలి యధర్మం బొం డెద్ది నీయాఁకలి దీననకాని యొంట నుపశమిం
పదే నీయత్నం బాహారార్థం బేని యిప్పు డివ్వనంబున మృగమహిషవరాహఖగ
మాంసంబులు దీనికంటె మిక్కిలిగాఁ బెట్టెద నిక్కపోతంబువలని యాగ్రహం
బుడుగుము దీని నే నెట్లును విడువ ననిన శ్యేనం బి ట్లనియె. 233

ఆ. నాకు విహితభక్షణం బిది యిప్పక్షిఁ, బూని కావ నీకు బుద్ధియేని
యవనినాథ దీనియంత నీ మాంసంబు, దూఁచి నాకుఁ బెట్టు తొలఁగ కిపుడ.

చ. అనిన నను గ్రహించితి మహావిహగోత్తమ యంచు సంతసం
బున శిబి తత్క్షణంబ యసిపుత్రిక నాత్మశరీరకర్తనం
బనఘుఁడు సేసి చేసి తనయంగములం గలమాంస మెల్లఁ బె
ట్టినను గపోతభాగమ కడిందిగ [2]డిందుచు నుండె నత్తులన్. 235

క. దానికి నచ్చెరువడి ధర, ణీనాథుఁడు తనువునందు నెత్తురు దొరుఁగం
దాన తుల నెక్క [3]నంతన్, వానిగుణోన్నతికి మెచ్చి వాసవదహనుల్. 236

వ. శ్యేనకపోతరూపంబులు విడిచి తమనిజరూపంబులఁ జూపి నీధైర్యశౌర్యాదిగుణం
బు లనన్యసాధారణంబులు గావున నీకీర్తి నిత్యం బై శబ్దబ్రహ్మంబు గలయంత
కాలంబును వర్తిల్లుచు నుండెడు మని శిబికి వరం బిచ్చి యింద్రాగ్నులు చని
రిది యమ్మహాపురుషుపుణ్యస్థానంబు మఱియు ననవరతఫలవృక్షంబులు గలయిది
యౌద్దాలకి యైన శ్వేతకేతుతపోవనం బిందు సరస్వతి మనుష్యస్త్రీరూపధారి
ణి యై శ్వేతకేతుని సేవించె మాతులభాగినేయు లైనయష్టావక్ర శ్వేతకేతు లిందు
యుగ్రతపంబుఁ జేసి రనిన నందష్టావక్రుమాహాత్మ్యంబు విన వలతు నని యడిగిన
యుధిష్ఠిరునకు రోమశుం డి ట్లనియెఁ దొల్లి *యేకపాదుం డనుమునివరుండు
తనవిద్యావిభవంబున సుజాత యనుదాని వివాహం బై వనంబున ఘోరతపంబు

1 నెల్లన్, ధర్మువుగ నెంచుఁ దలఁపరు ; ధర్మువుగ నెద్ద దలఁపరు. 2 డిగ్గుచు. 3 నప్పుడు.
* 'కహోళుఁ' డని సంస్కృతభారతము,

చేయుచు ననవరతంబును శిష్యుల వేదంబులు చదివించుచున్నఁ బెద్దకాలంబునకు సుజాత గర్భిణియైనఁ దద్గర్భంబుననున్న యర్భకుం డొక్కనాఁడు తండ్రి కిట్లనియె.

రోమశుఁడు ధర్మజునకు నష్టావక్రచరితంబు చెప్పుట.

క. ఎడఁబడక [1]యహోరాత్రులు, వడిఁ గొని చదివింప నిట్లు వలయునె శిష్యుల్
గడు నిద్ర లేమి నెంతయు, జడమతులై చదువు దప్పఁ జదువుచు నుండన్.

వ. అని యుపాలంభించి పలికిన నలిగి యేకపాదుండు నీ వధ్యయనంబునకు వక్రంబుగాఁ బలికితివి గావున నెనిమిదివంకలు గల శరీరంబుతో జన్మింపు మని కొడుకునకు శాపం బిచ్చిన. 239

ఆ. అగ్నికల్పుఁ[2]డై మహాత్ముఁడు కడుపునఁ, బెరుఁగుచుండె నంత సరసిజాక్షి
ప్రసవకాలమైనఁ బతి కొక్కనాఁ డిట్టు, లనియెఁ బ్రసవభారమునకు వెఱచి.

క. ధరణిఁ గడుఁ బేదవారును, బురిటికి ఘృతతైలధాన్య[3]ములఁ జెచ్చెర ముం
దర సంగ్రహింతు రవి మన, కరుదుగ నతిదుర్లభంబు లర్థము లేమిన్. 241

వ. ఏమి సేయుదు నెవ్విధంబున నీ ప్రసవక్లేశంబువలనఁ బాయుదు ననిన నేకపాదుండు ధనార్థి యయి జనకరాజుపాలికిఁ జని వానియజ్ఞంబునందు వరుణపుత్త్రుండైన వందితో వివాదంబు సేసి యోటువడి జలమగ్నుండై యున్న నిట సుజాత ప్రసూతియై యష్టావక్రుం గనియెఁ దత్కాలంబున నుద్దాలకుభార్య శ్వేతకేతుం గనియె నిట్లు మాతులభాగినేయు లిద్దఱు సవయస్కులై పెరిఁగి సంద్రుండేం డొక్కట నుద్దాలకుతోఁ జదివి యధ్యయనశూరులై రందు. 242

తే. తండ్రియనుచు నుద్దాలకుఁ దనకుఁ గరము, ప్రీతితో శ్వేతకేతుని భ్రాతయనుచు
ననఘచరితుఁ డష్టావక్రుఁ డనుదినంబు, నొం డెఱుంగక సుఖలీల నుండు నంత.

వ. ఒక్కనాఁ డుద్దాలకుకురు వెక్కి యున్న యష్టావక్రుం జూచి శ్వేతకేతుండు సహింపక నీ వేల మాయయ్యకురు వెక్కి యుండెదీవు వోయి మీయయ్యకురు వెక్కు మని చేయిపట్టి యీడ్చిన నేడ్చుచుం దల్లికడకుం జని యష్టావక్రుఁ డిట్లనియె. 244

క. మాయయ్య యెవ్వ రెక్కడఁ, బోయిరి సెప్పు మని తెల్లముగ నడిగి తప
శ్శ్రీయుతుఁడు దండ్రికడకుం, బోయెం దన మామనెయ్యమునఁ దోడ్కొనుచున్.

వ. ఇట్లష్టావక్రుండు దానును శ్వేతకేతుండును జనకరాజుయజ్ఞంబునకుం జని యందు దౌవారికనివారితులై మూకాంధబధిరపంగు స్త్రీ బ్రాహ్మణ సుప్రవేశం బగుచున్న యీ రాజద్వారంబున మమ్ము విద్వాంసుల బ్రాహ్మణుల నేల వారించితనిన దౌవారికుం డిట్లనియె. 246

---

1 యెల్లరాత్రులు. 2 డమ్మహాత్ముఁడు కడుపులోఁ, బెరుగుచుండుఁ డంత... బ్రసవకాలమునకుఁ(బ్రసవభావమునకుఁ)బతి కొక్క వేళ యి, ట్లనియెఁ. 3 ములుఁ దగినవి చె, చ్చెర సంగ్రహింతు.

క. అలఘు లగువృద్ధవిద్వాం, సులకు మహాయాజ్ఞికులకుఁ జూర నర్హం బై
విలసిల్లు యజ్ఞసభ సొర, వలవదు చనుఁ డీరు చిఱుతవారల రనినన్. 247

క. [1]అలయక యేండ్లు గడుం బెక్కులు జీవించుట నర గలుగుటయుం దగువృ
ద్ధుల లక్షణమే జ్ఞానము, గలఁ డేనిఁ బాలుఁ డయినఁ గడువృద్ధు మహిన్.

వ. [2]కృతాధ్యయనశీలుం డై యనూనాచారపరుం డైనవాఁడు బాలుం డయ్యును సర్వజనసమ్మాననీయుం డగుసభాయోగ్యుండు బాలు రని మమ్ము నవమానింపవల వ దేము జనకరాజసదనంబున దర్పితు లైన వేదవాదులతో వాదంబు సేయ సమ కట్టివచ్చినవార మనిన దౌవారికుండు వారి నప్పుడు జనకరాజానుమతుం డై లబ్ధప్రవేశులం జేసె నంత. 249

సీ. జనకభూపాలునిసంప్రశ్నముల కెల్ల, నేర్పడ నుత్తరం బిచ్చి వాని
సభయందు భూసురసంఘమధ్యంబున, వరుణపుత్త్రిం డైనవందితోడ
వాదంబు చేసి గర్వంబున నాతని, [3]నోడిచి తద్విజితు లై యుదధి నున్న
ధరణీసురులఁ దనతండ్రిని నిగ్రహ, ముక్తులఁ జేసి సన్మునికుమారుఁ

తే. డధిక తేజుఁ డష్టావక్రుఁ డఖిలవిప్ర,పూజితుం డై నజనకుచేఁ బూజ లంది
యేకపాదుఁడోడ్కొని పేర్మినేఁగుదెంచె, బుధనుతుండునిజాశ్రమంబునకునొప్ప.

వ. అని చెప్పుచు నరిగి యిది సమంగ యనుపుణ్యనది యిందు భరతుండు రాజ్యాభిషిక్తుఁ డయ్యెఁ దొల్లి యింద్రుండు లక్ష్మీప్రాప్తుం డై దీనిజలోపస్పర్శనంబున బాప విముక్తుం డయ్యె నిది మైనాకకుక్షి యిం దదితి పుత్త్రార్థిని యై తపంబు సేసె నివి ఋషిదైవతం బైనకనఖలనగం బిది గంగానది యిందు సనత్కుమారుండు సిద్ధిం బొందె నిది యుష్ణగంగ యిందుఁ గృతస్నాను లైనం గృతార్థు లగుదు రిది రైభ్యాశ్రమం బిది భరద్వాజాశ్రమం బిందు భరద్వాజసుతుండు యవక్రీతుం డు తపోవిద్యాగర్వంబున నపగతజీవుం డయ్యె ననిన నది యెట్లని ధర్మతనయుం డడిగిన రోమశుం డి ట్లనియె. 251

రోమశుఁడు ధర్మరాజునకు యవక్రీతుచరిత్రంబు చెప్పుట.

క. అలఘులు రైభ్యభరద్వా, జులు దమలో సుహృదు లై విశుద్ధతపోని
[4]శ్చలితమతు లివ్వనంబున, నొలసి తపం బొప్పఁ జేయు చుండిరి నెమ్మిన్. 252

వ. అందు రైభ్యుండు [5]కృతాధ్యయనశూరు లైన యర్వావసుపరావసు లనుతనయి ద్దఱుపుత్త్రిలతో విద్వత్పూజితుం డై యున్నవానిం జూచి సహింప నోపక భర ద్వాజసుతుఁడు యవక్రీతుండు తపోబలంబున నఖిల వేదశాస్త్రాగమంబులు పడ యుదు నని సమిద్ధం బైనయగ్నియందు [6]సంధార్యంబు సంధించుచు నుగ్రతపంబు

1 అలయక...జీవించుటయు నర లగుటయును నిది వృ. 2 శృతాధ్య ... యాచారపరుం. 3 నొండించి తద్విజు కోడి యున్న;...యొదిఁగియున్న...సురలఁ దన తండ్రిని ... డఖిలలోక. 4 శ్చలమతి నివ్వనమున దా, రొలసి. 5 శృతాధ్యయన శూరు. 6 సాన్నాయ్యంబు.

సేయుచున్నదాని సహింప నోపక యింద్రుండు వానియొద్దకు వచ్చి నీ వేమి
యుద్దేశించి యుగ్రతపంబుఁ జేసెద వనిన శక్రునకు యవక్రీతుం డిట్లనియె.

ఆ. చదువకయును నాకు సర్వవేదంబులు, సర్వశాస్త్రములును సంభవిల్ల
వలయు నని తలంచి వదలక నిష్ఠతో, నుగ్రతపముఁ జేయు చున్నవాఁడ. 254

వ. అనిన వాని కింద్రుం డిట్లనియె. 255

క. గురుముఖమునఁ బడయక దు, ష్కరతపమునఁ జేసి పడయఁ గాఁ బడువిద్యల్
పరమార్థము మదమును మ, త్సరమును గావించు నెట్టిసాధుల కైనన్. 256

వ. ఇది విద్యోపార్జనంబున కుపాయంబు గాదని వారించి వాసవుఁ డరిగిన నుడుగక
యవక్రీతుం డెప్పటియట్ల తపంబుఁ జేయుచున్నఁ దదీయతపస్తప్తమానసుండై
వృద్ధశ్రవుండు వృద్ధవిప్రరూపంబు ధరియించి యశక్తుం డై శోషించినశరీరంబు
తోడ సికతాముష్టిపరంపర నపారగంభీరగంగాప్రవాహమునందు సేతుబంధం
బు చేయుచున్న నవ్విప్రుం జూచి యవక్రీతుండు నగుచు ని ట్లనియె. 257

క. శతవర్షవృద్ధుఁడవు నీ, వతికృశుఁడ వశక్యమైనయర్థమునం దా
[1]స్థత యేల సేసి కడు దు, ర్మతి వైతిం కెన్నఁ డిది సమాప్తిం బొందున్. 258

వ. అనిన విని యింద్రుండు వానిం జూచి యేను నీయట్ల యఘటమానం బైనయర్థం
బునందు యత్నంబుఁ జేసెద నని నిజరూపంబుఁ జూపి యిట్లు నిరర్థకప్రయాసం
జేల చేసె దుడుగు మనిన నే నెట్లు నుడుగ నాయభిమతంబు సఫలంబు సేయ
వలయు నని యవక్రీతుండు శక్రువలనం దనయభిప్రాయంబు వడసి తత్ప్రకా
రంబుఁ దండ్రికిం జెప్పిన విని భరద్వాజుఁడు కొడుకుగర్వంబు సహింపక దేవగీత
లైనగాథలయర్థంబు వానికి ని ట్లనిచెప్పె. 259

సీ. బాలధి యనుముని ప్రవరుండు పుత్త్రశో, కాపన్నుఁ డై ఘోరమగుతపంబుఁ
జేసి వేల్పులదయఁ జిరజీవిగాఁ బుత్త్రుఁ, బడసె మేధావి నాఁ బరఁగువాని
వాఁడు నాయుష్యగర్వమున మునీంద్రుల, నెవ్వరి మెచ్చక యేఁగి యొక్క
ధనుషాక్షుఁ డనుతపోధనునొద్ద గర్వించి, పలికిన నలిగి తపస్వి వాని

ఆ. నంతకాంతికమున కరుగంగఁ జేసె గ, ర్వంబు చెట్ట యెట్టివారి కైనఁ
గ్రాఁచుఁ దత్క్షణంబ గర్వంబు గర్వంబు, నొడిచి యున్నవాఁడ యుత్తముండు.

వ. కావున నీవు గర్వంబు విడిచి యకోపనుండవై పరమశాంతులైన రైభ్యకొడుకుల
తోడ నిర్మత్సరుండ వయి యుండు మనిన నట్లు సేయుదు నాకు రైభ్యుండు భవత్స
మానుండ యని యవక్రీతుండు తనవిద్యావిభవంబు మునిసభల విస్తరించుచు
నొక్కనాఁడు రైభ్యాశ్రమంబునకుం జని యందు. 261

ఉ. కోమలకీరషట్చరణకోకిలనాదమనోహరంబు ను
ద్దామవసంతపుష్ప[2]భరితక్షితిజప్రకరంబు నైనయా

---

1 సిత మేల; స్థితి యేల; తతశక్తిఁ జేసి. 2 చలితక్షితిజ; ఫలితక్షితిజ.

రామమునందుఁ జూచె మునిరాజకుమారుఁడు రైభ్యకోడలిం
దామరసాక్షిఁ గృష్ణ యనుదానిఁ బరావసుభార్యఁ బ్రీతితోన్. 262

ఆ. దానిఁ జూచి మదన[1]తప్తుఁ డై తనయభి,ప్రాయ మెఱుఁగఁ జెప్పెఁ బంకజాక్షి
కదియు శాపభీతి నప్పటి కొడఁబడి, నట్లు పలికి పెలుచ నరుగుదెంచి. 263

క. తమ మామకుఁ దద్వృత్తాం, తము నంతను దెలియఁ జెప్పి తరుణి [2]విలోలా
క్షములందు బాష్పసలిలో,ద్గమముగఁ దల వాంచి యుండెఁ గడుఁగోపమునన్.

వ. రైభ్యుండు నయ్యవక్రీతున కలిగి నిజకోపానలశిఖాయమానైకజటావాలంబన
కరుండై హుతాశనునందు వేల్చి యయ్యగ్నికుండంబునందు. 265

క. లలితాంగిఁ బడసెఁ దనకో, డలిరూపముకంటెఁ గడు బెడంగగురూపో
జ్జ్వలకాంతి గలుగుదానిం, బొలఁతుక నొక్కర్తు [4]నతితపోవీర్యమునన్. 266

వ. మఱియు నొక్కజట యవలుంచించి వేల్చిన నందు వికృతదంష్ట్రాకరాళం బైన
ముఖంబుతో శూలహస్తుం డైనయొక్కరాక్షసుండు పుట్టె నయ్యిద్దరు ముకుళీ
కృతహస్తులై మాకుం బనియేమి యని యడిగిన నవినీతుం డైనయవక్రీతు వధి
యింపుం డని పంచిన. 267

క. ఆతరుణి మున్ను చని మద, నాతురుఁ డై [5]వికృతచిత్తుఁ డై యున్నయవ
క్రీతుకరకమండలువుం, బ్రీతిఁ బ్రబోధించి కొనియె బెడఁగుగ నంతన్. 268

క. [6]అపహృతకమండలుం డై, యపవిత్రుం డగుటఁ జేసి యధికతపోవీ
ర్యపరిక్షయ మగుడును నా, తపస్విసుతు రాక్షసుండు దడయక తాఁకెన్. 269

వ. వానికి వెఱచి పఱచి యవక్రీతుండు మహానదులు గొలంకులు జొచ్చిన నవి
శుష్కంబు లైనఁ దనజనకునగ్నిహోత్రంబు జొచ్చు నంత. 270

ఆ. మునికుమారు నెగిచికొనివచ్చి నిశితశూ, లాయుధమునఁ బొడిచి యాసురమున
రక్కసుండు చంపి యక్కాంతయును దాను, నరిగె రైభ్యకడకు నాక్షణంబ.

వ. రైభ్యుండును వానికి భార్యగాఁ గృత్తి నిచ్చె నంత నిట భరద్వాజుండు వనంబున
నుండి వచ్చి తొల్లి తన కెప్పుడుం బ్రత్యుత్థానంబుఁ జేయునగ్ను లప్పు డడంగి
యున్న నచ్చెరుపడి గృహపాలకుం డైనశూద్రువలన నంతవృత్తాంతం బెఱింగి
నిహతుం డైనపుత్త్రుం జూచి దుఃఖితుం డై. 272

ఆ. రైభ్యుఁ డధికకోపరతుఁ డంటి నమ్ముని, యాశ్రమంబుదెసకు నరుగ వలవ
దంటి వినఁగ నొల్ల వైతి [7]నాపలుకతి, గర్వితునకు బుద్ధి గాన నగునె. 273

వ. అని ప్రలాపించుచు భరద్వాజుండు వాని దహించి పుత్త్రశోకదహనంబు సహిం
ప నోపక తద్దహనంబున దేహత్యాగంబుఁ జేసె నంత బృహద్ద్యుమ్నుం డనురాజు

1 తప్తరుఁ డై యభి, ప్రాయ. 2 విశాలా. 3 లుంచనకరుం డై. 4 దన. 5 వికృతచేష్టుఁ; విగతచేష్టుఁ; విగతచిత్తుఁ... క్రీతుకకరమండలువుం, బ్రీతిఁ బ్రబోధించి. 6 అపహృతష్టకమండలుఁ డై...వి, ద్యపరిక్షయ. 7 నాపలుకులు.

సత్త్రయాగంబుఁ జేయుచుండి రైభ్యపుత్త్రులు నర్వావసుపరావసులం దనకు బుత్త్విజులంగా వరియించిన నయ్యిరువురు దండ్రిచే ననుజ్ఞాతు లై వానియజ్ఞంబు నడపుచుండి యొక్కనాఁడు పరావసుండు నిజాశ్రమంబునకు వచ్చువాఁడు[1] వేగుఁబోక చీఁకటి నడవిలో నేకతంబ తనకు నెదురుగా వచ్చు రైభ్యు నెఱుంగక మృగంబ కావగచి నిజప్రాణభయంబున వధియించి పదంపడి యెఱింగి పరమదుఃఖితుం డై ప్రేతకార్యంబులు దీర్చి బృహద్ద్యుమ్ను సత్త్రంబునకు వచ్చి తనచేసినపితృఘాతం బగ్రజునకుం జెప్పి యిట్లనియె. 274

తే. [2]ఏను దీని నొక్కరుఁడ నెపూని నడప, నోప నీవొక్కరుండ వయ్యును గడంగి
నడప నోపుదుఁ గావున నాతదర్థ, మాచరింపుము బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు.

వ. అనిన నర్వావసుం డట్లు సేయుదు నని బ్రహ్మహత్యావ్రతంబులు సలుపుచుండెఁ బరావసుండును నొక్కరుండ సత్త్రయాగంబు జరుపుచుండె నంత నర్వావసుండు బ్రహ్మహత్యాప్రాయశ్చిత్తంబులఁ జేసి యాసత్త్రయాగంబునకు వచ్చిన వానిం జూచి పరావసుండు బృహద్ద్యుమ్నున కి ట్లనియె. 276

క. ఇమ్ముని నీయజ్ఞాయత, నమ్ముఁ బ్రవేశింపఁ దగఁడు నరనాయక యు
గ్రమ్ముగ సలిపెడు శుభకా, ర్యమ్ములకుం బాసి బ్రహ్మహత్యావ్రతముల్. 277

వ. అనవుడు బృహద్ద్యుమ్ను ప్రేరితు లయినజనులచేత నుత్సార్యమాణుం డయి యర్వావసుం డనియెఁ బరావసుండు గాని యేను బ్రహ్మఘాతకుండఁ గాను వానిని వ్రతంబు సలిపి తత్పాతకవిముక్తుఁ జేసితి నని చెప్పిన యర్థావసుయథార్థకథనంబునకు మెచ్చి యగ్నిపురోగము లైన దేవతలు వాని కిట్లనిరి. 278

దేవత లర్వావసునకు మెచ్చి కోరినవరంబు లెల్ల నిచ్చుట.

తే. తమ్ముచేసినదురితముల్ తలఁగఁ బూని, ధర్మబుద్ధివై వ్రతములు పేర్మిఁ జలిపి
తనఘ నీకు నభీష్టంబు లైనవరము,లడుగుమిచ్చెద మీమెచ్చు [3]గడపఁదగునె.

వ. అనినఁ దనతండ్రియు భరద్వాజుండును యవక్రీతుండు నెప్పటియట్ల జీవించి యుండను నిజజనకుండు పరావసుచేత నిహతుం డగుట వాని విస్మరింపను వలయు నని ప్రార్థించి దేవతలవరంబున నర్వావసుండు రైభ్యభరద్వాజయవక్రీతుల సంజీవితులం జేసిన నద్దేవతలకు యవక్రీతుం డి ట్లనియె. 280

తే. [4]ఏను బహువేదశాస్త్రమ్ము లెఱిఁగివ్రతము, లెల్లఁ జేయుచు రైభ్యుచే నిట్లు హతుఁడ
నైతి నాకంటె రైభ్యున కధికశక్తి, యైన తెఱఁ గెట్టు లనిన ని ట్లనిరి సురలు.

---

1 వేగుఁబోక చీకటి నేకతంబ. 2. ఏనుదీని నడఁప గా నోప నొక్కఁడ, నీవుపూనితాల్చి నిర్వహింపు, నడప నోపు దీవు నాకుగాను దదర్థ, మలయు కాచరింపు హత్యావ్రతము; ఏనుదీని నొక్కండన పూని నడప,నోప నీవొక్కరుండ వయ్యును గడంగి, నడప నోపుదు గావున నాతదర్థ, మలయు కాచరింపు బ్రహ్మహత్యావ్రతంబు. 3 గడవ నగునె. 4 ఏను వేదశాస్త్రమ్ముల నెఱిఁగి వ్రతము, లెల్ల సలిపియు రైభ్యుచే హింసితుండ.

క. గురుశుశ్రూష యొనర్చుచుఁ, బరమక్లేశమునఁజేసి పడసిన విద్యల్
స్ఫురియించుఁగాక గురుముఖ,విరహితముగఁ బడసినవియు వెలయునె యెందున్.

వ. నీవు గురుముఖంబునం బడయక యొండువిధంబునం బడయుటం జేసి నీయధ్యయనశ్రుతంబులు నిర్వీర్యంబు లయ్యె గురుశుశ్రూషాసంతోషకరుం డై రైభ్యుండు బ్రహ్మజ్ఞానం బుపార్జించెం గావున నాతం డిట్టిశక్తి వడసె నని దేవతలు దివంబున కరిగి రిది యవక్రీతునివాసం బిందు వసియించినవారు దురితవిముక్తు లగుదు రిది కాలశైలం బిది సప్తవిధం బైనగంగ యిది మనుష్యుల కగోచరం బింద యుండి సమాధిశౌచప్రయత్నపరు లై చూడుం డిది మందరనగం బిందు నానాప్రహరణపాణు లై యష్టాశీతిసహస్రగంధర్వులు కిన్నరకింపురుషసుపర్వులు సురేంద్రుం గొలిచి పోయెద రిందుల కాఱునూఱుయోజనంబులు గలదు కైలాసపర్వతం బందుఁ గుబేరుం డుండు నని రోమశుండు సెప్పినం బాండవులు కృతసమాధిశీలు రై వాని నెల్లం జూచి రంత నంతకసుతుండు భీమున కి ట్లనియె. 283

సీ. దుర్గమం బైనయీదుర్గమార్గంబున, నడవంగ నేర మున్నతరథముల
నింద్రసేనాదుల నీధౌమ్యవిప్రుల, ద్రుపదతనూజను దోడ్కొనుచు
సహదేవుఁడును నీవు చయ్యన గ్రమ్మఱుఁ, డేనును నకులుండు నేఁగి రోమ
శాదేశమునఁ జేసి యఖిలతీర్థంబులు, నాడి వచ్చెదము మా యరుగుదెంచు
ఆ. నంత కెంతయును బ్రయత్నంబుతోఁ గృష్ణఁ, గాచియుండుఁ డనినఘనుఁడు భీముఁ
డనియె నిట్టిరాక్షసాకీర్ణవనములో, నిన్నుఁ బాయ నగునె నిమిష మేని. 284

చ. అనఘచరిత్రు నర్జును మహాభుజు నొక్కనిఁ బాసి వంతఁ బొం
దినయెడ నిట్టిచోట సహదేవుఁడు నేనును కృష్ణయుఁ జగ
జ్జననుత నిన్నుఁ బాసిన నసహ్యతరం బగుతీవ్రతాపవే
దన యగు నీకు మాకు నుచితంబె పరస్పరభేద మెన్నఁడున్. 285

క. కడు డస్సి నడవ నోపని, యెడ నీకమలాయతాక్షి నీకవలను నేఁ
దడయక [1]నఱకట నిడికొని, కడకం గొనివత్తు విషమగహనాంతములన్. 286

వ. ఈరథంబులతోఁ బోవ నిమ్ముగా దేని వీని నింద్రసేనాదుల నెందేనిం బెట్టి పోదమనిన రోమశుం డి ట్లనియె. 287

క. అతులతపోవీర్యబలో, న్నతి పోదము గంధమాదనంబునకు సమా
గతు నందుఁ గాంతు మర్జును, నతివీరు నుదారు [2]సురగణార్చితుఁ బార్థున్.

వ. అనిన నందఱు సంతసిల్లి యరుగువారు ముందర ననేకపహయరథసనాథం బై యపారకిరాతబలసంకులం బైనదానిఁ బుళిందాధిపతి యైన సుబాహుపురంబుఁ గని యందు వానిచేతం బూజితు లై తమరథసూతహయనివహంబుల నిందర

1 నయింతు నా యఱ, కడనిడుకొని పఱతునెట్టి; యఱకడ నిడికొని, కడకం గొనివత్తు మిమ్ము. 2 సురగుణాన్వితుఁ.

సేనాధిభృత్యులను సుబాహునొద్దం బెట్టి పాదచారు లై పాంచాలిని బ్రాహ్మణు
లను రక్షించికొని గంధమాదనంబున కభిముఖు లై యరిగి రంత ధర్మతనయుం
డు భీమున కి ట్లనియె. 289

సీ. అలఘు వజ్రాయుధు నైనను బోరిలో, నోర్వంగ నోపు నత్యుగ్రవీరు
జవమునఁ బవనుఁ దేజంబున నాదిత్యుఁ, బోలినవాని నంభోజనేత్రు
నాయతబాహుఁ గృతాస్త్రు సింహస్కంధు, సర్వధనుర్ధరాచార్యు విజయు
నిత్యశుమాన్వితు నీతమ్ము నర్జును, శుభగుణసుందరుఁ జూచునంత

ఆ. కధికతాపతప్త మైనది నాచిత్త, మొనర నతనితోడ [1]నొక్కటునికి
యెన్నఁడొకొ మనకు నిందఱకగు నాతఁ, డేల మసలె నొక్కొ యిన్నియేండ్లు.

మ. అనుచుం బార్థవిలోకనంబు మదిలో నర్థింపఁగా ధర్మజుం
డనవద్యుల్ గడు వేడ్కతో నరిగి తా రప్పాండవుల్ గంధమా
దనశైలేంద్రము గాంచి రున్నతబృహద్ధాతుస్థలీసంహతిన్
ఘనసంధ్యాగమశంక నన్మునులకుం గావించుదానిన్ మహిన్. 291

క. నానావర్ణశిలావిహ, గానేకమృగాభిరామ మై భూనారీ
నానాభరణవిభూషిత, పీనోన్నత[2]కుచముఁ బోలె వెలిఁగెడుదానిన్. 292

పాండవులు గంధమాదనపర్వతంబునకుం బోవుట.

క. లలితాచ్ఛస్ఫటికశిలా, తలములపైఁ బాఱువిమలతరనిర్ఝరిణీ
జలపూరము లనుతారో, ల్లలదురుహారాలి నుజ్జ్వలం బగుదానిన్. 293

ఉ. వారలు గంధమాదన మవార్యబలాఢ్యులు సొచ్చుచో మహా
మారుత మప్డు వీఁచె నహిమద్యుతిమార్గము దిఙ్ముఖంబులన్
భూరుహపత్రమిశ్రమయి భూరిపరాగము గప్పఁగా ధరి
త్రీరుహ[3]శాఖలున్ విఱిగి త్రెళ్లఁగ గుల్మలతాలి సొల్పడన్. 294

చ. కడువడి గాడ్పుచే విఱుగఁగాఁ బడి త్రెళ్లుమహీరుహాళిచ
ప్పుడు విని యందఱుం జెదరి భూమిపయిన్ గగనం బు[4]దగ్రతం
బడియెనొ శైలశృంగములు భగ్నము లయ్యెనొ యంచు ధూళి నె
క్కడఁ జన నేర కొండొరులఁ గానక యుండిరి సంచలాత్ము లై. 295

వ. ఇట్లు మహారేణుపటలం బంధకారంబునుం బోలె నీరంధ్రం బై కప్పినఁ దరువిట
పలతాగుల్మంబులు కరతలంబులం బాయం ద్రోచుచు విశాలదృఢతరుమూలం
బు లాశ్రయించి యగ్నిహోత్రంబులతో ధౌమ్యధర్మజసహదేవు లొక్కచోట
నుద్యద్గదాకార్ముకుం డై నభీమసేనుండును ద్రౌపదియు నొక్కచోట రోమశుం

1 నొకట నునికి; నొప్పు నునికి. 2 భుజము వోలెఁ బొడఁగగుదానిన్. 3 శృంగముల్ ...సొల్పడన్. 4 డగ్గఱం...యంచు దూలి యెక్కడ...భీతచిత్తు లై.

డును నకులుండును బ్రాహ్మణులు నొక్కచోటనుగా నందఱు వేఱువేఱ యుండి
రంత. 296

చ. కురిసెఁ బ్రచండవృష్టి ఘనఘోషము లెల్ల[1]కెలంకులన్ భయం
కరములు గాఁగ రాలెకరకాతతు లొప్పఁ దటిల్లతాళి వి
స్ఫురితముగాఁ బ్రపూర్ణజలపూరము లద్రికుంజభూరిని
ర్ఝరతటినీవిశాలకటసాలచయంబు విమూలితంబుగన్. 297

వ. అట్లు గాడ్పుతోడివాన పెద్దయుంబ్రొద్దు కురిసి యుడిగిన నందఱు నొక్కచోటికి వచ్చి యెప్పటియట్ల యరుగునెడ నతివిషమశిలాసంకటపథంబున [2]నడవనేరక ద్రౌపది తొడరి పడి మూర్ఛితయైనం బవనతనయుం డక్కోమలి నెత్తికొని యజినాస్తరణంబుపయిం బెట్టి కదళీదళంబుల వీఁచుచున్నం గవలు దానిపల్లవతామ్రపాదతలంబు లాయుధాభ్యాసవశంబునం గిణీభూతంబు లయినతమకరతలంబులం జేసి మెత్తన యొత్తుచుండి రట్టియవసరంబున ద్రౌపదిం జూచి దుఃఖితుండయి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 298

అక్కర. అరుణసరోరుహదళమృదులంబు లైనయి త్తరుణి
చరణతలంబులు గొడిగరాలపైఁ జనుచునికిఁ జేసి
పరుసంబు లై కడు నెఱ్ఱ నైనవి పద్మాయతాక్షి
పరఁగ నాకారణమున నిట్టిదుఃఖభారము దాల్చె. 299

సీ. సముచితంబుగ మృదుశయనతలంబున, శయనించుని త్తన్వి సదమలాంగి
పలుసంపుటాలపైఁ బడి తీవ్రవేదనఁ, బొందినయది మహాపురుషు లైన
పాండవులకుఁ బ్రియభార్యయై నాపుత్త్రి, సుఖ ముండునని యుండ సోమకుండు
పాయక సంతోషపడి యుండుఁగా కున్నె, యని విలాపించు నయ్యమతనూజు

ఆ. నుచితవచనరచన నూరార్చి రప్పుడు, ధౌమ్యుఁ దొట్టి సకలధరణిసురులు
మూర్ఛ దేఱె నంత ముదిత ద్రౌపది శీత, మందపవనసేవ్యమాన యగుచు.

వ. అంత దాని నాశ్వాసించి ధర్మరాజు భీమున కిట్లనియె. 301

క. ఈరాజపుత్త్రిఁ దోడ్కొని, దారుణపాషాణదుష్పథంబుల జనఁగా
నేర మిది నడువ నోపదు, భూరిభుజా యనిన ననిలపుత్త్రుం డంతన్. 302

క. అగ్రజునను మతమున న, త్యుగ్రనిశాచరసమేతు నుడుమార్గగు వీ
రాగ్రణి ఘటోత్కచుం దన, యగ్రసుతుం దలఁచె ధీరు [3]హైడింబేయున్. 303

క. అతఁడును రాక్షససైన్యా, న్వితుఁడై తత్క్షణమ వచ్చి నిర్జరవరస
మ్మితులకుఁ బ్రణమిల్లెం దన, పితృవరులకు [4]బాండవులకుఁ బెద్దయు భక్తిన్. 304

వ. ఇట్లు మ్రొక్కి పని యేమని ముకుళితహస్తుం డయి తనముందర నున్నకొడుకుఁ

1 వలంకులన్...గా కరాళకరకాతతు...నికాయతటసాల. 2 నడుచునెడ. 3 నాహైడింబున్. 4 బ్రాహ్మణులకు.

గాఁగిలించుకొని భీముండు వాని కి ట్లనియె. 305

తే. అబల యిది భవన్మాత నిత్యాధ్వగమన, ఖిన్న యైనది గజరాజ ఖేలగమన
దీని నీ వెత్తికొని చనుదెమ్ము మాన,మీపమున నని సుతు నియమించె నపుడు.

వ. వాఁడును బితృవచనచోదితుండై యిమ్మార్గం బతిపరుషశిలావిషమంబు పాద
చారుల కగమ్యంబు గావున మిమ్మిందఱ నెత్తికొని యశ్రమంబున నరిగెదనని
ధౌమ్యపాండవద్రౌపదులం దా నెత్తుకొని బ్రాహ్మణుల నెత్తికొనం దనరాక్షస
బలంబులం బంచె రోమశుండు సిద్ధగతి నరిగె ని ట్లందఱు గగనమార్గంబునం
జని గంగాతీరంబున నరనారాయణాశ్రమం బైనబదరీవనంబుఁ గని రాక్షస
స్కంధావతీర్ణు లై యందు. 307

క. లలితమధుస్రవ[1]ఫలములు, విలసితమృదుపత్త్రతతులు వృత్తస్కంధం
బులు నవిచలితచ్ఛాయలు, గలబదరీతరులఁ జూచి కడు విస్మితులై. 308

వ. సురసిద్ధమునిసేవితం బయినభాగీరథిం జూచి యందుఁ గృతస్నానులయి నియ
మవ్రతంబులు సలుపుచు [2]సమాధియోగంబున మైనాకశైలంబును హిరణ్య
శిఖరంబును బిందుసరస్సునుం జూచి బదరీవనంబునం దాఱుదివసంబులు నివా
సంబు సేసియుండునంత నొక్కనాఁడు. 309

చ. అలఘులు గంధమాదనమహాధరణీధరసానురత్నవే
దులఁ బవమాన[3]నందనుఁడు ద్రౌపదియున్ విహరించుచున్నచో
లలితసహస్రపత్త్రకమలంబు సమీరవిధూత మై మహీ
తలముపయిన్ వడిం బడియెఁ దద్దయుఁ బొల్పుగ వారిముందటన్. 310

వ. ఆసౌగంధికకమలంబుఁ జూచి దానియపూర్వరమణీయత్వంబునకు ననన్యకుసుమ
సాధాకణం బయినసౌరభ్యంబునకు నోటువడి ద్రుపదరాజపుత్త్రి ముదితచిత్తయై
యక్కటా యిది యొక్కపువ్వు యయ్యు నపూర్వం బై మనోనయనానందకరం
బైనది యిట్టికుసుమంబులు కడుం బెక్కులు గావలవదె యవి కురంగటం గలవేని
తెచ్చి యిచ్చి నాకుమనఃప్రియంబుఁ జేయు మని యప్పాడ యప్పువ్వు ధర్మరాజు
కడకుం గొనిపోయె నిట భీముండు దానియభిమతంబుఁ జేయం గడంగి రుక్మ
పృష్ఠం బైనధనుశ్శ్రేష్ఠంబును నాశీవిషోపమానంబు లైనబాణంబులు ధరియించి
యక్కమలంబు దెచ్చినగాడ్పున కభిముఖుండై గాడ్పుపట్టి గంధమాదనంబున
వివిధరత్నబంధురకందరకదళీషండదర్శనంబులను మందారమందిరసుగంధిగంధ
వహస్పర్శనంబులను నలికులకోకిలాలాపశ్రవణంబులను సర్వర్తుకుసుమసురుచిర
గంధాఘ్రాణంబులను నతిమధురఫలాస్వాదనంబులను బద్ధప్రమోదహృదయుం
డగుచుఁ దన కెదిరి వచ్చుమృగంబులం దాఁకి గజంబు నెత్తి గజంబుపై వై

1 ఫలముల...స్కంధం,బుల నచలితసుచ్ఛాయల...ననముఁ జూచి. 2 జపసిద్ధి మైనాక.
3 సూనుఁడును...దద్దయు సొంపుగ వారిముందటన్,

చుచు సింహంబు నెత్తి సింహంబుపై వైచుచు నల్పమృగంబులం గరతలప్రహారం
బులం బ్రహరించుచు. 311

భీముఁడు సౌగంధికహరణార్థంబు పోవుట.

సీ. గమనవేగంబున ద్రుమలతాజాలసం, చాలన సేయుచు శైలగుహల
నడఁగి యద్భుతశ్యాలై కడువేడ్కతోఁ దన్నుఁ, జూచు ఖేచరసిద్ధసురభుజంగ
గరుడగంధర్వకిన్నరకామినులచేత, మానుగా నభివీక్ష్యమాణుఁ డగుచు
మ్రాఁకులు విఱుచుచు వీఁకతోఁ దీవలఁ, బెఱుకుచుఁ బదహతిఁ బృథునగేంద్ర
ఆ. మద్రువ నున్నతంబు లయినెడ లెక్కుచు, మదగజంబువోలె మధ్యముండు
పవనవైనతేయపటుజవయుక్తుఁడై, యరిగె గంధమాదనాంతరమున. 312
వ. ఇట్లరుగువాఁడు నిజసింహనాదశ్రవణపరిత్రస్తంబులై యెగసి పఱచుపక్షుల
యార్ద్రపక్షంబులఁ జూచి ముందట నాసన్నంబునం గొలను కలుగవలయు నని
యుపలక్షించియతిత్వరితగతిం జనిచని పవనవశ[1]సంచలితతరుహాపవనతమాల
తాలహింతాలవిశాలకదళీదళవీజ్యమానశీతలజలపరిపూర్ణం బైనయొక్క సరో
వరంబుఁ గని యందుఁ గృతావగాహుండై నవనలినదళమృణాళవలయాలం
కృతుం డగుచు దాని వెలువడి యనేకయోజనవిస్తారాయామరమణీయం బైన
కదళీషండంబుఁ జొచ్చి యందు శంఖధ్వానంబుఁ జేసిన. 313
క. ఆశంఖరవంబు మహాం, బ్రాశనినిర్ఘోషభీమ మై దిక్కులు నా
కాశంబు నిండె నంత గు, హా[2]శయుఁడై యున్నహనుమ యనుకపి పెలుచన్.
క. దాని విని బెదరి లేచి మహానాదం బిది మనఃప్రియం బయ్యె మదీ
యానుజుశంఖధ్వానము, దా నగు నని యెఱిఁగి హృష్టతనురుహుఁ డగుచున్.
వ. భీమునకు మార్గనిరోధంబుగా మహావృక్షంబు లురులం ద్రోచి [3]తదయనపథం
బున కడ్డంబ శయనించి లాంగులలీలాచాలనంబుఁ జేసిన. 316
క. గోలాంగూలోత్తము లాం, [4]గూలస్ఫోటనరవంబు ఘోరం బై వా
చాలతఁ జేసె నశేషమృ, గాలిభయం బంద గిరిగుహాంతర మురులన్. 317
వ. అయ్యపూర్వధ్వని విని భీముండు విస్మితుం డయి చని కదళీషండమధ్యంబున
నొక్కవిశాలశిలాతలంబుపయి శయనించినవాని. 318
సీ. హ్రస్వపీనగ్రీవు [5]నచలితాయతహను, నతిచపలస్వభావాభిరాముఁ
దనుమధ్యకటిచక్రుదహనకణాకార, తామ్రాక్షు నతికృశదశనకరజుఁ
బృథులవిద్యుత్పుంజపింగాక్షు నుత్తుంగ, దృఢవక్షు నాజానుదీర్ఘబాహు
నూర్ధ్వలాంగూల మత్యున్నతధ్వజలీలఁ, గ్రాలుచు నుండ నేకాంతయోగ

1 పరిచలితతలీరుహాపనసతమాల. 2 శయనుండైనహనుమ. 3 యేకాయనపథం. 4 గూలాస్ఫాటన (స్ఫాలన) ... గిరిగుహాముఖములకున్. 5 నవనతాయత... కార, తామ్రాక్షు నతిదృఢదశనకరముఁ ... పింగాంగు ... దృఢవక్షునక్షీణ.

ఆ. నిద్ర నున్నధర్మనిర్మలు హనుమంతుఁ, జూచి పాండురాజసుతుఁడు వాని
నిద్రఁ జెఱుపఁ గడఁగి [1]నిజరూప మేర్పడ, సింహనాద మొప్పఁ జేసె డాసి.

వ. హనుమంతుండును [2]మెల్లమెల్లన మేల్కని జృంభసంభృతజలార్ద్రిసంచలవిలో
చనుం డగుచు ననాదరంబున నాతనిం జూచి యిట్లనియె. 320

తే. అతిజరారోగభరమున నలసి [3]యొలసి, యొదిఁగి సుఖనిద్రమై నిట్టు లున్నవానిఁ
గడుదంబున నేమియుఁ గరుణలేక, యేల బోధించి తయ్య నీ వెఱిఁగి యెఱిఁగి.

వ. తిర్యగ్జాతులు ధర్మ వెఱుంగవు గాక సర్వభూతదయాస్వరూపం బైనధర్మ వెఱిం
గెడువారు మనుష్యులకారె యిట్టిమనుష్యజన్మంబు వడసి వృద్ధోపసేవ సేయవు
గాకేమి ధర్మ వెఱుంగక నిర్దయుండ వై మాబోఁటి పేదమృగంబులకుభయంబుగ
గర్జిలితి వీ వెవ్వండవు మనుష్యగోచరంబు గానియివ్వనంబున కేల వచ్చితి
సిద్ధగతి లేనివారి కిట వోవ నశక్యం బమృతకల్పంబు లైనయీఫలమూలంబు
లుపయోగించి క్రమ్మఱుము నీయందు బద్ధస్నేహుండఁ గాన బుద్ధిసెప్పితి నా
పలుకులు చేకొను మనిన భీముం డిట్లనియె. 322

తే. క్షత్త్రియప్రవరుండ విఖ్యాతబలుఁడఁ, బాండుతనయుండ గొంతిగర్భంబునందు
వాయువరమునఁ బుట్టినవాఁడ నన్ను, భీముఁ డండ్రు భూజనులు కపిప్రభుండ.

వ. ఏ నిక్కడఁ గార్యార్థి నై పోయెద నాకుం దెరు వి మ్మనినాఁడు దొల్లి శతయోజన
విస్తారం బయినసముద్రంబు లంఘించి లంకకుం బోయినహనుమంతు నట్ల నిన్ను
నీపర్వతంబు లంఘించి పోదు ననిన హనుమంతుఁ డతం డేమికారణంబున సముద్ర
లంఘనంబుఁ జేసె నెఱుంగు దేనిం జెప్పు మనిన వానికి భీముం డి ట్లనియె.

క. అలఘుయశుం డిక్ష్వాకుని, కుల[4]తిలకుఁడు రాఘవుండు గురువచన మిలన్
నిలిపి వనవాసి యై తన, లలనం గోల్పడియె నట్టె లంకేశ్వరుచేన్. 325

క. సీతాన్వేషణపరు లై, సీతిఁ గపిప్రవరు లరిగి నియతంబుగ సం
పాతి యనుపక్షిచేత మ, హీతనయ సువార్త లెల్ల నెఱిఁగి కడంకన్. 326

క. వారలు వారిధి గడవఁగ, నేరక తారున్నయెడ ననిలసత్త్వమునన్
వారిధి లంఘించె మహా, వీరుఁడు హనుమంతుఁ డనఁగ విందుఁ గపీంద్రా. 327

వ. ఏను హనుమంతునంతియబలపరాక్రమంబులు గలవాఁడ నాపౌరుషంబుఁ జూపు
దునే యనిన నవ్యక్తహాసముఖుం డగుచు నన్నా యేను ముదిసినవాఁడ లేవ
నోపం బోయెద వేని నాతోఁకం బాయం ద్రోచి పొమ్మనిన మెచ్చక తనవామ
కరంబున నెత్తం బోయి వశంబు గాక. 328

ఉ. ఏపున రెండుచేతులను నిమ్ముగఁ బట్టి యమర్చి యెత్తఁగా
నోపక [5]మోఁకరిల్లఁబడి యుద్గతఘర్మజలార్ద్రిదేహుఁ డై

1 నిజసత్త్వ. 2 మెత్తమెత్తన. 3 యున్న, వాని నీతోడఁబుట్టినవాని నన్ను, నొనర సుఖనిద్రమై నిట్టు లున్నవాని, నేల బోధించి. 4 వీరుఁడు...వచనంబుం, జలిపి. 5 మ్రొగ్గతిల్లఁ; మోఁకతిల్లఁ.

కాపురుషుండుఁ బోలె నిజగర్వము దక్కి యడంగి యుండెఁ జిం
తాపరుఁడై వృకోదరుఁడు దద్దయు లజ్జ నధోముఖంబుతోన్. 329

వ. ఇట్లక్కపివరులాంగూలంబుఁ గదల్ప నోపక భీముండు కృతప్రణాముం డయి నిన్నెఱుంగక నాపలికినదురుక్తంబులు సహింప వలయు నీవు కపిరూపధరుండ వైనసిద్ధుండవో గంధర్వుండవో దేవవరుండవో నా కెఱింగింపు మనిన హనుమంతుండు భీముం జూచి నగుచు నేను గేసరిక్షేత్రంబున వాయుభట్టారకునకుం బుట్టినవాఁడ నీచెప్పినహనుమంతుండ నీవు నా యనుజుండవు దొల్లి రఘుకులేశ్వరుం డయిన రామదేవుండు రావణుం డనురాక్షసుచేత నపహృతభార్యుం డై సుగ్రీవాదివానరుల నసంఖ్యాతసంఖ్యలవారిం దనకు సహాయులం జేసికొని సేతుబంధనంబున సముద్రంబు లంఘించి సమరంబున రావణు వధియించి యందు [1]నాకెలసంబునకు మెచ్చి. 330

మధ్యాక్కర. నరసురస్తుత్యమై యెంతకాలంబు నాకథలు నిలుచు
నిరతంబుగా నంతకాలమున్ నీవు నిత్యుండ వగుచుఁ
బరఁగు మని వరముఁ దగ దయంజేసి ప్రభుఁ డుర్వి యెల్ల
సరి పదునొక్కండువేల యేండ్లేలి చనియెఁ దా దివికి. 331

వ. అనిన విని భీముండు వానినప్పుడు హనుమంతుంగా నెఱింగి సంతసిల్లి వెండియు నమస్కరించి భవద్దర్శనంబునం గృతార్థుండ నయితి నని యిట్లనియె. 332

ఆ. బలిముఖుండ దయయుఁ గలవేని దొల్లి య, ర్ణవము గడచి చనిననాఁటినీదు
రూపుఁ జూడ వలతుఁ జూపు నా కనవుడు, వాని కిట్టు లనియె వానరుండు. 333

క. అక్కాలంబునరూపం, బిక్కాలమునందుఁ జూప నెట్లగుఁ గాలం
బొక్కవిధంబున నుండక, పెక్కు [2]ప్రకారముల నుండు భిన్నావస్థన్. 334

వ. దానంజేసి కృతత్రేతాద్వాపరకలియుగంబులసంఖ్యలు వేఱువేఱై యందుల చరాచరభూతంబులు భిన్నప్రకారంబులై వర్తిల్లు ననిన నయ్యుగంబుల యాచారభూచారవర్తమానంబులు నాకేర్పడం జెప్పు మనిన భీమునకు హనుమంతుం డిట్లనియె. 335

భీమునకు హనుమంతుండు చతుర్యుగాచారవర్తనంబులను దెలుపుట.

తే. కృతమకాని కర్తవ్యంబు గృతయుగంబు,నందు లేదు చతుష్పాదమగుచు ధర్మ
మనఘ వర్తిల్లు నచ్యుతుండయ్యుగమున,శుక్లవర్ణుఁడై ప్రజలఁగాచుచు వెలుంగు.

వ. అది సనాతనధర్మసనాథం బందుల బ్రహ్మక్షత్రియవైశ్యశూద్రు లేకవేదక్రియాయోగ్యులై యకామఫలసంయోగంబునఁ బుణ్యలోకంబులు వడయుదు రందు నసూయాభిచారదర్పపైశునవిగ్రహక్రోధమదమత్సరభయసంతాపవ్యాధిప్రజ్ఞాక్షయేంద్రియక్షయంబులు లేవు మఱియుఁ ద్రేతాయుగంబునందుఁ ద్రిపాదం బై

1 నాఖేలనమునకు. 2 వికారములఁ బొందు; పదార్థములఁ బొందు.

ధర్మువు వర్తిల్లు నందు జనులు నిత్యసత్య[1]వ్రతశీలురై యజ్ఞతపోదానాదిక్రియల
వర్తింతు రందు రక్తవర్ణుం డయి విష్ణుభట్టారకుండు ప్రజారక్షణంబుఁ జేయు.

తే. ద్వాపరంబున రెండుపాదములఁ జేసి, నడచు ధర్మువు వేదముల్ నాల్గుదెఱఁగు
లై ప్రవర్తిల్లు వేదశాస్త్రార్థచోదితంబులై [2]ధర్మకామముల్ ధరణిఁ బరఁగు.

తే. సత్యశమహీనులగుదురు జనులు గామకాములై చేయుదురు బహుక్రతువులోలి
నందుఁ ద్రైలోక్యవందితుండచ్యుతుండు, కృష్ణవర్ణుఁడై జగము రక్షించు మఱియు.

క. కలియుగమునందు ధర్మము, బల మఱి వర్తిల్లు నేకపాదంబున నం
దలఘుఁడు కృష్ణుఁడు జగతీ, వలయము రక్షించుఁ [3]బీతవర్ణుం డగుచున్. 340

వ. అందులజనులు తమోగుణయుక్తులై కామక్రోధాదిదోషవశంబునం ధర్మవెఱుం
గక యధర్మవర్తు లగుదు రందుఁ జేసినతపోదానాదికర్మంబులు స్వల్పంబుల
య్యును బహుఫలంబు లగు నని యుగవర్తనప్రకారంబులఁ జెప్పి నీకిష్టావాప్తి
యయ్యెడు నరుగు మనిన భీముం డి ట్లనియె. 341

హనుమంతుఁడు భీమునకుఁ దన పూర్వరూపంబుఁ జూపుట.

క. నీనాఁటితనువుఁ జూచి య, కాని యవశ్యంబు పోవఁ గావునఁ గపినా
థా నాకుఁ జూపు మనవుడు, వానికిఁ [4]దనరూపుఁ జూప వానరుఁ డంతన్. 342

చ. అతులితమై ద్వితీయకనకాద్రి యొకో యిది నా నిజాంగ [5]మూ
ర్జితముగఁ బెంచి పుచ్ఛమునఁ జేసి దిగంతము లందు చున్నయు
న్నతుఁ గపినాథుఁ జూచి కురునందనుఁ డప్డు నిమీలితాక్షుఁడై
మతి నతివిస్మితుం డగుచు మారుతి కి ట్లనియెన్ భయంబునన్. 343

క. అతిభీషణ మిది యత్య, ద్భుత మోహో చాలు భూనభోమధ్యవ్యా
పిత మయ్యె భవద్దేహా, యతత్వ ముపసంహరింపు మనవుడుఁ గపియున్. 344

క. తన యెప్పటిరూపముఁ జే, కొని దీనికి నినుమడుం గగుం బ్రతిబలముం
గనినప్పుడు నారూపం, బనుపమముగ ననిన హనుమ కనిలజుఁ డనియెన్. 345

ఉ. ఉన్నతి బూని నీవు బలియుం డగు రావణు నశ్రమంబునం
బన్నగఁ జంప నోపుపటుబాహుబలాఢ్యుఁడ [6]విట్టియూర్జితుం
నిన్ను సహాయుఁగాఁ బడసి నిర్మలనీతిపరుండు రాఘవుం
డన్నరభోజనాన్వయుల నాజి వధించుట యేమి చోద్యమే. 346

వ. అనిన వానికతిప్రీతియుక్తుం డై హనుమంతుం డిట్లనియె నయ్యా నీవు సౌగంధిక
సరోవరంబునకుం బోయెదవే నందు సాహసంబు సేయ వలవ దది యక్షరా
క్షసరక్షితం బై దేవతోపభోగయోగ్యం బై యుండు దేవతలు బలిహోమనమ

1 ప్రవర్తులై. 2 సర్వకర్మముల్ ; సర్వకామముల్. 3 బీతవరస్వర్ణుం డై. 4 దనపాడవుఁ. 5 ము, చ్ఛ్రితముగఁ...వియత్తల మంటు చున్న. 6 విట్టియుద్ధతుఁ (యున్నతుఁ)... నిర్మలకీర్తి యుతుండు...భోజనాన్వయము.

సాకారంబుల మంత్రతంత్రంబులంజేసి భక్తిసాధ్యులుగాని సాహసక్రియాసాధ్యులు గారు నీవు నిజధర్మనిష్ఠితుండ వై పరమధర్మంబు లెఱుంగు మది యెందేని హీనబుద్ధులు విమోహింతు రట్టిధర్మాధర్మవిభాగంబు లెఱుంగు విద్వాంసుల నుపాసించి శుభాచారుండవు గావలయు నాచారంబున ధర్మంబు వుట్టు ధర్మంబు వలన వేదప్రతిష్ఠ యగు వేదంబులంజేసి యజ్ఞంబులు ప్రవర్తిల్లు నట్టి యజ్ఞంబు వలన దేవతలు తృప్తు లగుదురు. 347

ఆ. కార్యసిద్ధి పొందు కాలంబు దేశంబు, నెఱిఁగి బుద్ధిమంతు లెల్ల ప్రొద్దు
సాహసంబు విడిచి సామాద్యుపాయప్రయుక్తి చేయుదురు యథోచితముగ.

వ. మఱియు సర్వకార్యంబులు మంత్రమూలంబులు గావున విద్వాంసు లై [1]ప్రబుద్ధు లైనవారలతో మంత్రంబుఁ జేయునది బాలకులయు నధికశ్రీదర్పితులయు లుబ్ధులయు లఘుజనంబును దోడ మంత్రంబు సేయ వలదు. 349

తే. జనులు నిగ్రహానుగ్రహాశక్తుఁ డైన, రాజుశాసనమునఁ జేసి రమణతోడ
నోలిఁ దమతమమర్యాద లొక్కనాఁడుఁ, దప్పనోడుదు రిమ్మహీతలమునందు.

వ. నీవు నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుండవుగావున నీ కెల్లవారును వశ్యులగుదురు నిన్నుఁ జూచుటంజేసి నానయనంబులు సఫలం బయ్యె నీ కెద్ది యిష్టంబు దానిం జేసెద.

మత్తకోకిలము. మీకు నెగ్గొనరించి యున్న యమిత్రులన్ హత[2]బుద్ధులం
జీకురాజుతనూజులం గురుసింహ నీకుఁ బ్రియంబుగా
నేకమాత్రన పోరిలో వధియించి నాగపురంబు నా
నాకులాద్రిశిలావలీగహనంబు సేయుదు నావుడున్. 352

మత్తకోకిలము. ఇంతయుం గపినాథ నీ కిది యేమిపెద్ద మహాహవా
భ్యంతరంబున నుద్ధతప్రతిపక్షవీరుల నేమ ని
ర్జింతు మెవ్వరు మాకు మీదయఁ జేసి మార్కొనునంతయ
త్యంతవీరులు [3]లేరు భూవిదితప్రతాపబలోన్నతిన్. 353

వ. అనిన విని భీమసేనునకు హనుమంతుం డిట్లనియె నన్ను రణాంతరంబునం దలంచునది నీయందు సౌహార్దంబున నాహనంబులో నతి [4]రథుం డైనయర్జునురథధ్వజంబునం దుండి మీబలపరాక్రమంబులం జూతునని భీముం గౌఁగిలించుకొని వానికి సౌగంధికసరోవరమార్గంబుఁ జూపి హనుమంతుం డంతర్హితుం డైనఁ దదాలింగనవిగతశ్రముండును విపులజవశక్తియుక్తుండును నై భీమసేనుండు. 354

సీ. వారిధారల ననివారితనిర్గళ, ద్దానధారలఁ దటిద్దామములను
దశనధామంబుల నశనిఘోషంబుల, ఘోరబృంహితబృహద్ఘోషణముల
నివి ఘనబృందంబు లివి గజయూథంబు, లని విచారింపంగ నక్కజంబు
లై లలితోత్తుంగశైల[5]శృంగంబులఁ, దిమ్మరుజలధరద్విరదతతుల

1 వృద్ధు లై. 2 బంధులన్. 3 మేరు భూవలయప్ర...ద్ధతిన్. 4 వీరుం డై. 5 కూటంబులఁ.

ఆ. విస్మయంబుతోడ వీక్షించుచుం జని, రజతగిరిసమీపరమ్యభూమి
నక్కుబేరువనమునందు సౌగంధిక, కమలవనముఁ గనియె ఘనభుజుండు. 355

క. అందులహేమాంబుజమక, రందరసామోదమృదుతరశ్వసనుం డా
నందంబుఁ జేసెఁ దనప్రియ, నందనునకు భీమసేనునకు నభిముఖుఁ డై. 356

వ. అంత. 357

క. వీరుం డై సౌగంధిక, వారిజములు గొనఁగ నిట్లు వచ్చినవానిన్
భూరి[1]పరాక్రము భీము ను, దారగదాహస్తుఁ జూచి తా రుద్ధతు లై. 358

వ. దాని రక్షించి యున్న పదివేవురు రాక్షసు లాక్షణంబ విచిత్రాయుధపరిచ్ఛదు లై పఱతెంచి వీఁ డొక్కదివ్యపురుషుం డాయుధంబులు ధరియించినవాఁ డజినంబులుగట్టినవాఁ డధికతేజస్వి తపస్వివేషధరుం డిందులకు వచ్చినవాఁ డని యచ్చెరు వందుచు భీమసేనుం డాయ నచ్చి యి ట్లనిరి. 359

తరలము. ఇది కుబేరువనంబు దీనికి నెవ్వరుం జను దేర నో
డుదురు నీ విట వచ్చి యేల కడుం బ్రమాదముఁ జేసితిం
దుదితతేజుఁడు గ్రీడ లాడుచు నుండు నింతులుఁ దాను స
మ్మదముతోడఁ గుబేరుఁ డీరుచిమత్సరోజవనంబునన్. 360

వ. దీనితీరంబున దేవర్షిగణంబులు దేవతార్చనంబులఁ జేయుదు రిందులజలంబు లమృతోపమానంబులు మఱి వైడూర్యనాళంబు లై యపూర్వసౌరభంబు లైన కనకకమలంబులు గలుగుటం జేసి యక్షరాక్షసాక్షౌహిణీరక్షితం బగు దీనిమహిమం బెఱుంగక యింతదూరంబు వచ్చినవీరుం డెవ్వండ వేమికారణంబున వచ్చి తనిన వారికి భీముం డి ట్లనియె. 361

మత్తకోకిలము. ఏను పాండుసుతుండ భీముఁడ నిద్ధ[2]తేజుఁడ ధర్మరా
జానుజన్ముఁడ ద్రౌపదీహృదయప్రియం బొనరింపఁగాఁ
బూని యిక్కమలాకరంబునఁ బుష్పముల్ గొన వచ్చితిన్
వీనిఁ గొందు నవశ్యముల్ సురవీరు లడ్డము వచ్చినన్. 362

వ. అనిన వారలి ట్లని రయ్యా నీవు దివ్యపురుషుండ వీసౌగంధికకమలంబులు గొనియె దేని కుబేరున కెఱింగించి తదాదేశంబునఁ గొనుము నీవు ధర్మజానుజుండవు గావున నీకు ధర్మపథంబు తప్పంజన దనిన రాక్షసులఁ గటాక్ష[3]రూక్షేక్షణంబుల నిరీక్షించి భీమసేనుం డి ట్లనియె. 363

క. గిరినిర్ఝరములఁ బుట్టిన, సరోవరం బదియు సర్వసామాన్యము గా
కరుదుగ నొక్కనియదియే, పరఁగఁ గుబేరుండు దీనిఁ బడసెనె మొదలన్.

తే. ఉత్తమక్షత్త్రియుం డేల యొరుల నడిగి, వేఁడువాఁ డగుఁ దనభుజావిక్రమమున
[4]యర్థతతు లుపార్జించి యర్థిజనుల, కిచ్చుఁ గీర్తి దిక్కుల వెలయించుఁ గాక.

1 పరాక్రమవంతు ను,దార. 2 శౌర్యుఁడ. 3 దృష్టిం జూచి. 4 నన్యధనము లుపా.

—— భీముఁడు యక్షరాక్షసులతో యుద్ధంబు సేయుట. ——

వ. నాకు మిమ్మును మీకుబేరుం బ్రార్థించి కాని యిక్కొలనిపువ్వులు గొనం గా దో కో యని భీముండు రాక్షసుల నాదరింపక సౌగంధికవనంబు సొచ్చి కనక కమలంబులు గొని యుత్తమవీర్యవంతంబు లైనతత్సలిలంబు లుపయోగించి యనంతబలసంపన్నుం డై యున్న నాతనిం జూచి రాక్షసు లలిగి యుద్యతా యుధహస్తు లై తాఁకిన భీముండును భీకరాకారంబున. 366

చ. తనగదఁజేసి రాక్షసుల దారుణశస్త్రచయంబు నశ్రమం
బున నతివీరుఁ డై నిలిపి పోర నిశాచరులర్ బడల్పడర్
ఘనభుజదండచండహతిఁ గ్రాఁచిన [1]నుక్కఱి రక్కసుల్ కుబే
రున కెఱిఁగింపఁ బాఱిరి సరోషవృకోదరభీమకర్మముల్. 367

వ. కుబేరుండును పాంచాలీప్రియకరం బైనపవనతనయుపరాక్రమారంభంబు విని మెచ్చి వాని నుపేక్షించె నట్లు భీమసేనుండు రాక్షససేన నోడించి సౌగంధికకమ లంబులు గొని తత్తీరకుసుమితలతాపాదపవనంబున విహరించు చున్నంత నట.

క. వడిఁ బడియెఁ బిడుగు లుడుగక, వడఁకె మహీతలము పాంసువర్షము గురిసెం
గడు నెట్టి నయ్యె దిశ లేర్పడ కుండె నినుండు తిమిర పటలావృతుఁ డై. 369

వ. ఇట్టి మహోత్పాతంబు లుపలక్షించి విస్మితుం డై ధర్మతనయుం డివి భీమాహవ పిశునంబు లై కానంబడియె నేమఱ కుండ వలయు నని నాలుగు దిక్కులుం జూచి భీమసేనుం గానక తనసమీపంబున నున్న పాంచాలి కి ట్లనియె. 370

క. ప్రియసాహసుండు భీముఁడు, భయవిరహితుఁ డెందుఁ బోయె బహురాక్షససం
శ్రయ మిగ్గిరి గంధర్వా, స్పయ సేవ్యం బేకచరుఁడు వాఁ డెయ్యెడలన్. 371

ఆ. భూరిభుజుఁడు దానె పోయెనో నీ పెట, యేని పుచ్చితో [2]నిజేచ్ఛ నతని
నని యజాతశత్రుఁ డడిగినఁ బతికిఁ బాం, చాలి యిట్టు లనియె సంభ్రమమున.

మధ్యాక్కర. ధరణీశ నీకు నాయిచ్చినపసిఁడి తామరపువ్వు
గురువాయువశమున వచ్చినను దానిఁ గొని యిట్టిపువ్వు
లరుదు గాన కుఱంగటం గలిగెనేని యర్థిఁ దె మ్మనిన
నరిగె నీశానుదిక్కునకు నీయనుజుఁ డనిలవేగమున. 373

వ. అనిన నట్లేని యందఱము వానిపోయినవలనం బోవుద మని యెప్పటియట్ల రాక్షసబలసమన్వితుం డై గగనగతి నరిగి సౌగంధికతీరంబున. 374

చ. అతులబలాఢ్యు [3]నుద్యతగదాయుధహస్తుఁ బటుప్రతాపవ
ర్ధితయశుఁ బాండునందనుఁ దదీయమహోగ్రగదావిఘాతదా
రితపృథుయక్షరాక్షసశరీరచయంబులుఁ జూచి విస్మయ
స్మితముఖు లైరి బ్రాహ్మణసమేతులు ధర్మసుతాదు లచ్చటన్. 375

1 నొక్కటి రాక్షసుల్. 2 నిజేశుఁ బూని. 3 నుద్ధతగదాయతబాహుఁ...గదానిఘాత.

వ. భీమసేనుండును ధౌమ్యధర్మజరోమశులకు మ్రొక్కి తనకు మ్రొక్కినకవలఁ
గౌఁగిలించుకొని వైడూర్యనాళంబు లైనకనకకమలంబులు ద్రౌపది కిచ్చి
యున్నంత నాతనికి ధర్మరా జిట్లనియె. 376

ఆ. చనునె నీకు నిట్టిసాహసక్రియఁజేయ, నెల్లవారికంటె నెఱుక గలవు
గురుభుజుండ నాకుఁ గూర్తేని చేయకు, మయ్య యిట్టిచెయ్వు లనఘ యింక.

వ. అని కఱపి యిట్లందఱుం గుబేరోద్యానవనంబున విహరించు చున్నంతఁ దద్ర
క్షకు లైనయక్షులు వచ్చి. 378

క. దేవర్షి యైనరోమశు, దేవేంద్రసమాను నయ్యుధిష్ఠిరు [1]ధరణీ
దేవోత్తములం గని విన, యావనతులు భక్తి నిట్టు లని రందఱకున్. 379

వ. మీరిందు మసల వల దిది యక్షరాక్షసప్రచారఘోరం బనిన నందుండ నొల్లక
పాండవులు తత్సమీపంబున నివాసంబుఁ జేసికొని రాక్షసబలంబుతో ఘటో
త్కచుఁ బోవం బనిచి యుండునంత జటాసురుం డనురాక్షసుండు బ్రాహ్మణ
రూపధరుండై యేను వేదవిదుండ ధనుర్వేదవిదుం డైన పరశురాముశిష్యుండ
ననుచుం బాండవుల సేవించు చున్నంత నొక్కనాఁడు. 380

ఆ. మృగవిరోధిబలుఁడు మృగయావినోదార్థ, మడవి కనిలతనయుఁ డరిగినట్టి
యవసరమున నజ్జటాసురుఁ డాసురా, కారవికృతరూపకంబుఁ దాల్చి. 381

క. చనుదెంచి ద్రౌపదిని యమ, తనూజు నకులుం గదాయుధంబులతోఁ బె
ల్చన యెత్తికొని మహాజవ, మునఁ బఱచె మహీసురోత్తములు భయ మందన్.

వ. అంత సహదేవుండు భీమునిం బిలుచుచు వనంబున కరిగె నిట ధర్మతనయుం
డధర్మవర్తి యైనయసుర కిట్లనియె. 383

క. దేవాసురాదు [2]లిందుల, జీవింతురు మునులు జపవిశేషమ సుఖముల్
గావించు చున్నమనుజులఁ, గావం గలవార మేము గారవయుక్తిన్. 384

వ. ఇట్టిమా కపకారంబు సేయుట నీకు లగ్గు గాదు నీవు ధర్మ వెఱుంగవు విశ్వ
సించినవారికిం దనకుఁ గుడువంబెట్టినవారికి నెగ్గు సేయుట కడుం బాపంబుగావున.

మధ్యాక్కర. మాయావి మాయాయుధములు మా కిచ్చి మాతో రణమ్ము
సేయు మివ్విధమునఁ బోవఁ దగ దంచుఁ జిక్కనై యసుర
నాయతబాహుఁడు గరము భరముగా నదిమె ధర్మజుఁడు
[3]మాయమార్గుఁ డగువానిగమనంబు మంద మై యుండ. 386

వ. ఇట్లు ధర్మజునిబిడపీడనవేదనాభరంబున విగతవేగుం డై యరుగుజటాసురున
కడ్డంబు వచ్చి సహదేవుం డిట్లనియె. 387

క. నన్నెఱుఁగవె పాండవుఁడఁ బ్ర,సన్న [4]యశోవీర్యయుతుఁడ సహదేవుఁడ న

1 నవనీ. 2 లిందుప, జీవింతురు మనుజులను విశేషసుఖంబుల్, గావించుచు నమ్మనుజులఁ.
3 మాయావి యగువాని గమనవేగంబు. 4 యశోవీర్యబలుఁడ.

త్యున్నతి యేర్పడ నిప్పుడ, నిన్నోర్చెదఁ [1]జక్క నెదిరి నిలువుము పోరన్. 388

భీముఁడు జటాసురునితో యుద్ధంబు సేయుట.

వ. అనుచున్న యవసరంబున ననిలసుతుం డనిలవేగంబున నరుగుదెంచి జటాసురు చేత నిగ్రహీతులై గగనగతిం జనుధర్మజ నకుల ద్రౌపదులను మహీతలగ తుం డై నసహదేవుం జూచి యయ్యసుర కిట్లనియె. 389

తే. అతిథివై వచ్చి నీవు మాయందుఁ గుడిచి, యసురవై యిట్లు యెగ్గుసేయంగనగునె
యెందుఁ గుడిచినచోటికి నెగ్గు సేయ, రెట్టిదుర్జనులైనను నెఱుక విడిచి. 390

వ. నీవు బుద్ధి గలవేని వీరిని విడిచి నీప్రాణంబులు రక్షించుకొను మట్లు గానినాఁడు బక హిడింబ కిమ్మీరులం జంపిన ట్లశ్రమంబునం జంపుదు ననిన విని జటాసురుం డు వారల విడిచి భీమసేనున కభిముఖుం డై. 391

క. రయమున నీచే మునుహతు, లయినసురారాతులకు [2]రణాంతరమున నీ
దయినరుధిరమున నుదక, క్రియఁ జేసెద బక హిడింబ కిమ్మీరులకున్. 392

క. అనుచుఁ గడు నలిగి మారుత, తనయు మహాబాహు నసుర దాఁకె మరున్నం
దనున కెడ సొచ్చి మాద్రీ, తనయులు తత్క్షణమ వానిఁ దాఁకిరి బెలుచన్.

సీ. వారల నిద్దఱ వారించి భీముండు, దాఁకె జటాసురు వీఁకతోడ
భీమాసురులకు సంగ్రామంబు గడు ఘోర, మయ్యె నిర్మూలంబు లయ్యె వారి
యూరుఘట్టనముల ధారుణీరుహములు, పదఘట్టనములఁ గ్రక్కదలె ధరణి
భూరుహపాణులై పోరి యాసన్నభూ, రుహములు వొలిసిన బృహదుదగ్ర

ఆ. శిలలఁ గొంతసేపు చెలఁగి పోరాడి రొం, డొరులు పెనఁగి పట్టి పరుషభంగి
నుగ్రులైనవాలి సుగ్రీవు లట్టుల, యుద్ధ మొప్పఁ జేసి రుగ్రబలులు. 394

క. భీమాసురవీరుల ము, ష్టాముష్టిరణచ్ఛటచ్ఛటాశబ్దం బు
ద్దామం బై తద్విపిన మ, హామృగపక్షులకు [3]నతిభయావహ మయ్యెన్. 395

ఆ. అంత భీమసేనుఁ డంతకాకారుఁ డై
వాని బలవిహీనుఁ గా నెఱింగి
తడయ కపుడు వాని మెడ గ్రుంగఁ బిడికిటఁ
బొడిచె నసుర ముడిఁగి పడియెఁ బుడమి. 396

వ. *ఇట్లు నిర్ఘాతనిపాతభిన్నోన్నతనీలగిరిశృంగంబునుం బోలె నేలం బడినజటాసురుకళేబరం బెత్తి యొక్కవిశాలపరుషపాషాణంబుపై జర్జరితంబుగా వైచి వానిం గాలగోచరుం గాఁ జేసినవాయుపుత్త్రపరాక్రమంబు ధౌమ్యరోమశాది మహీసురవరులు వర్ణించిరని వైశంపాయనకథితం బైనకథ రమ్యంబుగ. 397

1 జిక్కఁ బోర. 2 రణాంతంబున. 3 నితిభయానక మయ్యెన్. * ఈవచనమునకు ముందు, 'క. వీరావతారవిమలవి, చారమహోదారహారశరదిందుసుధా, ధారావదాతగంగా, పూరయశోధా రధీర బుధనుతచరితా.' అను కందము కొన్నిప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నది.

క. భూపకులతిలక నృపవి, ద్యాపారగ నిత్యసత్యధనధన్య దయా
లాపచతురాస్య ధర్మ, [1]వ్యాపారవిచార విష్ణువర్ధననృపతీ. 398

వసంతతిలకము. *శ్రీరమ్య రాజకులశేఖర రాజరాజా
భూరిప్రతాపపరిభూతవిరోధివర్గా
హారామృతాబ్జహరహాసతుషారకుంద
తారాయశఃప్రసరపాండుకృతత్రిలోకా. 399

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుతనన్నయభట్టప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున దధీచకథయును నగస్త్యమాహాత్మ్యంబును భగీరథుప్రయత్నంబునుం గంగావతరణంబును ఋశ్యశృంగుచరిత్రంబును బరశురాముచరిత్రంబును గార్తవీర్యువధయును రామకృష్ణాదులయాగమనంబును సౌకన్యాఖ్యానంబును జ్యవనుండు శర్యాతియజ్ఞంబున నాశ్వినుల సోమపీథులం జేసి వారిచేత జవ్వనంబు వడయుటయు మాంధాతృజన్మంబును సోమకుండు యజ్ఞంబుఁ జేసి పుత్త్రశతంబు వడయుటయు జంతూపాఖ్యానంబును శ్యేనకపోతంబు లై యింద్రాగ్నులు శిబిమాంసంబు గొనుటయు నష్టావక్రమాహాత్మ్యంబును రైభ్యయవక్రీతులసంవాదంబును భీముండు సౌగంధికహరణార్థం బరుగుటయు హనుమద్దర్శనంబును రామాయణకథయును భీముండు గంధమాదనంబునం దుండు క్రోలనికిం బోయి యక్షరాక్షసుల వధియించుటయు గంధమాదనంబున నందఱుం గూడుటయు జటాసురవధయు నన్నది తృతీయాశ్వాసము. 400

---

[1] వ్యాపా (రాభాసి) రవిభాసి.

ఉ. * 'రాజకులాగ్రగణ్య మృగరాజపరాక్రమ రాజరాజ వి
భ్రాజితశుభ్రకీర్తిపరిపాండురసర్వదిగంతరాళ ఘో
రాజిముఖోపలబ్ధవిజయప్రమదాశ్రితబాహుదండ ని
స్తేజితవైరివీర కులదీప బుధప్రియ విష్ణువర్ధనా.

తోటకము. ధరణీశ నిరంతర దానయశః, పరిపూర్ణదిగంతర భానునిభా
కరుణాకర నిర్మలకాంతియుతా, శరణాగతరక్షక సత్యనిధీ.'

అని యధికముగా రెండు పద్యంబులు కొన్నిప్రతులఁ గనుపట్టుచున్నవి.

శ్రీ
గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము.

[1]రాజ దేవదేవపు
రారాతి పదాబ్జభృంగ యమృతాంశుకులాం
భోరాశిచంద్రశౌర్య
ప్రారంభయశోభిరామ పార్థివభీమా. 1

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నరనారాయ
ణాశ్రమంబునఁ గొన్నిదినంబు లుండ నొక్కనాఁడు ధర్మతనయుండు దమ్ముల
కి ట్లనియె. 2

మధ్యాక్కర. ఏనేఁడు లగుడెంచె నర్జునుం డేఁగి యింత కేతెంచుఁ
బూని దివ్యాస్త్రముల్ వడసి యిమ్మహాభుజు భూరిసత్త్వ
నానతరిపువర్గుఁ జూడఁ గాంతు మిం దంచు బ్రాహ్మణుల
తో నేఁగె [2]నుత్తరము మించి ధర్మనిత్యుఁడు ధర్మజుండు. 3

వ. ఇట్లు గంధమాదనపుణ్యతీర్థావలోకనపరు లయి పాండవు లరిగి యందు గోదాన
హిరణ్యదానాది మహాదానంబుల విప్రులం దృప్తులంజేసి పదునేడగుదివసంబున
వృషపర్వుం డనురాజర్షి యాశ్రమంబు గని యం దతిప్రీతి నాతనిచేతఁ బూ
జితు లయి యేడుదివసంబులు వసియించి బ్రాహ్మణుల నెల్ల నం దుండ నియ
మించి వృషపర్వోపదిష్టమార్గంబున ధౌమ్యరోమశప్రభృతికతిపయబ్రాహ్మణు
లతోఁ జని యష్టమదివసంబున. 4

క. విమలస్ఫాటికహాటక, రమణీయదరీనిరంత[3]ర శ్వేతనగేం
ద్రము మాల్యవంతమును ను, త్తమచరితులు సూచు చరిగి తద్విపినమునన్. 5

1 రాజరాజదేవతు, పారసుధాహారహీరసన్నిభకీర్తీ, శ్రీరమణ రాజవిద్యా, పారగకోదండ పార్థ పార్థివతిలకా; రాజరాజకులని, స్ఫారసుధాహారతారసన్నిభకీర్తీ...ధనుర్విద్యా, పారగ; రాజరాజకులనీ, హారసుధాహారహాసహారనిభకీర్తీ. 2 నుత్తర మిచ్చి ధర్మ; నుత్తర మించి ధర్మ; నుత్తర మునకు ధర్మ. 3 ర (స్ఫీత) స్ఫార నగేం.

క. చలదళిపుంస్కోకిలకుల, కలరవముఖరితలతాంత [1]కమనీయదశా
వలితమహీరుహశాఖా, మిళితోద్దేశముల విశ్రమించుచు లీలన్. 6

వ. అందు విహరించుచుండ నొక్కనాఁడు శ్వేతకి యనుపుణ్యనదివలన మారుతానీతంబు లై సువర్ణమయంబు లయి తమముందటం బడినపంచవర్ణసురభికుసుమంబులం జూచి యందఱు విస్మయం బంది రంత నేకాంతంబ యొక్కశశికాంతశిలాతలంబుపయి నున్నభీమసేనునకు ద్రుపదరాజపుత్త్రి యిట్లనియె. 7

క. ప్రకటముగఁ దొంటి సౌగం, ధికకనకాబ్జములకంటె దివ్యసుగంధా
ధికకుసుమము లివి దద్దయు, సుకుమారము లిట్టివానిఁ జూచి యెఱుంగన్. 8

వ. ఇక్కుసుమంబులు నాకుఁ దెచ్చి యిచ్చి మనఃప్రియంబు సేయుమనిన విని భీముండు తత్క్షణంబ చని [2]చక్రవాళ సమనిమ్నోన్నతం బయినగిరిశృంగం బెక్కి యందు వివిధరత్నరశ్మిరమ్యవేశ్మపరివృతం బయినవైశ్రవణునివాసంబు గని శంఖాధ్మానంబు సేసిన. 9

క. దాని విని యక్షరాక్షస, సేనలు పఱతెంచి భీమసేను మహాసే
నానీసన్నిభుఁ దాఁకిరి, నానాయుధధరులు దారుణధ్వను లెసఁగన్. 10

క. వాయుసుతప్రేరితశిత, సాయకముఖదళితరాక్షసప్రకరబృహ
త్కాయాభ్రగళితశోణిత, తోయములఁ [3]ధరణిధరనదులు గడు నిండెన్. 11

ఉ. ఉక్కఱి యిట్లు మధ్యముమహోగ్రశరం[4]బులు దాఁకు కోర్వ కా
రక్కసు లెల్ల నాహవపరాఙ్ముఖు లైనఁ గడంగి భీముఁ దా
నెక్కటి దాఁకె దిక్కరి సహింపక కేసరిమీఁద నెత్తున
ట్లక్కజుఁ డుద్యతాయతగదాయుధుఁ డై మణిమంతుఁ డచ్చటన్. 12

క. ఆరాక్షసు నతివీరుఁ గు, బేరసఖుం బవనసుతుఁ డభేద్యుఁడు నిజదు
ర్వారతర[5]శాతసాయక, ధారావర్షమునఁ గప్పె దారుణభంగిన్. 13

క. గద దీర్చి భీముమీఁదను, వదలక మణిమంతుఁ [6]డలిగి వైచిన నది వి
ద్యుదినప్రభానిభం బై, పదిదిశలును వెలుఁగ భీముపయిఁ బఱతెంచెన్. 14

వ. *అమ్మహాసాధనంబునకు మనంబున బెగడక. 15

క. దానిఁ దననిశితబాణవి, తానంబున జర్జరీకృతముఁ జేసె మరు
త్సూనుఁడు గుహ్యకరాక్షస, సేనల కెల్లను భయంబు సేయుచు నలుకన్. 16

క. ఘనుఁ డమ్మణిమంతుఁడు గాం, [7]చనదండోద్భాసి యైనశక్తి మరున్నం

---

1 క్రమఘలాళీ, లలితమహీరుహమాలా...వేడ్కన్. 2 బహుతాళసమున్నతం బయిన; వక్రతాలసమున్నతం బయిన. 3 దవనిచరనదులు గడు. 4 బుల కోర్వ నోప కా; బుల దాఁక నోర్వ కా; బుల కోడి యోప కా...కేసరిమీఁద దాఁకిన, ట్లక్కజుఁ; సింహము దాఁకు నట్టులం, దక్కజుఁ. 5 సాయకోరుణ, ధారా. 6 డెత్తి వైచిన...మృదిత్ప్రభాయు (యి) లం బై. * ఈవచనము కొన్నిప్రతులలో లేదు. 7 చన (పిండోద్భాసి) మహితోద్భాసి.

దనుమీఁద వైచె నదియా, తనిభుజపార్శ్వమ్ము [1]దాఁకి ధారుణిఁ బడియెన్.

చ. గదఁ గొని భీముఁ డంత లయకాలకృతాంతుఁడపోలె నేల గ్రి
క్కఁదల నదల్చి నిల్చిన నకంపితుఁ డై మణిమంతుఁ డాజిదు
ర్మదుఁడు త్రిశూల మెత్తికొని మధ్యముపై ననలస్ఫులింగముల్
సెదరఁగ వైచె దానిఁ [2]జరచేఁ ఘనుఁ డై గదఁ జేసి భీముఁడున్. 18

వ. *ఇట్లు తనశక్తిశూలంబులు శక్తివిహీనంబు లయి పడినం బరిత్యక్తమదుం డై మణిమంతుం డంతరిక్షంబున కెగసిన. 19

క. పోవకు పోవకు మనుచు మ, హావీరుఁడు గద యమర్చి యమ్మణిమంతున్
[3]జే వడఁగ వైచె నగ్గద, తో వాఁడును బడియెఁ బ్రతిహతుం డై నేలన్. 20

క. పోర మణిమంతుఁ డిట్లు స, మీరణసుతుచేతఁ బ్రాప్త[4]మృత్యుం డైనన్
వారక పఱచిరి భయమున, నారాక్షసు లార్తనాదు లై తూర్పునకున్. 21

వ. అట ధర్మరాజు భీమసేనుపోయినవలను ద్రౌపదిచే నెఱింగి యార్ష్టిషేణుం డను మునివరునాశ్రమంబున ధౌమ్యద్రౌపదీప్రభృతులం బెట్టి రోమశనకులసహదేవయుతుం డై తద్గిరిశృంగం బెక్కి కుబేరసదనసమీపంబున నిజగదాఘాతపాతితమణిమంతాదిరాక్షసదారుణరణమధ్యంబున నున్నమధ్యమునొద్దకుం జనియె నంత.

క. హతశేషు లైనరాక్షసు, లతిరయమునఁ బాఱి చెప్పి రప్పుడ యలకా
పతికి సవిస్తరముగ నిజ, మతిఁ బవనజువిక్రమంబు మణిమద్వధయున్. 23

వ. దాని విని కుబేరుండు విస్మితహృదయుం డై యాత్మగతంబున. 24

క. తలరక మును సౌగంధిక, ములు గొని యిప్పుడును దర్పమున నిందులపు
వ్వులుగొనిమణి[5]మత్ప్రభృతులఁ, బలువురవధియించె నెట్టిబలియుఁడొ యనుచున్.

వ. సురగరుడగంధర్వయక్షరాక్షససహితుం డయి యక్షప్రభుం డరుగుదెంచి పాండవులం గని వారిలో గదాకృపాణబాణాసనధరుం డయి రణకాంక్ష నున్నమహావీరు మారుతాత్మజుం జూచి పరమప్రీతచిత్తుం డయి యున్న. 26

ఆ. అక్కుబేరునకు మహామతుల్ పాండవుల్, మ్రొక్కి రంత ధర్మమూర్తియైన
ధర్మతనయుఁ జూచి తద్దయు దయతోడ, నిట్టు లనియెఁ గిన్నరేశ్వరుండు. 27

వ. అయ్యా నీయనుజుండు మత్ప్రియసఖుం డైనమణిమంతు వధియించి నాకపకారంబు సేసె నని లజ్జింప వలవ దది యగస్త్యశాపనిమిత్తంబున నయ్యె నని భీమసేను డాయం బిలిచి నీచేసినసాహసంబు నాకుపకారంబు గావున నిన్ను మెచ్చితి ననిన నక్కుబేరునకుం గృతాంజలి యయి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 28

ఆ. ఇట్టిశాప మమ్మునీంద్రుండు దా నేల, యిచ్చె దాని నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన విస్తరించి యమరాజసుతునకు, నక్కుబేరుఁ డిట్టు లనుచుఁ జెప్పె. 29

1 గొనుచు. 2 జెఱిచెన్ (జడిసెన్) ఘనుఁ డగ్గదఁ. * ఈవచనమును, పిమ్మటికందము నొకానొకప్రతియందుఁ గాన్పించదు. 3 లావఱఁగ వైచె. 4 మృతియై పడియెన్. 5 మంతాదులఁ.

వ. తొల్లి కుశవతి యనుపుణ్యనదీతీరంబున నమరు లెల్ల సత్త్రియాగంబు సేయు
చుండి నన్ను రావించిన నేనును బుష్పకవిమానారూఢుండ నై శతమహాపద్మ
సంఖ్యలయక్షరాక్షసబలంబుతో గగనగతి నందులకుఁ బోవునెడ నూర్ధ్వబా
హుండ నై యమునాతీరంబున నుగ్రతపంబు సేయుచున్నయగస్త్యమహాముని
మీఁద నాప్రియసఖుం డైనమణిమంతుం డెఱుంగక నిష్ఠీవనంబు సేసిన నలిగి
చూచి యమ్మునివరుండు నా కిట్లనియె. 30

ఆ. నీవు సూచు చుండ [1]నీయిష్టుఁ డిమ్మణి, మంతుఁ డిపుడు దనదు మదముపేర్మి
నన్ను నుఱక యుమిసె నామీఁద నిట్టి దు,ర్మదుఁడుపొలియు నొక్కమనుజుచేత.

వ. మఱియు నీయక్షరాక్షసబలంబులును వానిచేతన నిహతంబు లగు నీదురితంబు
దద్దర్శనంబునం బాయుననియెం గావున నిట్టి[2]శాపఫలంబునకు నీయనుజుండునిమి
త్తం బయ్యె నని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె నయ్యా ధృతియును దాక్ష్యంబును
దేశంబును గాలంబును బరాక్రమంబు ననుపంచవిధంబు లైనలోకతంత్రవిధా
నంబు లెఱింగినక్షత్త్రియుండు ధర్మవిదుం డై ధరణీచక్రంబు నిర్వక్రంబుగా
రక్షించి పుణ్యలోకంబు వడయుఁ దత్కార్మవిశేషంబు లెఱుంగక వృథారంభుం
డై సాహసంబున వర్తిల్లువానికిం బాతకం బగుట నిశ్చయంబు. 32

క. కావున నీతమ్ము మరు, ద్దేవాత్మజు సాహసైకధృతి గాకుండఁగ
భూవల్లభ శిక్షింపుము, నీవిమలజ్ఞానధర్మనిష్ఠితబుద్ధిన్. 33

వ. నిన్నును నీతమ్ములను ధర్మానిలశక్రాశ్వినులు రక్షించినట్ల యే నెప్పుడు రక్షింతు
నానియోగంబున మత్పరిచారకులు మీకు నిత్యంబును నన్నపానాదులు దెచ్చి
యిచ్చు చుండ నార్ష్టికాశ్రమంబున నొక్కపక్షంబు వసియించునది. 34

సీ. మానితయశుఁడు భీమానుజుం డర్జునుం, డమరులచేత దివ్యాస్త్రతతులు
వడసి దేవేశ్వరు కడ నున్నవాఁ డాతఁ, డుపకారి యయ్యె దేవోత్తమునకు
[3]సప్తాశ్వమేధసంప్రాప్తపుణ్యుఁడు ధర్మ, మతి భవత్పితృపితామహుఁడు ఘనుఁడు
శంతనుఁ డతనిచే సంతర్పితుం డయి, గుఱుకొని మీ దైన కుశల మడిగె

ఆ. నరుగుదెంచు నింత కయ్యర్జునుండు మీ, కభిమతార్థసిద్ధి యగుఁ బ్రసిద్ధ
మని యెఱుంగఁ జెప్పి యలకాధినాథుండు, యక్షగణముతోడ నరిగె నంత.

వ. ఇట్లు ధర్మరాజు కుబేరాదేశంబున నార్ష్టిషేణాశ్రమంబున నుండుసంత నాతనికి
నొక్కనాఁడు ధౌమ్యుండు నిజాంగుళి నుత్తరదిగ్భాగంబు సూపుచు నిట్లనియె.

క. అదె మందరనగ మక్కడ, యదె మేరునగేంద్ర మమ్మహాశైలమునె
న్మిదిదిక్కుల వసియింతురు, త్రిదశేంద్రుం దొట్టి యష్టదిక్పాలవరుల్. 37

1 నిష్ఠురుఁ డిమ్మణి...నిట్టి (యి,ద్దనుజుఁ డీల్గు) దు,ర్మనుఁడు చచ్చు నొక్క. 2 శాపంబు నకు నీయనుజుఁడు నిమిత్తి యయ్యె. 3 సప్తమేధాధ్వరప్రాప్తపుణ్యుఁడు.

చ. కనకగిరిం బ్రదక్షిణముగా శశిభాస్కరతారకాగణం
బనవరతంబుఁ ద్రిమ్మరు మహామునిసప్తకమండలంబుతో
ననఘ తదీయతుంగశిఖరాగ్రమునందుఁ బయోరుహాసన
త్రినయనవిష్ణు లుండుదురు దేవగణంబులు గొల్చు చుండఁగన్. 38

వ. అని చెప్పు చుండఁ బాండవు లం దొక్కమాసంబు నివాసంబు సేసి రంత. 39

ఉ. [1]అంబర మాత్మదీప్తినివహంబున నొప్పఁగ మాతలిప్రయు
క్తం బగుదివ్యకాంచనరథంబుఁ జలచ్చపలాంశుపుంజర
మ్యం బగుదాని నెక్కి ధృతి మందరుఁ డింద్రసుతుండు నాకలో
కంబుననుండి వచ్చెఁ బ్రవికాసితతేజుఁ డినప్రకాశుఁ డై. 40

వ. ఇట్లు చనుదెంచి ధనంజయుండు రోమశధౌమ్యధర్మజభీమసేనులపాదంబులకుం బరమభక్తి మ్రొక్కి తనకు వినయవినమితోత్తమాంగు లయినకవల నెత్తికొని ద్రౌపదీహృదయనయనారవిందంబుల కానందంబు సేయు చున్నంత నందఱు సంతోషిల్లి మాతలి నతిప్రీతిఁ బూజించిన నతండును దదీయరథంబు గొని దివంబున కరిగె నట్టియవసరంబున. 41

క. దిననాథుఁ డస్తగిరిఁ బొం, దినఁ జీకటి వాచి యాత్మతేజమున దిగం
గనల విభూషించుచు రజ, నినాథకలహంస గగననిమ్నగ నొప్పెన్. 42

వ. ఆరాత్రి యర్జునుం డనుజుల నందఱ నొద్దఁ బెట్టుకొని యిష్టపూర్వకథలు సెప్పుచు శయనించె నంతఁ బ్రభాతంబ సిద్ధమునిగణంబులయు రోమశధౌమ్యులయుఁ దమ్ములయుఁ దోడ ధర్మతనయుండు సుఖోపవిష్టుండై యున్నంత. 43

ఇంద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట.

సీ. బోరన సురదుందుభులనినాదంబులు, గిన్నరగంధర్వగీతరవము
లెసఁగ సహస్రసూర్యేందుమండలములు, వోలె విమానముల్ [2]వోలిచి వెలుఁగఁ
బాండవాలోకనపరుఁ డై సహస్రాక్షుఁ, డమరగణంబుతో నమ్మహాద్రి
కేతెంచెఁ బ్రీతి నయ్యింద్రున కందఱు, నంత నభ్యుద్గతు లైరి పాండ
ఆ. వాగ్రజుండు దాను ననుజులు నింద్రు ప, దాంబుజముల కెరఁగి యధికభక్తి
శాస్త్రదృష్టవివిధ సత్కారవిధులఁ బూ, జించె నమరఖచరసిద్ధపూజ్యు. 44

వ. ఇంద్రుండును వారల నందఱ హితమధురవచనంబుల నభినందించుచుఁ దదంతికస్థితు నధికతపోయుక్తు ధనంజయుం జూపి ధర్మజున కిట్లనియె. 45

క. ఘనుఁ డీపార్థుఁడు నావల, [3]నన దివ్యాస్త్రప్రయోగ నయనిపుణుం డై
దనుజుల నివాతకవచుల, ననిఁ జంపి సురాలికిం బ్రియం బొనరించెన్. 46

---

1 అంబురుహాప్తదీప్తినివహంబుల. 2 వొలిచి కొలువ...శాస్త్రిదృష్టి నధిక; శాస్త్రిదృష్టి వివిధ; శాస్త్రిదృష్టి విహిత; శాస్త్రవిధ విశిష్ట. 3 నను దివ్యాస్త్రిప్రయోగనైపుణుఁడై య, ద్దనుజుల..సురావలికిఁ బ్రియం.

క. ఈతఁడు పరాక్రమమున న,రాతుల వధియించి యిద్ధరారాజ్యము వి
ఖ్యాతముగ నిచ్చు నీకు మ,హాతేజుఁ డజయ్యవీర్యుఁ డని నెవ్వరికిన్. 47
క. అని చెప్పి యనిమిషప్రభుఁ, డనిమిషనివహంబుతోడ నమరావతికిం
జనియె నిజాలోకనమున, కనఘులు పాండవులు హర్ష మందుచు నుండన్. 48
మధ్యాక్కర. ఘనముగ ధనదేంద్రపాండుసుతసమాగమ మొక్కయేఁడు
దనరంగ బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థు లై తగిలి నిత్యంబు
వినినపుణ్యాత్ములును జదివినవారు వినుము నూఱేండ్లు
నొనర జీవింతు రత్యంతసత్కాంతియుక్తు లై ధరణి. 49
వ. ఇట్లు సురేంద్రుం డరిగిన ధర్మతనయుం డర్జునుం జూచి పరమానందనిర్భరహృదయుం డై యిట్లనియె. 50
సీ. హరుఁ డాదిగాఁ గల్గునమరగణంబుచేఁ, బడసి దివ్యాస్త్రముల్ పరమ మైన
యుపకార మమరుల కొనరించె నీపార్థుఁ, డని నాకుఁ జెప్పె వృత్రాంతకుండు
దివ్యాస్త్రలాభమ్ము దేవేంద్రునకుఁ బ్రీతి, గా వేల్పులకు నుపకారి వైన
[1]విధమును మాకిప్డు విన వేడ్క యైనది, యని తన్ను నడిగిన నగ్రజునకు
ఆ. నగ్రజన్మపూజ్యు లగుధౌమ్యరోమశ, ప్రభృతివరులయొద్దఁ బాండవేయుఁ
డసదృశప్రభావుఁ డతివీరుఁ డర్జునుఁ, డాత్మచరిత మిట్టు లనుచుఁ జెప్పె. 51
వ. ఏను భవదధిష్ఠితవిద్యాప్రభావంబున తపోనియుక్తుండ నై హిమవంతంబునకుం జని యందు నాముందట వృద్ధబ్రాహ్మణుం డై యున్నవృద్ధశ్రవుం గని తదుపదేశంబున నీశ్వరుగుఱించి యుగ్రతపంబు సేసిన నీశ్వరుండు గిరాతరూపధరుం డై నాతోడ నతిఘోరయుద్ధంబు సేసి నాకుఁ బ్రసన్నుం డై నిజరూపంబుఁ జూపి పాశుపతాస్త్రంబుఁ బ్రసాదించె ననంతరంబ యింద్రాదిదేవతలవలన నైంద్రాగ్నేయ యామ్య రాక్షస వరుణ వాయవ్య కుబేర గాంధర్వ పైశాచబ్రాహ్మ్యంబు లనం బరఁగుదివ్యాస్త్రంబులు వడసి మహేంద్రానుగ్రహంబున మాతలిప్రయుక్తం బైనదివ్యరథం బెక్కి యీశరీరంబుతోడన యమరావతి కరిగి యందమరేంద్రు నాచార్యుఁగా వరించి తత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రంబుల ప్రయోగంబును నుపసంహారంబును [2]నివర్తనంబునుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబును బ్రతిఘాతంబులును నేర్చిన నాకు సంతోసిల్లి సురేంద్రుం డిట్లనియె. 52
క. నీ వఖిలశస్త్రవిదుఁడవు, గావున ని న్నాజి నోర్వఁ గా నోప రొరుల్
దేవతలకు బ్రాహ్మణులకుఁ, గావింపు హితంబు దీనఁ గడు సిద్ధి యగున్. 53
క. నాకు గురుదక్షిణార్థము, నా కహితార్థంబుగా జనస్తుత బుద్ధిం
జేకొని నాపనిచినపనిఁ, బ్రాకటముగఁ జేయు మహితభంజనశక్తిన్. 54
తే. జలధికుక్షిలోనుండి ధీరులు నివాత,కవచు లన మూఁడుకోట్లదానవులు బలిమిఁ

1 విధము మాకు వినంగ వేడు కైనది చెప్పు, మని తన్ను. 2 నివృత్తియుఁ.

త్రిదశులకు బాధసేయుచుండుదురు వారు, నిహతు లగుదురు నీచేతమహితకీర్తి.

వ. అని తనతోడిగినయుద్దివ్యభూషణంబుల నిమ్మణికిరీటంబున నన్ను విభూషితుం జేసి స్పర్శరూపం బైన యాయభేద్యకవచంబు నిచ్చి యజరం బయిన యిగ్గొ నయంబు గాండీవంబునం దాన యోజించి పదివేల హంసమయూరవర్ణమాన నీయహయంబులం బూనినరథంబు మాతలిప్రయుక్తం బైనదాని నెక్కం బని చి నివాతకవచవధార్థం బరుగు మని నియోగించిన నింద్రు వీడ్కొని చను చున్న నాతో దేవత లి ట్లనిరి. 56

ఉ. ఈరథ మెక్కి [1]పోయి యమరేంద్రుఁ డనేకసహస్రసంఖ్య దే
వారుల వృత్ర శంబర బలాదుల నుద్ధతులన్ జయించె వీ
రారివిభేది నీవును బలాఢ్యుఁడ వై వధియింపు ముగ్రమా
యారతులన్ నివాతకవచాసురులన్ సమరాంతరంబునన్. 57

వ. అని నాకు దేవదత్తం బనుశంఖం బిచ్చిన నేనును మాతలి [2]ప్రయుక్తంబైన రథం బెక్కి యతిత్వరితగతి నరిగి. 58

అర్జునుఁడు నివాతకవచు లనురాక్షసుల జయించిన కథ.

క. ఫేనవదూర్మిచయంబుల, నానావిధమీనకూర్మనక్రంబుల శై
లానుకృతి నొప్పుచున్న మ, హానీరధిఁ గంటి నేను నమ్మాతలియున్. 59

వ. ఆసముద్రోదరంబున విశాలాట్టాలక [3]ప్రతోళికాప్రతానవిచిత్ర పతాకావివిధ సాలాలంకృతం బయినపురంబుఁ గని తద్ద్వారంబున శంఖధ్వానంబు సేసిన నది సకలదిఙ్మహీధర గుహాకుహరాంతరంబులం బ్రతిశబ్దజననం బయిన దాని విని యలిగి యద్దానవులు నానావిధాయుధసన్నద్ధు లయి నిజకాయ కాళిమాంధ తమోభూతభూభువను లగుచు వచ్చి నారథంబుఁ బరివేష్టించి. 60

క. ఉరుశస్త్రవృష్టి నాపైఁ, గురిసినఁ దక్షణమె యొక్కొకని పయి నేనున్
వరుసఁ బదిసేసి బాణము, లరుదుగ నేసితి మహాభయంకర[4]వృత్తిన్. 61

క. దనుజులు మదీయరథమా, ర్గనిరోధముగాఁ బ్రచండకాండప్రకరం
బునఁ గప్పిరి రోదోంతర, మనిమిషులును ఋషులుఁ జూచి యద్భుతమందన్.

క. కడుభయమున మాతలి చే, ష్పడి రథచోదనమునం దపాటవుఁ డైనన్
వడి నేన రథము గడపుచుఁ, దడయక యేసితిఁ గడంగి దానవులపయిన్. 63

వ. మాతలి నన్నుం జూచి సంతోషిల్లె నంత. 64

చ. అతులరణాంతరంబున నిరంతరమత్పటుబాణ[5]పాతితో
చ్ఛ్రితదనుజాంగనిర్గళదసృగ్జలధారలు నూడ నొప్పె నా
తతగిరిశృంగసంగదళితప్రచలజ్జలవాహజాలసం

1 తొల్లి. 2 సహితంబుగా రథం. 3 ప్రతోళికాలంకృతం బయిన..,నిజకాయనికాళిమ తమోభూతభువను. 4 భంగిన్. 5 దారితో.

తతగళదంబుధారలవిధంబున నంబర మెల్లఁ గప్పుచున్. 65

వ. అంత నయ్యసురులు మాయాయుద్ధంబు సేయ సమకట్టి నామీఁద [1]వరుణాస్త్రంబు లేసిన. 66

క. బలరిపుఁడు నాకు నిచ్చిన, యలఘునిశాతముఖశోషణాస్త్రంబు విని
ర్గళదవిరళజలధారా, వలి నెల్లం దక్షిణంబు వట్టఁగఁ జేసెన్. 67

సీ. అద్దానవులు దారుణాశ్మవర్షంబు పైఁ, గురిసిన నవి నన్నుఁ దెరలఁ గప్పె
నేనును గులిశాస్త్ర మేసి పాషాణముల్, నుఱుము గావించితి నుఱుక వెండి
యసురులు నామీఁద [2]ననిలాంబు లలుకమై, నేసినగాడ్పుతో మోసి యగ్ని
కణములు నాపయిం గవిసె నేనును శైల, సలిలాస్త్రముల వానిబల మడంచి

ఆ. యున్నఁ దిమిరబాణ ముగ్రంబుగా వార, లేసి రంత దిక్కు లెల్లఁ గప్పె
నంధకారమగ్నుఁ డై చలియించి మా, తలి ప్రతోద మెడలి ధరణిఁ బడియె.

క. తురగములు పఱవ నేరక, [3]వరరథవహనంబునందు వంధ్యము లయ్యెన్
సురసారథి ననుఁ గానక, హరినందన యెందుఁ బోయి తనెఁ గడు భీతిన్. 69

క. అమృతనిమిత్తంబున ము, న్నమరాసురయుద్ధ మయ్యె నది యింత భయ
భ్రమజనకము గా దిది యు, గ్రము దనుజు లవార్యవీర్యగర్వితు లగుటన్. 70

తే. బ్రహ్మచేత [4]నిర్మింపఁగఁ బడినభువన, సంప్లవం బిది నావుడు సంగరమున
సంచలింపక నా భుజశక్తిఁ జూచు, చుండు మనవుడు మాతలి చోద్యమందె.

ఉ. వాసరనాయకుం దలఁచి వజ్రవరంబున సూర్యబాణ మే
నేసితి నింద్రుఁడొట్టి సుర లెంతయు సంతస మందఁగా జగ
త్త్రాసితమిస్రరాశి నిహతంబుగ దిక్కులు తెల్లగా మహో
గ్రాసురు లాహవంబున భయంపడ మాతలి మెచ్చి యార్వఁగాన్. 72

క. గాండీవముక్తదారుణ, కాండవిఖండిత [5]దృఢాదికాయుల్ దనుజుల్
భండనముఖమునఁ జేవ్వాడి, గొండలు వడినట్లు వడిరి కుతలం బద్రువన్. 73

వ. ఇట్లు నివాతకవచులు మదీయదివ్యాస్త్రనిహతులై మహీతలంబుపయిం బడిన నట యసురకాంతలయాక్రందనధ్వను లాకసం బద్రువ నొక్కటఁ బురంబున నెగసె నంత నద్దానవపురంబుఁ బురందరుపురంబుకంటె సుందరం బైనదానిం జూచి మాతలి కే నిట్లంటి. 74

క. నిరుపమరత్ననిరంతర, వరగృహముల నొప్పి సుఖనివాసం బగుని
ప్పురి నుండ నొల్ల రొండొక, పురి నుండఁగ నేల వలసెఁ బురుహూతునకున్.

1 వర్షాస్త్రంబు లేసిన. 2 ననలాస్త్ర మలుక మై...నాపైని గవిసిన నేనును, సలిలాస్త్రమున దానిబల ... మగ్నుఁ డై స్ఖలియించి. 3 వరూథవహనంబు. 4 నిర్మింపఁగాఁ బడని ... చుండు మని యడ్డు మాతలి (నూఱడించి) నుండఁ బంచె. 5 కృతాపఘను లై దనుజుల్, భండనమున బడలుపడం,

వ. అనిన నాకు మాతలి యి ట్లనియె. 76

సీ. అసురులవలన భయం బైనయపుడు వేల్పులకు నేమంబుగా బలవిరోధి
యీప్రోలు జలధిలో [1]నిమ్ముగ నిర్మించె, దనుజులు పదపడి వనజగర్భు
వలనఁ దపోవీర్యవంతు లై యిం దుండ, నమరులచేతఁ గయ్యమున నజితు
లై యుండఁ బడసిననమరేంద్రుఁ డెఱిఁగి త,ద్విజయార్థముగఁ బంచెవిజయ నిన్ను

ఆ. నమరులకు [2]నసాధ్యు లైనట్టి వీరలు, నీవ యోర్చి తనుచు నెమ్మితోడ
నన్ను సంస్తుతించి నరనాథ మాతలి, గడఁగి యపుడు రథముఁ గ్రమ్మఱించె.

వ. ఇట్లు నివాతకవచులం జంపి క్రమ్మఱి వచ్చువాఁడ నా ముందట నొక్కతపోవనం
బును నతివిచిత్రం బైనపురంబునుం గని యిది యెవ్వరిపురం బని యడిగిన నాకు
మాతలి యి ట్లనియె. 78

క. వినవె పులోమయుఁ గాలక, యును నఁగా నిరువు రసురయువతులు గమలా
సను నారాధించిరి తప, మున దివ్యసహస్రవర్షములు గడునిష్ఠన్. 79

క. కనకమయ మైనయీప్రో, లును దమసుతు లాహవంబు[3]లో నమరులచే
త. నవధ్యులుఁ గాఁ దగ న, వ్వనజజుచేఁ బడసి రసురవనితలు గరుణన్. 80

వ. ఇది హిరణ్యపురం బిందుఁ బౌలోమకాలకేయు లనునసురు లుండుదురు వారమ
రులచేత నవధ్యు లనిన నట్లేని వారిపయిం బోదము రథంబు వఱపు మని
యేను మాతలిం బంచిన, 81

చ. అతఁడును సప్తమారుతరయంబున దివ్యరథంబుఁ దత్సురా
హితపురిభూరివప్రముపయిం బఱపెన్ సురవైరు లంత ను
ద్ధతు లయి ప్రోలు వెల్వడి రథంబుల షష్టిసహస్రకంబుతో
శతమఖబుద్ధిఁ జేసి కడుసైఁపక తాఁకిరి [4]నన్ను నల్కతోన్. 82

వ. ఏనును వారలయఱువదివేలరథంబులకు గతినిరోధంబుగా వితతవృక్షశిలాప్రభ
వంబు లయినదివ్యబాణంబు లేసిన నసురులు మాయాయుద్ధనిబద్ధబుద్ధు లై తమ
పురంబుతోడన దివంబున కెగసి మదీయమార్గణార్గళనిరుద్ధమార్గు లై నేలం
బడిన వీరల నొండువిధంబున నోర్వఁ గా దని. 83

చ. ఉరగఫణాగ్రరత్నకిరణోల్లసదుగ్రభుజున్ వృషాంకు శం
కరు శశిఖండమండితశిఖండు శివున్ హృదయాంబుజంబునం
దిరముగ నిల్పి పాశుపతదివ్యశరం బరిఁ బోసి యేసితిన్
సురరిపుకోటిమీఁద సురసూతుఁడు మాతలి మెచ్చి [5]చూడఁగాన్. 84

వ. ఆదివ్యాస్త్రప్రభావంబున సింహశరభశార్దూలశుండాలమహిషమహోక్షయక్ష

---

1 నిమ్ముల. 2 లసాధ్యు లసురవీరుల వీరి. 3 లం దమరులచే...గాఁ గను న, వ్వనజజు.
4 భూరికోపు లై. 5 యార్వఁగన్.

రాక్షసపిశాచపన్నగగంధర్వరూపంబు లుద్భవిల్లి యసురుల నెల్ల విగతాసులం
జేసిన. 85

క. వంచనయును మాయయు మా, యించి పరాక్రాంతి నయ్యుమేశాస్త్రమునం
గ్రంచఱ నంతకుపురి కేఁ, గించితిఁ బౌలోమకాలకేయాసురులన్. 86

వ. ఇట్లు హిరణ్యపురనివాసులం గృతాంతపురనివాసులం జేసి వచ్చి వాసవునకు
మ్రొక్కిన వాసవుండును నివాతకవచ పౌలోమ కాలకేయులవధప్రపంచంబు
మాతలివలన విని సంతోసిల్లి నా కిట్లనియె. 87

చ. సురలకుఁ బ్రీతి సేసితి వసుంధర కేఁగుము నిన్ను నీసహో
దరులు నిరంతరంబును ముదంబునఁ జూడఁగఁ గోరుచున్నవా
రరిమదభేది నీకు విషమాజిముఖంబున మార్కొనంగ నో
పరు నరు లెవ్వరుఁ [1]హరి నిభంబులు మార్కొనునయ్య యెయ్యెడన్. 88

క. ద్రోణద్రోణజకృపగీ, ర్వాణనదీజాంగపతు లవశ్యమును భవ
[2]ద్బాణహతిఁ జేసి సమర, క్షోణిఁ బరిక్షీణబలు లగుదు రపజితులై. 89

క. అనిన నమరేంద్రు వీడ్కొని, చనుదెంచితి నని కిరీటి శతమఖులోకం
బునఁ దనచేసిన[3]విధ మ, త్యనఘుం డేర్పడఁగఁ జెప్పె నందఱు వినఁగన్. 90

వ. ధర్మరాజును దమ్ముఁడు సేసినమహాసంరంభంబునకుఁ జతురంభోధిపర్యంతమ
హీరాజ్యం బప్పుడ తనకు సంప్రాప్తం బైనంతియ సంతోసిల్లి. 91

ఆ. దివ్యబాణములు తదీయప్రయోగముల్, మాకుఁ జూపు మనిన మఘవసుతుఁడు
వేఱువేఱ చూపె వేలుపు లిచ్చిన, యస్త్రశస్త్రములు నిజాగ్రజునకు. 92

వ. *మఱియును. 93

చ. సురవిశిఖప్రయోగములు సూపఁ [4]దొడంగిన నేల దిర్దిరం
దిరిగెఁ బయోనిధుల్ గలఁగె దిగ్గజముల్ మద మ్రొగ్గ కుందె భా
స్కరరుచి మాసెఁ బావకశిఖాతతి తోన యడంగె గాడ్పు లం
బరమున నిల్చి రీశ్వరుఁడు బ్రహ్మయు నాదిగ వేల్పు లందఱున్. 94

వ. అంత సురగణచోదితుం డైననారదుం డర్జునుపాలికి వచ్చి యి ట్లనియె. 95

తే. ఎదురు లేక దివ్యాస్త్రంబు లిట్లు నీకుఁ, బాడియే ప్రయోగింపంగఁ బాండుపుత్ర
సిద్ధ మివి యధిష్ఠానవర్జితములయ్యె, నేని మూఁడులోకములు దహించు మాత్ర.

వ. అని యర్జును వారించి నారదుం డరిగిన నమరు లెల్ల నిజస్థానంబుల కరిగి రిట్లు
పాండవులు పదిమాసంబు లుండునంత నొక్కనాఁ డమరకన్యకలు వచ్చి య
ర్జునున కి ట్లనిరి. 97

తే. వనములందును బండ్రెండు వత్సరమ్ము, లలయ కజ్ఞాత[5]చర్య యేకాబ్దకంబు

---

1 హరి కిభంబులు. 2 ద్బాణతతిఁ. 3 తప మ. * ఇంకొక ప్రతియం దీవచనము కానఁబడదు.
4 గడంగిన...మద మేది కుందె...శిఖాతతి లోన నడంగె. 5 వాస మేక చర్యయం దబ్దమొకటి.

పూని నిర్విఘ్నవృత్తిఁ జల్పుదురుమీరు, [1]పగఱనిర్జింతు రాహవాభ్యంతరమున.
తే. నీపరాక్రమబలమున నిఖిలధరణి, రాజ్యభారంబు నీధర్మరాజు దాల్చు
రఘుకులాధీశ్వరుం డైనరాముకీర్తి, యట్ల నీకీర్తి త్రిజగంబులందుఁ [2]బర్వు. 99
వ. అని యాదేశించి దేవకన్యకలు వోయిన నిట దేవర్షి యైనరోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మానుశాసనంబు సేసి దివంబున కరిగె నంతఁ బాండవు లెప్పటియట్ల ఘటోత్కచసేనానీతులై క్రమ్మఱి వృషపర్వనివాసంబు సూచుచు బదరీవనంబున నొక్కరాత్రి వసియించి సుబాహుపురంబునకు వచ్చి యందుఁ దమపరిచారకులైన యింద్రసేనప్రముఖులం గూడికొని నిజరథారూఢు లై ఘటోత్కచుం బోవం బనిచి హిమవత్పర్వతంబునందు దేవర్షిబ్రహ్మర్షియజ్ఞప్రదేశంబుల ననేకవిధయూపంబులు సూచుచు నొక్కవర్షం బుండి రంత నొక్కనాఁడు. 100

అజగరోపాఖ్యానము.

క. మృగయార్థ మరిగి హిమవ, న్నగభూములయందుఁ బవననందనుఁ డొకప
న్నగుచేతఁ బట్టువడి యి, మ్ముగ ధర్మతనూజుచేత మోక్షితుఁ డయ్యెన్. 101
వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 102
మధ్యాక్కర. పదివేలగజములబలము గలవాఁడు పౌలస్త్యతోడఁ
గదనంబుఁ జేసి యనేకయక్షరాక్షసుల నిర్జించి
యుదితశౌర్యోన్నతుం డైనవాఁడు వృకోదరుఁ డేల
పదపడి నిగ్రహీతుఁ డయ్యెఁ దా నొక్కపన్నగుచేత. 103
వ. అనిన విని వైశంపాయనుం డిట్లని చెప్పె నట్లు భీముం డొక్కండ హిమవదుత్తుంగశృంగోపాంతకాంతారంబుల మృగయాభ్రాంతిఁ బరిభ్రమించుచు నతిశ్రాంతుండయి తత్ప్రదేశంబున. 104
మ. [3]అశనాశావివృతాస్యగహ్వరుఁ గృతాంతాకారు నిశ్వాసధూ
మశిఖాధూసరితోగ్రదుర్గతరుగుల్మవ్రాతు హారిద్రవ
ర్ణశరీరుః భృశరూక్షదర్శను మహానాగప్రభుం గాంచిన
ర్ధశశాంకద్యుతిహాసిదారుణచతుర్దంష్ట్రిః జగత్త్రాసకున్. 105
వ. అమ్మహాజగరం బామిషార్థి యై భీముం బట్టికొని వానిభుజయుగళంబుఁ దనముఖంబున నంగంబులు నిజాంగంబున బంధించిన నాగాయుతబలుం డయ్యును దదంగసంగంబున దుర్బలుం డై మెలంగనేరక భీముం డప్పాముబలవీర్యంబులకు విస్మితుం డయి యిది ప్రకృతిసర్పంబు గా దెద్దేనియు నొక్కయద్భుతరూపం బని విచారించుచు దాని కిట్లనియె. 106
మత్తకోకిలము. ఏను భీముఁడఁ బాండవేయుఁడ నిద్ధతేజుఁడ ధర్మరా

1 సంతసంబున విష్టపాభ్యంతరమున. 2 వెలుఁగు. 3 అశనాయావి(తి)వృతా...ధూసరితాగ్ర (భాగ) దగ్ధతరు.

జానుజుండఁ బిశాచపన్నగయక్షరాక్షసవీరులం
బూని పోరుల నోర్వ నోపెడుభూరిసత్త్వుఁడ నాగపం
చాననాదులఁ బట్టి [1]వ్రచ్చుననంతబాహుబలాఢ్యుఁడన్. 107

ఆ. ఇట్టి నన్నుఁ బట్టి యిప్పాట బంధించు, నట్టిశక్తి యెట్టు లయ్యె నీకు
నిది నిసర్గశక్తి యే వరదానసం, సిద్ధి నైనయదియె చెప్పు మనిన. 108

వ. అదియును దిర్యగ్జాతి యయ్యును దన[2]పూర్వస్మృతి సెడకుండ వరంబుఁ గాంచు
టం జేసి వాని కిట్లనియె. 109

క. ఇది నావరలాభంబున, నుదయించినశక్తి యెట్టియున్నతబలసం
పదు లయినజీవులును నా, [3]యెదురను బలహీను లగుదు రివ్విపినమునన్. 110

ఆ. ఎదురఁ బడినఁ [4]దాఁకి వదలక శార్దూల, శరభసామజాదిసత్త్వతతులఁ
బట్టి తినుచు నున్నయట్టి నా కిప్పుడు, భక్ష్య మైతి వీవు పాండుపుత్త్ర. 111

ఆ. శక్రపదవిఁ బొంది సద్బ్రాహ్మణుల కవ, మాన మేను జేసి మదముపేర్మి
ననఘ [5]యిట్టు లైతి నం దొక్కమునివరు, శాపశక్తిఁ దొంటి శక్తి దఱిఁగి. 112

వ. అని దుఃఖించినభుజంగమంబునకు భీముం డిట్లనియె. 113

క. కడుకొని కడుదుఃఖము లై, నెడ నుచితమె యాత్మనింద యెయ్యెడల మనం
బడలక యేకాకృతి నె, ప్పుడు నుండుట సూవె పురుషు [6]పురుషార్థ మిలన్. 114

ధర్మరాజు భీమసేనుని వెదకఁ బోవుట.

వ. కావున పురుషకారంబునం జేసి దైవంబు నివర్తింప నెవ్వరోపుదు రేను మహాబలుండ నయ్యును భవద్గృహీతుండ నై యిట్టియవస్థం బొందితి నాత్మత్యాగంబునకు వగవ నపగతరాజ్యానుభోగు లై మద్భ్రాతృవరులు దుర్గమం బైనయిప్పర్వతంబునం బ్రిమ్మరుచున్నవారు నన్నుఁ గానక యెంత దుఃఖింతురో యని వగచెద నను చున్నంత నిట ధర్మతనయుండు దీప్తం బైనశివారుతంబు విని యతిశంకితచిత్తుం డయి యనంతరంబ తనదక్షిణభుజాస్పందనం బుపలక్షించి మీఁద లగ్గగు నంచు ననుజమధ్యంబున ననిలజుం గానక యర్జునుం గవలను గృష్ణారక్షణార్థంబుగా నియోగించి ధౌమ్యపురోగమభూసురవరులతో భీము రోయుచుం దదీయపాదతలలలితహలకులిశకలశాదిలక్షణలక్షితం బైన పాంసుపథంబునం జని ముందట. 115

క. గిరిశిఖరాభోగబృహ, [7]త్తరభుజగశరీరవేష్టితశరీరుం డై
భరమునఁ గదలఁగ నేరక, పరమశ్రమ మడర నున్నపవనజుఁ గనియెన్. 116

క. కని యాత్మగతంబున ని, య్యనిలజుఁ డొకపాముచేత [8]నదె వేష్టితుఁ డై

---

1 ప్రంచున; ప్రచ్చున. 2 పూర్వస్థితి. 3 కెదురుచు; కెదిరిన. 4 వాని. 5 యిట్టి దైతి... శాపయుక్తిఁ బొంది శక్తిఁ దఱిఁగి. 6 పురుషత్వ మిలన్. 7 త్థర భుజగ...పవనతనూజున్. 8 నవి చేష్టితుఁ డె...వాఁడ సామర్థ్యమునన్.

తనచేష్ట దఱిఁగి ప్రాకృత, జనుక్రియ నిట్లున్నవాఁడు సామాన్యమునన్. 117

వ. ఇది యేమి యాశ్చర్యం బొక్కొ యనుచు ననిలజుం జూచి దుఃఖితుండై ధర్మజుం డయ్యజగరంబున కిట్లనియె నయ్యా నీవు సర్పరూపంబుఁ దాల్చినదైత్యుండవో దేవతవో యేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నడిగెద నిమ్మహాభుజు నాయనుజు నామిషార్థివై [1]పట్టితేని నీకు బుభుక్షానివృత్తి యగునట్లుగాఁ జాలినంతమృగమాంసంబుఁ బెట్టెద వీని విడువు మనిన ధర్మజునకు నయ్యజగరం బిట్లనియె. 118

సీ. వినవయ్య నహుషుఁ డనజనపతి నేను మీ, పూర్వజులకు నట పూర్వజుండ
[2]ననఘ సుత్రామున కెన యగువాఁడనై, శ్వర్యగర్వంబున నార్యవృత్తి
విడిచి వివేకంబు సెడి సహస్రోత్తమ, బ్రాహ్మణకృత మైనబ్రహ్మరథము
నెక్కి బ్రాహ్మణులకు నక్కజం బగునవ, మానంబు సేసినదాన నాకుఁ

ఆ. గలశభవుఁ డగస్త్యుఁ డలిగి యత్యుగ్రాహి, వగు మనియును శాప మొగిన యిచ్చె
మునివరేణ్యు శాపమునఁ జేసి యిప్పాట, నవయు చున్నవాఁడ నాఁటఁగోలె. 119

వ. విధివిలసితంబు పేర్మి నీ కే మని చెప్పుదు. 120

చ. చదివితి నెల్లవేదములు [3]సద్విధి జేసితి నూఱుయజ్ఞముల్
విదితముగా సురేంద్రపదవీస్థితిఁ బొందితి దుర్మదంబునం
దుదిఁ బెనుఁబామనై యధికదుఃఖితుఁ డైతి సుఖంబు దుఃఖముం
వదలక చేయుచోట బలవద్విధి కేమిభరంబు సెప్పుమా. 121

వ. అయ్యగస్త్యుచేత నిట్లు శాపగ్రస్తుండనై శక్రాసనంబువలనం బాసి యిటవచ్చుచు నుండి మునీంద్రా నాకుఁ బూర్వస్మృతి సెడకుండను బలవంతంబు లైనసత్త్వంబులు నన్నుముట్టుచు బలహీనంబులుగాను శాపవిమోక్షంబున కుపాయంబును బ్రసాదింపు మని కృతాంజలి నై యున్ననాకుం గరుణించి మునివరుండు నావేఁడిన వరంబు లిచ్చి యిట్లనియె. 122

క. క్రమమున [4]నీయడిగినప్ర, శ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు సన్మతి నత్యు
త్తముఁ డెవ్వఁ డిచ్చు నతనిక, తమునను శాపాంత మగు బుధస్తుత నీకున్. 123

వ. అది దీర్ఘకాలంబునకుం గాని కా దనియె నేనును దద్వచనం బిచ్చు నమ్మి పెద్దకాలం బియ్యడవి నున్నవాఁడ నేఁడు నీతమ్ముఁడు దుష్టకాలప్రాప్తుం డై నాకు భక్ష్యం బయ్యె నోపుదేని నాప్రశ్నములకుఁ బ్రత్యుత్తరం బిచ్చి వీని విడిపించుకొ మ్మనిన ధర్మజుం డిట్లనియె. 124

క. నీయడిగినయర్థాభి, ప్రాయములకు నుత్తరంబు పరువడిఁ జెప్పం
ధీయుత బ్రాహ్మణులకుఁ గా, కాయతమతు లయ్యు నొరుల [5]కలవియె చెప్పన్.

1 పట్టుకొంటివేని. 2 జననుత (భూనుత) సోమున కెనయగు ... సేసితి గానఁ గనలి, కలశభవుఁ డగస్త్యుఁ డలఘుఁ డత్యుగ్రాహి...శాప మప్పు డిచ్చె. 3 సత్క్రియ (సన్మతి)...కేమి భయంబు. 4 నీచేసినప్రశ్నములకు. 5 కవి విషయములే.

ధర్మరాజు నహుషప్రశ్నంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట.

వ. అయినను నా నేర్చువిధంబునం జెప్పెద నడుగు మనిన నజగరం బిట్లనియె. 126

ఆ. ఘనుఁడ యేగుణములు గలవాఁడు బ్రాహ్మణుం, డతని కెఱుఁగఁదగినయట్టివస్తు
[1]వెద్ది దీని నాకు నెఱిఁగింపు మనిన ని, ట్లనియుఁ జెప్పెఁ బాండవాగ్రజుండు. 127

సీ. సత్యక్షమా[2]దమశౌచదయాతపో, దానశీలంబు లెందేనిఁ గాన
నగు నట్టివాఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగుసుఖముదుః, ఖంబునై నెడవిమోహమునుబొంద
కునికియ వానికి నుత్తమం బగువేద్య, మనిన నీచెప్పినయగ్గుణములు
క్రియ శూద్రునందుఁ గల్గిన నతం డుత్తమ, ద్విజుఁడు గా నేర్చునే నిజమువిడిచి

ఆ. నట్టు లయిన బ్రాహ్మణాదివర్ణవిభాగ, మెట్లు గలుగునయ్య హీను లధిక
లనువివేక మది యపార్థకం బగుఁ గాదె, యనిన ననియె నంతకాత్మజుండు. 128

వ. ప్రమాదంబున వర్ణసంకరం బయినప్పుడు వర్ణపరీక్షార్థంబుగా బ్రాహ్మణాదులకు వృత్తంబు వేఱువేఱ స్వాయంభువుం డైన మనువు సెప్పె సత్యాదిగుణంబులు శూద్రునందుఁ గలిగె నేని వాఁడు సచ్ఛూద్రుం డగుఁ గాక బ్రాహ్మణుండు గా నేర్చునే యవియు బ్రాహ్మణునందు లేనినాఁడు శూద్రుండ యనంబడుం గావున వృత్తంబుల యుత్తమంబులు. 129

తే. విత్తహీనుండు వెండియు వివిధవిధుల, విత్తవంతుండు గా నేర్చు వృత్తహీనుఁ
డైనవాఁడు విహీనుండ యండ్రు గాన, విత్తరక్షకుఁ గడుమేలు వృత్తరక్ష. 130

వ. అనిన నజగరం బిట్లనియె. 131

తే. అప్రియం బొగిఁ జేసియు ననృతవాది, యయ్యు హింస గావింపనియమ్మహాత్ముఁ
డేఁగు సుగతికి నం ద్రది[3]యెట్లు సెప్పు, మయ్య యనఘ యహింసమేలైన తెఱఁగు.

వ. అనిన ధర్మతనయుం డిట్లనియె దానంబును బ్రియంబుచేఁతయును సత్యంబును నహింసయు నను నివి నాలుగును సమానంబుల యయినను నహింసయ విశేషం బెట్లనిన దేవమనుష్యతిర్యగ్యోను లనియెడుమూఁడుగతులయందును మనుష్యుండు దానాదిగుణంబులు గలిగి యహింసాపరుం డయినవాఁడు దేవగతి వడయు విపరీతుం డై తిర్యగ్యోనులం బొందు నని యిట్లు తనచేసిన ప్రశ్నంబులకుఁ బ్రత్యుత్తరంబులు వలికినధర్మనందనున కతిప్రీతుం డై భీమసేనుని విడిచి శాపవిముక్తుం డై దివ్యరూపంబు సేకొని యున్ననహుషుంజూచి ధర్మతనయుండు సంతోసిల్లి యతనివలన నధ్యాత్మరహస్యంబు నిమ్ముగా నెఱింగి యుధిష్ఠిరుండు వృకోదరుం దోడ్కొని నిజాశ్రమంబునకు వచ్చి యున్నంత. 133

క. ఖరకిరణతాపమున నురు, తరదవదాహమున శోషితము లైనవనాం

---

1 వెట్టి దిదియు నాకు...ట్లనుచుఁ జెప్పెఁ. 2 ధర్మశౌచ...బ్రాహ్మణుఁడు సుఖంబు దుఃఖము లైనయెడ విమోహమును...మనిన నీచెప్పిన గొనము లివియు...వర్ణవిభేద, మేలకలుగునయ్య. 3 యె టహింస, యనఘ యింతవిశేష మె ట్లయ్యెఁ జెపుమ.

తరతరుతతి కాప్యాయన, కరమై వర్షాగమంబు గడు బెడఁ గయ్యెన్. 134
క. నాలుగు[1]వలఁకుల నవఘన, జాలంబులు వ్రాలి కురిసె ఝంఝానిలవే
గాలోలము లై బహుళ, స్థూలపయోధార లోలిఁ దుములంబులుగాన్. 135
క. ఘనతరనైశతమం బొకొ, యనఁగ [2]ఘనాగమతమిస్ర మవికల మై క
ప్పిన జనులకు వస్తువిభా, వన మొక్కొకయెడల గలిగె వైద్యుతరుచులన్. 136
చ. [3]అరు దగుతత్పయోదసమయంబున నొక్కట విస్తరిల్లె నం
బరమున నంబుదధ్వనియుఁ బల్వలభూముల భూరిదర్దురో
త్కరరవముల్ మహీరుహశిఖాంతములందు శిఖండితాండవాం
తరమదమంజులస్వనము దా నతిరమ్యము లై వనంబునన్. 137
చ. దళితనవీనకందళకదంబకదంబకకేతకీరజో
మిళిత[4]సుగంధబంధురసమీరణుఁ డన్సఖుఁ డూఁచుచుండఁగా
నులియుచు మొల్లగుత్తు లనునుయ్యెల లొప్పఁగ నెక్కి యూఁగె ను
ల్లలదళినీకులంబు మృదులధ్వనిగీతము విస్తరించుచున్. 138
క. సురచాపచిత్రగగన, [5]స్ఫురణం బురుణించునట్లు భూవనితనిరం
తరచిత్రితమై యొప్పెను, సురుచిరనవతృణశిలీంధ్రసురగోపములన్. 139
వ. తత్సమయానంతరంబున. 140
ఉ. భూసతికిం దివంబునకుఁ బో ల్పెసఁగంగ శరత్సమాగమం
బాసకలప్రమోదకర మై విలసిల్లె మహర్షిమండలో
[6]పాసితరాజహంసగతిభాసిప్రసన్నసరస్వతీక మ
బ్జాసనశోభితం బగుచు నబ్జజయానముతోన్ సమాన మై. 141
ఉ. శారదరాత్రు లుజ్జ్వలలసత్తరతారకహారపంక్తులం
జారుతరంబు లయ్యె వికసన్నవకైరవగంధబంధురో
దారసమీరసౌరభము దాల్చి సుధాంశు [7]వికీర్యమాణక
ర్పూరపరాగపాండురుచిపూరములం బరపూరితంబు లై. 142

నన్నయభట్టకవిత్వము సంపూర్ణము.

ఇక్కడనుండి యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ కవిత్వము.

చ. స్ఫురదరుణాంశు[8]రాగరుచిఁ బొంపిరివోయి నిరస్తనీరదా
వరణము లై దళత్కమలవైభవజృంభణ ముల్లసిల్ల ను
ద్ధురతరహంససారసమధువ్రతనిస్వనముల్ సెలంగఁగాఁ

---

1 గెలఁకుల. 2 ఘనాఘనతమిస్ర మవిరళ మై... మొక్కొకమాటు. 3 అరుదుగ... శిఖండములందు శిఖండి...ముదారతరం బగుచున్ వనంబునన్. 4 సుగంధిబంధుర. 5 స్ఫురణ విడంబించు. 6 ద్భాసిత. 7 విసార్యమాణ...పూరిత సర్వదిగంతరంబు లై; పూరములం బరిపూరితంబు లై. 8 రాగమునఁ బొంపిరి.

గరము వెలింగె వాసరముఖంబులు శారదవేళఁ జూడఁగన్. 143

శా. దానాంభఃపటలంబునం బృథుపయోధారావలిం దాల్చి గ
ర్జానిర్ఘోషము బృంహితచ్ఛలనఁ బ్రచ్ఛాదించి ప్రావృట్పయో
దానీకంబు శరద్భయంబున నిగూఢాకారతన్ డిగ్గె నాఁ
గా నొప్పారె మదోత్కటద్విరదసంఘంబుల్ వనాంతంబునన్. 144

క. కలనీలకంఠకోలా, [1]హలలీలలు సెలగె రాజహంసకులములం
దిలకించె సప్తపర్ణా, వలి విగళితకుసుమకుటజవాటికల గెడన్. 145

మ. అతిగాంభీర్యవిభూతి నేకచులికాహంకారనిశ్శేషశో
షితపాథోధిపయస్కుఁడైన మునిఁ దోఁచెం బుణ్యతేజోమయా
కృతి నయ్యామ్యదిగంతవీథిఁ బ్రకటక్రీడాకళాగర్వగ
ర్జితమండూకకళంకితాంబుశుచితా [2]సిద్ధిప్రదాచార్యుఁడై. 146

తే. విశదశారదాంబుదపరివేష్టనమునఁ, బొలుచుగగనంబు ప్రతిబింబమో యనంగ
వికచకాశ[3]వనీపరివేష్టనమున, నతిశయిల్లె నిర్మలకమలాకరములు. 147

వ. అట్టిశారదాగమంబున నుత్ఫుల్లకమలకల్హారకేసరకరాళకలితకల్లోలమాలినియు ననేకమునిలోకసతతసంసేవ్యమాన విపులపులినోత్సంగయు నిరంతరతీరవానీర వేతస వనమండలీవిలసితయు నాకాశసంకాశవిశదసలిలయు నైనమహాసరస్వతీ నది ననుదినస్నానపానాదివిశేషంబులం బరితోషంబు నొందుచుఁ బాండునం దను లమ్మరుభూమిం గొన్ని దినంబులు వసియించి తదనంతరంబ ధౌమ్యాది భూసురవరులు నింద్రసేనాదిమూలభృత్యులుఁ దోడ నరుగుదేరఁ గామ్యకవనం బునకు వచ్చి యచ్చటిమునులచేత నభినందితులై యందు సముచితవర్తనం బుల నుండునంత నొక్కనాఁడు. 148

క. వాసవనందనసఖుఁ డగు, భూసురుఁ డొకఁ డరుగుదెంచి భూవినుతగుణో
ద్భాసితు ధర్మజు విప్రస, భాసీనుం గాంచి యిట్టు లనియెం బ్రీతిన్. 149

చ. జనవర నీవుఁ దమ్ములును సమ్మద[4]మొందఁగ నివ్వనంబునం
దునికి ధ్రువంబుగా విని మహోజ్జ్వలతేజుఁడు దేవకీసుతుం
డనఘుఁడు మిమ్ముఁ జూచుటకునై యిట వచ్చుచు నున్నవాఁడు మీ
కును ననిశంబుఁ దా హితమకోరుచు నుండు నతండు నెయ్యుఁడై. 150

వ. మఱియు ననేకయుగసహస్రజీవియు నప్రమేయతపఃప్రభావభావియు వినుతవిధే యుండు నగుమార్కండేయుండును భవదీయదర్శనార్థం బీక్షణంబ చనుదెంచు నని చెప్పినయనంతరముహూర్తంబున. 151

---

1 హలలీలలు సెంచె...విగళితకుసుమగంధవైభవమొప్పన్ ; విగళితకుసుమకుంజవాటికలం దున్ ; వికసితకుసుమకూటవాటికలయెడన్. 2 సిద్ధప్రతాచార్యుఁ. 3 వనావలివేష్టనమున. 4 మొప్పఁగ...దునికి నిజంబుగా విని...మీకును నెపుడున్ హితంబు మదిఁ గోరుచు.

శ్రీకృష్ణుఁడు సత్యభామతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట.

సీ. [1]సైన్యసుగ్రీవాదిజవనాశ్వయుక్తమై, యాబద్ధనూత్నరత్నాంశుపటల
భాసితంబై చారుపతగపతాకావి, భూషితగగనమై పొలుపు మిగులు
దివ్యరథంబున దేవకీసుతుఁడు ప్రి, యంబున సత్యభామాన్వితముగఁ
దరళసౌదామినీ దామసముజ్జ్వల, ధారాధరోత్సంగతలమునందు
ఆ. శచియుఁ దాను వెలుఁగుశతమన్యుఁడునుబోలె, నరుగుదెంచె ఘనరథాంగనేమి
విపులఘోషతాండవితబర్హిశబ్దశ, బ్దాయమానవనవిభాగుఁ డగుచు. 152
వ. ఇట్లు వచ్చి వాసుదేవుండు రథావతరణంబు సేసి ధర్మనందనున కభివందనం బాచ
రించి భీమార్జుననకులసహదేవులం గౌఁగిలించుకొని ద్రౌపదిగారవించి ధౌమ్యాది
మహీసురులచేత నభినందితుండయ్యె నంతఁ గౌంతేయాగ్రజుండు [2]గదాగ్రజునకు
నర్ఘ్యాదిసత్కారంబులు నిర్వర్తించి తమ్ములుం దానును విప్రజనంబులు నతనిం
బరివేష్టించి యుండె నప్పుడు కృష్ణుండు ధనంజయుం దనచేరువ నునిచికొని చిర
కాలదర్శనోల్లాసితంబులైన యాలోకనంబుల నతనియాకారం బత్యాదరంబున
నభినందించుచు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 153
సీ. భాగ్యంబు గాదె యీపార్థుండు హరుఁ డాది, యైననిర్జరసమూహంబువలన
నెలమిఁ గృతాస్త్రుఁడై యేతెంచు టరయంగ, ధన్యుండవైతీవు ధర్మతనయ
నీధర్మనిష్ఠయు నీతపంబును జూవె, యింతకుఁ గారణం బిద్ధచరిత
రాజ్యంబుకంటెను రాజేంద్ర ధర్మంబ, యిష్టమై యుండు నీ కెల్లనాఁడు
తే. వేదవేదాంగవిదుఁడవు వివిధయజ్ఞ, కర్తవైతి ధనుర్వేదకర్మఠుఁడవు
ధరణి యెల్ల నేలెడిరాజధర్మ మమర, సులభ మయ్యె నీ కిహపరశోభనములు.
చ. దమమును సత్యయుక్తియును ధైర్యనిరూఢియు నిత్యతృప్తియున్
శమమును నీకు నైజములు సన్మతి నర్థవశంబుఁ గామలో
భములును బొంద వట్లగుటఁ బార్థివకుంజర ధర్మరాజనా
మమునఁ ద్రిలోకపూజ్యమహిమం బొగడొందెద [3]వెల్లకాలమున్. 155
వ. అని పలికి వెండియు. 156
శా. ద్యూతవ్యాజమునన్ సభాంగణములో దుర్యోధనుం డట్లు దు
ర్నీతిం [4]గూరి యొనర్చినట్టియఘముల్ నిష్కంపధైర్యోన్నతిన్
జేతఃస్ఫారుఁడవైన నీ కొకనికిం జెల్లెన్ సహింపంగ వి
ఖ్యాతక్షాంతులు లేరె ధార్మికులు నిక్కం బిట్టిరే యెవ్వరున్. 157
ఉ. ఉల్లము [5]సత్త్వసంశయము నొందినవాఁడవు నీవు విక్రమం

1 శైబ్యసుగ్రీ...పొలుపు మీఱు...శతమఖుండునుబోలె. 2 గరుడధ్వజునకు...దర్శనోల్లసితంబు. 3 వివిధంబునన్. 4 గ్రూరుఁ డొనర్చినట్టి... ధైర్యోన్నమ, చ్చేతస్స్ఫారుఁడ. 5 సత్యసంయమము నూనినవాఁడవు.

బొల్లమిఁ గౌరవాధముల[1]యుద్ధతి యమ్మెయిఁ జెల్లెఁ గాక యొం
డెల్లను నేల నీదుమది నించుకకిన్కఁ జనించినన్ మహీ
వల్లభ యప్డు రూపఱదె వారక వైరికులంబు సర్వమున్. 158

చ. వినుతభవ[2]న్నియోగ మను వేల యలంఘ్యము గాన యెమ్మెయిన్
ఘనభుజవీచివిభ్రమవికాసముఁ జూపక నిల్చెఁ గాక స
జ్జనసుత చూడ నీయనుజసాగరముల్ దఱితోడ విద్విష
జ్జనలయకాలులై కడఁగు సర్వజగంబులు నాక్రమింపఁగాన్. 159

ఉ. అంధకవృష్ణిభోజకుకురాన్వయభూపతు లెల్ల నీదెసన్
బాంధవసౌహృదప్రణయభక్తివిశేషము లొప్ప నీమనో
గ్రంధి యడంగఁ జేయ నెసకంబునఁ బూనినవారు లోభమో
హాంధులు ధార్తరాష్ట్రులు జనాధిప మార్కొనువారె వారలన్. 160

క. చతురంభోధిపరీత, క్షితితలసామ్రాజ్యలక్ష్మికిం బతివి జగ
న్నుత [3]నీవ నీవు దలఁచిన, నతిదుష్కర మెందు లేదనర్గళమహిమన్. 161

వ. అనిన సంతోసిల్లి కుంతీనందనుండు దేవకీనందనుతోడ దేవా యెవ్విధంబున
నైననల్పావశిష్టం బైనయివ్వనవాసంబును నజ్ఞాతవర్తనంబును[4]దీర్చి లోకనింద్యం
బుగాని విక్రమంబునం బగఱ జయింపఁ గోరెదము దీని నంతయు నిర్వహించు
భారంబు నీయదియ నీశరణంబు సొచ్చినమాకుం బరమశోభనంబులును సుల
భంబు లగుట నిశ్చయంబు గాదె యనియె నప్పుడు కృష్ణుండు నిజసమీ
పంబున నున్నపాంచాలిం జూచి యిట్లనియె. 162

సీ. నీపుత్త్రు లేవురు నీరజలోచన, యదుకుమారులుఁ దారు ముదముతోడ
ననుపమస్నేహసమాహృతహృదయులై, కరిహయారోహణ[5]పరతఁ దగిలి
యాడుచు వివిధశస్త్రాస్త్రవిశేషముల్, గఱచుచు నొం డెల్ల మఱచి యున్న
వారు ప్రద్యుమ్నుండు వారికి దివ్యాస్త్ర, జాతంబు లెల్లను బ్రీతి నొసఁగఁ

ఆ. దన్వి యాసుభద్రతనపుత్త్రికంటె నీ, తనయులందుఁ గూర్మిఁ దనరఁ జేయు
నూఱడిల్లు మింక నుజ్జ్వలోన్నతులఁ బెం, పారఁ గాల మనతిదూర మయ్యె.

మార్కండేయుం డనుమహాముని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట.

వ. అని యాశ్వాసించుసమయంబునం బరమతపోవృద్ధుం డయిన మార్కండేయుం
డు సనుదెంచినం గృష్ణుండును బాండవులు నతని నెదుర్కొని యథోక్తవిధులం
బూజించిరి మునీంద్రుండును వారిని బ్రత్యేకంబ కుశలంబు లడిగెఁ దదనంతరం
బ యందఱు నాసీనులై యున్నయెడఁ బాండవహితార్థియై వనజోదరుం

---

1 యుద్ధతి (యామెయిఁ) మై మెయిఁ. 2 న్నిదేశ...యిమ్మెయిన్... కాయలై కడఁగి సర్వజగంబుల నాక్ర (మింపఁగన్) మింపవే. 3 నీవ నీ తలంచిన...మొందు లే; నీ కవనితలంబున. 4 జలి...బరమశోభనంబు లగుట. 5 చరితఁ.

డమ్మునివరున కిట్లనియె. 164

ఉ. ఏనును బాండునందనులు నిమ్మునిముఖ్యులు నిష్ఠ లోకస
మ్మానితవాక్య నీ దయినమంజులవాగమృతప్రవాహముల్
వీనుల [1]దోయినించుచును వేడుకఁ గ్రోలికొనంగ నాత్మలం
బూనెద మస్మదీప్సితము పూర్ణము సేయఁగ నర్హ మెమ్మెయిన్. 165

వ. కావున. 166

క. దేవనరదేవధరణీ, దేవచరిత్రములు భర్తృదేవత [2]లన నా
భూవినుత లయినసతులప్ర, భావము లెఱిఁగింపు మోలిఁ బ్రస్ఫుటములుగాన్.

వ. అని యడుగు చున్నయెడ నారదుం డేఁగుదెంచిన నందఱు ప్రత్యుద్గతు లయి ప్రణమిల్లి యాతని నుచితపీఠంబున నునిచి యుచితసత్కారంబులం బ్రీతునిం జేసిన నమ్మహాముని మార్కండేయునిం జూచి కృష్ణపాండవప్రియహితార్థం బుగాఁ బరమపుణ్యకథాకథనం బొనరింతువు గాక యని పలికి వారల నామంత్రణంబు సేసి నిజేచ్ఛం జనియెఁ దదనంతరంబ ధర్మతనయుండు మార్కండేయున కిట్లనియె. 168

సీ. కడఁగి ధర్మముతోడ నడచుచు నే మిట్లు, దందడిదుఃఖంబు [3]లొందుటయును
నేపున నెప్పుడు పాపంబు సేయుచు, ధృతరాష్ట్రజులు సుఖోన్నతు లగుటయుఁ
గని యీవిపర్యయమునకు నే నూహింతుఁ, బాయక నరుఁ డిష్ట సేయుకర్మ
మునఫలమిందుబొందునొ పరలోకంబు,నందుఁబొందునొయిందునందుఁగనునొ

ఆ. విశ్వకర్త యైనయీశ్వరునిన కాని, పురుషుఁ గర్మఫలము పొరయ కున్నె
యొడలితోనఁ గృతమువెడలిపోవునొ యిది,దెలియవలయు నాకు నలఘుపుణ్య.

వ. ఇంతయు నెఱింగింప నీవ యర్హుండ వనినఁ బరమజ్ఞాననిధి యైనయత్తపోనిధి యతని కిట్లనియెఁ దొల్లి విధాతప్రథమకల్పంబున నత్యంతనిర్మలంబులును ధర్మతంత్రంబులు నైనశరీరంబులు సృజియించె నట్లు పుట్టింపఁబడినయామనుష్యులు మహాసత్త్వసంపన్నులు సత్యవాదులు సత్యసంకల్పులు బ్రహ్మభూతాత్ములు స్వచ్ఛందజీవులు నై దేవయానంబుల విహరించుచు ననాయాసంబున నధికఫలసిద్ధిం బొందుచు సర్వజ్ఞులై విగతమత్సరులై బహుసహస్రసంతానులై బహుసంవత్సరాయుష్యులై వర్తిల్లుచుండి రంతఁ గాలాంతరంబునం గామక్రోధాదిగుణంబులు దమ్ముం బొందుటయు మాయాప్రవర్తను లై దేవతలచేత విడువం బడి యల్పాయువులు నల్పబలశరీరసత్త్వులును దరిద్రులును నిష్ఫలారంభులును బహురోగపీడితులును నాస్తికులును నై యొండొరుల మెచ్చక దురితంబులు సేయుచుఁ దిర్యగ్యోనులం బుట్టుచు నరకాగ్నులం [4]గాగుచు గతాగతభ్రమ

1 దోయిలిఁచుచు. 2 లనఁగా. 3 (బొందుట...గని యవ్విపర్యయ...కర్మ, ఫలమిం దుఁబొందునో పరమందుఁబొందునో, యటుగాక యిందును నందుఁ గనునో. 4 వేల్చుచు.

ణంబులనలయం దొడంగి రిట్లు దిరుగుచున్నసంసారచక్రంబునందు. 170

చ. మనుజులు పుణ్యపాపములు మానక [1]యిట్లొనరించుచుం దుదిం
దనువు దొఱంగి పోవునెడఁ దప్పవు నీడయుఁబోలెఁ గర్మముల్
వెనుకన యేఁగి భూరిసుఖవిస్మృతియుం బటుదుఃఖదైన్యముం
దనుకఁగఁ జేయుఁ గ్రమ్మఱఁగఁ దాన యొనర్చు భవంబు దేహికిన్. 171

క. విను మనుజున కెవ్విధమునఁ, దనచేసినసుకృతదుష్కృతంబులు నెఱయం
దన కనుభవింపఁ బాలివి, తనువు సెడుం గాని కర్మతతి సెడ దనఘా. 172

వ. మఱియు [2]నున్ననిదర్శనంబులు సెప్పెద. 173

క. ఈలోకమ [3]యగుఁ గొందఱ, కాలోకమ గొందఱకు నిహంబును బరముల్
మే లగుఁ గొందఱ కధిపా, యేలోకము లేదు సూవె యిలఁ గొందఱకున్. 174

వ. అది యెట్లనిన. 175

చ. ధనములు సాలఁ గల్గి సతతంబును నింద్రియవాంఛ సల్పుచున్
మనమున నెన్నఁడున్ సుకృతమార్గముపొంతకుఁ బోక లోభమో
హనిహతబుద్ధులై తిరుగునట్టిజనుల్ పరలోకసౌఖ్యముల్
గనుటకు నేర [4]రిక్కడి సుఖంబులు మే లయి తోఁచు వారికిన్. 176

మ. ఉపవాసవ్రతసంతతాధ్యయనతీర్థోపాసనాదిక్రియై
కపరత్వంబునఁ జేసి యైహికము దుఃఖప్రాయ మై పోవఁగా
విపులానందముఁ బొందఁ గల్గుఁ దుది నావిర్భూతభోగ్యైకలో
లుపబుద్ధిం జిరపుణ్యశీలురకు నాలోకంబునన్ భూవరా. 177

ఉ. ధర్మమ [5]సల్పుచుం దగిలి ధర్మపథంబునఁ జేసి యర్థముం
బేర్మియుఁ గాంచి ధర్మవిధిఁ బెండిలి యై ప్రజలన్ సృజించి స
త్కర్మములం బ్రశస్తములుగాఁ గ్రతువుల్ దనరించు సజ్జనుల్
ధర్మజ యిందు నందును ముదంబునఁ గాంతు రభీష్టసౌఖ్యముల్. 178

ఆ. సత్యమును శమంబు శౌచంబు లేక నా, స్తిక్యమును నిషిద్ధసేవనంబు
గలిగి [6]తిరుగుదుష్టకష్టజనశ్రేణి, పొలియు నుభయలోకములకుఁ గాక. 179

వ. ఇది మనుష్యులకర్మగతిప్రకారంబు. 180

చ. జననుత మీరు దివ్యులరు సమ్మతి దేవహితార్థ మిమ్మహిన్
జననము నొందినారరు ప్రశస్తపరాక్రమలీలఁ బేర్చి యిం
క నఖిలశత్రునిర్మథనకర్మ [7]మొనర్చి మహీభరంబు దీ
ర్చి నియతిఁ బెక్కుజన్మములు సేసి భజింతురు దేవభావమున్. 181

1 యిం దొనరించుచుం...విశ్రుతియుం. 2 నొక్కనిదర్శనంబు. 3 యురుఁ గొందఱ... లేదు వినవె యిలఁ. 4 రిప్పటి. 5 పల్కుచుం...బెండ్లియు నై...గ్రతువుల్ వొనరించు...రభీష్టసంపదల్. 6 తిరిగి దుష్ట. 7 ములం జయశీలవృత్తిఁ దీర్చి...దేవభావముల్.

మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు బ్రాహ్మణప్రభావంబు విన వలతుం జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డిట్లనిచెప్పెఁ దొల్లి హైహయవంశోద్భవుం డైనధుంధుమారుం డనుపేరిరాజకుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వనంబునఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కయెడం దృణలతాగుల్మమధ్యంబునం గృష్ణాజినోత్తరీయుం డయి యున్న వాని నొకవిప్రు దవ్వులం గని మృగం బనుబుద్ధిం జేసి బాణంబేసి డాయంజని [1]నిజశరచ్ఛిన్నుం డయినయతనిం జూచి యత్యంతదుఃఖితుం డయి పురంబునకుం బోయి నిజవంశవృద్ధు లైనహైహయుల కంతవృత్తాంతంబునుం జెప్పి వారిం దోడ్కొని వచ్చి యవ్విప్రకళేబరంబు సూపిన. 182

తే. వార లందఱు వందురివగచియచటి, కతిసమీపంబునను దార్క్ష్యుఁ డనుమునీంద్రు
నాశ్రమం బున్న నయ్యెడ కరిగి కనిరి, దేవమునిసిద్ధలోకప్రతీక్ష్యుఁ దార్క్ష్యు.

క. కని భక్తి మ్రొక్కుటయు న, య్యనఘుఁడు దీవించి వారి కర్ఘ్యా మ్మగుపూ
జనము లొనరింపఁ బంచెం, దనశిష్యులఁ బరమ[2]సంశ్రితపరుండు దయన్. 184

వ. హైహయులు నమ్మునీంద్రునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులు సేసి మహాత్మా యిక్కుమారుండు మృగయాసక్తుం డై వచ్చి యింతకు మున్న యివ్వనంబున నొక్క బ్రాహ్మణుం గృష్ణాజినావృతు నతిశ్రాంతుం బాపంబునం జేసి మృగం బనుబుద్ధి నేసిన నతండు మృతుం డయ్యె నేము మహాపాతకదూషితుల మైతిమి గావున మీచేయుసత్కారంబుల కర్హులముగా మిప్పాపంబున కెయ్యది నిష్కృతి యనిన నవ్వచుఁ దార్క్ష్యుం డిట్లనియె. 185

క. వినుఁ డెన్నఁడు మాయాశ్రమ, మున నెవ్వారలకు లేవు భూరిభయవ్యా
ధినిరోధ మృత్యు[3]దోషా, ద్యనేకదుఃఖములు త్రిజగదాశ్చర్యముగన్. 186

వ. *అని పలికి దనపుత్త్రు నధికతపోబలసమన్వితుం జూపి. 187

క. ఈతఁ డగునె మీబాలకు, చేత నిహతుఁ డైనవాఁడు సెప్పుఁ డనుడు వా
రాతఁడ తమముచూచిన, యాతం డగుటకు మహాద్భుతాత్మకు లగుచున్.

క. మృతుఁ డయి క్రమ్మఱ సంజీ, వితుఁ డయ్యె నితండు కరము విస్మయ మిది భూ
నుత యిట్టిమహిమకలిమికిఁ, గత మెయ్యది యానతిమ్ము [4]కారుణ్యనిధీ. 189

వ. అని యడిగినఁ దార్క్ష్యుం డిట్లనియె. 190

శా. ఆలస్యం బొకయింత లేదు శుచి యాహారంబు నిత్యక్రియా
జాలం బేమఱ మర్చనీయు లతిథుల్ సత్యంబ పల్కుంబడుర్
మే లౌశాంతియు బ్రహ్మచర్యమును నెమ్మిం దాల్తు మ ట్లాట నె

1 నిశ్చేష్టతనుం డైన ; నిశ్చేతనుం డయిన. 2 సంశ్రితవ్రతుఁడు దగన్. 3 రాగా, ద్యనేకదోషములు. * ఈవచనముతోఁ గలిపి పైపద్యభావము వచనముగా నొకానొకప్రతిఁ గానఁబడుచున్నది. 4 కారుణ్యమునన్.

క్కాలంబుం బటుమృత్యురోగభయశంకం బొంద మే [1]మెప్పుడున్. 191

వ. ఇది యస్మదీయప్రభావమూలంబు మీకుఁ బాతకభయంబు వలవ దరుగుం డని నం దార్క్ష్యుని వీడ్కొని హైహయులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి భరతవంశోత్తమ యిట్టిదియ బ్రాహ్మణప్రభావం బని మఱియు మార్కండేయుండు బ్రహ్మక్షత్త్రిస్వరూపనిదర్శనం బయిన యితిహాసం బొక్కటి సెప్పెద విను మని ధర్మరాజున కి ట్లనియె. 192

చ. వినుత చరిత్రుఁ డత్త్రి యనువిప్రవరుండు తపం బొనర్పఁ గా
[2]వనమున కేఁగు చుండి తననాతిఁ గనుంగొని యి ట్లనుం దపం
బున కిదె యేను బోని వనభూమికిఁ బోవుచు నున్నవాఁడ నో
వనరుహనేత్ర నీవు నట వచ్చెదొ పుత్త్రులయొద్ద నుండెదో. 193

చ. అనుటయు భార్య యి ట్లనియె నక్కట పుత్త్రులకుం గుటుంబభా
వన యగువృత్తి యెల్లను ధ్రువంబుగఁ జేయక యాశ్రమాంతరం
బునకు మహాత్మ నీకు [3]నిటు వోవుట ధర్మువు గాదు వైన్యభూ
జనపతి యిచ్చు నర్థులకుఁ జాలఁగ నర్థము వేఁడు మవ్విభున్. 194

వ. అనినం గొండొక విచారించి భార్యపలుకులు ధర్మయుక్తంబు లగుటకు సంతోషించి యమ్మహాద్విజుం డప్పుడ చని యశ్వమేధాధ్వరదీక్షితుం డయి విప్రులకు నపారధనంబు లిచ్చు చున్నవైన్యుం గని యాశీర్వాదపురస్సరంబుగా ని ట్లనియె.

ఉ. నీవ విధాత వింద్రుఁడవు నీవ సమస్తజనేశ్వరుండవున్
నీవ యశేషధర్మములు నీవ యెఱుంగుదు నిన్నుఁ బోలఁగా
నీవసుధాతలంబున [4]మహీశ్వర యెవ్వరు లేరు సన్మునీం
ద్రావలి యెప్డు నిన్నుఁ గొనియాడుఁ బరిస్ఫుటవాక్యభంగులన్. 196

చ. అని పలుకంగ గౌతమమహాముని యచ్చటనుండి యంతయున్
విని కలుషించి యేల యిటు[5]వీఁకను నో రఱువంగఁ బ్రేలె దీ
జనపతియే విధాతయును శక్రుఁడు నీశుఁడు నర్థకాంక్షివై
మనమున శంక లేక యొకమానవు నింత నుతింప నేటికిన్. 197

అత్త్రిగౌతములపరస్పరసంవాదము.

వ. అనుటయు నత్త్రి యి ట్లనియె. 198

ఉ. ఊరక మీఱ నాడెదవు యుక్త మయుక్తము నాత్మఁ జూడఁగా
నేరవు సర్వలోకముల నిర్మలనీతిపరాక్రమంబు లొ
ప్పారఁగ నేలి ధర్మముల కన్నిటికిం గుదురై వెలుంగుధా
త్రీరమణుండు మేటిగ నుతించుట వోలదె నాకు [6]నిమ్మెయిన్. 199

1 మిమ్ములన్. 2 వనమున...తనవల్లభఁ గన్గొని...బున కిపు డేను. 3 నటు. 4 మహీశ్వరు లెవ్వరు. 5 వీఁకను నో (రెఱువంగఁ) రెఱుఁగంగఁ. 6 నెమ్మెయిన్.

వ. అని యధిక్షేపించిన గౌతముండు. 200

ఆ. కలయ నరలు వచ్చి తల తెల్ల నైనంతఁ, జేసి యెట్లు నీకుఁ జేరు నెఱుక
జ్ఞానవృద్ధుఁ డైనవానిమాటలు గదా, సభలఁ జెల్లు నార్యజనుల కెక్కి. 201

వ. అని తొడంగి యయ్యిరువురు మహానాదంబుగా వాదంబు సేయుచుండఁ గాశ్యప
నామధేయుం డైనముని సభాసదు లైనమునులం జూచి వీరలవాదు మనచేతఁ
జక్కంబడ నేరదు సకలధర్మజ్ఞుం డయినసనత్కుమారు నడుగుద మనిన నాసద
స్యు లందఱు సనత్కుమారుపాలికిం జని యత్రిగౌతముల వివాదంబు తెఱం
గెఱింగించిన నతండు వారి కిట్లనియె. 202

ఉ. అత్రి నిజంబ పల్కెఁ దగు నాతనివాక్యము ధర్మయుక్త మీ
ధాత్రి సమస్తముం బృహదుదగ్రభుజాగ్రమునందుఁ దాల్చున
త్త్రియుఁ డెల్లవారలను గావను బోవఁ బ్రభుండు గావునన్
శత్రునిషూదనుం డతఁడ శక్రుఁడు నీశ్వరుఁడుం విధాతయున్. 203

క. జనులకు నెల్లను బూజ్యుఁడు, జనపాలుం డతని[1]మహితశాసనమున స
జ్జనులును మునులును సద్విధిఁ, జనువారలు గాని కడవఁ జన దెవ్వరికిన్. 204

వ. క్షత్త్రియప్రభావం బేమనవచ్చు విరాట్సమ్రాడ్యుధాజిత్సర్వజిత్సహజిద్భభుక్
సత్యయోనిపురావిత్సత్యధర్మప్రవర్తకుండు ననుభవ్యనామంబుల నాగమంబులు
పార్థివుం గొనియాడుఁ దొల్లి యధర్మంబునకు వెఱచి బ్రాహ్మణులు నిజతేజోబలం
బులు క్షత్త్రంబున నిక్షేపించిరి నాఁటంగోలె బ్రాహ్మ్యంబువలన క్షత్త్రంబు
ప్రవర్తిల్లుచుండు బ్రహ్మక్షత్త్రంబులు పరస్పరసంశ్రయంబులు వెలిగా వర్తింప
నేరవు క్షత్త్రియుండు బ్రాహ్మణసంసేవనంబునం దేజోనిరూఢుం డయి యాది
త్యుండు చీఁకటి నడంచు నట్లు దురితంబుల నడంచు నట్లగుటంజేసి క్షత్త్రియుం
డు సర్వాధికుం డగుట నిశ్చయం బనిన నమ్మును లందఱుఁ జని వైన్యునకుఁ
దత్ప్రకారం బెఱింగించిన నాభూవరుం డత్రిం జూచి. 205

క. నను నెల్లజనులకంటెను, ఘనుఁ డని కొనియాడి తీవు కడునిజముగఁ గా
వున నీదెసఁ బ్రీతుఁడ నై, కొను మిచ్చెద నీకుఁ [2]దనియ కోటిధనంబుల్. 206

క. అని [3]యిష్టధనము లిచ్చినఁ, గొని వచ్చి మునీశ్వరుండు గొడుకులకుఁ బ్రియం
బునఁ బంచి యిచ్చి యిమ్ములఁ, జనియె వనంబునకు ధర్మసంహితబుద్ధిన్. 207

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుండు పాండవేయునితో వెండియు నిట్లను సరస్వతీ
గీత యనునితిహాసం బొకటి సెప్పెద నందు విశిష్టధర్మంబు లెఱుంగ నగుఁ
దొల్లి తార్క్ష్యుం డనుమునివరుండు భారతి నారాధించి తనకు నద్దేవి ప్రత్యక్షం
బగుటయు నిట్లని యడిగె. 208

---

1 వాక్యశాసనమున...జనఁ దగ దెపుడున్. 2 గోటికోటిధనంబుల్. 3 యిట్లు ధనము...
సంయుతబుద్ధిన్.

క. పురుషున కెయ్యది ధర్మువు, పురుషుం [1]డెద్దానఁ బరమపుణ్యాత్మకుఁ డై
చిరపుణ్యగతులు వడయును, దిరముగ నవి యానతిమ్ము దేవీ నాకున్. 209

వ. అనిన నతనికి నప్పరమేశ్వరి యిట్లనియె. 210

మ. శ్రుతి వేదంబులు నాలుగుం జదివి భూదేవుండు నానాధ్వర
వ్రతుఁ డై యుండెడు నట్టిపుణ్యుఁ డమరావాసంబునం దుండు ను
న్నతవృత్తస్తనభారమంథరమరున్నారీపరీరంభసం
భృతరోమాంచసముంచితాంగుఁ డగుచుం బెక్కేండ్లు సంప్రీతితోన్. 211

సీ. మేలగు క్రేపుతోఁ బాలు సాలఁగఁ గల్గి, లాలితం బగుతోలుచూలిమొదవుఁ
బాత్రభూతుం డైన శ్రోత్రియునకు నిచ్చు, సదమలచరితుఁ డమ్మొదవుమేన
నెన్నిరోమము లుండు [2]నన్నివే లేండ్లును, సురలోకసౌఖ్యవిస్ఫురణ నొందు
భారంబునకుఁ జాలి భూరిసత్త్వాఢ్య మై, బిరుదైనయెద్దు భూసురున కిచ్చి

ఆ. నరుఁడు ధేనుదశక మిర వొంద నిచ్చిన, ఫలము వడయు మంచివలువ లొసఁగి
చంద్రలోకమునకు సంప్రీతుఁ డై చనుఁ, గనక మిచ్చి నాకమునకు నరుగు.

క. కృతమతి యై యేడేఁడులు, [3]ఘృతమున హుతవహుని బ్రీతి నొందించినను
వ్రతుఁ డీరేడుతరంబుల, పితరులఁ గొని దివికి నేఁగుఁ బెం పెసలారన్. 213

క. సతతంబును శుచి యై [4]దే,వతలఁ బ్రదీప్తాగ్నియందు వదలక నంత
ర్పితులుగఁ జేసి పడయు నం,చితముగ గోలోకవాసచిరసౌఖ్యంబుల్. 214

వ. అగ్నిహోత్రం బస్మదాత్మకం బని యెఱుంగుము సకలయజ్ఞంబులయందుఁ గ
ల్గింపంబడువిశిష్టద్రవ్యంబు లన్నియు మదీయంబుల నేను మహనీయం బైనయగ్ని
హోత్రముఖంబున ననుభవింతు నాత్మజ్ఞు లైనమహాత్ములకు నఖిలసంశయచ్ఛే
దంబు సేయుదు ననవరతతపస్స్వాధ్యాయదానవ్రతపరాయణు లైనతపోధను
లెందేని విగతశోకు లై [5]వసియింతు రట్టిది మామకం బైనపరమపదంబు వినుము
ప్రచురమధుక్షీరతోయంబులును శర్కరాసైకతంబులును మాంసాపూపప్రక
రతీరంబులును బాయసకర్దమంబులు నైనయేఱు లనేకంబు లుత్పాదించి
యింద్రాగ్నిప్రముఖు లైనదివిజులకుఁ దృప్తిసేసి యజనశీలురు పెక్కేండ్లు మ
త్పదంబుం బ్రాపింతు రని చెప్పినఁ దార్క్ష్యుండు కృతాంజలి యై. 215

ఉ. అంబ నవాంబుజోజ్జ్వలకరాంబుజ శారదచంద్రచంద్రికా
డంబరచారుమూర్తి ప్రకటస్ఫుటభూషణరత్నదీప్తికా
చుంబితదిగ్విభాగ శ్రుతిసూక్తవివిక్తనిజప్రభావ భా
వాంబరవీథివిశ్రుత[6]విహారి ననుం గృపఁ జూడు భారతీ. 216

---

1 డెద్దానివలనఁ బుణ్యాత్మకుఁ. 2 నన్నివే లేఁడులు...మఱియు వలువ...లోకమున కతంద్రితుఁ డై. 3 హుతమున హుతవహునిఁ బ్రీతునిఁ జేసినను...రులతో నరుగు దివికిఁ బెం పెసలా. 4 సు,వ్రతులఁ బ్రదీప్తా. 5 చరియింతు. 6 విహార.

వ. అని వినుతించి కృతార్థుం డయ్యె నని చెప్పిన విని పాండుపుత్త్రుండు ముకు ళితహస్తుం డై మునీంద్రా వైవస్వతమను వెత్తెఱంగునం బ్రభావసంపన్నుం డయ్యెఁ జెప్పవే యనిన మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 217

క. విను చాక్షుషమన్వంతర, మున వైవస్వతుఁడు పరమపుణ్యుండు దపం
బొనరించె నిరాహారత, ననుపమధైర్యుండు దశసహస్రాబ్దంబుల్. 218

ఆ. అనఘుఁ డూర్ధ్వబాహుఁ డై యేకపాదంబు,నందు నిలిచి బదరికాశ్రమమున
జలిపె మఱియుఁ బెక్కుసంవత్సరంబులు, [1]తపము సకలజనులుఁ దను నుతింప.

—॥ మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు వైవస్వతువృత్తాంతంబును దెల్పుట. ॥—

వ. ఆవైవస్వతుం డొక్కనాఁడు గృతస్నానుం డయి జలాశయతీరంబున నున్నంత నొక్కమత్స్యంబు జలంబులదరికిం జనుదెంచి యి ట్లనియె నయ్యా యేను గడు నల్పమత్స్యంబ నగుటం జేసి బలవంతంబు లగుజలచరంబులవలన నాకుఁ దద్దయు భయంబు గలిగి యుండు నిమ్మడువు మహామత్స్యసంకులంబు గావున నపాయం బు వొందకుండ నన్నుద్ధరించి యొండెడం బెట్టవే యేను నీకుఁ బ్రత్యుపకారంబు సేయ నోపుదు ననిన విస్మితుండై యతం డమ్మీను నెత్తికొని పోయి యొక్క నూతియందు విడిచి దానిం బలుమాఱు నరసికొని యుండె నదియును గ్రమం బున [2]వరిల్లి యొక్కనాఁ డమ్మనువున కి ట్లనియె. 220

ఆ. అనఘ నీప్రయత్నమున నాశరీరంబు, వొదలె నిందు నాకు మెదల నెడము
సాల దట్లు గాన [3]మేలుగ నొండొక, యెడకుఁ గొంచుఁ బొమ్ము కడఁగి నన్ను.

వ. అనిన నతం డాజలచరంబుఁ గైకొని పోయి యొక్కబావియందు విడిచిన నది యెప్పటియట్ల యక్కజంబుగాఁ బొదలి తనకు నవ్వాపియందు నవకాశం బప ర్యాప్తం బగుటం జెప్పి యతనిచేత గంగమడువున విడువంబడి కాలక్రమంబున నచ్చోటఁ దిరుగం బట్టు చాల కున్న నతం డెత్తికొనిపోయి సముద్రంబునం బెట్టిన నది వాని కి ట్లనియె. 222

క. ఉపకారం బొనరించితి, కృపతో నీ విట్లు నాకుఁ గృతమతి [4]వై ప్ర
త్త్యుపకార మే నొనర్చెద, విపులగుణాభరణ తెలియ విను నాపలుకుల్. 223

తే. తడవు లేదింకనిఖిలభూతములుఁ బ్రళయ,మొందనున్నవియిప్పుడొండొండపొంగి
కలయఁ బాఱుఁబయోధులు గ్రముగఁబుణ్య,చరితయిదియమన్వంతరసంధియంద్రు.

వ. కావున నీవు దృఢరజ్జుబంధనంబును సకలధనధాన్యసహితంబును గా నొక్క పేరోడ గావించి సప్తమునిసహితుండవై దాని నెక్కి సముద్రంబు దఱిసి నన్నుం దలంచునది యేనును ఘనశృంగశోభితం బయినరూపంబునఁ బొడసూపి మీకు

1 సకలజనులుఁ దన్ను సంస్తుతింప. 2 వర్ధించి. 3 బోలఁగ నొం డొక్క. 4 వై ప్ర, త్యు పకారం బొనరించెద.

మే లొనరించెద నని యమ్మత్స్యంబు సనియె వైవస్వతుండును దదుక్తప్రకా
రంబున నోడ నిర్మించి సకలబీజంబులు సంగ్రహించి సప్తమునిసహితంబుగాఁ 225
గృతారోహణుండై పయోధిదఱియం దొడంగె నంత.

మ. మఱి వైవస్వతుచేఁ దలంపఁబడి యమ్మత్స్యంబు దోఁతెంచె నా
యతశృంగోన్నతమూర్తి నాతఁడుఁ దదాజ్ఞాయత్తుఁడై తచ్ఛిరో
గతశృంగాగ్రము[1]నం దగిల్చె నతిదీర్ఘం బైనపాశంబు న
ద్భుతవేగంబున నోడ నీడ్చె నది యంభోరాశిమధ్యంబునన్. 226

వ. తదనంతరంబ. 227

సీ. గరుసులు గడవంగఁ [2]గదలి యల్లల్లన, యొత్తుచు నెడముల నుత్తరించి
వేడుకఁ జేతులు వీచి యాడెడునట్లు, లోలోర్మిపంక్తులఁ గ్రాలిక్రాలి
ప్రమదహాసస్ఫూర్తి పచరించువిధమున, నురుఫేనరోచులఁ దెరలు గలిగి
యురువడి వర్ధిల్లుచున్నజలంబుచేఁ, బొంగారి దెస లెల్ల మ్రింగికొనుచు
ఆ. బ్రబలవిలయకాలపటురయబహుళశ్వస, నీరణౌఘదుర్నివార మగుచు
నుగ్రభంగిగాఁ బయోనిధు లొక్కటఁ, బెల్లురేఁగి జగము వెల్లివొడిచె. 228

వ. ఇట్లులోకంబెల్ల నేకార్ణవంబైనయమ్మత్స్యంబు దజ్జలాంతరంబున ననేకసహస్రవర్షం
బు లయ్యోడం దిగుచుచుఁ బదంపడి యప్పెనువెల్లి యల్ల నల్లఁ దిగిచి పోవం దొ
డంగు నెడం దుహినగిరిశృంగసమీపంబున నయ్యోడ నిలిపి వారలతోడ. 229

తే. ఈనగంబుశృంగంబున నిపుడు మీరు, గట్టుఁడియ్యోడ ననిన నాక్షణమ వారు
నట్ల చేసిరి విను మమ్మహాద్రిశృంగ, మనఘ నౌబంధనం [3]బన నవనిఁ బఱఁగె.

క. మనుసహితు లైనమునులం, గనుఁగొని యమ్మీను గరము గారవమున ని
ట్లనుఁ బ్రళయంబునకీడునఁ, జన కుండఁగ మీకు రక్ష సలిపితిఁ గరుణన్. 231

క. మునులార యేను విశ్వం, బునకుఁ [4]బరమకర్త యగుప్రభుఁడ వాత్సల్యం
బున మత్స్య మైనరూపం, బున నిమ్మెయి నిన్నిచందములఁ జన వలసెన్. 232

వ. మీరు నిర్భయుల రై చరియించునది మఱియు నిమ్మనువును సదేవాసురమా
నుషం బైనజగం బఖిలంబును సృజియించు మత్ప్రసాదంబున నితనికిఁ బరమ
జ్ఞానోదయం బగు నని చెప్పి యయ్యాదిమత్స్యం బదృశ్యం బయ్యె వైవస్వతుం
డును మఱియు నధికతపంబు సేసి సకలచరాచరంబుల సృజియించె. 233

క. పరమం బగువైవస్వతు, చరితం బతిభక్తి వినినఁ జదివినను మహా
దురితంబు లడఁగు జనులకు, నిరవుగ సిద్ధించు ననఘ యిహపరసుఖముల్. 234

వ. అనిన నమ్మేదినీశ్వరుం డమ్మునీశ్వరునకుఁ బ్రణతుం డై యిట్లనియె. 235

---

1 నందు నిల్పె నతి. 2 గెరలి...యాడెడుభంగి...ప్రచురహాసస్ఫూర్తి...చాడ్పున, దిరుగు ఫేనంబుల దిశలు...బహుళసమీర (సఘోర); స,మీరణౌఘదుర్ని...జగము లెల్లఁ బొదివె. 3 బునా నవనిఁ బఱఁగె. 4 బ్రథమకర్త.

క. పరమేష్ఠికల్పుఁడవు ని, ర్భరభూరితపః[1]ప్రబోధపరిపూర్ణుఁడ వ
చ్చెరువు భవన్మాహాత్మ్యము, సురమునిలోకప్రణామశోభితచరణా. 236

క. [2]అడరి నిఖిలాండకోటియుఁ, జెడునప్పుడు జెడవు నీవు జీవించెద వే
ర్పడ జగములు గ్రమ్మఱఁ గలి, గెడునప్పుడు సూచెదవు వికృతిరహితుఁడ వై.

చ. తొడరి చరాచరప్రతతితో జగ మింతయు వార్ధి దొట్టిన
ప్పుడు లలితాబ్జపీఠమునఁ బొల్చుచతుర్ముఖుఁ బద్మగర్భుఁ బెం
పడర భజించి తీవు జగదాదిజుఁ డైనప్రభుండు నీమెడం
గడు ననురక్తుఁ డై యొసఁగెఁ గాదె మునీశ్వర యీప్రభావమున్. 238

క. జగముల నెల్లను మ్రింగెడు, జగదంతకుమహాళివాముచరణం బిడఁ బె
ల్లగురోగజరాభరముం, దెగ విడువఁగఁ జెల్లె నీకుఁ ద్రిభువనవినుతా. 239

వ. సకలచరాచరోత్పత్తిస్థితివిలయప్రకారంబులు నీకుం బెక్కుమాఱులు ప్రత్యక్షం
బు లయి కానంబడి యుండుఁ గావున ని న్నడిగెద లోకంబులు విలయకాలంబున
నెట్టిభంగి యగు నెఱింగింపు మనిన మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 240

మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రళయప్రకారంబు సెప్పుట.

సీ. శాశ్వతు నఖిలభూతేశ్వరు నవ్యయు, నాదిదేవుని జగదాదిజన్ము
నాదిమధ్యాంతవిచ్ఛేదవిదూరు నా, శ్చర్య[4]కారణకర్మధుర్యు నజరు
గురుఁడునీకిష్టసఖుఁడును బెగ్గడయునై, వెలుఁగొందుచున్నయీయలఘుపుణ్యు
లాలితదీర్ఘవిశాలసితేక్షణుఁ, గనకవర్ణాంబరు వనజనాభు

ఆ. నింద్రనీలవర్ణు నింద్రాదిసురగణ, వినుతుఁ గృష్ణుఁ గరము వినయ మొప్పఁ
దలఁచి యితనియాజ్ఞ దలనిడి యెఱిఁగింతు,వినుము వరుసతోడ మనుజనాథ.

వ. కృతత్రేతాద్వాపరకలినామంబు లయినయుగంబులు నాలుగును బండ్రెండువేల
దివ్యవర్షంబులం బర్యవసితంబు లగు నియ్యుగంబులు నాలుగు నొక్కమహాయు
గం బనం బరఁగు మహాయుగసహస్రపర్యంతం బైనకాలంబు బ్రహ్మకు నొక్క
దివం బనంబడుఁ దద్దివసావసానంబునందు శతవార్షికం బైనయనావృష్టిదోషం
బు ప్రవర్తిల్లు నప్పుడు. 242

ఆ. సప్తహాయుఁడు మూర్తి[5]సప్తకంబొగిఁదాల్చి, కరము వేఁడి మిగులుకరములొప్ప
నదనదీజలములు నుదధిజలంబులుఁ, బీల్చి జగము లెల్లఁ బోల్పుఁ గడఁగి. 243

చ. దినకరతిగ్మతేజము ప్రదీప్తమహాతాశనుఁ డయ్యుగాంతసం
జనితమహాసమీరణవశంబునఁ జేర్చి నగవ్రజంబుతో
మనుజులతోడ నిర్జరసమాజముతోడ భుజంగపంక్తితో

---

1 ప్రభావపరిపూర్ణుఁడ వ, చ్చెరువగు భవన్మహత్త్వము. 2 ఎడలి యఖిలాండ ... సెడక బ్రబ
దికి. 3 భజించె దీవు. 4 కారణు ధర్మధుర్యు ; కారణ కర్త ధుర్యు... సఖుండు బెగ్గడయు నై
...దలకొని యెఱిఁ. 5 సప్తకంబు ధరించి.

దనుజులతోఁ జగత్త్రియము దత్క్షణమాత్ర [1]నొనర్చు నీఱుగాన్. 244
వ. తదనంతరంబ. 245
మ. సితపీతారుణనీల[2]పింగళరుచిస్తోమోల్లసద్విద్యుదా
యతరేఖాంకము లై మహాగజగిరీంద్రాకారఘోరంబు లై
తతనిర్ఘాతనిపాతభీమభిదురధ్వానంబు లై సంతతో
ద్ధుతసంవర్తవలాహకంబులు వెసం దోఁతెంచు దిగ్భిత్తులన్. 246
ఉ. [3]పెల్లునఁ గూలుతజ్జలము పెక్కున నొక్కట నమ్మహానలం
బెల్లను నాఱిపోవఁ బృథివీశ్వర యేఱులు నబ్ధులున్ వెసం
దొల్లిటియట్ల నిండఁ బటుతోయదసంఘము లంతఁ బోక గ
ర్జిల్లుచు వెండియుం గురియుఁ జిత్రముగాఁగ ననేకకాలముల్. 247
శా. ధారాపాతనితాంతవేగమున నిద్ధాత్రీతలం బాహతం
బై రూపేది మునుంగఁ దోయములలో నత్యంతగంభీరవాః
పూరం బంతయు ముంచి మించుటయు దిగ్భూమీనభోభాగముల్
వేరూపింపఁగ రాకయుండఁ దమముల్ వేష్టించుఁ ద్రైలోక్యమున్. 248
తే. అంతఁ బరమేష్ఠిచోదిత మైనయొక్క, మారుతము నలిరేఁగి దుర్వారభంగి
విలయకాలవిశృంఖలవిపులవారి, ధరచయంబుల నెల్లను విరియఁ [4]జేయు. 249
క. ఆమారుతంబు గ్రోలి పి, తామహుఁ డంతయును ఘోరతమ మగుసలిల
స్తోమంబునందు నడుమం, దామరపై నిదురవోవుఁ దద్దయు నెమ్మిన్. 250
వ. ఇట్టికల్పాంతంబు లనేకంబులు సనియె నింకఁ గానున్నవి యనేకంబులు విను మతీ
తకల్పాంతసమయంబున నేను బ్రబలాంధకారంబున నేదెసయుం గానక యొక్కం
డన యత్యంతభయాతురుండ నగుచుం బెద్దకాలంబు పరిభ్రమించుచుండ నొక్క
తఱి నయ్యుదకమధ్యంబున నత్యున్నతం బయినవటభూరుహంబు గానంబడియె
మఱియుఁ దదీయపర్ణపర్యంకంబునందు. 251
క. కమనీయజలదవర్ణుని, హిమకరబింబాస్యు నుద్యదినతేజుఁ బ్రమో
దమునఁ బవళించువానిం, గుమారు నొక్కరునిఁ గుసుమకోమలు గంటిన్.
వ. కని విస్మితుండ నై యాత్మగతంబున. 253
క. లోకంబులు దెగటారఁగ, నేకార్ణవ మైనయిచట నిబ్బాలుఁ డొకం
డేకతమున నిద్రించుచు, నేకతమున నున్నవాఁడొ యెవ్వాఁ డగునో. 254
తే. అని తలంచుచు నల్లన యక్కుమారుఁ, జేరఁబోయిన నాతండు సితసరోజ
రేఖ [5]దలకొనఁగా నలరించెఁ గన్ను, లవధరించెను నను లోచనాంచలముల.

1 న నేర్చు నీఱుగాన్; న నీఱు చేయఁగన్. 2 హింగులరుచుల్ (పింగరుచులై) స్నిగ్ధంబులై యుద్యతా, యతవిద్యుల్లలితంబు లై ఘనగిరిం. 3 పెల్లుగఁ గూరు (బాఱు) తజ్జలము, పెక్కువ. 4 నడచు. 5 దలకొన సిరి నలరించు (దలకొనఁగా నడరించె) కన్ను, లమరఁ జూచెను.

వ. తదనంతరంబ గంభీరమధురస్వరంబున నిట్లను నయ్యా నిన్ను నతిశ్రాంతుంగా నెఱింగితిఁ గొండొకసేపు విశ్రమింపవలతేని నవకాశం బిచ్చెద నాశరీరంబు ప్రవేశించి సుఖంబున శయనింపు మని తనవదనంబు వివృతంబుగాఁ జేసిన నేనును బలాత్కార [1]నిక్షిప్తశరీరుండునుంబోలె బరవశుండనై తన్మార్గంబున నతని యుదరంబుఁ బ్రవేశించి యందు. 256

సీ. గంగాదినదులతోఁ గనకశైలాదిభూ, ధరములతో సముద్రములతోడ
వివిధ[2]పత్తనవనద్వీపవర్షములతో, బహుకర్మరతులైన ప్రజలతోడఁ
బక్షిమృగవ్యాళపశుసంఘములతోడఁ, దద్దయు నొప్పారు ధాత్రిఁ గంటి
సూర్యేందుతారకాజ్యోతిరుజ్జ్వలమైన, గగనంబుఁ బవనమార్గములుఁ గంటి
తే. శక్రవరుణయమాదినిర్జరసమేత, మైననాకంబు గంటి మహాహియక్ష
రాక్షసాసురవిద్యాధరప్రముఖులఁ, గంటి వేయేల సకలలోకములుఁ గంటి.

చ. అరుదుగ నమ్మహాత్ముని మహాజఠరాంతరభూమి నూఱువ
త్సరములయంతకాలము [3]వసం బఱి త్రిమ్మరితిం గడంగి య
ప్పురుసున నెందుఁ గాల్గొనఁగఁ బట్టదు చిత్తము భీతి మీఱఁ ద
త్పరమతి నంత నక్కపటబాలుపదంబులు సంస్మరించితిన్. 258

వ. ఇట్లు శరణ్యవరేణ్యుండైన కారుణ్యనిధి నద్దేవుం దలంచుచుండ నతండు నన్నుం దనవదనానిలవేగంబునం జేసి వెలువరించె నంత నెప్పటియట్ల మ్మహావటవిటపిశయనుండైన యబ్బాలు నాలోకించితి నంత. 259

క. [4]ననుఁ గనుఁగొని యెలనవ్వున, దనవదనము వింతచెన్ను దలకొనఁగా ని
ట్లను నబ్బాలుఁడు విశ్రమ, మొనరించితె యనఘ యస్మదుదరములోనన్.

వ. అనిన నేనును సంభ్రమంబున నతనిం జేర నరిగి కెందామరరేకులం దెగడునంగుళంబులు గలిగి తరుణకిసలయసుకుమారంబు లయినతచ్చరణకమలంబులు శిరంబునం జేర్చి దేవా దేవరప్రసాదంబున నత్యాశ్చర్యకారణంబైనసకలచరాచరభూతప్రపంచంబుఁ జూచితి భవదీయమాయాప్రభావంబు భావింపనేరకున్నవాఁడ.

శా. ఈయేకార్ణవ మీవటక్షితిరుహం బీపర్ణపర్యంక మి
ట్లీ యొప్పారుచు నుండఁగా నుదరభాగైకప్రదేశంబునం
దీ యీరేడుజగంబులుం మెలఁగఁ గా నిట్లున్నబాలత్వ మే
నేయందంబున నిశ్చయించి సుఖనై యేపారుదుం జెప్పవే. 262

క. నా కైనయాశ్రితత్వము, నీ దగుచిత్తమునఁ గల్మి నియతమయేనిన్
సాదరఫణితుల నన్నవ, సాదితసమ్మోహుఁగాఁ [5]బ్రసాదింపు తగన్. 263

---

1 క్షిప్తుఁడుం బోలె. 2 పట్టణనవద్వీప. 3 ముదంబున త్రిమ్మరితిం...గీ ల్కానఁగ...త్పరమతి నయ్యు. 4 కనుఁగొని యల్లనినవ్వున. 5 బ్రసాదింపఁ దగున్.

నారాయణుఁడు మార్కండేయునకుఁ దనప్రభావంబు సెప్పుట.

క. అని యేను వేఁడికొనుటయు, ఘనతర కరుణారసానుకలితహృదయుఁడై
తనదివ్యమహిమ యిట్లని, వనజాక్షుఁడు సెప్పె గారవంబున నాకున్. 264

ఆ. అనఘ దేవతలును మునులును నాదైన, మహిమఁ దెలియ లేరు మహితబుద్ధి
నతులపుణ్యమతివి పితృభక్తుఁడవు గాన, యెలమి [1]దెలియఁ జెప్పవలసె నీకు. 265

క. నారము లండ్రు జలము లిం, పారఁగ నారములు నాకు నయనం బగుటన్
నారాయణుఁ డను పేర న, పారనిగమఫణితులందుఁ బరఁగుదుఁ బేర్మిన్. 266

తే. అట్టినారాయణాఖ్యుండ నైననేను, శాశ్వతుండనై ప్రభుఁడనై సకలజగము
నోలిఁ బుట్టింతుఁ బాలింతు నుచితవేళ, సంహరింతుఁ జిదానందశాలి నగుచు.

మత్తకోకిలము. అంబుజాసనుఁ డింద్రుఁ డీశ్వరుఁ డంతకుండు ధనేశ్వరుం
డంబుధీశుఁడు లోనుగా సుర లస్మదాకృతు లుర్వి పా
దంబు లగ్నిముఖంబు సూర్యసుధాకరుల్ నయనంబు లీ
యంబరంబు [2]శిరంబుగా నిటు లద్భుతాకృతి నుండుదున్. 268

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమహాధ్వరసంఘము లే నొనర్చితిం
జతురమనీషితాప్రచురసౌఖ్యులు భూసురముఖ్యు లంచిత
వ్రతులు మహీపతుల్ సుగుణవశ్యులు వైశ్యులు భక్తి నన్ను సం
తతమును గొల్తు రీక్షితి నుదాత్తమహా[3]క్రతుకర్మశీలు రై. 269

చ. విలయపయోధిమగ్న మగువిశ్వమహీవలయంబు దొల్లి యే
నలఘువరాహవిగ్రహుఁడ నై వెస నెత్తితి శేషమూర్తి నై
లలితఫణాసహస్రకము లావునఁ దాల్తు నశేషధాత్రియున్
జలనిధి నిమ్నగా నగ లసన్నగరీ వనమండలంబుతోన్. 270

క. బాడబదహనుఁడ నై [4]వెస, నేడుసముద్రములజలము లేఁ గ్రోలుదు నీ
రేడుజగంబులు విలయముఁ, గూడు నెడం దజ్జలములు గొనకొని విడుతున్.

చ. వదనభుజోరుపాదముల వర్ణచతుష్టయమున్ యుగాదియం
దొదవ సృజింతు ఋగ్యజుషసూక్తులు సామము నయ్యథర్వమున్
విదితముగా మదీయముఖవీథుల నుద్భవ మొందు నన్నియుం
దుదిఁ బరివర్తనక్రమవిధూతము లై ననుఁ జేరుఁ గ్రమ్మఱన్. 272

క. అనహంకృతు లక్రోధను, లనసూయులు సంగరహితు లధ్యాత్మవిదుల్
ఘనసత్త్వాత్మకులు మహా, మునులు ననుం గొల్తు రెప్డు మోక్షాపేక్షన్. 273

తే. అఖిలనక్షత్రతారాగ్రహములు గగన, పవనదిశలును మత్స్వరూపములు వినవె
సకలరత్నాకరంబులు శయ్య గాఁగ, నిత్యసుఖలీలమై శయనింతు నేను. 274

1 నీకుఁ జెప్ప వలసె దెలియ. 2 శరీర మే నిటు. 3 వ్రతకర్మ; క్రతుధర్మ. 4 వడి... విలయముఁ, గూడెడు నెడఁ దజ్జలంబు.

క. దానము సత్యంబు తపో, జ్ఞానాహింస లనఁ బరఁగుసాత్త్వికగుణసం
తానముఁ గామక్రోధా, జ్ఞానంబులు మన్మయములు సంయమివర్యా. 275
క. విను మింకఁ బెక్కుమాటలఁ, బనియేటికి జగమునందుఁ [1]బ్రకటితమతిఁ గ
ల్గినయదియు లేనియదియును, నొనరఁగ నేనని మనమున నూహింపు తగన్.
ఉ. ఎప్పుడు ధర్మహాని యగు నెప్పు డధర్మము మీఱుఁ గ్రూరు లై
యెప్పుడు దైత్యు లుబ్బుదురు హీనతఁ బొందుదు రెవ్వ వేల్పు లే
నప్పుడు సత్కులీనులగృహంబుల నుద్భవ మొంది లీల మై
నెప్పటియట్ల నిల్పుదు సురేంద్రుల నంచితధర్మపద్ధతిన్. 277
క. సితరక్తనీలపీత, ద్యుతివిలసితరూపముల జతుర్యుగముల నేఁ
గృతమతిఁ [2]జరియించి సమం, చితధర్మస్థాపనంబు సేయుదు ననఘా. 278
మత్తకోకిలము. కాలచక్రము నిర్వికల్పము గాఁగ [3]నే నొనరింతు ను
న్మీలితక్రమవిక్రమైకసమృద్ధి నై లయవిక్రియా
వేళ నింతయు సంహరింతుఁ బ్రవృద్ధయోగబలోల్లస
త్కాలరూపము దాల్చి దుర్వహగర్వనిర్వహబుద్ధి నై. 279
క. [4]నా తెఱఁ గిప్పుడు నెంతయు, చేతోముద మొదవ నీకుఁ జెప్పితిఁ ద్రిజగ
ద్ధాత యగుపితామహుఁడును, జాతుఁడు నాయొడలఁ జక్క నగ మని కనుమీ.
వ. నారాయణాభిధానుండ నైనయేను బాలరూపంబున శంఖచక్రగదాధరుండ నై
యేకార్ణవంబునందు మహాయుగసహస్రమయం బయినకాలంబున యోగనిద్రా
పరవశుండ నై యుండుదు నిట్టిదారుణకల్పాంతంబు నూచి నీవు భీతుండ వగు టె
ఱింగి నీవలనియనుగ్రహంబున నాత్మగుప్తంబు లైనసకలలోకంబులు నీకుం గను
నట్టితెఱంగుఁ గావించితి నింక నిశ్శంకహృదయుండ వయి వలసినయెడం జరి
యింపుము మదీయనాభికమలకర్ణికాశయనుం డయి యున్నచతురాననుండు
మేల్కని సృజియించులోకంబు లేర్పడం జూచెద వని యానతిచ్చి యద్దేవుం
డంతట నంతర్హితుం డయ్యె నత్యంతవిచిత్రం బైనయీవృత్తాంతం బంతయు
నాకు ననుభవగోచరం బైనయది. 281
శా. నా కమ్మెం బొడసూపెఁ దాను గృపతో నాఁ డందు నేఁ డీయ్యెడన్
నీకున్ గాదిలిచుట్ట మై సచివుఁ డై [5]నెయ్యంబు నై యున్నవు
ణ్యాకారుం గమలాయతాక్షుఁ గరుణైకాయత్తు నత్యుత్తమ
శ్లోకుం గృష్ణునిఁ గంటి నానుకృతముల్ శోభిల్లెఁ బక్వంబు లై. 282
క. ఈదేవదేవుకరుణం, గాదే కురునాథ నిర్వికారుఁడ నై నిఁ

---

1 బ్రకటితముగఁ గ, ల్గినయదియు నేన లేనది, యును నేనని నిశ్చితముగ నూహింపుమదిన్; లేనది, యును నేన సునిశ్చితముగ నూహింపు మె (దన్) దన్. 2 జనియించి. 3 నే నవహింతు. 4 నా తెఱఁ గంతయు నిప్పుడు, చేతో. 5 నెయ్యంబు మై నున్న.

ఖేదుఁడ నై యుండుదు దే, వాదివివిధభూతవిలయ మయ్యెడు నపుడున్. 283
తే. అనఘ యి ద్దేవుసన్నిధి యగుటఁ గాదె, నాకుఁ బూర్వవర్తనకథనంబునందు
బోధ మిప్పుడుగల్గె నిప్పుణ్యుఁ బరమ,పురుషుఁ బ్రభవిష్ణుఁ గృష్ణునిశరణు సొరుము.

మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకుఁ గలియుగధర్మంబులు సెప్పుట.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుం డనుజసహితుం డై కృష్ణునిం బ్రశంసావచనంబుల నభి
నందించి మార్కండేయుం జూచి మునీంద్రా భవత్ప్రసాదంబున నత్యద్భుత
పుణ్యకథాశ్రవణపరితోషితుల మైతిమి కలియుగంబున సకలధర్మలోపం బగు
నని చెప్పెదరు తత్ప్రకారం బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 285
క. కృతయుగమునందు ధర్మము, చతురంశంబులను బరఁగఁ జనుఁ ద్రేతాది [సన్.
త్రితయమున నొక్కొకఁడుగఁ, బ్రతియుగమునఁ దఱుఁగఁ దొడఁగుఁ బాళులువరు
వ. అట్లగుటం జేసి ధర్మంబు చరమయుగంబునఁ గరంబు దుర్లభంబయి పాదమాత్రా
వశిష్టం బయి యుండుఁ దత్ప్రవర్తనం బాకర్ణింపుము. 287
సీ. సత్యంబు నరులకు సంక్షిప్త మగు సత్య, హాని నాయువు గడు నఱిగి పోవు
నాయువు దఱిఁగిన నల్పంబు లగు విద్య, లల్పవిద్యుల విమోహంబు మిగులు
మోహంబువలనఁ బై ముసురు లోభంబు లో,భావేశమునఁ గామ మగ్గలించుఁ
గామంబు పెంపునఁ గడఁగుఁ గ్రోధంబు క్రో,ధంబున వైర మెంతయును బెరుఁగు
ఆ. వైరమున నశేషవర్ణులు నన్యోన్య, పీడ సేయుచును విభిన్నబుద్ధి
నొక్కఁ [1]డొకఁడు మేర నుండక వర్ణసం,కరము సేయఁ గలరు కలియుగమున.
క. జపనియమస్వాధ్యాయ, ప్రపంచములు విడువఁ గలరు బ్రాహ్మణులు జనా
ధిప శూద్రులు విపులతపః, కుపితులు గాఁ గలరు వినవె కలికాలమునన్. 289
మ. వివిధవ్యాఘ్రమృగోరగాకులము లై విస్తీర్ణశూన్యాటవీ
నివహాభీలము లై యరాజకము లై నిర్మూలధర్మంబు లై
ద్రవిళాభీరతురుష్కబర్బరపుళిందవ్యాప్తిదుష్టంబు లై
భువిలో నెల్లెడఁ బాడగుఁ జనపదంబుల్ దద్యుగాంతంబునన్. 290
క. క్షత్త్రియజాతులు శూద్రచ, రిత్రంబున శౌర్యమును సిరియుఁ దేజంబుఁ
మైత్త్రియును లేక చెదరి ధ, రిత్రీశ్వర శూన్యు లై చరించెదరు దగన్. 291
క. రసగంధద్రవ్యంబులు, పస చెడు సస్యంబు లల్పఫలము లగు మహిం
బసిపాఁడి దఱుఁగుఁ దరువులఁ, గుసుమఫలంబులును [2]గరముఁ గొంచెంబు లగున్.
క. అరులు మిగులఁ గొని రాజులు, నరులకు నెంతయును భయ మొనర్తురు ధరణీ
సురులు గడఁగి వాణిజ్యముఁ, గరిసనమును జేయఁగలరు కలికాలమునన్. 293
సీ. పాషండదర్శనబాహుళంబు లై యుండు, వర్ణాశ్రమంబులు వసుమతీశ
తవిలి శరీరంబుఁ దద్దయుఁ బ్రోతురు, పుణ్యఫలంబులు బొంకు లనుచుఁ

1 డొకనిమేర. 2 నెంతఁ గొంచెంబు.

గాలంబుతోఁ గూడఁ గల్గవు వానలు, పొల్లు లై బీజముల్ వొలిసి పోవుఁ
గ్రయవిక్రయంబులఁ గపటంబు దఱచగుఁ,గడఁగి యిల్లడసొమ్ము లడఁచికొండ్రు
ఆ. సాధుచరితు లైనజనులు దుర్గతుల రో, గముల దెగుదు రల్పకాలమునన
పాపపరులు లగ్గఁ బరమాయువును నరో,గతయు సిరియుఁబొందఁగాంతు రెందు.
క. ఉఱ వగు [1]నారికెపంటలు, గొఱియలపాఁడియును దఱచగుం బురుషులకుం
దెఱవలు సుట్టము లయ్యెద, రెఱచియ భుజియింతు రర్థి నెల్లజనంబుల్. 295
క. పితృదైవతకార్యంబుల, నితరేతరభోక్త లగుదు రెల్లయెడలఁ గు
త్సితదేశకాలపాత్ర, ప్రతతియ వర్తించు దైవపైతృకవిధులన్. 296
క. హేతుప్రత్యయవాదవి, చేతసు లై [2]వేదనింద సేయుచును మఖ
వ్రాతంబులు వ్రతములుఁ బెడఁ, బాతురు దుర్మార్గకర్మపరు లై విప్రుల్. 297
మ. వనితాదుర్బలదీనబంధుజనసర్వస్వాపహారుల్ సుహృ
జ్జనమాతాపితృపుత్త్రిహంతలు యదృచ్ఛాకర్మశీలుర్ ధరక్
జనసంపూజితు లై చరింతురు వినష్టశ్రీకు లై విప్రు లా
జనులం జేరి [3]ప్రతిగ్రహించెద రవజ్ఞాపూర్వదుర్వృత్తముల్. 298
మ. ధరణీరక్షణ మాచరింపక నృపుల్ దర్పంబునం బశ్యతో
హరు లై సాధుల [4]ద్రోఁచి చేకుఱుతదీయస్త్రీధనక్షేత్రముల్
హరియింపం గలవారు దారుణతరం బై పెల్లు చెల్లుం బర
స్పరయుద్ధంబు ధరాతలేంద్రులకు విశ్వప్రాణినాశంబుగన్. 299
క. సుతుఁ డవమానించు జనకుఁ, బతి నవమానించు భార్య పడఁతులుఁ బతులక్
మతి నొండొరువుల మెచ్చక, సతతముఁ జరియింతు రిష్టసంచారములన్. 300
క. నడవవు దేవపితృక్రియ, లుడుగును వేదార్థసమ్యగుపదేశంబుల్
గడఁగు[5]ను మోహాతమంబులు, పుడమి సమస్తంబుఁ గుజనభూయిష్ట మగున్.
సీ. పదియాఱువర్షముల్ పరమాయు వయ్యెడు, ధరణీశ కలియుగాంతమున వినవె
యేడు నెన్మిదియును నేండ్లప్రాయంబున, బ్రజ లుద్భవింతురు భామినులకు
ద్రవిణవిహీను లై దాత యొక్కఁడు లేక, యన్యోన్యతస్కరు లగుదు రెందు
నెఱిఁగెడువారును నెంతయుఁ గ్రూరు లై, చెనసి పాపంబు సేసెదరు నూవె
తే. యన్నవిక్రయ మొనరింతు రఖిలజనులు, వేదవిక్రయు లగుదురు విప్రవరులు
పణ్యయోనుల యగుదురు పద్మముఖులు, గష్టతర మైనయక్కలికాలవేళ. 302
తరువోజ.
ఉక్కున శూద్రు లత్యుగ్రులై కవిసి [6]యొక్కండ పెక్కండ్ర నుఱకచంపుటయు
దిక్కెవ్వరును లేక దీను లై వసుమతీసురుల్ నాలుగుదెసలఁ బాఱెదరు

1 నారుగపంటలు ; నారికపంటలు. 2 దైవనింద. 3 పరిగ్రహించె. 4 దోచి...బరస్ప రవైరంబు. 5 మహా మోహాతమము...లోభభూయిష్ట ; నరకభూయిష్ట. 6 యొండొండ.

మ్రుక్కడిచోరులు ముట్టి నిశ్శేషముగ ధనావలిఁ గొని మొగి వధింపంగ
స్రుక్కి కాకులయట్లు శూన్యులై చెదరి సొంపఱి యడవులు సొత్తురు జనులు.

క. శ్రుతిధర్మంబులు శూద్రులు, ప్రతిభం జెప్పంగ వినుచు [1]బ్రాహ్మణులు కదుఁ
మతి సెడి తత్సేవకులై, యతినిందితకర్మకారు లయ్యెద రధిపా. 304

మత్తకోకిలము. దేవతాయతనంబులుం జగతీసురావసథంబులుం
బావనాశ్రమభూములుం జెడి పాడగుఁ శుభవృక్షవ
ల్లీవనంబులు నాశ మొందుఁ గలిప్రచారమునందు దు
స్త్రీనివిహారము మద్యపానముఁ జెల్లుఁ బెల్లుగ నెల్లెడన్. 305

క. గురుఁ గొనియాడఁడు శిష్యుఁడు, గురుఁడును శిష్యునెడ వంచకుం డగుమదినొం
డొరువులనొల్లరుబంధులు, పోరిఁబోరిఁగ అవ్వులగుఁబ్రజకుఁబొడమునుభయముల్.

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మంబు లెల్ల [2]నపగ, తమునఁ బడ జను లెల్లను దల్లడిల్ల
బహువిధోత్పాతములుపుట్టుఁబార్థివేంద్ర, కడఁగితత్కలికాలసంక్షయమునందు.

క. క్రమమున రాష్ట్రములును నగ,రములును నాశంబు నొందు రక్షాచ్యుతులై
భ్రమియింతురు జను లతిదు, ర్గమగిరిసరిదంతికములఁ గడు నాతురులై. 308

కలియుగంబున విష్ణుండు గల్కిరూపంబున ధర్మంబు ప్రతిష్ఠించుట.

వ. అంతఁ గలియుగాంతంబునందు భువనవిదితం బయినశంబళగ్రామంబున విష్ణు
యశుం డనుపేర విష్ణుండు గల్క్యాత్మకుం డయి జనియించి సంస్మరణమాత్రన
వేదశాస్త్రంబులును సమస్తశస్త్రాస్త్రవిశేషంబులు నధిగమించి సార్వభౌముం
డయి. 309

మధ్యాక్కర. అసదృశతేజుఁడు బ్రాహ్మణానీకసహితుఁడై కడఁగి
వసుమతియందు నధర్మవర్తులై యున్నమ్లేచ్ఛులను
మసలక నిజశక్తిఁ జేసి మడియించి ధర్మంబు నిలిపి
వసునిభుం డొనరించుఁ బేర్మి వాజిమేధము నిష్ఠ యొప్ప. 310

క. ఘనుఁ డిల యెల్లను బ్రాహ్మణ, ధనముగ భాగించి యిచ్చి ధర్మయశోవ
ర్ధనుఁడై వార్ధకమున న, ఠ్యనఘుండు దపోవనంబునందు వసించున్. 311

వ. అతనిచేతం బ్రతిష్ఠితం బయినధర్మంబు ననుసరించి బ్రాహ్మణాదివర్ణంబులు సమ
ర్యాదంబులై వర్తింపం గలయవి దానసచేసి కృతయుగంబు ప్రాప్తం బగు నందు.

శా. ఆరామవ్రజచైత్యసద్మవనదేవాగారసౌమ్యంబులై
భూరిబ్రహ్మతపస్విసంకులములై పుణ్యాధ్వరారంభసం
భారోదారములై నితాంతఫలితభ్రాజిష్ణుసస్యంబులై
యారూఢస్థితి నెల్లదేశములు నొప్పారుం బ్రకాశంబుగన్. 313

క. సమయముతోడఁ గురియు వర్షములు గరము తేజ మెక్కి చరియించు నవ

---

1 బ్రాహ్మణజాతుల్, ధృతి సెడి. 2 నగ్గ, తమునఁ.

క్రము లై గ్రహంబు లారోగ్యము సౌఖ్యము సమధికముగఁ గలుగు నరులకున్.
వ. ఇది కృతయుగప్రవర్తనంబు త్రేతాద్వాపరయుగద్వితయంబునందును ధర్మంబ వర్తిల్లు నిట్టితెఱంగునం గాలగతు లనేకంబులు నాకుం బ్రత్యక్షసిద్ధంబు లయ్యె నీ వడిగినయతీతానాగతంబు లయినవిశేషంబు లెఱింగించితి నింక నొక్కహితోపదేశంబు సేసెద నాకర్ణింపుము. 315
క. ధరణీసురులకు నెప్పుడుఁ, గరముప్రియము సేయు మయ్య కౌరవవంశో
త్తర విప్రులు సంతుష్టిం, బొరసినఁ జేకుఱు నశేషపుణ్యఫలంబుల్. 316
సీ. సకలభూతములందు సదయాత్ముఁడవు గమ్ము, పాలింపు ప్రజల నీప్రజలఁ బోలె
వితతవృద్ధాచారవేది వై ధర్మంబు, సలుపుము దురితవర్జనము సేయు
మెఱుఁ[1]గమిఁ బాప మొక్కించుక దొడరినఁ, జట్టనప్రతికారశాలి వగుము
గర్వంబు విడువుము గరము ప్రియంబును, నిజమునుగా వచోనియతి నడపు
తే. కాలగతులెల్ల నెఱుఁగి యస్ఖలితబోధ, యుక్తుఁడవు గమ్ము భరతవంశోద్భవుఁడవు
నీవు గావున నత్యంతనిర్మలుఁడవు, ప్రాజ్ఞుఁడవు నీకు వేఱ చెప్పంగ నేల. 317
వ. అనిన విని మునీంద్రా నీయానతిచ్చినవాక్యంబు లన్నియు నవహితుండ నై వింటి నింతకు మున్ను నాయొపినతెఱంగున లోభమాత్సర్యాదిదుర్గుణంబులు పరిహరింతు నింకను భవదుక్తం బైనధర్మశాసనంబును బ్రయత్నంబునం బాలించెద నని • యతనికి యుధిష్ఠిరుండు ప్రణమిల్లి మఱియును బ్రాహ్మణప్రభావంబు వినువాఁడై యతనిం బ్రార్థించినఁ దద్విషయం బైనయితిహాసం బతనికి నమ్మహాముని యిట్లని చెప్పె. 318

మార్కండేయుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట.

చ. ఘనుఁడు పరిక్షితుం డనఁ బ్రకాశితుఁ డై నమహీవిభుండు భా
నునిభుఁడు భానువంశ్యుఁడు వినూతనకీర్తి యయోధ్య యేలువాఁ
డనుపముఁ డొక్కనాఁడు మృగ[2]యారతుఁ డై చరియించెఁ గానన
మ్మున నొకరుండ యిమ్ముల నపూర్వజవాగ్రహయాధిరూఢుఁ డై. 319
వ. ఇవ్విధంబునం బెక్కుమృగంబుల వధియించుచుఁ గ్రుమ్మరువాఁ డొక్కయెడ.
ఆ. [3]మదభరాభిరామమృదులయానం బొప్పు, నల్లఁ బొలయుచును లతాంతరములఁ
గరము లీలఁ గమ్మవిరులు గోయుచునున్న, పువ్వుబోఁడి నొక్కపొలఁతిఁ గనియె.
క. కని యంతఁ గదిసి యాకా, మిని యొప్పులఁ జూడ్కి దగుల మీఱినతమకం
బున ననిమిషలోచనుఁ డై, జననాథుఁడు మదనబాణసంహతిఁ దూలెన్. 322
వ. అదియును నతిసుందరం బైనతదీయమూర్తివిభవంబునకు మెచ్చి సాభిప్రాయంబుగా నవలోకించె నంత నమ్మహీకాంతుం డక్కాంతకి ట్లనియె. 323

---

1 గని పాప. 2 యాతురుఁ డై చరియించుచుండెఁ గా, వనమున నొక్కరుండయి (బ్రభూతబలోగ్రహయాధి) తనర్చినవాఁడు హయాధి. 3 మదగజాభిరామ.

ఉ. ఎవ్వరిదాన వంబుజదళేక్షణ యేకత మిట్టు లేల [1]సీ
విప్వనభూమియందుఁ జరియించెదు నావుడుఁ దండ్రిపంపునం
దివ్వనభూమియందుఁ జరియించెద సద్వరుఁ గోరి కన్య నే
నెవ్వరిదానఁ గా వలయు నేర్పడఁ జెప్పుము రాజనందనా. 324

వ. అనిన దాని ప్రగల్భవచనంబులకు నధికవిలోలుండై భూపాలుండు దనయభిలాషం బెఱింగించిన నమ్మగువ నన్నెన్నండును జలవిహారంబునకుఁ జోనుప కుండునది యట్లయిన నిన్ను వరియించెద ననిన వాఁడును దత్సమయంబున కొడంబడి దానిం దోడ్కొని పురంబునకుం జనుదెంచి యిష్టసుఖతత్పరుం డయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు శరత్సమయంబునందు. 325

చ. అతులితపుష్పపల్లవఫలాన్వితభూరుహభూరివల్లరీ
వితతముఁ జారుకైరవనవీనసరోరుహషండమండలా
యతసరసీమనోహరము నైనపురోపవనంబునన్ సము
న్నతవిభవుండు వాసభవనంబు లొనర్పఁగఁ బంచి యిమ్ములన్. 326

క. దేవీసహితంబుగఁ బృథ్వీవరుఁ డవ్వనమునందు విహరించె ఘనాం
తావసరవాసరంబుల, భావితపద్మవనపవనపరిచితుఁ డగుచున్. 327

వ. అంత నొక్కనాఁడు నితాంతఘర్మజలకణకరాలితశరీరుండై ప్రియాసమేతంబుగా వాసగృహంబు వెలువడి తత్సమీపంబున నతిమనోహరం బయినకమలాకరంబు గని దానితీరంబున నయ్యుగ్మలి నునిచి దాను గృతావగాహుండై. 328

క. మేలై యున్నది జలము వి,శాలనయన చెమట [2]వోవఁ జయ్యన దేహ
క్షాళన మొనరింపు మనిన, నాలేమ దరస్మితాననాంబుజ యగుచున్. 329

ఆ. మడుఁగుసొచ్చి మునిఁగి మాయమైపోయిన,నద్భుతాత్ముఁ డగుచు నవనివిభుఁడు
మడుఁగు గలయ వెదకి మానినిఁ గానక, జలములెల్ల వెడలఁ జల్లెఁ గడఁగి. 330

వ. ఇట్లు సల్లియందు మండూకంబు లనేకంబు లున్నం జూచి యివి మత్ప్రియాంగనను మ్రింగినవి గా కేమి యని కలుషించి యనుచరులం బిలిచి నాకుఁ బ్రియంబు సేయ వలసినవారు గలిగినం బుడమిం గలకప్పల [3]నెల్లం బొడ వడంచి రండని పంచిన నలుదిక్కులకుం జని తదీయకింకరవర్గంబు. 331

చ. కొలఁకుల వాఁగులన్ నదులఁ గ్రోవుల బావుల నిర్ఝరంబులం
గలయఁగ రోసి రోసి వడిఁ గప్పలఁ గుప్పలుగా వధించుచో
నలుగుల మండుభేకనివహంబు గనుంగొని భేకనాయకుం
డలఘుతపస్విరూపమున నానృపుపాలికి వచ్చి యిట్లనున్. 332

---

1 సే, డివ్వనభూమి...సద్వరుఁ గోరుకన్య. 2 యెడలఁ జయ్యన. 3 నెల్లం జంపునది యనిన వారును నట్ల సేయం గడంగిన భేకనాయకుం డప్పుడ తపస్విరూపంబున నానృపుపాలికి వచ్చి యిట్లనియె. అని యొకప్రసిద్ధవ్రాతప్రతియందున్నది.

ఉ. అక్కట లోక మెల్ల నగ నాఁడికప్పలఁ జంప [1]నేల యిం
దెక్కడిపెంపు గల్గుఁ బృథివీశ్వర కోపము డింపు కప్పలం
జక్కనిచూడ్కిఁ జూడు మిది చాల నధర్మము నావుడుం విభుం
డెక్కడిమాట నాసతికి నెగ్గొనరించెఁ గడంగి భేకముల్. 333

క. నాయిష్టవనిత మ్రింగిన, మాయపుఁబుర్వు లివి వీని మడియింతు మునీం
ద్రా [2]యుడుగుము నీ వనుటయు, నాయన యత్యంతదుఃఖితాత్ముం డగుచున్.

వ. ఏను మండూకనాయకుండ నాయు వనువాఁడ నమ్మగువ నాకూఁతురు సుశో
భన యనునది దానిచేత ననేకులు చేలుపడిరి నీ వెంతవాఁడ వనిన నప్పరిక్షితుం
డల్లని నాకు నమ్మొలఁతుకఁ దెచ్చి యొప్పింప వలయు నని ప్రార్థించిన నతండు
నవ్వుచు నవ్వామనయనం దనతలంపున రావించి యారాజునకు నిచ్చి దానిం
జూచి కోపించి నీవు గడుంజెట్టవు ప్రసిద్ధు లగురాజులం [3]బెక్కండ్రం బెనవెట్టి
తివి గావున నీకుం బుట్టెడుకొడుకులు గపటవర్తను లయ్యెదు మని కూఁతు శపి
యించి మండూకరాజు నిజేచ్ఛం జనియెఁ బరిక్షితుండును సంప్రాప్తమనోరథుం
డయి సుశోభనయందుఁ గ్రమంబున శలుండును దలుండును వలుండును నను
మువ్వురుగొడుకులం బడసి యం దగ్రజుం డయినశలు నభిషిక్తుం జేసి తపోవ
నంబున కరిగె నంత. 335

క. శలుఁ డొక్కనాఁడు కనకో, జ్జ్వల మగురథ మెక్కి వేఁట నని పెక్కుమృగం
బులఁ జంపఁగ నొక్కమృగం, బలఘుతర[4]శితాస్త్రవిద్ధ మై వెసఁ బఱచెన్.

ఆ. ఇట్లు వఱచుటయును నెంతయురయమున, నమ్మృగంబు వెనుక నరిగి యరిగి
యెయిద లేక ధారుణీశుండు సారథిఁ, బదరి తేరు వేగ పఱపు మనియె. 337

సీ. అనవుడు సూతుఁ డిట్లను దేవ మన మెంత, దఱిమిన మృగము దద్దయు జవంబు
గలదు రథ్యంబులు గడుఁగొని కూడంగఁ, జాలవు వలవనిజాలి యేల
మన తేరిహారులు వామ్యము లైన నమ్మృగ, మగపడు లేకున్న నలవి గాదు
నా విని వామ్యముల్ నాఁగ నెవ్వనిహయం,బులు సెప్పు మనియె నబ్భూవిభుండు

తే. వామదేవమహామునివరునిహరులు, వామ్యములు నాఁగఁ జనువనివాఁడు సెప్పె
నతనియాశ్రమ మెచ్చట నచటి కిపుడ, తేరు వోవ నిమ్మనియె ధాత్రీవిభుండు.

వ. వాఁడును రథంబు సత్వరంబుగా వామదేవునాశ్రమంబునకుం బఱపినం జని
యాతం డాతపోనిధిం గని నమస్కరించి మునీంద్రా నాచేత నేటువడి యొక్క
మృగంబు రయంబునం బఱచె నమ్మృగంబు నెయిది వధియింపవలయు భవదీయ
హయంబుల నీవె యనిన నతండు నీవు కృతకార్యుండ వై మాహయంబులం

---

1 దీన నీ, కెక్కడి...నామదికి నెగ్గొన. 2 యరుగుము. 3 జిక్కులం బెట్టితివి. 4 శరా
గ్రవిద్ధ మై. ఇప్పద్యమునకు వెనుక 'వ. ఇట్లు పరచుటయును నమ్మృగంబును బొలియింతు రను
నాగ్రహంబున. ఆ. అతఁడు సలము మిగిలియత్యంతరయమున' అని యొకప్రతి.

దడయక యొప్పింపవలయు నట్లయినం గొని పొమ్మనిన వల్లె యని వామ్యంబు
లం గొని రథయుక్తంబులం గావించి తదీయజవంబునకు మెచ్చుచు ముహూర్త
మాత్రంబునఁగూడముట్టి యమ్మృగంబు సమయించి మగిడి నిజపురంబునకువచ్చి.

మత్తకోకిలము. రాజయోగ్యము లైనయీహయరత్నముల్ జవసత్త్వవి
భ్రాజితంబులు వాని కేటికిఁ బాఱువానికి నంచు నా
రాజు రాజసబుద్ధి నంతి[1]పురంబునం దిడఁ బంచె న
వ్వాజియుగ్మము వేడ్క నూనినవాఁడు దోస మెఱుంగునే. 340

వ. అట వామదేవుండును దనయశ్వంబుల శలుండు గొనిపోయి మగుడ నొప్పిం
పక తడయుటయు నాత్మగతంబున. 341

తే. రాజపుత్త్రుండు బలియుండు[2]రాజసుండుఁ, గొండు కాతండు వేడుకఁగొనుచు నరిగె
నశ్వములఁ గ్రమ్మఱఁగ నిత్తు ననువిచార, మెవ్విధంబున నతనికి నేల కలుగు.

వ. అని శంకించి నిజశిష్యుం డాత్రేయుం డనువానిం జూచి శలుండు మనవామ్యం
బులం గొనిపోయి యొక్కమాసం బరుగుదెంచె వాఁడును దనయంతఁ దెచ్చుట
గలుగ నేరదు నీ వరిగి మనతురంగరత్నంబులం గొని రమ్మని పంచిన నతం డప్పు
డ కదలి యయోధ్యకుం బోయి. 343

క. మనుజపతిఁ గాంచి యాతఁడు, మునిపతి పుత్తేర నధిప ముఖ్య[3]యిచటి కేఁ
జను దెంచితి మాహయముల, నెనసిననెయ్యంబుతోడ నిమ్మనియెఁ దగన్. 344

క. అనవుడు శలుఁ డి ట్లనియెం, జను నినుఁ బుత్తేర నతఁడు సాలుదు వీవుం
గొనిపోవఁ దురంగంబులఁ, జను మీదుర్భాషితములు సైఁపవు మాకున్. 345

వ. అనిన నమ్మునికుమారుండు గ్రమ్మఱి చని గురునకు నవ్విధం బెఱింగించిన వామ
దేవుండు క్రోధపరీతచేతస్కుండై శలునిపాలి కరిగి యి ట్లనియె. 346

క. ఇమ్ము నరేశ్వర మాతుర, గమ్ముల నీకార్య మయ్యెఁ గాదే కడులో
భమ్మున నొండ్లవి సొమ్ములు, రమ్మనిరక వచ్చునే యెరవు నత మగునే. 347

క. పరధనహరణము దురితము, పరికింపుము వరుణుచేతిపాశంబుల ని
ష్ఠురముగఁ గట్టువడకు ని, ర్భరనరకకృశానుశిఖలఁ బడకుము మీఁదన్. 348

చ. అనుటయు నాతఁ డి ట్లనియె నాఁఅడివిప్రుల కేల యశ్వముల్
ఘనతరసత్త్వమూర్తు లనఁ గాఁ దగు నెడ్లను రెంటి నిచ్చెదక
విను మటు గాక బల్లిదపువేసడముల్ వలతేని నిత్తుఁ గై
కొనుము కడంగి వామ్యములఁ గోరక పొమ్మడియాస లేటికిన్. 349

క. [4]అనిన నిది యేటిమాటలు, వినువారలు నవ్వ నకట విప్రులధనముల్

---

1 పురంబున న్నియమించె. 2 రాజసమునఁ, గోడెకాఁడు వేడుకఁబడి గొనుచు (గొంచుఁ
బోయె) నరిగె. 3 యిచటికిం, జను. 4 అనిన విని.

[1]గొని వేఱ యొండు నిచ్చెద, నను టిది యేనాఁటిచందమని ముని పెలుచన్.
క. పలుకుటయు నలిగి శలుఁ డి, ప్పలుగుఁదపసి నంటఁ గట్టి పటుశూలములం
బొలియింపుఁ డనుచు భీకర, బలుల నియోగించెఁ దనదుపార్శ్వజనములన్.
వ. అంతయుం జూచి వామదేవుండు ఘనరోషభీషణప్రహాసదుర్నిరీక్షణరూక్షము
ఖుం డగుటయు నాక్షణంబ ఘోరాకారు లగురాక్షసు లనేకులు వుట్టి నిశా
తశూలంబుల నాభూపాలుం బొడిచి కాలగోచరుంజేసిరి మునీంద్రుండు నిజేచ్ఛం
జనియెఁ దదనంతరంబ శలానుజుండు దలుం డనువాఁడు నిజరాజ్యపట్టబద్ధుండై
సుఖుం బుండఁ గొండొకకాలంబునకు వామదేవుండు సనుదెంచి వానిం గని
మహాత్మా నీవు ధర్మపరుండవు ధర్మువు దప్ప నోడు దేని నాహయంబుల నిమ్ము
నుటయు దలుం డలిగి నిజసమీపంబున నున్నసారథిం జూచి యిట్లనియె. 352
సీ. కడుఁ గ్రొవ్వి తేఁకువ సెడియె నీపాఱుండు, వీఁకమై నిప్పుడు వీనిఁబొమ్ము
వ్రియ్యంగఁ జేసెదఁ జయ్యన విషదిగ్ధ, సాయకమును శరాసమ్ముఁ దెమ్ము
నావుడు నమ్మహీదేవుండు నగుచు ని, ట్లనియె న న్నేయఁ దెమ్మనిన విశిఖ
మంతఃపురంబున సంతసంబున నున్న, ఘను భవత్సుతుఁ దున్నుఁగాక యిపుడ
తే. యనఁగఁ దదనంతరంబ ఘోరాస్త్రనిహతుఁ
డయినయబ్బాలుఁ గొంచు హాహారవంబు
లెసఁగ నంతిపురంబువా రెల్ల వచ్చి
రది ఘుర్ణివంబుగఁ గనియును నవ్విభుండు. 353
వ. [2]కోపాటోపావేశమానమానస విగ్రహుం డగుచుఁ దనదురాగ్రహంబు విడు
వక తనసమీపవర్తులం జూచి. 354
మ. వినుఁడీ సర్వజనంబులుం గడఁగి యీవిప్రుఁ దురాలాపు దు
ర్జనునిం దున్మెద నస్మదీయసుమహచ్చాపోగ్రనిర్ముక్తబా
ణనిపాతచ్ఛిదురాంగరక్తజలశోణక్షోణిసంసిక్తుఁ గాఁ
గనుఁడీ యీదురితాత్ము నంచు నతిశీఘ్రప్రాప్తకోదండుఁ డై. 355
క. శర మరిఁబోయుటయును ద, త్కరయుగ్మము బాణకార్ముకంబులతోఁ జె
చ్చెర సంస్తంభము నొందుడు, నరనాథుఁడు విస్మయోపనతమానసుఁ డై. 356
క. పుల్లవడి చలమురోషముఁ, బొల్లయు నై చనఁగఁ గొంతప్రొద్దు మొగమునఁ
వెల్లఁదనము గదుర నిలిచి, యెల్లజనులు వినఁగ మఱియు నిట్లని పలికెన్. 357
ఉ. ఆడితిఁ [3]బేలమాట లవి యన్నియు వమ్మయి పోయె నస్త్రసం

---

1 గొనివెట్టి యొండు నిచ్చెద (గొని యొంటి వేఱ నిచ్చెద) నను టిదియే వాని చంద మని. ఈపద్యమునకు వెనుక నొకతాళప్రతిలో, 'వ. ఇట్లు మఱియునఁ బరుషంబులు వలికిన.' యను వచన మున్నది. 2 కోపఘూర్ణమానవిగ్రహుం డగు; కోపాటోపావేశమానవిగ్రహుం డగు. 3 బె క్కుమాట లవి యన్నియు వమ్మునఁ బోయె,

తాడనశక్తి గీడ్పడియెఁ దథ్యము బ్రాహ్మణశక్తి యెక్కుడే
నోడుదు వామదేవునకు నోజనసంఘములార సజ్జనా
మ్రేడితకీర్తి నిమ్ముని నమిత్రనిషూదను [1]నాశ్రియించెదన్. 358
వ. అని యివ్విధంబున నతం డేటు దప్పిన జోహారు వెట్టుటయుఁ దదీయబంధుమి
త్రజనంబులు భయసంభ్రమంబులతో నమ్మునినాథు శరణు సొచ్చి యనున
యించినఁ బ్రసన్నుండై యమ్మహాత్ముండు దత్కరయుగస్తంభనంబు మానననుగ్రహించి తదీయనందనుప్రాణంబు లొసంగె నంత నమ్మహీకాంతుండు నిజభా
ర్యాబంధుజనసహితంబుగా నతనికిఁ బ్రణమిల్లి హయంబులఁ దెచ్చి యొప్పించినం గైకొని వామదేవుం డరిగె నిట్టిది బ్రాహ్మణప్రభావం బని చెప్పిన విని.
క. మునిపతికి మ్రొక్కి కుంతీ, తనయుఁడు మీకంటె వృద్ధతముఁ డగుపురుషుం
డనఘా కలఁడె జగమ్మున, నని యడిగిన నాతఁ డిట్టు లని యెఱిఁగించెన్. 360
క. ఘనుఁ డింద్రద్యుమ్నుం డను, జనపతి గలఁ డాతఁ డింద్రసదనమున ముదం
బున నుండఁగ బహుకాలం, బున కాతని కీర్తిలోకమున మాయుటయున్. 361

మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు నింద్రద్యుమ్ను చరిత్రము సెప్పుట.

తే. అమరులిచ్చోట నుండ లే వరుగుమనుచు, నుర్విఁద్రోచిన నతఁడు నాయున్నకడకు
నర్థిఁజనుదెంచి యిట్లనుననఘ నన్ను, నిద్ధపుణ్యు నింద్రద్యుమ్ను నెఱుఁగుదయ్య.
సీ. అనుడు నిట్లంటి నే నయ్య నిన్నెఱుఁగంగఁ, జాల నయ్యెడ హిమశైలశృంగ
వాసి యై యుండు ప్రావారకర్ణుం డను, పేరిఘూకము గడుఁబెద్ద యదియు
నాకంటె నిన్ను నిర్ణయముగ నెఱుఁగుఁ బొ, మ్మనుటయు నన్నుర మ్మనియె నతఁడు
ఘనరసాయనఘుటికాప్రయోగంబున, దేహతాపంబు వర్ధించె నేఁడుఁ
తే. గదలి రాఁజాల నేనంటిఁగడఁగి యన్న, రేంద్రుఁ డశ్వమైననుఁ బ్రీతి నెత్తికొనుచు
నయ్యులూకముపాలికి నరిగి నన్ను, నడిగినట్టుల దానిఁ దా నడుగుటయును.
వ. అదియునుం గొండొకసేపు దలపోసి చూచి యేను నిక్కువంబుగా నిన్నెఱుంగ
నేర నింద్రద్యుమ్నుం బనుకొలనియందు నాళీకజంఘుం డను పేరిబకవల్లభుండు
వసియించు నవ్విహంగంబు నాకుఁ బెద్ద నిన్నెఱుంగు నరుగు మనిన నమ్మనుజపతి
నాతోడఁగూడ నయ్యులూకంబు మోచికొని నాళీకజంఘునొద్దకుం జని తన
పేరు సెప్పి నన్నెఱుంగుదే యనిన నదియు నేనిన్నెఱుంగం జాల నాకంటెఁ
జిరకాలజీవి యైనయకూపారుం డనుకచ్ఛపంబు గల దదియును నిక్కొలన నుండు
నజ్జలచరము నిన్నెఱుంగంజాలు నడిగి చూతము గాక యక్కమఠంబుఁ జేర్కొని
యిది యొక్కసందేహంబు నిర్ణయించుటకయి యీయార్యజనంబులు నిన్ను
గుఱించి వచ్చినవారు నీవు సను దేర వలయు నని వేఁడుటయును. 364
తే. కొలను వెలువడి చనుదెంచెఁ గూర్మవిభుఁడు

1 నాశ్రయింపరే.

వార లడిగి రింద్రద్యుమ్న ధారుణీశు
నెఱుఁగుదే యన నదియు నొక్కింతసేపు
[1]దలఁచికొని కన్నుఁగవ నశ్రుజలము లురుల. 365

వ. ఎఱుంగు రాల్పడ వారలం గనుంగొని యిట్లనియె. 366

ఉ. అక్కట నే నెఱుంగనె మహాగుణభూషణు నమ్మహాత్ము న
న్నిక్కడఁ బెక్కుమాఱులు ననేకభయంబులఁ బొందకుండఁగా
నక్కటికంబుతోడఁ దగ నాతఁడు గైకొని కాచెఁ గాదె పెం
పెక్కినయన్నరోత్తముని నెన్నఁటికిన్ మఱువంగ వచ్చునే. 367

తే. అమ్మహాత్ముండు బహువిధయజ్ఞదక్షి, ణార్థముగ విప్రవరులకు నర్థి నిచ్చు
గోగణంబులగొరిజలగ్రొస్సియయ్యెఁ, గాదె యీసరోవరము జగన్నుతముగ.

వ. అనినయనంతరంబ దేవదూతలు విమానంబు గొనుచుఁ జనుదెంచి యింద్ర
ద్యుమ్నుం గని మహాత్మా నీకీర్తి జగంబునందు శాశ్వతం బై నిలిచె నీకుఁ దివ్యదివ
నివాసంబు సుస్థిరం బయ్యె నరుగుదెమ్ము విమానం బెక్కు మని మఱియును. 369

క. తనకీర్తి యెంతగాలము, వినఁబడు నిజ్జగమునందు వెలయఁగ నందాఁ
కను బుణ్యలోకసౌఖ్యం, బున నెంతయు [2]నుల్లసిల్లుఁ బురుషుం డనఘా. 370

వ. అనుటయు నమ్మహీకాంతుండు దివిజకింకరులం జూచి యిమ్ముదుసలితాపసుని
వృద్ధవిహంగంబును గార్యార్థంబు సహాయులుగా దెచ్చితి వీరిని నిజస్థానంబుల
నునిచి వచ్చెద నించుక నిలువుం డని వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నన్నును
నులూకంబును నెప్పటినెలవులం బెట్టి తానును దేవయానంబునఁ బుణ్యలోకంబున
కరిగె నని చెప్పినఁ బ్రీతుం డై పృథానందనుండు. 371

క. నీకంటె వృద్ధతముల గు, ణాకర యెఱిఁగించి తిది మహాద్భుత మని సు
శ్లోకుఁడు మునివరునకుఁ బు, ణ్యాకృతికిఁ గృతప్రణాముఁ డై కడు భక్తిన్. 372

మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకుఁ గువలాశ్వచరిత్రము సెప్పుట.

వ. మునీంద్రా యిక్ష్వాకువంశోద్భవుం డైనకువలాశ్వునకు ధుంధుమారుం డనుపే
రెట్లు గలిగెఁ జెప్పవే యని యడిగిన నతం డిట్లనియె. 373

ఉ. శంకరసన్నిభుండు జనశంకరసత్కరుణాకరుం డనా
తంకుఁ [3]డుదంకుఁ డన్ముని వ్రతస్థితుఁ డై మరుభూమియందు ని
శ్శంకమతిన్ వసించి యనిశంబును నవ్యయు నచ్యుతున్ మనః
పంకజవేదిపై నిడి తపం బొనరించె ననేకవర్షముల్. 374

తే. అతనిభక్తికిఁ బ్రియ మంది యాదిదేవుఁ, డంబుజాక్షుఁ డధోక్షజుఁ డక్ష[4]రుండు
గరుణఁ బ్రత్యక్షమగుటయుఁ గనియతండు, ప్రణతియొనరించి యిట్లని ప్రస్తుతించె.

మత్తకోకిలము. దేవదేవ శ్రుతిప్రమాణవిధేయ మాధవ జంగమ

1 దలఁచుకొని...లొలుక. 2 సంతసిల్లు. 3 డుతంకుఁ డన్ముని గృతస్థితి యై. 4 యుండు.

స్థావరాత్మక మైనలోకము సర్వముఁ భవదీయమా
యావిధేయము విశ్వరూపుఁడ వవ్యయుండవు నీవ స
ద్భావసుస్థితి ని న్నెఱింగినఁ బాయుఁ బాపము లచ్యుతా. 376

చ. అనిమిషసిద్ధసంయమివిహంగభుజంగమముఖ్యు లెల్ల ని
న్ననిశముఁ గొల్చి నీదయఁ గృతార్థతఁ బొందుదు రెందు నీవు నె
మ్మనమున సంతసిల్లుదు సమస్తజగంబులు శాంతిఁ బొందు నీ
కినుకకు మాఱు లేదు శివకీర్తన యీభువనత్రయంబునన్. 377

మత్తకోకిలము. విక్రమత్రయలీల నోలిన విష్టపత్రితయంబుఁ బె
ల్లాక్రమించితి కూరు లైనసురారివీరులఁ బ్రస్ఫుర
చ్చక్రవిక్రమకేళిఁ ద్రుంచితి సర్వయజ్ఞఫలావహా
ప్రక్రియాత్ముఁడ వీవు [1]నిశ్చలభావభవ్య జనార్దనా. 378

వ. అని మఱియుం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించినం గరుణించి పాంచజన్యధరుండు వరం బడుగు మనుటయు నుదంకుండు దేవా భవదీయదివ్యరూపంబుఁ బ్రత్యక్షం బుగాఁ గంటి నింతకంటెను మిగులువరం బెయ్యది గల దైనను నామనంబు నిత్యం బును సత్యధర్మశమంబులయందుఁ దిరం బై నీయందు దృఢభక్తికంబు గావలయు నిదియ నాకువరం బనుటయు నద్దేవుండు నీకోరినయట్ల యిచ్చితి మత్ప్రసాదంబున నీకుం బరమజ్ఞానయోగంబును సిద్ధించుంద్రిలోకహితం బైనకార్యం బొక్కటి నీచేత సాధితం బయ్యెడు నది యెయ్యది యనిన వినుము ధుంధుం డనుదానవుండు జగంబుల కుపద్రవంబు సేయంగలవాఁడు తద్వధార్థం బై నీవు బృహదశ్వసూనుం డైనకువలాశ్వు నుద్యుక్తుం జేసెద వన్న రేంద్రుండు మత్ప్రసాదలబ్ధం బైనయోగ బలంబునను భవన్నియోగబలంబుననుం జేసి యయ్యసురం బరిమార్ప సమర్థుం డగు నవ్విశేషంబునకు నీవలన నఖిలలోకంబులు సంతసిల్లెడు నని పలికి విష్ణు దేవుం డంతర్హితుం డయ్యె నుదంకుండును బూర్వప్రకారంబునం దపంబు సేయు చుండె మఱియును. 379

సీ. అనఘుఁ డిక్ష్వాకుఁ డీయఖిలభూచక్రంబు, నేలి నాకమునకు నేఁగుటయును
నతనినందనుఁడు శశాదుండు రాజయ్యె, వాఁడు కకుత్స్థుఁ డన్వానిఁ గనియె
నతఁ డనేనసుఁ డనునాత్మజుఁ బడసె నా, పృథివీపతికిఁ బుట్టెఁ బృథుఁ డనంగ
పృథుఁడు విశ్వకుఁ డనుపేరిపుత్త్రునిఁ గాంచె, నతనికి జనియించె నార్ద్రుఁ డనఁగ

తే. నార్ద్రునకుఁ బుట్టె యువనాశ్వుఁ డనుతనూజుఁ
డతనికిని బుట్టె శ్రావస్తి యనువిభుండు
దత్సుతుఁడు బృహదశ్వుఁ డాధరణిపతికి
నుగ్రతేజుండు కువలాశ్వుఁ డుదయ మయ్యె. 380

1 నిశ్చలభక్తిగమ్య.

వ. అక్కువలాశ్వునకు నఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యావిశారదులు నధికసత్త్వసంపన్నులు నైనపుత్త్రు లేకవింశతిసహస్రంబులువుట్టి రంతబృహదశ్వుండు నిజపుత్త్రికుం గువలాశ్వుం బ్రాప్తసంతానునత్యంతధర్మాన్వితునఖిలమహీరాజ్యభారధౌరేయుంగా నభిషేకించి తపోవనంబునకుఁ బోవ నమకట్టి యయోధ్యానగరంబు వెలువడు నవసరంబున నవ్వార్త విని యుదంకుండు సనుదెంచి బృహదశ్వున కిట్లనియె.

ఉ. నీవు ప్రజాభిరక్షణము నెమ్మి నొనర్పు మరణ్యభూమికిం
బోవఁగ నేల రాజులకు భూప్రజఁ గాచుటఁ బోల ధర్మువుల్
భూవర కల్గునే యడవిఁ బోయి వసించినఁ గానికాదె ర
క్షావిధిఁ గాదె సద్గతులు గాంచిరి తొల్లిటిరాజముఖ్యులున్. 382

క. నీరక్షణంబుకతమున, ధారుణి మముబోఁటిసాధుతపసులు నిత్య
ప్రారంభధర్మకర్మో, [1]ద్ధారు లగుట యదియు విహితధర్మువు గాదే. 383

వ. విను మొక్కయద్భుతంబు సెప్పెద మధుకైటభులనం బ్రఖ్యాతులైనయసురుల తనయుండు ధుంధుం డనువాఁడు మహాబలపరాక్రమసంపన్నుండై నిజతపోబలంబునం బితామహువలన వరంబు వడసి దేవదానవగంధర్వాదులకు నజయ్యుండై చరియించుచుండు నయ్యసుర యిపుడు మదీయాశ్రమసమీపంబున బహుయోజనవిస్తీర్ణం బగుసముద్రవాలుకాపులినతలంబునందు మహావివరంబు గావించుకొని సుఖంబున నిద్రించుచున్నవాఁడు వాలుకాంతర్హితశరీరుం డైన వానివదననిశ్వాసపవనంబు సధూమదహనజ్వాలాభీలం బయి సంవత్సరంబునకొక్కమాఱు వెలువడి భూనభోంతరం బెల్లను నిరంతరసికతారజఃపటలంబు దూఁటుకొనం జేయుఁ దదీయవేగంబునఁ దత్సమీపభూమిశైలకాననంబు లేడు దినంబులదాఁకఁ గంపించుచుండు నిట్టిదారుణత్వంబుకతంబున మాకు మాయాశ్రమంబున నుండుటఁ గడుసంకటంబు గావున నద్దురాత్ము వధియించి మాకును లోకంబులకును బ్రియంబు సేసి కృతకృత్యుండవై మఱితపోవనంబునకరుగుము.

తే. ఎవ్వఁ డమ్మహాసురు వధియించుపనికిఁ, బూను నతనికి నాత్మీయభూరిశక్తి
యిచ్చి జయ మిత్తునని యానతిచ్చె నధిప, యాద[2]రంబున నాకుఁ జక్రాయుధుండు.

వ. కావున. 386

చ. అతులితవిష్ణుశక్తిసముపాహితమూర్తివి గమ్ము లెమ్ము సం
తతభుజశక్తి నిట్టియవధాన మొనర్పఁగ నీవ కాని యీ
క్షితి నితరుండు లేఁ డధికకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ జేరు నిన్ను నూ
ర్జితగుణ యింతవట్టుఁ దగఁ జేయుము గావుము లోక మంతయున్. 387

వ. అనినం గృతాంజలి యై యుతంకునకు బృహదశ్వుం డిట్లనియె. 388

క. విమలమతి నస్త్రసన్యా, సము సేసితిఁ దప మొనర్ప సమకట్టితి నిం

1 దారులగుట యదియు నీదు (విమల) ధర్మువు. 2 రమున నాతోడఁ జక్రాయుధుండు.

క మునీంద్ర తపోవనగము, నము దప్పదు నాకు వినుఁడు నావిన్నపమున్. 389

చ. అనఘుఁడు మత్సుతుండు గువలాశ్వుఁడు వీఁడె మహాబలుండు స
జ్జనహిత [1]కార్యధైర్యనిధి సంభృతకీర్తి భవత్ప్రియార్థ మై
జనసుత యమ్మహాసురునిఁ జంపుట కోపు నవార్యశౌర్యవ
ర్ధను లగు చున్నపుత్త్రులును దాను నభేద్యభుజావిభూతితోన్. 390

వ. నాకు ననుజ్ఞ యీవలయు నని యకార్యంబునకుఁ బుత్త్రు సమర్పించి యమ్ముని చేత నభినందితుండై బృహదశ్వుండు దపోవనంబున కరిగె ననిన విని ధర్మనందనుండు మార్కండేయునితో ధుంధుండు మధుకైటభులపుత్త్రుం డని చెప్పితి రమ్మధుకైటభు లెక్కాలంబువా రేమిక్రమంబున నెవ్వరిచేత నే మై రని యడిగిన నతండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 391

మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు మధుకైటభుల చరితము సెప్పుట.

సీ. అధిప తొల్లి జగత్త్రియంబు నేకార్ణవ, మై యుండఁగా నప్డు హరి యొకండ
భాసురభోగీంద్రపర్యంకమున భవ్య, యోగనిద్రాసుఖయుక్తి నలర
నతిదీర్ఘ మగుకాలమరిగెఁ బదంపడి, దైత్యు లిద్దఱు మహోదాత్తబలులు
మధుకైటభులు నాఁగ మథితశాత్రవు లేఁగు, దెంచి యప్పరమాత్ము దివ్యనాభి

ఆ. కమలమున [2]వెలుంగుకమలాసనుని గని, దర్పదోషనిహతి దలరి వేఁయ
నతఁడు భీతి నొంది యాక్రోశ మొనరించె, నాదిపురుష నన్ను నరయు మనుచు.

ఉ. ఆ తెఱఁ గాత్మఁ గాంచి కమలాక్షుఁడు మేల్కని ఘోరవిక్రమో
పేతుల దైత్యసింహుల నపేతభయాత్ములఁ జూచి మీర లి
ట్లీతని నుక్కనం బఱుప నేల భవద్బలశౌర్యయుక్తికిం
బ్రీతుఁడ నైతిఁ జెచ్చెర నభీష్టవరంబులు వేఁడుఁ డిచ్చెదన్. 393

తే. అనినఁ గలకల నవ్వి యయ్యసురవరులు, నీవు మా కేమి యిచ్చెదు నీక మేము
వరము లిచ్చెద మడుగుము [3]వలచితేని, ననిన వారల కిట్లను నవ్విభుండు. 394

క. సత్యవ్రతులార వరం, బత్యంతప్రీతి మిమ్ము నడిగెద లోక
[4]ప్రీత్యర్థముగా నాచే, మృత్యువునం బొందుఁ డిపుడ మీర లిరువురున్. 395

వ. అనిన వార లొండొరుల మొగంబులు సూచి యాచక్రధరున కిట్లనిరి. 396

చ. నగవుల కేనియున్ విను జనార్దన యెన్నఁడు బొంకు పల్క మ
త్యగణిత[5]విక్రమోరుబలధైర్యసమగ్రుల మెల్లభంగిఁ గా
లగతి దొలంగఁ ద్రోవఁగఁ దలం బగునే యగుఁ గాక నీకు మె
చ్చుగ నిదె ప్రాణ మిచ్చెదము స్రుక్కము చావున కాత్మ నేమియున్. 397

ఆ. చంపె దేని మమ్ము జలములు లేనిచో, శమునఁ జంప వలయుఁ గమలనాభ

---

1 కారి ధైర్య. 2 వెలుఁగు జగత్పితామహుఁ గని, దర్పరోష (నియతి) మతిని దలర. 3 వలసితేని. 4 ప్రత్యయముగాఁగ నాచే. 5 ధైర్యవిక్రమబలైకసమగ్రుల... నిటు (నిట) ప్రాణ.

నిక్క మింతవట్టు నీచేత [1]వడియంగఁ, దగుదు మనిన నగుచు నగధరుండు.
వ. త్రైలోక్యంబును జలమయం బగుట నాలోకించి. 399
క. పరమేశుఁడు దనయూరులు, పరపుగ నొనరించి వానిపైఁ దచ్ఛిరముల్
పరుషతరశితసుదర్శన, ఖరధారానిహతిఁ జేసి గ్రక్కునఁ దునిమెన్. 400
తే. పరఁగ నమ్మధుకైటభాసురులసుతుఁడు, సుప్తోధరణీశ ధుంధుఁడను శూరవరుఁడు
వాఁడు వరగర్వమునఁ జేసి వాఁడిమిగిలి, యమరపతిఁ దొట్టి వేల్పుల నవమతించె.
వ. అని చెప్పి యమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె నట్లు బృహదశ్వుచేత ననుజ్ఞాతుండై కువ
లాశ్వుండు శుభదినంబున నుతంకపురస్సరంబుగాఁ గృతప్రస్థానుండై. 402
తరలము. దనుజనిర్మథనైక[2]తత్పరతావిజృంభణ మొప్ప స
ద్వినుత తేజుఁడు ఘోరసంగరవిక్రమోత్సవలీలమై
ఘనభుజాబలభూరిదుర్వహగర్వసంగ్రహులైననం
దను లనేకసహస్రసంఖ్యులు దన్నుఁ గొల్వ నుదగ్రుఁడై. 403
మ. చతురంగధ్వజినీపదప్రవిహతిన్ సర్వంసహాచక్ర మా
తతకంపంబునఁ బొంద నేగె నపు డద్దైత్యారి యారాజునం
దతులం బైన [3]నిజాంశశక్తి సొనిపెన్ హర్షించి రింద్రాదిదే
వతలున్ సన్మునిముఖ్యులున్ నృపతి నైశ్వర్యోన్నతుం జేయుచున్. 404
ఆ. మొరసె దివ్యతూర్యములు నందనద్రుమ, సురభికుసుమవృష్టి గురిసెఁ గలయ
నప్రతీతభంగి యగుమందపవనవి, చేష్టితంబు గర మభీష్ట మయ్యె. 405
క. గగనమున సురవిమానము, లగణితముగఁ గ్రిందుకొనియె ననుకూలములై
మృగపక్షిగతులు శోభన, మగు టేర్పడఁ జెప్పె నజ్జనాధిపుయాత్రన్. 406
వ. ఇట్లు సని కువలాశ్వుఁడు సముద్రతీరంబున విడిసి నిజపుత్త్రుల నానాసహస్రసంఖ్య
లగువారలనవారితజనసత్త్వులం దద్వాలుకాపులినఖననంబు సేయ నియోగించిన.
మ. నరనాథోత్తమునందనుల్ గడఁగి నానాశూలకుద్దాలము
ద్గరకాష్ఠాదుల నయ్యుదగ్రసికతౌఘం బంతయున్ సప్తవా
సరముల్ వాయక [4]పాయ గ్రొచ్చి నడుమన్ సంసుప్తుఁడై యున్నయా
సురవైరిం గని రుగ్రనిశ్వసననిష్ఠ్యూతాగ్నికీలావృతున్. 408
చ. అడరి నిశాతపట్టిసగదాసిపరశ్వథశూలహస్తులై
తడయక వార లందఱును దానవుదేహము వీఁక వ్రేసియుం
బొడిచియు నొంప నెంతయును బ్రొద్దున కయ్యసురాధముండు బి
ట్టొడలు గదల్చి నీల్గి వివృతోగ్రముఖుం డయి యావులించినన్. 409

---

1 ఁబడయంగఁ. 2 సత్వరతా. 3 నిజాత్మశక్తి. 4 గ్రొచ్చి గ్రొచ్చి; పాయ ద్రోచి. ఈప ద్యమునకును 409 వ పద్యమునకు నడుమ 'వ. కని.' యనువచన మొకప్రతియందుఁ గానఁబడియెడి.

ఉ. ఘోరన విస్ఫులింగములు వొడ్మఁగఁ దన్ముఖనేత్రనాసికా
ద్వారములందు వెల్వడియె దారుణవహ్నిశిఖాకలాపముల్
వారక యందు వ్రందిరనివార్యులు రాజకుమారు లందఱుం
ఘోరత సాగరుల్ గపిలుకోపమునందు నశించుచాడ్పునన్. 410

వ. ఇట్లు దృఢాశ్వకపిలాశ్వచంద్రాశ్వులు దక్కం దక్కిన కొడుకు లందఱుఁ బొడవడంగినఁ గినుకం గువలాశ్వుండు సంహారసమయసప్తాశ్వుండునుంబోలె నుజ్జ్వలుండయి కదియుటయు నద్దానవుండు క్రోధసంరంభంబున సముత్థితుం డై యొక్కశూలం బెత్తికొని కవిసె నప్పు డమ్మహీవిభుండు దదీయదేహజనితంబై మండుచున్నయగ్ని నాత్మీయయోగవిద్యామహాప్రభవం బగుజలప్రవాహంబునం బ్రశాంతంబు గావించి బ్రహ్మాస్త్రంబు ప్రయోగించిన. 411

క. ఆదివ్యాస్త్రజ్వలనము, భూదిగ్గగనములు నిండి పొదివి మహోగ్రం
బై దానవుఘనదేహము, బూదిగ నొనరించెఁ జిత్రముగ నొకమాత్రన్. 412

వ. అంత. 413

క. సురశత్రుఁ డైనధుంధునిఁ, బరిమార్చితి నీవు జగదభయకారివి భూ
వర ధుంధుమారుఁ డనఁ గాఁ, బరఁగు మనిరి సురలు మునులు పార్థివముఖ్యా.

వ. ఇట్లు ప్రసన్ను లై యింద్రాదిదేవతలు దక్కటిసంయమిప్రముఖులు నమ్మహీవరు నభినందించి నీ కెయ్యది యిష్టంబు సెప్పు మనిన నతండు బ్రాహ్మణభక్తియు ననవరతదానశీలతయు విష్ణునితోడిసఖ్యంబును వరంబులుగాఁ దనకు గోరిన నట్ల యొసంగి రాతండును నిహతు లైనయతనిపుత్త్రులం బునర్జీవితులుగాఁ బ్రసాదించి వార లందఱు నిజనివాసంబులకుం జని రంతఁ గువలాశ్వుండును విజయోల్లాసభాసితుం డై యుదంకు నిజాశ్రమంబున కనిచి కుమారసహస్రంబుతో నిజపురంబున కరిగి [1]వారాంగనానృత్యగానవిశేషంబు లాలోకించుచు రాజధానిం బ్రవేశించి సముజ్జ్వలసామ్రాజ్యసౌఖ్యంబులం బరఁగు చుండె నని మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ గువలాశ్వుండు ధుంధుమారుం డైనవిధంబు సెప్పె నని వైశంపాయనుండు జనమేజయున కెఱింగించిన తెఱంగు. 415

క. చరమయుగ[2]చరితధర్మ, స్థిరీకరణచతురచరిత ధీగుణలీలా
పరికరపరిచితనయవి, స్తర వితరణవివరణైకదానవినోదా. 416

మాలిని. కరివరహరికూర్మక్ష్మాధరాధీశతుల్యో
ద్ధరణగుణధురీణోద్దండబాహార్గళాగ్ర
స్ఫురితనిఖిలగోత్రాభోగభాగ్యైకభోగా
దరణసుఖితమూర్తీ ధర్మతంత్రానువర్తీ. 417

---

1 'వారాంగ...ప్రవేశించి' యిది ప్రాఁతప్రతులలేదు. 2 చలితధర్మ.

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబున యక్షయుద్ధంబును గుబేరదర్శనంబును నర్జునాగమనంబును బాండవులకడ కింద్రుండు సనుదెంచుటయు నర్జునుండు నివాతకవచకాలకేయ పౌలోమవధప్రకారం బెఱింగించుటయు నాజగరంబును బాండవులు గామ్యక వనంబునకు వచ్చుటయుఁ గృష్ణమార్కండేయాగమనంబును బ్రాహ్మణప్రభావ కథనంబును సరస్వతీగీతయు వైవస్వతుచరితంబును గల్పాంతప్రకారంబును యుగధర్మకీర్తనంబును వామ్యాశ్వహరణంబును నింద్రద్యుమ్నోపాఖ్యానంబు ను ధుంధుమారచరితంబును నన్నది చతుర్థాశ్వాసము. 418

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము.

యువతీప్రియ నృపనా
రాయణబిరుదాంకభీమ రమణీయగుణ
శ్రీయుత నిర్మలధర్మప
రాయణ రవితేజ రాజరాజనరేంద్రా. 1

ధర్మజునకు మార్కండేయుఁడు పుత్త్రునకుండఁ దగుగుణంబులం దెల్పుట.

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లు బహుభంగుల మార్కండేయుండు వివరింపం బుణ్యకథావిశేషంబులు విని సంతుష్టహృదయుండై కౌంతేయపూర్వజుండు మఱియు నమ్మునీంద్రున కిట్లనియె. 2

సీ. సమధికదర్పదుర్జయము లై [1]నిగిడెడు, నింద్రియంబులఁ గుదియించి తెచ్చి
మనసుపొందున నిడి మన సహంకారంబు, పజ్జకుఁ బాపి సద్భక్తియుక్తి
నెరయంగ ననిశంబు నిజభర్తృశుశ్రూష, యందు సమాహిత యైనవనిత
యఖిలలోకోత్కృష్ట యని మెచ్చు నూహింతు, నరయఁ బతివ్రత లైనవారి
తే. చరిత మత్యంతధర్మసూక్ష్మంబుఁ గరము, [2]దుష్కరము గాదె తలఁప నిర్ఘాతదురిత
యట్లు గావున విన వేడ్కయయ్యెఁ జెప్ప, వయ్య పుణ్యసతీప్రభావంబు నాకు.

వ. మఱియుఁ దల్లిదండ్రు లిరువురయందును బుత్త్రనిమిత్తంబై నయాయాసం బెవ్వరి కెక్కుడు వారలయెడం బుత్త్రుం డెట్టివాఁడు గావలయు హీనయోనిజాతుం డైనపురుషుం డేమితెఱంగునడవడిం బరమధార్మికులలోకంబులు వడయు నివి యును వివరింప నీవ యర్హుండ వనిన నమ్మహాముని యమ్మహీపతి కిట్లనియె.

సీ. జఠరంబు మిగుల మాసములు దొమ్మిది యుదరంబునం గరముభరంబుతోడ
భరియించి పదపడి ప్రాణసంశయదశ, నొంది పుత్త్రునిఁ గాంచు [3]నొనరఁ దల్లి
తపములు యజ్ఞముల్ దానముల్ వ్రతములు, దేవతాసజ్జనసేవనములుఁ
గావించుఁ బుత్త్రునిఁ గామించి జనకుఁ, డిట్లిరువురపాటును సరియె తలఁపఁ

---

1 నెగడెడు. 2 దుష్కరంబును గాదె నిర్ఘాత...జెప్ప, ఎలయుఁ బుణ్య. 3 నొరసి తల్లి.

తే. దనయుఁ గని తల్లిదండ్రులు దమకు నతఁడు,భక్తుఁ డగుటకు[1] ధర్మానురక్తుఁ డగుట
కానపడుదురు విను మట్టియాన సిద్ధిఁ, బొందఁ జేయునతఁడ చువ్వె నందనుండు.
క. జననియు జనకుఁడు నెవ్వని, యనువర్తనమునఁ బ్రియంబు నందుదు రెదఁ ద
త్తనయుఁడు ధర్మముఁ గీర్తియు, ననూనముగఁ బొందఁబడయు నక్షయగతులన్.

—— మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకుఁ బతివ్రతామాహాత్మ్యంబు సెప్పుట. ——

వ. మఱియు నిజభర్తృశుశ్రూషయందు నిత్యాసక్త యయినపతివ్రతకు నఖిలయజ్ఞ దానతపఃఫలంబులు సులభంబు లగు నొక్కయితిహాసంబు సెప్పెద నందు నీయడిగినయర్థంబు లన్నియుఁ దేటపడు నాకర్ణింపుము కౌశికుం డనుబ్రాహ్మణుండు ధర్మతపశ్శీలుండు సంతతాధ్యయనతత్పరుం డయి యొక్క విశిష్టగ్రామంబున నుండునతం డొక్కనాఁడు గ్రామసమీపంబునం దొక్కవృక్షమూలంబున నాసీనుండై వేదంబులు గుణియించుచుండం దదీయశాఖాగతం బైనకొక్కెర యొక్కం డాతనిపై రెట్ట వెట్టిన నమ్మహాద్విజుం డలిగి చూచుటయు నది యప్పుడ నిశ్చేతనంబై నేలం బడినం గనుంగొని యతండు. 7
క. అక్కట నాహృదయము గడు, నక్కటికము లేనిదయ్యె ననిమిత్తమ యీ
కొక్కెర నిటు సేసితి నా, కెక్కడిశాంతి యని వికలహృదయుం డగుచున్. 8
వ. పెక్కుభంగుల వగచి మధ్యాహ్నం బగుటయుఁ గృతాహ్నికవిధానుండై గ్రామంబున కరిగి యందు శుచు లైనవిప్రగృహంబుల కరిగి భిక్షాచరణంబు సేయుచునం దొక్కపుణ్యగృహంబువాకిట నిలిచి భిక్షాం దేహి యనుటయు నాయింటియవ్వయు నతిసంభ్రమంబున భిక్ష యిడుటకుం బాత్రశోధనంబు సేయునెడ.9
ఉ. ఆయెలనాఁగభర్త గడు నాఁకటఁ దూలుచు వచ్చె వచ్చినం
దోయజనేత్ర సంభ్రమముతోఁ దగుపీఠము వెట్టి పాద్యముం
బాయక మజ్జనక్రియయు భక్తి నొసర్చి ప్రియోక్తు లొప్పఁగా
నాయనఁ బ్రీతుఁ జేసె రుచిరాన్నరసంబుల నింతి చెచ్చెరన్. 10
చ. కుడిచినపిమ్మటం గుసుమకోమలి [2]విస్తృతసంస్తరంబుగా
నొడికపుసెజ్జ సేసి ప్రియుఁ డొయ్యన యందు శయింపఁ దమ్ములం
బిడి చరణంబు లొత్తి మది రేక్షణ యంతటిలోఁ దలంచె ము
న్నడరఁగ భిక్షకై నిలిచినట్టిమహీసురముఖ్యు నాత్మలోన్. 11
వ. ఇట్లు దలంచి భిక్ష గొనుచుం జనుదెంచిన నమ్మగువం జూచి కౌశికుండు రోషరంజితలోచనుం డగుచు ని ట్లనియె. 12
క. అడిగినయప్పుడ చెచ్చెరఁ, గడపినఁ బో నవ్వ యేను గడుదుర్మతి వై
పడఁతి నను నిలిపి భిక్షం, బిడక కడు నవజ్ఞ సేసి తేల [3]మదమునన్. 13
చ. అనినఁ బతివ్రతాతిలక మాతని కి ట్లను నయ్య మత్ప్రియుం

1 ధర్మార్థసక్తుఁడగుట... చెల్వ నందనుండు. 2 సంస్కృతసంస్తరంబుగా. 3 ముదమునన్.

డనుపమితక్షుధా[1]కలితుఁ డై చనుదెంచిన భక్తి నమ్మహా
త్మునకు సపర్య సేయుచు మిమున్ మదిలోనఁ దలంపఁ జాల నై
తి నిదియుఁ దప్పుగాఁ గొనక ధీరత యొప్ప సహింపఁగాఁ దగున్. 14

వ. అనిన నమ్మహీదేవుం డప్పతివ్రత కి ట్లనియె. 15

ఉ. నీమగఁ డంతయెక్కుడె మనీషులు భూసురు లింతతక్కువే
కోమలి [2]యేల యిట్లు గడుఁ గ్రొవ్వునఁ గానవు లోకవంద్యులన్
భూమిసురేంద్రులన్ దివిజపుంగవుఁ డాదిగ భక్తిఁ గొల్చుచో
నేమిట నొక్కొ వారు గడు నెల్లిద మై రిటు నీకు నిచ్చలున్. 16

క. అవమానితు లై ధరణీ, దివిజులు క్రోధాగ్నిశిఖల దీపించి మహా
ద్రివనద్వీపంబులతో, నవని నయినఁ బొడ వడంతు రప్రతికారుల్. 17

వ. నీ వింత నెఱుంగ నొల్లవై తివి గా కేమి యనిన నయ్యంగన యి ట్లనియె. 18

సీ. దేవతాసములు భూదేవతావరు [3]లౌట, యేను దన్మాహాత్మ్య మెఱుఁగనయ్య
యొకవిప్రుఁ డలిగి పయోనిధిజలము ల,పేయముల్ గాఁగ శపింపఁ డెట్లు
దండకవిషయంబు దగ్ధంబు సేయండె, యలుక మై నొక్కమహాద్విజుండు
వాతాపియను దైత్యవరు మ్రింగియఱిగించు, కొనఁడె భూదేవుఁ డొక్కరుఁడు గినిసి

తే. ధరణి మఱియును బెక్కువిధంబులందు, బ్రహ్మవిదు లైన బ్రాహ్మణప్రభులమహిమ
వినమె యెఱిఁగియెఱింగి సద్వినుతచరిత, కొఱవిగొని వెఱ్ఱినే తలగ్రోఁకికొనఁగ. 20

వ. నాతెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపుము.

తే. పతియ చూవె నాపాలికిఁ బరమదైవ, మేను వాఙ్మనఃక్రియలఁ దద్ధితమ యెపుడుఁ
గోరి యొనరింతు[4]దీని మిగులఁగ నొండు, ధర్మువులు గాన నెందును దలఁచిచూచి.

వ. నీ పతిక్రోధనుండ వగుటయు నెఱుంగుదు నీకోపంబున నొక్కకొక్కెర నిహతం
బయ్యెం గాదె యిది మదీయపాతివ్రత్యమహిమం జేసి కాంచితిం గాన క్రోధంబు
గొనియాడుట లగ్గు గా దని యి ట్లనియె. 22

తే. క్రోధమోహనామకు లైన ఘోరశత్రు, లిరువు రెరియించుచుండుదు రెపుడు నంత
రంగ [5]మయ్యుభయంబు నడంగ కున్నఁ, గలదె యూరక బ్రాహ్మణ్యగౌరవంబు.

సీ. ఎవ్వఁడు సత్యంబు సెప్పడుఁ [6]బల్కు హిం,సావిదూరుఁడు గురుజనహితార్థి
యింద్రియంబుల నోర్చి యెల్లవారలఁ దన, యట్ల కాఁ జూచు ధర్మాభిరతుఁడు
గామంబు దగులండు కర్మంబు లాఱును, సముచితసంప్రయోజ్యత నొనర్చు
నట్టిపుణ్యాత్ముని ననఘు బ్రాహ్మణుఁ డని, యనిశంబుఁ గీర్తింతు రమరవర్యు

---

1 చలితుఁ డై; భరితుఁ డై... ధీయుత భిక్షుయు రొప్పగాఁ దగున్. 2 యింత యేల గడుఁ ...నీకు నిచ్చటన్. 3 లౌదు (లయ్య), రేను దన్మాహాత్మ్య మెఱుఁగుదయ్య... గొనియెద నే తల. 4 నిది మిగులంగ నెందు. 5 మయ్యుభయఁబును నాగకున్నఁ. 6 బల్కును, హింసావిదూరుండు

ఆ. లార్జవంబు శమము నధ్యయనంబును, బరమధనము సువ్వె బ్రాహ్మణునకు
ధర్మగతికి [1]నవియ తగుసాధనంబులు, వేదవిహితముఖ్యవిధులు నెనయె. 24

వ. ధర్మంబు బహుమార్గదృష్టంబయి సూక్ష్మం బయి యుండు నీవు కేవలస్వాధ్యాయపరుండవు గాని ధర్మసూక్ష్మత యెఱుంగవు గావునం దడయక మిథిలానగరంబున కరుగు మందు జితేంద్రియుండును సత్యవాదియు మాతాపితృభక్తుండును నయినవాఁడు ధర్మవ్యాధుం డనుకిరాతుండు నీకు నఖిలధర్మంబులు నెఱింగించి సంశయచ్ఛేదంబు సేయు నాదెసం బ్రసన్నుండ వగునది వనితలకుం బరిజ్ఞానంబు లేదు గావున నా రెట్టియపరాధంబు సేసినను సహింప వలయుఁ గదా యనినఁ గౌశికుం డి ట్లనియె. 25

క. నను దూఱం దగు నీకత, మున నా[2]చిత్తము ప్రశాంతిఁ బొరసెఁ బురంధ్రీ
జనవినుత పోయి వచ్చెద, ననుపమశోభనసమృద్ధు లయ్యెడు నీకున్. 26

కౌశికుం డను బ్రాహ్మణుఁడు ధర్మవ్యాధునియొద్దకుఁ బోవుట.

వ. అని యాక్షణంబ యమ్మహాద్విజుండు ధర్మవ్యాధదర్శనలాలసుండై కదలి పతివ్రత యెఱుకకు విస్మయం బందుచుఁ దన్నుం గృతాపరాధునింగాఁ దలంచుచు ననేకనగరగ్రామంబు లతిక్రమించి చని యనుపమానశోభాసనాథం బయిన మిథిలానగరంబు సొచ్చి రాజమార్గంబు దఱిసి యచ్చటిజనంబుల ధర్మవ్యాధుం డున్నయెడ [3]నడిగి వా రెఱింగింప నట యేఁగి ముందట నల్పమృగమాంసఖండంబు లంగడిం బచరించి యమ్ముచున్నవాని ననవరతవిక్రయాగతజనసమావృతు నక్కిరాతుం గని యతిజుగుప్సితం బయినసూనాపణంబు సేర నొల్లక తొలంగి యొక్కయెడ నుండె నంత. 27

ఆ. వాఁడు నతనిరాక పోఁడిగ నిజబుద్ధి, నెఱిఁగి యతనియున్నయెడకు వచ్చి
పరమభక్తి మ్రొక్కి ధరణీసురేశ్వరుఁ, గుశల మడిగి ప్రియము గొనలునిగుడ,

చ. అనఘ[4]పతివ్రతాతిలక మైననితంబిని నా తెఱంగు సె
ప్పినఁ జనుదెంచి తీవు నన్నుఁ బ్రీతిఁ గనుంగొన నీమనోరథం
బును మదిలో నెఱుంగుదుఁ బ్రమోదముఁ బొందితి రమ్ము మద్గృహం
బున కని పల్కి తోడుకొనిపోయె నతండు మహీసురోత్తమున్. 29

వ. కౌశికుండును ధర్మవ్యాధునెఱుకకచ్చెరువంది పతివ్రతయెఱుకయుం దలంచియిది రెం డవునాశ్చర్యంబు గంటి పొమ్మని తలంచుచుఁ దదీయభవనంబున కరిగి వానిచేతం బూజితుం డయి యిష్టకథాప్రసంగంబున నుండి యతని కి ట్లనియె. 30

తే. నీవు గడు ధర్మవిదుఁడవు జీవహింస, జీవనంబుగ నడచుట శిష్టపథమె
యకట యీఘోరకర్మంబునకు మదీయ,బుద్ధి దద్దయు దుఃఖంబు [5]వొందెనిపుడు.

---

1 నివియ. 2 చిత్తంబు శాంతిఁ. 3 యడిగి...జనసమాజసమావృతు. 4 నితంబినీతిలక మైన పతివ్రత నా తెఱంగు. 5 బొరసె నిపుడు.

వ. అనుటయు లుబ్ధకుం డిట్లనియె బ్రాహ్మణులకుఁ దపస్స్వాధ్యాయసత్యబ్రహ్మచర్యం
బులును రాజులకు దండనీతియు వైశ్యులకుఁ గృషిపశుపాలనవాణిజ్యంబులును
శూద్రులకు శుశ్రూషయు నెట్లు పరమధర్మం బయి చెల్లు నట్ల మాకును మృగ
యోపజీవనంబు పరమధర్మంబు విశేషించి యిది వంశక్రమాగతం బయిన
[1]యాచారం బదియునుం గాక యీదేశంబునకు రాజైనజనకుండు నిజధర్మ
తత్పరుం డయి సకలవర్ణధర్మరక్షణంబు వదలకుండునట్లుగాన యాత్మకర్మంబులు
విడుచువానిం దనపుత్త్రునైనను దండితుం జేయుఁ గావున నేనును నిజకర్మపరి
త్యాగంబు సేయ నోడుదు నీదృశప్రవర్తనుండ నయ్యును. 32

తే. జీవహింస యెన్నండును జేయననఘ, యొరులుసంపితెచ్చినమాంసమొనరవిలిచి
తగినవెల కమ్మి బ్రదుకుదుఁ దద్ధనమున, నమల మాంసంబు శాంతియ నాధనంబు.

చ. వినయము విస్తరిల్ల గురువృద్ధజనాతిథివిప్రదేవతా
ర్చన లొనరింతు [2]సత్యమును శౌచము నేమఱ నీగి మన్ననం
దనుపుదు భృత్యబంధుతతిఁ దాల్మి నహింతు నసూయఁ జేయ నెం
దును మదిఁ దృష్ణ పొన్పఁ బరదోషకథావిముఖుండ నెప్పుడున్. 34

క. సతతోపవాసనియమ, వ్రతములఁ జరియింతు నేకవనితాప్రియుఁడ౯
ఋతుకాలరతుఁడ నిందా, స్తుతులందు మనంబు నాకుఁ దుల్యత నుండున్. 35

వ. అట్లగుటం జేసి హీనయోనిజుండ నయ్యును నిర్మలుండ నైతిం బ్రసంగవశం
బున నింత సెప్పవలసె నీవు ధర్మబోధార్థంబు నాయున్నయెడకుం జనుదెంచితి
గావున నీకు ధర్మవిశేషంబు లెఱింగించెద నవధానతత్పరుండ వయి యాక
ర్ణింపుము. 36

క. తనకులధర్మము విడువక, మనుట పరమధర్మ మండ్రు మాన్యులు చిత్తం
బునఁ గృప గలుగుట ముఖ్యపుఁ, బనిసైరణ వలయు [3]నఖిలభావములందున్.

ఆ. [4]విడుపువలయు సకలవిషయవాంఛలయందు, విడుపుఁబోలుగుణము వెదకి యెందుఁ
గానరైరి బుధులు గలదె పరిత్యాగ, శీలునకు నసాధ్యసిద్ధి యెందు. 38

సీ. సత్యహితాలాపచతురత యర్హంబు, సంతతసుజనపూజనము వలయు
విను [5]క్రోధసంరంభ విద్వేషములఁ జేసి, మతి గలంగినను ధర్మంబు దప్పఁ
ద్రొక్కక నడచు టత్యుత్తమసరణి య, ప్రియములయందును బ్రియములందు
దైన్యహర్షంబులఁ దగులక యున్నట్టి, కల్యాణవర్తనకాంక్ష లెస్స

తే. యెగ్గు సేసినవారికి హితము సేఁత, యార్యజనములు గీర్తింతు రన్యదోష
కారి [6]దనపాపమునఁ దాన కాలిపోవు, వేఱ వానికిఁ గీడు గావింప నేల. 39

---

1 యాచారంబు విను మదియునుం గాక...రాజధర్మ తత్పరుం డై...సకలవర్ణరక్ష. 2 నిత్యమును. 3 నిఖిల. 4 విడువవలయు విషయవిషమవాంఛల నెద. 5 కామసంరంభ. 6 దనదోషమునఁ దాన కాలి పోవు... భావింప నేల.

క. ధార్మికులు సలుపు నుత్తమ, కర్మముఁ జెడ నాడు నాస్తికజనము విను మా
దుర్మతుల తెఱఁగుఁ గైకొని, ధర్మము నెడఁ బ్రీతి[1] వదలఁ దగదు బుధునకున్.

క. మదిమఱపునఁ బాపము దన, కొదవుటయును బిదప వగచి [2]యొకసగమును నే
నిది సేయ నింక ననియెడు, మదిఁ బెఱసగమైన నరుఁడు మలుఁగు నఘంబున్.

తే. [3]పాపములకెల్ల నెక్కుడు పాతకములు, సువ్వె క్రోధలోభంబులు సువ్రతాత్మ
వాని రెంటి జయించినవాఁడుగాని, యెందుఁ బరమధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడఁడు.

వ. శిష్టచరితంబులు గానిమార్గంబులు గొన్ని తృణసంవృతంబులైన కూపంబులుం బోలెఁ గపటధర్మసంవృతంబులై యుండు వాని దవ్వులన పరిత్యజించి శిష్టాచారంబుల నడచుట ధర్మలక్షణం బనినం గౌశికుండు శిష్టాచారంబు లెయ్యవి యెఱింగింపు మనుటయు ధర్మవ్యాధుం డిట్లనియె. 43

సీ. దానంబు సత్యంబుఁ దపము యజ్ఞము నార్జ, వముఁ గామలోభాదివర్జనంబు
గురుజనశుశ్రూష క్రోధరాహిత్యంబు, దమము సంతోష మధ్యయననిరతి
దాంభికత్వము లేమి దైన్యంబు వొరయమి, యనసూయయ నహంక్రియాభియుక్తి
దలఁపంగ నాద్యమై తనరు ధర్మమ యెప్డుఁ, గొనియాట నాస్తికగోష్ఠిఁ జనమి
తే. శీలసంరక్ష తీర్థసంసేవ శౌచ, మఖిలభూతంబులందు దయార్ద్రిఁ దగుట
మితహితోక్తులు సంశ్రితమిత్త్రగుప్తి, యిన్నియును శిష్టచరితంబు లిద్ధచరిత.

క. విను శిష్టచరిత గైకొని, యన[4]సూయత నడవ నడవ నంతఃకరణం
బునఁ బొదలునట్టి సమ్మద, మనఘా దుర్లభము సూవె యన్యపథములన్. 45

వ. కావున శిష్టాచారనియతిం జేసి గురుశుశ్రూష సలిపి కృతాధ్యయనుండవై పరమజ్ఞానపరిపక్వం బైనచిత్తంబుతోడం గామక్రోధమహామకరసంకీర్ణయు విషయజలపరిపూర్ణయు నైన మోహమహానది నస్ఖలితధైర్యం బను తెప్పం జేసి యశ్రమంబున నిస్తరించి కృతార్థుండ వగు మని మఱియు నిట్లనియె. 46

క. క్రమమున శిష్టాచార, క్రమ మెఱుఁగఁగ ధర్మమునకుఁ గడు పాటంబై
విమలం బగుఁ జిత్తము స, త్యము నహింసయును దనకుఁ దానలములుగాన్.

ఆ. విను మహింస ధర్మవితతి కెల్లను మేటి, యదియు సత్యయుక్తమైన వెలయు
ననఘ శిష్టచరితలందు సత్యమ కడు, నధిక మనిరి శ్రుతుల నరసి బుధులు. 48

తే. వేదవిహితంబులును శాస్త్రవిహితములును, శిష్టచరితంబులు ననఁ జెప్పనొప్పి
ధర్మములు మూఁడువిధములఁ దనరుచుండుఁ, గడఁగి యిన్నియు సద్గతికారణములు.

మ. అనయంబుం [5]శ్రుతవంతుఁడై వినుతశిష్టాచారమార్గంబులం
జనుపుణ్యాత్ముఁడు దుర్గముల్ గడచి ప్రజ్ఞాహర్మ్యసంరూఢుఁడై
కనుచుండుం బటుమోహపంకజలమగ్నం బైనలోకంబు వీఁ

---

1 యెడలఁ దగదు. 2 యొక్కసగంబు, న్నది...నరుఁడు మానఁగ ఫలయుఙ్. 3 పాతకములకు నెక్కుడు. 4 ఘాయుత. 5 శమవంతుఁడై.

క [1]నధోభాగమునందు డెంది కడు దుఃఖుం బొందఁగా నవ్వుచున్. 50

ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికున కహింసాస్వరూపంబు సెప్పుట.

వ. అని పలికి ధర్మవ్యాధుండు మఱియు నిట్లనియె నయ్యా నీవు దొలుత నావర్తనంబు గనుంగొని యిది హింసా[2]బహుళంబు గాదె యని పలికితివి దాని నేను దగు తెఱంగు సెప్పితి నది యట్లుండె హింస యిట్టిది యహింస యిట్టిదని విభాగింప నెవ్వరికి నేరనగు. 51

క. మును తమచేసినకర్మం, బునఁ [3]జూవె నశించు భూతములు సంపెడువాఁ
డు నిమిత్తమాత్రి మింతయె, యని చెప్పఁగ వినమె యంచితాచారులచేన్.

వ. అదియునుంగాక. 53

క. ఫలమూలౌషధిశాకం, బులుఁ బశుమృగతతులు భక్ష్యములుగా భూతం
బుల కజుఁడు సేసె నని యు, స్ఖలితంబుగ మ్రోయు శ్రుతులఁ గా దన వశమే.

సీ. అనఘ యౌశీనరుం డగుశిబి నిజగాత్ర, హింస నింద్రాగ్నుల కిడఁడె మాంస
మతనికి లేదయ్యె నయ్య యుత్తమగతి, రంతిదేవుం డనురాజు దొల్లి
యనుదినంబును గోసహస్రద్వయంబుఁ దా, వధియింపఁడే [4]వేయివత్సరములు
దురిత మమ్మహాత్ముఁ దొడరెనే వేదార్థ, నిరతులై యత్యంతనియతులైన

తే. ధారుణీసురముఖ్యులధ్వరములందుఁ, బశువధింపరే పశువులఁ బరమపుణ్య
గతులు గలుగవె వారికిఁ గడఁగి యగ్ను, లధికమాంసార్థు లని శ్రుతులందు వినమె.

క. పితృదైవతకార్యములం, దతిభక్తిని మాంస మిడుట యర్హం మనియుఁ ద
త్పితృదైవశేషములు [5]స, మ్మతి భోజ్యము లనియు మునులమతములు గావే. 56

మ. హాలికుం డెంతయు [6]నోజతో దునఁగ సీరాగ్రంబునం జోఁకి ప్రా
ణు లనేకంబులు సచ్చు హింస యది యౌనో కాదొ వేయేల మ
ర్త్యులు నేలం జరియించుచోఁ బదములం ద్రొక్కఁ బడుం బెక్కుజం
తులు హింసావిధి గా దనంగ వశమే దోషజ్ఞ యూహింపుమా. 57

చ. సలిలము లుర్వి యాకసము సర్వము జంతుమయంబు గావునం
గలుగు నవశ్యముం సకలకర్మములందును హింస హింసకుం
దొలఁగిన దేహయాత్రయును దుర్ఘటమైనటు లుండు నింతయుం
దలఁపర హింస సేయ మని తారు తలంతురు గొంద ఱిమ్మహిన్. 58

క. పనివడి యహింస వ్రతముగఁ, గొని వనమున నున్న మునులకుం దొడరదె హిం
సనము తరుమూలఫలశా, కనిపీడన మదియు హింస గా దొకొ తలఁపన్. 59

తే. హింస సేయనివాఁడు [8]లేఁడిజ్జగమున, నొక్కఁడైనను దమతమ యోపినట్లు

1 నభోభాగమునందు (జెంది) నుండి. 2 కర్మబహుళంబు గదే యని. 3 దార నశించు...మాత్ర మింతియ. 4 వేయు...బశు వరింపరే. 5 సన్మతి బూజ్యము. 6 నేలదున్నగను...దోషఘ్న. 7 దలఁపక...చరింతురు. 8 లేఁ డేజగమున.

హింస తెరువున కెడగల్గి యేఁగవలయు,నదియ చూనె యహింస నా నతిశయిల్లు.

వ. ధర్మంబు బహుప్రకారం బై యుండుఁ దదీయసూక్ష్మగతి దురవబోధంబు గావున శ్రుతిప్రమాణంబులవలనను వృద్ధాచారనిదర్శనంబులను నెఱింగికొనునది. 61

ఉ. భూతహితంబుగాఁ బలుకుబొంకును సత్యఫలంబు నిచ్చుఁ ద
ద్భూతభయాస్పదం బగుప్రభూతపుసత్యము బొంకునట్ల ప్రా
ణాతురుఁ డైనచోఁ బరిణయంబునయందును బల్కుబొంకు స
త్యాతిశయంబ యండ్రు మహితాత్మక యిట్టివి ధర్మసూక్ష్మముల్. 62

వ. అని తెలిపి మఱియు నతండు. 63

క. ఒప్పెడునది యైనను గడు, నొప్పనియది యైన నిజకులోచితపథముం
దప్పఁ దగ దండ్రు ధార్మికు, లప్పని నిజభాగ్యవిహిత మని యుండఁ దగున్. 64

క. విను పూర్వకర్మఫలములు, దనకు వశము గాక పొందుఁ దఱితో వానిం
గనుఁగొన నేరక మూఢుఁడు, దన కాపద యైనచోట దైవము దూఱున్. 65

తే. కార్యఫలములయెడఁ దానకర్త ననుట, కడు నెఱుంగమిఁ జువ్వె తాఁ గర్తయేని
తగిలి తన దైనకార్యజాతంబు నెల్లఁ, జెడక ఫలియించునట్లుగాఁ జేయ రాదె.

వ. అది యె ట్లంటేని. 67

సీ. నీతిమంతులు ధర్మనిరతులు దక్షులు, నగువారు సేయుకార్యములు గొన్ని
సిద్ధిఁ బొందవు దుష్టచిత్తులుఁ గ్రూరు లై, చేయఁ గొన్ని విశేషసిద్ధిఁ బొందు
నూరక యుండంగ నొందుఁ గొందఱ విపు,లార్థముల్ గొంద ఱాయాసపడియు
నిష్ఫలారంభు లై నిలుతురు గొందఱు, పేదవారికిఁ బ్రజ పెల్లు వొడము

తే. నర్థవంతులు గొందఱ కర్థి నధిక, దానములు ధర్మములు సువ్రతములుఁ జేయఁ
బ్రజలు పుట్టరు విను మట్టిభంగి సుమ్ము, కర్మఫల మాత్మతంత్రంబు గాకయుండు.

క. పురుషుఁడు కర్మాధీనత, నరుగక తనవశమ యనిన నాపదలు రుజల్
మరణంబును నివి యేమియుఁ, బొరయక యుండంగ బ్రదుకఁ[1]బోలదె చెపుమా.

ఆ. కర్మవశ[2]తఁ జూవె కలుగు దేహము దేహ, వర్తనంబు కర్మవశతఁ బుట్టు
దేహపాత మైన దేహస్థుఁ డగుజీవుఁ, డరుగుఁ గర్మవిహిత మైనయెడకు. 70

వ. అనినం గౌశికుండు జీవుం డెట్టివాఁ డని యడిగిన లుబ్ధకుం డి ట్లనియె. 71

—— ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికునకు జీవలక్షణంబులు సెప్పుట. ——

క. విను జీవుండు సనాతనుఁ, డనఘుఁడు నిజకర్మవశత నధ్రువదేహం
బునఁ బొందు దేహపాతం, బున నెప్పుడుఁ జెడఁ డతండు భూసురవర్యా. 72

క. ఈయొడలు విడిచి వే ఱొక, కాయముఁ గైకొని [3]శరీరకర్మవశగతిం
బోయి సుఖదుఃఖములు గనుఁ, బాయక వెండియును దేహబంధముఁ బొందున్.

వ. అనిన విని బ్రాహ్మణుండు లుబ్ధకునితోడం బుణ్యపాపానురూపంబు లయిన దేహ

1 జాలఁడె. 2 గతంబు గలుగు. 3 శరీరి గర్మవశ.

బంధంబు లెట్టి వనిన వాఁ డి ట్లనియె. 74

చ. స్థిర మగుపుణ్యకర్మమున దేవభవం బగుఁ బుణ్యపాపసం
కరమున మానుషత్వ మగుఁ గల్మషముల్ పశుకీటభావముం
బొరయఁగఁ జేయు నిప్పగిదిఁ బుట్టుచుఁ జచ్చుచు మోహవార్ధిలోఁ
దిరుగుచు నుండుఁ గాని యొకతీరము [1]సేరఁడు జీవుఁ డెన్నఁడున్. 75

చ. ఇది సకలంబుఁ గాంచి బుధుఁ డెన్నఁడుఁ బాపముపొంతఁ బోక ని
ర్మదనిరహంక్రియాత్ముఁడును మత్సరదూరుఁడు నై చరించు బెం
పొదవఁగ ధర్మమార్గమున నొయ్యన ధర్మముతీ పెఱింగి తా
వదలఁడు [2]సత్క్రియావిధము వారక యెక్కు డొనర్చు ధర్మముల్. 76

చ. చిరముగ ధర్మముల్ నడపఁ జిత్తము దేఱుఁ బ్రసన్నచిత్తుఁ డై
పరువడి నింద్రియార్థములభంగులు రిత్తలు గా నెఱింగి చె
చ్చెర నవి యంతవట్టు నిరసించి తపోదమసత్యశీలతం
బరిణతి నొందుఁ బొందుఁ బిదపం బరమార్థపదప్రభావమున్. 77

వ. అనిన నమ్మహాద్విజుం డమ్మహామతి కిట్లనియె. 78

ఆ. ఇంద్రియంబు లనఁగ నెయ్యవి యవి నిగ్ర, హింప కున్నఁ బాపమేమి దొడరు
వాని నిగ్రహించు వానికి నగుఫలం, బెట్టి దనిన నాతఁ డిట్టు లనియె. 79

క. విను విషయజ్ఞానమునకు, ననయంబును మనసు మూల మది కామక్రో
ధనిరూఢ మగుచుఁ బురుషుని, ననిశము నెలయించు నింద్రి[3]యార్థక్రియలన్.

సీ. ఇంద్రియార్థంబుల కెలసినపురుషుండు, గాఢరాగంబునఁ గరఁగు చుండు
రాగంబువలనఁ దిరం బగు లోభంబు, లోభి యై కరుణకు లోను గాఁడు
మఱి సముద్ధతవృత్తి మరగుఁ బాపక్రియఁ, దగువారు సెప్పెడి తగవు వినఁడు
కుజనుల[4]దెసఁ బ్రీతి గొఱలుఁ దుల్యంబులు, గా కుండు వాఙ్మనఃకర్మభంగు

ఆ. లిహమునందుఁ బుణ్యహీనుఁ డై చెడిపోవుఁ, బరమునందు దుఃఖభరమునొందుఁ
గాన యింద్రియార్థగతిఁ బోక సాధుసం, సర్గఁజేసి సుగతిఁ జనుట యొప్పు. 81

వ. ఇంద్రియంబు లన నెయ్యవి యనియు నింద్రియజయసిద్ధియు నీవు నన్నడిగితివి తత్ప్రకారంబు బ్రహ్మవిద్యావిషయంబు మాబోఁటివారికి నవాచ్యం బై యుండు నైనను నీవు బ్రాహ్మణప్రవరుండవు గావున సద్బ్రాహ్మణప్రియం బవశ్యకర్తవ్యంబు పరమబ్రహ్మవిదు లయినబ్రాహ్మణవరులకు నమస్కరించి బ్రహ్మవిద్యాప్రపంచం బెఱింగించెద నవధానపరుండ వై యాకర్ణింపుము. 82

తే. అంబరము వాయు వగ్ని దోయమ్ము ధరణి, భూతపంచక మిదిక్రమంబున మహాత్మ
శబ్దసంస్పర్శరూపరసములు గంధ, సంయుతంబుగ భూతపంచకగుణములు. 83

క. ఒనరఁగ నాకస మాదిగ, ననులోమముతోడ నిమ్మహాభూతము లే

---

1 ఁజేరఁగ నేరఁ డెన్నఁడున్. 2 తత్క్రియా. 3 యార్థంబులకున్. 4 యెడఁ.

నునుబుట్టు నొకటి కొక్కటి, యనయముఁ బ్రతిలోమగతిలయంబునఁబొందున్.

వ. శ్రోత్రంబును ద్వక్కును జక్షువును జిహ్వయు ఘ్రాణంబును ననునియ్యేనగు నింద్రియంబులు శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లింద్రియవిషయంబు లై యుండు నింద్రియపంచకంబునకు షష్ఠం బై మనస్సు ప్రకాశిల్లు సప్తమాష్టమంబు లై బుద్ధియు నహంకారంబును వర్తిల్లు సత్త్వంబును రజస్సును దమస్సును గుణంబు లై యుండు నీచెప్పంబడిన మహాభూతప్రముఖప్రపంచం బంతయు నవ్యక్తం బను తత్త్వంబునం దావిర్భావతిరోభావంబులం బొందు చుండు. 85

క. అవ్యక్తతత్త్వ మరయఁగ, నవ్యక్తం బయ్యె [1]నిట్టిదె లక్ష్య మగుక్
సువ్యక్తేంద్రియభూతా, దివ్యవహారార్థలింగదృష్టాకృతి యై. 86

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 87

తే. అనఘ శబ్దాదివిషయంబులందుఁ [2]దగిలి
యిచ్చఁ జరియించు నెప్పుడు నింద్రియములు
బుధుఁడు దత్స్వభావముఁ దనబుద్ధి నెఱిఁగి
యేమఱక వానిఁ దగఁ గుదియింప వలయు. 88

ఉ. ధీరుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు దెల్లముగాఁ దనుఁ గాంచు భూతవి
స్తారనిర్బాధ మైనపరతత్త్వముగాఁ దనయందు భూతవి
స్తారము నెల్లఁ గాంచు సతతస్ఫుటదర్శనుఁ డై సమగ్రచి
త్సారముఁ బొంది నిర్మలతపంబులయందుఁ జలింప కెన్నడున్. 89

క. తప మనఁగ సకలవిషయ, వ్యపేత మగునట్టిబుద్ధివైభవము సుమీ
తపమున సుస్థిరుఁ డగుయో, గపరునకుం గలవె యొండుకర్తవ్యంబుల్. 90

క. స్వర్గనరకంబు లింద్రియ, వర్గసమాచరణమునన వచ్చును వినవే
స్వర్గ మగుఁ దన్నివారణ, దుర్గతి యగుఁ దన్నిరోధదుర్బలతమెయిన్. 91

చ. అరదము దేహ మింద్రియము లశ్వము లాత్ముఁడు సూతుఁ డమ్మహా
తురగచయంబు ధైర్య మనుతోరపుఁబగ్గములన్ దృఢంబుగా
నురవడిఁ బోక యుండ వెర వొప్పఁగఁ బట్టినవాఁడు సేమపుం
దెరువున నేఁగు [3]నప్పరమధీరుఁడు సువ్వె యుదారుఁ డెయ్యెడన్. 92

తే. ఇంద్రియంబులు దివిచినయెడక పాఱుచుండు మన సెప్డుఁ ద ద్వేగముడుపకున్న
నెడలి చెడి పోవు బుద్ధి యుదీర్ణపవన, హతిఁ బయోనిధిలోఁ గల మవియునట్లు.

క. ఏ నింద్రియములు మనసును, బూని తనవశంబ[4]యైనఁ బురుషుండు గదా
ధ్యానసమాధిసముగ్రుఁడు, వానిం గీర్తింతు రమరవరులున్ మునులున్. 94

1 నిట్టులా లక్ష్య మగుక్; ని ట్లలక్ష్యమ్ము నగుక్. 2 గలిగి...దత్ప్రభావముఁ. 3 సత్త్వరమ. 4 యైన పుణ్యుండు (పురుషుండు) సదా.

వ. అనిన నవ్విప్రుండు సత్త్వరజస్తమోగుణంబుల తెఱంగెఱింగింపు మనిన నెఱుకిట్లనియె. 95

క. అతినిందితము దమోగుణ, మతి[1]బోధమయంబు సత్త్వ మనయంబుఁ బ్రకా
శత నొప్పు నుభయగుణమి, శ్రితఁ బరఁగు రజోగుణంబు సన్నుతచరితా. 96

మ. [2]అసుఖాకారత నిద్ర దైన్యము విమోహం బక్షమత్వంబు దా
మసభావంబులు రాగలోభజడతామానంబు లూహింప రా
జసవృత్తంబులు ధైర్యశాంతికరుణాసంతోషవిద్యాదు లిం
పెసఁగన్ సాత్త్వికచేష్టితంబులు నిజం బిట్లాత్మఁ గన్గొంతయున్. 97

చ. అనఘుఁడు సాత్త్వికుం డగుమహాత్ముఁడు బోధనిరూఢి సర్వముం
గనికొని లోకవృత్తములు గావని రోసి సమస్తసంగభం
గనిరతుఁడై తొలంగు మమకారవికార మహంక్రియాచ్యుతిం
బనుపడి సంయమప్రకటభావన నుత్తమశాంతి గైకొనున్. 98

వ. సత్త్వగుణనిబద్ధుం డగునేని శూద్రుం డైనను జన్మాంతరంబున వైశ్యత్వంబు నొంది క్రమంబున రాజభూసురభావంబులు భజించి భవవిముక్తుం డగు నని చెప్పిన నమ్మహీదేవుం డమ్మహానుభావు నభినందించి. 99

తే. దేహమున ధాతుసంశ్రయదీప్తుఁ డగుచు, వహ్ని యెట్లుండు శారీరవాయువులకు
నెలవు[3]లెయ్యవియవి నాకు నిశ్చయముగఁ, జెప్పు మనుటయు నిట్లని చెప్పె నతఁడు.

సీ. మూర్ధదేశమునకు వర్ధితంబై పర్వు, నాత్మాగ్ని నాభి దదాశ్రయంబు
శిరమునఁ బావకాంతరమునఁ జరియించుఁ, బ్రాణుండు భూతాత్మభావుఁ డతఁడు
వరుసఁ బ్రాణాపాను లిరువురు నయ్యగ్ని, వెలిఁగింతు రనపేతవృత్తు లగుచు
గుదవస్తితలము లాస్పదములు గా వహ్ని, పరిగతుం డగుచు నపానుఁ డుండుఁ

తే. గడఁగి విణ్మూత్రనిర్గమకారి యతఁడు, కర్మబలయత్నకారి యై కంఠ[4]తలము
నం దుదానుండు వర్తించు నఖిలదేహ, సంధులందును వ్యానుండు సంచరించు.

క. విను ప్రాణాపానులు న, వ్వ్యానలుఁడుఁ బ్రాపుగ సమానుఁ డన్న రసవిపా
చనుఁ డగుచు నాభిదేశం, బున నుండును సకలధాతుపోషకవృత్తిన్. 102

క. ఇది పరమయోగదర్శన, విదితం బిప్పాటఁ బవనవిదు లైనమునుల్
వదలక [5]యభ్యాసవిధిన్, ముదమున ధరియింతు రాత్మమూర్ధతలమునన్. 103

వ. ప్రాణాపానసమాహితుండై సకలదేహంబులందును జరియించుచున్న పావకుండు జీవాత్ముండుగా నెఱుంగు మతఁడు జలంబుల నున్నకమలపత్త్రంబునుం బోలె దేహంబునం దుండియు నిర్లేపస్వరూపదీపితుం డయి వెలుంగుచుండు నిట్టి జీవాత్ముండ కదా పరమాత్ముండు. 104

---

1 మోహమయంబు. 2 అసురాకారత...గన్మిన్నియున్, 3 లెయ్య వెయ్యవి. 4 బిలము.

క. చేతనరహితక్షేత్రముఁ, జేతనముం బొరయఁ జేయు జీవాత్మదశో
పేతుఁడు పరమాత్ముఁడు వి,ఖ్యాతుఁడు త్రైలోక్యసంప్రకల్పనుఁ డనఘా. 105

క. భూతములయందు వెలిఁగెడు, భూతాత్ముని నెఱుఁగుదురు ప్రబుద్ధులు నిత్య
జ్యోతిర్మయు నవ్యయు న,ద్వైతం బగుబుద్ధి సూక్ష్మధర్మమువలనన్. 106

వ. అని మఱియుఁ గౌశికునకు ధర్మవ్యాధుండు బ్రహ్మవిద్యాప్రభావంబు తెఱంగు సంప్రయోగరహస్యంబు దెలియ ని ట్లనియె. 107

సీ. తెలివి నొందినబుద్ధిగల[1]మహాత్ముండు శు, భాశుభకర్మములందుఁ జొరఁడు
క్రమమున సౌఖ్యదుఃఖము లాదిగా నశే,షద్వంద్వములయందు సమత నుండు
విను మట్టిపుణ్యున కొనరింప వలయుకా,ర్యం బెఱింగించెద ననుదినంబు
నియతాశియును జితేంద్రియుఁడునై పూర్వరా, త్రమ్మున నపరరాత్రమ్మునందు

తే. యోగధారణనిరతుఁడై యుండ వలయు, నపుడు బోధదీపంబుననాత్మ నాత్మ
యందుఁ గనుచు నివాతదీపానుకారి,యై వెలుంగుచు నమృతమయత్వమొందు.

క. కామంబును గ్రోధంబును, నేమఱక జయింప వలయు నెల్లవిధములన్
ధీమహిత యిదియ సతత,క్షేమంకర మైన[2]పథము కృతబుద్ధులకున్. 109

క. నిత్యముఁ గర్మియుఁ గర్మఫ, లత్యాగియు నగుట లెస్స లౌల్యవియోగం
బత్యుత్తమయోగము ద,త్ప్రత్యయలబ్ధుండు సూవె బ్రాహ్మణుఁడు మహిన్.

చ. అరయఁగ జీవితంబు గడు [3]నస్థిర మింత యెఱింగి యాత్మ నె
వ్వరి దెసఁ గీడు రోయక ధ్రువం బగుమైత్త్రి భజించి సత్కృపా
నిరతుఁడు నిష్పరిగ్రహుఁడు నిత్యతపస్వియు నిత్యతృప్తుఁడుం
బరమశమాన్వితుండు నగు బ్రాహ్మణుఁ డొందు సనాతనస్థితిన్. 111

వ. నీ వడిగినయఖిలధర్మంబులు సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి నింక నెయ్యది విన వల తనినం గౌశికుండు మహాత్మా విన వలయు నవి యెల్లను విశదంబుగా వింటిం బ్రబుద్ధుండ నైతి నీవు సర్వజ్ఞుండ వగుట దెల్లం బయ్యె ననిన ధర్మవ్యాధుం డతని కి ట్లనియె. 112

క. ఏ నిమ్మెయి నుత్తమవి,జ్ఞానోన్నతి వడయుటకు నిజం [4]బగుమూలం
బైనది గల దొకధర్మము, భూనుత యది నీకు దృష్టముగ నెఱిఁగింతున్. 113

వ. యభ్యంతరగృహంబునకు రమ్మని యతనిం దోడ్కొని చని మనోహరం బై చతుశ్శాలంబై వివిధసౌరభసంవాసితం బైనహర్మ్యంబునందు మహితాసనాసీను లైనవారిం దనజననీజనకుల నభిమతాహారపరితోషితులఁ బరమాంబరాభరణగంధమాల్యాలంకృతమూర్తుల నతనికిం జూపి తానును దత్పాదప్రణామంబు నేసి వారలఁ గుశలం బడిగిన నయ్యిరువురుం బుత్త్రున కి ట్లనిరి. 114

1 మహామతి శుభా, శుభకర్మములయందుఁ జొరఁడు వినుము. 2 విధము. 3 నధ్రువ మింత ...బరమశమాస్పదుండు. 4 బగ మూలం...గల దొకకర్మము.

సీ. అన్న కుమార నీయట్టిసత్పుత్త్రుండు, గలుగ మా కేమిటఁ గడమ సెపుము
నీచేయు[1]ధర్మంబ నీకుఁ దోడయ్యెడుఁ, బరమాయు రర్థసంపదలుఁ గనుము
నీచరిత్రంబున నిఖిలవంశముఁ బవి, త్రిత మయ్యె మానుషదేహ మేల
ధరియించితో కాని తథ్య మారయఁ బర, దేవత వీవు సందియము వలదు
తే. వాఙ్మనఃకర్మములఁ బితృవత్సలత్వ, మొక్కరూపుగఁ జలుపుచు నున్నయట్టి
సద్గుణాకరు నిన్నెన్ని జామదగ్న్యు, నొకని నెన్నంగఁ దగుఁగాక యొరులు గలరె.

వ. అని పలికి రప్పుడు ధర్మవ్యాధుండు వారికిం గౌశికుం జూపి యీమహాత్ముండు మనలఁ జూచువేడ్క నిట వచ్చె ననిన నావృద్ధు లతనికి సర్వసత్కారంబులు గావించినం గైకొని యతండు వారలఁ గుశలం బడిగె నంత నవ్విప్రునకు లుబ్ధకుం డిట్లనియె. 116

సీ. జననుత వీరు నాజననియు జనకుండుఁ, జూవె వీరలకు శుశ్రూష సేసి
యిట్టిపరిజ్ఞాన మేను బ్రాపించితి, నమరులఁ బూజింతు రర్థి నెల్ల
వారును నొండుదైవంబుల నెఱుఁగ నీ, వృద్ధుల నాపాలివేల్పు లనఘ
కమనీయఫలపుష్పగంధభూషణవస్త్ర, ములు మనోహరభక్ష్యభోజ్యములును
తే. వీరి కెపుడు నివేదింతు వేడ్కఁ బుత్త్రి, దారసహితుండనై నియతముగ సేవ
యాచరింతును వేదముల్ యజ్ఞములు వ్ర, తంబులును వీరనాకనుతలఁపు [2]నిజము.

తే. జనని జనకుఁడు సద్గురుఁ డనలుఁ డాత్మ, డనఁగ నియ్యేవురును నేగృహస్థుచేత
సుగతివాంఛఁ బ్రసాదితులగుదు రట్టి, వాఁడ చూవె ధర్మాత్ముండు వసుధమీఁద.

వ. అని చెప్పి యిట్లనియెఁ బతివ్రతవనుపునం జేసి నీవు ధర్మజ్ఞానార్థంబు నాయున్నయెడకుం జనుదెంచిన నప్పతివ్రతవలనియనుగ్రహంబున నీకు నెల్లవియు నెఱింగించితిఁ గాని నీదెస నాదుచిత్తంబు ప్రియంపడి యుండదు నీచేసినయకార్యం బొక్కటి గల దది యెయ్యది యనిన. 119

ఉ. ఎంతయు వృద్ధులై తమకు నీ వొకరుండవ తెప్పగాఁగ న
త్యంతముదంబునన్ బ్రదుకుతల్లిని దండ్రిని నుజ్జగించి ని
శ్చింతుఁడవై సదాధ్యయనశీలత వారియనుజ్ఞ లేక యే
కాంతమ [3]యిమ్మెయిన్ వెడలి తక్కుట నీవు గరంబు క్రూరతన్. 120

ఆ. [4]నీక వగచి వగచి నిర్భిన్నహృదయులై, విగతచక్షులైరి వినవె వార
లరిగి యింక నైన నమ్ముదుసళ్లయు, దగ్రశోకవహ్ని నార్పవయ్య. 121

క. నీయధ్యయనమ్మును సుకృ, తాయాసము నిష్ఫలంబులై చను గురుసే
వాయుక్తి లేక తక్కినఁ, జేయుము [5]నాపలుకు మేలు సేకుఱు నీకున్. 122

వ. అనినఁ గౌశికుం డతని కిట్లనియె. 123

---

1 ధర్మంబు...బరమాయు వర్ధ... తత్త్వమారయఁ ... సందియము లేదు. 2 దృఢము.
3 [illegible]లన్. 4 నీవు వగచి. 5 శుశ్రూష మేలు.

క. ఇది యట్టిద నీచెప్పిన, సదమలహితవాక్యభంగి సకలము వింటిన్
వదలక యిమ్మెయి[1]న చరిం, చెద గురుజనములకుఁ బ్రీతిఁ జేసెద ననఘా. 124
క. నా దైవభాగ్యవశమునఁ, గాదే నీతోడిచెలిమి గలిగెం బరమా
హ్లాదమనస్కుఁడ నైతి శు, భోదయముల కెల్ల నింక [2]యుక్తుఁడ నైతిన్. 125
క. [3]పాపాకరమగు దుర్గతి, ప్రోవుఁ గనక యుండ ననుఁ బ్రబోధాత్మకలీ
లాపరిణతుఁ గావించితి, నాపాలిటివేల్పు వీవ నరనుతచరితా. 126
చ. అనుపమ మెట్టివారలకు నందదు ధర్మపథంబు ధాత్రిలో
విను పదివేవురం దొకఁడు విశ్రుతధర్మపరాయణుండు గ
ల్గునొ కలుగండొ సందియము గోరి సనాతనధర్మ మూఁది యె
వ్వనికిని [4]నీకుఁబోలె బుధవత్సల యిట్లు చరింప వచ్చునే. 127
చ. నిను నొకశూద్రుఁగాఁ దలఁప నేర గుణాకర నీచరిత్రముం
[5]గన మది నద్భుతం బొలసెఁ గావున నెయ్యది కారణంబుగా
నొనరఁగ నిట్టిజన్మమును నొందితి చెప్పుము భూతభావివ
ర్తనములయందు నీకు విదితంబులు గానివి గల్గ వెమ్మెయిన్. 128
వ. అనిన నతనికి ధర్మవ్యాధుం డి ట్లనియె. 129

ధర్మవ్యాధుఁడు గౌశికునకుఁ దనపూర్వజన్మవృత్తాంతంబు సెప్పుట.

క. జననుత నీ వెయ్యది యడి, గినఁ దెలుపుట నా కవశ్యకృత్యము గాదే
విను చెప్పెదఁ బూర్వభవం, బున నే నొకబ్రాహ్మణుండఁ బుణ్యచరితుఁడన్.
వ. వేదవేదాంగపారంగతుండ నై యుండుదు నాకుం బ్రియసఖుం డైనయొక్కరా
జపుత్త్రుతోడిసంగతిం జేసి ధనుర్వేదంబును నభ్యసించితి నొక్కనాఁ డమ్మహీపతి
వేఁట వోయిన నేనును నతనితోడన చని వనంబునం బెక్కుమృగంబుల నేయు
చుండ నం దొక్కబాణంబు తృణలతాంతరితదేహుం డైనమునివరు నొక్కరుం
దాఁకిన నతండు హా యనుచుం బడియె నంత నేనును. 131
ఆ. డాయఁ బోయి తీవ్రసాయకవిద్ధుఁ డై, పొరలు చున్నవిప్రవరునిఁ జూచి
తలరి యనునయంపుఁబలుకులు వలికినఁ, గినిసి యిట్టు లనియె మునివరుండు.
ఆ. బ్రాహ్మణుండ వయ్యుఁ బాపప్రవృత్తి [6]వై, శూద్రకర్మమునకుఁ జొచ్చి తీవు
గాన నిక్కువముగ గ్రవ్యాదజన్ముండ, వగుము మీఁద ననియె ననిన నేను.
చ. ఎఱుఁగక తప్పు సేసితి సహింపఁ గదే కడు దుర్భవంబునం
బఱుపకు మయ్య నావుడుఁ గృపన్ మునినాథుఁడు దప్ప దివ్విధం
బెఱుకకులంబునందు జనియించియు ధర్మపు లెల్ల నిమ్ముగా

1 ఁజరియింం,చెద. 2 యోగ్యుఁడ నైతిన్. 3 పాపకృతం బగు ... బ్రబోధాధికలీలా. 4 నీవు వోలె...యిచ్చఁ జరింప. 5 గని మది. 6 మై...నిక్కువము మృగవ్యాధిజన్ముండ.

నెఱిఁగెదు తల్లిదండ్రులకు నెంతయుఁ బ్రీతి [1]యొనర్తు భక్తితోన్. 134

వ. గురుశుశ్రూషం జేసి నీకుఁ బరమశోభనం బగు జాతిస్మరత్వంబునుం గలుగు నపరజన్మంబునం బరమబ్రాహ్మణుండ వయ్యెద నని యనుగ్రహించిన నవ్విప్రుని దేహంబునందు నాఁటినబాణంబు మెత్తన పెఱికి యతనిం దదీయాశ్రమంబునకుం జేర్చితి నాచేసినపుణ్యంబున నమ్మహాత్ముండు నపాయంబు వొందం డయ్యె నాకు నిట్టిజన్మంబు నొంద వలసె నని చెప్పినం గౌశికుం డి ట్లనియె. 135

తే. జన్మ మిట్టిది చరితంబు చంద మిట్టి, దెన్నఁడును నిట్టి[2]చోద్య మే నెందుఁ జూడ
నింక జన్మాంతరముదాఁక నేల యిపుడ, పుణ్యచరితుఁడ వీవు విప్రుఁడవ కావె. 136

ఆ. పాపవర్తనుండు బ్రాహ్మణుం డయ్యును, నిజము శూద్రుకంటె నీచతముఁడు
సత్యశౌచధర్మశాలి శూద్రుం డయ్యు, నతఁడు సద్ద్విజుండ యనిరి మునులు.

క. అనయంబు నాత్మకర్మం, బున నతినీచ మగుభవముఁ బొంద వలసె[3]నే
యని నీవు నిరంతరమును, మనమున దుఃఖింప వలదు మహితచరిత్రా. 138

చ. నిజగుణదోషకర్మముల నెట్టన మేలును గీడు వచ్చుఁ ద
త్ప్రజనితసౌఖ్యదుఃఖములఁ బ్రాజ్ఞులు దుల్యమనస్కు లై మనో
రుజలును దేహజంబు లగురోగములుం హితధర్మకర్మభే
షజములఁ జేసి పాపుదురు సర్వము సాత్త్వికదృష్టిఁ జూచుచున్. 139

క. ప్రియములు వాయుటయును న, ప్రియములు వెసఁ బొందుటయును బెల్లుగ నగుఁద
త్క్రియలందు మూఢమతికిహ్రు, దయతాపము వాయ దెపుడుఁ దరికొను చుండున్.

తే. [4]వగతు మన్న నెవ్వారికి వగవఁ జనదు, చిత్తమున నేమిటికి సంతసింపరాదు
కానగతమునందును ననాగతమునందు, వగవ రార్యులు సంతోషవంతులగుచు.

క. వగపునఁ దేజోహీనుం, డగు నాత్మహితక్రియలకు నక్షముఁ డగు న
వ్వగపు దొఱఁగి యుద్యోగము, దగఁ జేయఁగఁ గలుగు నంచితములగు శుభముల్.

వ. కావున భూతంబుల సదసత్ప్రకారంబులు గనికొని ధీరుండ వై యుండు మనిన నా ధర్మవ్యాధుండు మహాత్మా నీ చెప్పినయంతవట్టు నిదర్శనంబులుగాఁ గొని యేను నిఃఖేదుండ నై భవిష్యత్కాలసద్భావంబునందు సమాహితుండ నై యుండువాఁడ ననియె నంత నాభూదేవుండు. 143

చ. అతులితపుణ్యమూర్తివి కృతార్థుఁడ [5]వెందును నీవు ధర్మ మూ
ర్జితముగ నెప్డు దేమఱక చేయుచు నుండుము నిత్యశోభన
స్థితి వెలుఁగొందు మేను భవదీయసమాగతిఁ జేసి ధర్మసు
స్థితమతి నైతి న న్ననుమతింపు గుణాకర పోయి వచ్చెదన్. 144

---

1 యొనర్తు ప్రీతితోన్. 2 చోద్యంబు నెఱుఁగఁ జూడ...చరితమై నీవు విప్రుఁడవె కావె. 3 నా కని. 4 వగపు పేర్మి నె...గతమునం దయ్యనాగతము...వృత్తు (వర్తు) లగుచు. 5 వెంతయు ...న న్ననుపు ధీరగుణాకర.

వ. అని వానికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి వీడ్కొని చని కౌశికుండు నిజజననీజనకుల కతి భక్తి శుశ్రూష సేసి కృతార్థుం డయ్యెం బాండవోత్తమా నీయడిగిన తెఱంగునం బతివ్రతామాహాత్మ్యంబును బితృశుశ్రూషావిశేషంబును హీనవర్ణుం డయిన వాఁడు ధర్మంబు నలుపునుపాయంబును జెప్పితి ననిన విని ధర్మతనయుండు సంత సిలి మఱియు మార్కండేయున కిట్లని యడిగె. 145

తే. అగ్ని దేవుండు [1]బ్రీతి మహాతపంబు, సేసె నని విందు నది యేల చేసె ననఘ యంగిరసుఁ డేమికతమున నగ్ని యయ్యె, నగ్ను లెన్నివిధంబుల నతిశయిల్లు.

మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు నంగిరసుం డగ్ని యైనతెఱంగు సెప్పుట.

వ. ఇంతయు విన వలతు ననిన నమ్మహాముని యిట్లని చెప్పె నగ్ని దేవుండు దేవతల తోడియలుకం జేసి హవ్యంబులు వహింప నొల్లక వనంబునకుం జని బహు కాలంబు ఘోరతపంబు సేయుచు నత్యంతకృశుం డై యాత్మగతంబున. 147

చ. అలుక మెయిం [2]దొడంగి విపినాంతరభూమికి వచ్చి యిట్లు నే
వెలుఁగక యున్నచో భువనవృత్తము సర్వము నిల్చు నిల్చినన్
జలరుహసూతి వే ఱొకనిఁ జయ్యన నగ్నిపదంబునందుఁ దా
నిలుపక యున్నె నే నిచట నిల్చుట పోలదు పోయెదన్ వెసన్. 148

వ. అని తలంచి తపంబు సాలించి నిజపదంబున కున్ముఖుం డయి చని చని యంతకు మున్న బ్రహ్మనియోగంబునం ద్రిలోకంబులకు నగ్ని యై వెలుంగు చున్నవాని నధికతపోవిజృంభితు నంగిరసుం గని భయంపడి యెప్పటియట్ల మగిడి పోవునెడ నంగిరసుం డతనిపాలికిం జనుదెంచి యిట్లనియె. 149

చ. అనఘ జగత్త్రియార్చితుఁడ వై తిమిరాపహారుండ వై తగన్
వనరుహగర్భుచేఁ బ్రథమవహ్నిపదంబునఁ గల్పితుండ వై
తనరుదు నీవు నీ దగుపదంబున నే నిటు లుండ నోడుదున్
ఘనముగ నీవు నీపదము గైకొనవే యవికల్పభావనన్. 150

వ. అనిన నగ్ని దేవుం డిట్లనియె. 151

క. విను నాకీర్తి జగంబులఁ, బొనుఁగుపడియె నీవు భువనపూజితవృత్తిం
బనుపడితి గానఁ దగు నీ, కనఘ యనలపదము నాకు నలవడ దింకన్. 152

వ. నీవు ప్రథమాగ్ని వై యుండు మేను ద్వితీయం బగుప్రాజాపత్యవహ్ని నై వర్తించెద ననిన నంగిరసుండు దేవా యిట్లానతీవలదు ప్రథమాగ్నిత్వంబు నీవ కైకొని నన్ను నీకుం బ్రథమపుత్త్రుంగా నాదరింపు మనినం బావకుండు దాని కొడంబడియె నివ్విధంబున నంగిరసుం డగ్నికి నగ్రతనయుం డై యగ్నిసారూప్యంబునం దేజ రిల్లె నయ్యంగిరసునకు శివయనుదానికి బృహత్కీర్తియు బృహజ్జ్యోతియు బృహ ద్బ్రహ్మయు బృహన్మనసుండును బృహన్మంత్రుండును బృహద్భాసుండును బృహ

1 దొల్లి. 2 దొలంగి.

స్పతియును నన నేడ్వురుగొడుకులు మఱియు భానుమతియును రాకయు సినీవా
లియుఁ గుహువు నర్చిష్మతియు మహిష్మతియు మహామతియు నన నేడ్వురు గూఁ
తులుం బుట్టిరి. 153

క. తనయుఁడు బృహస్పతికి న, త్యనఘుఁడు శంయుండు వుట్టి యాగంబులలో
మునుమునుహవిషాజ్యము దాఁ, గొనియెడువాఁడయ్యె నధికగుణాయుక్తిమెయిన్.

వ. ఆశంయునకు ధర్మపత్ని యైనసత్యకు భరద్వాజుండును భరతుండును నా [1]నిరువు
రు గొడుకులు వుట్టి రందు భరతునకు భారతుం డనుకొడుకును భారతి యనుకూఁ
తురుం బుట్టిరి భరద్వాజునకు వీర యనుదానికి వీరుండు వుట్టె. 155

క. వానికి సరయువునకుఁ బటు, [2]భానుం డై వుట్టె సుతుఁడు భానుఁ డనఁగ నా
భానునకు నిశ్చ్యవనుఁ డనఁ, గా నాత్మజుఁ డుద్భవించెఁ గడునుజ్జ్వలుఁ డై. 156

చ. అతనికిఁ బుట్టెఁ బుత్త్రుఁడు నిరంతరతేజుఁ డుదారకీర్తి ని
ష్కృతి యనుపేరివాఁడు విను కిల్బిషభాజను లైనమానవుల్
సతతము నాకృశాను నతిసక్తమనస్థితిఁ గొల్చి దోషని
ష్కృతి దగఁ గాంతు రట్లగుటఁ గీర్తిత మయ్యెఁ దదాఖ్య వానికిన్. 157

క. ఘనుఁడు [3]రుజస్కరుఁ డనఁగా, జనియించెను నాతనికి రుజస్కరునకు న
త్యనుపమకాంతిపరుం డై, జనియించెం గ్రోధుఁ డనఁగ జనవరతిలకా. 158

వ. ఆక్రోధునకు రసుండు వుట్టె రసునకు స్వాహా యనుకన్యకయుం గాముం డనుకొడు
కునుం బుట్టిరి కామునకు నమోఘుండు వుట్టె నమోఘునకు నుక్థుండు వుట్టె
మఱియుం గాశ్యపుండును వాసిష్ఠుండును బ్రాణుండును నాంగిరసుండును జ్యవ
నుండును ననువా రేవురు తేజస్వి యైనకొడుకుం బడయుదు మని యనేకవర్షంబు
లు ఘోరతపంబు సేసి మహావ్యాహృతిస్మరణంబు సేయుచున్నంత. 159

చ. అనలముచాయ మస్తకము నర్కనిభం బగుబాహుయుగ్మముం
గనకసముజ్జ్వలంబు లగుకన్నులుఁ జర్మము కృష్ణవర్ణతం
దనరినజంఘలుం గలయుదాత్తపుదేహము దేజరిల్లఁగాఁ
దనయుఁడు వుట్టె వారలకుఁ దద్దయు నద్భుత మంది లోకముల్. 160

వ. ఇట్లు వుట్టినయప్పావకుండు పంచజనప్రభవుండు గావునం బాంచజన్యుం డనుపే
రం బ్రసిద్ధుం డై దశసహస్రవర్షంబులు దపంబు సేసి నిజమస్తకంబున బృహద్ర
థంతరు లనువారలను వదనంబున హరిని నాభియందు శివుని బలంబున నింద్రు
నిం బ్రాణంబుల వాయ్వగ్నులను బాహుయుగదంతపుటంబుల విశ్వభూతంబుల
సృజియించె మఱియును. 161

క. తపుఁ డనువహ్ని నిరంతర, తపోనిరూఢుఁ డయి పంచదశపుత్త్రుల న

1 నిరువు రగ్నులు వుట్టి. 2 భాను (సముఁడు) నిభుఁడు సుతుఁడు వుట్టె భానుఁ. 3 రజస్క-
రుఁ...రజస్కరునకు...కాంతియుతుం డై.

త్యపరిమితఘోరతేజో, విపులాత్ములఁ గనియెఁ గపటవృత్తినిపుణులన్. 162

వ. ఆపదియేవురు సుభీముండు నతిభీముండును భీముండును భీమబలుండును నతిబలుండు ననువారొక్కమొగియును సుమిత్త్రుండును మిత్త్రవంతుండును మిత్త్రజ్ఞుండును మిత్త్రవర్ధనుండును మిత్త్రధర్మయు ననువారొక్కమొగియును సురప్రవీరుండును వీరుండును సువేషుండును సువర్చసుండును సురహంతయు ననువారొక్కమొగియునుగా నిట్లు మూఁడుమొత్తంబులై యజమానులయజ్ఞఫలంబు లపహరించుచుండుదురు తత్ప్రశాంత్యర్థం బై యాగంబులందు నగ్నిచయనంబు సేయు నది. 163

తే. అధిప విహగాకృతుల నొప్పునగ్నిచయన, ములయుదగ్ర[1]పక్షఘాతములనువిప్రవరుల మంత్రఘోషములనువారు నిహతు, లై భయంపడి చేరరు యజ్ఞభూమి.

వ. తపుండు మఱియు సకలయజ్ఞభాగభుజులైనపుత్త్రుల నేవురం గనియె నందదగ్రజుండు. 165

సీ. వైశ్వానరుం డనువహ్ని చాతుర్మాస్య, విధులందు భూసురవితతిచేతఁ
బర్జన్యసహితుఁ డై పరమార్చనముఁగాంచు,నధిప రెం డగునాతఁ డఖిలమునకుఁ
బ్రభుఁడు దానై విశ్వపతి యన విలసిల్లు,వినుము మూఁడగువాఁడు విశ్వమునకు
నాత్ముఁ డై విశ్వకుం డన నొప్పు నాలవు, నతఁడు భూతములయాహారవితతి

తే. వెలయఁ[2]బక్వము సేయుట విశ్వభుక్కు, నాఁగఁ బెంపొందు గోపతినామధేయుఁ
డై సమస్తధర్మక్రియలందు హేతు, వై ప్రశస్తి వహించు నేనగు నతండు.166

వ. మఱియు భానుం డనువహ్నికి సోమపుత్త్రియైనబృహద్భాసయందు బలదుండును మన్యుమంతుండును ధృతిమంతుండును నాగ్రయణుండును నగ్నియు సోముండును నన నార్వురు గొడుకులు నిశ యనుకూఁతురుం బుట్టిరి సకలతపఃఫలంబులు నిర్వహించుటకయి పురందరుండు మనునామధేయుం డయినకొడుకుం బడసె నభ్భానుపుత్రియైననిశాకన్యం బెండ్లియై ప్రాజాపత్యుం డనుపేరం బరఁగి పరమబ్రాహ్మణులచేత నర్చితుం డయ్యె నివ్విధంబున ననేకవహ్నులు సకలధర్మక్రియాసాధకులై వెలింగిరి దక్షిణాగ్నిప్రముఖు లయినవహ్నులు వాయుహతింజేసి యన్యోన్యసంస్పృష్టంబు లయ్యెనేనియు రజస్వలాదిసంకరంబులం బొరసెనేనియు మృతకజాతకాదిసంస్పర్శనంబునం బొందెనేనియుఁ దత్ప్రాయశ్చిత్తార్థం బై యష్టాకపాలేష్టి సేయ వలయు నని చెప్పి మఱియు మార్కండేయుం డి ట్లనియె. 167

క. ఆపుఁ డనువహ్ని యతులిత, రూపసి యియ ముదిత యనుతరుణియందు జగద్దీపకు నపారతేజు మ, హా[3]పూజ్యుం గనియె నగ్ని నద్భుతనామున్. 168

చ. అతఁడు త్రిలోకతంత్రము నిరంతర మై చన నిర్వహించుచుఁ

1 పక్షాహతంబులను. 2 భక్ష్యము...నే నవు నతండు. 3 పుణ్యుం గనియె.

శతమఖుఁ డాది యైనసురసంతతికిం బ్రియ మొప్ప హవ్యముల్
సతతము మోచి యిచ్చుచు భృశం బగుతద్భర మోర్వ లేక సు
వ్రతనిరతుం డధర్వుఁ డనువానికి నిట్లను నాదరంబుతోన్. 169

వ. ఏను దుర్బలుండ నైతి నీవు దేవతలకు హవ్యంబులు మోచి యిమ్మని వానిం
బంచి తాను సముద్రంబు సొచ్చి యందు డాఁగుటయు దేవత లద్దేవముఖుం
డున్నయెడ రోయం దొడంగిన నబ్ధిచరంబు లైనమత్స్యంబులు సురలకు నగ్ని
దేవుండు జలధి నుండుట సెప్పుటయుం గనలి యనలుండు మీలం జూచి జనం
బులు మిమ్ము నిర్దయు లై వధియింతురు గావుత మని శాపం బిచ్చె నప్పుడు. 170

ఆ. హవ్య[1]వహనమునకు నమరోత్తములు దన్ను, వేయువిధుల నొలసి వేఁడుకొనిన
నెట్లు నియ్యకొనక యెంతయు విసిగి స, మీరసఖుఁడు దనదుమేను విడిచె.

వ. ఇట్లు సంత్యక్తశరీరుం డై ధరాతలంబు ప్రవేశించుటయు నతనిచేత విడువంబడిన
దేహంబువలనం బూయంబున గంధకంబు నస్థుల దేవదారువును శ్లేష్మంబున
స్ఫటికంబును బిత్తంబున మరకతంబును వాతంబునఁ గృష్ణశిలయు నఖంబుల
నభ్రకంబును స్నాయుసంచయంబునం బ్రవాళంబునుం బుట్టె నతండు భూ
గర్భస్థితుం డై ఘోరతపంబు సేయు చున్నంత భృగ్వంగిరఃప్రముఖు లయిన మ
హామునులు నిజతపోబలంబున నతనికి నాప్యాయనంబు సేయుటయుఁ దేజస్వి యై
ధరణి వెలువడి వచ్చి యమ్మహాత్ముం డమ్మహామునులం జూచి తదీయతేజంబు
దనకు దుస్సహం బగుటయు భయంపడి క్రమ్మఱ నంబుధి సొచ్చి యడంగిన.

క. విను జననాయక సంయమి, జనములు వహ్నిపని యంతఁ జాలించి ప్రియం
బున నంచితవిధిసంగ్రహ, మునకై పూజించి రధికపుణ్యు నధర్వున్. 173

వ. అయ్యధర్వాగ్నితేజంబును నమ్మును లతనికిం జేయుబహుమానంబునుం దన్ము
ఖంబున నమరులు దృప్తులగు చునికియుం జూచి సహింపక పావకుండు సకల
భూతంబులుఁ జూచు చుండ నంబుధి వెలువడి వచ్చి నిఖిలలోకహితార్థం
బుగా నెప్పటియట్ల హవ్యవహత్వంబు నంగీకరించె నిట్లనేకశాఖం బయిన
యగ్నివంశంబు ప్రశంసాభాజనం బయ్యె నగ్ను లెంద ఱైననుం దదాత్మ
యైన తేజం బొక్కటియ యని చెప్పినవిని సంతసిల్లి యమ్మహామునికి ధర్మతనయుం
డి ట్లనియె. 174

క. మునినాథ మహాసేనుం, డనలునకుం గృత్తికలకు హరునకు సుతుఁ డై
ననిమిత్త మేమి [2]తెఱఁగే, వినవలతుం జెప్పవే సవిస్తరభణితిన్. 175

వ. అనిన మార్కండేయుం డతని కిట్లని చెప్పెఁ దొల్లి దైత్యులతోడ రణంబు సేసి
యోటువడి దేవగణసహితుం డై దేవేంద్రుండు వోలంగి పోయి దానవుల
నోర్వ నోపునట్టిమహాసత్త్వుం డగుసేనాపతి నెందుఁ [3]బడయుదునొకో యని

1 వహనుఁ డంత...యెంతయు విసవి. 2 తెఱఁగో. 3 పడయ నోదవునొకో యని.

యొక్కనాఁడు మానసం బను శైలంబునకుం జని యం దొక్కయెడ నొక్కరుండ
కార్యచింతాపరుం డై యున్నయెడ. 176

తే. ఒక్కదనుజాధముండు [1]మొఱ్ఱో యనంగ, నన్నుఁ జెఱగొని పోయెడు నన్నలార
యెవ్వ రిట విడిపింపరే యింతవట్టు, పుణ్యమునఁ బోవ రయ్య కారుణ్యబుద్ధి.

వ. అని యిట్లు సువ్యక్తం బైనవనితావిలాపంబు వీతెంచినం బురందరుండు నిజాం
తరంగంబు గరుణాతరంగితం బగుటయు నోడకోడ కిదె యేను వచ్చితి ననుచు
నద్దిక్కునకు నడచి ముందట నతిభయంకరాకారుం బటుగదాహస్తు నప్రచలిత
విద్యుల్లతారుచిరమూర్తి యైనదాని నొక్కకన్నియం గొని గగనతలంబునం
బఱచువానిం బ్రబలవలాహకవినీలదేహుఁ గేశి యనుదానవుంగని సరభసుం డై.

ఇంద్రుఁడు గేశి యనురాక్షసునిఁ బాఱఁ దోలుట.

ఉ. ఓరి దురాత్మ యీయబల నోడక యేటికిఁ బట్టినాఁడ వం
భోరుహనేత్ర విడ్వు మెట పోయినఁ బ్రాణము గొందు [2]నింకఁ బ్ర
స్ఫారమహీధరప్రకరభంగవిహారధురీణ ముగ్రదై
త్యారుణరంజితోగ్రకులిశాస్త్రము సుమ్మిదె యంచు డాసినన్. 179

మత్తకోకిలము. ఘోరవిక్రముఁ డైన కేశియుఁ గ్రోధఘూర్ణితచిత్తుఁ డై
ధీరుఁ డుక్కున నిల్చి యగ్గద [3]ద్రిప్పి వాసవు వైచె న
వ్వీరుఁడుం గద చూర్ణితంబుగ వ్రేసె నాసురభంగిఁ బొం
గారి దారుణవజ్రపాతరయంబునం బటుహస్తుఁ డై. 180

ఆ. అసుర వీఁక నొకమహాచలశృంగంబు, విఱిచి వైచె నమరవిభునిమీఁద
గోత్రవైరి ఘోరకులిశాభిహతి వ్రయ్య, నడిచె దానిఁ జదల నదరు లెగయ.

వ. ఇట్లు దనసాధనంబులు విఫలంబు లైనం దలంకి దానవుం డక్కన్నియ దిగవిడిచి
పఱచిన నింద్రుండు దానిం జేరం జని నీ వెవ్వరిదాన వీరక్కసుచేత నెట్లు పట్టువడి
తనిన నది యతని కిట్లనియె నయ్యా యే నరిష్టనేమి యనుప్రజాపతికూఁతుర
దేవసేన యనుదాన దైత్యసేనచెలియల నేనును మాయప్పయుం గేళికౌతుకం
బునఁ దండ్రియనుమతంబు వడసి సఖీజనసహితంబుగా వెడలి యిమ్మానసనగంబు
సానుదేశంబులం గ్రుమ్మరుచుండం గేశినామధేయుం డైనయీయసురాధముండు.

క. పలుమాఱు వచ్చి తనదు, ర్విలసితములు [4]మాకుఁ జూపు వేడుకదోఁపన్
బలుకును మేలమునఁ జెనకఁ, దలఁచుఁ గదియు మదనకదనదళితహృదయుఁ డై.

తే. వానిచేష్ట లన్నియు దైత్యసేన కభిమ
తంబు లై యుండు నాకు నెంతయును దుస్స
హములు వినవె యిమ్మెయిన యక్కమలనయనఁ

---

1 మొఱయో కడంగి. 2 నిన్నుఁ...రంజితోగ్రకులి. 3 దీర్చి. 4 సూపు మాకు వేడుక తోడం, బలుకును మనమునఁ జెనకం, దలఁచుం గదియంగ మదనదళితహృదయుఁ డై.

గోరి దానవుఁ డెలయించికొంచుఁ జనియె. 18

తే. అంతఁ బోక పెండియు వచ్చి యింత సేసె, నద్దురాత్ముఁడు నన్ను మీాఁదై నకరుణ
దొడరిదుఃఖసాగరమునఁబడుట దప్పె,ననిన నయ్యింద్రుఁడనియె నయ్యతివఁజూచి

క. విను దక్షతనూజలు మా, జననియు మీాతల్లియును నిజంబుగ మా కీ
వనుజ వయితి ననజానన, యొనరంగా వేఁడు నీకు నొకవర మిత్తున్. 18

వ. అనిన దేవసేన దేవేంద్రున కిట్లనియె. 18

తే. అనఘ మాతండ్రియొక్కనాఁ డతిముదమున,నన్ను నుపలాలనము సేసి నాతినీవు
ప్రథిత[1]పౌరుషుఁ డగుభర్తఁ బడయు దనియె, నట్టివానిన నీవు నా కరయ వలయు.

చ. అనిమిషదానవేంద్రులకు నైన నజయ్యుఁడు నుగ్రవైరిభం
జనుఁడు త్రిలోకరక్షణవశంవదుఁడుఁ భవదిష్టమిత్త్రుఁడుఁ
ఘనగుణకీర్తనుండు నగుకాంతునిఁ గోరెద నామనోరథం
బు నెరయ సంఘటించి సురపుంగవ నన్నుఁ గృతార్థఁ జేయవే. 189

వ. అనిన నింద్రుండు దీనికిం బతి యెవ్వం డగునొకో యని కొండొక విచారించు
నెడ నమ్ముహూర్తంబు రౌద్రనామకం బయి సోమసూర్యసంగమకారణం
బయిన యమావాస్యాముఖం బైయుండం బూర్వసంధ్యారాగరక్తాంబుదప్రతి
బింబపటలపాటలితోదకం బైన జలనిధిసమీాపంబున నమరాసురసమరసంకులం
బుగా నరుణకిరణుం డుదయించుచుండఁ దత్కాలంబున భృగ్వంగిరఃప్రముఖు
లైనమునులు వేల్చుహవ్యంబులు మోచికొని హవ్యవహనుండు సూర్యమండ
లంబు ప్రవేశించుచుండం గనుంగొని యిది సూర్యసోమాగ్నిసమాగమం
బయినరౌద్రనామకముహూర్తంబు గావున సూర్యసోమాగ్నితేజంబున జని
యించినవాఁడు దీనికిఁ బ్రియుండు గావలయు నని మనంబున నిశ్చయించి య
తం డాక్షణంబ. 190

క. బాలం దోడ్కొని యబ్జజు, పాలికిఁ జని మ్రొక్కి త్రిదశపాలుఁడు దేవా
యీాలలనకుఁ దగువరునిఁ గృపాలుఁడ వై యొసఁగు మనినఁ బద్మజుఁ డనియెన్.

ఉ. దీపితవిక్రమాస్పదుఁడు దీనికి వల్లభుఁ డయ్యెడుం ద్రిలో
కీపరిరక్షణక్షముఁడు గీర్తితమూర్తి యొకండు వాఁడ మీా
యాపద లెల్లఁ బాపుటకు నై ధృతిఁ బూను నశేషదేవసే
నాపతిభావముఁ విబుధనాయక శీఘ్రమ భావ్య మింతయున్. 192

వ. అనినం బ్రీతుం డై పితామహుఁ వీడ్కొని యింద్రుండు సనియెఁ దదనంతరంబ
వసిష్ఠప్రముఖు లైనసప్తమహామునులు లమావాస్యాహోమంబు సేయ సమకట్టిన
నమరు లందఱు నందు హవిర్భాగంబులు గొనుటకు నాసన్ను లగుటయు. 193

క. ఆహవనీయముఖంబున, నాహూతుం డై [2]హుతాశుఁ డమ్మునులిడఁగా

1 పౌరుషధనుఁ డగుభర్తఁ బడయు, దనియె. 2 కృశానుఁ.

నాహుతులు గొని దివిజసం, దోహమునకు వరుస నొసఁగఁ దొడఁగెం బ్రీతిన్.
సీ. ఆసమయంబున నమ్మునీంద్రులభార్య, లందఱు సుస్నాన మొందఁ జేసి
రమణీయమాల్యాంబరవిభూషణాఢ్యలం, గారంబు లొనరించి గారవమునఁ
జనుదెంచి పతులకు సమ్మతిం బరిచర్య, సేయుచు మెలఁగంగ వాయుసఖుఁడు
మెలఁతలవాలికమెఱుఁగుఁగన్నుల యొప్పుఁ, దెలినవ్వు మొగముల విలసనంబు
తే. నడబెడంగులు నన్నువ నడుములందు, వెలయువళులభావంబులు వలుఁదచన్నుఁ
గవల [1]నిక్కును నేర్పడఁ గని కరంగి, మదనమార్గణవిదళితహృదయుఁ డయ్యె.
వ. ఇట్లు వికలేంద్రియుండై వైశ్వానరుం డమ్మునిపత్నులయందుఁ దగిలినడెందంబు
మగిడింప నేరక వారలం గదియ నప్పళించి గార్హపత్యకుండంబు[2]నం దావేశించి.
చ. అతివలు దన్నుఁ జేరుటకు నాసపడుం బొరిఁ జేరుచోట నా
యతవిలసచ్ఛిఖాగ్రముల నల్లన వారల నంటుఁ గౌతుకం
బతిశయమై తదంగలత లాదటఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ గోరుఁ గం
పితధృతియై [3]కలంగుఁ గడుఁ బెల్లగురాగరసంబు ముంపఁగాన్. 197
వ. అంత నమ్మునీంద్రులహోమవిధి సమాప్తం బగుటయు జాతవేదుండు మదనవేద
నాభరంబు సహింప నోపక నిర్జనం బయినవనంబునకుం జని మునిపత్నీసమాగ
మంబు [4]దుర్లభంబుగా వగచి వెగ డంది శరీరంబు దిగవిడువ సమకట్టునెడ దదీ
యవల్లభ యైనస్వాహాదేవి తత్ప్రకారం బంతయు నెఱింగి యతనికిం బ్రియంబు
సేయునది యై సప్తమునులలో నంగిరసుభార్య శివ యనుదానిరూపంబు గైకొని
చని యేకతంబ యున్నహుతాశనుం గనుంగొని యి ట్లనియె. 198
తే. అంగిరసుభార్య నేను శివాభిధాన, ననఘ నాకును నాతోడియంగనలకు
ననుదినంబును నతిమనోహరవిలాస, మైననీమూర్తిపైఁ గోర్కి యడరి యుండు.
ఉ. నీమదిచంద మిట్టి దని నిక్క మెఱుంగక నే మజస్రముం
గామశరాహతిం గలఁగి కాఱియవొందుదు [5]మాత్మలందు నీ
కామము మాదెసం గలిమి కౌతుకచేష్టలయం దెఱింగి యు
ద్దామమనోరథప్రచలితస్థితి నందఱముం గ్రమంబునన్. 200
చ. నినుఁ గవయం దలంచి [6]యిట నెమ్మి మెయిం జనుదెంచినార మిం
పునఁ జెలు లెల్లఁ దొల్త ననుఁ బొమ్మని పంచిన వచ్చితిన్ మనం
బనవరతానురాగముగ నంగజకేళి భజింపు మింక నొం
డని యెడ సేసి తేనిఁ గుసుమాస్త్రుఁడు సైఁపఁడు నన్నుఁ బావకా. 201
వ. అనిన సంతసిల్లి యగ్నిదేవుండు దానిం గైకొనియె నదియును నతని నభిమత
భోగంబులం బ్రీతునిం జేసి తదీయతేజోధాతువు ధరియించి యచ్చోటు వాసి

1 వీఁకయు. 2 నందుఁ బ్రవేశించి. 3 కలంగఁబడుఁ; కరంగుఁగడుఁ. 4 దొరకొనమికిం జాలి వగచి. 5 మాత్మ నేఁడు. 6 యిటు...నంగజలీల.

యాక్షణంబ గరుడియై గగనంబునకు నెగసి యతిత్వరితగమనంబున శ్వేతపర్వతం
బునకుం జని యం దొక్కయెడ శరవణస్తంబసంవృతం బైన కాంచనకుండంబు
నందు నిజభర్తృశుక్లంబు సంగ్రహించి మఱియును. 202

క. మునిపత్నులరూపులు గై, కొని [1]యిట్టులవరుసఁ బుష్పకోమలి ప్రియుఁ బ్రీ
తునిఁ జేయుచు రేతస్కం, దన మొనరించుచును వచ్చెఁ దత్కలశమునన్. 203

తే. విను పతివ్రతాతిలక మై వెలయునట్టి, యయ్యరుంధతిరూపంబు నలవరింప
నెట్లు నేరద కాని యయ్యింతి యున్న, యువిద లార్వురరూపులు నొనరఁ దాల్చె.

వ. ఇవ్విధంబున నాఱుమాఱులు ప్రస్కందితం బైనయగ్ని తేజంబున. 205

కుమారస్వామియవతారము.

క. ఆదిత్యనిభుఁడు విపుల, ద్వాదశబాహుండు షడ్వదనుఁ డఖిలదిశా
రోదోంతరంబు వెలుఁగ మ, హోదారుండై కుమారుఁ డుదయంబయ్యెన్. 206

వ. ఇట్లు శుక్లపక్షంబునం బాడ్యమియందు వీర్యనిషేకంబును విదియయందు గర్భ
వ్యక్తియుఁ దదియయందు శరీరమాత్రావిర్భావంబునుం జతుర్థియందు సకలావ
యవసంపూర్ణతయు నై యుదయించినకుమారుండు పంచమియందు సముత్థితా
కారుండై పేర్చి త్రిపురదహనసాధనం బైనహరుకార్ముకం బమ్మహీధరంబునందు
నిక్షిప్తం బై యున్నదానిం బుచ్చికొని గుణధ్వని సేసినసమ్మహాధ్వనివిని కలుషించి
యైరావతసుప్రతీకంబు లనుదిగ్గజంబు లయ్యగ్నిభవుమీఁదం బఱతెంచిన నమ్మ
హాభుజుం డారెంటినిం బెనఁచి పట్టి రెండుచేతుల ధరియించి తనసహజం బైనశక్తి
యొక్కకేలం గ్రీడార్థకలితం బైనకుక్కుటం బొక్కకేలను బరిపూర్యమాణనిన
దం బైనశంఖంబు గరద్వయంబునం దాల్చి హస్తయుగళంబున గగనంబు వ్రేయు
చుం బాణియుగ్మంబు వక్త్రంబుల నిడికొని బాల్యోచితంబు లైనయంగుళీచర్వ
ణంబులు పొరిఁబొరి నొనరించుచు నిశితసాయకంబునం గ్రౌంచపర్వతవిభేదనం
బు సేసి పటుశక్తిపాతంబున శ్వేతశైలశృంగభంగంబు గావించి చెలంగి యా
ఱుముఖంబుల నొక్కపెట్ట యార్చినం బ్రళయభైరవారావభీషణం బైనతదా
ఘోషణంబున. 207

మ. కులశైలంబులు [2]గ్రక్కునం గదలె దిక్కుల్ వ్రయ్య లయ్యెన్ మహీ
వలయం బంతయు దిర్దిరం దిరిగె దేవవ్రాతముల్ సాధ్వసా
కులతం బొందెఁ బయోధులన్నియును సంక్షోభించె సప్తాశ్వస
ప్తులు బిట్టులికి రథంబు నల్దెసలకుం బో నీడ్చె సంభ్రాంతమై. 208

క. అట్టిమహోత్పాతంబులు, పుట్టినఁ గని మునులు లోకములకు శుభముగా
నెట్టన శాంతికవిధు లప్పట్టున నొనరించి రాత్మభావనపరులై. 209

---

1 వరుసన్ వచ్చి పుష్ప...దత్కుండమునన్. 2 గ్రక్కదం గదలె; వ్రాసి గ్రక్క
దలె ... జిఱ్ఱునం దిరిగె ... సుద్భ్రాంతిమై.

వ. ఆసమయంబునం జైత్రరథవననివాసు లైనజను లందఱుంగూడి యంగిరఃప్రముఖమునీంద్రులభార్యలకు నగ్నిదేవువలనంబుట్టినబాలుఁడుం లోకంబులకు నిట్టియనర్థంబు సేయం దొడంగెనని యాక్రోశించిననయ్యపవాదంబునకు రోసి యాసప్తమునులలోన వసిష్ఠుండు దక్కఁ దక్కినయార్వురుఁ దమవనితలం బరిత్యజించిరి మఱియును గొందఱు జనులు వీ రేమి సేయుదు రిన్నిపోకలం బోయినది వహ్నిభార్యయ కాక యని పలుకం జొచ్చి రంత నమ్మహామునులపాలికిఁ బావకాంగన సనుదెంచి యి ట్లనియె. 210

క. వినుఁ డేను వహ్నివలనం, గనినకుమారుండు వాఁడు గడు నిజ మిది మీ వనితలకుం బని గా దిటు, సనునే కులసతుల విడువ సత్పురుషులకున్. 211

వ. అని యెంత సెప్పిన వా రొడంబడ రై రి తదనంతరంబ విశ్వామిత్రుండు గుమారుకడ కరిగి యద్దేవుశరణంబు సొచ్చి వివిధవాక్యంబులం బ్రస్తుతించి తదాదేశంబున నతనికి జాతకర్మాదివిధు లొనరించిన నది యంతయు నెఱింగి యమరు లెల్ల నమరేంద్రుం గానం జని యి ట్లనిరి. 212

ఉ. దారుణశౌర్యధుర్యుఁ డతిదర్పితచిత్తుఁడు వహ్నిసూనుఁ డ
వ్వీరుఁడు నిన్నుఁ గైకొనక వీఁక మెయిం జనుదెంచు నిప్డు దు
ర్వారత నీపదంబు గొనువాంఛ నవశ్యముఁ గాన యింతలో
నీరస మెత్తి వాని వధియింపుము చెచ్చెర విక్రమోద్ధతిన్. 213

వ. అ ట్లయిన నీకు నింద్రత్వంబు శాశ్వతం బగు నేమును బ్రదుకుదుము లోకంబు లవ్యాకులంబు లగు ననినం బురందరుం డప్పుడ సప్తమాతృకలం బిలిచి మీరు సని వహ్నిసంభవుం డైనకుమారు సమయించి నాకుఁ బ్రియంబు సేయుం డని పంచినం బనిపూని వారు ఘోరంబుగా నతనిపైనడరి తదీయ తేజోవిశేషంబునకు భయంబంది యతని శరణంబు సొచ్చి యేము లోకమాతలము మాయందు నీవు మాతృభావంబుసేయ నర్హుండ వనినం గుమారుండు వారి నభినందించి చేకొనియె నంత నగ్నియు నిజపుత్త్రిపాలికి వచ్చి యతనిచేతం బూజితుం డయి తదీయరక్షాపరత్వంబున నిలిచె మాతృగణంబుక్రోధంబునం బుట్టినయది లోహితాస్య యనుభామిని గుమారునకు దాది యై యుపలాలనంబు సేయు చుండె నఖిలభూతగణంబులుం బఱతెంచి క్రౌంచారిం బరివేష్టించె నది యంతయు విని కలుషించి. 214

ఇంద్రుఁడు కుమారస్వామిపై నెత్తివచ్చుట.

ఉ. స్కందునిమీఁద నెత్తి [1]బలగర్వితుఁ డై నడతెంచె నుద్భట
స్యందనసామజాశ్వభటసంకులసైన్యసమగ్రదేవతా
బృందసమేతుఁ డై భువనభీకరసంగరకాంక్షు నింద్రుఁ డ

1 కడుగర్వితుఁ డై చనుదెంచె.

స్పందితశౌర్యుఁ డగ్నికణపాతభయంకరవజ్రహస్తుఁ డై. 215

వ. అంత. 216

తరలము. [1]తరళదీధితిపుంజనిర్భరదారుణాయుధపాణు లై
తెరలఁ ద్రోచి దివౌకసుల్ వఱ తెంచి యార్చుచుఁ దాఁకి రా
శరవణోద్భవు నాతఁడుం దగ సంభ్రమస్ఫుటరోషవి
స్ఫురితనిష్ఠురహాసజృంభణముల్ వహించినఁ జెచ్చెరన్. 217

తే. అతనిముఖగహ్వరంబుల నద్భుతముగ, నుగ్రదహనశిఖావళు లుద్భవించి
వేల్పుమూఁకలనరికట్టి వేల్పుఁ దోడఁగె,నంతనెంతయుసంభ్రాంతు లగుచుసురలు.

క. నీకింకరులము మమ్ముం, జేకొని కృపఁ గావు మనుచు శిఖినందను న
స్తోకబలు శరణు వేఁడినఁ, [2]జేకొని దాహాభయ ముడుగఁ జేసె నతండున్. 219

వ. ఇట్లు దేవతలు గుమారు నాశ్రయించినం జూచి బలసూదనుండు క్రోధఘూర్ణిత
నయనుం డై యతనిమీఁద వజ్రంబు వైచిన నది తదీయదక్షిణపార్శ్వంబుఁ
దాఁకిన నం దొక్కపురుషుండు గాంచనవర్ణుండును శక్తిధరుండును మేషవదనుం
డును నై విశాఖుం డను పేరం బ్రభవించె మఱియునుం గన్యాకుమారగణంబు లనే
కంబులు వుట్టె నది యెల్లనుం గని జనితభయుం డై హరిహాయుం డగ్నిసంభవు
నభయంబని కొలిచె నంత నమరులు సంతసిల్లి సింహనాదంబులుసెలంగ షణ్ముఖు
శతమఖులం బరివేష్టించి రని చెప్పి వెండియు మార్కండేయుం డిట్లనియె. 220

సీ. అయ్యగ్నిసంభవు నాయతోన్నతబాహు, నాముక్తకవచుఁ దేజోమహిష్ఠు
నాలోహితాంబరు హారికుండలకర్ణుఁ, గనకరత్నోజ్జ్వలఘనకిరీటు
సంపూర్ణయౌవను సర్వలక్షణయుక్తుఁ, గని యనురాగిల్లి కమలనిలయ
సాకార యై వచ్చి [3]యఖిలంబుఁ జూడంగ, సితపద్మహస్త యై యతనిఁ బొందె

ఆ. శ్రీసమేతుఁ డై విశేషకాంతిస్ఫూర్తి, నొలసి పూర్ణచంద్రుచెలువు దాల్చి
యున్నవానిఁ జూచి రుత్ఫుల్లలోచన, కుముదు లగుచు మునులు నమరవరులు.

వ. అంత షష్ఠదివసంబు సంప్రాప్తం బయ్యె నందు మహామును లందఱు మహాసే
ను నతిభక్తిం బూజించి కృతాంజలు లై యిట్లనిరి. 222

ఉ. పుట్టినయాఱు[4]నాళులకు పొంపిరివోయి జగంబు లన్నియున్
దట్టుఁడ వై జయించితి ముదంబున నీదుమహత్త్వ మెంతయుం
జిట్టలు గాదె యిట్టియవిజేయుఁడ వింద్రపదంబు నీక కాఁ
బట్టము గట్టి యేలుము కృపన్ మము నెల్లను వహ్నిసంభవా. 223

వ. అనినం గ్రొంచారి వారలం జూచి యింద్రపదవి నుండువారి కెయ్యది కరణీయం
బని యడుగుటయు వా రి ట్లనిరి. 224

---

1 తరణిదీధితి. 2 జేకొని తప్పయము నుడుగఁ, 3 సకలంబు...యుత్ఫుల్ల...కుముదు లై రి.
4 నాళ్లకును.

మ. బలముం దేజము [1]నించి లోకముఁ గృపం బాలించు టర్కేందుభూ
జలతేజఃపవనాంబరంబులకు నస్థైర్యంబు గా కుండ ని
శ్చలశక్తిస్థితి నీగి శిష్టజనరక్షాదుష్టశిక్షాసమా
కలనం బింద్రపదస్థుఁ డౌనతనికిం గర్తవ్యముల్ షణ్ముఖా. 225

చ. అనునెడ నింద్రుఁ డి ట్లనియె న ట్లయినం గడు లెస్స దేవ నీ
వనిమిషనాయకత్వమునయం దభిషిక్తుఁడ వై ముదంబుతో
ననుఁ బనిగొమ్ము నీదుకరుణన్ దొసఁ గెల్లను [2]దీఱి యుండెదన్
ఘనతరశౌర్యసారుఁడవు గావున నర్హుఁడ వింద్రలక్ష్మికిన్. 226

వ. ఏను దేవేంద్రపదవి నుండ నోడుదు నె ట్లనిన భవదీయతేజోవిశేషంబులు సూచి విస్మితు లై కొందఱు నీకు నింద్రపదవియందు వేడ్కపుట్టునట్లుగా నే మేనిం జెప్పి నావలనం గొఱగామి కల్పించి నీకును నాకును భేదంబు సేయం జూతురు దానం జేసి నీవు కుపితుండ వై నాయెడం గృప దప్పిన నెవ్వారికి వారింప నలవి గాదు లోకభయంకరం బైనవిగ్రహంబు ప్రవర్తిల్లుఁ గావున నవశ్యంబును దివిజరాజ్యంబు నీక యొప్పించితి మ మ్మెల్ల నేలికొమ్మనినం గుమారుండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

ఉ. [3]అట్టివి యేల పుట్టు నమరాధిప నీవ జగత్ప్రభుండ వై
యిట్టల మైనతేజము వహించి సుఖంబున నుండు మేను నీ|
చుట్టమ నై భుజాబలముసొంపున నీకెలసంబు దీర్చెదం
జట్టన నన్నుఁ బంపుము భృశంబుగ నెయ్యది కార్య మిత్తఱిన్. 228

చ. అనవుడు సంతసిల్లి యతఁ డాతని కి ట్లను నట్టు లైన నీ
పనుపున నేను సత్యహితభాషణ యింద్రపదంబునందు ని
ల్చి నెగడువాఁడ నైతి సురసేనల కెల్లను నాయకుండ వై
ఘనభుజ నీవు సత్కృప జగద్భయ[4]మోచన మాచరింపవే. 229

వ. అనినఁ గుమారుండు మరుత్పతి కి ట్లనియె. 230

ఉ. నీకుఁ బ్రియంబుగా భవదనీకినికిం బతి నయ్యెదన్ భుజో
త్సేకపటుప్రతాపము లజేయము లై పెను పొందఁ బేర్చి ఘో
రాకృతు లైననీరిపుల నందఱఁ దున్మెద సర్వలోకర
క్షాకరణైక[5]వృత్తి నవికల్పుఁడ నయ్యెదఁ గట్టు పట్టమున్. 231

వ. అనిన నతిప్రీతుం డగుచుఁ బురుహూతుండు సకలమునిగణసమేతుం డయి తత్క్షణంబ కుమారునకు నఖిలదేవసేనాధిపత్యంబునం దభిషేకం బొనరించె మునిపతుల జయజయశబ్దంబులు నమరుల సింహనాదంబులుం గిన్నరగంధర్వగానం

1 నిల్పి; నచ్చి; ఁజూపి...ని, శ్చలభక్తిం దగ. 2 మాని. 3 అట్టిది...నీవు జగ...భృశంబుగ నిట్టి దకార్య. 4 నోదన. 5 బుద్ధి.

బులు మంగళతూర్యరావంబులు నప్సరోనర్తనంబులుఁ గల్పతరుకుసుమవర్షం
బులు సమకాలప్రవృత్తంబు లయ్యెం బరార్థ్యభూషణమణిప్రభాలంకృతం బైన
కుమారుమౌళిభాగంబున నుజ్జ్వలం బైనధవళాతపత్రంబు సురగిరిశిఖరోపరి
గతం బగుశరచ్చంద్రబింబంబు ననుకరించు చుండె నట్టియెడ. 232

ఈశ్వరుండు కుమారస్వామియొద్దకు వచ్చుట.

శా. నానాసిద్ధగణంబు గొల్వఁ బరమానందంబునం జంద్రరే
ఖా[1]నవ్యాంచితమౌళి భూరిభుజగాకల్పోజ్జ్వలాకారుఁ డీ
శానుం డానతశంకరుండు గిరిజాసంయుక్తుఁ డై వచ్చెఁ ద
త్సేనానిం బ్రియసూను షణ్ముఖుని వీక్షింపం గడుం బ్రేమతోన్. 233

వ. ఇట్లు వచ్చి మహాదేవుండు మహాసేనుం గౌఁగిలించుకొని యతనికి విశ్వకర్మనిర్మి
తంబును హేమమయంబును నయినపుష్పమాలిక యొసంగె నని చెప్పి మార్కం
డేయుండు పాండవేయున కిట్లనియె వినుము రుద్రుండు మున్ను నిజవీర్యంబు
వహ్నియందు సంగ్రహించినఁ దత్తేజోవిశేషంబునం జేసి పావకుండు కుమారు
నుత్పాదించె నదియునుంగాక యగ్ని రుద్రుం డని వేదవిదు లైనవిప్రులవలన వినం
బడు నట్లగుటం గుమారుండు వహ్నిసంభవుండును రుద్రసూనుండును నని
చెప్పంబడియె నగ్నిభామిని కృత్తికాఖ్య లైనమునిపత్ను లారువురరూపంబులు
గైకొని ప్రియసమాగమంబు సలిపి శ్వేతశైలంబున రేతస్కందంబు సేయుటం
బ్రభవించినవాఁడు గావునఁ గార్తికేయస్కందనామంబులం బరఁగె నని చెప్పి
యి ట్లనియె. 234

తే. అప్పు డింద్రుండు మున్ను దా నబ్జభవుని, యోగమున సురక్షితముగ నునిచినట్టి
దేవసేనకుఁ గన్యకాతిలకమునకుఁ, జెలువముగ నలంకారంబు సేయఁ బనిచి.

వ. సముచితప్రకారంబున నచ్చటికిఁ దెప్పించి కుమారుం జూచి యిక్కన్నియ భవ
దర్థం బై పరమేష్ఠిచేత సృజియింపంబడియెం గావున నివ్వరవర్ణినిం బరిగ్రహింపు
మనిన నప్పార్వతీనందనుండు మందస్మితసుందరవదనారవిందుం డయి యమ్ము
హూర్తంబునందు. 236

ఉ. మానితవిక్రమోజ్జ్వలుఁడు మంగళతూర్యనినాద మొప్పఁ దే
జోనిధి వహ్నిసాక్షిగ విశుద్ధవిధిజ్ఞుఁడు దేవమంత్రి మం
త్రానుగమం బొనర్పఁగఁ బ్రియం బెసలార వరించెఁ జారువ
ద్మానన దేవసేనఁ గరియానఁ గరగ్రహణప్రయుక్తితోన్. 237

ఆ. గుహుఁడు దేవసేనఁ గోరి పెండ్లియు నైన, యాదినంబు షష్ఠి యగుటఁ జేసి
యర్చనీయ మయ్యె నాదివసంబు లో, కముల [2]నెల్ల వెలసె గారవమున. 238

క. ఏదినమునందు షణ్ముఖు, శ్రీదేవి వరించెఁ గమలచిహ్నితకర యై

1 నర్ధాంచిత...వీక్షింపంగఁ బ్రేమంబుతోన్. 2 కెల్లఁ గరము.

యాదివసము పంచమి లో, కాదరణీయంబు లక్ష్మి కాస్పద మయ్యెన్. 239

వ. ఇట్లు విహితమంగళాచారుం డయినకుమారుపాలికిం జనుదెంచి నిజభర్తలచేతం బరిత్యక్త లైనమునిభార్య లార్వురు నధికదైన్యవివర్ణవదన లై యి ట్లనిరి. 240

చ. కనుకనిఁ దూరి దుర్జనులు గానక చూడక యేము హవ్యవా
హనునకు నిన్నుఁ గంటి మనియాడిన [1]నందుల కోడి మమ్ముఁ జ
య్యనఁ బతు లుజ్జగించిరి ప్రియంబున నింకిట నీవు మాకు నం
దనుఁడవు మమ్ముఁ బ్రోవ విహితంబు కుమారక నీకవశ్యమున్. 241

తే. పుణ్యలోకంబులకుఁ బాసి పొక్కుచున్న, మమ్ముఁ జేకొని కరుణాసమగ్రబుద్ధిఁ
బుణ్యగతియందు నిల్పుము పుత్త్రిభావ,దృష్టివెలయ మాయలమట దీర్పవయ్య.

క. అనినఁ గుమారుఁడు వినయం,బున ని ట్లను నేను మీకుఁ బుత్త్రుఁడ మీరల్
ననుఁ గన్నతల్లులరు వినుఁ, డనుమానం బేల మీప్రియం బొనరింతున్. 243

సీ. అనుచుఁ జేరువ నున్నయనిమిషపతిఁ జూచి, వీరికిఁ దగుపదం బారయంగ
వలయు నావుడు బలవైరి యి ట్లనుఁ జంద్ర, సతు లైనయాదక్షసుతలలోన
రోహిణిపొరువున రుచి నొప్పునభిజిత్తు, నా నొక్కచుక్క దాఁ బూని యిప్పు
డందఱకంటె నత్యంతవల్లభ నేన, యగుదుఁ జంద్రున కని వగచి యర్థిఁ

ఆ. దపము సేయ నరిగెఁ దత్పదం బది రిత్త, యున్నయదియు వీరి నునుపు మచట
ననిన వారిఁ బ్రీతి నతఁడు వీడ్కొలిపినఁ, గడఁగి వారు సనిరి గగనమునకు.

వ. నాఁటంగోలెఁ గృత్తిక లార్వురు నగ్నిదైవత్యం బనం బరఁగునక్షత్రం బై దివంబున వెలింగిరి తదనంతరంబ స్వాహాదేవి యేతెంచి కుమారుం గని నీవు మత్పుత్త్రుండవు నిత్యంబును నేను నీపాల వసియింప వలతు ననినం బ్రీతుం డై యాతం డట్లకాక నీవు మత్సమీపంబుననుండి యేనును నీకోడలుం గొనియాడం బ్రియంబున నుండు మనియె నప్పుడు కుమారమాతృకలు హావిషయుఁ గాళియుఁ గౌశికయు నుద్ధతయు శారికయు నార్యయు వైధాత్రియు ననువార లేడ్వురుం గుమారుముందట నిలిచి యి ట్లనిరి. 245

ఉ. మమ్ము జగత్త్రియంబునకు మాతలఁగా నొనరింపు మిష్ట ము
[2]న్నిమ్ముల నొప్పుమాతృకల కెక్కుడు గావుత మేము సర్వలో
కమ్ములుఁ దొంటిమాతృకలఁ గైకొన కుండుటయుం బ్రియంబుతో
మ మ్మనిశంబుఁ గొల్చుటయు మాకు వరంబుగ నిమ్ము షణ్ముఖా. 246

కుమారస్వామి సప్తమాతృకల బాలగ్రహంబులఁ జేయుట.

ఆ. అనిన నగుచు నాతఁ డ ట్లేల వారల, పేర్మి మాన్పఁ దగవె ప్రీతి నొండు
వరము వేఁడుఁ డిత్తు వదలక యనుడు నా, స్కందమాత లనిరి గారవమున.

క. అగుఁ గాక యట్ల యే మీ, జగములఁ గలశిశువులకు నజస్రముఁ బీడల్

1 నిందకు నోడి. 2 న్నెమ్మెయి నొప్ప.

దగ నొనరించుచు నీకృప, నెగడెద మివ్వరము మాకు నీ వొసఁగఁ దగున్.

వ. అనినం గార్తికేయుం డి ట్లనియె. 249

క. అక్కట కీడు దలంచితి, రిక్కార్యము దగవె యైన నిచ్చితి మీకుం
గ్రొక్కినఁ గొల్చిన వేఁడిన, నక్కటికముతోడఁ గావుఁ డమ్మ శిశువులన్.

క. పాయక పదియాఱేండ్లు, ప్రాయమునందాఁక నరుల బాధింపుఁడు మీ
రాయతమదంశజనితు న, జేయు నొకని మీకు రక్షఁ జేయం బనుతున్. 251

వ. అని పలికి యమ్మహాసేనుండు నిజదేహంబునం గాంచనవర్ణుం డైనపురుషు నొక్కరు
ను త్పాదించిన వాఁడునుం బుట్టినప్పుడ [1]యాఁకలి గదిరి తిరిగి నేలం బడి మూర్ఛి
తుం డైనం గుమారుండు వానికిఁ జైతన్యం బొసంగె నతండును స్కందాపస్మారం
బను పేరిగ్రహం బై మాతృకాగణరక్షకుం డయ్యె మఱియు శకునిమాత యైన
వినతయు దైత్యమాత యైనదితియు గోమాత యైనసురభియు శునకమాత యైన
సరమయు వృక్షమాత యైనకరంజయు సర్పమాత యైనకద్రువయుఁ గుమారు
దాది యైనలోహితాస్యయు మాతృగణసమన్వితలై గర్భపీడనంబును శిశుపీడనం
బునుం జేయుచు మనుష్యులవలన బలిమంత్రోపహారదానతర్పణంబులఁ దృప్తిం
బొంది బాలురకు నాయురారోగ్యసుఖంబుల నొసంగుదురు షోడశవర్షంబుల
మీఁదఁ గొన్ని గ్రహంబులు గలవు చెప్పెద వినుము. 252

సీ. నిద్రించుతఱినొండె నెరయ మేల్కనియున్న, తఱినొండె సురసముదయముఁ గాంచి
[2]బ్రమసిపల్వలుకులు వలుకుమానవుఁ జోఁకు, నదియ దేవగ్రహమని యెఱుంగు
నది శయానుం డయ్యు నాసీనుఁ డయ్యుఁ బి, తృశ్రేణిఁ గని యున్మదించెనేని
నది పితృగ్రహముభ్రాంతాత్ముఁడై నరుఁడు గం, ధర్వులఁ గనిన గాంధర్వమనియుఁ
తే. బరఁగు గ్రహముచోఁశదికాలపర్యయమున, గదిరి భ్రమియించెనేని యక్షగ్రహంబు
వాతపైత్త్యాదివికృతులవలన బుద్ధి, దప్పుటయు నొక్క గ్రహవైకృతంబ యండ్రు.

క. విను డెబ్బదియేం డ్లగుదాఁ, కను [3]జనుల కవగ్రహోపఘాతంబులు గ
ల్గు ననంతరంబ గ్రహముల, పని వలవదు ముదిమి యెల్లపనులకుఁ జాలున్.

క. నియతి గలిగి యింద్రియముల, జయించి శుచు లైనశాంతిసంపన్నులకుం
భయ మొనరింపఁగ లే వ, వ్యయపుణ్యగ్రహము లేయవస్థలయందున్. 255

వ. మఱియు నొక్కటి సెప్పెద. 256

ఆ. ఆదిదేవుఁ డగుమహాదేవుమీఁద నె, వ్వానిమనసు భక్తివైభవమున
నుల్లసిల్లు నతని నెల్లకాలముల డ, గ్గఱదు సూవె గ్రహవికార[4]వితతి. 257

వ. అని చెప్పి మార్కండేయుం డిట్లనియె నట్లు గుహుండు గ్రహంబుల నియోగిం
చు నెడ నగ్నివల్లభ యల్లన యతనిం జేర నరిగి యి ట్లనియె. 258

1 యాఁకలిం దగిలి తిరిగి. 2 బ్రమసినపలుకులు...బొందు, నదియ. 3 మానవులకు గ్రహోప,

తే. పుత్త్రివిను మేము దక్షునిపుత్త్రి నన్నుఁ, బావకున కిచ్చె మాతండ్రి బాల్యమునను
నన్ను నతఁ[1]డొల్లఁ డెంతయు నాకుఁ బతికి, నెపుడు నెడలేనిపొందుగా నీవొనర్పు.

వ. అనిన నగ్నిభవుండు మహాద్విజులు వహ్నియందు హవ్యంబులు స్వాహాకారకలితంబు లయినమంత్రంబుల నొసంగువారు దానంజేసి నీకుఁ బ్రియునితోడి నిత్యసహవాసంబు సిద్ధించు ననియె నప్పుడు సకలమునిగణసమేతుండై చనుదెంచి కమలాసనుండు మహాసేను నభినందించి యంతకు మున్న సన్నిహితుండై యున్నమహాదేవుదెసఁ జూచి యతని కిట్లనియె. 260

ఆ. అనఘ వీఁడె త్రిపురహరుఁడు త్రిలోచనుం, డిదె త్రిలోకమాత హిమనగేంద్ర
తనయ వీరు నీకుఁ దల్లియుఁ దండ్రియుఁ, జువ్వె వీరిఁ గొల్వు సుచిరభక్తి. 261

వ. అగ్నిదేవునియందును దదీయభార్యయందును దారు నిజయోగబలంబునం జేసి యావేశించి యాదంపతులు లోకహితార్థంబుగా నిన్నుం గని రని చెప్పినఁ బార్వతీనందనుండు సానందహృదయుం డయి సకలలోకగురువు లైనపార్వతీపరమేశ్వరులం బూజించి సంస్తుతించె నంత నింద్రుండు గార్తికేయునకు నైరావణభూషణం బైనఘంటాద్వయంబు నొసంగిన నం దొక్కటి కుమారుండు గైకొని యొక్కటి విశాఖున కిచ్చెం బదంపడి. 262

ఈశ్వరుండు గుమారసహితుండై భద్రవటంబు సేరుట.

మ. తనయుం గౌఁగిటఁ జేర్చుచున్ వరుస మూర్ధఘ్రాణముం జేయుచున్
జనితానందమనస్కుఁడై గిరిసుతాసంయుక్తుఁ డీశానుఁ డ
య్యనఘుం దోడ్కొని భద్రకేసరిసహస్రాంచద్రథారూఢుఁ డై
చనియెన్ భద్రవటస్థలంబునకు నైశ్వర్యం బవార్యంబుగన్. 263

వ. అమ్మహాదేవుముందట ననేకయక్షగణపరివృతుండును బుష్పకాధిరూఢుండును నైన కుబేరుండును వెనుకదెస నమరగణసమన్వితుండును నైరావతారోహణోల్లాసియు నై వాసవుండును దక్షిణపక్షంబునం బ్రబలరక్షోయక్షరక్షితుం డై యమోఘనామధేయుం డైనయక్షోత్తముండును గృతపరికరు లైనవసురుద్రాదిత్యులును దాపలిపక్కంబున నతిభయంకరవ్యాధిమృత్యుపరివేష్టితుం డై పితృపతియును వివిధయాదోనివహసనాథుం డయినవరుణుండును నడచిరి మఱియు మూర్తిమంతంబు లై శూలపట్టిసగదాముసలాదికంబు లైనయద్దేవునాయుధంబులుఁ గమండలుప్రముఖోపకరణంబులుం జనియె నయ్యాదిదేవునకు నాసన్నుం డయి చంద్రుండు ధవళాతపత్త్రంబు ధరియించె ననిలాగ్నులు చామరహస్తు లై కొల్చిరి విద్యయు సావిత్రియు గాంధారియుఁ గేశినియు ననుదేవాంగనలు దాక్షాయణిం గొల్చి చనిరి త్రిలోచనసఖుం డైనపింగళుం డనుయక్షుండు వృషభకేతనంబు దాల్చె నివ్విధంబున నభిరామవిభవోదారుండై కుమార

1 డంత యొల్లఁడు.

గురుండు భద్రవటంబు సేర నరిగి యచ్చటఁ గుమారుం జూచి యిట్లనియె. 264
తే. సప్తమం బైనమారుతస్కంధమునకుఁ, బతివి గమ్ము కుమార దేవతల కెపుడుఁ
గార్య మొదవినఁ జేకొని[1] కడఁకఁ దీర్పు, మనిశమునుమత్ప్రదధ్యానఘనుఁడవగుము,

కుమారస్వామి మహిషాసురుం జంపుట.

క. చనుము శుభంబుల నొందుము, తనూజ యని కౌఁగిలించి తద్దయుఁ బ్రేమం
బున నతని వీడుకొలుపఁగ, ననఘ మహోత్పాతములు రయంబునఁ బొడమెన్.
ఆ. దెసలు మండె ధరణి దిర్దిరఁ దిరిగె న, భ్రంబు మ్రోసె వడఁకెఁ బర్వతములు
జగము ఘోరతిమిరసంవృత మయ్యె ని,ర్జరుల[2]మనము లెల్ల సంభ్రమించె. 267
వ. తదనంతరంబ. 268
మ. ఘనశస్త్రాస్త్రమహోజ్జ్వలంబు చతురంగవ్యాప్తభూమండలం
బు నితాంతోద్ధతఘోరఘోషబధిరీభూతాఖిలాశాముఖం
బనిరోధోద్ధతవేగ ముగ్రదనుజేంద్రానీక మేతెంచె నీ
సున నీశానముఖామరప్రతతిపై శుంభద్భుజారంభ మై. 269
వ. ఇట్లు మహిషాసురసంరక్షితం బయినదానవసైన్యంబు పఱతెంచి చుట్టు ముట్టి యసంఖ్యసాయకంబులు గదాఖడ్గముసలపరిఘశతఘ్నీప్రముఖానేకప్రహరణంబులు ప్రయోగించి నిమిషమాత్రంబున ననిమిషసైన్యంబునం బ్రచురమాతంగతురంగరథికపదాతిప్రకరంబులం బరిమార్చినం గార్చిచ్చు పొదివినం జెదిరిపఱచుమృగంబులుంబోలె నమరులు సమరవిముఖులై తొలంగం బాఱినం జూచి నముచిసూదనుండు సింహనాదంబు సేయుచు నెలుంగెత్తి సురగణంబుల కిట్లనియె.
చ. వలవదు సంభ్రమంబు గరువంబుగ నియ్యెడ నెల్లవారు నే
ర్పలవడ వాహనంబులు మహాస్త్రములుం సమకట్టి క్రమ్మఱుం
డలవునఁ దున్మి వైచెదఁ దురాత్ముల దైత్యుల నేను గల్గఁగాఁ
దలరఁగ నేల మీకు ధృతి దాల్పుఁడు నిల్వుఁడు గెల్వఁ [3]డుక్కునన్. 271
ఆ. అనినఁ బోక నిల్చి [4]యాహవోత్సాహులై, సకలవాహనాస్త్రశస్త్రచయము
లలవరించి పేర్చి యార్చి తాఁకిరి వసు, రుద్రసాధ్యముఖమరుత్ప్రవరులు. 272
మ. అమరానీకవిసృజ్యమానబహుశస్త్రాస్త్ర[5]హతిన్ భిన్న దే
హము లై ఘోరమదేభముల్ బహులరక్తాంగంబు లై తూలెఁ దీ
వ్రమహావాతనిపాతజాతరభసవ్యాఘూతసంధ్యారుణా
భ్రములో నా నవశంబు లై యొఱలుచుం బ్రత్యర్థిసైన్యంబులన్. 273
మ. పురుహూతాగ్రసరప్రభూతబలసంభూతాస్త్రనిర్ఘాత మై
తిరిగెన్ [6]బెంపరి దైత్యవాహినుల నుద్వృత్తాశ్వికశ్రేణి వి

1 కడిమి నెఱపు. 2 మనసు లెల్ల సంచలించె. 3 డుద్ధతిన్. 4 యాహితోత్సాహు... మరుద్గణములు ; పరూథివరులు. 5 హతిచ్ఛిన్న...రక్తాక్తంబు...వ్యాధూత. 6 బమ్మరి ; జేప్పడి.

స్ఫురితో[1]ద్ధూతసమీరవేగవిముఖీభూతాకృతిం దూలుభీ
కరరత్నాకరజాతసంతతతరంగవ్రాతముం బోలుచున్. 274

చ. అడరుచు దేవసైన్యవిశిఖాగ్నిశిఖావలి చుట్టు ముట్టినం
గడునడి దానవధ్వజినిఁ గల్గు[2]రథప్రకరంబు లన్నియుం
బొడిపొడి యయ్యె నుగ్రతరభూరిదవానల మెల్లదిక్కులం
బొడమిన వట్టికట్టియలపోవ్రిపులు రూపఱుమాడ్కిఁ దోఁపఁగన్. 275

శా. గీర్వాణప్రవిముక్తబాణపటలక్రీడావిలూనంబులై
గర్వో[3]న్నద్ధసురారిశీర్షములు వీఁకన్ డొల్లెఁ గల్పచ్ఛిదా
నిర్విద్ధాంబుదమండలోద్గతమహానిర్ఘాతపాతావధూ
తోర్వీభృద్ఘనగండశైలములతో నూహింపఁ దుల్యంబులై. 276

వ. ఇట్లు నిహన్యమానంబు లగుచు దైత్యసైన్యంబులు దైన్యంబునొంద నిలువ నోర్వక నలుదెసలం జెదరిన నొదరి యందఱి నదల్చి మహిషాసురుం డొక్క మహాశైలంబు వెఱికి యిరుగేల నమర్చికొని యమరులమీఁదం గవిసినం గని జనితోత్సాహం బైనసురానీకం బతనిం గూడికొని భేరీనిస్సాణపణవాదితూర్యరవంబులు సింహనాదంబులుఁ జెలంగం గడంగిన నింద్రాదిసురులును బెలుచ సంగరోన్ముఖులై నిలిచిన. 277

క. మహిషుఁడు బల మేర్పడ న,మ్మహీధరముఁ వైచె నయ్యమరసైన్యముపై
మహి సంచలింపఁగా దశ, సహస్రయోధవరు లపుడు [4]సమసిరి దానన్. 278

ఉ. అంతయుఁ జూచి యెంతయు భయంబున నింద్రునిఁ దొట్టి నిర్జరుల్
భ్రాంతమనస్కులై తిరుగఁబడ్డ [5]మదాంచితఘోరమూర్తి యై
యంతకశౌర్యుఁ డాదనుజుఁ డంత దిగంతము దూలఁ గిట్టి కా
లాంతకుఁ డైనరుద్రునిరథాగ్రము చెచ్చెరఁ బట్టె నుద్ధతిన్. 279

చ. హరుఁ డదె చిక్కె నింక నసురాధిపుచేఁ దెగు నంచుఁ బొంగి భీ
కరముగ దైత్యు లార్వఁగ జగత్త్రితయంబును గంప మొందఁగాఁ
దెరలి మునీశ్వరుల్ గరము దీనతఁ బొందఁగ మందహాసభా
సురముఖుఁ డై పురారి నిజసూనుఁ గుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్. 280

ఉ. చూచితె వీనిసాహసము శూరత మద్రథరోధి యయ్యె ని
న్నీచుఁ గృతాపరాధు నవినీతు గతాయువు మృత్యుదేవికిన్
గోచరుఁ జేయు [6]మీవు రణకోవిద నావుడు షణ్ముఖుండు గో
త్రాచలసన్నిభుండు మదనాంతకుమాటకుఁ బొంగి యుక్కునన్. 281

ఉ. లోహితరత్నభూషణుఁడు లోహితమాల్యధరుండు విస్ఫుర

1 త్పాత. 2 రథప్రముఖంబు లన్నియుం; రథంబులు కొల్బలంబులున్. 3 న్మత్త (న్మద) సురారి... ని (ర్వృత్తాం) ర్విక్తాంబుద. 4 చదిసిరి. 5 నుదంచిత. 6 మిద్ధ.

ల్లోహితలోచనుండు నవలోహితవస్త్రుఁడు లోహితాస్యుఁ డై
యాహవకేళికిం గడఁగునప్పుడు సూడఁగ నొప్పె లోకని
ర్దాహసమిద్ధనూతనపతంగుఁడపోలె రథాధిరూఢుఁ డై. 282

ఉ. ఆతని నుగ్రతేజు నిటలాక్షతనూభవుఁ జూచి నిర్జర
వ్రాతము భీతిఁ బో విడిచి వారక ధీరత నిల్చె నంత ని
ర్ధూతవిరోధి వైరివధదోహలి యై వడి వైచెఁ దీవ్రని
ర్ఘాతముతోడఁబుట్టు వనఁ గాఁ దగునుజ్జ్వలశక్తి దైత్యుపైన్. 283

క. దారుణకల్పాంతాగ్ని స, మారంభము దోఁప [1]నమ్మహాశక్తి రయం
బారంగ నడరి దివిజేం, ద్రారాతిం బొదివి భస్మితాంగునిఁ జేసెన్. 284

వ. ఇవ్విధంబున మహిషాసురుం బరిమార్చి కుమారుండు మఱియు నమ్మహాశక్తిం బునఃపునఃప్రయోగంబు గావించుచు ననేకదైత్యదానవశతసహస్రంబుల వధియించె నద్దేవునిపారిషదగణంబుం గవిసి యసురులం దునిమి తూఁటాడి తదీయ రక్తపానమాంసఖాదనంబులు సేసి మత్తిల్లి యాడుచుం బాడుచు నతనిఁ గొనియాడుచు విహరించె నిట్లు వైరులం బొలియించి తిమిరంబు విరియించినతిమిరవైరి యుంబోలె వెలుంగుచున్నకార్తికేయు నజేయుం జేర నరుగుదెంచి దేవేంద్రుం డతనిం గౌఁగిటం జేర్చి యి ట్లనియె. 285

చ. కమలభవప్రదత్తవరగర్వితుఁ డై మముఁ జీరికిం గొనం
డమితపరాక్రముండు దను[2]జాధిపుఁ డీతఁడు నీమహోగ్రకో
పమనుదవాగ్నియందు శలభంబునుబోలె నశించె వీనికిన్
సము లగువారు వెండియును జచ్చిరి నూర్వురు దైత్యు లీయనిన్. 286

క. లోకత్రయంబునందును, నీకీర్తి వెలింగె నమరనికరము నేనున్
నీకింకరులము గుణర, త్నాకర రక్షింపు మమ్ము [3]ననిశము కృపతోన్. 287

వ. అని పలికె నప్పుడు పార్వతీసుందరుండు నిజనందనుఁ బునఃపునరాలింగనంబుల నభినందించి పురందరప్రముఖులం జూచి యిక్కుమారునందు నాయందె ట్లట్ల సభక్తికచిత్తుల రై వర్తిల్లుం డని యాజ్ఞాపించి యనంతరంబ భద్రవటంబునకుం జనియె నమరులు ప్రమదంబునం దమతమనివాసంబులకుం జని రివ్విధంబున.

ఉ. ఒక్కదినంబునంద బలియుండు సురారుల నెల్లఁ దున్మి పెం
పెక్కి దయార్ద్రుఁ డై యభయ మిచ్చె జగంబుల కెల్ల షణ్ముఖుం
డిక్కథ భక్తితో వినిన నెప్పుడుఁ గీర్తన సేసినన్ జనుల్
నిక్కము సర్వదోషముల నీఁగి భజింతురు [4]భవ్యభద్రముల్. 289

వ. అని మార్కండేయుండు సెప్పినఁ బాండవులు సంతుష్టహృదయు లై యమ్మహా

---

1 నమ్మహాస్త్రంబు ... నడచి దివిజేం. 2 జాధముఁ..,క్రో,పమున దవా. 3 ననిశంబుఁ గృపన్. 4 సర్వసంపదల్.

తమ్మునిం బ్రశంసించిరి వా రివ్విధంబున నభీష్టకథాగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లునెడఁ గృష్ణ
వల్లభ యైన సత్యభామయుఁ బాంచాలియు నేకతంబ యొక్కయెడ బ్రియ
సల్లాపసంసక్త లై యుండి రప్పుడు సత్యభామ ద్రౌపది కి ట్లనియె. 290

—సత్యాద్రౌపదీసంవాదము.—

సీ. నీప్రియభర్తలు నిర్మలచరితులుఁ, బ్రకటతేజుల లోకపాలనిభులఁ
బార్థుల నీ వొకభంగిన వదలక, చెలువ యెబ్భంగి భజింతు దగిలి
యొక్క రొక్కనికంటె నువిద నీ కేవురు, ననురక్తు లగుట యత్యద్భుతంబు
నగుమొగంబుల కాని [1]నలినాక్షి నీదెసఁ, బతులకుఁ గింకిరిపాటు లేదు
తే. వ్రతముపెంపొ మంత్రౌషధవైభవంబొ, సరసనైపథ్యకర్మకౌశలమొ చతుర
విభ్రమోల్లాసరేఖయొ వెలఁది నీవి, శేషసౌభాగ్యహేతువు సెపుమ నాకు.
క. ఏనును నీవలన నిజము, గా నిది యంతయును నెఱిఁగి కమలదళాక్షుం
బూని వశగతునిఁ జేసి య,నూనస్నేహాను[2]భావయుక్తిఁ దలిర్తున్. 292
క. అని యడిగిన మది నించుక, గినుక వొడమ నడఁచుకొనుచుఁ గృష్ణ మృదులహా
స్పిని యగుచుఁ గృష్ణభామినిఁ, గనుఁగొని యి ట్లనియె నిర్వికారాకృతి యై. 293
క. నను నిట్లు దుష్టవనితా, [3]జనమునటులు గాఁ దలంపఁ జనునే నీకున్
మన సొప్పదు పురుషోత్తము, వనితవు గాఁ దగవు నీవు వనరుహనయనా. 294
వ. అని మేలంపుఁజందంబున దానివివేకవిహీనత యెఱుకపడ నాడి పాంచాలి మ
ఱియు ని ట్లనియె. 295
చ. అలయక మంత్రతంత్రవివిధౌషధభంగులఁ జేసి యెంతయున్
వలతురు నాథు లంట మగువా కడు బేలతనంబు దాన మున్
గలిగిన ప్రేమయుం బొలియుఁ గాని యొకండును సిద్ధిఁ బొంద ద
[4]ప్పొలఁతుకతోడిమన్కి యహిపొత్తుగఁ జూచు విభుం డెఱింగినన్. 296
చ. మగువ యొనర్చువశ్యవిధి మందులు [5]మాకులు నొందుచంద మై
మగనికిఁ దెచ్చు రోగములు మానక మూకజడాదిభావముల్
మొగి నొనరించు నద్దురితముల్ దనచేసినచేఁత లై తుదిన్
జగమున కెక్కి నిందయును సద్గతిహానియు వచ్చు నింతికిన్. 297
క. కావునఁ బతులకు నెప్పుడుఁ, గావింపం దగదు కపటకర్మంబులు ద
ద్భావ మెఱిఁగి యనువర్తిని, యై వనిత చరింప నదియ యగు నెల్లవియున్.
వ. పాండవులయెడ నే నెట్టిదాన నై యిట్టిసౌభాగ్యంబు నందితి నది నీకు నెఱిం
గించెద నేర్పడ వినుము. 299
సీ. పతు లాత్మ నొండొక్కపడఁతులఁ గలసిన, నలుగ నెయ్యెడల నహంకరింప

1 నాతి నీదెస నెప్డుఁ,...గింకటిపాటు. 2 భోగయుక్తిఁ. 3 జనంబున ట్లడుగఁ దలఁపఁ.
4 ప్పొలఁతుల. 5 మాయలు.

మదముఁ బ్రమాదంబు మాని వారికిఁ జిత్త, మేకముఖంబుగ నెల్లప్రొద్దు
భక్తిసేయుదుఁ జూపుఁ బలుకునుఁగోర్కియు, [1]స్నేహంబు వింతగాఁ జేయనెపుడు
నమరగంధర్వయక్షాదులం దైనను, బురుషు నన్యునిఁ దృణంబుగఁ దలంతు
తే. స్నానభోజనశయనాది సంప్రయోగ, మర్థిఁ బతులకు మున్నెందు నాచరింపఁ
బతులు వచ్చిన నాసనపాద్యవిధుల, భక్తితో నేన కావింతుఁ బనుప నోరుల.
చ. తగియెడువేళలందు నియతంబుగ మజ్జనభోజనక్రియల్
దగ నొడఁగూర్తు భర్తలకు ధాన్యధనంబులు రిత్తమై వ్యయం
బగుటకు నోర్వ నెప్పుడు గృహస్థలభాండవిశోధనంబు లి
మ్ముగ నొకనాఁడు నేమఱఁ బ్రమోదము సల్పుదు బంధుకోటికిన్. 301
క. [2]పలుమాఱుం దలవాకిట, మెలఁగుట యసతీజనైకమిత్త్రిత కలహం
బుల కెలయుట నగుపలుకులఁ, బెలుచ నగుట నాకుఁ గాని పేరివి మగువా. 302
క. పతు లిచ్చమెయిఁ బ్రవాస, స్థితు లైనం బుష్పగంధదీప్తాభరణ
ప్రతతి ధరియింపఁ దద్గత, మతి నగుచుఁ దదాగమంబ మదిఁ గాంక్షింతున్.
ఉ. అత్తకు భక్తి గల్గి మది నాయమ సెప్పినమాడ్కి [3]జీవికా
వృత్తము లావహింతు గురువిప్రజనాతిథిపూజనంబు ల
త్యుత్తమభక్తి నేన తగ నోపి యొనర్తుఁ బ్రియంబుఁ దాల్మియుక్
మెత్తఁదనంబు సన్మతియు మేలుగఁ దాల్తు సమస్తభంగులన్. 304
క. కడుమృదువు లనుచుఁ దేఁకువ, సెడి యెపుడుఁ జరింప భరతసింహులు గోపం
బడరిన నాశీవిషముల, వడువునఁ గ్రూరు లని వెఱపు వదలక కొల్తున్. 305
సీ. మాయత్తఁ బృథ్వీసమానఁ బృథాదేవిఁ, గుంతిభోజాత్మజఁ గోమలాంగి
సతతంబు భోజనస్నానాదికములయం, దిమ్ముగఁ బరిచర్య యేన చేసి
సంప్రీతఁ జేయుదు జనవంద్యుఁ డగుధర్మ, తనయునిబంతి నిత్యంబుఁ బసిఁడి
పళ్లెరంబులఁ గుడ్చుబ్రాహ్మణు లతిపుణ్యు, లెనిమిదివేలు సమిద్ధమతులు
తే. యతులు పదివేలు వారల కనుదినంబు, నన్నపానంబు లర్హ్యసహాయ నగుచు
నొడికముగ నేన కావింతు నుచితవస్త్ర, భూషణాదులఁ బరితోషముగ నొనర్తు.
వ. మఱియు ధర్మరాజునగరియందుఁ గనకమణిమయభూషణాలంకృతు లయినపరి
చారకులు నూఱువేలు రేయును బగలును బాత్రహస్తులై యభ్యాగతభోజనంబు
లొడఁగూర్చువారు నందఱు కలరు వీరెల్ల నిట్టిట్టిమెలఁకువ మెలంగుదురని తత్కృ
తాకృతంబులేనయెఱుంగుదు నిరంతరమదధారాతరంగితకపోలంబులయినభద్ర
గజశతసహస్రంబులుఁ బ్రభూతజవసత్త్వసన్నుతంబు లయినయుత్తమాశ్వశత
సహస్రంబులుంగలవు వానికి నన్నింటికి నిత్యోచితంబు లైనఖాద్యంబు లొనరిం
పను బాలింపను దగినవారి నేన నియమింతు నఖండభాండాగారపూరితంబు లైన

1 జెయ్యను ; స్నేహంబు పృథగాఁగఁ. 2 పలుమఱుఁ దలవాకిటికిని. 3 జేటికా.

యగణ్యమణికనకాదివస్తువులును బ్రతిదినవిహితంబు లయినయాయవ్యయంబులు నాయెఱుంగనియవియు లేవు గోపాలజనంబులు దుదిగాఁ గలసకలభృత్యజనంబుల జీవితంబుల నరసి యేన నడపుదుం బరమయశోధను లగుపాండునందనులు నిజకుటుంబభారంబు సర్వంబును నాయంద సమర్పించి తారు నిర్భరులై యిష్టవిహారంబుల నుండుదు రే నెల్లవెంటల నప్రమత్తనై వర్తింతు. 307

ఆ. వేగ జాము గలుగ వెడనిద్రఁ బొందుదుఁ, గాని రాజ్యభారకార్యయుక్తి
నబ్జనయన నాకు నాహారనిద్రల, కెడయు లేదు సువ్వె యెల్లప్రొద్దు. 308

ఆ. ఇట్టివర్తనముల నెపుడుఁ బాండవులకుఁ, దగిలి ప్రియము సేయఁ దగితిఁ గాని
మగువ నీవు సెప్పు మందులు మ్రాఁకులు, నింద్రజాలములును నే నెఱుంగ. 309

వ. అనిన విని లజ్జాకలితచిత్త యగుచు సత్యభామ పాండవభామిని కిట్లనియె. 310

క. [1]ఏ నెఱుఁగమి నిట్లడిగితి, నానేరమి సైఁప వలయు నగవుగఁ గొనుమీ
మానిని నాపలుకులు న, న్మానితము భవచ్చరిత్రమహిమ ధరిత్రిన్. 311

వ. అనినం బాంచాలి మందస్మితానన యగుచు నది యట్లు కాక యని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 312

—≡· ద్రౌపది సత్యభామకుఁ బతివ్రతాధర్మంబులు సెప్పుట. ·≡—

క. పతిమనసు [2]నాఁచికొనియెడు, చతురోపాయంబు నీకుఁ జపలాక్షి సుని
శ్చితమతిఁ జెప్పెద విను మూ, ర్జితమును ధర్మాన్వితము సుశీలంబును గాన్.

చ. పతిఁ [3]గడవంగ దైవతము భామల కెందును లేదు ప్రీతుఁడై
పతి గరుణించెనేనిఁ గలభాషిణి భాసురభూషణాంబరా
న్వితధనధాన్యగౌరవము విశ్రుతసంతతియుఁ యశంబు న
ద్గతియును గల్గు నొండుమెయిఁ గల్గునె యిన్నితెఱంగు లారయన్. 314

ఆ. కరము దుఃఖపడినఁ గాని యొక్కింతసౌ, ఖ్యంబు ధర్మగతియుఁ గలుగ దెందుఁ
జూడు మబల భర్తృశుశ్రూషఫలము సం, తత[4]శుభంబు గలదు ధర్మువొదవు.

క. కావున నిత్యము సమ్య, గ్భావము ప్రేమంబు వెరవు భక్తియుఁ బ్రియముం
గావింపుము నీప్రియునెడ, [5]భావముఁ దా నెఱిఁగి భర్త బాగుగ మరగున్. 316

మ. వనజాక్షుండు గడంగి నీ దగుగృహద్వారంబు సేరంగ వ
చ్చె ననంగా విని లెమ్ము సంభ్రమముతోఁ జె న్నొందనభ్యంతరం
బునకుఁ వచ్చిన నాసనాదికరణంబుల్ దీర్చఁ దత్త్రజ్జనం
బు నియోగించితి నంచు నుండక ప్రియంబుల్ సేయు మీవుం దగన్. 317

చ. తివిరి మురారి నీకుఁ గడుఁ దీపుగఁ జెప్పినపల్కు గల్గినం
గువలయనేత్ర నీమనసుగూడినవారికి నైన నెప్డుఁ జె

---

1 ఏ నెఱుఁగక యిట్లాడితి. 2 నాఁచు. 3 మిగులంగ...భామిని...భాసితభూషణాం.
4 సుఖంబునంద. 5 భావ మెఱిఁగి యతఁడు దాన పైఁ బడి మరగున్.

ప్ప వలదు దాన నొండొకనెపంబు [1]ఘటించు రెటెంగి రేని నీ
సవతులు కృష్ణుబుద్ధి విరసం బగు నీదెసఁ దత్ప్రియుక్తిచేన్. 318

చ. పతికి ననుంగు లైనతగుబంధుల మిత్త్రుల భోజనాదిస
త్కృతముల నాదరించుచు సకృత్రిమభక్తి [2]నియుక్తిసంతతో
త్థితమతి వై చరింపుము తదీయహితేతరవృత్తు లైనవా
రతివ భవత్సుహృజ్జనము లైనను గైకొన కుండు మెప్పుడున్. 319

క. విను ప్రద్యుమ్నాదిభవ, త్తనయులయెడ నైన నేకతంబున నేకా
సనమున నుండుట దూష్యం,బని యెఱుఁగుము సతులచరిత లతిదుష్కరముల్.

క. కులవతులును సతులును ని,ర్మలమతులును నయినయట్టిమగువలతోడం
జెలిమి యొనరించునది దు,ర్వ్యలసితవనితాభియుక్తి విడువుము తరుణీ. 321

వ. ఇది నీకుఁ బరమసౌభాగ్యమూలం బయినయుపాయం బనినం బ్రీతచిత్త యై
సత్యభామ యి ట్లనియె. 322

సీ. నీవు ధర్మజ్ఞవు దేవసన్నిభులు నీ, భర్తలు మహనీయకీర్తిధనులు
ధైర్య తేజోబలశౌర్యసంపన్నులు, గావున వీరికి నేవిధమున
ధారుణీరాజ్యంబు నేరెదుఁ దడయక, మీ కెగ్గు నేసినలోకనింద్య
చరితుండు గౌరవధరణీశువనితలు, దిక్కు లే కలమటఁ బొక్కుచుండఁ

తే. గని ముదంబునఁ బొందెదు వనిత నీవు, సుతుల నత్యంతనిర్మలమతుల శౌర్య
యుతులఁ గాంచిన సద్గుణాన్వితవు వగపు,వలదు చిత్తంబులోనీకు జలజనయన.

వ. ప్రతివింధ్యాదు లయిననీపుత్త్రు లేవురు నిప్పుడు వచ్చి యదుపురంబున నున్న
వారు వారికి నొక్కటం గొఱంత లేదు రుక్మిణియు సుభద్రయుఁ దక్కినవార
లు నక్కుమారులయెడం దమకొడుకులకంటె గారవంబు సేయుదురు వారిదెస
నిశ్చింతవు గమ్మనియె నయ్యవసరంబునం గృష్ణుండు పాండవుల వీడ్కొని మా
ర్కండేయాదివిప్రజనంబు నామంత్రణంబు సేసి గమనోన్ముఖుం డగుటయు సత్య
భామ యాజ్ఞసేనిం గౌఁగిలించుకొని సగౌరవంబుగా వీడ్కొనియె నంత వాసుదే
వుండును బ్రియాసహితంబుగా రథారూఢుండై ద్వారవతీపురంబున కరిగె
మార్కండేయుండును బాండవేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్రమంబునకుం జనియె
నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డి ట్లనియె. 324

క. వనముల ని ట్లనిశంబును, ఘనతరదుఃఖానుభవవికల్పితు లగుచున్
మనుజోత్తము లప్పార్థులు, జననుత యట మీఁద నెట్లు [3]చరియించిరొకో.

వ. అనిన మ్మునీశ్వరుం డి ట్లని చెప్పెఁ గృష్ణుండు సనినయనంతరంబ పాండవులు
గామ్యకవననివాసంబు పరిత్యజించి యనేకవనశైలనదనదీవిశేషంబు లాలోకించు
చు ద్వైతవనంబునకుం జని రట్టియెడం గరిపురంబున నుండి యొక్కబ్రాహ్మ

1 గడింతు. 2 విశేపసం...కుండు మేర్పడన్. 3 సలిపిరి చెపుమా.

ణుండు సరసకథాకథనకుశలుండు ననుదెంచి కౌంతేయులం గని యుచితసల్లా
పంబు సేసి మగిడి ధృతరాష్ట్రుపాలికిం జనిన నమ్మహీపాలుండు పాండవులకుశలం
బడుగుటయు నవ్విప్రుండు వారేవురు ననవరతశీతవాతాతపకర్శితాంగు లై
బహుదుఃఖసాగరంబున మునింగి యున్నవా రనియును వీరనాథ యయ్యును
ననాథయుంబోలెఁ బాంచాలి పరమశోకార్త యై యున్నది యనియుం జెప్పిన
విని వైచిత్రవీర్యుండు విషణ్ణహృదయుం డై కన్నీరు దొరుఁగం గొండొకసేపు
వలుక కుండి పదంపడి నిట్టూర్పు నిగిడించి గద్గదకంఠుం డగుచు ని ట్లనియె. 326

ధృతరాష్ట్రుఁడు పాండవులవనవాసక్లేశంబునకు దుఃఖించుట.

క. నాచేసినకీడునఁ గదు, నీచుం డగునాతనూజు నేరమి నిమ్మై
నోచెల్ల పార్థులకుఁ బు,ణ్యాచారుల కెందు లేనియాపద వచ్చెన్. 327

క. నాపెద్దకొడుకు ధర్మజుఁ, గాపురుషవిదూరు ధీరుఁ గౌరవకులసం
దీపకు నివ్విధమున సం, తాపితుఁగాఁ జేసె నే విధాతృఁ డదయుఁ డై. 328

చ. అమలనివాతసౌధములయందు మనోజ్ఞమరాళతూలత
ల్పముల శయించి రేపులు శుభస్థితిమాగధసూతగీతనా
దములఁ బ్రమోదముం బొరయు ధర్మ[1]సుతుండకె కానభూమిభా
గమున శయించి మేల్కను సృగాలనినాదవికీర్ణకర్ణుఁ డై. 329

క. నాగాయుతసత్త్వుఁడు ది, జ్నాగాయతహస్తుఁ డనిలనందనుఁడు మహో
ద్వేగాత్ముఁ డగుచు డస్సిన, నాగము క్రియ నుండ కున్నె నవసి వనమునన్. 330

ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములున్ సతియు నార్తి మెయిన్ బహుదుఃఖమగ్ను లై
యున్నతెఱంగు సూచి విజయుండు యుధిష్ఠిరవాక్యబద్ధుఁ డై
సన్నుతుఁ డుగ్రపన్నగము[2]చాడ్పున రోఁజుచుఁ గ్రోధశోకవే
గోన్నతి నాత్మ నే మనుచు నుండునొ నాసుతుతప్పు లెన్నుచున్. 331

క. అక్కట మృదుగాత్రులు గదుఁ, జిక్కనిమనసులు గుమారసింహులు గవ లిం
పెక్కినసుఖముల కర్హులు, స్రుక్కి నవయ నోర్చి యునికి చోద్యం బరయన్. 332

వ. అని పలికి వెండియు. 333

చ. అనుపమతేజుఁ డున్నతభుజాగ్రుఁ డుదగ్రుఁడు వైరినిగ్రహుం
డనఘుఁడు వాయుసూనుఁడు నిజాగ్రజుచేసినసత్యపాశబం
ధనమునఁ జిక్కి తత్సమయతత్పరుఁ డై యిటు ఘోరదుఃఖవే
దనములు సైఁచెఁ గాక మది తద్దయుఁ గ్రోధమయంబు వానికిన్. 334

సీ. శకునికైతవము దుశ్శాసనుచేసిన, దుష్కర్మమును గర్ణు తులువతనము
దుర్యోధనుని దైనదుర్ణయంబును జిత్తమున గిరిశల్యముల్ వోలె నలఁప
దావాగ్ని తెఱఁగున దరికొని క్రోధంబు, వనవాస మనియెడివాయుగతుల

1 సుతుండె కఠోర. 2 చాడ్పున ప్రోఁగుచుఁ.

నంత కంతకుఁ జేర్చి యవయవంబుల నెల్ల, మండంగ నెప్పుడు మధ్యముండు
ఆ. మొగము జేవుఱింప ముడివడుబొమలతో, నవుడు గఱచుచును భయంకరముగ
నున్నరూపు వాయకుండు నామది వాఁడ, [1]మిత్తి నాదుపుత్త్రమిత్త్రతతికి. 335
క. అంతకసుతుహృదయంబున, నంత గలుగ నేర దలుక యజ్జనుమదిలో
నంత గలుగ దమ్మారుతి, యంతకనిభుఁ డధికరోషుఁ డనవరతంబున్. 336
తే. అర్జునానిలప్రేరితం బగుచుఁ జేర్చి, వాయుతనయదవాగ్ని దుర్వారభంగిఁ
గర్ణసౌబలసహితముగా మదీయ, పుత్త్రశతకాననము వెసఁ బొదువ కున్నె.
క. అగుఁ గాక కర్మఫలములు, దగఁ గుడువక పోవ వశమె దైవకృతంబుల్
మగుడునె కౌరవ్యులకుం, దెగుకాలం బయ్యె వగపు తెరు విం కేలా. 338
క. ఏను వల దన్న జూదము, మానఁడ సుతుదుర్ణయంబు మగిడింపక దు
ర్మానమునఁ గులక్షయసం, ధానమునకుఁ దొడఁగితిని విధాతృని చెయిదిన్. 339
తే. రాత్రి తెగుదల దిన మేల రాకయుండు, దినము తెగుదల రాత్రి యేతేర కున్నె
పరఁగసుఖదుఃఖములు గాలపర్యయమున, నెందు మనుజులఁ [2]బొందక యేలయుడుగు.
ఉ. మేలున సంతసిల్లునెడ మేకొని యాపద లొందు నాపదల్
దూలఁగ భూరిసౌఖ్యములు దోఁచుఁ గృతంబులు దప్ప వెమ్మెయిం
బోలఁగ నింతయుం గని ప్రబుద్ధమనస్కులు ఖేదమోదని
ర్గాళితధైర్యసాగరులు గాక సుఖింతురు [3]సర్వకాలమున్. 341
చ. సిరికిఁ దొలంగి కానల వసించి కృశించినపార్థుఁ [4]డట్టి ని
ర్జరులవరంబునం బరమసమ్మదలీల మహాస్త్రలాభవి
స్ఫురణముఁ బొంది యద్దివికిఁ బోయి శరీరముతోన క్రమ్మఱన్
ధరణికి వచ్చె నిట్టివి గదా వివిధాద్భుతకర్మపాకముల్. 342
క. గాండీవము విల్లటె యా, ఖండలనందనుఁడు విల్లు గలవాఁ డటె త
త్కాండంబులు దివ్యములటె, యొం డేటికి [5]వాదిధనమ యుర్వియు సిరియున్.
వ. అని ధృతరాష్ట్రుండు బహువిధం[6]బు లగుపలుకులు వలుక విని దుర్యోధనుండు శకునిం జూచి యీరాజేల యింతభీతుం డయ్యె ననుచు నతండునుం దానును గర్ణసహితుం డై యొక్కవివిక్తప్రదేశంబునకుం జని కార్యాలోచనంబున నున్నయెడం గర్ణుం డి ట్లనియె. 344
సీ. [7]పాలితశౌర్యులు పాండవేయులు దుఃఖశీలురై యడవులపాలు వడిరి
ధరణీశ తొల్లి యింద్రప్రస్థపురమున, ధర్మనందనుపాలఁ జేర్మితోడ
శోభిల్లుచున్నవిశ్రుతలక్ష్మి నీబుద్ధి, బలమున నిన్నుఁ బెం పొలయఁ బొందెఁ
బరువడి దక్షిణపశ్చిమోత్తరపూర్వ, దేశస్థు లయినమహీశు లెల్ల

1 మృత్యు. 2 బొదువక. 3 సార్వకాలమున్. 4 డట్టి. 5 నతనిధనము. 6 బులం బలుకు ఫలుకులు. 7 పాండిత్యశాలులు.

తే. నీక యరిగాఁపు లై [1]రిప్డు నిఖిలజలధి, శైలకాననద్వీపవిశాల మయిన
మహిసమస్తంబు నేలుము మహిమ యెసఁగ, లీల నింద్రుండు సురలోక మేలునట్లు.

కర్ణశకునిదుర్యోధనులు మంతనంబు సేయుట.

ఉ. జానపదుల్ పురీజనులు సంతతముం బ్రమదం బెలర్ప నీ
దైన[2]శుభోదయంబ హృదయంబులఁ గోరుచు నున్నవారు స
మ్మానము నొంది కౌరవసమాజము నిన్ను భజింప భూరితే
జోనిధివై వెలింగెదవు సూర్యునిచాడ్పున నీవ యిమ్మహిన్. 346

వ. పాండవు లిప్పుడు పరమదుఃఖార్తు లగుచు ద్వైతవనసరోవరసమీపంబున ను
న్నవారని వింటిమి నీవు సకలసామ్రాజ్యవిభవంబు మెఱసి చని యందు నీతే
జంబు ఘర్మసమయంబునాఁటి తపనుతేజంబై పగతురకన్నులు గమర నతిదుస్స
హం బగునట్లుగాఁ జేయుము దొల్లి నహుషపుత్త్రుం డయినయయాతియుంబోలె
నుజ్జ్వలుండ వైయున్న నిన్నుం జూచి పాండవులు హృదయభేదంబుగా వగ చెదరు
మిత్త్రజనమోదంబును శత్రుజనఖేదంబునుం గదా సంపదలకుం దగియెడు ఫలంబు.

క. ధనధాన్యపుత్త్రబాంధవ, జనలాభంబులును దలఁప సరిగావు సుఖం
బునఁ దాను దనరి శత్రులు, ఘనతరదుఃఖముల నుండఁ గని యలరుటకున్.

ఉ. నారలు గట్టి కూర లశనంబుగ నుగ్రవనంబులో విప
ద్భారము నొంది వందురినఫల్గును నుజ్జ్వలరాజ్యవైభవో
దారుల మై కనుంగొనుముదంబునఁ బొందఁగఁ గాంచుకంటె నిం
పారఁగ నొండు గల్గునె కృతార్థత యెందును గౌరవేశ్వరా. 349

తే. అతులసౌభాగ్యపుణ్యసమగ్రగరిమ
నొప్పు చున్ననీదేవుల యొప్పు సూచి
ధృతి దఱిఁగి తన్నుఁ దాన నిందించుకొనుచు
హృదయమునఁ బాండవాంగన యెరియ వలదె. 350

వ. అనిన నది వోలు నని నాగకేతనుండు సంప్రీతుం డై కొండొక విచారించి
రాధేయుం జూచి యి ట్లనియె. 351

క. నాతలఁపును నిట్టిద నీ, [3]వే తెఱఁ గెఱిఁగించి తది యభీష్టము మన మా
ద్వైతవనంబున కరుగుట, భూతలపతి యనుమతింపఁ బోలదు మదిలోన్. 352

తే. అందుఁ బాండవు లుండుట యాంబికేయుఁ
డెఱుఁగు మన మవ్వనంబున కేఁగుటయును
గడఁగి పార్థులతోడి విగ్రహముకొఱక
యని యవశ్యంబు వారించునతఁడు మనల. 353

1 రిపు నిఖిల జలధి, కాననద్వీపవిశ్రుత మైనయట్టి. 2 సుఖోదయంబు...భజించె. 3 నీ తెఱఁ గెఱిగించి తిది.

వ. అదియునుం గాక. 354

చ. ఉరుతరవిక్రమాఢ్యు లనియుఁ మహనీయతపోవిశేషసు
స్థిరు లనియుం బృథాసుతులదిక్కునఁ దద్దయు భీతుఁ డై నిరం
తరమును మానవేంద్రుఁ [1]డెదఁ దాపము నొందుచు నుండు వింటె యి
క్కురువిభుఁ డింతసేపు గడుఁ గూర్చి విలాపము సేసె వారికిన్. 355

వ. అతని[2]యొద్ద నుండి విదురుండును వారిన పెట్టుచోటు గానక పొగడుచుండు జూదంబునాఁటనుండియు విదురుండు పాండవపక్షపాతి యగుట దెల్లం బయ్యె మనవిచారించినయిక్కార్యంబు చిన్నసన్న యెఱింగె నేనియు నాతం డెల్లభంగుల విఘ్నంబు సేయుం గావున నిది యంతయు రహస్యంబుగా నొనరించికొని ధృతరాష్ట్రుండు దీని కనుమతించు తెఱం గెయ్యది యట్టియుపాయంబు నీవును శకునియు నూహించునది మనము రేపకడ వచ్చి కురుపితామహుం డైనభీష్మునిఁ గురువంశోత్తముం డైనధృతరాష్ట్రుని నొడంబఱిచి వెడలుద మని వారి వీడ్కొలిపి దుర్యోధను డభ్యంతరగృహంబున కరిగి యారాత్రి సముచితప్రకారంబునఁ గడపెఁ బ్రభాతం బగుటయుఁ గర్ణుండు దుర్యోధనుకడకుం జని యి ట్లనియె. 356

ఉ. భూతలనాథ యే నొకటి పోల నుపాయము గంటి నిప్పు డా
ద్వైతవనంబునందు విదితంబుగ నున్నవి గోకదంబముల్
ప్రీతిగఁ దద్విలోకనము పేరఁ జనం దగు ధారుణీశ్వరుం
డీ తెఱఁ గైనఁ బొమ్మను నభీష్టముఁ [3]జేకుఱు నెల్లభంగులన్. 357

క. నా విని సుబలతనూజుఁడు, దేవా నీయాన యేను [4]దెల్లంబుగ రే
యీ వెరవె యెమ్మనమ్మున, భావించితి ననియె నంతఁ బ్రహసితముఖు డై. 358

వ. ఒండొరులచెయి సఱచి నవ్వుచు నమ్మువ్వురుం దత్క్షణంబ [5]సమంగనామధేయుం డయినగోపాలకు నొక్కనిం గలపికొని ధృతరాష్ట్రుపాలికిం జని సముచితప్రసంగసేవావిశేషంబుల నమ్మహీవిభు సుముఖుం జేసి యనంతరంబ దేవా ద్వైతవనంబునందులకీలారంబుననుండి వీఁడె యొక్కగోపకుండు వచ్చె ననిన నతండును వాని కభిముఖుం డై పసులసేమం బడుగుటయు వాఁ డి ట్లనియె. 359

కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రుచేత ఘోషయాత్ర కనుజ్ఞ గొనుట.

ఉ. ద్వైతవనంబునట్టిసుఖవాసము గోవుల కెందు లేదు ధా
త్రీతలనాథ యిప్పుడు ప్రదీప్తము లై సతతంబుఁ బేర్చి గో
వ్రాతభయంకరంబు లగువాలుమృగంబులు సంచరించు మీ
కా తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పుటకు నై యిట వచ్చితి నేను జెచ్చెరన్. 360

---

1 డెడఁ. 2 యొద్దనయుండుఁ గావున విదురుండును... డైన వైచిత్రవీర్యు నొడంబఱిచి.
3 సేకుఱు. 4 దెల్లము గాఁగన్. 5 సంగమనామ...గలపికొని.

వ. అనినయనంతరంబ కర్ణసౌబలులు ధృతరాష్ట్రుతోడ దేవా యట్లయినం దడయక దుష్టమృగనాశనంబును గోగణసంరక్షణంబును జేయుటకు భవత్సూను దుర్యోధను నియోగింపు మనిన నతండు గొండొక విచారించి యిట్లనియె.

మ. తగు గోరక్ష యొనర్ప దుష్టమృగవిధ్వంసంబు నూహింప మే
లగు నైనన్ వినుఁ డవ్వనాంతరమునం దాసక్తిమై నున్నవా
రు గరిష్ఠాత్ములు పాండురాజతనయుల్ యాథప్రతాపాఢ్యు ల
ట్లగుటన్ మీగమనంబు [1]నామదిఁ బ్రియంబై తోఁప దెబ్బంగులన్. 362

చ. వనమున నోసి వందిరినవా రని వారల మీ రవశ్యముం
జెనకఁ దలంతు రప్పురుషసింహులు భూరితపోనిధుల్ మనం
బునఁ గలుషించి రేనియుఁ దపోమహిమన్ మిము నిర్దహింతు రొం
డె నతులితాస్త్రశక్తిని వడిం దునుమాడుదు రాజి [2]నందఱన్. 363

క. మున్నును మీచేతఁ గడున్, బన్నము వడి నొచ్చినారు పార్థులు మిమ్ముం
గన్నంత నలుగ కుండునె, పన్నగరిపుసన్నిభుండు పవనజుఁ డాత్మన్. 364

వ. అదియునుంగాక. 365

చ. ఒకరుఁడ ధాత్రి యంతయును నోర్చెఁ గృతాస్త్రుఁడు గాక యుండియుం
బ్రకటితబాహువిక్రముఁడు ఫల్గునుఁ డిప్డు మహేంద్రుపాల న
త్యకుటిలదివ్యబాణవిద్యుఁడై యెలమిం జనుదెంచె నట్టివా
నికి నెదురంగ శక్య మగు నే రణభూముల నింక నేరికిన్. 366

తే. [3]చెనకి మీరు వారికిఁ గీడు సేయుటయును, వారు మీ కెగ్గుసేఁతయు వగవ మేలు
గాదు వలసిన ఘోషరక్షణ మొనర్పఁ, దగినవారలఁ బుత్తము దడయ కందు.

వ. అని యొడంబడ కున్న నయ్యాంబికేయునకు శకుని యిట్లనియె. 368

ఉ. పాలితవిక్రమోన్నతులు పాండుతనూజులు వారి కప్రియం
బేల యొనర్తు మే మధిప యే మటు సేసితి మేనియుం బ్రతి
జ్ఞా[4]లపితుండు ధర్మజుఁడు సత్యము దప్పునె తమ్ము లేల త
చ్ఛీల మతిక్రమింతు రిది సిద్ధము నమ్ముము నెమ్మనంబునన్. 369

క. మాకును జిత్తంబుల మృగ, యాకౌతుక మతిశయిల్లినది గోగణర
క్షాకరణము గార్యం బెట్లు, యేకీడును నేల పొందు నిందు మహీశా. 370

క. అనిన [5]నతఁడు గొండొకవడి, మనమున నూహించి బుద్ధిమంతుల రై గో
ధనము నరసి తడయక రం, డని వారికి నెట్టకేల కనుమతి యిచ్చెన్. 371

ఆ. అక్షణంబ కౌతుకాతిశయవ్యగ్ర, హృదయుఁ డైనఫణధరేంద్రకేతు
నాజ్ఞఁ గరిపురంబునం దెల్ల ఘోషింపఁ, బడియె ఘోషయాత్రప్రకటలీల. 372

1 నామతిఁ. 2 నించఱన్. 3 చెనసి. 4 లలితుండు. 5 నతండును గొండొక, మన మునఁ జింతించి.

దుర్యోధనుఁడు ఘోషయాత్ర వోవుట.

సీ. అంతఁ బ్రహృష్టాత్ముఁడై లలితాంబరా, భరణాంగరాగవిస్ఫురితమూర్తి
నొప్పారి విభుఁడు సహోదరులును గర్ణ, గాంధారులును బ్రియబాంధవులును
సముచితవాహనసైన్యసమేతులై, కొలువంగ వెడలె నుజ్జ్వలవిభూతి
నాందోళికాదివాహనములఁ దత్ప్రియ, ప్రమదలు బహుసహస్రములు సనిరి
ఆ. కడఁగి పౌరులెల్లఁ గైసేసి పడఁతులుఁ, దారు నడచి రతిముదంబుతోడఁ
బ్రకటశకటవైశ్యపణ్యాంగనాదిసం, [1]కులము నుల్లసిల్లె ఘోషయాత్ర. 373

వ. మఱియు నమ్మహీపతిపయనంబున కనురూపంబుగా నెనిమిదివేలు రథంబులు ముప్పదివే లేనుంగులుఁ దొంబదివేలు గుఱ్ఱంబులు శతసహస్రసంఖ్య కాల్వురుం గలమహాసైన్యంబుతోడ నడిచె మృగయాకుశలు లైనమృగయులు విట విదూషకవందివైతాళికాదిజను లనేకు లనుగమించి రిట్లు గవ్యూతిమాత్రం బగునేల యరిగి యచ్చట విడిసి యద్దినశేషంబును రాత్రియుం గడపి మఱునాఁడు వివిధగిరిగహనంబు లతిక్రమించి ఘోషంబు లున్నవనంబు సొచ్చి యం దొక్కరమణీయప్రదేశంబున శిబిరంబు గావించి యమ్మనుజేంద్రుండు. 374

సీ. నానాసహస్రసంఖ్యానంబులై సంత, తానందవిగతభయత్వలీల
నక్కాననమున నేదిక్కు సూచిన నతి, సంకులంబుగఁ గుందశంఖచంద్ర
హారనీహారడిండీరపటీరము, క్తాహార[2]హీరసంకాశములును
గాదంబకాలేయకాదంబినీనీల, జాలతమాలికాసన్నిభములు
తే. ప్రౌఢబంధూకపల్లవభాసితములు, వికచకాంచనచంపకవిస్ఫుటములు
నైనవర్ణంబు లొప్ప నేత్రాభిరామ, భంగి నలరారుగోకదంబములఁ గనియె.

వ. కని తదీయసమృద్ధికి సంతసిల్లుచు గోపాలజనంబులు సవినయంబుగాఁ దన్నుం గాంచిన నాదరించి వారు దనకు నగ్గోవులపేళ్లును లక్షణంబులు నేర్పడ నెఱింగించుచుండఁ బేరువేర వత్సంబులు వత్సతరంబులు మహోక్షంబులు ధేనువులు దర్ణకంబులు మొదలైనగోవిశేషంబుల నాలోకించుచు నయ్యైవిధంబులఁ బసికిం దగినరక్షణంబు గావింప నర్హజనంబుల సవిశేషంబుగా నియోగించి మఱియును. 376

క. గోపాలసమన్వితుఁడై, యాపాలమునఁ దిరిగి గోరసాస్వాదనలీ
లాపరితృప్తిఁ దలిర్చె మ,హీపాలుఁడు నెమ్మితోడ నిష్టులుఁ దానున్. 377

వ. తదనంతరంబ గాయకనర్తకాదులు వందిమాగధజనంబులుం గనిన నాదరించి వారికి నభిమతధనంబు లొసంగి మృగయావినోదంబునకుం దొడంగి. 378

మ. హరిణవ్రాతములం గలంచుచు నుదగ్రానేకపశ్రేణిఁ జె

---

1 కులత నుల్ల. 2 కాశసంకాశములును, గాదంబకాశేయకాదంబినీనీల, జలజాతమాలికా ...భంగిఁ దనరారు.

చ్చెర బంధించుచు నుగ్రసింహనివహచ్ఛేదైకసంక్రీడఁబం
ధురతం బేర్చుచుఁ బ్రస్ఫురన్మహిషశార్దూలో[1]ద్ధతక్రోడని
ర్భరపాతంబు లొనర్చుచుం దిరిగె భూపశ్రేష్ఠుఁ డక్కానలోన్. 379

వ. మఱియు ననవరతసురభిసరసీరుహప్రకరపరికీర్ణంబు లగుజలాశయంబు లాలోకించుచు నతిమనోహరప్రసూనఫలభరితపాదపవనాభ్యంతరంబుల విహరించుచు మన్మథమయూరమధుకరకీరకోకిలాలాపకోలాహలంబు లాకర్ణించుచుఁ గ్రమంబునం బరిజనసమన్వితుం డై ధార్తరాష్ట్రుండు ద్వైతవనసరోవరంబు సేరం జనియె నంత నట ధర్మనందనుండు తత్సమీపంబున మునిజనసహాయుం డై వన్యంబు లగుఫలమూలవిశేషంబులు సాధనంబులుగా సద్యస్కందం బనుయజ్ఞంబు సేయుచుండె నప్పుడు దుర్యోధనుండు నిజభృత్యజనులు నక్కొలనిదరిం గ్రీడాగృహంబులు నిర్మింప నియోగించిన. 380

క. వారును సంభ్రమమున న, వ్వారిరుహాకరముపొంత వదలక క్రీడా
గారములు గట్టఁ దొడఁగుడు, వారించుచుఁ బాఱుతెంచి వడి గంధర్వుల్. 381

వ. ఇది చిత్రసేనుం డనుగంధర్వపతికిం గ్రీడార్థంబు కల్పితం బైనది గావున మీరిక్కొలను సేరక తొలంగి పోవునది యనిన వారు మగుడం జని దుర్యోధనునకుఁ జెప్పుటయు నతండు రణదుర్మదు లైనసైనికులం గొందఱం బంచిన నరిగి వారలు గంధర్వుల కిట్లనిరి. 382

మ. బలియుం డాధృతరాష్ట్రసూనుఁడు మహాబాహుండు దుర్యోధనుం
డలఘుం డీకమలాకరంబునకుఁ గ్రీడార్థంబు గౌతూహలం
బెలయంగాఁ బ్రియకామినీసహితుఁ డై యేతెంచుచున్నాఁడు మీ
ర్వల దిం దుండఁ దొలంగి పొం డనవుడున్ వా రుద్ధతక్రోధు లై. 383

వ. ఒండొరువుల మొగంబులు సూచి పెలుచ నవ్వి వారల కిట్లనిరి. 384

క. ఎదిరిం దన్ను నెఱుంగఁడు, మదమునఁ బ్రాణంబుఁ దనదుమానముఁ గోల్పో
వుదిఁ దలఁచినాఁడు మీ నృపుఁ, డిది యేటికిఁ జెనఁటి[2]చెయ్వు లిన్నియు నిచటన్.

వ. బుద్ధిమంతుఁ డై యూరక చనుట లెస్స యనుం డనినం గ్రమ్మఱి చని వారు కురుపతికిం దద్వచనంబుల తెఱం గంతయుం జెప్పుటయు నతండు రోషావేశవివశుం డై తమ్ముల దొరలం జూచి మీ రిందఱు మీమీసైన్యంబులతోడం గూడి కడంగి దుర్వినీతు లైనగంధర్వులగర్వంబు మాన్పి సరోవరం బాక్రమించునది వారికి సహాయుం డయి సురగణసమేతంబుగ నింద్రుండు సనుదెంచె నేనియు నవలీల జయించునది యని నియోగించిన. 386

క. అతులచతురంగసేనా, న్వితు లయి ధృతరాష్ట్రసుతులు నిరతిశయరయో
[3]ద్ధతిసింహనాదబధిరీ, కృతదిఙ్ముఖు లగుచుఁ జనిరి గినుక యెలర్పన్. 387

---

1 న్నతక్రోధ. 2 చెయ్వు రిన్నియు; మాట లిన్నియు. 3 ద్ధతసింహ.

వ. ఇట్లు సనుదెంచుకురువీరులకడ్డంబువచ్చి కొందఱుగంధర్వులు ప్రియపూర్వకంబు
గా నిట యేల వచ్చెదరు మీకు మాతోడివిద్వేషం బేటికి నిలువుం డనినం బెలు
చ నార్చి సేనాగ్రచరులు వారలమీఁదం బ్రచురశస్త్రాస్త్రపాతంబు సేయం దొ
డంగినం దొలంగి చని యాగంధర్వు లాక్షణంబ చిత్రసేనునకు నంతయుఁ జెప్పి
పుచ్చినం బ్రబలరోషరంజితాననుం డై యతండు. 388

క. చనుఁడు రయంబున నాదు, ర్జనులం గౌరవులఁ బొదివి సమయింపుఁడు మీ
రని బహుసహస్రసంఖ్యులఁ, బనిచెను గంధర్వవరులఁ బ్రకటితబలులన్. 389

వ. ఇట్లు పనిచిన. 390

ఉ. ఆయతకుంతకార్ముకగదాసిపరశ్వధశూలపట్టిసా
ద్యాయుధఘోరహస్తులు కులాచలతుంగతనుల్ ప్రచండతే
జోయుతు లావియచ్చరులు శూరత మై నడతెంచి బల్విడిం
గో యని తాఁకి రుగ్రరణకోవిదు లై కురురాజసైన్యమున్. 391

వ. ఇవ్విధంబున గంధర్వులు బెట్టిదంబుగాఁ గిట్టి నొప్పింపం దొడంగినం గలంగి దు
శ్శాసనాదికౌరవులు ససైన్యంబుగాఁ దెరలి దుర్యోధనుచేరువకుం బఱచినఁ గర్ణుం
డొక్కరుండ సుస్థిరుం డయి నిలిచి గంధర్వుల నిలువరించి భల్లార్ధచంద్రప్రముఖ
బహులబాణపాతంబులం దదీయదేహంబులు ఖండించుచు నిమిషమాత్రంబునఁ
జిత్రసేనుసైనికశతంబుల రూపుమాపుటయు మఱియుం బై పై గంధర్వులు శత
సహస్రసంఖ్యులు తోఁతెంచినం బృథివి యెల్లను గంధర్వమయం బై నట్లుండె
నప్పుడు. 392

చ. శకునియుఁ దమ్ములుం బ్రబలసైన్యముతో నడతేర నాహవో
త్సుకమతి యై సుయోధనుఁడు సూత[1]తనూభవుఁ డున్నచోటికిం
బ్రకటభుజోగ్రతం గడఁగి బల్విడిఁ దద్రిపుకోటి దాఁకినన్
సకలజగద్భయంకరలసత్సమరోత్సవ మయ్యె నయ్యెడన్. 393

క. కొండొకసేపునకు మహో, ద్దండనృపానేకఘోరతరవిశిఖవ్యా
ఖండితశరీరు లై ధృతి, ఖండితముగఁ బల్లటిలిరి గంధర్వు[2]లనిన్. 394

చిత్రసేనుం డనుగంధర్వరాజు దుర్యోధనునితో యుద్ధము సేయుట.

క. గంధర్వులు దెరలుట విని, గంధర్వవిభుండు క్రోధకలుషితమతి యై
గంధగజముచందమున మ, దాంధగతిం గవిసెఁ గౌరవానీకముపై. 395

వ. ఇట్లు గవిసి చిత్రసేనుండు. 396

శా. మాయాసంగరకోవిదుండు వికసన్మాయాస్త్రజాలంబులన్
వాయువ్యాప్తి యడంగ నర్కకిరణవ్రాతంబు రుద్ధంబుగాఁ
జేయం జొచ్చినఁ ద్రెళ్ళెఁ దేరులు కరుల్ శీర్ణంబు లయ్యెన్ దళ

1 తనూ (జుఁడు బోరు) జునియున్నచోటికిన్...గడచి బల్విడిఁ. 2 లొగిన్.

తాఁకి యం బయ్యె హాయాలి గూలిరి భటుల్ గౌరవ్యసైన్యంబునన్. 397

క. [1]పొదలి యొకని కొక్కనికిని, బదుగురు పదుగురుగఁ గవిసి పౌరవసేనం
బొదివి సమయింపఁ దొడఁగిరి, వదలక గంధర్వు లని నవార్యోద్ధతులై. 398

వ. అవ్వియచ్చరులవిక్రమంబునకు నోర్వక బెదరిచెదరి కురురాజసైన్యంబు ధర్మనంద నుం డున్నకందువకుఁ బాఱం దొడంగె నప్పుడు రాధేయుం డజేయుండై కులశైలంబునుం బోలెఁ దలరక నిలిచి గంధర్వులు గురియుశరవర్షంబున మునుఁగుచుఁ దనయోపినంత పెనంగుచుండె సోదరసౌబలసహాయుండై దుర్యోధనుండు గర్ణసాహాయ్యంబు వదలక నిలిచె నంత ననంతసత్త్వులైనగంధర్వు లనేకులు సుట్టు ముట్టి. 399

ఉ. కొందఱు సూతు నశ్వములఁ గొందఱు గొందఱు చాపదండముం
గొందఱు చక్రియుగ్మకముఁ గొందఱు విస్ఫురితాతపత్త్రముం
గొందఱు కూబరంబు మఱికొందఱు కేతువుఁ గొంద ఱక్షముల్
దందడిఁ దున్మివైచి విరథత్వ మొనర్చిరి సూతసూతికిన్. 400

వ. ఇట్లు విరథుం డయి కర్ణుండు వికర్ణురథం బెక్కి రణభూమికిం దొలంగి చనియె దుర్యోధనుండు విముఖుండు గాక పరబలంబు మార్కొని పెనంగం దొడంగినం గినిసి చిత్రసేనుండు వానిం దలపడి తదీయస్యందనంబు రాధేయురథంబునట్లు భగ్నంబుగాఁ జేయించి విరథుం డగునమ్మహీవిభుం గేశాకర్షణంబున నేలం బడవైచి పెడకేలుగట్టి సింహనాదంబు సేసినం దక్కినగంధర్వులుం గనుకనిం[2]బఱచి యతనివనితాజనంబులను దత్సోదరు లగుదుశ్శాసన దుర్విషహదుర్ముఖ వివింశతి చిత్రసేన విందానువిందులను దత్తనూభవులను దదీయమంత్రులను బట్టి బంధించి చిత్రసేనున కొప్పించి రంతఁ బెఱకౌరవులును బౌరులు నమాత్యులుం జెదరి యాక్రోశించుచుం బఱచి ధర్మపుత్త్రు శరణు సొచ్చి యిట్లనిరి. 401

మ. ఘనబాహాబలదుర్నివారమహిమన్ గంధర్వవీరుల్ సుయో
ధనుఁ దత్కాంతలఁ దత్సహోదరుల బంధప్రాప్తులం జేసి కై
కొని వే పోవుచు నున్నవా రదె రిపుక్షోభంబు గావించి నీ
యనుజవ్రాతముఁ గావవే కరుణ నిండారంగ రాజోత్తమా. 402

వ. అని కృతాంజలులై పలుకుచున్నవారిం జూచి భీమసేనుండు ప్రహసితాననుం డగుచు ధర్మపుత్త్రున కిట్లనియె. 403

ఆ. మనకుఁ జులుక నయ్యె [3]మనచేయుపనియ గం, ధర్వవరులుగూడి తగ నొనర్చి
రింత లెస్స యగునె యేభారమును లేక, యూర కుండ మనల నొందె జయము.

తే. పుట్టుఁగల్లరి యైన పాపములకు నెల్ల, దిట్ట యై లోకములచేతఁ దిట్టువడిన

1 ముదమున నొకని కొకనికిం, బదుండ్రు; బొదివియు యొక్కొక్కరునిం, బదుర పదురు గాఁగఁ గవిసి. 2 బెర్చి. 3 మనసేయుసేఁత.

కట్టెఁడికి నిట్టికష్టంబు గా నొనర్చి, తగ విధాతృఁడు చతురుఁడై నెగడె నేఁడు.

మ. విపరీతస్థితి నొంది ఘోరవిపినోర్వీవాసులై నిత్యదుః
ఖపరాధీనతఁ దూలి రంచు మనలన్ [1]గర్వోద్ధతస్వాంతుఁడై
యపలాపింపఁగ వచ్చి దుర్ణయపరుం డాధార్తరాష్ట్రుండు దో
షపరీతాత్ముఁడు దత్ఫలంబు గుడిచెన్ సత్యంబు సామాత్యుఁడై. 406

వ. వానిదెసం గృప సేయ వల దనిన ననుజునకు నగ్రజుం డిట్లనియె. 407

క. అకట యిది పరుషవాక్యము, లకు సమయమె శరణు సొచ్చి లఘుభావముతో
వికల[2]గతి నున్నకౌరవ, నికరమునకుఁ గరుణ సేయ నీకుం దగదే. 408

వ. ఏకాన్వయజాతులైనవారికి నర్థనిమిత్తం బయినభేదం బొక్కొక్కమాటు వర్తిల్లు నంతనచేసి సహజస్నేహంబు దప్ప నేరదు జ్ఞాతిజనంబులు దమలో నెట్టివారైన నొప్పం గాని యన్యులవలనం బరిభవంబు దొడరినప్పుడు దా రొండొరులఁ జేకొన కునికి లోకనింద్యంబు దుర్యోధనుండు దుర్వినీతుం[3]డైనను సభార్యుం డయి పరులచేతఁ బట్టువడియె దీని నుపేక్షించిన మనకుం గులహాని యగు నిది యునుం గాక శరణాగతరక్షణంబు రాజమాత్రంబువాని కెల్ల ధర్మంబు నీయట్టి బాహుబలసంపన్నునకు నిట్టిసుకర్మంబు గర్తవ్యం బని వేఱ చెప్ప నేల లెమ్ము నీవును నీతమ్ములు నిమ్ముల రథంబు లెక్కి సర్వాయుధసన్నద్ధులై చని సుయోధనుచెఱ దలుగుం డనినఁ బవననందనుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 409

సీ. అనుమాన మొక్కింతయును లేక యలిగి జలంబులఁ ద్రోచె విషంబు వెట్టి
గృహదాహ మొనరించె విహితదురోదర, కపటుఁడై రాజ్యంబు నపహరించె
జను లెల్లఁ జూడంగ వనజాక్షిఁ బాంచాలిఁ, దలవట్టి యీడ్పించె వలువలొలువఁ
బనిచెఁ బుట్టినకోలె మనకు నక్కట సుయో, ధనుఁ డెగ్గు సేయనిదినముఁ గలదె

ఆ. వానిచేత లోకటియేనియుఁ దలఁపవు, నీవు మనుజనాథ కేవలంపుఁ
గరుణ పూని యుండు దరయ నెప్పుడు నిట్టు, లైన మనకుఁ గార్యహాని గాదె.

వ. అని పూర్వవైరస్మరణకలుషితుండై పలికిన నతనికి నజాతశత్రుండు సాంత్వన పూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 411

ఆ. కావరయ్య యనినఁ గరము దుర్బలుఁడైనఁ, జెనసి యోపినంత సేయు ననిన
నూరకుండు నయ్య యుత్తమశూరుండు, దీనజనులయున్న తెఱఁగు సూచి.

క. శరణం బని వచ్చిన భీ, కర[4]శత్రువు నయిన బ్రీతిఁ గావఁగ వలయుం
గరుణాపరుల తెఱం గిది, యిరవుగ సరిగావు దీని కేధర్మంబుల్. 413

వ. ధృతరాష్ట్రసూనుండు భవదీయబలశౌర్యంబుల పేర్మి యెఱుంగుం గావునఁ ద
న్ను నవశ్యంబును విడిపింతు రని మనదెస బద్ధాశుండై యుండు నిది మనకుఁ

1 గర్వాంధిత...యపహసింపఁగ వచ్చె...సద్యంబు; తథ్యంబె. 2 మతి. 3 డగు నైనను.
4 శత్రుని నైనఁ.

బుణ్యంబును గీర్తియుం జేకొనుసమయంబు నిన్నింత నిర్బంధింప వలవ దేన య రుగుదు నిప్పుడు యజ్ఞదీక్షితుండ నైయున్నవాఁడఁ గావున నాకుం జనరాదు మీరు వేగ చని గంధర్వులం బ్రియపూర్వకంబుగా ననునయించి సుయోధను విడిపించునది సామవచనంబులం దీర కున్నఁ బరాక్రమంబున నైనం బ్రతివీరుల నోర్చి కార్యంబు దీర్చునది నాచేయుజన్నంబు సఫలంబు సేయుం డనిన భీముం డట్లకేనియు నియ్యకొనియె నర్జునుండును ధర్మరాజుపనుపు గైకొని కురురా జుచెఱ దలుగఁ బ్రతిజ్ఞసేసె నకులసహదేవులు నుత్సాహసమేతు లయి రన్న లునలుపురు నాముక్తకవచులు నాబద్ధతూణీరులు నాకలితకార్ముకులు నారూఢర థులు నయి యగ్రజు వీడ్కొని యతిత్వరితగతి నడచినం గౌరవసైన్యం బంత యు వారిం గూడుకొని సింహనాదంబులు సెలంగం జనియె నిట్లరిగి వారలు గంధమాదనంబునకయి చను చున్నయవ్వియచ్చరానీకంబుం గూడ ముట్టిన.

—। భీమార్జుననకులసహదేవులు గంధర్వులతో యుద్ధంబు సేయుట. ।—

క. కని గంధర్వులు గ్రమ్మఱి, ఘనులం బాండవుల నగ్నికల్పులఁ దేజో
ధనుల నమరేంద్రసదృశుల, ననఘుల మార్కొనిరి ప్రకటితాటోపమునన్.

ఉ. అగ్రజువాక్యముల్ దలఁచి యర్జునుఁ డప్పుడు వారితోడ న
త్యుగ్రత దక్క యెంతయుఁ బ్రియోక్తుల నిట్లను మీకు మాయెడన్
విగ్రహ మేల నెయ్యమున విడ్వుఁడు కౌరవరాజుఁ బార్థివ
ప్రాగ్రసరుండు ధర్మసుతుప న్పిది మీకు నలంఘ్య మి త్రతిన్. 416

వ. అనిన నతనికి గంధర్వు లిట్లనిరి. 417

తే. ధర్మజుఁడు మాకు బ్రభుఁడె యాధర్మతనయు
నాజ్ఞ నే మేల యొనరింతు మనిమిషేంద్రుఁ
డొక్కరుఁడ మమ్ము శాసింప నోడయఁ డన్యు
లెందు నెవ్వ రైనను భయ మేమి మాకు. 418

వ. అనిన విభ్వచ్చుం డవ్వియచ్చరుల నుపలక్షించి మునుమున్న తెగుపకుం జొర నేల యని ప్రియంబును ధర్మంబునుం గాఁ బలికితి నెట్లును మీరు సామసాధ్యు లరు గా కునికి దోఁచు చున్నయది గావున నుగ్రం బయినవిగ్రహంబున దుర్యో ధను విడిపింతు నని వారలమీఁద నిశితవిశిఖప్రకరంబులు ప్రయోగించె నా గంధర్వులు నతనిపైఁ బటుబాణవర్షంబులు గురిసి రిట్లానలువురకు ననేకగంధ ర్వశతసహస్రంబులతో నతిఘోరసమరం బయ్యె నందు. 419

తరలము. కదిసి యర్జును తేరు భగ్నముగా నొనర్పఁ దలంచి పె
ల్లొదవి ఖేచరకోటి గ్రమ్ముటయుం బురందరనందనుం
డదయుఁ డై పదిలక్షలం బ్రళయాగ్నికల్పుల దివ్యులం
గదనశూరుల నిర్దహించెఁ బ్రకాండదివ్యశరార్చులన్. 420

మహాస్రగ్ధ. ఘనకోదండోగ్రమౌర్వీక్వణ మఖిలనభోగహ్వరాభోగభాగం
బున నాపూర్ణంబుగా నుబ్బునఁ గవలు మరుత్పుత్త్రుఁడుం దీవ్రనారా
చనితాంతాపాతలీలా సరభసగతు లై శత్రువీరవ్రజంబుం
దునుమం దచ్ఛోణితంబుల్ దొఱఁగి మడువు లై తోఁచె నయ్యుద్ధభూమిన్. 421

వ. ఇట్లు కౌంతేయులచేతం బీడితు లై గంధర్వులు దుర్యోధనాదుల జెఱ లేమఱక కొనుచు గగనంబునకు నెగసి తోఁచి పోవ నుంకించిన నెఱింగి సవ్యసాచి రయంబున నతినిబిడబాణజాలంబులం జేసి దిఙ్నభోమార్గంబులు నీరంధ్రంబులు గాఁ గప్పిన నగ్గగనచరులు వలలోనం జిక్కినపులుఁగులుంబోలెఁ బోవ నేరక శరపంజరంబునం జిక్కియు నుక్కు సెడక యన్నలువురమీఁద వివిధాయుధపరంపరలు ప్రయోగించిన. 422

మ. అవి యెల్లం దునుమాడి క్రీడి ఘనరోషాభీలుఁ డై శాతభ
ల్లవితానం బడరించినం దలలు డొల్లం గాయముల్ మింటనుం
డి వడిం గుంభినిఁ గూలఁ గా రుధిరవృష్టిం గాలువల్ వాఱఁ గా
దివి గంధర్వులక్షం దడంగె జగ ముద్వేగంబునం బొందఁగన్. 423

వ. మఱియు నర్జునప్రయుక్తం బయినయాగ్నేయాస్త్రంబు దావాగ్ని నీరసవిపినంబు దహించుతెఱంగున గంధర్వ[1]నివహంబు నీఱు సేయం దొడంగినం గని సి చిత్రసేనుండు భీమసేనానుజుమీఁదం బటుగదాదండంబు వైచిన నతండు దాని నేడుదునియలుగా నేయుటయు గంధర్వరాజు మాయాబలంబున నంతర్హితుం డై. 424

క. నలువురు పార్థుల నత్యు, జ్జ్వలశరవర్షముల ముంచి జలధరముక్రియం
బెలుచన గర్జిల్లుచు [2]నుత్కలుఁ డయి తనవిక్రమంబుఁ గడఁకయుఁ జూపెన్.

ఆ. దాని నుఱక యింద్రసూనుండు గాండీవి, శబ్దభేదు లయినసాయకములఁ
జిత్రసేనుసర్వగాత్రంబు భేదించి, యొక్కమాత్రలోన నుడిపెఁ గడఁక. 426

వ. ఇట్లు నొచ్చి గంధర్వనాయకుండు రణసంరంభంబు విడిచి యర్జునుం జేరం జని తనపొడసూపి నిలిచిన నవ్వీరుండును నాత్మసఖుం డయినఖేచరపతి తెఱంగు సూచి సంహృతాస్త్రుం డయ్యె వృకోదరాదులును సమరవిరామంబు నొందిరి వార లందఱుఁ దమతమరథంబులమీఁదన యుండి యొండొరులఁ గుశలంబు లడిగి రప్పు డర్జునుండు చిత్రసేనున కి ట్లనియె. 427

క. వీరోత్తమ నీ కిమ్మెయి, వైరము దగు నయ్యె కౌరవప్రకరముతోఁ
గౌరవపతి విడువుము త, ద్దారానుజసుతసమన్వితంబుగ నెమ్మిన్. 428

వ. అనిన నతం డర్జునున కి ట్లనియె. 429

సీ. ఈదురాత్ముఁడు మిమ్ము నివ్వనంబున నితాం, తాయాసపీడితు లైనవారిఁ

1 నివహదాహంబు. 2 మొక్కలుఁ డై; నుక్కలుఁ డై.

బరమధర్మాత్ముల భార్యాసమేతుల, నపహసింపఁ దలంచి యరుగు దెంచె
నింతయు నెఱిఁగి సురేంద్రుండు గలుషించి, యనుజవధూసహాయాన్వితముగఁ
బాపవర్తను వీనిఁ బట్టి తెమ్మని నన్నుఁ, బనిచిన వచ్చితిఁ బార్థ వినవె

తే. శక్రుపాలికి నిదె కొని చనుచు నున్న, వాఁడ నీ వింక నొం డనవలదు వినుము
మత్సఖుండవు గావున [1]మత్సరంబు, నలుకయును లేదు నీదెస ననఘ నాకు.

తే. అనిన నర్జునుఁ డతని కి ట్లనియె నీసు
యోధనుఁడు మాకు వినుము సహోదరుండు
గాన యీతని విడుచుట గర్జ మిదియ
ధర్మజున కెంతయును బ్రమోదంబు సేత. 431

చ. అమరవరేణ్యప న్నయిన నావల నెయ్యది యైన నిష్ట ధ
ర్మమహితుఁ డైనధర్మజుసమక్షమునం దెఱిఁగించి యాతఁ డే
క్రమమున నెద్ది సెప్పె నది గైకొని చేయుము నీవు మత్ప్రియా
ర్థము చను దెమ్ము నావుడును దాని కొడంబడి చిత్రసేనుఁడున్. 432

చిత్రసేనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకువచ్చి దుర్యోధను విడిచిపెట్టిపోవుట.

వ. వారలుం దాను ధర్మజుకడకుం జనిన నయ్యజాతశత్రుండు చిత్రసేను నతిప్రి
యంబునం బూజించి మహాత్మా యీసుయోధనుండు సానుజామాత్యుం డయి
మీచేత వధియింపం బడ కునికి మే లయ్యె మీకారణంబున మావంశంబున
కు నొండొక్కహాని వొంద దయ్యె వీఁ డెట్టియపరాధంబు సేసినను నది యం
తయు సహించి మాకుం గా వీని విడువవలయు నని ప్రార్థించిన నతం డట్ల కాక
యని దుర్యోధనాదుల నందఱ విడిచి పాండుపుత్త్రుల నామంత్రణంబు సేసి
దివంబున కరిగి తత్ప్రకారంబు సకలంబును నింద్రునకు నివేదించిన నింద్రుండును
సమరనిహతు లయినగంధర్వుల నమృతవృష్టిం జేసి బ్రదికించె నిట యుధిష్ఠిరుం
డును ధార్తరాష్ట్రునకు బంధమోక్షణంబు గావించి వాని కి ట్లనియె. 433

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిసాహసము లింక నొనర్పకు మయ్య దుర్జనుం
డన్నన సాహసక్రియలయందుఁ గడంగి నశించుఁ గావునం
గ్రన్నన తమ్ములన్ దొరలఁ [2]గైకొని యిమ్ములఁ బొమ్ము పీటికిన్
సన్నుత దీని కొండొకవిషాదముఁ బొందకుమీ మనంబునన్. 434

వ. అని బుద్ధి సెప్పి వీడ్కొలిపిన నతండును దీనాననుం డగుచుం జనియె ననుజ
సహితుం డయినధర్మతనయుధార్మికత్వంబు ధౌమ్యాదిభూసురులును దదాశ్ర
మవాసు లయినమహామునులును బహువిధంబులఁ బ్రస్తుతించి రని వైశంపా
యనవర్ణితం బయినకథావిశేషంబు సవిస్తరంబుగా. 435

1 మహితచరిత, యలుక. 2 గాంతలఁ గైకొని బొమ్ము.

క. రాజకులతిలక భువనని, రాజిత [1]సితకీర్తి దివిజరాజవిభవ ని
ర్వ్యాజపరాక్రమ సకలధ, రాజనసంపూజ్య ధర్మరక్షణదక్షా. 436

స్రగ్విణి. సర్వలోకాశ్రయా [2]సౌమ్యభావోదయా
గర్వికారాకృతీ నిత్యసత్యోన్నతీ
గర్వితోద్యద్భుజాకల్పకల్పోల్లస
త్సర్వసర్వంసహాచక్ర చక్రాయుధా. 437

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబునఁ బతివ్రతాచరిత్రంబును ధర్మవ్యాధుండు గౌశికునకుఁ బరమధర్మం బెఱింగించుటయు నగ్నివంశానుకీర్తనంబును గుమారోత్పత్తియు సత్యాద్రౌపదీసంవాదంబును బాండవులు ద్వైతవనంబునకుం జనుటయు ధృతరాష్ట్రవాక్యంబులును దుర్యోధనాదుల దుర్మంత్రంబున ఘోషయాత్రయుఁ గౌరవగంధర్వయుద్ధంబును దుర్యోధనాదులు గంధర్వులచేతం బట్టువడుటయు నర్జునుండు వారల విడిపించుటయు నన్నది పంచమాశ్వాసము. 438

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీలలితమూర్తి సుమహా
చ్ఛాళుక్యవరేణ్య పుణ్యచారిత్ర విచి
త్రా[1]లంకారోజ్జ్వలకవి
తాలాపకలాప సంతతానందమతీ. 1

దుర్యోధనునివిషాదము.

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పె నట్లతిమానుషం బైనయర్జును పరాక్రమంబును నత్యంతదైన్యాస్పదం బగుదుర్యోధను పరాభవంబును ధర్మజుదయయు నాకర్ణించి విస్మయజుగుప్సాకలితమానసుం డగుచు జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 2

చ. అనిశముఁ బాండుపుత్త్రులకు నప్రియకార్యము సేయునట్టిదు
ర్జనుఁడు సుయోధనుం డటులు శత్రులచే నవమానితుండుఁ బే
ర్చినకృప నొప్పు చున్నకురుసింహులచేత విమోక్షితుండు నై
మనమున లజ్జ లేక మునిమండన యెమ్మెయి నేఁగె వీటికిన్. 3

మత్తకోకిలము. మేనఁ బ్రాణము దాల్చి [2]భంగము మ్రింగి యెప్పటిచాడ్పునన్
మానవేంద్రుఁడ నేను దద్దయు మానినన్ తలఁ పాత్మలోఁ
బూను టాతని కెట్లు గల్గెఁగఁ బోలు నారయ నద్భుతం
బైనతచ్చరితంబు సెప్పుమ యంతయుం బరిపాటితోన్. 4

వ. అని యడిగిన నమ్మహాముని యిట్లను నట్లు కౌంతేయులచేత [3]బంధమోక్షితుం డై దుర్యోధనుండు లజ్జాకజ్జలితహృదయుం డగుచుఁ జెదరినసేనలం గూడుకొని కొంతద వ్వరిగి యొక్కసమతలంబునం బటమందిరవిరచనంబు నిర్వర్తించి

---

1 లంకరణోజ్జ్వల... తాస్మేరమతీ; తస్మేరమతీ. ఒకానొకప్రతియం దీకందమునకు మాఱుగా, క. "శ్రీకరశాత్రవరాజిన, శీకరమృగరాజ రాజశేఖరగంగా, శీకరయశఃప్రతాప ని, రాకరరవితేజ రాజరాజనరేంద్రా." అని యున్నది. 2 బన్నము. 3 లబ్ధమోక్షుం డై.

యభ్యంతరమందిరమ్మున నొక్కరుండును దల్పంబుపయిం బడి చింతాపరవశత్వంబునొంది రాహుకబళనకలుషితుం డైనరోహిణీపతియునుంబోలె విషాదవివర్ణుండయి యున్నయెడఁ గర్ణుండు వచ్చి సముచితంబుగాఁ గని యన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

చ. మనుజవరేణ్య చూడ నతిమానుష మమ్మెయిఁ [1]గయ్య మెందుఁ గ
ల్గునె పటువిక్రమాన్వితులఁ గ్రోధనిబద్ధులఁ గామరూపులం
జెనయఁగ వచ్చునే ఖచరసింహుల నేరికి నట్టివారి నే
పునఁ దునుమాడి గెల్చితి విభూతి యెలర్పఁగ నీవుఁ దమ్ములున్. 6

ఉ. *అప్పుడు నీవు [2]సూడఁగ ననంతము లై ఖచరేంద్రసైన్యముల్
గప్పె ననేకసాయకనికాయములన్ వడి నన్ను నేనునుం
గుప్పలు గూల నేసి రిపుకోటి వధించితి నంతలోన స
న్నొప్పరికించె సైన్యతతి యొక్కఁడ నై రణభూమి నొచ్చితిన్. 7

వ. ఆలోనన విరథుండ నై వికర్ణురథం బెక్కిన నది సమరప్రదేశంబునకుఁ దొలంగఁ బఱచె దేవా నీవు బలవిక్రమాతిశయంబులం బ్రతివీరుల నోర్చి యక్షతుండ వై యుండుట గనుంగొని కృతార్థుండ నైతి నిట్టిపరాక్రమంబు సేసినవారిజగంబున నెవ్వరు గల రిది యత్యద్భుతం బనినం గౌరవేశ్వరుం డాత్మగతంబున నీతండు మత్ప్రకారం బెఱుంగక యిట్లు వలికెం గా కేమి యని లజ్జితుం డగుచు రాధేయున కిట్లనియె. 8

సీ. అనఘ తమ్ములు నేను నంబరచరకోటిఁ, దలపడి పోరంగ బలయుగంబుఁ
జచ్చియు నొచ్చియుఁ జలమునఁ బెనఁగె నా, సమయంబునందు విక్రమ మెలర్ప
గంధర్వపతితోడఁ గలిగెఁ గయ్యము నాకు, నాతనిశరములచేతఁ [3]జాల
నేను నొచ్చితి వేయు నేల భార్యానుజ, సుతమిత్త్రజనసమన్వితము గాఁగ
తే. నన్నుఁ జెఱగొని గంధర్వనాయకుండు, నెగసె దివమున కప్పుడు బెదరి చెదరి
పఱచి మనవారలెల్లను బాండుసుతుల, శరణు సొచ్చిరి దైన్యసంభరితు లగుచు.

ఉ. వారలయార్తిఁ జూచి జనవంద్యుఁడు ధర్మసుతుండు దమ్ములన్
భూరిబలాఢ్యులం బరమపుణ్యుఁడు నన్ విడిపింపఁ బంచె న
వ్వీరులు నుక్కునం గవిసి పీఁకున ఖేచరకోటిఁ దొల్త నిం
పారఁ బ్రియోక్తులం దెలఁచి రంతటఁ దీరద కార్య మెమ్మెయిన్. 10

ఆ. అంతఁ దెగువసేసి యంతకాకారులై, భీమపార్థయములు భీమబలులు
ఖచరతతులమీఁదఁ బ్రచురబాణౌఘముల్, గురిసి రాహవమున [4]ఘోరభంగి.

వ. తదీయబాణపాతంబుల నొచ్చి గంధర్వులు మమ్ముం గొనుచు గగనంబునం

---

1 భాగ్య. * ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులయందుఁ గాన్పించవు. 2 సూపఁ గగనాంతము... గుప్పనఁ గూరలేసి; గుప్పనఁ గూర నేసి. 3 నాజి...బెగడి చెదరి. 4 ఁబరుపభంగి.

బఱచిన నర్జునుండు వారికిం బోవ రా కుండ నతినిబిడబాణజాలంబుల నంబర మార్గంబు నిరోధించినం జిత్రసేనుండు దనప్రియసఖుం డైనశతమఖసుతుం జేర నరిగి కుశలం బడిగిన నర్జునుండునుం బ్రీతుం డై వాని ననునయించి యీదుర్యోధనుండు మాతో డంబుట్టువు గావున నితని విడువ వలయు ననిన నాగంధర్వ నాయకుండు. 12

క. మనదుర్మంత్రిత మంతయు, ఘనుఁ డప్పార్థునకుఁ జెప్పి ఘనభుజ యిది యిం
ద్రునిపను పగుట నవశ్యం, బును నీతని విడువ ననియె భూరి[1]బలుండై. 13

క. కడు లజ్జయు దైన్యంబును, నడరి ముసుఁగుపడఁగ నాకు నాత్మగతమునం
బుడమి వివరంబు లేదే, యడఁగెద నన్నట్టి దయ్యె నప్పుడు కర్ణా. 14

వ. అంతం గౌంతేయులు గంధర్వులం దోడ్కొని ధర్మరాజుపాలికిం జని మన దుర్మంత్రంబుకతంబున బంధగోచరుండ నయిననన్ను నయ్యజాతశత్రుముందట నివేదించిన నతండు విడిచి పుత్తెంచె నిది మదీయవృత్తాంతంబు. 15

క. ఒవ్వనివారలయెదురన, యివ్విధమున భంగపడితి నే నింక జనుల్
నవ్వఁగ నేటిబ్రదుకుగా, నివ్వసుమతి యేలువాఁడ నెట్లు[2]చరింతున్. 16

ఉ. అక్కట యమ్మహారణమునందు వియచ్చరకోటితోడఁ బే
రుక్కునఁ బోరి [3]యేను మృతి నొందఁగ నేరన యట్టులైన నీ
తక్కువపాటు లేక ప్రమదంబున దేవపదంబు నొందుదుఁ
మిక్కిలి యైనకీర్తియును మేదినియందు వెలుంగు నిత్యమై. 17

దుర్యోధనుండు ప్రాయోపవేశంబు సేయఁ బూనుట.

వ. కావున నిట్టిదురవస్థపాలైతి నేను బ్రాయోపవేశంబునఁ బ్రాణపరిత్యాగంబుఁ జేసెద మీరిందఱు దుశ్శాసనుం బురస్కరించుకొని పురంబున కరుగునది మిత్రులకుఁ బ్రమోదంబును శత్రులకు నిర్వేదనంబునుం జేయుచు మనునట్టియేను నేఁడు బోఁడిమి సెడి పగతురచేత శిరస్తాడనంబు సేయం బడి సిగ్గు వడక బంధుజనంబులలోని కేమని యరుగుదు నాంబికేయుం గని యే మని పలుకుదుఁ గురువృద్ధు లయినభీష్మబాహ్లికులయు నాచార్యు లయినకృపద్రోణులయు సముఖంబున నెట్లు నిలుతుఁ బరిజనులుం బౌరులుం బురోహితులు నన్నుం గనిన నేమని సంభాషింతు నిది యాత్మదోషంబున నైనయపాయంబు నాకవశ్యభోక్తవ్యంబు. 18

క. విను దుర్వినయాత్మకుఁ డగు, జనుఁ డుజ్జ్వల మైనసిరియు సద్విద్యయుఁ గ
ల్గిన నందు మెలఁగ నేరక, చెనఁటితెఱంగునకుఁ జొచ్చి చెడి పోవుఁ దుదిన్.

క. అకటకట యిట్టికష్టము, నకు వచ్చితినయ్య యేను నన్నెటు వైరి

1 బలుండున్. 2 భరింతున్ ; భుజింతున్ ; ధరింతున్. 3 లోన మృతినొందితి నేనియు నిట్టిదైన యీ, తక్కువ.

ప్రకరము లనిఁ బట్టినఁ గృప, నొకరుఁడు విడిపించె దైవ మోపదె యెట్లున్.
క. మానము సెడియును నిమ్మెం, మేనం బ్రాణంబు లెట్లు మేకొని తాల్తుం
గాన యిది నిశ్చయముగాఁ, బూనితి నా తెగువ మాన్పఁ బోల [1]దొరులకున్.
వ. అని పలికి సమీపగతుం డైనదుశ్శాసను నాలోకించి యమ్మహీపాలుం డి ట్లనియె.
సీ. అన్న దుశ్శాసన నిన్ను రాజ్యమునకుఁ, బట్టంబు గట్టెదఁ బతివి గమ్ము
శకునికర్ణులు దీర్పఁ బ్రకటవసుంధరా, వలయ మంతయు మహోజ్జ్వలత నేలు
భాత్రివర్గమునకుఁ బ్రీతి సేయుము బంధు, జనులఁ బోషింపుము సద్ద్విజులకు
ను త్తమం[2]బుగఁ దగువృత్తులు సెల్లింపు, గురుజనంబుల భక్తిఁ గొలువు మెపుడు
తే. నింద్రుఁ డమరగణంబుల నేలునట్లు, ధరణిపతుల నేలుము బాహుదర్ప మొప్పఁ
బగఱ నుక్కడఁగింపుము పరమమిత్త్రు, లైనశూరులఁ గొనియాడు మర్హ భంగి.
వ. అనిన నమ్మాట దనహృదయంబునకు నిశితశూలం బయిన నతండు నిలువ నోపక యగ్రజుపాదంబులపయిం బడి దేవా యి ట్లాన తీఁ దగదు నాకుం బ్రసన్నుండ వగు మని నిజనేత్రజలంబులం దదీయచరణయుగళం బభిషేకించుచు ని ట్లనియె. 24
చ. అవని విదీర్ణ మైనను హిమాద్రి చలించుట గల్గినన్ మహా
ర్ణవ [3]జల మింకినన్ దివసనాథుఁడుఁ జంద్రుఁడుఁ దేజ మేదినం
గువలయనాథ నీకు నొకకుత్సితభావముఁ గల్గ నేర్చునే
భవదుపయోగ్య మైననృపభారము నాకు వహింప శక్యమే. 25
క. హితు లైనవారిఁ బ్రోచుచు, సతతంబును రిపుల నెల్లఁ [4]జమరుచు నిఖిల
క్షితితలము నీవ యేలుము, శతసంవత్సరము లధిప జయశీలుఁడ వై. 26
వ. అనుచు నయ్యువరాజు దుఃఖాతిభారవిహ్వలుం డై యెలుం గెత్తి యేడ్చిన నయ్యన్నయుం గన్నీ రొలుక నూర కుండె నప్పుడు కర్ణుండు వారలం జూచి యి ట్లేల బాలిశులుంబోలె నేడ్చెదరు ధైర్యంబులు ధరియించి శోకవ్యసనంబులు విడువుండు శోకశీలురం జూచి పగతురు సంతసిల్లుదురు శోకశీలురకుఁ బైపై శోకంబులు వొందు నని దుర్యోధనుం జేరొ్కని యి ట్లనియె. 27
క. ఒకయల్పమనుజుక్రియ సో, మ[5]కులోత్తమ నీకు నిట్లు మహనీయసుఖ
ప్రకృతి యగునిజశరీరం, బకట విడువఁ దలఁప నగునె యవిహితబుద్ధిన్. 28
తే. శోకమగ్నుండ వగునిన్నుఁ జూచి బెగడి, యధిప నీతమ్ములును నేను నధికదుఃఖ
వహ్ని [6]పాల్పడమయ్య మావలనఁ గరుణ, గలిగి తేర్పవె యిందఱఁ గౌరవేంద్ర.
వ. పాండవులచేత విముక్తుండ నైతి నని వగచె దంతియ కాని నీకుం గార్యగతియందు వివేకంబు సాల దది యెట్లనిన నేరాజురాజ్యంబున నిశ్చింతు లయి జనులు

---

1 దొకనికిన్. 2 బగు వసువృత్తముల్ చెల్లింపు. 3 మది యింకినన్. 4 జెఱుచుచు ; జదుపుచు. 5 కులోద్భవ...యగునీశరీరం. 6 పాల్పడకుండ.

దమతమజీవనంబుల వర్తింతు రారాజునకు నట్టిజనులు బంట్లు గావునం దా రమ్మహీపతికిం దీఱమి గల్గినచోట్ల నెల్లనుం దమపౌరుషంబులు నెఱప వలయు గాంతేయులు నీదేశంబుననుండి నీయాజ్ఞవలనం గృతారంభులై యున్నవా రగుటం జేసి వారు నీకింకరులు నీకు నైనయక్కఱ దీర్చుట వారి కర్తవ్యకృత్యంబు దీని కింత వనర నేల యదియునుం గాక పాండవులు జూదంబు నాఁడ నీకు దాసు లైరి తదీయంబు లైనమణికనకాదివస్తువులును భవదధీనంబులై యున్నయవి వారు నిన్నుం గొలిచి యుండుట లేకుండెనేనియు నింతటికెలసంబు దీర్పనేనియు వలదే యిది యంతయు నూహించి వలవనివగలం బొగలక లెమ్ము పురంబునకు నడవుము నామాట వినక నిర్బంధపరుండ వై తేనియు నిన్నే మనవచ్చు నిందఱము నీపోయినగతిన పోవం గలవారము నీవు లోకంబుచేత నగుఁబాటును బొందెద వింతియ యని కర్ణుండు సెప్పిన విని దుర్యోధనుండు వెండియుం బ్రాయోపవేశంబునందు నిశ్చయంబు వదల కున్నం గనుంగొని శకుని యి ట్లనియె. 30

క. కర్ణునియాడినమాటలు, నిర్ణయమున కింత యొప్పునే యిప్పలుకుల్
కర్ణంబులఁ జొనుపుము దుః, ఖార్ణవపారంబుఁ బొందు మవనీనాథా. 31

తరలము. కడఁగి బుద్ధిబలంబునంద యకంటకంబుగఁ జేసి యేఁ
బుడమిరాజ్యము సర్వముం దగఁ బుచ్చి యిచ్చిన నిమ్ములం
గుడువ నేరక దీని [1]నిచ్చటఁ గూలఁ దన్ని శరీరముం
విడుతుఁ గా కని నిశ్చయించెదు వెఱ్ఱి వై తె నరేశ్వరా. 32

ఆ. నీకు వృద్ధసేవ లే కునికి యిప్పుడు, నాకుఁ దెల్ల మయ్యెఁ బ్రాకటముగఁ
గోపమును మనోనుతాపంబుఁ బొందుచో, ధీరుఁ డపుడ [2]యుడుప నేర వలదె.

తే. పిఱికితనము నేమఱుటయు [3]నొఱువతనము, మెత్తఁబాటునఁ గార్యంబున త్తెఱంగు
నేరమియు విషయంబులఁ గూరుటయును, గలుగుపతికి నుండదు సిరి దొలఁగిపోవు.

వ. కావునఁ గార్యజ్ఞుండ వగుము కార్యజ్ఞానం బెట్టి దనిన. 35

ఉ. కౌరవనాథ నీకు నుపకారము సేసిరి పాండవేయు ల
వ్వీరులయందు నెయ్యమును వేడ్కయు నొప్పఁగ నీ వభీష్టస
త్కారము సేత యుక్త మగు గాక ప్రియంపడ నర్హ మైనచో
దారుణశోకవహ్నిపరితాపముఁ బొందుట యిప్డు ధర్మమే. 36

చ. కృతము దలంచి చిత్తమునఁ గిల్బిష మంతయు నుజ్జగించి స
న్మతులఁ బృథాతనూజుల నమానుష తేజులఁ బిల్వఁ బంచి త
త్పితృధన మైనరాజ్యము నభీష్టముగాఁ దగ నిమ్ము నీకు నీ
క్షితివలయంబునం బరమకీర్తియుఁ బుణ్యముఁ గల్గు భూవరా. 37

---

1 నిశ్చలఁ...వెఱ్ఱి వైతి. 2 యడఁప. 3 నెఱపతనము; జెఱపతనము; షఱపతనము.

క. వారలు నీతోఁ బుట్టువు, లీరాజ్యము మీరు వారు నేకం బై పెం
పారఁగ నేలుఁడు దీనం, గౌరవకుల[1]నాథ సౌఖ్యగౌరవ మొందున్. 38

వ. అని శకుని సెప్పుచుండ నగ్గాంధారీనందనుండు నిజచరణసమీపంబునం బడి
యున్న దుశ్శాసనుఁ గ్రుచ్చి యెత్తి మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి కర్ణసౌబలులం
జూచి మీ రేల నన్నుఁ గారించెదరు ధర్మైశ్వర్యధనభోగంబులందు నాకభిలా
షంబు లేదు ప్రాయోపవేశంబునందుఁ గృతనిశ్చయుండ నైతి మీ రింక నొం
డువిఘ్నంబులు సేయక యూరక మీవలయు నెడకుం బొం డనిన వారలు దే
వా నీవిధం బిట్టిద యయ్యెనేని మే మెందుఁ జేరెదము నీతోడివారమ కాక
యని రంతం గమలహితుండు పశ్చిమాచలసమీపగతుం డగుటయు నన్నర
నాథుండు సురలోకగమనకుతూహలి యై శుచిస్నానంబు సేసి వల్కలంబులు
ధరియించి సంధ్యాసమయ సముచితంబు లగు కరణీయంబులు నిర్వర్తించి
వివిక్తదేశంబునందు దర్భాస్తరణంబున నాసీనుండై వాఙ్నియతుం డై. 39

క. క్రమమున బాహ్యేంద్రియక, ర్మము లెల్లను వదల విడిచి మహితసమాధి
క్రమదశ నుండె నివాత, స్తిమితం బై వెలుఁగు చున్నదీపము పోలెన్. 40

ప్రాయోపవిష్టుం డైనదుర్యోధనునిఁ గృత్య పాతాళంబునకుఁ గొనిపోవుట.

సీ. ఆసమయమునము న్నమరేంద్రవిజితు లై, యహిలోకమున నున్న యసురవరులు
ధృతరాష్ట్రనందను తెగువ యెఱింగి యా, త్మీయపక్షక్షయస్థితికి వగచి
యాతనిఁ బిలిపింప నప్పుడు శుక్రాదు, లైనభూసురసమూహములచేత
వేల్మి వెట్టించిన వేగంబ యొకకృత్య, వెలువడి భీషణవికృతమూర్తి
ఆ. యేమిపనులు గలిగె నెఱిఁగింపుఁ డనిన వా, రిచటికిపుడు కౌరవేంద్రు ననఘు
నుజ్జ్వలాంగు నాసుయోధనుఁ దెమ్ము ప్రా, యోపవేశనమున నున్నవాని. 41

వ. అని పనిచినం గృత్యయు నాక్షణంబ చని ప్రాయోపవిష్టుం డై యున్న దుర్యోధను
గ్రుచ్చి యెత్తికొని రసాతలంబునకుం దెచ్చి దైత్యులకు సమర్పించినం బ్రీతులై
వారు వానిం గౌఁగిలించికొని కుశలం బడిగి యిట్లని రయ్యా నీవు శూరుండవు
శూరజన[2]రక్షితుండవు భరతకులోద్వహుండ విట్టిసాహసం బేల చేసితివి మఱి
యాత్మఘాతుకునకు లోకంబున నిందయు హీనతయు దుర్గతియుం బ్రాపించు
లోకవిరుద్ధంబు లై మూలఘాతంబు లైనకార్యంబులయందు నీయట్టిబుద్ధి
మంతులు ప్రవర్తిల్లుదురే యట్లు గావున నీవఖిలధర్మార్థయశోభోగనాశం బైన
యీదుర్విచారంబు విడువుము ధైర్యంబును బ్రతాపంబును బాటింపుము
శత్రుజనభంజనంబు సేయుము నీవు మనుష్యమాత్రుండవు గావు నీపూర్వజన్మ
ప్రకారంబు సెప్పెద మాకర్ణింపుము. 42

ఉ. ఏము తపంబు సేసి పరమేశ్వరు నీశ్వరుఁ బార్వతీమనః

---

1 ముఖ్య. 2 రక్షకుండవు భరతకులోద్భవుండ.

కాముకుఁ గామవైరి నవికారుఁ బురాంతకుఁ బ్రీతుఁ జేసినం
గామితదాయి యైనశితికంఠుఁడు నిన్ను సృజించి యిచ్చె ను
ద్దామదయావిధేయుఁడు ముదంబున మాకు నధీశ్వరుండుగాన్. 43

ఉ. నీ దగుపూర్వదేహము వినిర్మలవజ్రశిలావిశేషసం
పాదిత మస్త్రశస్త్రపరి[1]పాతనభేద్యము గాదు నిత్యనిః
ఖేదము పుష్పకోమలము ఖేచరభూచరకామినీమనో
హ్లాదన మిట్లుగా నభవుఁ డర్థి నొనర్చె నుమాసమేతుఁ డై. 44

ఉ. నీవు ధరిత్రిఁ బుట్టుటయు నీకు సహాయము సేయఁ గోరి నా
నావిధదైత్యదానవగణంబులు రాజకులంబులందు స
ద్భావన నుద్భవించెఁ బటుబాహులు దివ్యమహాస్త్రకోవిదుల్
[2]ద్రావితవైరు లుర్వి భగదత్తపురస్సరు లైనవీరు లై. 45

వ. భీష్మద్రోణకృపాదులు గొందఱు దేవాంశసంభవు లైనను దదీయభావంబులు రాక్షసావేశంబునొందెడు దానంజేసి వారునిర్దయులై విమూఢులుంబోలె నన్యో న్యపరుషంబులు వలుకుచు నలుక మిగులం బుత్త్రపౌత్త్రమిత్త్రభ్రాతృశిష్యగురు బాలవృద్ధజనభేదంబులు విచారింపక సమరంబు సేసి దివ్యంబులు మానుషం బులు నైనవివిధాస్త్రశస్త్రంబులఁ బాండవపక్షక్షయంబుగావింపంగలవారు పాం డవులు బంధుస్నేహంబు విడిచి తెగువకుం జొచ్చి నీచేత నిహతు లగుదురు నీ మనంబున బీభత్సువలనిభయంబు గొంతగలదు దానినెఱింగి నేమునుందగునుపా యంబు దలంచితి మది యె ట్లనినఁ గృష్ణుచేతం జచ్చిననరకాసురునంశంబు గర్ణు నావేశింపంగలయది తత్కారణంబునం గృష్ణార్జునులతోడ బద్ధవైరుం డై యవ్వీ రుండు నిజదివ్యాస్త్రంబులం గృష్ణుల నిద్దఱ నిర్దహించు నివ్విధం బెఱింగి యిం ద్రుండు పాండవరక్షణార్థంబు వచ్చి కర్ణకవచకుండలంబులు గపటరూపంబున నపహరింపం గలవాఁడు మఱియును. 46

క. క్షితి సంశప్తకు లనఁగా, శతలక్షసహస్రసంఖ్య జనియించిరి ద
ర్పితు లై దనుజులు దద్బల, తతిచే సమరమున నింద్రతనయుఁడు సిక్కున్. 47

తరలము. నిహతకంటక మైనయిద్ధరణీతలం బఖిలంబు నీ
మహితశాసనగోచరం బగు మానవేంద్ర [3]ప్రసన్నతా
మహిమ నొందుము నీవ తేపవు మాకు నందఱకుం గురూ
ద్వహ విషాదము వొందఁ బాడిమె దైత్యపక్షభయంబు గాన్. 48

మ. చను మింకొండుదలంపు మాను మని యాశ్వాసించి వానిం బునః
పునరాలింగన మాచరించి యెలమిం బూజించి దైత్యోత్తముల్

---

1 పాతనభేద్యము కాదు...హ్లాదన మట్లుగా. 2 ధావిత. 3 ప్రసిద్ధతా...విషాదము నీకుఁ బాడియె; వివాదము నొందఁ బాడియె.

జననాథోత్తమ వీడుకొల్పిరి తదాజ్ఞం జేసి యాకృత్యయున్
మును దాఁ దెచ్చిన[1]చోటఁ బెట్టె నధిపున్ మోదంబు సంధిల్లఁగాన్. 49
ఉ. అంత సుయోధనుండు హృదయంబున విస్మయ మంది యంతవృ
త్తాంతము స్వప్నవృత్తముక్రియం దలపోసి నిజంబ కాఁగ న
త్యంతము నిశ్చయించుచుఁ బృథాసుతులన్ సమరంబులోన ని
ర్జింతున కాక యంచు వికసిల్లె దురాశయభగ్నబుద్ధియై. 50
క. విను జనమేజయ పౌరవ, జనవిభుఁ డబ్భంగి రాత్రిచరితం బగున
ద్దనుజసమాభాషణ మె,వ్వనికిని నెఱిఁగింప కుండువాఁ డయ్యె మదిన్. 51
వ. అంతఁ బ్రభాతం బగుటయు రాధేయుండు సుయోధనుపాలికిం జని హేతుమ
ద్వాక్యంబుల నతని కి ట్లనియె. 52
ఉ. చచ్చినవిమ్మటం గడిఁదిశత్రుల నోర్వఁగ వచ్చునే శుభం
బిచ్చునె చావు లెందును నరేశ్వర యాఱడి చత్తు నంట దా
మెచ్చగు నయ్య [2]యేరికిని మేనికి జీవము గల్గుచోన పెం
పచ్చుగ సిద్ధిఁ బొందు విజయార్థసుఖంబులు మర్త్యకోటికిన్. 53
ఉ. కావున శోకదైన్యములకాలము గా దిది లెమ్ము విక్రమ
శ్రీ విలసిల్లు మంచుఁ గురుసింహుని సింహాసమానుఁ జారుశ
య్యావివశాంగు నంగపతి [3]యాదటఁ దా నిరుగేల గ్రుచ్చి సం
భావన నెత్తుచుం బ్రణయభాషల వెండియు వాని కిట్లనున్. 54
క. మది నర్జునుఁ జూచి భయం, బొదవినయది నీకు వాని నుగ్రరణమునం
బదునాలవయేఁడు జయిం, చెద నాయుధ మంటి ప్రతిన సేసితి నధిపా. 55

దుర్యోధనుఁడు ప్రాయోపవేశము మాని కరిపురంబునకుఁ బోవుట.

చ. అనవుడుఁ దత్ప్రతిజ్ఞయు సురారులవాక్యములుం దలంచి య
జ్జనపతి గాఢనిశ్చయవశంవదుఁ డై శయనంబు డిగ్గి చ
య్యనఁ బయనంబు సేయుఁ డని యప్పు డమాత్యులఁ బంచి యుమ్మలన్
దినముఖకృత్యముల్ సలిపి [4]ధీరతతో వెడలెం బ్రియంబుతోన్. 56
వ. అయ్యవసరంబున. 57
చ. రయవిచలత్తురంగమతరంగములన్ మదనాగనక్రసం
చయములఁ జంచలచ్ఛటుల సైనికమత్స్యములన్ మహోన్నతం
బయి కురురాజచంద్రునుదయంబునఁ దద్దయుఁ బొంగెఁ బ్రస్ఫుర
ద్భయదమనోహరప్రకటభంగులఁ [5]దద్భటవార్ధి యుద్ధతిన్. 58
ఉ. చామరపుండరీకవిలసత్సిత[6]కేతుపతాకలం గురు

1 చోనఁ. 2 యెవ్వరికి. 3 యాదటతో నిడుగేల. 4 దీపితుఁడై. 5 దద్బలవార్ధి. 6 చారుపతాకలం.

గ్రామణియాత్ర యెంతయును గాంతి వహించె నభంబు శారదో
ద్దామమరాళమండలసితస్ఫుటపద్మవనీపరిస్ఫుర
త్తామరసాకరంబునవిధంబున భూచరనేత్రపర్వమై. 59

వ. ఇట్లు దుర్యోధనుండు కర్ణసౌబలసమేతుండై దుశ్శాసనాద్యనుజగణంబునుం దక్కినయమాత్యగణంబులుం గొలువఁ జెలువు మిగులం జని కరిపురంబు ప్రవేశించి సముచితవ్యాపారంబుల నుండునంత నొక్కనాఁడు మంత్రిజనపరివేష్టితుండై యున్నరాజునకు భీష్ముం డిట్లనియె. 60

మ. హితులై పెద్దలు బుద్ధి సెప్పఁగఁ గ్రియాహీనుండవై త్రోచి పో
యితి దుష్టాత్ములఁ గూడి దానికి ఫలం బెట్లయ్యెనో చూచితే
గతవిద్వేషుఁడు ధర్మనందనుఁడు గల్గం బట్టి యిప్పాట దు
ర్గతికిం దప్పితి గాక చిక్కితి గదా గంధర్వుచే నాజిలోన్. 61

ఉ. నీవును దమ్ములుఁ సతులు నెయ్యురు వైరులచే గృహీతులై
పోవఁగఁ బాటిపోయెఁ గడుఁ బొల్లఁదనంబున సూతపుత్త్రుఁ డీ
[1]కావరుఁ గష్టచిత్తు నధికంబుగ నమ్ముదు నీవు వీనిబా
హావిభవంబు గయ్యమున నక్కడఁ జూచితె కన్ను లారఁగన్. 62

ఉ. ఆయతబాహు లుగ్రబలు లార్యులు పార్థులు వారిభూరిశౌ
ర్యాయుధనైపుణక్రియలయందుఁ బదాఱవపాలుఁ బోలఁ డీ
వాయపురజ్జులాఁ డధిప వారలచందము వీనిచందముఁ
నీయెడ నిక్కమై తెలిసెనే ఖచరేంద్రులపోరిలోపలన్. 63

క. కులమును సిరియును జెఱుపక, యలఘుస్థితి నింక నైన నప్పాండవులం
గలసి మన వయ్య [2]నాదగు, పలుకు వినఁ గదయ్య హితముఁ బథ్యము జుమ్మీ.

వ. అనిన భీష్మువచనంబులదెస ననాదరంబు సేసి దుర్యోధనుండు కర్ణసౌబలులం జూచి నవ్వుచు వారలుం దమ్ములుం దోడన చన నక్కడ వాసి చనియె భీష్ముండును లజ్జితుండై నిజగృహంబున కరిగె నంతఁ గౌరవేశ్వరుండు గ్రమ్మఱ యెప్పటిచోటికిం జనుదెంచి మంత్రులతోడ మంతనం బుండి మన కెయ్యది కర్తవ్యం బెయ్యది సేసినఁ దేజోలాభంబు లగు నని యడిగినఁ గర్ణుండు దేవా నీ కింక నేవిచారమ్ములు నేల నిష్కంటకంబై నయీపృథివి సకలంబునుం బాలించుచు మహేంద్రమహిమతోడ నఖిలసుఖంబులు ననుభవింతు గాక నినం బ్రీతుండై యతండు వాని కిట్లనియె. 65

క. నీయట్టివీరవరుఁడు స,హాయుం డటె పడయ రానియదియుం గలదే
ధీయుత నా కెయ్యదియును, బాయక విను మింక నొక్కపని దెల్లముగాఁ.

తే. ధర్మజుఁడు రాజసూయంబుఁ బేర్మిఁ జేసి, నంతనుండియు నమ్మహితాధ్వరమున

---

1 కావలుఁ; కావల మైనకష్టు నధికంబుగ. 2 పఁటి నా, పలుకులు విన నీకు హిత(నిజ)ముఁ.

యం దభిప్రాయ మైయుండు నొండ నాకు, నమ్మఖంబు సేయింపవే యనఘనన్ను.

వ. అనినం గర్ణుండు గౌరవపతి కిట్లనియె. 68

క. అగుఁ గాక యేమి యిప్పుడు, జగతిం గలనృపతు లెల్ల జనవర నీ కి
మ్ముగ వశవర్తుల కావునఁ, దగ నుద్యోగింపు మిపుడు తత్క్రతువిధికిన్. 69

ఉ. రాజులఁ బిల్వఁ బంపుము ధరాసురసంఘము నామతింపు వే
రోజ నుదాత్తయజ్ఞగృహయూపతతుల్ సమకట్టఁ బంపు వి
భ్రాజితభక్ష్యభోజ్యవిధిభవ్యపదార్థము లానయింపు మ
వ్యాజవిభూతి మై నమరవల్లభుచాడ్పునఁ జేయు జన్నమున్. 70

వ. అనిన సంతోషిల్లి కురుపతి యప్పుడ పురోహితునిం బిలిపించి రాజసూయ యజ్ఞంబు సంపూర్ణదక్షిణంబుగాఁ జేయ వలయుఁ దత్ప్రయోగవిశేషంబులకు మీరు సాలి యుండునది యనినం బురోహితుండు దగినవిద్వజ్జనంబులతోడ విచారించి దుర్యోధనున కిట్లనియె. 71

చ. జనవర నీకుఁ బాండవులు శత్రులు గావున నీవు వారి నో
ర్చిన మఱి కాక మున్న యిటు సేయఁగ శక్యమె రాజసూయముల్
వినుము దగంగ నిప్పటికి వేఱొకయజ్ఞము సేయు మిమ్ములం
బనుపుము తత్క్రియావివిధభంగులకుం దగువారి వేగమై. 72

తే. రాజసూయంబునట్టిద రాజవర్య, వైష్ణవం బనుయాగంబు వాసుదేవుఁ
డిమ్మఖము సేసెఁ దొల్లి యభీష్ట మిదియ, చేయునిర్విఘ్నముగ నిది సెల్లు నీకు.

క. అనిన నిది వోలు నని య, జ్జననాథుఁడు సూతతనయసౌబలులు ప్రియం
బున ననుమతింప నభిమత, వినుతాధ్వరసంప్రయోగవిహితోద్యముఁడై. 74

క. తనయుద్యోగము జననీ, జనకులకును ద్రోణవిదురశాంతనవకృపా
దినిఖిలమాన్యజనమ్ముల, కును దగ నెఱిఁగించి భరతకుంజరుఁ డెలమిన్. 75

దుర్యోధనుఁడు వైష్ణవం బనుయజ్ఞంబు సేయుట.

వ. వారిచేత ననుజ్ఞాతుం డయి నగరసమీపంబున నొక్కపుణ్యస్థలంబునం దఖిల యజ్ఞగృహంబులు నతిరమణీయంబులు గాఁ జేయించి యజ్ఞోపకరణంబులును సమస్తవస్తువిశేషంబులును సమకట్ట నియోగించి శుభదినంబునం బరమబ్రాహ్మణసహాయుండై నియతదీక్షాశోభనంబు వహించె నంత. 76

ఆ. అఖిలదేశవాసు లైనరాజులను బవిత్రచరితు లైనవిప్రవరుల
నర్థిఁ బిలువ దూత లరిగిరి కౌరవే, శ్వరునియాజ్ఞఁ జేసి సమ్మదమున. 77

వ. అం దొక్కదూతం బిలిచి దుశ్శాసనుండు నీవు ద్వైతవనంబునకుం జని పాండవులను దదాశ్రమవాసు లయినభూసురులను గౌరవేశ్వరునధ్వరంబునకుఁ బిలువు మని పనిచిన వాఁడునుం జని ధర్మజుం గని యిట్లనియె. 78

ఉ. వీరుఁడు గౌరవుండు నిజవిక్రమలబ్ధసమున్నతార్థసం

భారములన్ మహాధ్వర మపారబలుం డొనరించు చుండి పెం
పారఁగ నిన్నుఁ దమ్ముల మహాద్విజులం బిలువంగఁ బంచె ధా
త్రీరమణేశ నెమ్మిఁ జనుదెమ్ము తదధ్వరముం గనుంగొనన్. 79

వ. అనిన ధర్మజుండు వాని కిట్లనియె. 80

చ. అనఘుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁడు మహాధ్వరకర్మధురీణుఁ డయ్యె నా
విని ప్రియ మందెఁ జిత్తము పవిత్రిత మయ్యెఁ గులంబు వింటె యై
నను దగ నేము పూనినఘనం బగుపూనికి దీర్ప కెవ్విధం
బున నట రా నొడంబడము భూవరుతో నిది సెప్పు మేర్పడన్. 81

వ. అనియె నప్పుడు భీమసేనుం డాదూతం జూచి యోరి వినుము పదుమూఁ డగు
నేఁటికడపటఁ బాండవాగ్రజుండు దీప్తం బగుశస్త్రప్రదహనంబునందు ధార్త
రాష్ట్రసుతశతంబును బళువరించి వేల్చి రణసత్త్రంబు సేయుటకునై వచ్చుం
గాని యందాఁకం జనుదెంచుట గలుగదని యాదుర్యోధనునెదురన వాయోడ
క చెప్పు మనిన వాఁడును మగిడి చని ధర్మనందనుప్రియవచనంబులును వృకో
దరునిష్ఠురోక్తులును ధార్తరాష్ట్రుల కెఱింగించెఁ దదనంతరంబ. 82

క. చనుదెంచిరి [1]కౌరవుశా, సనమున ధరణిఁ గలనిఖిలజనపతులును స
న్మునులును సమస్తజనులును, ఘనభుజుజన్నంబుఁ జూడఁ గరిపురమునకున్. 83

వ. వారి కెల్లను దగినసత్కారంబులు సేయను బాత్రదానంబులు గావింపను ధృత
రాష్ట్రుండు విదురుం బనిచె నివ్విధంబునఁ బ్రసిద్ధదక్షిణాన్వితం బై ప్రభూతా
న్నపానసంతర్పితసకలజనంబై యభిమతాంబరాభరణపరిపూజిత భూసురప్రక
రంబై యథాకాలవిహితకర్మకలాపంబై యథాశాస్త్రీయంబై వైష్ణవయాగంబు
నిర్విఘ్నంబుగఁ బరిసమాప్తం బగుటయు. 84

క. అవభృథశోభితుఁడై కౌ, రవముఖ్యుఁడు భూరికనకరత్నతతుల భూ
దివిజులఁ బూజించి నృపుల, వివిధవిధుల సత్కరించి వీడ్కొలిపెఁ దగన్. 85

వ. అట్టియెడ నధ్వరోత్సవాగతులైనజను లనేకులు ధృతరాష్ట్రనందనుసమ్ముఖం
బున నిట్లనిరి. 86

క. జనపతు లెవ్వరు నివ్విధ, మున నిర్విఘ్నముగ నఖిలభూజనసమ్మో
దనముగఁ జేసిరె సత్క్రతు, వనఘ భవత్పుణ్యమహిమ [2]లాశ్చర్య మిలన్. 87

శా. సారోదారవిభూతిమై మును హరిశ్చంద్రుం డొనర్చెం [3]గ్రియా
పారీణుం డయి రాజసూయ మది సెప్పన్ వింటి మయ్యజ్ఞముం
గౌరవ్యోత్తముఁ డైనధర్మసుతుఁడుం గావింపఁగాఁ గంటి మే
మారెండున్ సరిగావు నీమఖముతో నత్యున్నతిన్ భూవరా. 88

క. ఈజన్న మొనర్చియ కౌ, ధే జగదా[4]వర్తకీర్తిదీపితులై య

---

1 కౌరవశాసన...గలసకలజన. 2 మాశ్చర్య. 3 గృపా. 4 వర్తికీర్తి; రాధ్యకీర్తి.

వ్యాజసురలోకసుఖముల, భ్రాజిల్లిరి రఘు యయాతి భరతాదినృపుల్. 89

తే. అని నుతింపంగ మఱియును [1]నంద గొంద, యయ్యుధిష్ఠిరురాజసూయంబు చివర
పాలిఁ బోల దీసుఖము వైభవసమృద్ధి, నని తలంచిరి నిజహృదయంబులందు.

వ. అనంతరంబ నిరంతరానందమందమందాయమానమానసుం డగుచు మానవేశ్వరుండు దమ్ములు దొరలు బంధుజనంబులుం బరివేష్టింపఁ బౌరజనదత్తాశీర్వాదజయజయశబ్దశబ్దాయమానదిగ్విభాగుం డగుచుఁ బుణ్యాంగనాకరకలితలలితాక్షతవిక్షేపంబులును బటువందిమాగధసంకీర్తనంబులును గైకొనుచుఁ బురప్రవేశంబు సేసి రాజమందిరగతుండై ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిఁ గృపద్రోణభీష్ములకుం బ్రణమిల్లి యుల్లంబు వికసిల్లఁ గనకాసనాసీనుం డయ్యె నప్పుడు కర్ణుం డతని కిట్లనియె. 91

ఉ. భాగ్యము గాదె కౌరవనృపాల భవత్సుఖమిష్టసత్క్రియా
యోగ్యత నిర్వికల్పముగ నొందె సమాప్తి నశేషధాత్రియున్
భోగ్యమ నీకు నింక రణభూమిఁ బృథాసుతులన్ జయించి [2]స
మ్యగ్యశశాలి వై భువనమాన్య యొనర్పుము రాజసూయమున్. 92

క. అది యెమ్మెయి నగునో యని, మదిలో వగవంగ నలదు మఘవతనూజుం
[3]గదనంబున జంపక యే, పదనఖధావన మొనర్పఁ బార్థివముఖ్యా. 93

తే. అనినఁ గర్ణుఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి యన్నరేంద్ర
నందనుఁడు నీసహాయత నాకుఁ గలుగఁ
బాండవుల నోర్చు టెంతటిపని మహాత్మ
యని సహోదరసహితుఁడై హర్ష మొందె. 94

వ. అట ధర్మతనయుండు సూతతనయుప్రతిజ్ఞ విని వానిబలశౌర్యవిభవంబును నభేద్యకవచప్రభావంబును దలంచి విషణ్ణహృదయుండై రేలెల్లను గన్నుమూయుటలేక వగచుచుండె నిట దుర్యోధనుండును గర్ణసౌబలప్రవర్తితకార్యఖడ్గుండై భీష్మద్రోణకృపాదులకును మహనీయులైన మహీసురులకు ననుదినంబును బ్రియసత్కారంబులు సలుపుచు ధనంబు దత్తభుక్తఫలంబు గా వగచి నిరంతరత్యాగభోగంబుల ననురాగంబు నొందుచుండె ననిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 95

క. దుర్యోధనుచెఱ దలిగి య,వార్యపరాక్రములు పాండవప్రభులు మహా
శ్చర్యచరితు లవ్వనమున, నార్యులు మఱి యెట్టివార లైరి మునీంద్రా. 96

{ ద్వైతవనంబునందలిమృగసమూహము ధర్మజుస్వప్నంబునందు వచ్చి తమదుఃఖంబు సెప్పుట. }

వ. అనియడిగిన నమ్మహాముని యమ్మహీపతి కిట్లనియె. 97

---

1 నందుఁ గొంద...చిదుర పాలిఁ. 2 సమ్యగ్యశశాలి. 3 గదనమున నే జయింపక.

సీ. ద్వైతవనంబున ధర్మజుం డొకనాఁడు, నిద్రింపఁగాఁ దద్వనేచరంబు
లగునట్టిమృగజాతు లన్నియుఁ గలలోన, వచ్చి కన్నుల నశ్రువారి దొరుఁగఁ
ద మ్మెఱింగించి యాతనితోడ నిట్లను, ధర్మాత్మ మీరు నిత్యంబుఁ గడఁగి
చంపఁగఁ జంపంగ సమసి యల్పావశి, ష్టము లయ్యె నిప్పు డస్మత్కులంబు
తే. లేము బీజమాత్రమ దక్కి యిట్లు వనరుచున్నవారము మీరింక నొండుగడకు
నరిగి మముఁ గావరే కరుణార్ద్రబుద్ధి, ననిన నట్లకా కని వాని కభయ మిచ్చి.
క. జనపతి మేల్కని యంతయు, ననుజుల కెఱిఁగించి యిట్టులను నబ్దముపై
నెనిమిదినెల లుండితి మి, వ్వనమునఁ దగు నింక నొండువలనికిఁ బోవన్. 99
వ. ఇప్పుడు కామ్యకవనంబు బహుమృగాకీర్ణంబై సరసఫలభరితభూరుహప్రకరంబై
విమలకమలాకరాభిరామంబై యున్నయది యని వింటిమి గావునం గ్రమ్మఱ
నందులకుం జని తృణబిందునాశ్రమంబున వసియించుట లెస్స యనినం దమ్ములు
దేవా నీ వెట్లు నిశ్చయించితి మాకు నదియ యిష్టం బని పలికిరి తదనంతరంబ.
క. అనుజన్ములుఁ బాంచాలియు, ననుచరవర్గంబు బ్రాహ్మణావలియును దోఁ
జను దేరఁగ సమ్మదమున, ఘన తేజుఁడు సనియెఁ గామ్యకవనంబునకున్. 101
వ. ఇట్లరిగి యందుఁ గృతనివాసులై యవ్వీరులు శాకఫలమూలంబులం జేసి దేహ
యాత్రలు నడపుచు నొండొరులయలజడి సూచి యత్యంతదుఃఖపరశు లగుచు
జూదంబునాఁడు దమపడినపాట్లు దలంచి కలంగుచుఁ గ్రోధశోకంబులు దమ
లోన నుపశమించికొనుచు వర్తిల్లం బదునొకండగునేఁడు సనిన నందఱుం
గాలంబు గడగాంచినవారై వెడవెడ వికసిల్లినచిత్తంబులతో నుచితవృత్తంబుల
నుండునంత. 102

శా. ప్రీతుండై చనుదెంచె నాశ్రితజనాభీష్టక్రియాశీలుఁ డు
ద్గీతామ్నాయుఁడు నిర్విధూతదురితక్లేశుండు యోగామృత
[1]స్ఫీతస్వాంతుఁ డనంతసంతతసమావిర్భూతకారుణ్యధా
రాతోయస్నపనైకశీలుఁ డగుపారాశర్యుఁ డచ్చోటికిన్. 103
క. మునిపతి [2]దాదవ్వులఁ గని, జనపతి దమ్ములును దాను సంప్రీతి నెదు
ర్కొని యర్ఘ్యాదివిశేషా, ర్చనలం బరితుష్టుఁ జేసె సంభృతభక్తిన్. 104
వ. కృష్ణద్వైపాయనుండును ననవరతవనవాసాయాస[3]కృశదేహుల నధికదుఃఖా
యమానహృదయులం దనమనుమలం జూచి వగచి ధర్మపుత్త్రున కిట్లనియె. 105
ఉ. కాలవిపర్యయంబున సుఖంబును దుఃఖము వచ్చుచుండు నె
క్కాలము నేరికిన్ ధ్రువము గాదు సుఖంబును దుఃఖముల్ మహీ
పాల బుధుండు దద్ద్వివిధభంగు లెఱింగి ప్రమోదఖేదసం

1 స్ఫీత...సంతతశమావిర్భూత...నైకశీతలుఁడు పారాశర్యుఁ. 2 దవ్వులఁ గని య, జ్జనపతి దమ్ములును; య, జ్జనపతి ధౌమ్యులును దాను. 3 కృశీకృతదేహుల.

శీలుఁడు గాఁడు రెంటను బ్రసిద్ధపథంబున నప్రమత్తుఁ డై. 106

క. విను నీవును నాపదలకు, మనమున నొక్కింత యోర్చి మహనీయముగా
నొనరింపుము తపము దపం, బునన కదా సకలసౌఖ్యములు సిద్ధించున్. 107

క. క్షమయు నహింసయు సత్యము, సమతయు నింద్రియజయంబు శమముఁ బరిత్యా
గమును దపోలక్షణములు, గ్రమమున నిన్నియును నూర్ధ్వగతికారణముల్.

తే. ఇందుఁ జేసిన[1]పుణ్యంబ యిందుఁగుడుచు, మీఁదిజన్మంబునకు నది మేలుఁ జేయుఁ
గాన తనశక్తితోఁ గూడ దానధర్మ, చిరపరోపకారంబులు సేయ వలయు.

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు దానతపంబులలో దుష్కరం బెయ్యది యెద్దాన
నధికఫలం బగు నని యడిగిన వేదవ్యాసుం డిట్లనియె. 110

సీ. దాన మూర్జితఫలదం బర్థసాధ్య మై, పరఁగుటఁ గరము దుష్కరము నదియు
నరులకు నధిప ప్రాణంబులకంటెను, రూపింప నర్థంబు [2]తీపు వినవె
యుగ్రంబు లైనయాయుధముల మొనలపై, నుఱుకుట యంభోధి దఱిసి చనుట
కృషిపాశుపాల్యసంక్లేశంబు నొందుట, యడవులఁ గొండల నిడుమ వడుట

ఆ. నవసి సొవసి యనుదినముఁ బరప్రేష్యు లై, యునికి దలఁప నర్థమునకె చూవె
యట్టిదుఃఖలబ్ధ మైనయయ్యర్థంబు, విడుచు టెవ్విధమునఁ గడిఁది గాదె. 111

శా. అన్యాయార్జిత మైనవిత్తమునఁ జేయం బూనుదానంబు మూ
ర్ఖన్యాయం బది దానఁ జేసి ఫలపాకం బేమియు౯ లేదు యు
క్తన్యాయార్జిత మించుకంత యయినం గాలంబు దేశంబు స
మ్మాన్యం బై తగఁ బాత్రయోగమున సౌమ్యం బై ఫలించుం దుదిన్. 112

వ. తొల్లి ముద్గలుం డనుమహాద్విజుండు సన్మార్గోపార్జితం బైనవ్రీహిద్రోణంబు స
త్పాత్రంబునఁ బ్రతిపాదించి కాదె పరమసిద్ధిం బొందె ననిన విని ధర్మనంద
నుండు మునీంద్రా ముద్గలుండు వ్రీహిద్రోణం బెబ్భంగి నుపార్జించె నెట్టిపాత్రం
బునఁ బ్రతిపాదించె విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డిట్లనియె. 113

వ్యాసుఁడు ధర్మజునకు వ్రీహిద్రోణాఖ్యానంబు సెప్పుట.

క. అతిథిప్రియుఁడు విశిష్ట, వ్రతుఁడు విమత్సరుఁడు సత్యవచనుండు విని
ర్జితవిషయేంద్రియుఁడు సము, న్నతపుణ్యుఁడు ముద్గలుఁడు సనాతనబుద్ధిన్.

వ. పుత్త్రదారసహితంబుగాఁ గురుక్షేత్రంబున వసియించి యుంఛవృత్తిపరాయ
ణుండై పాడ్యమిం దొడంగి పదునాలుగుదివసంబు లొక్కొక్కగింజయ కాఁ
దూమెఁడువడ్లు సమకూర్చి పర్వదినంబునఁ బాకంబు సేయించి దేవపితృపూజ
నంబు లొనరించి యతిథుల కన్నంబు వెట్టి మిగిలినయన్నంబునఁ దానును బు
త్త్రకళత్రంబులును దేహయాత్ర నడపుచు నివ్విధంబునఁ బక్షోపవాసవ్రతం
బున వర్తిల్లు చున్నయెడ నొక్కపర్వదినంబునందు. 115

1 పుణ్యంబు లందుఁ. 2 తీపి...కృషిపశుపాల్య.

మ. మఱి యత్యంతజుగుప్సితం బయినయున్మత్తస్వరూపంబుతో
గతవస్త్రుండును ముక్తకేశుఁడు బహూగ్రామ్యోక్తిశీలుండు నై
హితపుణ్యుండు మునీశ్వరుం డతిథి యై యేతెంచె దుర్వాసుఁ డ
య్యతి యమ్ముద్గలుపాలికిం [1]బటుబుభుక్షాయత్తతం దూలుచున్. 116

క. అతనిఁ గని యించుకంతయు, మఱి యనుమానంబు లేక మానుగఁ బ్రత్యు
ద్గతుఁ డై యర్ఘ్యముఁ బాద్యము, నతిభక్తి నొనర్చి మునికులాగ్రణి నెమ్మిన్.

క. అన్నంబు వెట్టె నతఁడు త, దన్నం బంతయును గుడిచి యాత్మఁ దనిసి శే
షాన్నంబు మేన నిండఁగ, సన్నుతుఁ [2]డై యలమికొనుచుఁ జనియె నిజేచ్ఛన్.

క. మునిపతి పర్వముపర్వం, బున మఱియును నరుగుదెంచు ముద్గలుఁడును దా
ననశనుఁ డైయుండియు న,మ్మునివరునకు నొసఁగు నన్నముం బ్రియ మెసఁగన్.

వ. ఇవ్విధంబున నాఱుపర్వంబులు గుడిచి దుర్వాసుండు వానిచిత్తంబున నొక్క-
కొంతయుం గానక యద్భుతప్రమోదమగ్నమానసుం డై వాని కిట్లనియె.

క. నీయట్టిదానశీలుని, నీయఖిలమునందుఁ గాన నెన్నండును స
త్త్వాయత్తమతివి సాధువి, ధేయుండవు నీవు పుణ్యతేజుఁడ వనఘా. 121

చ. మనమున నేవగింప కవమానము సేయక యించుకంతయుం
గినియక [3]యోల మందక యకృత్రిమభక్తి నొనర్చితీవు స
జ్జననుత యన్నదానము ప్రసాదము సత్యము ధైర్యముం దమం
బును నపరిగ్రహత్వమును బొల్పుగ నీధన మయ్యె నియ్యెడన్. 122

చ. చవులకుఁ బ్రేముడించు ననిశంబును నాలుక దాల్మి పెంపు ధ
ర్మువును శమంబుఁ ద్రెక్కొను సముద్ధతి నాఁకలి [4]పేని రెంటనుం
దవులవు జీవితస్థితికి తావల మన్నము నీవు జీవితే
చ్ఛ విడిచి తిప్పు డే మని ప్రశంస యొనర్తు నినుం దపోనిధీ. 123

క. మనమును నింద్రియములవ, ర్తనమును సరిగా నొనర్చు ధర్మంబు దపం
బని చెప్పుదు రట్టితపం, బనఘా నీయంద కలిగె [5]నభినవభంగిన్. 124

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీవలనఁ బేర్చినపుణ్య[6]ఫలంబు లెల్ల నీ
చేతివ యయ్యె నీదగుప్రసిద్ధతపోవిభవంబు నిర్జర
వ్రాతము లిప్డు సాటె త్రిదివంబున కీవును మేనితోడ వి
ఖ్యాతిగ దేవయానమున గ్రక్కున నేఁగెదు సంయమీశ్వరా. 125

వ. అని పలికి దుర్వాసుం డరిగెఁ దదనంతరంబ హంససారసయుక్తంబును గింకిణీ
మాలికామనోహరంబును గామగమనంబును నయినవిమానంబు గొనుచు దేవ

---

1 ఘనబుభుక్షాయత్తుఁ డై తూలుచున్. 2 డలఁదికొని మగిడి చనియె. 3 సోల. 4 నీరువట్టునుం...స్థితివిధాయక మన్నము. 5 నభిమతభంగిన్. 6 పదంబు లెల్ల...లిప్డు నూపెడు...నీవును ...గ్రమ్మన (గన్నన) నేఁగెదు.

దూత ముద్గలుకడకుం జనుదెంచి యిట్లనియె. 126

క. అనఘ భవత్సుకృతంబున, ననిమిషలోకాభి[1]గమ మవాప్తం బయ్యెం
జనుదెమ్ము విమానము చ, య్యన నెక్కుము చిత్తమునఁ బ్రహర్షం బెసఁగన్.

వ. అనిన దేవదూతం జూచి ముద్గలుండు మహాత్మా దివిజలోకం బెట్టిది విన వల
తు నందులగుణదోషంబు లెఱింగింప వలయు సత్పురుషులతోడిమైత్త్రి సాప్త
పదీనం బని చెప్పుదురు గావున మైత్త్రిం బురస్కరించి నిన్నడిగెద ననిన
నతం డమ్మునీంద్రున కిట్లనియె. 128

—:·: ముద్గలునకు దేవదూత పుణ్యలోకంబు తెఱంగు సెప్పుట. :·:—

క. ఈలోకమునకు మీఁదై, చాలఁగ వెలుఁగొందు చుండు స్వర్లోకము నా
నాలంకారయుతము ది, వ్యాలోకము దేవయాన మది మునినాథా. 129

చ. అమలతపోనివాసులు మహాధ్వరశీలురు సత్యసంధు లు
త్తములు జితేంద్రియుల్ సములు దానపరుల్ రణశూరు లందు హ
ర్షమున వసింతు రచ్చరలు సాధ్యులు దేవమునుల్ మరుద్వసు
ప్రముఖులు వేఱువేఱ తగుపట్టుల నుండుదు రంద యిమ్ములన్. 130

వ. మఱియు ముప్పదిమూఁడువేలయోజనంబుల విస్తృతం బైనమేరుశిఖరంబునందు
నందనప్రముఖంబు లైనదేవోద్యానంబులు పుణ్యపరులకుఁ గ్రీడాస్థానంబు లై
విలసిల్లు నయ్యెడల నాఁకలియు నీరువట్టును శీతోష్ణభయంబులును జరారోగవి
కృతులును బుట్ట వయ్యెడలం జూచిన నతిమనోహరం బై సకలేంద్రియతర్పణం
బై యుండు నిట్టిపుణ్యలోకంబునకు నర్హు లయినపుణ్యపురుషులు విధినియోగప
క్వంబు లయినమానుషశరీరంబులు విడిచి తేజోమయంబు లగుదివ్యదేహంబులు
ధరియించి వివిధాంబరాభరణభూషితులును ననమానకుసుమమాలికామనోహ
రులును నై కనకవిమానంబులందు దేవదూతలచేతం గొనిపోవం బడి యందు
శోకభ్రమశ్రమాయాసవిరహితు లై వివిధసుఖంబు లనుభవించు చుండుదురు.

ఆ. అనఘ యింద్రలోకమునకంటె మీఁద ని, శ్శోక మగుచు బ్రహ్మలోక మమరు
నది యనన్యదీప్తసదన మై తన దైన, వెలుఁగునను జగంబు వెలుఁగఁ జేయు.

చ. మనువులు ధాతలుఁ మునులు మానుగ నుండుదు రందు లోభముం
గినుకయుఁ [2]గిల్బిషంబు నపకీర్తియు దుఃఖము జన్మవైకృతం
బును జనియింప వీభువనముల్ దెగునప్పుడు నాశ మొంద ద
ద్వినుతపదంబు దానియెడ వేడుక సేయుదు రింద్రముఖ్యులున్. 133

వ. స్వర్గంబునం గలగుణంబు లెఱింగించితిఁ దదీయదోషంబులు సెప్పెద వినుము.

తే. ఇందుఁ జేసినపుణ్యంబులెల్ల నందుఁ, గుడుచుఁగాని మర్త్యున కందుఁగడఁగిపుణ్య

1 గమన మాత్తం బయ్యెన్; గమన మబ్బెను వేగం. 2 దాపముం బగయుఁ గిల్బిషముల్
ఘనదుఃఖవైకృతం.

మాచరింపంగఁ [1]గాదు పుణ్యావసాన, మగుడు భూమిక త్రోతురు మగుడ నతని.

క. కడు మరగినసౌఖ్యంబులు, విడుచుటఁ జిత్తంబు దుఃఖవివశముగ మహిం
బడుఁ జూవె పుణ్య[2]లోకం, బెడలినమనుజుండు దేజ మేది యబలుఁ డై. 136

క. [3]తనతక్కువయునికియు న, న్యునియున్నతలీలయుం గనుంగొని చిత్తం
బున నెరియు చునికి గలుగును, జననుత సురలోకవాసజనులకు నెల్లన్. 137

వ. బ్రహ్మలోకంబునం దక్కఁ దక్కినపుణ్యలోకంబులం దెల్ల నిదియ మేరయై చెల్లు మఱియుఁ బుణ్యలోకపరిభ్రష్టుండు మర్త్యలోకంబున సుఖశీలుం డయి పుట్టు నీలోకంబు గర్మభూమియు నాలోకంబు [4]ఫలభూమియునని యెఱుంగుము నీవలని యాదరంబునం జేసి యింతయుం జెప్పితి నీ వింకఁ దడయ నేల చనుదె మ్మనిన ముద్గలుండు గొండొక విచారించి దేవదూతం జూచి యిట్లనియె. 138

ఆ. ఇట్టిదివ్యసుఖము లే నొల్లఁ బదివేలు, వచ్చె నాకు నమరవర్గమునక
యుండ నిమ్ము వానినో యన్న విచ్చేయు, మిష్ట మైనయెడకు నిపుడ నీవు. 139

క. ఎయ్యెడకుఁ జనినఁ బురుషుం, డెయ్యెడకును మగుడ కుండు నెక్కాలము నే
నయ్యుత్తమపదవికి నై, యెయ్యనువున నైన నుత్సహించెద బుద్ధిన్. 140

వ. అని దేవదూత వీడ్కొలిపి ముద్గలుండుశిలోంఛవృత్తివిడిచి పరమశాంతింగైకొని నిర్వికల్పంబైనజ్ఞానయోగంబునం జేసితుల్యనిందాస్తుతియును సమలోష్టాశ్మకాంచ నుండునునై పరమసిద్ధిం బొందెఁ బాండవోత్తమా నీవును రాజ్యరహితుండ నైతి నని వగవక తపంబు సేయుము తపంబునం జేసి శుభంబులు సేకుఱుఁ బదుమూఁ డవునేఁటికడపటఁ బిత్రుపైతామహంబైనరాజ్యంబు నిన్నుం బ్రాపించు నని యిట్లు సాత్యవతేయుండు గొంతేయుల నాశ్వాసించి నిజాశ్రమంబునకుం జనియె నంత.

మ. వితతానేకమృగాకులంబును సదావిర్భూతనానాతరు
వ్రతతీపుష్పసుగంధబంధుర[5]శుభావాసంబు బ్రహ్మర్షిసం
శ్రితపుణ్యాశ్రమమండలంబు నగుచుం జె ల్వొందునక్కాననలో
ధృతపుణ్యుల్ విహరించి రేవురును గుంతీపుత్త్రులిచ్ఛాగతిన్. 142

వ. ఒక్కనాఁ డమ్మహారథులు తృణబిందునాశ్రమంబున ధౌమ్యసహితంబుగాఁ బాంచాలి నునిచి యేవురు నొక్కట మృగయార్థంబు నలుదిక్కులకుం జనిన యనంతరంబ. 143

సైంధవుఁడు ద్రౌపదిం జూచి మోహించుట.

ఉ. వీరుఁడు సైంధవుండు [6]నయవిశ్రుతశౌర్యుఁడు సాల్వకన్య నిం

---

1 లేమ. 2 కర్మం, బెడలిన దేజంబు సుఖము నెడలి యబలుఁ డై; దేజ మేది సభయుఁడై. 3 తనదౌతక్కువయును న,న్యుని యున్నత శీలతయును గనుఁగొని...చునికి మిగులును. 4 భోగ భూమియు. 5 సుఖావాసంబు...సం, భృతపుణ్యా...బెంపారు నక్కాననలో, కృతపుణ్యుల్... రేవురు వనగకేళిం బృథానందనుల్. 6 జనవిశ్రుత; బలవిశ్రుత.

పాఱఁగఁ బెండ్లి యాడుటకు నై నిజవైభవ ముల్లసిల్ల వి
స్ఫారచతుర్విధోరుబలసంగతుఁ డై చను చుండి యాశ్రమ
ద్వారమునందుఁ గాంచె ద్రుపదక్షితిపాలతనూజ నచ్చటన్. 144

ఉ. నీలపయోదమండలము నిశ్చలలీల వెలుంగఁ జేయుచుం
గ్రాలెడువాలుఁగ్రొమ్మెఱుఁగు కై వడిఁ దద్వనభూమి [1]నెంతయుఁ
లాలితదేహకాంతిపటలంబునఁ జేసి వెలుంగఁ జేయున
బ్బాల వినీలకుంతలవిభాసినిఁ జూచి సవిస్మయాత్ముఁ డై. 145

తే. మగువఁ దగిలినచూడ్కులమగుడఁ దిగువ, నేర్పు సాలక [2]యతఁడు కందర్పదర్ప
గోచరాత్ముఁడై నిజసఖుఁ గోటికాస్యుఁ, డనునృపాత్మజుఁ జూచి యిట్లనియెఁ బ్రీతి.

ఉ. ఇన్నలినాక్షి యెవ్వతియొ యివ్విపినంబున నేకతంబ యి
ట్లున్ననిమిత్త మేమియొ సురోత్తమకన్యయొ యక్షకాంతయో
పన్నగభామయో మనుజభామిని గామి నిజంబ యిట్టిచె
ల్వున్నదియే మహీతలము నుగ్మలు లెవ్వరియందు నారయన్. 147

ఉ. లీల [3]యెలర్పఁగా నబల లేఁజిగురాకునుబోలె నొప్పు కెం
గేలు కదంబశాఖతుదిఁ గీల్కొనఁ జేసి వసంతవిభ్రమో
న్మీలితబాలవల్లిక్రియ మే లగుచూడ్కుల మించి పావక
జ్వాలయపోలెఁ జిత్తము నిజం బెరియింపఁ దొడంగెఁ జూచితే. 148

ఉ. ఈకమలాక్షి నాకు హృదయేశ్వరి యైనఁ ద్రిలోకరాజ్యముం
జేకుఱ నేలినట్లు వికసిల్లనె దర్పకవీరు బంటుఁ గాఁ
[4]గైకొని సర్వభోగములుఁ గాంతు నొడంబడఁ బల్కి దీనికిఁ
నాకును బొం దొనర్చి కరుణం జరితార్థునిఁ జేయవే ననున్. 149

వ. అని పనిచినం గోటికాస్యుండు గ్రక్కునం బాంచాలిపాలికిం జని ప్రణయసుభ
గంబుగా నమ్మగువ కి ట్లనియె. 150

సీ. మృగనేత్రి దారుణమృగసమాకుల మైన, యివ్వనాంతరమున నేకతంబ
యిట్లు నీయునికికి నెయ్యది మూల మి, వ్వనదేవతవొ సురేశ్వరునితోడ
నలిగి ధరిత్రికి నరుగుదెంచినశచీ, [5]లలనవో హరియురస్స్థలి దొరంగి
కేలిఁ గ్రుమ్మరుపద్మగేహవో భవదీయ, జనకత్వమున సముజ్జ్వలితుఁ డైన

తే. పుణ్యుఁ డేవంశమునవాఁడు పొలఁతి నీదు, జీవితేశ్వరుఁ డగుసుఖజీవితాత్ముఁ
డెవ్వఁ డబల నీనామమై యింపు మిగులు,శబ్ద మెయ్యది నాకు నిజంబు సెపుమ.

క. కరిరాజగమన మాతెఱఁ, గరయఁ దలఁచితేని వినవె యధికబలుఁడ నే
సురథుఁ డనురాజుపుత్త్రుఁడ, నరిమథనుఁడఁ గోటికాస్యుఁ డనఁ జనువాఁడన్.

---

1 నంతయుఁ. 2 యపుడు. 3 యొసర్పఁగా. 4 గైకొన నేవయస్య వెసఁ గాంత. 5 దేవివో హరియురస్స్థలి.

తే. [1]అల్లకాంచనరథముపై నలరువాఁడు, ఘనుఁడు క్షేమంకరుండు త్రిగర్తవిభుఁడు
మఱియునినుఁజూచుచున్నాఁడుమగువవాఁడె,దీప్తభుజుఁడైనకాళింగదేశవిభుఁడు.

తే. [2]ఉవిదపద్మాకరముపొంతనుండి నిన్ను, మెచ్చి కనుఁగొను చున్నయున్మీలితాక్షుఁ
డుర్వి నిక్ష్వాకువంశోద్భవుండు సూవె, సుబలభూపతిపుత్త్రుండు సుభగుఁడతఁడు.

వ. అరుణాశ్వయుక్తంబు లయినరథంబులయందు రత్నమయభూషణు లయి సమిద్ధవహ్నులుంబోలె వెలుంగుచున్నయాసౌవీరకుమారులు పన్నిద్దఱుం దన్నుంజేరి కొలువ ననేకసహస్రకరితురగరథపదాతిపరివృతుండై మహాగజంబుపై శోభిల్లుచున్నయవ్వీరుండు సింధుసౌవీరనాథుం డైనజయద్రథుం డమ్మనుజేశ్వరుం డిప్పుడు నీతెఱం గెఱుంగఁ దివిరి నన్ను నిట ప్రుత్తెంచె ననినఁ బాండవపత్ని మృదుసంభ్రమంబునం గదంబశాఖ విడిచి యుత్తరీయంబు సంగతంబు గావించుకొని కోటికాస్యున కిట్లనియె. 155

తే. అన్న యిచ్చట నే నొంటి [3]నున్నదాన, నీ వచటి కేఁగుదెంచుట నియతియగునె
సుతవతిని ధర్మవతి నన్ను నితరకాంతఁ,గాఁ దలంచి పెక్కులు వల్కఁ గాదునీకు.

వ. నీవు శిబివంశోద్భవుం డైనసురథుపుత్త్రుండ వగు టే నెఱుంగుదు నస్మత్ప్రకారంబు సెప్పెద విను మేను బాంచాలపతి యైనద్రుపదుకూఁతురఁ గృష్ణ యనుదానం బాండునందను లగుయుధిష్ఠిర భీమార్జున నకుల సహదేవులకు ధర్మపత్ని నవ్వీరు లిప్పుడు నన్ను నివ్వనంబున నునిచి. 157

తే. ధర్మజుఁడు దూర్పు భీముఁడు దక్షిణంబు, నర్జునుఁడు పడమరగవ లర్థి నుత్తరంబుగా వేఁటవోయిరి రాజముఖ్యు, లనఘు లింతకు వత్తురు వినుతబలులు.

వ. మీ రమ్మహాత్ములకు మాననీయులరు గావున నార్యజనమిత్త్రు లగునక్కురుకులపవిత్రులు సేయుసత్కారంబులు గైకొని పోవుదురు గాని యొక్కింతతడవియ్యాశ్రమసమీపంబున నిలువుం డని పలికి యల్లన యవ్వరవర్ణిని భయంబునం బర్ణగృహంబు సొచ్చినం గోటికాస్యుండును గ్రమ్మఱి చని జయద్రథునితోడ నబ్భామిని పాంచాలకన్యక యనియును బాండవపత్ని యనియునుం జెప్పిన నద్దురాత్ముండు మదన[4]కంపితహృదయుం డగుచు నమ్మగువ నపహరింపం దివిరి కతిపయజనసమేతంబుగా నరిగి సింహగారంబు సొచ్చువృకంబునుం బోలెఁ బాండవనివాసంబు సొత్తెంచి పాంచాలిం గని దాని కిట్లనియె. 159

క. వామాక్షి నీకుఁ గుశలమె, నీమన సెవ్వారియందు నిత్యప్రేమం
బై మెఱయు నట్టిసొబగులు, నీమగ లేవురకు నిపుడు నెమ్మదియె మదిన్. 160

వ. అనిన వానికి నమ్మానవతి యిట్లనియె. 161

---

1 ఉల్లకాంచన...నున్నవాఁడు...దీప్తభుజుఁడు (దృప్తవిభుఁడు) గళింగధాత్రీవరుండు ; పృథునిభుండు పుళిందధాత్రీవిభుండు. 2 ఉల్లపద్మా...దుత్పలాక్షి యిక్ష్వాకువంశోద్భవుండు, సుభల. 3 యున్నదాన, నీకు నిచ్చోటి కరుదేర నీతి యగునె. 4 బాణకదంబకంపిత.

చ. స్థిరమతు లైనపార్థులకు సేమము నీకు ననామయంబె భూ
వర [1]తగవింద వైతి గుణవర్యులయింటికి నట్లు గావునం
బరువడి నాసనక్రియయుఁ బాద్యముఁ గైకొను మాదరంబుతో
సరసకురంగమాంసములఁ జల్పుము భోజనకృత్య మిత్తఱిన్. 162

ఆ. వేఁట వోయినారు విభు లిప్డు వత్తురు, వారు వచ్చి నీకు వలయునట్టి
ప్రియము లాచరింపఁ బ్రీతుండ వై మఱి, యిష్టజనులు నీవు నేఁగు మనఘ.

చ. అనవుడు సైంధవుం డనియె నంబుజలోచన నీవు మాకుఁ జే
యునతిథిపూజ లన్నియును నొక్కట నైనఁ గొఱంత [2]లేక వ
చ్చినవియ మన్మథాస్త్రముల చిక్కఁగఁ గాఁజియ వొందె డెంద మిం
క ననుఁ గృతార్థుఁ జేయుము దగన్ రథ మెక్కుము లెమ్ము నెమ్మితోన్. 164

మ. ధరణీరాజ్యము గోలుపోయి ఘనకాంతారస్థలీవాసు లై
పరివా రెల్లను నవ్వఁ గుత్సితదశాసంప్రాప్తి మై నున్న ము
ష్కరులం బార్థులఁ [3]గొల్చినం గలదె సౌఖ్యం బెంతయున్ బేల వై
తరవిందానన శ్రీవిహీనులఁ గరం బర్థింతురే కామినుల్. 165

ఆ. చిగురుబోఁడి నిఖిలసింధుసౌవీరభూ, వలయరాజ్యగౌరవంబుతోన
నన్ను నేలికొని మనఃప్రియభోగైక, యోగ్య వగుము విడువు మొందుదలఁపు.

వ. అనినం బాంచాలి ప్రకంపితచిత్త యగుచుఁ గొండొక దొలంగి వానిదెస నవ
మానదృష్టిం జూచుచుఁ దనపతులరాకయ కోరుచుం బ్రీతివాక్యంబుల గొంత
కాలక్షేపంబు సేయుటకై వాని కి ట్లనియె. 167

తే. తలఁపఁ బాండవధార్తరాష్ట్రులకుఁ జెలియ, లైనయాదుస్సలకుఁ బతి వనఘ నీవు
నాకుఁ దోఁబుట్టువవు గావె నీకుఁ జనునె, పాడి దప్పినమాటలు వలుక నిచట.

క. నయమును ధర్మముఁ గలయు, న్వయమున జనియించినాఁడ వక్కట ధర్మ
క్రియ మెఱుఁగంగా వలదె యు, భయలోకవిరుద్ధ మైనపథ మేమిటికిన్. 169

వ. అనిన నద్దురాత్ముండు దరస్మితాననుం డగుచు ని ట్లనియె. 170

క. వనజాక్షి రాజధర్మము, వినవే యెన్నఁడును మనుజవిభులకుఁ బ్రమదా
జనులయెడ వావి వెదకం, జనదు వలసినట్ల వేడ్క నలుపఁగఁ జెల్లున్. 171

క. విను మదియుఁ గాక జగమున, వనితారత్నంబు లెల్లవారికి భోగం
బునయెడ సాధారణము లొ, కనిధన మని [4]గురుతు గలదె కరినిభగమనా.

వ. అనిన నయ్యంగన క్రోధకలుషితాంతరంగ యై యిప్పాపాత్ముండు ప్రియవచనం
బులం బోవండు బెట్టిదంబులంగాని చక్కంబడఁ డని తలంచి యి ట్లనియె. 173

---

1. తగువింద వైతి కురువర్యుల. 2 లేమ వచ్చినయవి. 3 గల్చినం. 4 గురుదు ; గరుసు.

—ద్రౌపది సైంధవునితో నిష్ఠురోక్తులు పలుకుట.—

చ. ప్రకటితశౌర్యసారుల [1]నభగ్నపరాక్రమనిర్జితాహిత
ప్రకరులఁ బాండునందనులఁ బాండుయశస్కుల నాత్మలోఁ దలం
పక నను ధిక్కరించెదు నృపాలకులాధమ నీదుగర్వదు
ర్వికసన మింతఁ బోదు తుది వ్రేఁగగుఁ దక్కుము దుష్ప్రలాపముల్. 174
మ. హిమవత్పాదవనాంతకేలిరతిమై నే పారి కోపారుణ
క్రమనేత్రాంచలుఁ డై ప్రభూతమదరేఖం బైనగంధద్విపేం
ద్రము డాయం జని సిల్లు సూపుట సుమీ ధర్మాత్ము నత్యుగ్రవి
క్రముఁ గౌంతేయవరిష్ఠు నీవు దొడరం గాఁ జూచు టూహింపఁగన్. 175
ఉ. శాతనఖాగ్రఖండితలసన్మదకుంజరకుంభముక్తము
క్తాతతశైలకందరగుహాంతరసుప్తమృగేంద్రకేసర
వ్రాతము వేడ్క నూఁచికొన వారక చేరుట గాదె క్రోధని
ర్ఘాతమహోగ్ర భీముఁ జెనకం దలపోయుట నీకు నెమ్మెయిన్. 176
మ. [2]చలజిహ్వాగ్రవిలీఢవిస్ఫురితదంష్ట్రాభీషణం బైన బె
బ్బులిఁ గోలం గొని వ్రేసి త్రోసి తొలఁగం బోవచ్చినన్ వచ్చుఁ గా
క లసత్కార్ముకశరాగ్నిదుస్సహుని నగ్గాండీవి నల్గించి యె
వ్వలనన్ మానధనాఢ్యు లై బ్రదికి పోవన్ వచ్చునే యేరికిన్. 177
ఉ. ఘోరవిషస్ఫులింగములు పొడ్మఁగ నుగ్రవిషంబు గ్రక్కుచుం
గ్రూరవిచేష్ట నాలుకలు గ్రోయుమహోరగరాజయుగ్మముం
జేరి పదాహతిం గినియఁ జేయఁ దలంచుట గా నెఱుంగు దు
ర్వారులు మాద్రిపుత్త్రుల కవజ్ఞ యొనర్పఁ దలంచు [3]టేర్పడన్. 178
ఉ. ఆలములోన వీఁక నమరాసురకోటికి నైనదుర్జయుల్
వాలినవీరు లవ్విభులు వారికి నెగ్గొనరించి పోయి పా
తాళము సొచ్చి డాఁగినను దప్పదు మృత్యువు నీకు నక్కటా
కాలము నిండె నీవశము గాదు విధాతృని [4]చెయ్ది త్రోవఁగాన్. 179
క. తేలును గర్కటియును దెగు, కాలమునకుఁ జూలు దాల్చుగతిఁ బార్థుల యి
ల్లాల నయిననాదెస దు, శ్శీలుఁడ వై తిది వినాశచిహ్నము గాదే. 180
వ. అనిన జయద్రథుండు నవ్వుచు నవ్వెలంది కిట్లనియె. 181
ఉ. వారిజనేత్ర పాండుసుతవర్గము [5]నేఁ డిటఁ మాకు వింతయే
భీరులఁబోలె నేల వెఱపించెదు మాటల మమ్ము వింటె సౌ
వీరకులప్రసూతులము వీరుల మే మితరక్షితీశసా

1 నభంగపరాక్రమ...బోక మది. 2 చల (దంష్ట్రాగ్ర; దంష్ట్రాగ్ర) జిహ్వాగ్రనిశాతవిస్ఫు
రిత. 3 చెప్పఁడున్. 4 చెవ్వ త్రోవఁగాన్. 5 నేఁడుగ...భీరము వోవ నేల.

ధారణబుద్ధి సేయకు [1]ముదాత్తచరిత్రుల మైనమాదెసన్. 182

వ. వలవనిమాటలఁ [2]దేర్చినం దీరదు వేగంబ యల్లకనకరథం బొండె నల్లమహా గజంబు నొండె నెక్కుము బీరంపుమాటలాడక ప్రియవచనంబుల నస్మత్ప్రసాద భాజనంబ వగు మనిన విని యాజ్ఞసేని వాని కిట్లనియె. 183

ఆ. వీరపత్ని నయ్యు వీరసహోదరి, నయ్యు నీకుఁ జూడ ననదవోలె
నున్నదాన నెట్టు లున్నను నాకు నీ, దెలుప నేల పలుకు తియ్య మేల. 184

చ. అతులితవృష్ణికేకయబలావళితోఁ బటుశంఖఘోషభీ
షితభువనత్రయుం డగుచు శీఘ్రతురంగరథాధిరూఢుఁ డై
జితదనుజాన్వయుండు యదుసింహుఁడు [3]వెన్నుఁడు ముట్టి నిన్ బరి
క్షతబలుఁ జేయ నాకు దెస గల్గు టెఱింగెదు గాక యత్తఱిన్. 185

సీ. గాండీవరేఖ యాఖండలుచాపంబు, కరణి గాఁ దద్గుణక్వణము ఘోర
గర్జగా నవిరళగంభీరవీరర, సాపూర్ణ మై సంతతావలిప్త
శత్రుప్రతాపోష్ణసమయంబు శమితంబు, గా మిత్త్రబర్హి కేకారవంబు
లెసఁగంగఁ దోఁతెంచి యింద్రనందనమహా, జలధరం బాయతసాయకోరు

ఆ. వృష్టిముంచుటయును [4]వెరగంది నిలువంగ, నలవి గాక పఱచు నప్పు డైన
నాత్మదోషవృత్తి కై మనంబున వగ, చెదవు గాక యిపుడు సెప్ప నేల. 186

ఉ. ఘోరగదా[5]విదారణవిఘూర్ణితశాత్రవకుంభికుంభకుం
భీరచిరోరుమౌక్తికగభీరతరారుణసాగరాంబు కే
లీరసలోలుఁ డై సమదలీల బకాంతకుఁ డేఁగుదేరఁ గ
న్నారఁగఁ జూచి కాక యిటు లంతకు నీమదిత్రుళ్లడంగునే. * 187

క. ననుఁ బెఱవనితలచందం, బున నవమానింప నీకుఁ బోలదు మత్పా
వనపాతివ్రత్యమహిమ, ననిశము నేకీడు నెందు నందదు నన్నున్. 188

వ. అని పలికి ద్రౌపది యద్దురాత్ముండు దన్నుఁ బట్ట సమకట్టుక న్నెఱింగి తమ పురోహితు ధౌమ్యునిం బేర్కొని యాక్రోశించిన నతం డతిరయంబునఁ జను దెంచునాలోన. 189

సైంధవుఁడు ద్రౌపదిని బలాత్కారముగా నెత్తికొనిపోవుట.

ఉ. పాపవినిశ్చయుండు సతి పయ్యెదకొంగు గడంగి పట్టినం
గోపముతో నుదల్చికొని కోమలియుఁ వెస వాని ద్రేయుడుం

---

1 ముదార. 2 వర్ణించినం; నేర్చినం, 3 వెన్నడి. 4 వెగ డొంది చేష్టింప, నలవిగాక నిల్చి యప్పు డైన...వగచెదవు యిపుడ వేర చెప్ప నేల. 5 భిదారణ...జూచి కా కిటు లలం తుల నీమది. * 187 - 188 వ పద్యములకు నడుమ, చ. "ఘనతరచాపదండభవకాండమహానిలధారచేఁ జమూ, ఘననికురుంబ మంతయును గంపము చేయుచు వేగ మాద్రినం,దను లిటు వచ్చునంతట పదంబును శౌర్యము మాని యాత్మలో, నను గణియింపు కార్యమును నాదగునిర్మలవాక్యపద్ధతుల్." అని యొకప్రతియం దీపద్యము గనుపట్టెడి.

బోవడి వాఁడు చిత్రముగ భూమితలంబునఁ ద్రెళ్లె [1]మారుతా
క్షేపవిభగ్నమూల మయి చెచ్చెరఁ ద్రెళ్లుమహీరుహంబునాన్. 190

వ. ఇట్లు నేలం బడి తడయక యెగసి జయద్రథుండు మగువం దిగిచి రథంబుపై నిడి
కొని సపరివారుం డయి యరుగం దొడంగె నప్పు డప్పాలఁతి పురోహితునకు
మ్రొక్కిన నమ్మహాత్ముండు సైంధవుం బేర్కొని యి ట్లనియె. 191

మ. తగునే రాజకులప్రసూతులకు నత్యంతంబు నేతాదృశం
బగుదుష్కర్మము నాదుపల్కు విను మీయబ్జాక్షి పుణ్యాత్మ యి
మ్మగువన్ వే విడు పాండునందనులు నీమానంబుఁ బ్రాణంబు నే
పగిదిం గొందురు గాని పో విడువ రీపాపంబు నిం ద్రెక్కొనున్. 192

వ. అని యాక్రోశించుచు నమ్మహీసురవరుండు వానిపిఱుందన చనియె నిట పాండ
వులు నవ్వనంబున ననేకమృగంబుల వధియించి యందఱు నొక్కయెడం గూ
డంబడి యాశ్రమాభిముఖులై వచ్చునెడఁ దమ్ములం జూచి ధర్మజుం డి ట్లనియె.

సీ. ఇనుఁడున్నదెసనుండి[2]యెలుఁగింపఁదొడఁగెఁబక్షులుమృగంబులునతిఘోరగతుల
మగిడెడు నిప్పుడు మనకు దాపలిదెస, నతిభీషణాకృతి నఱచె వఱడు
పగఱచే నవమానపాటును గయ్యంబుఁ, గలుగు నీశకునప్రకార మరయఁ
గడుకొని చెయి వెట్టి కలఁచిన ట్లయ్యెడుఁ, జిత్తంబుఁ దనువు నిశ్చేష్ట మయ్యె

ఆ. నరుగుదెండు వేగ యాశ్రమంబునఁ గృష్ణ, నునిచి వచ్చినార మొంటి నకట
తలఁపఁ గ్రూరమతులు ధార్తరాష్ట్రులు గడు, నెగ్గు సేయఁ జూతు రెడరు వేచి.

ఆ. కమలహీన మైనకమలాకరమువోలె, [3]రాజహీన మైన రాత్రివోలెఁ
జూడఁ గామ్యకంబు శూన్య మై యున్నట్లు, దోఁచె నేమికీడు దొడరు నొక్కొ.

వ. అనియె ని ట్లయ్యేవురు నరదంబులు సత్వరంబుగాఁ దోలుకొని యాశ్రమంబున
కు వచ్చునెడఁ బాంచాలిపరిచారిక ధాత్రేయిక యనునది యతికరుణంబుగా
నేడ్చుచున్నం గని ధర్మతనయుసారథి యైనయింద్రసేనుండు రథంబు డిగ్గ నుఱికి
చని యిది యేల నేలం బడి పొరలుచు నేడ్చెదవు నీ కపకారంబు సేసినవా రెవ్వ
రనిన నది వానిం జూచి సైంధవుచేతం బాంచాలి చెఱవోయె నని పలుకుచుఁ
బె ల్లేడ్చిన నింద్రసేనుం డి ట్లనియె. 196

సీ. పాండుపుత్త్రులబహిఃప్రాణంబు నుత్తమ, శీలసమగ్రఁ బాంచాలతనయఁ
గొనిపోవునంతటిగుండె గల్గెనె విమో, హాంధమానసుఁ డైనసైంధవునకు
నేఁగుఁ గా కేమి మహీతలగతుఁ డైన, గగనంబునకు వేగ యెగసి చనినఁ
బో [4]నిత్తురే పొరివుత్తురు గాక యు, ద్ధురవృత్తిఁ బార్థు లాదురితచరితు

1 మారుతక్షేప...మహీరుహం బనన్. 2 యెలిఁగింపఁ...ఘోరరుతుల...దాపటిదెస; దాపలిదెస...మొంటి యకట. 3 రాజహీన మగుపురంబువోలెఁ; రాజు లేనియట్టిరాత్రివోలెఁ. 4 నిచ్చెదరె పోరి.

ఆ. వీరవరులఘోరవివిధాస్త్రకౌశలం, బెఱుఁగఁ డయ్యెఁ గాక యేమి వాఁడు
పగవ కుండు మబల వైరి నుగ్రతఁ దున్మి, మగువఁ దెత్తు రిపుడ మనుజవిభులు.
వ. అనిన నయ్యంగన యపాంగతరంగితంబు లగుబాష్పజలంబు లల్లన కరపల్లవ
ప్రమార్జనంబుల నపనయించుచు నతనిం గనుంగొని యిట్లనియె. 198
ఆ. ఇంద్రకల్పు లైనయేవురునృపతుల, నాత్మఁ [1]గొనక యుఱక యంబుజాక్షి
నపహరించినపుడ యద్దురాత్మునకును, జేటు మూఁడె వేఱ చెప్పనేల. 199
ఉ. ఇంతకు మున్న వాఁడు సనియెం గడు దవ్వుగఁ బోవ కుండ న
త్యంతరయంబునం బటురథావలి యొప్పఁగ నేఁగుఁ డుగ్రు లై
సంతనకట్టుఁ డస్త్రములు శస్త్రములుం దొడుగుండు వర్మముల్
సంతతదివ్యబాణముల శాత్రవుఁ దున్మఁడు దెండు నెచ్చెలిన్. 200
సీ. బూదిలోఁ [2]దొరఁగినపూర్ణాహుతియుఁబోలెఁ, గుక్కతోల్తిత్తిలోఁ గూరినట్టి
రాజితకపిలగోరసధారయునుబోలె, మసనంబులోఁ బడ్డమహితపుష్ప
మాలికయునుబోలె మదిరాక్షి దుర్జను, కతమున దూషిత గాక మున్న
చనరయ్య వేగంబ చనునె సన్మంత్రవి, శ్రుతపురోడాశంబు శునకమునకుఁ
తే. జనునె కమలసుగంధికాసారకేళి, కలుషశవఖాది యైనసృగాలమునకుఁ
జనునె తన్వంగి సౌందర్యచతురభావ, భంగి యాదుష్టచరితునిపాలు వడఁగ.

—పాండవు లేవురు సైంధవుపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట.—

వ. అని పలుకు చున్నధాత్రేయికపలుకులు విని దాని నాశ్వాసించి యక్కురువీరు
లేవురు నాక్షణంబ సన్నద్ధు లై క్రోధావేశంబునం జేసి మహోరగంబులుంబోలె
రోఁజుచు జయద్రథువెన్నడి దాడి వెట్టి కూడ ముట్టి తత్సైన్యంబుపిఱుంద నా
క్రోశవచనవిహ్వలుండై పోవు చున్నధౌమ్యుంగని నమస్కరించి మీ రింక విగత
ఖేదుల రై యొయ్యన రం డని యామిషంబునకుం గవియుడేగలుంబోలె సైంధవ
సేనపయిం గవిసి సింహనాదంబులు సేసి రప్పుడు పాండుపుత్త్రులరథంబు లడి
యాలంబులు నూచి సైంధవుండు ద్రౌపది కిట్లనియె. 202
క. ఈవచ్చురథంబులవా, రేవురు నీమగలె యంబుజేక్షణ వీరిఁ
భావించి యెవ్వఁ డెవ్వం, డేవిధమునవాఁడు సెపుమ యెఱుఁగఁగ వలయున్.
వ. అనిన నప్పాంచాలి యనాదరక్రోధఘూర్ణిత యగుచు నతని కిట్లనియె. 204
ఆ. ఇంక వీరి నెఱిఁగి తేనియు నెఱుఁగక, యుండితేనిఁ జేయ నొండు గలదె
దుర్మదమునఁ గరము దుశ్చరిత్రమునకుఁ, జొచ్చి [3]నీవు చావుఁ దెచ్చికొంటి.
వ. అయినను న న్నడిగితివి గావునం జెప్పెద నింతియ కాని నీవలన నాకు భయ
మించుకంతయుఁ గలుగదు సోదరసహితుం డైనధర్మనందనుం గంటె నింకఁ గుశ
లంబ చూని పలికి యి ట్లనియె. 206

1 లోన నుఱక యంబు; పోలెఁ దలఁప కంబు. 2 బోసిన...మలినంబులోఁ. 3 నీవుఁ జేటు.

మ. తనువృత్తాంగుఁడు శుద్ధకాంచనసముద్యద్వర్ణుఁ [1]డభ్యుల్లస
ద్వనజాతాయతచారులోచనుఁడు దివ్యద్భూరితేజోఘనుం
డనఘుం డల్లరథంబుపై వెలుఁగుపుణ్యాత్ముండు ధర్మాత్మజుం
డనిరోధప్రతిభాప్రబోధనిధి యత్యాశ్చర్యశౌర్యుం డనిన్. 207

చ. కురుకులశేఖరుం డతఁడు ఘోరరణంబుల నెట్టిశత్రులుఁ
శర ణని [2]సొచ్చి రేని విలసత్కరుణామతిఁ గాచు నీవు చె
చ్చెరఁ జెడి పోక నాపనుపు సేసి వినీతి యెలర్ప నమ్మహా
పురుషుని నాశ్రయింపుము విభుండును నీ దగుతప్పు లోఁగొనున్. 208

చ. ఘనజవసత్త్వచారుతురగంబులఁ బూనినయల్లవిస్ఫుర
త్కనకరథంబుపై [3]నతులకాయుఁడు సాలమహీరుహంబుచా
డ్పునఁ దనరారుచుఁ వెలయుభ్రూకుటియుఁ దశనోష్ఠపీడనం
బును నయి యున్నవాఁ డనిలపుత్త్రుఁడు భీముఁడు భీముఁ డాజులన్. 209

ఉ. ఈతనిపౌరుషం బరయ నెందు నమానుషకృత్య మప్రతీ
ఘాత మనేక మద్భుతము గర్వితు లౌధరణీశ్వరుల్ నిజం
బీతని నాజిలోఁ జెనయ నెవ్వరు నోడుదు రిమ్మహాభుజుం
డాతతరోషుఁ డైనఁ బ్రళయానలునట్టిఁడ యాఁటఁ డేమిటన్. 210

ఉ. ధర్మజుకూర్మితమ్ముఁడును దత్ప్రియశిష్యుఁడు నైనవాఁడు స
త్కర్ముఁడు వాఁడె చూడుము ప్రగాఢ[4]వికీర్ణజితేంద్రియుండు దు
ష్కర్ములఁ గన్న సైఁపఁడు నికామభయంకరవిక్రమక్రియా
నిర్మథితారి ఫల్గునుఁడు నిర్మలతేజుఁ డజేయుఁ డాజిలోన్. 211

క. అవశగతిఁ గామరోషా, దివికారము లొందినను మదిని ధర్మపథ
ప్రవిహతి గానీఁ డతఁ డా, దివిజేంద్రతనూజుఁ డద్వితీయుఁడు పేర్మిన్. 212

చ. అయనయసంగ్రహుండు [5]వినయధ్యవసాయి భయార్తలోకసం
శ్రయుఁడు కృతాస్త్రుఁ డాహవవిశారదశౌర్యుఁడు శిష్టబాంధవ
ప్రియుఁ డసమానసుందరగభీరశుభాకృతి యల్లపుణ్యుఁ డా
రయ నకులుండు పాండుసుతరత్నము భాసురకీర్తి యిమ్మహిన్. * 213

ఉ. [6]వీరుఁడు చిత్రయోధి దృఢవేధి కృతాస్త్రుఁడు భూరిబుద్ధివి
స్ఫారుఁడు వాగ్విశారదుఁడు పార్థులకూరిమితమ్ముఁ డుజ్జ్వలా

---

1 దత్యుల్ల; డుత్ఫుల్ల. 2 వచ్చి. 3 నుదిత...బెరయు భ్రూకుటి. 4 వితీర్ణ...డజేయుఁ డేరికిన్. 5 వినయాధ్యవసాయి; వినయవ్యవసాయి. * 213-214 ప పద్యములకు మధ్య, క. "ఈ తని కీతఁడె సాటి మ, హీతలభూభృత్సమాజబృందములోనఁ, శీతనగసేతుమధ్యో, ర్వీతలవిఖ్యాతయశుఁడు వీరుఁడు తలఁపఁ." అని యొకప్రతియం దున్నది. 6 ధీరుఁడు చిత్రయోధి దృఢదీప్తకృతా.

¹కారుఁడు ధర్మదక్షుఁ డవికారుఁడు ప్రౌఢపతంగతేజుఁ డ
ద్ధీరుఁడు పాండవుండు సహదేవుఁడు దేవనిభుండు పెంపునన్. 214

తే. కొడుకులందెల్లఁ గడుఁగూర్చుఁ గొంతియతని, కిమ్మహాత్ముఁడు మహిఁ జలియించెనేని
నగ్ని చల్లన యయ్యెనే నాత్మఁ దాను, ధర్మనిష్ఠుఁడై సత్యంబు దప్పఁ డెపుడు.

వ. వీరేవురు నత్యంతదుర్వారులు వీరిఁ బారింబడిన వారాశి నడుమ²ను గ్రమకరాహతం బై యవియు వేరొడయుం బోలె నీసైన్యంబు వికలం బగు నీవునుం బ్రాణంబొండె మానం బొండెఁ గోల్పోక మెయిమెయిం బో నేర్చెదవే యనియె నప్పుడు కొంతేయులు సైంధవసేనం దలపడి దిఙ్ముఖంబుల నెల్లం జీఁకట్లు గవియునట్లుగా బాణపటలంబులు వఱగింపం దొడంగిన. [లఁ దా

క. తొలఁగకుఁడు పొదువుఁ డేయుఁడు, నిలువుఁడు వడిఁ బొదువుఁ డనుచు నిజ³యోధు
గలయఁ బురికొల్పి సైంధవుఁ, డలఘుపరాక్రముఁడు నిలిచె నాహవభూమిన్.

వ. ఇట్లు త్రిగర్తశిబిసింధుసౌవీరసైన్యంబులతో ననేకనరపతిపరివృతుం డై నిలిచిన జయద్రథుంజూచి భీమసేనుండు క్రోధారుణలోచనుండై రథంబు డిగ్గి హేమబంధబంధురంబును నయోమయంబును నగుగదాదండంబు ద్రిప్పుచు వానిపయిం గవిసిన నడ్డపడి కోటికాస్యుండు నిజసైన్యసంఘంబుతో నమ్మహావీరుం బొదువుటయు నతండు. 218

క. మదగజముల రథయోధులఁ, బదాతులను దురగములను బలువిడిఁ గలయం
జదుపుచు దుర్వారగతిక్, విదితబలుఁడు ⁴ఘనగదాప్రవీణత మెఱసెన్. 219

వ. ఇట్లు విహరించి యహితసైన్యంబు నిహతం బగుటయుఁ జెలంగి సింహనాదంబు సేసి యతండు సారథిసముపనీతం బైనరథంబు సాదరంబుగా నెక్కి గృహీతశరాసనుం డై విక్రమించె మఱియును. 220

క. అలిగి యుధిష్ఠిరుఁడును న, గ్గలికం బ్రతివీరు లదరఁ గార్ముకవిద్యా
విలసనము మిగుల ⁵సౌవీ, రుల నూర్వుర రథికవరుల రూపడఁగించెన్. 221

క. నకులుఁడు నిశాతసాయక, నికరంబుల సమరధారుణీతల మెల్లం
బ్రకటపరవీరవరమ, స్తక⁶బంధురముగ నొనర్చె దారుణభంగిన్. 222

క. నారాచపాతముల దు, ర్వారుఁడు సహదేవుఁ డాహవముఖంబున ⁷న
శ్వారోహకులం గూల్చుచు, వీరవిహారంబు సలిపె వేడ్క యెలర్పన్. 223

ఆ. సింధురాజసైన్యసింధుపూరమునందు, మహితఫల్గునాఖ్యమంథనగము
దిరిగి కలఁపఁ దొడఁగెఁ బరనృపాలకమహా, జలచరవ్రజంబు సంచలింప. 224

సీ. వారణకోటి దదారోహకులతోన, వివశమై యొఱలుచు నవనిఁ ద్రెళ్లె

1 కౌరుఁ డుదారశౌర్యుఁ. 2 మహానిలధారాహతి నవియు. 3 యోధజనం, బులఁ బురికొల్పుచు. 4 పటుగదా...చూపెన్. 5 నవ్వీ, రుల నూర్వుర నధికబలుల. 6 దంతురముగ ; తుములంబుగ. 7 హస్త్యశ్వ.

సూతహయధ్వజపాతపూర్వకముగ, రథములు దుము రయ్యె రథులతోన
వెస [1]రావుతులతోన వస మఱి హయములు, గెడసి యెల్లెడలను బుడమిఁ గప్పె
దండడి దెరలుచు నండడి పెల్లుగాఁ, గాలుబలంబులు గూలెఁ గలయఁ
ఆ. దుముల మధిక మయ్యె సమరతలంబున, ఘోరరుధిరవారిపూర మెసఁగె
జితవిరోధిబలుఁడు శతమఖసూనుండు, చాపనైపుణంబు సూపునపుడు. 225
తే. సవ్యకరమునందును నపసవ్యకరము, నందుఁ బర్యాయసంగతమగుచుఁ జూడఁ
గొఱవి ద్రిప్పినయొప్పున మెఱసెఁ బార్థు, గాండివమువాలుఁదూపుల[2]గనియనంగ.

వ. అట్టియెడం ద్రిగర్తపతి యైనసుధన్వుండు గదాహస్తుండై రథంబు డిగ్గి చని ధర్మతనయురథ్యంబులఁ గూలనేసిన నతండు నిశితసాయకంబున వానియురంబు వ్రచ్చి విగతజీవుం గావించి సత్వరంబుగాఁ జని సహదేవునరదం బెక్కె మఱియును ద్రిగర్తులలోన మహాముఖక్షేమంకరు లనువారు నకులుం బొదివి ఘనశరాసారంబు గురిసి జలధరంబులుంబోలె గర్జిల్లిన నమ్మాద్రీసూనుండు వారి నిద్దఱఁ బెక్కుమ్ముల నొప్పించె నంతఁ దదీయాగ్రజుం డగుసురథుండు. 227

చ. కరినికరంబుతోఁ [3]దొడరి గర్వితుఁడై తనవారణేంద్రు న
క్కురుబలవీరుమీఁద వెసఁ గొల్పినఁ దద్రథఘోటకంబులం
బరుషతఁ జంపె నగ్గజము వాయక వాఁ డసిచర్మహస్తుఁడై
ధరణికి డాఁటుచో నది మదంబున వెండియుఁ బైఁ గడంగినన్. 228
చ. తొలఁగక యమ్మహాబలుఁడు దోర్బల మొప్పఁ గృపాణపాతభం
గులఁ గరినాథు[4]కేలు నిరుగొమ్ములతో బెరయంగఁ ద్రుంప బె
ట్టిలకు విచేష్టమై నొఱగు నేనుఁగుపై నతిమాత్రభీతివి
హ్వలుఁ డగుశత్రు నుద్ధతిఁ గృతాంతవిధేయునిఁ జేసె వ్రేల్మిడిన్. 229
క. వైరులు దలఁకఁగ నిమ్మై, దారుణపౌరుషవిశేషదక్షుం డై య
వ్వీరుఁడు రయమున నరిగి సమీరతనయునరద మెక్కి మెఱసెం బోరన్. 230
చ. ఘనుఁడు వృకోదరుండు దనుఁ గట్టలుకం దలపడ్డఁ గోటికా
స్యునితురగంబులం దునిమి సూతునికంఠముఁ ద్రుంచి వైచి తీ
వ్రనిశిత మైనప్రాసమున వానియురంబు వగిల్చి చంపినం
గనుకనిఁ బాఱె భీతి నెసఁగంగఁ దదీయచమూసమూహముల్. 231

అర్జునుఁడు సౌవీరకుమారులం బన్నిద్దఱఁ జంపుట.

వ. అంత నంగారకుండును గుంజరుండును సృంజయుండును సుప్తకుండును శత్రుంజయుండును సుప్రబుద్ధుండును శుభంకరుండును భ్రమంకరుండును శూరుండును రథియును గుహాకుండును బలాఢ్యుండును ననుసౌవీరకుమారులు పన్నిరు

1 రాహుతుల... గెడసి యెయ్యెడ. 2 గమియనంగ. 3 గడఁగి... క్కురుకుల... వెసకొల్పినఁ. 4 కేలు నిడుగొమ్ముల; కేల్నిడుదగొమ్ముల.

వురు నిక్ష్వాకుశిబిసైంధవత్రిగర్తసైన్యంబులం గూడి కిరీటి మార్కొని పటు
బాణజాలంబులం గప్పిన. 232

మ. అతులక్రోధవిఘూర్ణమానహృదయుం డై చండగాండీవని
ర్గతభల్లౌఘములం దదస్త్రవితతుల్ ఖండించి సౌవీరసం
తతిఁ బన్నిద్దఱవిండ్లులం దునిమి దోర్గర్వంబు మీఱంగ స
స్మితుఁ డై యాతఁడు [1]దచ్ఛిరఃప్రకరవిచ్ఛేదంబు సేసెన్ వెసన్. 233

క. ఆకులముగ శైబ్యుల ని, క్ష్వాకుల సైంధవులనుం ద్రిగర్తులనుం బో
నీక పొదివి రయమున న, స్తోకపరాక్రముఁడు దునిమి తూఁటాడె [2]వడిన్. 234

వ. అప్పుడు రణభూమియంతయు శవమయం బయ్యె నంబరం బంతయుం గబంధమ
యం బయ్యెఁ జారుకేయూరవీరాంకవిభూషితంబు లైనబాహుచరణచ్ఛేదంబు
లును గార్ముకతూణీరకాండఖండంబులు నక్షకూబరరథాంగకేతనత్రివేణుకశక
లంబులును బుండరీకవ్యజనచామరభంగంబులుం గరవాలపరిఘశక్తిగదాము
సలపట్టిసప్రాసలేశంబులు నెక్కడఁ జూచిన రాసు లై యుండెఁ గీలాలపూరం
బును మాంసపంకంబును గేశశైవాలంబును నై నయపూర్వనదీప్రవాహంబు
నందు బహువిధక్రవ్యాదగణంబు లవగాహంబు సేయుచుఁ బ్రకటకోలాహల
వ్యాకులం బగుచుండె నివ్విధంబున. 235

క. గాండీవపవనప్రేరిత, చండాంబకఘోరశిఖలశతమఖతనయో
ద్దండదహనుఁ డొకమాత్రన, ఖండితసౌవీర[3]సైన్యకానన మేర్చెన్. 236

వ. అట్టిక్రందున జయద్రథుండు ద్రౌపతిని దిగ విడిచి రథంబు దోలుకొని పఱచె
నంత ధర్మజుండు ధౌమ్యసమన్విత యై యున్నపాంచాలిం గని నిజరథంబుపై
నిడికొనియె సైంధవుపలాయనం బెఱింగి యర్జునుండు శత్రుసేనాహననసంరం
భంబున నున్నభీమసేనున కి ట్లనియె. 237

తే. వీతలజ్జుఁ డై పఱచె సౌవీరవిభుఁడు, [4]బోనుఁగుప్రజ నేల యాఱడి దునిమి వైవ
నద్దురాత్ముని వెనుకొని యసువు లిపుడు, గొనఁగవలయు లే లెమ్ము సద్వినుతశౌర్య.

వ. అనిన నతండు గయ్యంబు సాలించి ధర్మతనయుం జూచి. 239

క. జననాథ ద్రుపదసుతఁ దో, డ్కొని ధౌమ్యుఁడు నీవుఁ గవలు గుఱుకొని మగుడం
జనుఁ డాశ్రమంబునకు నే, మును సైంధవు వెనుకఁ గూడ ముట్టెదము వెసన్.

క. అతలంబునఁ [5]గ్రుంగిన న, ద్భుతముగ దివమునకు నెగసి పోయినఁ బగతున్
హతుఁ జేయక మగుడము విని, హతుఁడుగఁ జేయుదుము దివిజు లడ్డం బైనన్.

తే. అనిన ధర్మజుఁ డిట్లను నద్దురాత్ముఁ, బొలియఁ జేయుట దగదు దుస్సలఁ దలంచి
వాని నొకతప్పునకు సైఁప వలదె యాంబి, కేయమహిషికి ఖేదంబు సేయఁదగునె.

---

1 వారి నందఱ శిరచ్ఛేదంబు. 2 ననిన్. 3 తనయ కానన. 4 బెనుఁగుప్రజ; చెనఁటిప్రజ; బీనుఁగుప్రజ నేటికి దునిమి. 5 గ్రుక్కిన.

వ. అనినం బాంచాలి భీమార్జునులతోడ నప్పాపాత్ముని దెసం గృపసేయ వలవ దవశ్యంబును వాని వధియించి నాకుం బ్రియంబు గావించునది యట్టిద్రోహి యెల్లభంగుల వధ్యుం డనియెఁ దదనంతరంబ ధర్మనందనుండు ధౌమ్య ద్రౌపదీ నకులసహదేవసహితుండై మగిడి యాశ్రమంబునకుం జనియె నిట భీమవిజయులు రథంబులు రయంబునం దోలుకొని చని క్రోశమాత్రాంతరంబున సైంధవుం గని రప్పుడు కిరీటి దూరాపాతవిశిఖంబుల జయద్రథురథ్యంబులం బడ నేసిన.

క. తల్లడపడి యరదము డిగి, విల్లును నమ్ములును విడిచి వెల్ల నగుచు మే
నెల్లఁ జెమర్పఁగ నూర్పులు, పెల్లుగ నమ్మనుజపశువు పెలుచం బఱచెన్. 244

ఆ. వానిఁ జూచి నగుచు వారలోరోరి యిం, కెందుఁ బోవ వచ్చుఁ బంద నిలువు
మిట్టికడిమి నమ్మి యే ప్రల్లదంబులు, సేయఁ దొడఁగి తనుచు డాయుటయును.

వ. మరలి చూచి వాఁ డొక్కగుల్మమధ్యంబుఁ దూఱుటయుఁ గని భీమసేనుండు రోషసందష్టాధరుం డగుచు రథంబు డిగ్గ నుఱికి. 246

క. ఒడిసి తల వట్టి నేలం, [1]బడఁ దిగిచిన వాఁడు పెనఁగఁబడుటయుఁ జిక్కన్
మెడఁ ద్రొక్కి గాఢముష్టిం, బొడిచె మొగం బవియ రక్తపూరము దొరుఁగన్.

క. ఒడ లెల్లఁ బిండి[2]కూడుగఁ, బొడిచి యెగయ నెత్తి త్రిప్పి భూస్థలిమీఁదన్
బడ వైచి యురము మొగమును, నడిచెను వడముడి తలప్రహారకుశలుఁడై.

వ. ఇట్లు [3]బెట్టుగా నడఁచినఁ బగతుండు వివశుం డగుటయుం జూచి యర్జునుం డోహో యింత సాలు నింక నొచ్చినం బ్రాణవిముక్తుం డగుం గావున నజాతశత్రువచనంబులు దలంచి వీనిఁ గరుణింపు మనిన నతండు గవ్వడి దెసఁ గనుంగొని ధర్మనందనుం డెప్పుడుఁ గరుణయ కాని కార్యంబు చేటుపాటు విచారింపఁ జొరం డు నీవును నతనిభంగిన బేల వై తిద్దురాత్ము నెట్లు సైఁప వచ్చు నని పలికె ననంతరంబ. 249

భీముఁడు సైంధవుం బట్టికొని పరిభవించుట.

ఆ. వాఁడి యైనకత్తివాతియమ్మునఁ గొని, పగతుశిరము చెక్కు లెగయ గొఱిగి
నరుల కెల్లఁ జూడ నవ్వగునట్లుగాఁ, గలయ నైదుగూఁకటుల నొనర్చె. 250

వ. ఇట్లు రాజవేషంబు వికల్పితంబు సేసి యమ్మహాభుజుండు వాని కిట్లను నోరి బ్రదుక వలతేని నేఁడు మొదలుగా నెల్లసభలయందును బాండవదాసుండ నని పలుకునది యనిన వాఁడును దండాఘాతభయంబున నట్ల చేయుదు ననియె నంత నయ్యిరువురు నతనిం బెడకేలు గట్టి రథంబుపై నిడికొని నిజాశ్రమంబునకుం జని ధర్మపుత్త్రునకు నివేదించి వీఁడె పాండవదాసుం డనిన నతం డట్లని వీని విడువుం డనియెఁ బాంచాలియు జయద్రథుం జూచి నవ్వుచు నిప్పాపాత్ముండు భవదీయదాసుం డయ్యెం గావున వీనిం బో విడువుం డని విడిపించె నా సైంధవుండును ధర్మజునకుఁ దత్సభాగతులైన మునులకు మ్రొక్కిన నజాత

1 బడవేసిన వాఁడు దూలి పడుటయుఁ. 2 కూరగఁ. 3 బెట్టు చఱచినఁ; బెట్టడచినఁ.

శత్రుం డిట్లనియె. 251

ఆ. ఎట్టికష్టుఁ డైన నిట్టిపాపము సేయ, నెత్తికొనునె [1]యోరి నీవు దక్క
నరుగు మింక నేమి యందుము నిన్ను నిం, ద్రియవిలోలు నల్పు ధృతివిహీను.

వ. ఇంక నెవ్వారికి నిట్టికొఱగాములు సేయక బుద్ధిమంతుండ వై యుండు మనిన న
తండు లజ్జావనతవదనుం డగుచు నచ్చోటువాసి గంగాద్వారంబునకరిగి యందు.

శా. ఆదిత్యార్చితపాదపద్ము జగదేకాధీశు [2]నీశుం ద్రిలో
కాదిం గామవిభేదిఁ బర్వతసుతాశ్లాఘ్యైకసంపాది ని
ఖేదుం డై శివు నాత్మలో నిలిపి యక్షీణప్రతారూఢతం
బాదాంగుష్ఠము నేల మోపి తప మొప్పం జేసె సద్భక్తిమైన్. 254

ఉ. వానికి నమ్మహేశ్వరుఁడు వత్సలుఁ డై పొడసూపి యీప్సితం
బైనది వేఁడు మన్న నతఁ డానతుఁ డై పరమేశ విక్రమా
హీనులఁ బాండునందనుల నేవుర సైన్యయుతంబుగా ననిం
బూని జయించునట్టివరముం గృప సేయుము నాకు నావుడున్. 255

క. ఇది [3]పొసఁగదు పాండవులం, గదనమున జయింప నలవి గా దింద్రాది
త్రిదశులకు వినవె యైనను, వదలక నీకోర్కి దీర్ప వలయున యెట్లున్. 256

చ. విజయుఁ డొకండు దక్క [4]నతివీరులఁ బార్థుల నున్న నల్వురన్
నిజ మొకనాఁటికయ్యమున నీవు జయింపుము ఫల్గునుండు స
ర్వజగదజయ్యవిక్రముఁడు వాని నెదుర్కొని నాకు నైనఁ బో
ర జితునిఁ జేయ నెంతయు భరం బగు నిక్కము వల్కితిం జుమీ. 257

వ. అస్మత్ప్రసాదవిశేషంబునం జేసి వాని కిట్టిప్రభావంబు గలిగె నదియునుం గాక.

క. నిఖిలాస్త్రశస్త్రవిద్యా, సఖుఁ డపరాజితయశోవిశాలుఁడు విష్ణుం
డఖిలేశ్వరుఁ డతనికిఁ బ్రియ, సఖుఁ డట యవ్వీరు గెల్వ శక్యమె నీకున్. 259

వ. అని పలికి యీశ్వరుం డంతర్హితుం డయ్యె సింధుపతియు నిజదేశంబునకుం
జనియె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 260

తే. ధర్మపత్నీసమేతు లై ద్వైతవనము, సం దపారదుఃఖాతురు లగుచు నున్న
రాజముఖ్యులు [5]సత్త్వైకరతులు పాండు,సుతులు మఱి యేమి సేసిరి సూరివర్య.

వ. అనిన నతం డిట్లనియె నట్లు ద్రౌపదీమోక్షణం బొనరించినపిదపం గామ్యక
వననివాసుం డై భూసురనివహంబుతో నున్నధర్మజుపాలికి మార్కండేయుం
డరుగుదెంచిన ననుజసహితంబుగాఁ బ్రత్యుద్గతుం డై యమ్మునివరుం బ్రభూత
సపర్యల సంతుష్టహృదయుం గావించి యవ్విభుండు పాంచాలియెడ జయద్రథు
చేసిన దుర్వ్యవసాయంబును వానిం బరిభవించుటకు నై తమపడినయాయాసం

1 ధరణి నీవు. 2 నీశాను లో...బాదాంగుష్ఠమునందు నిల్చి...సద్భక్తితోన్. 3 పోలదు పాండవులను. 4 నరివీరులఁ. 5 సత్త్వైక...సూరివంద్య.

బును నమ్మహాత్మున కెఱింగించి మహనీయశౌర్యధైర్యధర్మారంభసమగ్రుల మైన మా కివ్విధంబున నఖిలసామ్రాజ్యభోగవియోగంబై దుస్తరం బగువనవాసంబు సంప్రాప్తం బయ్యెం గావున విధికృతం బెవ్వనికి నెబ్భంగుల నలంఘ్యం బని త లంచెద నని పలికి మఱియు ని ట్లనియె. 262

తే. ద్రుపదనందన[1] క్రియం గడుదుఃఖపడిన, నృపవధూటియు నాయట్ల నియతశోక వనధినిర్మగ్నుం డైనభూవరసుతుండుం, గలండె వినంజూడననఘయెక్కాలమునను.

వ. అనిన నతనికి న త్తపోనిధి యి ట్లనియె. 264

క. కడు దుఃఖము నొందితి నని, యుడుగక యిటు వగచె దేల యుర్వీశ్వర నీ పడు[2]చే టిది రఘురాముండు, గడంగి యిడుమ పడండె తొల్లి కాఱడవులలోన్.

ఉ. ఆవిభుకాంత గాదె జనకాత్మజ రావణుచే గృహీత యై పోవదె వానరప్రకరముల్ వెసం దోడుగ నేఁగి యాధరి త్రీవిభుం డబ్ధి గట్టండె వధింపండె దివ్యశరంబులన్ దశ గ్రీవునిం గ్రమ్మఱం జని యకిల్బిషరాజ్యవిభూతి నొందండే. 266

ధర్మజునకు మార్కండేయుండు రామాయణకథ సెప్పుట.

వ. అనిన విని ధర్మజుండు మునీంద్రా రాముం డెవ్వనివంశంబునవాండు రావణుం డెవ్వనితనయుం డేమినిమిత్తంబున సీతాపహరణంబు సేసె రామరావణులకు సంగ్రామం బెట్లువర్తిల్లెం జెప్పవే యని రామాయణకథాశ్రవణకుతూహలి యై యడిగిన నమ్మహీపతికి నమ్మహాముని యి ట్లనియె. 267

క. విను మిక్ష్వాకుకులంబున, జనియించె నజుండు నాం బ్రశస్తచరితుండా తనికొడుకు దశరథుండు ముద,మున నాతండు పెండ్లియయ్యెముువ్వురుసతులన్.

వ. అందుం గౌసల్యకు రాముండును గైకేయికి భరతుండును సుమిత్రకు లక్ష్మణశత్రు ఘ్నులును జనియించి రందు రామునకు విదేహరాజనందన యైనసీత ప్రియాం గన య య్యె నింక రావణుజన్మంబు సెప్పెద వినుము. 269

ఆ. అఖిలలోకకర్త యగువిరించికిం బుల స్త్యుండు నాంగ మానసుండు దనూజుం డుద్భవించె నతని కుడయించె వైశ్రవ ణాభిధానుం డైనయాత్మజుండు. 270

వ. ఆవైశ్రవణుండు దనతండ్రి యగుపులస్త్యుని విడిచి తాత యగుచతుర్ముఖునకుం దపంబు సేసి నలకూబరుం డనుకొడుకును లోకపాలకత్వంబును ధనేశ్వరత్వం బును లంక యనుపురంబును శంకరుతోడిసఖ్యంబును వరంబులు గాం బడసి మహావిభూతితో వర్తిల్లుచున్నం గని యలిగి పులస్త్యుండు నిజశరీరంబునం దర్ధం బున విశ్రవసుం డనువాని సృజియించి యావైశ్రవణున కహితంబు సేయు మని

1 గతి మున్ను దుఃఖ. 2 చెం తది; చే యది.

పనిచిన నెఱింగి కిన్నరేశ్వరుండు విశ్రవసుపాలి కరుదెంచి మహాత్మా యేను నీకుం బుత్త్రుండ నయ్యెద నాకుం గరుణింపు మని యతనిం బ్రసన్నునిం జేసి నృత్తగీతవిద్యావిశారద లయిన రాక్షసస్త్రీలం బుష్పోత్కటయు మాలినియు [1]పాకయు ననువారి ముప్వుర నవ్విప్రవరునకుఁ బరిచారికలంగా నిచ్చిన. 271

క. పురుడున నయ్యువతులు నోం, డోరులం గడవంగ విలసదుపచారసమా
చరణప్రవీణభంగులఁ, బరితోషితుఁ జేసి రాతపస్విరేణ్యున్. 272

వ. ఇట్లు ప్రీతుం డై యతండు వారలకుఁ బుత్త్రదానంబు సేసిన నందుఁ బుష్పోత్కటకు రావణకుంభకర్ణులును మాలినికి విభీషణుండును పాకకు ఖరుండును శూర్పణఖ యనుకన్యకయు మిథునం బై ప్రభవించి రక్కుమారులకు నలువురకుఁ దజ్జనకుండు జాతకర్మాదిసంస్కారంబు లొనరించి సగౌరవంబుగాఁ బెనిచి యుపనీతులం జేసె నందు. 273

ఉ. ఆతతతేజుఁ డున్నతభుజాగ్రుఁడు లోకభయంకరుండు వి
ఖ్యాతపరాక్రముండు దశకంఠుఁడు సంతతరోషమానసుం
డాతనియట్ల దుర్మదమయాత్ముఁడు కూరుఁడు గుంభకర్ణుఁడుర్
భీతివిదూరుఁ డార్యుఁడు విభీషణుఁ డుత్తమచిత్తుఁ డారయన్. 274

క. ఖరుఁడు ఖరతేజుఁ డవనీ, సుర[2]పరిభవకారి మాంసశోణితభుజుఁ డు
ద్ధురచిత్తుఁడు శూర్పణఖయు, దురితచరిత ధర్మకర్మదూషిత యెపుడున్. 275

వ. ఆరాక్షసకుమారులు దండ్రివలన నఖిలవేదవేదాంగధనుర్వేదపారగు లై గంధమాదనగిరియందు సుఖం బుండి యొక్కనాఁ డతనికి మ్రొక్క వచ్చువాని నధికవిభవసమన్వితు వైశ్రవణుం జూచి తత్ప్రభావంబు దపోలబ్ధం బగుట విని జాతమత్సరు లయి తారును బితామహు నుద్దేశించి తపంబు సేయం దొడంగి రి తత్ప్రకారంబు వినుము. 276

తే. మండువేసవిఁ బంచాగ్నిమధ్యమున ఘ
నాగమంబున బయల నత్యంతతుహిన
సమయమున నీరియందు నిశ్చలత నిలిచి
దశముఖుఁడు వాయుభక్షుఁ డై తప మొనర్చె. 277

మ. నియతాహారుఁడు నిర్జితేంద్రియుఁడు నై నిష్కంపవృత్తిన్ మహీ
శయనుం డై వ్రతముల్ చరించె నధికేచ్ఛం గుంభకర్ణుండు ధై
ర్యయుతుం డై ఘనుఁ డవ్విభీషణుఁడు పర్ణాహారవృత్తిన్ జపా
ధ్యయనాసక్తిఁ దపంబు సేసె మది నత్యంతంబు సంశుద్ధితోన్. 278

వ. ఖరుండును శూర్పణఖయు వారికిం దగినపరిచర్యలు సేయుచుండి రంత సహస్ర

---

1 బక యని యొకయచ్చుప్రతి. పాక యనుటయే సమంజసము. 2 నికరశరీర మాంస... దూషణి యెపుడున్.

వర్షంబులు నిండినం బంక్తివదనుండు దనమస్తకం బొక్కటి ఖండించి మండెడు
నగ్నియందు వేల్చి మఱియు వేయేండ్ల కొక్కటిగాఁ దలలు దొమ్మిదియుం
దఱిగి వేల్చి ధైర్యంబు దఱుఁగక పది యగుతలయును ద్రెంప సమకట్టినఁ బితా
మహుండు ప్రత్యక్షుం డై వారించి వానిశిరంబు లెప్పటియట్ల కలుగ నొసంగి
యమరత్వంబు దక్క నొండు నీ కభిమతం బగునది యెయ్యది యైనను నడుగు
మనుటయు నన్నిశాచరుండు. 279

శా. దేవా యేను సమస్తదేవపితృదైతేయాహిగంధర్వర
క్షోవిద్యాధరయక్షజాతులకు నక్షోభ్యుండఁ గాఁ బ్రీతితో
నీవిశ్వంబునఁ గామరూపగతి నాత్మేచ్ఛావిహారుండఁ గా
నీవే నావుడు వాని కవ్వర మజుం డిచ్చెం గృపా[1]లోలతన్. 280

— బ్రహ్మ రావణకుంభకర్ణవిభీషణులకు వరంబు లిచ్చుట. —

వ. మనుష్య[2]జాతి యొక్కండు దక్క నీచెప్పినయందఱవలనను నీకు మరణభయంబు
లే దని పలికి పరమేష్ఠి కుంభకర్ణుం జూచి వరం బడుగు మనిన వాఁడును దైవోప
హతుం డై తనకు నాత్యంతికం బైన నిద్ర యడిగిన నట్ల యగు నని విభీషణున కభి
ముఖుం డగుటయు నతండు కృతాంజలి యై జలజాసనుఁ బ్రస్తుతించి. 281

క. పరమాపద యైనపుడును, దురితంబులు నామనంబు దొడరమియును భా
సుర మగుబ్రహ్మాస్త్రంబును, గరుణింపవె యనిన నిచ్చి కమలజుఁ డనియెన్. 282

క. నిరతము రాక్షసభవమునుఁ, బొరసియు నీ విట్లు ధర్మబుద్ధి వగుట య
చ్చెరు విది గావున నీకును, దిరముగ నమరత్వ మిచ్చితిం గృప వత్సా. 283

వ. అని పలికి పితామహుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 284

మ. వరగర్వో[3]న్నతుఁ డై దశాననుఁడు దుర్వారోద్ధతిం దాడిమై
నరిగెం గిన్నరనాథుపై నతఁడు కార్యం బాత్మ నూహించి సం
గరసన్నద్ధుఁడు గాక కింపురుషయక్షశ్రేణితోఁ గూడఁ దా
నరిగెన్ లంకఁ బరిత్యజించి రభసోద్యత్పుష్పకారూఢుఁ డై. 285

వ. ఇట్లతండు గంధమాదనంబునకుం జనునెడ వెన్నడిం దగిలి దానవుండు వానిమా
నంబుతోన విమానంబు నపహరించినం గనలి యక్షేశ్వరుండు గురుం డనగు నన్ను
నవమానించితివి గావున నివ్విమానంబు నీపగతుపాల యయ్యెడు మని శపించె నంత.

క. రాక్షసలక్ష్మీమహిమకు, రక్షకుఁడుగఁ బంక్తిముఖుని రాక్షసమాయా
దక్షు నభిషిక్తుఁ జేసిరి, రాక్షస[4]బేతాళవరులు రాగం బెసఁగన్. 287

వ. వాఁడును బలదర్పమోహితుం డై కడంగి యింద్రాది దేవతల నోడిచి తత్పదంబు
లాక్రమించి యీసు మిగిలి జగద్రావణంబు సేయుటం జేసి రావణుం డనుపేరం
బ్రఖ్యాతి వహించి సకలభూతభయంకరుం డయ్యె నట్టియెడ దేవర్షులును రాజ

1 లోలుఁ డై. 2 జాతుం డొక్కరుండు. 3 ద్ధతిమై. 4 బేతాళపతులు.

ర్షులునుం గూడి చని తత్ప్రకారం బగ్నిదేవునకుం జెప్పిన నతండు వారిం
దోడ్కొని వారిజాసనుపాలికిం జని యి ట్లనియె. 288

ఉ. భూరిభుజుండు విశ్రవసుపుత్త్రుఁడు పంక్తిముఖుండు దర్పదు
ర్వారుఁడు రాక్షసేంద్రుఁడు భవద్వరశక్తి నవధ్యుఁ డై మహా
ఘోరముగాఁ ద్రిలోకములకుం గడుఁ బీడ యొనర్పఁ జొచ్చె వృ
త్త్రారిపురోగమత్త్రిదశు లందఱుఁ గింకరు లైరి వానికిన్. 289

ఉ. దానవుచేతఁ గష్టపడి దైన్యము నొందుట కోర్వలేక నీ
దైనపదాంబుజంబు లభయం బని చేరితి మింక మమ్ము నె
య్యైనఁ గృపార్ద్రమానసుఁడ వై తగఁ జేకొన వయ్య మాకు ది
క్కైనను గాక యున్నఁ గమలాసన నీవ కదయ్య యెయ్యెడన్. 290

వ. అనినఁ బరమేష్ఠి వారల కి ట్లను నిక్కార్యంబునకు నేను మున్న తగినయుపాయంబు నిశ్చయించి నారాయణుం బ్రార్థించితి నద్దేవుండు మనుష్యభావంబున నవతరించి యారాక్షసు వధియించువాఁ డయ్యె నింద్రాదిసురులునుం దమతమ యంశంబులం జేసి ఋక్షవానరజాతులయందు జనియింపం గలవారు మీకు భయంబు వల దని యగ్నిప్రముఖు లైనయమ్మహామునులసమ్ముఖంబున దుందుభి యనుగంధర్వకామినిం బిలిచి నీవు కుబ్జరూపంబున మంథర యన్పేర భూలోకంబున నుద్భవించి నీనేర్చువిధంబున దేవకార్యంబులు నిర్వహింపు మని పనిచి వారి వీడ్కొలిపెఁ బదంపడి దివిజులయంశావతారంబులం జేసి. 291

మ. గురుశైలోన్నతగాత్రు లుద్ధతభుజోగ్రుల్ వజ్రపాషాణక
ర్కరు లర్కప్రతిమానతేజులు గుణాకల్పుల్ మహాకల్పభీ
కరకాలాంతకకల్పు లాజినిపుణుల్ గర్వోన్నతుల్ ఋక్షవా
నరవీరుల్ జనియించి రెల్లయెడలన్ నాగాయుతప్రాణు లై. 292

క. అన విని యుధిష్ఠిరుం డ, మ్మునివరుతో ననఘ ధర్మమూర్తిని నారా
ముని నేల యరణ్యంబున, కనిచెను దశరథుఁడు సెపుమ యక్కథ యెల్లన్.

వ. అని యడుగుటయు మార్కండేయుం డి ట్లనియె దశరథుండు నిజసుకృతపాకంబునం జేసి రామప్రముఖు లయినకొడుకుల నలువురం గని త్రైలోక్యరాజ్యంబు సంప్రాప్తం బయినయట్లు సంతసిల్లె నక్కుమారులు క్రమంబున నుపనీతులు నఖిల వేదవేదాంగవినీతులు యథాక్రమపరిణీతులు నై విలసిల్లి రంత. 294

సీ. అభినవపద్మదళాక్షు నక్షీణవి, స్తృతవక్షు నాజానుదీర్ఘబాహు
మధురస్మితానను మదగజగమను నా, రూఢయౌవను నభిరూపతేజు
శ్రీరమణీయుఁ బ్రసిద్ధయశోరమ్యు, నిఖిలవిద్యాగమనిపుణచిత్తు
నిందుసమాను జితేంద్రియు ధర్మజ్ఞుఁ, బౌరబాంధవజనప్రార్థనీయు

ఆ. దుష్టనిగ్రహైకధుర్యు విశిష్టసం, రక్షణాభిలోలు రామభద్రుఁ
గులపవిత్రుఁ బెద్దకొడుకుఁ గనుంగొని, రాజవరుఁడు గరము రాగ మెసఁగ. 295

వ. యౌవరాజ్యపదంబునకు నతని నభిషేకం బాచరింపం గోరి యాప్తమంత్రిజనసమ్మతంబునఁ బురోహితనిరూపితం బైనశుభదినంబున నక్కార్యంబునకు సమకట్టునెడ భరతుదాది మంథర యనునది యమందగతిం గైకేయిపాలికిం జని యిట్లనియె.

ఉ. అక్కట నీదెసం జలికి నాఁడికూరిమి యయ్యె [1]మాయపుం
జొక్కులు నీవు నిక్కముగఁ జూచి మనంబున మోసపోయి తా
టక్కరి కోసలాత్మజయెడం బ్రియుఁడై యదె తత్తనూజు నిం
పెక్కఁగ యౌవరాజ్యమున నిప్పుడు పట్టము గట్టఁ బూనెడున్. 297

ఆ. పుడమిఱేనిమదికి నెడ యైతి నీ వింక, నేమి సెప్పఁ గలదు వామనయన
కడఁగి నిన్నుఁ గొడుకుఁ [2]బెడవడ వైచి యా, సవతికొడుక యేలు నవని యింక.

క. అనిన నుదరిపడి కేకయ, తనూజ గడు సంభ్రమమునఁ దక్షణమ నరేం
ద్రునిపాలికిఁ జని యేకత, మున నిట్లనుఁ బ్రణయపూర్వముగ నాతనితోన్. 299

క. ధరణీశ తొల్లి నాకుం, గరుణించినవర మొకండు గల దది మదిలోఁ
బరికించి యిప్పు డొసఁగుము, చిరముగ సత్యవ్రతంబు సెల్లింపు తగన్. 300

వ. అనిన నతం డయ్యతివం గనుంగొని యవధ్యుల వధియించుటయును వధ్యులం గాచుటయును బ్రాహ్మణధనంబులు దక్క నన్యులధనం బపహరించుటయును నభీష్టధనంబు నిచ్చుటయును మొదలుగా నతిదుష్కరంబు లైనవాని నైనను భవత్ప్రియార్థంబు సేసెద నెయ్యది సెప్పు మనిన బ్రీత యై భరతమాత యిట్లనియె. 301

తే. యౌవరాజ్యపదంబునయందు భరతు, నధిప యభిషేక మొనరింపు మడవిలోన
నోలసి పదునాల్గువర్షంబు లుండ నాన,తిమ్ము రాముని [3]నురువర మ్మిదియ నాకు.

క. అనవుడు వీనులు గొఱవిం, గొని చూడిన [4]యట్టు లైనఁ గువలయపతి పె
ల్చన పిడు గడిచినక్రియఁ జే, తనరహితుం డగుచు ధరణితలమునఁ బడియెన్.

వ. అంతయు నెఱింగి రాఘవుండు నిజజనకుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండు గావుత మని యాక్షణంబ సీతాసమేతుం డై వనంబునకు వెడలె నతనిపిఱుందన లక్ష్మణుండునుం జనియెఁ దదనంతరంబ. 304

దశరథుఁడు రామవిశ్లేషముచే సురలోకగతుం డగుట.

క. రాముఁడు సనుట విని మహో,ద్దామం బగుశోకవహ్ని దరికొనఁగను హా
రామ గుణధామ యని యని, భూమీశ్వరుఁ డసువియోగముం బ్రాపించెన్.

వ. ఇట్లు దశరథుండు సురలోకగతుం డగుటయుఁ గైకేయి దనకొడుకు రావించి

1 వాయపుంజొక్కులు. 2 బెడచేత ; బెడవాడ...నవనియెల్ల. 3 నిదియ వరమ్మొ నాకు.
4 భంగి యైన.

భూవల్లభుండు దేవభావంబు నొందె రాముండును వనంబున కరిగె నింక నర్హుం
డవు నీవ కావున నఖిలమహీరాజ్యరక్షణంబు సేయు మనిన నక్కుమారుండు
క్రోధశోకదందహ్యమానమానసుం డగుచుఁ దల్లి కి ట్లనియె. 306

సీ. దురితంబు లెన్నండుఁ బొరయక వెలుఁగొందు, కమలాప్తకులమునఁ గసటుగలిపి
పరమధర్మాత్మకుఁ బురుహూతసన్నిభుఁ, బతి మ్రింగిగొని కృపఁ బాఱ వైచి
యాయతబాహుఁ దేజోయుక్తు మాయన్నఁ, బటుధైర్యు నడవులపాలువఱిచి
[1]జీవితహంత వై త్రోవంగ రానిదు, ష్కీర్తి నాయాఁదలఁ గీలుకొల్పి
ఆ. శ్రీకి నెడలి సకలలోకంబుచేతను, దిట్టు గుడిచి కోర్కి దీర్చుకొంటి
పాపజాతురాల యీపాతకం బేమి, సేయ దింక నేమి సేయువాఁడ. 307

వ. అని దుఃఖించి భరతుండు దండ్రికి నుచితక్రియలు నిర్వర్తించి యనంతరంబ సమస్తమంత్రిసామంతభూసురపౌరజానపదసహితుండై కదలి మువ్వురుదల్లులను వసిష్ఠవామదేవులనుం బురస్కరించుకొని తానును శత్రుఘ్నుండును రామానునయార్థంబు చిత్రకూటశైలంబున కరిగి యందు. 308

మ. కనియెం గోమలనీలమేఘసుభగాకారుఁ జటావల్కలా
జినధారుఁ సితభూతి[2]భూషితుని రాజీవాక్షుఁ గల్యాణకీ
ర్తనుఁ గాకుత్స్థకులప్రదీపకుని సీతాలక్ష్మణోపేతు స
న్మునిలోకార్చితు సత్కృపాభరణు రాముఁ రాజచూడామణిన్. 309

వ. కని యంతంత నాక్రందన[3]పరుం డగుచుం జని తదీయచరణంబులపయింబడి పితృమరణప్రకారం బంతయు నెఱింగించి దేవా సకలసామ్రాజ్యధురీణుండ వై మమ్మందఱ ననుశాసింపవే యని యర్వజనసహితంబుగా నతనిం బ్రార్థించిన. 310

క. గురువాక్యరక్షణైకా, దరచిత్తుం డై నయయ్యుదాత్తచరితుఁ డ
ప్పురుసున నొడఁబడఁ డయ్యెను, సరసమహీ[4]రాజ్యసమనుశాసనమునకున్. 311

వ. భరతుండును రాముచేతఁ బ్రత్యాఖ్యాతుం డై తదీయపాదుకంబులు గొని చని వానినర్చించుచు నందిగ్రామంబునందువసియించి రాజ్యానుసంధానంబు సేయుచుండె నిట రాఘవుం డయోధ్యాసమీపంబగుటం జేసి క్రమ్మఱ భరతాగమనంబు శంకించి చిత్రకూటంబువాసి శరభంగు[5]పాలికిం జని యతనిచేత సత్కృతుండై దండకారణ్యంబు సొచ్చి యందు గోదావరీతీరంబున ననుజవధూసహితంబుగాఁ గృతనివాసుం డై యున్నంత దశగ్రీవుచెలియలు శూర్పణఖ సనుదెంచి వారికి నపకారంబు సేయ మొనసినం గినిసి యారాజపుత్త్రులు దత్కర్ణనాసికావైకృతం బొనరించినం బదంపడి. 312

---

1 జీవితైకార్థివై. జీవితహంత్రివై...శ్రీకి నెడిప (నెడలి) సకలలోకంబులందును. 2 భూషణుని...కీర్తను మార్తాండకులేంద్రునిం బ్రసము సీతా. 3 పరవశుం డగుచుం. 4 రాజ్యసంప్రశాసన. 5 నాశ్రమంబునకుం జని.

ఉ. శూర్పణఖానిమిత్తమున శూరు లనేకులు రక్కసుల్ మహో
త్సర్పితరోషులై బహుళసైన్యయుతంబుగ నెత్తి వచ్చు దుర్
దర్పితవైరిభంజనుఁ డుదారుఁడు రాఘవుఁ డస్త్రవిద్య నే
ర్పేర్పడఁ గేలిఁబోలె సమయించె రణాంగణభూమి నందఱన్. 313

వ. ఇట్లు ఖరదూషణాదులం దొట్టి పదునాలుగువేలరాక్షసులం జంపి దండకారణ్యం బు విగతకంటకంబు గావించె నంత శూర్పణఖయు రయంబున రావణుపాలికిం జని తచ్చరణంబులపయిం బడి యేడ్చినం జెలియలి కైనవైకృతం బేర్పడం జూచి యన్నిశాచరనాథుం డిట్లనియె. 314

సీ. ఎఱిఁగి యెఱింగి నేఁ డెవ్వఁడు నిశితవి, స్ఫారశూలాగ్రంబుపయికి నుఱికెఁ
[1]దలయంపియం దగ్గి దరికొల్పి యెవ్వండు, నేఁడు నెమ్మది శయనింపఁ జూచె
నుగ్రవిషానలం బుమియుచున్నయహీంద్రుఁ, గడఁగి నేఁ డెవ్వండు గాలఁ దన్నె
హుంకారఘోరమై యుదరుబెబ్బులిమీస, లుఱక యెవ్వాఁడు నేఁ డూఁచికొనియె

ఆ. నిన్ను నెవ్వఁ డకట నేఁ డిట్లు గడు భంగ, పఱిచెఁ జెపుమ నాకుఁ బద్మనయన
యాయువును సిరియును నవశంబు లయ్యె నేఁ, డెవ్వనికొ తలంప నిజ్జగమున.

క. అని పలుకునప్పు డాతని, ఘనతరముఖనేత్రనాసికారంధ్రములం
దనవరతరోషపావక, జనితశిఖావితతు లక్కజంబుగ [2]వెడలెన్. 316

వ. శూర్పణఖయు నతనికి రాఘవు లున్నతెఱంగును నిజపరిభవంబు దత్కృతం బగుటయు ఖరదూషణాదిరాక్షసవధయునుం జెప్పిన విని ధనదానుజుం డాక్షణంబ పురసంరక్షణంబునం దాప్తజనంబుల నియోగించి సన్నద్ధుం డై యొక్కరుండ వెలువడి త్రికూటకాలపర్వతంబులు గడచి సముద్రతీరంబునఁ బరమేశ్వరనివాసం బైనగోకర్ణస్థానంబునకుం జని యచ్చటం దొల్లి రామువలనం బ్రాప్తపరాభవుం డై ప్రవ్రజనంబు నొంది తపంబు సేయుచున్నవానిం దనపూర్వామాత్యు మారీచుం గనిన నతండును బ్రియసంభ్రమంబులతోడ నతనిం బూజించి కుశలం బడిగి భవదాగమననిమిత్తం బేమి యని యడిగిన నసురేశ్వరుం డిట్లనియె. 317

ఉత్సాహము. వినవె రాముఁ డనఁగ నొకఁడు విపులదర్పహృదయుఁ డై
మనఖరుండు లోనుగా సమగ్రశౌర్యు లైనయ
ద్దనుజవరులఁ దునిమి యిపుడు దండకస్థలంబునం
దొనర నిర్భయత్వ మొప్ప నున్నవాఁడు మేటి యై. 318

ఆ. వానిఁ బరిభవింప వలయు నప్పనికి సా, హాయ్యకం బొనర్పు మనఘ నాకు
ననిన నధికభయసమావిష్టహృదయుఁ డై, యమరవైరి కిట్టు లనియె నతఁడు.

---

1 దలయంపునం దగ్గి...యురలు బెబ్బులి...యెవ్వఁడు నేఁడు పెఱికివైచె, వాఁడు మత్ప్రతాపవైశ్వానరార్చులఁ, బొలియు నీక్షణంబ శలభ మనఁగ, యాయువును సిరియు నపాయంబు లయ్యె. 2 బొడమెఁ.

చ. ఎఱుఁగవు [1]గాక రాఘవునుదీర్ణభుజాబలరూఢి నాజిలో
నుఱక తదీయబాణరయ మోర్వ వశంబె పినాకి కైన ను
క్కఱ మఱి నీకు నిత్తెఱఁగుఁ గా దన కేఖలుఁ డొక్కొ బుద్ధిఁగాఁ
గఱపినవాఁడు సేతునకుఁ గాలము సేరెనొ కాక యిమ్మెయిన్. 320

ఆ. రాముతోడఁ దొల్లి రణమునఁ గడు భంగ, మొందికాదె దైన్యయుక్తి నిట్లు
దపసి నైతి నేఁడు తగ దమ్మహాత్ముని, యందు వైరబుద్ధి యధిప నీకు. 321

వ. అనినం గలుషించి లంకేశ్వరుండు వానిం జూచి నాపనుపు సేయ వైతివేని ని
న్నిప్పుడ కృతాంతగోచరుం జేయుదు ననిన వాఁడును దనమనంబున వీనిచేతం
జచ్చుటకంటెను రాఘవకృతం బైనమరణంబు మే లని తలపోసి మహాత్మా నీకు
హితంబు గోరి చెప్పితి నిది యిష్టంబు గాదేని భవదీయశాసనంబు గైకొని చేసె
దం బనుపు మనినఁ బౌలస్త్యుం డిట్లను నీవు రత్నమయతనూరుహం బగు కనక
మృగంబ వై చని జానకిం బ్రలోభింప వలయు సీతాచోదితుండై రాముండు
నిన్నుంబట్ట సమకట్టి నీచేత నతిదూరంబు గొనిపోవంబడు నప్పు డేను దద్భా
మిని నపహరించెదఁ బ్రియావిరహదుర్మనస్కుండై యతండు చెడి పోవు ననిన
నట్ల కాక యని మారీచుండు. 322

మారీచుఁడు మాయామృగంబై చనుదెంచుట.

క. కనకమృగరూపమునఁ జని, యినవంశ్యుఁడు సతియు నున్నయెడ మెలఁగుటయుం
గని జానకి కౌతూహల, మునఁ [2]బ్రియుఁ బ్రార్థించె హరిణపుంగవుఁ బట్టన్. 323

ఆ. ధరణిసుతయు విధియుఁ దన్నుఁ బ్రేరేపంగ, వివశబుద్ధి యగుచు నవనివిభుఁడు
మృగముఁ [3]బట్టఁ దివిరె మృగనేత్ర కావ స, ద్వినుతబలు సుమిత్రతనయు నునిచి.

క. అసదృశకార్ముకధరుఁ డై, మసలక యామృగమువెనుక మర్దితరిపుఁ డిం
పెసఁగంగ నరుగఁ దొడఁగెను, వెసరుద్రుఁడు యజ్ఞమృగమువెనుకొనుమాడ్కిన్.

వ. అట్టియవసరంబున. 326

మ. పఱచున్ దవ్వుగఁ [4]జేయలంతి నిలుచుం బట్టీక యాసాసలం
బిఱువోవుం బొదలందు డిందుఁ బొడమున్ బిట్టుల్కి వే దాఁటుఁ గ్రి
మ్మఱి చూచుం జెవి దార్చి నిల్చు మలయున్ మట్టాడుఁ గ్రోడాడు నే
మఱిన ట్లుండుఁ దృణంబు మేయు నలయున్ మాయామృగం బిమ్ములన్. 327

వ. ఇట్లతిదూరంబుగా నెలయించి యలయించిన నది రాక్షసమాయగా నూహిం
చి రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి తడయక యమ్మృగంబు నేసిన. 328

క. వాలమ్ము దాఁకి యొఱలుచు, నాలోనన రామునెలుఁగునట్టియెలుఁగు గా
హా లక్ష్మణ సీతా యని, కూలి కపటమృగము దన్నికొనుచుం జచ్చెన్. 329

---

1 నీవు. 2 బతిఁ. 3 పజ్జ నరిగె మృగనేత్రఁ గాపు. 4 జేరి యంత ... యాసాసగా ... జెవి దాల్చి నిల్చు...గో డొడ్డు...లాను (మేయు) నెలమిన్.

తరువోజ. ఆయెలుఁగేర్పడ నవనీతనూజ యాలించి తల్లడం బడరుచిత్తమున
నోయన్న లక్ష్మణ యొలసి మాయన్న యుగ్రరాక్షసబాధ నొందంగఁ బోలు
నాయతభుజ వింటె యమ్మహా[1]భాగుఁ డత్యంతదుఃఖార్తుఁ డై నిన్నుఁ జీరెఁ
బోయి వే కావు విస్ఫురితపుణ్యైకభూషణోదార యప్పురుషరత్నంబు. 330

వ. అనిన నతం డమ్మానిని కి ట్లనియె. 331

ఆ. అబల వెఱవ కుండు మఖిలలోకములను, రాఘవేశ్వరునకు రణములోన
నెదురఁ గలఁడె శూరుఁ [2]డెవ్వాఁడు నతనికిఁ, నెట్టియెడల దురిత మేల పొందు.

క. ఇనవంశోత్తముఁ డిప్పుడ, చనుదెంచుఁ బ్రియంబు నొందు జలజానన నా
విని [3]జానకి లక్ష్మణునెడ, జనితాశంక యయి క్రోధసంభ్రాంతమతిన్. 333

సీ. నీతలం పెఱుఁగుదు నీ కేల వలవని, జాలి నీ కి ట్లేల సంభవించె
నతిఘోరశస్త్ర[4]విషాగ్నులయం దొంట, వేగంబ ప్రాణముల్ విడుతుఁ గాక
యే నేల నిను వరియింతు బెబ్బులికాంత, యక్కట నక్కపొం దాసపడునె
యని యిట్లు సత్పురుషాగ్రణి సౌమిత్రిఁ, బడఁతి యప్రియములు పలుకుటయును

ఆ. చెవులుమూసికొనుచుఁ జిత్తంబు గలఁగ ల,క్ష్మణుఁడు దక్షిణంబ మహితశౌర్యుఁ
డతులబాణచాపహస్తుఁడై తనయన్న, సనినచొప్పునంద చనఁ దొడంగె. 334

వ. అయ్యవసరంబున దశాననుండు. 335

మ. కమనీయం బగుజన్నిదంబు శిఖయుం గౌపీనముం ధాతువ
స్త్రము దండంబును గుండియుం గుశపవిత్రంబుం గడుం వృద్ధభా
వము సంధిల్లఁ ద్రిదండివేషధరుఁ డై వచ్చెం బథిశ్రాంతి దే
హమునం దోఁపఁగ సీతయున్నెడకు మాయాదక్షుఁ డక్షీణతన్. 336

తే. వాని నిక్కంపుమునియకా వగచి రాము,వనిత గడుభక్తిఁ బూజించి వన్యఫలము
లొసఁగుటయు వానిఁ జేకొనన్నొల్లకసుర,మదనవివశుఁ డై యిట్లను[5]మగువఁ జూచి.

మత్తకోకిలము. ఏను దానవనాయకుండ నహీనసత్త్వుఁడ రావణా
ఖ్యానిరూఢుఁడ లంక నాఁగ జగత్ప్రసిద్ధము మత్పురం
బానతాంగి మదీయవల్లభ వై [6]భజింపఁగ రాదె ది
వ్యానుభోగము లిష్టచేష్టితహారియౌవనలీలలన్. 338

క. ఎక్కడిరాఘవుఁ డక్కట, తక్కువ యగుపేదమనుజుఁ దగిలి వనమునం
బెక్కిడుమలఁ బడఁ [7]దగునే, తక్కుము మది నింక నొందుదలఁపులు తరుణీ.

వ. అనిన విని వైదేహి భయకంపితదేహ యగుచు నతని కిట్లనియె. 340

సీ. ఇట్లాడ నర్హమే [8]యే నేడ నీ వేడ, నక్షత్రతారాగణంబుతోడ

---

1 బాహుఁ... కావ వే పుణ్యగుణైకభూషణోదారు నప్పురుష. 2 లెవ్వారు. 3 లక్ష్మణు నెడ నెంతయు. 4 విషాగ్నులం దొక్కట. 5 మగువతోడ. 6 సుఖింపఁగ; భుజింపఁగ. 7 నేటికి, తక్కుము మదిలోన. 8 యే నేల నీ వేల.

నాకసం బంతయు నవనిపైఁ గూలిన, వసుమతి [1]వ్రస్సిన వనధు లెల్ల
నింకినఁ జంద్రదినేశ్వరు లన్యోన్య, విపుల తేజంబులు వీడుపడిన
నే నేల యన్యుని నెడలోనఁ గామింతుఁ, గరిణి యేనాఁట సూకరముఁ గలయు
ఆ. మహితకమలమధురమధురసాస్వాదన, పరవశాత్త మైనభ్రమరకాంత
రిత్తబుద్ధి నకట రేఁగుపువ్వులరసం, బానునెట్లు బేల వైతిగాక. 341

— రావణుఁడు సీత నెత్తికొని లంకకుఁ బోవుట. —

వ. అని పలుకుచు నొయ్యనొయ్యన తొలంగం జనిన నద్దురాత్ముఁ డతిభయంకరం బుగా జంకించి యమ్మగువం బట్టికొని గగనంబున కెగసి లంకాపురాభిముఖుం డై యరుగఁ దొడంగిన నయ్యింతి యెంతయుం దలరి యిట్లని విలాపంబు సేసె.

ఉ. దేవతలార యోధరణిదేవతలార జగత్త్రయోన్నతుం
డై వెలుఁ గొందు రామునికులాంగన జానకి నేను నన్ను మో
హావిలుఁ డొక్కరక్కసుఁ డనర్గళుఁ డై కొనిపోయెడుం గృపం
గావరె పుణ్యముఁ యశముఁ గైకొనరే యిదె మీకు మ్రొక్కెదన్. 343

క. అని [2]యేడ్వఁగఁ దద్వచనము, లనఘుఁడు గిరిగహ్వరాంతరాలయగతుఁ డై
విని యరుణసుతుఁడు దేజో, ఘనుఁడు జటాయు వనుపక్షి గారుణ్యమునన్.

క. ఎఱకలు గలకులశైలము, [3]తెఱఁగుమెయిన్ రయము మెఱయ దివికి నెగసి బె
ట్టుఱుముజలధరముక్రియ ను,క్కఱి భువనం బెల్లనద్రువ నార్చుచుఁ గడిమిన్.

ఉ. ఓరి దురాత్మ యీయబల [4]నోడక యేటికిఁ బట్టినాఁడ వం
భోరుహనేత్ర విడ్వు మెట వోయినఁ బ్రాణముఁ గొందు నింక ను
గ్రారివిభేదివిక్రము జటాయు నెఱుంగవె యంచు దర్పదు
ర్వారుఁడు వీఁకఁ దాఁకె సురవర్గవిఘాతకు నద్దశాననున్. 346

మ. ఘనపక్షాహతులం బ్రకాండపరిఘాఘాతంబులం దీవ్రశా
తనఖోచ్ఛేదములం బ్రదీప్తశరవేధక్రీడలం గ్రూరచం
చు[5]నిపాతంబులఁ బ్రౌఢకుంతముఖవిస్ఫోటంబులం దత్ఖగేం
ద్రనిశాటేంద్రులపోరు సాధనసమత్వస్ఫూర్తి నొప్పెం గడున్. 347

చ. పటుతరపక్షిపక్షముఖపాదనఖప్రవిఘాతఖండిత
స్ఫుటితశరీరుఁ డై బహుళశోణితధారలు మేనఁ గ్రమ్మఁగాఁ
దటసముపాంతనిర్గళితధాతురసారుణసాంద్రనిర్ఝరో
త్కటకులశైలలీల దశకంఠుఁడు నిల్చె [6]నకుంఠితస్థితిన్. 348

వ. తదనంతరంబ. 349.

1 ద్రస్సిన...విషయకోలంబులు విడువఁబడిన. 2 యేడ్చెడు తద్వచనము. 3 తెఱఁగు మెఱయు రయము నెఱయ...ను, క్కఱి తద్వన మెల్ల. 4 నూరక యేటికిఁ...గొందు నిన్ను నుగ్రారి ...సురవర్గవిమానను. 5 నిపాతాహతిఁ...సమగ్రస్ఫూర్తి. 6 నకంపిత.

క. తెఱపి గని దానవేశ్వరుఁ, డుఱక కృపాణమున నాఖగోత్తము నెఱకల్
నఱికినఁ గూలె నతం డిల, నఱవఱ లై పవనహతమహాభ్రము పోలెన్. 350

వ. ఇట్లు జటాయువుం గూల్చి రావణుం డధికరయంబున నరుగు నెడ జానకి దనకు దిక్కెవ్వరు లేమిం జేసి నిరాశ యై యొక్కశైలశృంగంబునందుఁ గొందఱు వానరులు మెలంగుచున్నం గని తనకట్టిన[1]పుట్టంబు కొంగు సించి భూషణంబులు ముడిచి తత్ప్రదేశంబున వైచెం బంక్తివదనుండును లంకాపురంబునకుం జనియం దశోకవనమధ్యంబున నాసుమధ్య నునిచి తదీయరక్షణార్థంబు రాక్షసీనివహంబు నియోగించె నిట రాఘవుండు మాయామృగంబు వధియించి మగుడం జనుదెంచువాఁడు దన కెదురుగా వచ్చులక్ష్మణుం గని రాక్షసగోచరం బైన వనంబున జానకి నొంటి యునిచి వచ్చి తప్పు సేసి తని పలుకుటయు సుమిత్రానందనుండు ధాత్రీతనయ దన్ను నవమానించి పలికిన తెఱంగు సెప్పిన. 351

మధురాక్కర. కనకమృగ మట్లు దను దవ్వుగాఁ ద్రిప్పి తెచ్చుటకు
వనజముఖి నేకతమ శూన్యవనమునయం దునిచి
వెనుక ననుజుండు వచ్చినవిధమునకు మదిలోన
ననఘుఁ డెంతయు వగచుచు నరిగె నాశ్రమమునకు. 352

వ. అట్లు సని చేతనారహితం బయినశరీరంబునుంబోలె సీతావిహీనం బై యున్న పర్ణగృహంబుం గనుంగొని రాఘవుండు మూర్ఛితుం డై లక్ష్మణ[2]ప్రయుక్తంబునఁ గొండొకవడికిఁ దెలి వొంది నంత నయ్యన్నయుం దమ్ముండును దత్ప్రదేశంబులయందు సుందరిం దడవుచుం జనువారు ముందట. 353

తే. కులిశపాత[3]భంగుర మైనకులనగంబు
కరణిఁ బడి యున్నగృధ్రంబుఁ గాంచి బుద్ధి
నదియు రాక్షసమాయ యా నని తలంచి
యేయ సమకట్టుటయు విహగేంద్రుఁ డెఱిఁగి. 354

క. ఓయయ్యలార యేను జ, టాయు వనం బరఁగుపక్షి [4]నరుణతనయుఁడన్
మీయయ్య దశరథక్షితి, నాయకునకుఁ బ్రియసఖుండ నావుడు వారల్. 355

వ. డాయ నరుగుదెంచుటయు నతండు వారితో రావణుండు వైదేహిం గొనిపోవుటయుఁ దదర్థం బై తాను [5]నద్దనుజుం దొడరి పెనంగుటయుం జెప్పి రావణుం డరిగినదెస నెఱిఁగించి విగతజీవుం డయ్యె నయ్యిరువురు నప్పులుఁగుఱేనికి నతి గౌరవంబున నగ్నిసంస్కారాదికరణీయంబులు [6]నిజజనకనిర్విశేషంబుగా నాచ

1 పుట్టంబుచెఱంగు కోఁత సించి. 2 ప్రయత్నంబునఁ. 3 భగ్నం బైన ... మాయయో యని తలంచి... విహగేంద్రుఁ డనియె. 4 నరయుఁడు నన్. 5 నద్దనుజుతోఁ దొడంగి పెనంగు ...నెఱిఁగించి 'పరమాత్ము నవతారం బగునయ్యాదిహరి రఘురాముం గనుంగొనుచు విగతజీవుం డై పుణ్యలోకప్రాప్తుం డయ్యె' నని యొకప్రతి. 6 నిజజనకున కన్న విశేషంబుగా.

రించి దక్షిణాభిముఖు లై చని చని. 356

చ. ఉరమునయందుఁ గన్నులుఁ బృథూదరదేశమునందు నోరుఁ బ్ర
స్ఫురితభుజద్వయంబుఁ గులభూమిధరోన్నతభావముం గరం
బరుదుగ నుగ్రమైనవికృతాకృతితోడ నశేషసత్త్వఘ
స్మరుఁ డగు చున్నవానిఁ బటుసత్త్వుఁ గబంధునిఁ గాంచి రచ్చటన్. 357

ఆ. అక్కబంధుఁ డామిషార్థి యై లక్ష్మణుఁ
బట్టికొనియె బాహుబల మెలర్ప
నతఁడు గడు విషణ్ణుఁ డై యన్న ననుఁ జూడు
మనుచు రాముఁ జూచి యనియె మఱియు. 358

శ్రీరాముఁడు కబంధుఁ డనురాక్షసుం జంపుట.

సీ. మహనీయసామ్రాజ్యమహిమ వాయుటయును, బితృమరణంబు నాభీలవిపిన
భూములఁ గడుదుఃఖమునఁ జరించుటయు నై, దేహి గోల్పడి వగఁ దిరుగుటయును
దుదిఁ బోయి యే నిట్టు దోడరి యీదానవు, వాతఁ జిక్కుటయును వగవ నీకుఁ
బైపయిఁ బెక్కు లాపదలయ్యె నక్కట, ధరణీశ నీవు నాధరణిసుతయుఁ

ఆ. గలసి పూజ్యరాజ్యగౌరవంబున వెలుఁ, గంగ నెలమిఁ జూడఁ గాన నైతి
నేను దలఁప నెట్టిహీనభాగ్యుండనో, యనుచు ననుజుఁ డార్తి నడలుటయును.

తే. విగతసంభ్రముఁ డై రామవిభుఁడు గడఁగి, యన్న లక్ష్మణ యోడకుమన్న యేను
గలుగ నీ కేల యాపద గలుగ నేర్చు, ననుచు గ్రక్కున నిశితమహాసి వెఱికి.

వ. ఆరక్కసు డాచేయి దునియ వ్రేసిన లబ్ధమోక్షితుం డయి లక్ష్మణుండు ప్రకట
సైంహికేయదంష్ట్రాయంత్రవిముక్తుం డయినతిగ్మభానుండునుంబోలెఁ బ్రదీప్తుం
డయి తీక్ష్ణగాక్షేయకంబునఁ దదీయదక్షిణబాహుఖండనంబు సేసి పార్శ్వ
ద్వయంబు భేదించిన నాక్షణంబ కబంధుండు దివ్యరూపధరుం డగుటయుం గని
రాఘవుండు విస్మితుం డై. 361

క. ఈవనమునందు రాక్షస, భావంబున నున్ననీకుఁ బ్రకటితదివ్య
త్వావాప్తి యైనకారణ, మేవిధ మనుటయును నాతఁ డిట్లని చెప్పెన్. 362

వ. ఏను విశ్వావసుం డనుగంధర్వుండ బ్రహ్మశాపంబునం జేసి రాక్షసత్వంబు నొంది
మీవలన శాపమోక్షంబు వడసితి రావణుం డనురక్కసుండు జానకిం గొనిపోయి
లంకానగరంబున నునిచినవాఁడు మీకు హితోపదేశంబు సేసెద నిట వోవం
బోవఁ బంపాభిధానం బయినసరోవరంబు గలదు దానియావల ఋశ్యమూకం
బనుశైలంబునందు వాలిసహోదరుండు సుగ్రీవుం డనువానరుండు సచివచతు
ష్టయసహితుం డై యుండు నతనితోడ సఖ్యంబు సేయుము దానం జేసి నీకుఁ
గార్యసిద్ధి యగు నని పలికి గంధర్వుండు వారి వీడ్కొని నిజేచ్ఛం జనియెఁ దద
నంతరంబ యట చనిచని. 363

సీ. కమనీయకమలినీకహ్లారదళకేస, రాన్వితజలముల నర్ఘ్యవిధియుఁ
దరళతరంగహస్తములఁ బాద్యంబు ను, న్మదచక్రసారసమధుపహంస
రుతులఁ బ్రియోక్తులు రుచిరవానీరని, వేశనచ్ఛాయల విశ్రమంబు
మందసంచారితమారుతంబుల నురు, తాపనోదనమును దగిలి యెపుడు
ఆ. నాచరించుచును సముచితాతిథిజన, సేవనమునఁ దనదుజీవనంబు
ఫలము నొంద నొప్పుపంపాసరోవరం, బెదురఁ గాంచి రన్నరేంద్రసుతులు. 364

వ. [1]ఆసరోవరతీరంబునం గౌసల్యానందనుండు దత్తద్విషయవిశేషోల్లాసంబులవలనం గ్రొత్తయైన చిత్తజానలంబు దరికొని చేతోవృత్తంబు నెరియింపం దొడంగినఁ దాల్మి దొఱంగి జానకిం బేర్కొని యాక్రందనవచనవివశుం డగుటయు నతనికి లక్ష్మణుం డి ట్లనియె. 365

చ. పురుషవరేణ్య యిట్లు మిముబోఁటులకుం జనునయ్య యాపదల్
వొరసినచోఁ గలంగుట ప్రభుత్వ మెలర్పఁగఁ దాల్మి యూఁది దు
స్తరతరమానసవ్యథలు దల్గుము సంభృతపౌరుషుండ వై
యరయుము దేవి యున్నయెడ యారసి కార్యము దీర్ప [2]నేర్పునన్. 366
ఆ. అధిప శిష్యుఁడను సహాయుండ భృత్యుండ, నైనయేను గల్గ నాత్మ నీకు
నేల వగవ నని మహీపతిచిత్తంబు, నలఁత డిందుపఱిచె [3]నవరజుండు. 367

వ. తదనంతరంబ యయ్యిరువురుం బంపాసరోవరంబునం గృతస్నానులయి దేవపితృతర్పణంబులు సేసి చని ముందట నతిబహుళబలాహకవ్యూహసన్నాహసమున్నతంబు లైనయభంగోత్తుంగశృంగసముదయంబుల నఖిలగగనక్రోడపీడనంబు సేయుచున్నదాని ఋశ్యమూకశైలంబుఁ జేరి తదుప[4]కంఠప్రదేశంబున విశ్రమించి యున్నంత. 368

సీ. ఆరాజపుత్త్రుల నారూఢతేజుల, వీరుల నున్నతోదారభుజులఁ
గనుఁగొని సుగ్రీవుఁ డనఘుఁ డగ్గిరిశృంగ, మునునుండి తానును దనసచివులుఁ
జింతించి వారి[5]వృత్తాంతము నెఱుఁగంగ, సంతతోత్సాహు ధీమంతు శౌర్య
వంతు నుత్తము హిమవంతుఁడుఁబోనియ, త్యంతసుస్థిరు హనుమంతుఁ బనిచె
ఆ. నతఁడు నరిగి నృపతిసుతుల తెఱం గెల్ల, నెఱిఁగి వనచరేంద్రు నెఱుఁగఁ జెప్పి
యుగ్రతేజుఁ డైనసుగ్రీవుతోఁ జెల్మి, యొనర సంఘటించె మనుజపతికి. 369

వ. సుగ్రీవుండును మున్ను సీతాపరిత్యక్తంబై తమముందటం బడినం దారు గైకొని సంగ్రహించి యున్నభూషణనిచయంబు రామునకు నివేదించినం జూచి యతండు సముత్సుకుండై వానికి వానరైశ్వర్యంబు ప్రతి[6]శ్రుతంబు సేసి తదీయశత్రుం డైన

1 ఇట్లు గాంచి యాసరోవర...దత్తద్వయోగాది విశేషాది విషయోల్లాసంబుల వలనం.
2 మేర్పడన్. 3 ననుజుఁ డపుడు. 4 కందరప్రదేశంబున. 5 వృత్తాంతం బెఱుఁగ వేఁడి.
6 కృతంబుచేసి.

వాలిం జంపఁ బ్రతిజ్ఞ సేసెఁ గపీశ్వరుండును జానకిం దెచ్చుటకు సహాయంబు గా నొడంబడియె నంతట నందఱుం గూడికొని వాలినివాసం బైనకిష్కింధానగరంబున కరిగి రప్పుడు భానుసూనుండు. 370

క. వాలిగృహద్వారంబున, వాలి మదం బెసఁగ నార్చి వారక బాహా
స్ఫాలనము సేయుటయు విని, వాలి మహారోషదుర్నివారోద్ధతుఁ డై. 371

వ. సమరసన్నాహం బమర వెలువడం బోయినఁ దదీయవల్లభ యగు తార యతని వారించి యిట్లను నేఁటిచందంబు సూడ సుగ్రీవుండు బలవత్సహాయుం డై వచ్చినవాఁ డది యెట్లనిన దశరథనందనుం డైనరాముండు రావణుచేత నపహృతదారుం డయి నిజసహోదరుం డగులక్ష్మణుండును దానును సుగ్రీవసహాయత్వం బపేక్షించి యతనికార్యంబు దీర్పం బూనెనని వింటి నదియునుంగాక మహాబలులయినమైందద్వివిదులు నతిలోకపౌరుషుం డయినహనుమయుఁ బ్రసిద్ధబుద్ధియగు జాంబవంతుండును వానికి మంత్రు లై యుండుదురు గావున నీ విప్పుడు గయ్యంబునకుఁ బోక నా కిష్టంబు గా దనిన నవ్వనచరవీరుండు. 372

క. ఆవనితవచనములు సుగ్రీవవిషయపక్షపాత[1]కృత్రిమములు గా
భావించి యాదరింపక, తా వెడలె ననూనబాహుదర్పం బెసఁగన్. 373

వ. ఇట్లు వెడలి కట్టెదుర నున్నసుగ్రీవుం జూచి యిట్లనియె. 374

వాలిసుగ్రీవుల యుద్ధము.

తే. ఓరిదుష్టాత్మ యే నిట్లు పోరఁ బెక్కు, మాఱు లెగువంగ సిగ్గఱి పాఱు చుండు
నట్టినీ కున్నయునికిన యిట్టలముగ, నిట్టిబీర మెక్కడనుండి పుట్టెఁ జెపుమ.

వ. అనినఁ బ్రహసితముఖుం డగుచు నబ్బలిముఖుం డిట్లనియె. 376

క. ఆలిని రాజ్యముఁ గోల్పడి, యాలంబునఁ దూల పోయి యక్కట బ్రదు కిం
కేలా యని తెగువమెయిన్, వాలి రణము సేయ నమరి వచ్చితి నీతోన్. 377

తే. చక్కఁగ మ్మింక ముందటిచంద మొందఁ, గలదె తొంటిసుగ్రీవుండు గాఁడు నేఁడు
నిన్నుఁ బొరివుచ్చి కానిపోనేర్చు నెట్లు,[2] ననుచు నుగ్రుఁ డై యవ్వీరు నార్చి కవిసె.

వ. ఇవ్విధంబున. 379

ఉ. [3]భూవినుతప్రభావులు ప్రభూతబలోద్ధతు లుగ్రవైరి తే
జోవిజయుల్ నిరంతరయశోజయకాంక్షులు భూరిభూరుహ
గ్రావనఖాయుధుల్ బలిముఖప్రవరుల్ గడుఁ బొంగి వాలిసు
గ్రీవులు దాఁకి రొండొరు లకృత్రిమరోషకషాయవక్త్రు లై. 380

మ. తరుసంఘంబులు వ్రాన్చి యొండొరుల నుద్యద్బాహు లై వ్రేయ ని
ష్ఠురవక్షస్థలపాతవేగవిరళస్తోకంబు లై పోయె న

---

1 కృత్యంబులుగా...భావదర్పం. 2 ననుచు సుగ్రీవుఁ డుగ్రుఁ డై యార్చి కదిసె; యవ్వీరు నార్చి తాఁకె. 3 భూవిదిత.

త్తరుసంఘంబులు వెండియుం గడఁగి మాద్యల్లీల నయ్యిద్దఱుం
బురుసానేకశిలాప్రయోగముల నొంపం జొచ్చి రన్యోన్యమున్. 381

క. అతులితశిలావితానం, బితరేతరతనునిపాతహేలాసంచూ
ర్ణిత మగుటయు వారలు పటు, గతిఁ గవిసిరి బాహు[1]యుద్ధకౌతుకమతు లై.

ఉ. ఒండొరుఁ బట్టుచుం దిగుచు చొండొరుఁ బాయుచు వ్రేయుచుం మహో
ద్దండత నొండొరుం [2]దొలఁగఁ ద్రోఁచుచు నీఁగుచు లోఁగుచుం జలం
బొండొరు మీఱు చొండొరుల యుద్ధతి సైఁపక వీఁకఁ బోరి రా
ఖండలభానుసూను లవిఖండితచండభుజాప్రకాండతన్. 383

శా. [3]దేహోత్సాహ మెలర్ప నుద్ధతమదాంధీభూతు లై యాహవో
త్సాహవ్యగ్రులు విగ్రహంబు మిగులన్ సంరంభశుంభద్గతిన్
బాహాబాహిఁ బెనంగ నప్పు డమరెం బ్రౌఢద్విపద్వంద్వహే
లాహ స్తద్వయగాఢకర్షణరణోల్లాసంబు విస్పష్ట మై. 384

వ. మఱియు నన్యోన్యదంతనఖముఖవిఖండితశరీరు లై హరివీరులు రుధిరధారలం దడిసి పుష్పితంబు లగునశోకంబులుంబోలె నొప్పి చలంబులు మెఱయం బెనంగు నెడం దుల్యబలరూపవిక్రములై యున్న యయ్యన్నదమ్ముల నిరువుర నేర్పడ లక్షింపనేరక లక్ష్మణాగ్రజుండు విలక్ష్యహృదయుండై వీక్షించుచున్న నాంజనేయుండు రాఘవునకు నభిజ్ఞానార్థంబుగా నొక్కపల్లవదామంబు సుగ్రీవునఱుతం బెట్టఁ దదనంతరంబ రాఘవుం డమోఘబాణంబు దొడిగి వాలియురంబు వగుల నేసినం బడి యవ్వానరుండు దశరథనందను నిందించుచుఁ బ్రాణవియోగంబు నొందె నిత్తెఱంగున. 385

ఆ. వాలిఁ జంపి యతనివనిత సుగ్రీవుని, వశము సేసి నిఖిలవనచరేంద్ర
పదవియందు నెమ్మిఁ బట్టంబుఁ గట్టె [4]వి, స్ఫారయశుఁడు రామభద్రుఁ డెలమి.

వ. ఆవనచరుండును రామునకుఁ గృతాంజలి యై దేవా యీఘర్మసమయశేషంబును ఘనసమయంబునుం గడపి మఱి సీతాన్వేషణంబునకు నుత్సహించుట లెస్స యని యయ్యిరువురకును మాల్యవత్కూటంబున నివాసంబుఁ గావించి తాను గిష్కింధాపురంబున నుండె నంత. 387

మ. ఉరుఘర్మోఘవిఘాతసంవిహితవిశ్వోల్లాస మై సంచల
త్సరసాంభోద[5]నినాదతూర్యరవ మై చంచద్బలాకాగరు
ద్భరలీలానవచామరస్ఫురణ మై పర్జన్యసామ్రాజ్య మొ
ప్పె రమామందిర మై యుదగ్రశిఖిపింఛాతపత్త్రంబులన్. 388

వ. ఆసమయంబున నక్కడ. 389

---

1 కేళి. 2 దెరలఁ; దరలఁ...భుజాప్రచండతన్. 3 దేహోత్సేక మెలర్ప నుత్థిత...బాహాబాహులఁ బోరు నప్పు. 4 బ్ర,స్ఫారయశుఁడు రామభద్రుఁ డతని. 5 వివాదతూర్య.

క. దానవనాయకుచేఁ బడి, జానకి యుఱిఁబడినహరిణశాబముపోలెన్
మానిని సంతతభర్తృ, ధ్యానవివశ యగుచు నుండెఁ దాపం బెసఁగన్. 390

వ. అమ్మగువకాపున్నదనుజాంగనలు త్ర్యక్షియు లలాటాక్షియుఁ ద్రిస్తనియు నేకపాదయు దీర్ఘజిహ్వయు నజిహ్వయుఁ ద్రిజటయు నేకలోచనయు మొదలయినవారు పెక్కండ్రు వికృతాకారంబులతోడ నయ్యబలం బరివేష్టించి యహర్నిశంబును నురక యదల్చువారును బెలుచం దిట్టువారును ఖరోష్ట్రనిస్వనంబులు సెలంగ వెఱపించువారును ద్రిభువనాధిపతి యైనమనదశగ్రీవు నొల్లని యీదుష్టమానుషిం బట్టి చెండి కండలు దిందు మనువారును నై యున్న నయ్యుగ్మలి గళద్బాష్పయు గద్గదకంఠియు నగుచు నా[1]రాక్షసస్త్రీల కి ట్లనియె. 391

తే. అమ్మలార మీవలసినయట్ల చేయుఁ, డింక నేటికిఁ దడయంగ నేను రాముఁ
దప్ప నొండొకపురుషుఁ జిత్తమునఁ దలఁప, నింత నిజము నాకును జీవితేచ్ఛ లేదు.

వ. అనిన నజ్జానకి తెగువ రావణున కెఱింగింపఁ గొందఱు సనిరి మఱియు సంతతప్రియవాదిని యుధర్మజ్ఞయు నైనత్రిజట యనురక్కసి రామాంగనం జేరం జని యి ట్లనియె. 393

త్రిజట దనస్వప్నవృత్తాంతము సీతతోఁ జెప్పుట.

సీ. [2]అమ్మ నీ కెంతయు హర్షంబుగా నొక, వార్త నే నెఱిఁగింతు వనజవదన
నామాట నిజముగా నమ్ముము వినవె య,వింధ్యుఁడు నా నొక్కవృద్ధదైత్యుఁ
డనఘుండు రామహితాన్వేషి యై నీకు, నాశ్వాస మొనరింప నబల నన్నుఁ
బనిచెను విను నిన్నుఁ బాసిన పిదప ల, క్ష్మణుఁడును దాను సేమమునఁ గలసి

ఆ. యఖిలవానరేంద్రుఁ డైనసుగ్రీవుతోఁ, జెలిమి సేసి యిపుడు శీఘ్రమునన
వీరవరుఁడు నిన్ను విడిపించుపనికి నై, యొదవి యుత్సహించి యున్నవాఁడు.

వ. రావణునకు రంభానిమిత్తం బయిననలకూబరుశాపంబు గలదు గావున నీయందు బలాత్కారంబు సేయ రాదు నీకు వీనివలనిభయంబు వలదు మఱి యిద్దురాత్మునకుం జేటు దెలుపునట్టిదుస్స్వప్నంబుఁ గలిగె నది యాకర్ణింపుము. 395

క. ఖరములఁ బూనినరథమున, విరిసినవెండ్రుకలు వెంట వ్రేలఁగ దశకం
ధరుఁడు బహుళతైలాప్లుత,శరీరుఁ డై దక్షిణంబు సనఁ [3]గలఁగంటిన్. 396

తే. అతని[4]చుట్టును గుంభకర్ణాదు లెల్ల, నరుణమాల్యానులేపను లై వికీర్ణ
పతితకేశు లై నగ్ను లై పరఁగఁ బ్రేత, పతిదిశకు నేఁగుగతి గానఁబడియె నాకు.

ఉ. చారుసితోష్ణవారణలసత్సితమాల్యసితాంగరాగుఁ డై
ధీరగుణోత్తరుం [5]డధికధీనిలయుండు విభీషణుండు వి

---

1 రక్కసియల కి ట్లనియె; రక్కసల కి ట్లనియె. 2 అమ్మ నీ కెంతయు ... వినయసం, విధుఁడ నాఁగలఁ డొక్కఁ డిద్ధధైర్యుఁ, డనఘుండు. 3 గనుఁగంటిన్; గనుఁగొంటిన్. 4 చుట్టలు ...వికీర్ణ, భయదకేశు లై; విముక్త, పలితకేశు లై...పతిదెసకు. 5 అఖిలధీనిల.

స్ఫారసితాద్రిశృంగమున భవ్యుఁడు మంత్రిచతుష్టయాన్వితుం
డై రమణీయలక్ష్మిఁ బొలుపారఁగ [1]నేఁ గలఁ గంటి నుగ్మలీ. 398

చ. తనసితకీర్తి విశ్వవసుధాగగనాంతరపూరితంబు గా
ఘనభుజుఁ డున్న తద్విరద[2]కంధరసుస్థితుఁ డై ముదంబుతో
ననుజుఁడు దాను రాఘవకులాగ్రణి సన్మధుసిక్తపాయసం
బొనర భుజింపఁ గంటి వికచోత్పలలోచన నిక్క మింతయున్. 399

క. పులిచేత [3]వ్రేటువడి మైఁ, గలయఁగ నెత్తురులు గ్రమ్మఁ గా నేడ్చుచు ని
మ్ముల నుత్తరాభిముఖు వై, కలుషితగతి నరుగ నిన్నుఁ గనుఁగొంటిఁ గలన్. 400

క. నాకల నిక్కల యయ్యెడు, శోకింపకు [4]మమ్మ యింక సుందరి పుణ్య
శ్లోకు జితలోకు నతులవి, వేకుం బ్రియుఁ బొందఁ గలుగు వేగమ నీకున్. 401

ఆ. అనినఁ ద్రిజటపలుకు లవి నిక్కములు గాఁగ, వగచి సీత గొంత వనట దక్కి
యానతోడ నుండె నట దశవదనుండు, సీతఁ దలఁచి వివశచిత్తుఁ డగుచు. 402

వ. తాను దేవదానవగంధర్వాది భూతవర్గంబుల నెల్ల జయించియుం గందర్పదర్పం
బు వారింప నోపక యాక్షణంబ దివ్యమాల్యాంబరాభరణభూషితుం డై సం
చారశీలం బైన కల్పపాదపంబునుంబోలె నొప్పి తనయొప్పుఁ బితృవనంబునం
దలి వటభూరుహంబు సొంపునుంబోలె నతిభీషణం బగుచుండ నశోకవనమ
ధ్యంబు సొత్తెంచి రోహిణీసమీపంబునకు వచ్చుశనైశ్చరుండునుంబోలె జాన
కిం జేరం జనుదెంచి ప్రణయపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. 403

క. ఏల మదిరాక్షి వలవని, జాలిం బడి నవసెదవు లసద్భూషణలీ
లాలంకృత వై ననుఁ గృప, నేలికొనం [5]గదవె వేయు నేటికి నింకన్. 404

చ. అనిమిషయక్షరాక్షసవియచ్చరకిన్నరపన్నగాసురాం
గనలఁ గరంబు చిత్తమునఁ గైకొన కే ననురాగలీలమై
నిను మది నాదరించు టిది నీ దగుభాగ్యము గాదె యింతయుఁ
వనిత యెఱుంగ వైతి గరువంపువిచారము [6]లేల నీయెడన్. 405

ఉ. రాముఁ డనంగఁ బేర్మియును రాజ్యముఁ గోల్పడి కానలోన దుః
ఖామయమగ్నుఁ డై నయొకయల్పమనుష్యుఁడు వానిపైఁ గడుం
బ్రేముడి సేయుచుఁ వగపుపెల్లునఁ జిత్తము దల్లడిల్లఁ గా
నీమెయి నుండునీయునికి యేసుఖ మంద్రు లతాంగి చెప్పుమా. 406

వ. ఏను సకలలోకేశ్వరుండ నాకుం గింకరులై పదునాలుగుకోట్లు నిశాచరభటులును
నిరువదియెనిమిదికోట్లు రాక్షసులును [7]నెనుబదియాఱుకోట్లుయక్షులును వర్తిల్లు
దురు నిఖిలధనాధ్యక్షుం డయినయక్షేశ్వరుండు నాయగ్రజుండు బ్రహ్మసమా

1 నేలఁగఁ గంటి. 2 కంధరసుస్థిరుఁ; కంఠతటస్థితుఁ. 3 నేటువడి...నరుగు నిన్నుఁ.
4 మాత్మ నీవు సుందరి...జితశోకు. 5 గాదె వేయు. 6 లేదు. 7 యేఁబదియాఱుకోట్లు.

నుండగువిశ్రవసుండు మదీయజనకుండు గుబేరునకు వినోదపాత్రంబు లైనగంధర్వాప్సరోగణంబులు నన్ను సేవించుం బంచమలోకపాలుం డని నన్నుఁ ద్రిభువనంబులుఁ గీర్తించు భక్ష్యభోజ్యాదివస్తువులును సురేశ్వరగృహంబునం దెట్లట్ల నాగృహంబున నక్షయంబు లిట్టినావిభవం బింతటికిని మదీయజీవితంబునకు నధీశ్వరి వై [1]సుఖంబున భోగింపు మనిన విని వైదేహి క్రోధశోకవ్యాకులహృదయ యగుచు వానిదెసం జూడక యొక్కతృణాంకురం బుపలక్షించి యి ట్లనియె.

సీ. అకట పరాంగన నబలఁ బతివ్రతఁ, బరికింపఁగా మర్త్యభామ నేను
రాక్షసుండవు నీవు రాగంబు మదినించు, కయు లేనినాదుసంగమమునందుఁ
గలిగెడు నట్టిసౌఖ్యం బెంత యదియును, గాక [2]యాఢ్యుం డైనకమలగర్భ
పౌత్త్రుఁడ నని లోకపాలతుల్యుఁడ నని, హరసఖుం డైనధనాధినాథు

ఆ. భ్రాత నని భవత్ప్రభావంబు సెప్పితి, విట్టినీవు ధర్మ మెఱిఁగి దురిత
వర్తనంబు విడువ వలదె సిగ్గేది యి, ప్పగిదిఁ బ్రల్లదములు వలుకఁ దగునె. 408

వ. అని పలికి జానకి యుత్తరీయసంవృతవదన యై యతికరుణంబుగా నేడ్చిన నద్దురాత్ముండు వెండియుఁ గొన్నిదుర్వచనంబులు పచరించి యనంతరంబ యంతర్ధానంబు నొందె నప్పొలఁతియు నెప్పటియట్ల రాక్షసీరక్షిత యై యుండె నని మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు నిర్దేశించినతెఱంగు వైశంపాయనోక్తం బైన యాఖ్యానంబు విఖ్యాతమాధుర్యమనోహరంబుగా. 409

క. విమలత్రైత్రిగుణోన్నత, విమలాదిత్యాత్మజన్మవిలసత్కమలా
రమణీకరకమలోజ్జ్వల, విమలాంబుజరేణురాగ[3]విలసితవక్షా. 410

వనమయూరము. భూసురకదంబసురభూరుహ వికాసో
ద్భాసితకృపారసవిపాక సుగుణైకో
ల్లాసహర[4]హారమృగలాంఛనమృణాళీ
హాసినవకీర్తివిసరాకలితలోకా. 411

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైనశ్రీమహాభారతంబునం దారణ్యపర్వంబునందు దుర్యోధనుప్రాయోపవేశంబును బాతాళగతు లయిన దానవు లతని నాశ్వాసించుటయు వైష్ణవయాగప్రవర్తనంబును బాండవులు గ్రమ్మఱఁ గామ్యకవనంబున కరుగుటయు వ్రీహిద్రోణాఖ్యానంబును ద్రౌపదీహరణంబును జయద్రథుభంగంబును రామాయణకథాప్రవృత్తియు నందు రామరావణులజననంబును రాఘువవనప్రస్థానంబును సీతాపహరణంబును సుగ్రీవమిత్రత్వంబును వాలివధయును ద్రిజటాస్వప్నకథనంబును రావణుదుష్టవచనంబులు నన్నది షష్ఠాశ్వాసము. 412

---

1 సుఖంబున జీవింపు ; సుఖం బనుభవింపు. 2 యాఢ్యుం. 3 వికసితరక్షా ; దీక్షా. 4 హాస.

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీకర సోమాన్వయర
త్నాకరహిమధామ ధార్మికాంచితవినయో
త్తేక భువనైకవీర మ
హాకావ్యరసప్రయోజనారూఢమతీ.

రాముఁడు లక్ష్మణుని సుగ్రీవునొద్దకుఁ బంపుట.

వ. అక్కథకుండు శౌనకాదిమహామునులకుం జెప్పినట్లు పరమతపోనిలయుండయిన మార్కండేయుండు పాండవేయులతో మఱియు నిట్లనియె నంత మాల్యవత్కంధరమందిరుండైనదశరథాగ్రనందనుండు నవకందళితసుందరంబులును జనకనందినీవియోగదుస్సహంబులు నగుఘనసమయదివసంబుల నెట్టకేనియుం గడపి నిరతిశయసాంద్రచంద్రాతపస్నపనశీతలసమీరవాహ్యమానవినిద్రకుముదకేదారసౌరభ్యనిర్భరంబులు నతిదీర్ఘయామంబులు నైనశారదయామినులవనయింప [1]నోపక యొక్కనాఁడు దమ్మునిం జూచి యిట్లనియె. 2

సీ. చూచితే లక్ష్మణ సుగ్రీవుకొఱగామి, యమ్మెయిఁ దనపగ యడఁచి మనము
కపిరాజ్య మిచ్చినఁ గైకొని యింద్రియ, సుఖముల నెంతయుఁ జొక్కి నేఁడు
మనదిక్కు దలఁపఁడు మనతోడఁ బల్కిన, సమయంబుఁ జెల్లింపఁ జనదె తనకుఁ
గడుఁ గృతఘ్నత సేసెఁ గపికులాధముఁడు నీ, వనఘ కిష్కింధకు నరుగు మిపుడ
ఆ. యద్దురాత్ముఁ గృపణు నాత్మీయకార్యత, త్పరుని నధికరాగపరవశాత్ముఁ
దొడరి వాలి చనినత్రోవనే యనిచిర, మ్మేల తడయ మనకు నింక నిచట. 3

ఆ. నీవు సనకమున్న నెఱితోడ మనకార్య, మునకుఁ దగినయత్నములు [2]ఘటించి
యుండెనేని వాని నొం డేమియుం జేయ, వలదు తోడితె మ్మవార్యచరిత. 4

చ. అనుడుఁ దదాజ్ఞఁ బూని యతఁ డాతతకార్ముకహస్తుఁడై రయం
బునఁ జనియెం గపీశ్వరునిపోలికి వాఁడును సంభ్రమంబుతో

---

1 నేరక. 2 వహించి.

ననుఁగులుఁ దాను రాజసుతు నర్థి నెదుర్కొని మ్రొక్కి యర్ఘ్యపూ
జన మొనరించుడుర్క్ విభునిశాసన మాతఁడు సెప్పె వానికిన్. 5

వ. చెప్పిన విని భయకంపితగాత్రుం డగుచుఁ గమలమిత్త్రపుత్త్రుండు సుమిత్త్రా
పుత్త్రున కిట్లనియె నయ్యా యే నేల కృతఘ్నుండ నగుదు జానకి నన్వేషించుట
కు నై బలవంతులు బుద్ధిమంతులు నగువానరుల ననేకులు నలుదెసలకుం బనిచితి
వారును సకలవనశైలసాగరగ్రామనదీసహితం బైనభూచక్రంబునం దెల్ల రోసి
యొక్కమాసంబులోనం గ్రమ్మఱి వచ్చువా రై సమయంబు సేసి పోయి రింక
నైదుదినంబులు గొఱంత యింతియ యటమీఁద వైదేహివార్త గొనుచు
దేవరం గొలువ వచ్చువాఁడ నై యున్నవాఁడ ననినం బ్రీతుం డై లక్ష్మణుండు.

క. వానిం దోడ్కొని చని యా, భూనాథునిఁ గానిపించి పొందుగఁ దత్కా
ర్యానుష్ఠానవిశేషము, దా నెఱిఁగించుటయు విభుఁడు దద్దయు నలరెన్. 7

వ. పదంపడి కొన్నిదివసంబులకు బూర్వపశ్చిమోత్తరదిక్కులకుం జనిన వనచరు
లరుగుదెంచి రాఘవుం గని దేవా సకలసాగరమేఖలావలయితం బైనభూవల
యం బంతయు వెదకితిమి మీదేవిం బొడగాన మని చెప్పిన నతండు దుఃఖి
తుం డయి దక్షిణదిశకుఁ బోయినవానరులవలన వైదేహితెఱం గెఱుంగుదు
ననునాసం జేసి ప్రాణంబులు ధరియించి యుండె నంత వెండియు నొక్కమా
సంబు సెల్లినఁ గొందఱు వనచరులు పఱతెంచి సుగ్రీవుం గని యి ట్లనిరి. 8

సీ. నీవును వాలియు నేఁడును [1]నాఁడునుఁ, బ్రియమునఁ బాటించు పెద్దతోఁట
మధువనం బదె నేఁడు మనయంగదుండును, హనుమంతుఁడును మొదలైనవారు
బలువిడిఁ జూఱాడి ఫలము లానెదరు త, ద్రక్షకు లగుమమ్ము రయము మీఱ
భంగించి రనవుడు భానునందనుఁ డాత్మ, నంగదప్రముఖులు యామ్యదిశకుఁ
తే. జనిన వారలు గావున జనకపుత్త్రిఁ, గనినయు బ్బిది గాఁబోలుఁ గాక యిట్లు
సేయ వెఱవరె పతికార్యసిద్ధిసలుపు, జనుల కీచన వెందును జనునకాదె. 9

వ. అని యూహించి తత్ప్రకారంబు రఘుపతికిం జెప్పె నంత. 10

ఉ. తేనెలు గ్రోలి క్రోలి కడుఁ దియ్యనికమ్మనిపండు లింపు సొం
[2]పారఁగ నాని యాని పర పందినసీడలు మెచ్చి మెచ్చి మం
దానిలశైత్యసౌరభసమగ్రతకుం గడుఁ జొక్కి చొక్కి యు
ద్యానమునందు మారుతసుతప్రముఖుల్ విహరించి తృప్తు లై. 11

వ. అందఱుం గూడుకొని చని సుగ్రీవలక్ష్మణసహితుం డై యున్నజననాథుం గని
దండప్రణామంబులు సేసినం గాకుత్స్థకులప్రదీపకుండు వారల ముఖవర్ణవిశే
షంబు లుపలక్షించి సీతం గనినవారకా నిశ్చయించె నప్పు డత్యంతమతిమంతుం

---

1 నాఁడును, ననయంబు బాలించునట్టితోఁట. 2 పూనఁగ...పర పొందిన.

డయినహనుమంతుండు రాఘవునకుఁ గృతాంజలి యై యిట్లనియె. 12
క. దేవిఁ బొడగంటి నేను ధ, రావల్లభ శైలసరిదరణ్యనగరపా
రావారకలిత మగువసు, ధా[1]వలయము వెదకి వెదకి దక్షిణపుదిశన్. 13

హనుమంతుఁడు రామునితో సీతం జూచినవృత్తాంతంబు సెప్పుట.

తే. అవధరింపుము దేవ నేమందఱము న,నేకముఖమునఁ దొలితొలి యిందునందు
నరయుచును బోయియొక్కెడ నతివిశాల, మైనభూవివరముగంటిమద్భుతముగ.
వ. కని దానిం బ్రవేశించి నిరంతరతిమిరసంవృతంబును బహుకీట[2]సంకులంబును నై
నమార్గంబున ననేకయోజనంబులు సనునెడ ముందట నర్కప్రకాశం బైనపు
రంబు గానంబడియె నం దొక్కతాపసాంగన యుండి మమ్ము నాదరించి తనపే
రు ప్రభావతి యనియును నప్పురంబు మయునిపురం బనియునుం జెప్పి మధురం
బు లయినభక్ష్యభోజ్యంబు లొసంగినం దృప్తుల మై తదుపదిష్టమార్గంబున మ
హీవివరంబు నిర్గమించి సహ్యదర్దురశైలంబులు గడచి మలయశైలశిఖరంబెక్కి.
స్రగ్ధర. లీలం గల్లోల[3]మాలోల్లిఖితగగన మై లీననానాకులీర
వ్యాళోగ్రగ్రాహమీనావళుల నెసఁగి దుర్వారవారోఘగంభీ
రాలంఘ్యప్రౌఢవేగం బగుచు బహుతరాయామవిస్తార మై బి
ట్టాలోకింపంగ నుగ్రం బగుజలనిధి నంతంతటం గంటి మంతన్. 16
క. కని యిది రత్నాకర మి, వ్వనినిధిసీమమునఁ గల్గువసుమతిలోనన్
జనకసుత వెదకి కానము, చన దివ్వారాశి దాఁటి చన నెవ్వరికిన్. 17
ఉ. భూమితనూజఁ గాన మని పోయి రఘూద్వహుతోడఁ జెప్పి య
బ్భూమిపుచిత్త మాతురతఁ బొందఁగఁ జేయుటకంటెఁ జూడఁ గా
నీమెయిఁ జావు మేలు మన కేల విచారము లింక నంచు నం
దేము గడంగి యందఱము నేక[4]తమం బగునిశ్చయంబుతోన్. 18
వ. అనశనవ్రతంబు సంకల్పించి నియతచిత్తుల మై యుండి రాఘవుకార్యార్థం బై
తెగినజటాయువు గృతార్థుం డయ్యె మనము నట్టిపుణ్యలోకంబు వడయుద మని
పలుకుచున్న యెడ. 19
క. గిరిశృంగతుంగవిగ్రహుఁ, డురుతరసత్త్వుఁడు విహంగమోత్తముఁ డం దొ
క్కరుఁ డొయ్యన మాయున్నెడ,కరుదుగఁ జనుదెంచి విగళితాశ్రుం డగుచున్.
సీ. అయ్యలార జటాయు వని పల్కెదరు మీర, లెవ్వరు సెప్పరే యేను వాని
కగ్రజుండ ననూరునాత్మజన్ముల మేము, సంపాతి నాపేరు సమ్మదమున
నేనును దమ్ముండు నినమండలమునకుఁ, జను వేడ్క నొకనాఁడు చదలి కెగసి
చనఁ జనఁ దీవ్రాంశుసంతాపమునఁ జేసి, కమరె నాఱెక్కలు గమర వయ్యె
తే. ననుజుఁ బక్షమ్ము లే నిమ్మహాచలమున, నాఁటఁగోలె నెచ్చటికిఁ జనంగ నేర

1 వలయం బెల్ల వెదకి దక్షిణపు. 2 సంకటంబును. 3 భాగోల్లిఖిత. 4 మతం బగు.

కున్న వాఁడ నాతమ్ముఁ డెట్లున్న వాఁడొ, యెఱుఁగ నెఱిఁగింప రేనాకునిష్టమెనఁగ.
వ. అనిన నే మతనికి భవదీయవృత్తాంతంబును రావణుండు దేవిం గొనిపోవుటయుఁ
దదర్థంబు రావణుతో జటాయువు సమరంబు సేసి యీల్గుటయుఁ జెప్పిన విని
దుఃఖితుండై సంపాతి యస్మదీయప్రవర్తనం బేర్పడ నడిగి మా కిట్లనియె. 22
ఉ. రావణు నే నెఱుంగుదుఁ బరాక్రమదుస్సహుఁ డన్నిశాచరుం
డీవనరాశిమధ్యమున నిచ్చటికిన్ శతయోజనంబులన్
భూవిదితంబు లంక యనుప్రోలు తదీయనివాస మచ్చటన్
భూవరు దేవిఁ గాన నగుఁ బొం డరయుండు కృతప్రియత్నులై. 23
క. అని యతఁడు సనిన నందఱ, మును సాగరతరణకార్యమునకు నుపాయం
బొనరఁ దలపోయునెడ [1]నొ, య్యన యుత్సాహంబు సేయఁ డయ్యె నొకండున్.
మ. జననాథోత్తమ యేను బూని భవదాజ్ఞాలీల చెల్వంబు మ
జ్జనకుం డైనసమీరదేవుకృపయున్ [2]సత్త్వోన్నతుం జేయఁగా
ఘనవాస్తుంగతరంగసంగతమహాగ్రాహోరగాత్యుగ్రద
ర్శన మై పేర్చుపయోధి దాఁటితి జనాశ్చర్యైకసంపాది నై. 25
ఉ. ఆలవణాబ్ధిమధ్యమునయందుఁ ద్రికూటనగంబుమీఁద ను
త్తాలవిశాల[3]హేమమణిధామసముజ్జ్వల మైనలంక యన్
ప్రో లొగి గంటి నెంతయు నపూర్వము తద్విభవంబు దేవ య
చ్చో లలితాంగి నారసితిఁ జొచ్చి యనేకవిచేష్టితంబులన్. 26
వ. అరసి యొక్కెడ రావణాంతఃపురం బయినయశోకవనంబునందు. 27
సీ. కన్నీరు జడిగొని క్రమ్మఁ బ్రాఁ కెక్కిన, కమ్రకపోలభాగములు గలిగి
యవశ మై యొఱగినయంగవల్లిక పొంత, నున్నభూమీరుహం బూఁత గాఁగ
వెడలునిట్టూర్పుల వేఁడిమిఁ [4]బడిన న, య్యధరపల్లవము గా రాకుఁ బోలఁ
దలఁపులసందడి దందడించినతాల్మి, గదిరి శిరఃకంపగతుల బెరయ
ఆ. నున్నపుణ్యమూర్తి నుత్తమసౌందర్య, నవనతాస్య నార్త యైనదానిఁ
గని విదేహతనయఁ గా నెఱింగితి నేను, హా రఘుప్రవీర యనుచు నడల. 28
క. వినయమున దేవిఁ జేరం, జని యభివాదనము సేసి జానకి రఘునం
దనుదూత నేను మారుత, తనయుఁడ వానరుఁడ నిన్నుఁ దడవ నిచటికిన్. 29
వ. అరుగుదెంచితి రామలక్ష్మణు లత్యంతకుశలంబున నున్నవారు వానరేశ్వరుం
డయినసుగ్రీవుండు వారితో సఖ్యంబు సేసి తత్కార్యంబు దీర్పం బూనె నింక
మసలక నీహృదయేశ్వరుండు సనుదెంచు నూఱడిల్లుము. 30
క. రక్కసుఁడఁ గాను జుమ్మీ, [5]నిక్కమువానరుఁడ నేను నీమదిలోనం

1 నే, నని యుత్సా. 2 సత్త్వోన్నతుం...మహోగ్రాహోగ్రహాత్యుగ్ర. 3 సాలమణి...ప్రో
లిని గంటి...యనేకవిధంబులన్ దగన్. 4 బగిలిన ; గలిగిన ; జిలికిన...కదలు శిరః. 5 నిక్కపు.

దక్కు మనుమాన మనవుడు, నొక్కింత దలంచికొని సముత్సుక యగుచున్.

వ. అద్దేవి నాకిట్లనియె నన్నా నిన్నెఱింగితి నది యెట్లనిన రాగహితాన్వేషి యగు
వాఁ డవింధ్యుం డనువృద్ధరాక్షసుండు మున్న యింతయుం ద్రిజటచేత నాకె
ఱింగించె నతనిపలుకులు దప్పవు రాఘవుండు సుగ్రీవసహాయుం డయి యునికి
గలిగినది గావున నింకఁ దడయక యవ్వీరవరుం దోడ్కొని వచ్చి నాకుం బ్రి
యంబు సేయుము నీకుఁ గార్యసిద్ధి యయ్యెడు మరుగు మని తనశిరోభూషణం
బయినయీరత్నంబు మీకు నభిజ్ఞానార్థంబుగా నాచేతి కిచ్చి మఱియుఁ జిత్ర
కూటచరితం బైన కృతకవాయసకథయునుం జెప్పి పీడ్కొల్పిన నేను లంకా
పురదాహంబు సేసి యిట దేవర కింతయు విన్నవింప వచ్చితి నని చెప్పి హను
మంతుండు జానకిహృదయంబు మూర్తిమంతం బైనపగిది నున్నయమ్మహామణి
రాజచూడామణికి సమర్పించిన. 32

ఆ. అమ్మనోజ్ఞరత్న మక్కునఁ గదియించి, పులక లెగయఁ గొంతప్రొద్దు విభుఁడు
జానకీకుచాగ్ర[1]సంగమసుప్తుఁ డై, నట్ల యుండె ముకుళితాక్షుఁ డగుచు. 33

వ. ఇట్లు రాఘవుండు సీతావృత్తాంతంబు విని తత్సమాగమకుతూహలవ్యగ్రుం డై
సుగ్రీవుం జూచి దండున కాయితంబు సేయు మనినఁ బ్రసాదం బని యతండు
నలుదిక్కులం గలవానరనాయకులం బిలువం దొడంగిన. 34

వానరవీరులు నానాదేశంబులనుండి సుగ్రీవునొద్దకు వచ్చుట.

క. శతకోటిద్వయహరిపరి, వృతు లై చనుదెంచి రతులవీరులు ధీరో
ద్ధతులు గజుఁడు గవయుఁడు వి, శ్రుతముగ రఘుపతికిఁ దోడు సూపిరి గడఁకన్.

క. అఱువదికోటులు గపివరు, లుఱక జగత్త్రియము [2]నొకట నువ్వెత్తుగొనం
దఱిగొన్న యట్లు నడవఁగ, నెఱసి కుముదుఁ డరుగుదెంచి నృపవరుఁ గనియెన్.

ఉ. కోటిసహస్రసేన [3]తగఁ గొల్వఁగ వానరసేన కెల్లఁ దా
మేటి మహాబలుండు నిరమిత్త్రుఁడు మిత్త్రసహాయుఁ డై నలిన్
వీటికి నుబ్బుగాఁ జటులవేగసముచ్ఛ్రితపుచ్ఛగుచ్ఛవి
స్ఫోటితదిగ్విభాగుఁ డగుచుం జనుదెంచె సుషేణుఁ డత్తఱిన్. 37

క. గణుతింప రానివానర, గణములతో [4]దధిముఖుండు కాకుత్స్థకులా
గ్రణికిఁ బ్రియంబుగ వచ్చె ధ, రణిభాగము వాహినీచరణచలితముగాన్. 38

ఆ. శతసహస్రకోటిసంఖ్యలమెలువులు, గొలువ జలదనీలఘోరమూర్తి
జాంబవంతుఁ డతులసత్త్వుఁ [5]డేతెంచె నా, భూపవరునికార్యమునకుఁ బూని. 39

వ. మఱియు ననేకు లనేకసహస్రసంఖ్యబలంబులతోడం జనుదెంచి రిట్లు గూడిన
కపివీరులు వివిధాకారు లపారబలశౌర్యసారు లతిఘోరంబుగాఁ బేర్చి నిగుడుచు

1 సంగమతృప్తుఁ డై, నట్ల. 2 ఁ బెలుచ. 3 దనుఁ గొల్వఁగ వానరకోటి...మహాభుజుండు ...వేగసముంచిత. 4 బలిముఖుండు. 5 డై చనుదెంచె, భూప.

మగుడుచుం దాఁటుచుఁ బాఁకుచుం దిరుగుచు సురుఁగుచు మలయుచుఁ బొల
యుచు మత్తిల్లి గిరిగుహాలయంబులందును దరువనంబులందును సరిదుపాంతం
బులయందును నానందంబున విహరించు చుండిరి తదనంతరంబ. 40

మ. ప్రభ నొప్పారి యనుంగుఁదమ్ముఁడు మహాభాగుండు సౌమిత్రి వీ
తభయుం డై కొలువం గపీంద్రబలసంతానంబుతో నుద్ధతిన్
శుభలగ్నంబున రాఘవుండు గదలెన్ సుగ్రీవసాహాయ్యసం
ప్రభవోత్సాహ మెలర్ప దర్పితరిపుప్రాలేయతిగ్మాంశుఁ డై. 41

ఉ. ఆహరివీరవాహినుల కన్నిటికిన్ మొగ మై మరుత్సుతుం
డాహవదోహళుం డమరె నంగదనీలనలాదివీరు లు
త్సాహము మీఱ నయ్యెయిదెసం దగుకావలి యై సమగ్రస
న్నాహమహోగ్రతం జనిరి నాకవిరోధివధాభిలాషు లై. 42

వ. ఇట్లు నడచి యెడ నెడం బ్రభూతవన్యఫలజలాశయంబు [1]లగుప్రదేశంబుల విడి
యుచుం గపిసైన్యంబు గతిపయదినంబులకు దక్షిణోదధితీరంబు సేరి రెండగు
వారాశియుంబోలె ఘూర్ణిల్లు చుండె నంత రాఘవుండు రవితనయుం జూచి
యిట్లనియె. 43

క. మనబల [2]మిది యతిబహుళము, వననిధియును దుస్తరంబు వానరవర యి
వ్వననిధిఁ గడచునుపాయము, మన కొక్కటి నిశ్చయింపుమా తగుబుద్ధిన్. 44

తే. [3]అని విచారించు నెడఁ గొందఱధిపుఁ జూచి, జడధి బలితంపుఁ దెప్పలఁ గడతమనిరి
ఘనపుఁగలములు సమకట్టి కడతమనిరి, కొంద ఱంతయు విని రఘునందనుండు.

సీ. అల్లన నగుచు నిట్లనియె మీచెప్పుటల్, దగినయుపాయంబు లగున యయిన
నగణితం బైనయీహరిసైన్యముల కెల్లఁ, గలములుఁ దెప్పలు వలయునన్ని
సమకట్టు టరయ నశక్యంబు శతయోజ, [4]నంబులపర పైనయంబురాశిఁ
గలములఁ దెప్పలఁ గడచుచో రిపుకోటి, యెదురునఁ బైఁబడి పొదువ కున్నె

ఆ. యదియుఁ గాక యల్పు లగువణిగ్జనముల, యోజ శూరతతికిఁ దేజ మగునె
కాన నాదుమతము గా దివ్విధంబు నా, మనసునిశ్చయంబు వినుఁడు మీరు.

చ. వ్రతము ధరించి నిష్ఠ నుపవాసవిధిం గొలుతున్ సముద్రు నా
కితఁడు ప్రియంబుతోడఁ దెరు విచ్చుట యంతన కల్గెనేని మే
లితరునిఁ గా ననుం దలఁచెనేని నమానుషరోషవేషదీ
పితశరవహ్ని నిజ్జలముఁ బెల్చెదఁ బ్రేల్చెద నొక్కప్రేల్మిడిన్. 47

రాముఁడు దర్భశయనుం డై సముద్రుం బ్రార్థించుట.

వ. అనిపలికి దశరథాగ్రసూనుండు దానును దమ్ముండును నుపవసించి దర్భశయనులై

1 లగుగురుప్రదేశంబుల. 2 మును నతి...తగుభంగిన్. 3 అనిన వారు విచారించి యధిపుఁ
జూచి. 4 నాయతం బైనయీయంబురాశిఁ... కొన నాకు...మనము నిశ్చ.

జలధీంద్రు నుపాసించు చున్నంత సముద్రుండు సకలజలచరప్రకరపరివారుం డై రాఘవునకుం బొడసూపి యయ్యా నీవలనఁ బ్రీతుండ నైతి నీ కెయ్యది ప్రియంబు సేయుదుఁ జెప్పు మనిన నతండు నాకు లంకపై నరుగం దెరు విచ్చునది యీని నాఁడు సూర్యనిభంబు లయినమదీయదివ్యాస్త్రంబుల నిన్ను శోషింపం జేయుదు ననిన విని సరిత్పతి రఘుపతి కి ట్లనియె. 48

సీ. జననాథ నీకార్యమునకు నే విఘ్నంబు, గావింప నోడుదు నేవిధమున
వినుము నావాక్యంబు జను లెల్ల నెఱుఁగ నీ, కి త్తతి [1]దెరు విత్తునేని యింక
నిల నెల్లవాఁడును విలసితదివ్యాస్త్ర, బలమున సాధింపఁ దలఁచు నన్ను
మీాయందుఁ గపివీరుఁ డాయతమతి విశ్వ, కర్మసూనుఁడు శిల్పికర్మవిదుఁడు
ఆ. నలుఁడు నాఁగ నొకఁడుగలఁడు వాఁడొలసినా,యందుఁ దరులుగిరులు నొందవైవ
నవి ధరింతు నేను దివిరి నీ కది సేతు, వుగఁ గడంక నరిగి పగఱ గెలువుము. 49

వ. అని యతని నోడంబఱిచి సముద్రుండు సనుటయు నమ్మహీపతి నలు రావించి సేతుబంధనంబు సేయ నియోగించిన ననేకవానరసహస్రంబులు నలుదిక్కులకుం బఱచి గిరిశిఖరంబులుఁ దరునికరంబులు విఱిచి తెచ్చి యిచ్చు చుండ నన్నలుండు మున్నిటియందు శతయోజనాయామంబును దశయోజనవిస్తారంబునుం గా నతిదృఢం బగుసేతుబంధనంబు నిర్మించె నయ్యవసరంబున. 50

ఆ. అన్నతోడ [2]నలిగి యాప్తులుఁ దాను వి, భీషణుండు వినయభూషణుండు
నెమ్మి నరుగుదెంచి నృపశిరోమణి రాము, శరణుఁ జొచ్చె భక్తిభరితుఁ డగుచు.

క. ఆరాక్షసవృషభునియా, కారము నింగితముఁ జూచి కాకుత్స్థకులో
[3]ద్ధారుఁ డతని నతిధార్మికుఁ, గా రూపించి ముద మొప్పఁ గైకొని కరుణన్. 52

ఉ. వానికి దానవేంద్రువిభవంబు సమస్తము నిచ్చువాఁడు గాఁ
బూని ప్రతిజ్ఞ నేసి కృతపుణ్యుఁడు లక్ష్మణుతోడి[4]చెల్మియున్
వానికి నిచ్చి చెచ్చెర నవారితవానరసైన్యయుక్తుఁ డై
వానిఁ బురస్కరించుకొని వారిధి దాఁటె మహోగ్రలీలతోన్. 53

వ. ఇట్లు సేతుమార్గంబున సాగరోత్తరణం బాచరించి త్రికూటపర్వతం బెక్కి లంకానగరంబుచుట్టును శిబిరంబులు సంఘటింపం బంచిన. 54

క. తాలైలాగురు[5]చందన, సాలతమాలామ్రనింబజంబూజంబీ
రాలంకృతలంకావన, జాలంబుల విడిసె వృక్షచరసైన్యంబుల్. 55

వ. తదనంతరంబ రావణుచారు లయినశుకసారణు లనువారలు వానరాకారంబులు దాల్చి శిబిరంబునఁ గ్రుమ్మరు చున్న నెఱింగి విభీషణుం డారాక్షసులం బట్టించి రామునకు సమర్పించిన నతండు వారికి నిజసైన్యం బంతయుం జూప నియోగించి విడిచి పుచ్చుటయుం జని యయ్యిరువురు నమరవైరిం గని కపిసైన్యంబు దుర్జయం

1 నేఁ దెరు విత్తునేని. 2 బాసి. 3 దారుఁ. 4 బేర్మియున్. 5 సాలర, సాల.

బనియును రామలక్ష్మణుల తేజోమూర్తివిశేషంబులును నెఱింగించిన నతండు
దాని సరకు సేయక సమరంబునకు [1]మోహరించి. 56

సీ. బద్ధశిలాయంత్రబహుళ మై [2]యుత్తాలి, తాట్టాలకాభీల మై యుదగ్ర
కేతుపతాకాప్రకీర్ణ మై తోమర, ముద్గరాలాతకముసలశూల
శరశతఘ్నీముఖసాధనోపేత మై, యుగ్రవిగ్రహాధీర యోధవీర
సంకులం బై హయస్యందనవేదండ, చండ మై సముదితసప్తసాల
ఆ. మై యలంఘ్యపరిఖ మై తృణకాష్ఠజ, లాదివస్తుభరిత మైనలంక
కధికరక్షఁ జేసి యప్రమాదంబున, నుండె రిపుజిగీష నుదితబలుఁడు. 57

వ. ఇట రాఘవుండును సుగ్రీవసహితుం డై యుండి యంగదుం జూచి నీవు రావణు
పాలికిం జని యతనికిం దగిన తెఱంగున బుద్ధిగాఁ జెప్పి జానకి విడుచుట మే లని
చెప్పు మని పనిచినం బని వూని యవ్వీరుండు. 58

శా. లంకాద్వారము దుర్నివార[3]ముగ నుల్లాసంబునం జొచ్చి ని
శ్శంకుం డై సురశత్రుసైనికసహస్రంబుల్ దనుం జూచి యా
శంకం బొందఁగ లీలమైఁ జని సుహృత్సంఘంబు గొల్వన్ నిరా
తంకుం డై కొలు వున్న దైత్యుఁ గని యుద్యన్మూర్తి యై యిట్లనున్. 59

అంగదు రాయబారము.

క. ఇనకులతిలకుఁడు బాణా, సనవిద్యాగురుఁడు రామచంద్రుఁడు నీతో
నను ని ట్లను మని పనిచెను, వినుము తదీయోక్తిభంగి విస్పష్టముగాన్. 60

సీ. అనపరాధుల గానసాంతరమ్మున నున్న, పేదతాపసులఁ జంపితి పలువుర
నమరుల[4]యిల్లాండ్ర నతిమూఱి జెఱ వట్టి, తఖిలలోకములకు నలఁత సేసి
తిది యెల్ల నొకతల యేపు మీఱఁగ నన్నుఁ, జెనకుట యొకతల సెప్ప నేల
బలిమి యొప్పఁగ మంచిబంట వై వెడలుము, కయ్యంబునకు నట్లుగాక యున్న
ఆ. శరణుఁ జొచ్చి నాకు జానకి నొప్పింపు, మొండువెంట బ్రదికి యుండఁ దీఱ
దస్మదుగ్రశరశతాశీవిషంబుల, కెరయ నీదుప్రాణ మింత నిజము. 61

క. మనుజుండ నైన నా తెఱఁ, గనుమానము వాయఁ జూడు మాహవభూమిన్
విను రాక్షసు లను నామం, బును నడఁపక యేను రిత్త వో[5]నిచ్చెదనే. 62

వ. అని పలుకుచున్న యంగదుపరుషభాషణంబులకు రోషించిన యసురపతి కన్నె
ఱింగి నలువురు రక్కసులు గ్రక్కున నవ్వాలినందనుం బొదువం[6]బట్టిన బిట్టెగసి హ
ర్మ్యశిఖరంబుపైకి దాఁటుటయుఁ దదాక్షేపవేగంబున నన్నిశాచరులు ధరణీత
లంబున జర్జరితశరీరు లై పడిరి హరివీరుం డచ్చటనుండి శిబిరమధ్యంబునకు లంఘించి

---

1 నుత్సహించి. 2 యుత్తాల కొట్టాల. 3 గమనోల్లాసంబు. 4 యీలువుటాండ్రను జెఱ పట్టి; యిల్లాండ్ర నతిమూఱిఁ దల పట్టి. 5 నేర్చదనే. 6 బట్టిన బిట్టు నెగసి... హరివీరుండు నవరత్నమయం బగు తదీయాస్థానమండపంబున శిఖరంబు రాక్షసనాశహేతు సంభూతమహోల్కయుం బోలెఁ బడఁ దన్ని యాక్షణంబ యచ్చటనుండి.

[1]భూనాథునకుఁ దనపోయివచ్చినతెఱంగు విన్నవించెం దదనంతరంబ రాఘవు
నను మతంబున. 63

మత్తకోకిలము. తాలసాలశిలాగ్రహస్తు లుదగ్రగోత్రమహీధరో
త్తాలదేహు లనేకవర్ణులు దారితాఖిలదిఙ్ముఖా
భీలవాలశిఖాగ్రు లుగ్రగభీరసత్త్వులు వానరుల్
గాలకల్పులు పేర్చి [2]సంతన కట్టి రాహవకేళికిన్. 64

క. పరువడి మొత్తము లై బం, ధురఘోషం బెసఁగఁ బొంగి తోఁ తెంచుహరీ
శ్వరబలమునందు ఘనసా, గరవీచివికాస[3]రేఖ గానఁగ నయ్యెన్. 65

మత్తకోకిలము. కోటఁ బన్నినఘోరదానవకోటిఁ జుల్కనఁ దోలి య
క్కోట[4]నల్లడలన్ మహోగ్రతఁ గూలఁ ద్రోచి సమున్నమ
త్కూటతోరణయంత్రకేతనగోపురాట్టకసంహతుల్
వీటతాటము సేసి రక్కపివీరు లొక్కట మాత్రలోన్. 66

వ. మఱియుఁ బ్రాకారంబుపై నున్నగదాపరిఘకుంతప్రముఖంబులు గైకొని
లంకామధ్యంబున వైవం దొడంగిన నాబాలవృద్ధం బగుపౌరలోకంబు హాహాకా
రవ్యాకులం బై కలంగం బడియె నంత రావణచోదితు లైనదానవులు నానా
కోటి సహస్రసంఖ్యు లరిగి యెక్క డెక్కడ యని తలపడి [5]కపిసముదయంబులం
దోలి యొప్పటియట్ల ప్రాకారంబుం గైకొని నిల్చి రప్పుడు. 67

క. మును మర్కటబలములచే, ననయంబును గపిలవర్ణ మైనది మగుడన్
దనుజబలసంవృతం బై, ఘనపటలచ్ఛాయఁ గోట [6]కర మొప్పారెన్. 68

క. వనచరసేనలు దెరలిన, నినవంశోత్తములు నృపతు లిద్దఱుఁ గయ్యా
మ్మునకుఁ గడంగుటఁ గ్రమ్మఱ, గొనకొని కపిసేన యెల్లఁ గోటకుఁ గవిసెన్.

వ. ఇట్లు గవిసినం బ్రాకారరక్షకు లైనరాక్షసవీరులు వారలం జేరనీక శిలాశూల పరశు
[7]తోమరాలాతశరకుంతప్రముఖంబులు ప్రయోగించినం గయికొనక వనచరులు
వృక్షశిలాప్రకరంబులు వఱగించుచుం గడంగి ప్రాకారంబుఁ బ్రాఁకుటయు
నయ్యిరుదెఱంగులవారికిం గేశాకేశి యగుసమరం బయ్యెఁ బదంపడి రావణుం
డు వనుపఁ బర్వతుండును ప్రఘసుండును ఖరుండును క్రోధవశుండును బ్రరుజుండు
ను ననురాక్షసు లేవు రనేక[8]రాక్షసపిశాచసేనాపరివృతులయి పురంబు వెలువడి
మాయ గావించి యదృశ్యాకారు లై కపిసైన్యంబు నొప్పింపం దొడంగినం గని.

ఉ. దారుణవిక్రముండు రిపుదర్పవిభేది మహాస్త్రవేది మా
యారణకోవిదుండు గడు నల్గి విభీషణుఁ డేఁగుదెంచి య

1 భూనాథునిం గని తన. 2 సంతస. 3 పంక్తి. 4 యెల్లెడలున్...గూలఁ దాచి...లొ
క్కొకమాత్రలోన్. 5 తరుచరసముదయంబులఁ. 6 గడు నొప్పారెన్. 7 తోమరాలాతప్ర
ముఖంబులు. 8 రాక్షససేనాపరివృతు లై.

ప్వీరులమాయయుం జలము వ్రేల్మిడిలోఁ గుదియించి వీరకే
ళీరసికుండు వారి నవలీలమెయిం దునుమాడె నందఱన్. 71

క. ఆతనిశరపాతంబుల, చేతం గడు నొచ్చి దైత్యసేన సగము ధా
త్రీతలపతితం బయ్యె వి, భీతిఁ బఱచి పురము సొచ్చెఁ బెఱసగము వెసన్. 72

క. అది యెల్ల విని దశాననుఁ, డుదితక్రోధుఁ డయి మంత్రియుతముగ వెడలెన్
మదగజఘోటకసైనిక, పదభర¹భగ్నావనీవిభాగుం డగుచున్. 73

వ. ఇట్లు వెడలి యభేద్యం బగునౌశనసవ్యూహంబు సంఘటించి వనచరబలంబుప యి నడచినం గని రాఘవుండును బార్హస్పత్యవ్యూహంబు దీర్చి పేర్చి యెదురుకొనియె నాసేనలు రెండు నకాండక్షుభితసాగరయుగళంబు తెఱంగు దోఁప నొండొంటిం గవిసె నప్పుడు రాముండు రావణుతోడం దలపడియె లక్ష్మణుండింద్రజిత్తును సుగ్రీవుండు విరూపాక్షునిఁ దారుండు నిఖర్వటుం దాఁకి రిట్లిరువాఁగునకును దేవాసురులకుంబోలె నాభీలసమరం బయ్యె నందు. 74

క. సౌమిత్రి నిశితవిశిఖ, స్తోమంబుల నసురపతిసుతుం బొదివెను సం
గ్రామమునకుఁ దొలఁగక యతఁ, డామనుజోత్తముని ముంచె నాశుగవృష్టిన్. 75

ఉత్సాహము. అమరవైరివిభుఁడు దశరథాగ్రసుతుఁడు నేపునన్
సమరసత్ప్రతాపకోపజాజ్వలచ్ఛరీరు లై
తుములబాణపటలవృష్టిఁ దొప్పదోఁగి యిర్వురుం
దమక మేది తమక తమక తనిసి రాహవంబునన్. 76

వ. తదనంతరంబ. 77

క. ఆరావణుండు నిజదో, స్సారంబున రాముబాహుసారం బతిదు
ర్వారం బగు టేర్పడఁ గని, వీరారంభంబుకడఁక విడిచి రయమునన్. 78

క. మగిడి నగరంబు సొచ్చిన, బెగడి నిశాచరబలంబు పెల్లగిలుటయున్
విగతభయుండు ప్రహస్తుఁడు, దగఁ గోల్తలనేసె నత్యుదగ్రస్ఫురణన్. 79

ఉ. ఆతనిఁ గాంచి తద్బలము లన్నియుఁ గ్రమ్మఱ నాహవోత్సవ
స్ఫీతము లై కడంగుటయుఁ బేర్చి విభీషణుఁ డుగ్రవానర
వ్రాతసమన్వితంబుగ నవారణ మార్కొనినన్ మహారణం
బాతత మయ్యె సైన్యనివహంబులు రెంటికి నద్భుతంబుగన్. 80

వ. అంత. 81

ప్రహస్తధూమ్రాక్షులయుద్ధము.

మ. కృతహస్తుండు ప్రహస్తుఁ డాహవకళాకేళీవిదగ్ధుండు ద
ర్పితుఁ డై తాఁకె విభీషణుం గడఁకమైఁ బెంపారి వా రిద్దఱున్
శిత²భవ్యోగ్రమయూరపత్త్రవిశిఖశ్రేణీశతచ్ఛన్ను లై

1 భుగ్నావ. 2 శల్యోగ్ర; శార్ఙ్గోగ్ర.

ధృతి నొప్పారిరి చిత్రవారిధరపంక్తిచ్ఛన్నశైలాకృతిన్. 82

చ. కదిసి ప్రహస్తుఁ డార్చి పరిఘంబు రయంబున నెత్తి భీకరో
న్మదకరిహస్త[1]తాడనముమాడ్కి దలిర్పఁగ వ్రేసె నీసుమై
నదయత రావణానుజుని నాతఁడు వ్రేటున కించుకంతయుం
గదలక హేమకూటగిరికైవడి నిల్చి యుదీర్ణకోపుఁడై. 83

మ. శతఘంటాపరిభూషితంబును జగత్సంహారఘోరానలో
ద్ధితకీలాసదృశంబునై [2]మెఱయుశక్తిం బూన్చి మంత్రించి యు
ద్ధతతేజుండు ప్రహస్తువైచిన వెసం దత్క్రూరసంపాతపా
టితవక్షుం డయి కూలె వాఁడు శతకోటిచ్ఛిన్నశైలాకృతిన్. 84

వ. ఇట్లు ప్రహస్తుండు వడినం దత్సైన్యంబులు విముఖంబు లగుటయు ధూమ్రాక్షుండు రోషతామ్రాక్షుం డగుచు నతినిబిడబలాహకానీకభీకరంబై కాఱుకొను చున్ననిశాచరచక్రంబుతో నురులం బఱతెంచినం జలించి బలీముఖబలంబులు దుర్బలంబులై తొలంగినం జూచి యాంజనేయుం డజయ్యుండై నిల్చినం బెల్చన యెప్పటియట్ల యూథపతులుం గూడుకొని రప్పుడు. 85

సీ. అనిలతనూజధూమ్రాక్షరక్షితసైన్య, [3]యుగ్మంబునకు నయ్యె నుగ్రసమర
మందు నిష్ఠురచరణాఘాతముల డొల్లు, నరదంబులును శిలాహతులఁ దూలి
యొఱలునేనుంగులు నుత్తాలతరుహతిఁ, ద్రెళ్లుఘోటకములుఁ దీవ్రనఖర
దంతక్షతంబుల దళితాంగులై నేలఁ, బడి తన్నుకొనువీరభటులు నగుచు

ఆ. నధికశౌర్యసారు లగుకపివీరుల, చేత నొచ్చి దైత్యసేన భీతిఁ
బఱచెఁ గొంత బెండువడియుండెఁ గొంతధూమ్రాక్షు వెనుకకొదిఁగె నంతఁ గొంత.

మహాస్రగ్ధర. కని ధూమ్రాక్షుండు విశ్వగ్రసనరసలసత్కాలమేఘంబపోలెన్
ఘనగర్జాఘోష మొప్పం గడఁగి శరశతాకల్పితాసారదుర్ద
ర్శనవీరారంభుఁడైనన్ సకలహరిచమూసంఘముల్ విహ్వలంబై
చనెఁ దూలెం గూలె లావుం జలమును జెదరన్ సంగడిన్ విచ్చె నొచ్చెన్.

తే. అతనియుద్ధతి [4]సైఁపక యనిలసూనుఁ
డనిలవేగుఁడై పఱతెంచి యార్చి తాఁకెఁ
బ్రథన మయ్యిద్దఱకు నుగ్రభంగి నమర
పతికి వృత్రునకుం బోలెఁ బ్రకట మయ్యె. 88

క. పరిఘంబులు గదలును బె, క్కురుదుగ రక్కసుఁడు వైచె నమ్మారుతిపై
నురుగండశైలములు ఘన, తరువులు హరివరుఁడు గురిసె దానవుమీఁదన్. 89

వ. ఇబ్భంగిం బెనంకువ సెల్లుచుండం గొండొకసేపునకు. 90

---

1 పాతనము...నాతని వ్రేటున. 2 నెఱయు...శతకోటిక్షిప్త. 3 యుగళంబునకు. 4 సైరింప కనిలసూనుఁ...పతికిఁ బ్రహ్లాదునకుఁ బోలెఁ.

స్రగ్ధర. లంకాలుంటాకుఁ డుద్యల్లఘుతరగమనోల్లాసి యై డాసి వీఁకం
బొంకం బేపారఁ జంచద్భుజరచితమహాభూరుహం బెత్తి వ్రేసెం
గింకన్ ధూమ్రాక్షు వాఁడుం గెడసెను వదనో[1]ద్గీర్ణకీలాలధారా
పంకప్రాగ్భారమగ్నాపఘనవిఘటితప్రాణుఁ డై యాహవోర్విన్. 91

వ. ఇత్తెఱంగున ధూమ్రాక్షుండు దెగినపిదపఁ గపివరసైనికు లార్చి హనుమంతుని ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచు రజనిచరులం గనుకనిం దోలినం దూలియందఱుం బఱచిపురంబుసొచ్చి దనుజేంద్రునకుం బ్రహస్తధూమ్రాక్షులమరణప్రకారంబు లెఱింగించినఁ బ్రకటబాష్పనిశ్వాసవివర్ణవదనుం డగుచుఁ బంక్తివదనుండు. 92

క. కలవా రెల్లను మడిసిరి, కలిగియు [2]లేఁ డయ్యెఁ గుంభకర్ణుఁడు వీనిం
దెలుపుదునో యేను గోడుకుం, జల మెడపక రిపులతోడ సరిఁ బెనఁగుదుమో.

వ. అని వితర్కించి యప్పటికిఁ గుంభకర్ణప్రబోధంబు గార్యంబుగా నిశ్చయించి తదీయశయ్యాగృహంబునకుం జని వానిం దెలుపం బరిజనంబులం బనిచిన. 94

సీ. భేరీమృదంగగంభీరనాదంబులుఁ, గాహళఘంటికాకలకలములు
దారుణసింహనాదంబులు నొనరింప, గడుఁ బెద్దవడికి నంగము గదల్చి
యొదికిలి కను విచ్చి హూ యని బిట్టావు, లించి కొండొక దేఱి లేచి [3]నీల్గి
కలయఁ జూచుటయును గట్టెదురన యున్న, యన్న నవ్వుచుఁ దనయనుఁగుదమ్ముఁ
ఆ. జూచి యనియె నిట్టిచోద్యంపునిద్రలుఁ, గలవె యేరికిని జగంబులోన
నెవ్వరేమి యైరొ యెఱుఁగవు తమ్ముఁడ, యిపుడు మనకు నైనయెడరు వినవె.

వ. దశరథనందనుం డైనరాముండు నాచేత నపహృతభార్యుం డై కలుషించి యనేకవానరయూథంబులం గూర్చుకొని వచ్చి వనధి బంధించి మనవీటిపై విడిసి మమ్మెల్లను నేలకుం గోలకుం దెచ్చుచున్నవాఁడు ప్రహస్తాదివీరులు వానిచేతం జెక్కుంద్రు సిక్కిరి నీవకాక వాని జయింప నన్యుండు శక్తుండు గాఁడు గావున నెమ్ము గ్రక్కునం బగతుపై నడచి పొడిచి గెలువుము దూషణానుజులు వజ్రవేగప్రమాథులు నీకుం దోడ్పడియెద రనిన నట్ల కాక యని కుంభకర్ణుండు విహితపరికరబంధుం డై సమరసన్నద్ధు లైనపరిజనంబులతోడం గూడి వెల్వడి నడతెంచిన.

కుంభకర్ణుండు యుద్ధంబు సేయుట.

లయగ్రాహి. దారుణదవానలశిఖారుణశిరోరుహుఁ గభీరఘనకర్బురశరీరుఁ బటురోష
క్రూరనయనాంతగళితోరుతరవహ్నికణఘోరముఖదంతవలయారభసదంశో
ద్గారిరుధిరాధరు నుదారభుజసారణవిదూరితదిగంతుఁ బదభారవినమద్భూ
భారుఁ ద్రిజగద్విజయభూరిబలు నద్దనుజవీరుఁ గని యచ్చెరువుగూరఁ గపివీరుల్.

క. రక్కసుఁడును దనమదిలో, నక్కపి[4]వీరులను జీరి కైనఁ గొనక పే

---

1 తీవ్రార్ణకీలాల...ప్రాగ్భార. 2 లేక యగుఁ గుంభ. 3 నిల్చి...యెఱుఁగవు ధన్యుఁడ, వీవ మనకు. 4 సైన్యంబుఁ.

రుక్కున రఘుకులవీరుల, దిక్కునకుం గవియుఁ దెంచెఁ దీవ్రస్ఫురణన్. 98

మ. వడి నడ్డం బరికట్టె నెట్టన హరివ్రాతంబు పెక్కువ్రేకులం
బిడుగుల్వోనిమహోద్ధతాస్త్రముల నాభీలంబుగా దైత్యు బి
ట్టడుచర్క నైవంగ జొచ్చెఁ గొందఱు బలం బారంగ వేడాసి దం
దడి తత్కాయము సించి రుగ్రనఖదంతన్యాసనంక్రీడలన్. 99

ఉ. కన్నుల [1]నిద్ర దేఱఁగ నకంపితుఁడై యతఁ డేది సేసినం
దన్ను నెఱుంగ కొక్కమొగిఁ దక్కపిసైన్యచయంబుఁ బోరఁ బే
రన్నున మ్రింగఁ జొచ్చె విలయాగమసంభృతదర్పరోషవే
గోన్నతలీలఁ గాలుఁడు జనోత్కరముం గ్రసియించుచాడ్పునన్. 100

వ. ఇట్లు బలచండబలవజ్రబాహులు లోనుగాఁ బెక్కండ్ర యూథపతులను బ హుసహస్రసంఖ్యలవానరయూథంబును మ్రింగియు గొడగొని వచ్చుచున్న యన్నిశాచరుని మార్కొన నోడి తారప్రముఖులైనబలీముఖులు నలువంక లం జెదరి పఱచిన. 101

మ. కని సుగ్రీవుఁడు బిట్టదల్చుచును వేగం బార దైత్యేంద్రు మా
ర్కొని సాలంబున వానియాఁదలఁ గడుం ఘోరంబుగాఁ బూన్కి వ్రే
సిన నావ్రేటున నిద్ర దేఱి కడఁకం జేదోయి సారించి య
మ్మనుజాశుండు గపీంద్రుఁ బట్టె రభసోన్మాదంబుమై నార్చుచున్. 102

క. పట్టువడినసుగ్రీవునిఁ, గట్టెదురం గాంచి యెద్ది కలుషితమతియై
దట్టుఁడు లక్ష్మణుఁ డసురం, బిట్టేసెం బిడుగుఁబోనిపృథుబాణమునన్. 103

సీ. [2]ఉరమాడి యాశరం బుచ్చి పోవుటయును, గడు నొచ్చి యాకుంభకర్ణుఁ డలిగి
వెన వానితమ్ముని విడిచి తోరపుశిలఁ, గొనుచు నుక్కున రాముకూర్మితమ్ము
డెనఁ బాఱ లెంచినధీరుండు సౌమిత్రి, భల్లయుగ్మమునఁ దద్బాహుయుగము
నఱకమాయాబలోన్నతుఁడుదైత్యుఁడుచతు,ర్బాహుఁడైతోఁచినభానుకులుఁడు

ఆ. చేతు లెల్లఁ దునిమె శితభల్లముల వాఁడు, మఱి యనేకహస్తమస్తకాంఘ్రి
భాగుఁడైనఁ గినిసి బ్రహ్మాస్త్రమేసినఁ, గూలె నసుర గొండ గూలునట్లు. 104

వ. ఇట్లు కుంభకర్ణుండు దెగటారినంజూచి దూషణానుజులు వజ్రవేగుండును బ్రమాథియు రాఘవానుజుం దలపడి నిబిడబాణౌఘనిమగ్నుం జేయుటయు నతండును వారి నతిబహుళం బగుశరజాలంబునం బొదవినఁ గయ్యం బొక్కముహూర్తం బు చూపఱకు రోమహర్షణం బై చెల్లెఁ దదనంతరంబ. 105

చ. అనిలసుతుండు నీలుఁడు రయం బెసఁగం బఱతెంచి యమ్మహా
దనుజులమీఁద నేపున నుదగ్రనగాగ్రయుగంబుఁ బూన్చివై
చినఁ గడు రూపఱం [3]జెదరి చెప్పఁగఁ జూపఁగ లేక పోయి ర

1 నిద్ర (తేలగ) వ్రేల ఘనకంపితుఁ. 2 ఉరుగాడి...కర్ణుఁ డదరి...గొనుచు నుక్కర. 3 జదిసి.

ద్దనుజులు వానరోత్కరము దద్దయు నుబ్బున [1]నార్చి రెంతయున్. 106
క. [2]ఆకులపడి నలుదెసలం, గాకులక్రియఁ జెదరి కడు వెగడుపడి రక్షో
నీకములు లంకయెనిమిది, వాకిళ్లం దూఱెఁ బౌరవర్గము దలఁకన్. 107
క. అంతఁ దనకూర్మితమ్ముం, డంతకుఁ గూడుటయు దూషణానుజమృతివృ
త్తాంతంబును విని యెంతయు, వంతఁ దలరి యఱచెఁ బంక్తివదనుఁ డవశుఁ డై.
వ. అయ్యవసరంబున నాముక్తకవచుండును నాబద్ధతూణీరుండును బ్రచండకోదం
డపాణియుఁ గృపాణబాణబాణాసనాదివివిధసాధనోపేతసన్నిహితస్యందనుండు
ను బురందరహృదయసాగరమందరుండును నైన మేఘనాదుండు దండ్రిం జేరం
జనుదెంచి వినయంబున నిట్లనియె. 109
చ. వగవఁగ నేల దైత్యకులవల్లభ యేఁ గలుగంగ నిమ్మెయిన్
జగముల నీదుశత్రులకు శౌర్యము సెల్లునె వృత్రవైరి లో
నగుసురకోటియే పడఁచి యప్రతిమోన్నతి నున్న [3]నాకుఁ గ్రోఁ
తిగముల నోర్చు టెంతపని ధీరత నన్ గృపఁ బంపు మాజికిన్. 110
ఉ. కూడినకొండముచ్చులను గ్రోఁతుల నుగ్రత ముట్టి కిన్కఁ జెం
డాడెద నుజ్జ్వలోగ్రవివిధాంబక [4]జృంభితదిఙ్ముఖుండ నై
యాడెద వీరనృత్యము రయంబునఁ బార్థివసూను లిద్దఱం
గ్రీడయపోలెఁ గిట్టి పెడకేళ్లొగిఁ గట్టెదఁ బట్టి తెచ్చెదన్. 111
వ. అనినం దెలి నొంది మందోదరీసుందరుండు ప్రియనందనున కిట్లనియె. 112
సీ. నీపరాక్రమలీల నిక్కమే నెఱుఁగనే, పుత్త్ర నీభుజబలస్ఫురణమునన
కాదె నా కీర్తివిఖ్యాతియు సిరియును, గలిగె గీర్వాణసంఘంబుతోడఁ
గూడ నయ్యింద్రునిఁ గొని వచ్చి నాబంటుఁ, గా నొనరింపవే గర్వ మెసఁగ
మాయావిదుండవు మహితదివ్యాస్త్రవి, శారదుండవు నీవు సంగరమునఁ
ఆ. బగతు రెల్ల [5]వెగడు పడఁగ దృశ్యాదృశ్య, దుర్నిరూపభంగిఁ దొడరి చిక్క
వఱచునీమహోగ్రబాణపాతంబులు, దశరథాత్మజులకుఁ దరమె యోర్వ.
ఆ. నిఖిలశత్రుచయము నిశ్శేషముగఁ జంపి, యనఘ సమరనిహతు లైనయస్మ
దీయజనులఋణము దీర్పుము మసలక, పోయి రమ్ము [6]వేగ పొడిచి గెలుము.
వ. అని కౌఁగిలించుకొని వీడుకొల్పిన నింద్రజిత్తు సత్వరుం డై యరదం బెక్కి లంకా
పురంబు వెలువడినం గని వనచరానీకంబు లార్చుచు నెదురు నడచుటయు
నతండు దాని నించుకయు సరకుగొనక కరతలం బెత్తి లక్ష్మణునిం బిలిచిన.

ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణుతోడ యుద్ధము సేయుట.

క. విని యాతండును మార్వీ, నినదంబున గగనధారుణీమధ్యం బె

1 నార్చె నత్తఱిన్. 2 ఆకులగతి. 3 నీకుఁ... టెంతపని దేవ ననుం. 4 చుంబిత ; మూర్ఛిత... పెడకేలుగఁ ; పెడకేళులుఁ. 5 వెఱఁగు. 6 ఘోర బొడిచి.

ల్లను మ్రోయ మత్తగజముం, గనినమృగేంద్రుండపోలెఁ గడఁగెం బెలుచన్.
వ. అంత. 117
ఉ. జైత్రులు గోత్రభూమిధరసారులు [1]సాగరధీరు లుల్లస
చ్చిత్రధనుఃకళావిదు లజేయులు భూరిజయార్థు లప్డు సౌ
మిత్త్రియు మేఘనాదుఁడు నమిత్రవిభేదులు దాఁకి రార్చి లో
కత్రయభీకరప్రధనకౌతుకవేగితచిత్తవృత్తులై. 118
క. మచ్చరము మీఱ నొండొరుఁ, జిచ్చుఱపిడుగులను బోనిశితవిశిఖములం
జెచ్చెర [2]బోరఁగ విలునే, ర్పచ్చటఁ దుల్యంబు లయ్యె నయ్యిద్దఱకున్. 119
క. తనకంటె నపుడు రావణ, తనయుం డని మీఱఁ [3]జూచుఁ దా నాతనికం
టెను మున్న రాఘవానుజుఁ, డనుపమశరశీల నతిశయంబుగ మెఱయున్.
క. అంతఁ బటుతోమరంబుల, నెంతయు వెస నృపతనూజు నింద్రజి వైవన్
సంతతశరముల నన్నిటి, నింతింతలు శకలములుగ నేసె నతండున్. 121
వ. అట్టియెడ నంగదుండు గడంగి లక్ష్మణునకుం దలకడచి యమందవేగంబున మందోదరీనందనుం గవిసి ఘనమహీరుహంబునఁ దన్మస్తకంబు వ్రేసినం జలింపక నిలింపపతివైరి నిశితప్రాసంబు వాసవపౌత్త్రుం జంప నెత్తుటయు లక్ష్మణుండు దానిం దునియ నేసిన నయ్యసురయు గదాదండంబుఁ దిర్చి [4]యంగదువక్షంబు వ్రేసినం దొలంగక చెలంగి వాలిసూనుండు సాలవృక్షంబున నారాక్షసురథంబు రథ్యసారథిసహితంబుగాఁ జదియ నడిచె నట్లు విరథుం డయి యచ్చోటన యంతర్ధానంబు నొంది గగనగతుం డయ్యెఁ బదంపడి. 122
క. ఎవ్వలన నుఱుకునో యతఁ, డెవ్వరి నెటు సేయునొక్కొ యిందనుచుఁ గడున్
నివ్వెఱపడి కపిసేనలు, గ్రొవ్వు సెడం బంక్తివదనుకొడుకు క్రుద్ధుఁడై. 123
చ. ఉఱుముచు [5]నంత్యకాలచరితోగ్రబలాహకలీల దోఁపఁగా
దఱచగు ఘోరపుంబిడుగుఁదండము వోనిశరప్రతాన ము
క్కఱఁ దొరఁగించుచుం గపిబలావళిఁ ద్రుంచె కలంచె నేపునన్
నెఱఁకులు నొంచె బాణమయనీరధి ముంచె రఘుప్రవీరులన్. 124
క. మాయాధికు నంతర్హిత, కాయుఁ బురందరవిరోధిఁ గాకుత్స్థులు క్రో
ధాయత్తు లగుచు నేసిరి, ధీయుక్తులు శబ్దభేదిదివ్యాస్త్రములన్. 125
వ. వానికి నలిగి సుగ్రీవాదివానరులు వృక్షశిలాప్రకరంబులు గైకొని యాకసంబున కెగసిన నద్దానవుండు వారి నందఱ వెఱచఱవ నేయుటయుఁ జేవ సెడి మగిడి పుడమి కెఱఁగిరి వాఁ డంత నిలువక వాఁడితూపులు వఱపి రామలక్ష్మణులఁ గరంబు నొప్పించినం జెయ్వొది యయ్యన్నయుం దమ్ముండును గపిబలంబు లడల

1 వార్ధిగభీరు. 2 నొంపఁగ...దుల్యంబ యయ్యె. 3 జూచి తా. 4 అంగదు సవ్యపార్శ్వంబున వక్షంబు. 5 నంతకాలచలితోగ్ర...దండముఁబోని...ద్రుంచి...నెఱకులు నొంచి.

ధరణీతలంబునకు నొరగి విలయకాలపతితు లయినసూర్యేందులచందంబున
నున్నం గని సింహనాదంబు సేసి. 126

మ. పరమోదాత్తులఁ బార్థివోత్తముల శుంభద్విక్రమారంభులన్
సురసంకాశులఁ గోసలప్రభుల నస్తోక[1]ప్రభోద్దాములన్
వరలాభోన్నతుఁ డన్నిశాచరుఁడు గర్వం బొప్ప దుర్వారని
ర్భరనాగాస్త్రములం దదాహవమహిన్ బంధించె నయ్యుద్దఱన్. 127

వ. తదనంతరంబ సుగ్రీవసుషేణజాంబవత్ప్రముఖు లయినకపివీరులు రామలక్ష్మణు
లున్నయెడకుం జనుదెంచి యెయ్యదియునుం జేయునది నేరక దుఃఖితు లగు
చుండ నవ్విభీషణుండు వారి నాశ్వాసించి బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబున నారాజ
కుమారులకు బంధమోక్షణంబు గావించె సుగ్రీవుండు విశల్యకరణి యనునౌ
షధంబున వారల విశల్యదేహులం జేసె నిట్లు ప్రబుద్ధులై రాఘవులు గ్రమ్మ
ఱఁ గయ్యంబునకుం గడంగి రప్పుడు రావణానుజుండు రామునకుఁ గృతాంజలి
యై యి ట్లనియె. 128

సీ. నరనాథ కిన్నరనాథునిపనుపున, శ్వేతుండు నాఁగఁ బ్రసిద్ధుఁ[2]డైన
గుహ్యకుఁ డిదె మీకుఁ గొని వచ్చె దివ్యతో, యంబు లీజలముల నంబుజాక్ష
నయనపద్మక్షాళనము సేయుఁ డిప్పు డ, దృశ్యభూతము లెల్లఁ దెల్లముగను
గానంగఁ బడు నన్నఁ గైకొని రాఘవుం, డనుజసహాయ సమన్వితముగ

ఆ. నట్లు చేసి కనియె నంబరమధ్యసం, చారుఁ గృతవిపక్షసంప్రహారు
నింద్రజాలశీలు నింద్రజిద్రణలోలు, రావణాగ్రతనయు రహితవినయు. 129

వ. ఆరక్కసుండునుం దనచేసినపౌరుషంబు ప్రతిహతం బగుటకు విస్మయం బంది
మగిడి హోమకార్యంబును దొడంగం బోయిన నెఱింగి విభీషణుండు లక్ష్మణుం
జూచి యిన్నీచునకు హోమసమాప్తి యయ్యెనేని నెవ్వరికిఁ గెలువ నశక్యంబు
వీనివెన్నడిం దగిలి తెగటార్పు మనిన నతండు. 130

ఆ. ఆర్చి వెనుకఁ దగిలి యశనికల్పము లైన, శరము లేయుటయు [3]నిశాటవరుఁడు
గినిసి వడి నెదిర్చి కీలించె లక్ష్మణు, నంగకముల నుజ్జ్వలాంబకముల. 131

వ. ఇట్లు దలపడి యవ్వీరు లిరువురు నిశాచరవనేచరబలంబులు రణం బుడిగి వెఱఁ
గుపడి తమ[4]పోరు సూచుచుండ నుద్దండవేదండయుగళంబుపోలిక నాభీలశా
ర్దూలద్వయంబుకరణి నసహ్యసింహాయమళంబుకై వడి నతిఘోరయుద్ధంబు సే
యం దొడంగి రంత. 132

క. వడి నొక్కపెట్ట లక్ష్మణుఁ, డడరించె నిశాతశరము లారక్కసుపైఁ
గడఁగి యతఁడు నాతనిపై, నెడపక నాఁటించెఁ గలయ నెనిమిదియమ్ముల్. 133

---

1 ప్రభాదాములన్. 2 డొక్క. 3 నిశాచరుండు. 4 పోటు...వేదండద్వయంబు తెఱంగున.

ఆ. వాఁడితూపు లొడల వడి నాఁటుటయు [1]నేపు,దొడ పరుషరోషధూమకేతుఁ
డతిశయిల్లి రాఘవానుజుం డురుచాప, శింజినీరవంబు సెలఁగఁ గదిసి. 134

ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునిచేతఁ జచ్చుట.

మ. శితభల్లద్వితయంబునం గడువెసం జేదోయి ఖండించి ఖం
డితగోత్రాచలతుంగశృంగశతకోటిస్ఫారఘోరానల
ద్యుతిసాంద్రం బగుశాతభల్ల మొకటం ద్రుంచెం గనత్కుండలా
న్వితమై యొప్పునిశాచరేంద్రుశిరమున్ వీరక్రియాదక్షుఁడై. 135
ఆ. భగ్నశాఖమైనపాదపంబునుబోలె, నిట్లు సంగరమున నింద్రజిత్తు
వడినఁజూచి దైత్యబలములు భయ మంది, పఱచెఁ జెలఁగి యార్చెఁ బ్లవగబలము.
క. తనయునిమరణం బేర్పడ, విని దశకంధరుఁడు శోకవివశుం డై బో
రన బాష్పము లొలుకఁగ హా,యనుచుం బదినోళ్లఁ దెఱచి యఱచెం బెలుచన్.
క. శోకంబు సైఁపలేక యు, శోకవనంబునకు నరిగి సురశత్రుఁడు రో
షాకులుఁ డై జానకిఁ బు, ణ్యాకారం జంపఁ జంద్రహాసము వెఱికెన్. 138
వ. అప్పుడు వయోవినయవృద్ధుం డైనయవింధ్యుం డతని వారించి యిట్లనియె.
చ. ఇది దగునే దశానన మహేంద్రుఁడు లోనగుదేవతాతతిం
గదనములోఁ జయించి త్రిజగంబులఁ బేర్కొని యున్న నీకు ని
మ్ముదిత వధింతు నంట గడు మోసము గాదొకొ యొప్పు దేని నే
పొదవఁగ రాఘవున్ [2]గెలువు ముగ్మలిఁ జంపినఁ బెంపు గల్గునే. 140
వ. అనినం దద్వచనంబుల నుపశమితరోషుం డయి దోషాచరేశ్వరుండు సమర
సన్నాహం బమర రథం బెక్కి మిక్కిలి బీరంబు సొంపార నఖిలసేనాసహితంబు
గాఁ బురంబు వెల్వడి నడతెంచె నంత. 141
శా. సుగ్రీవాదిసమస్తవానరులుఁ బ్రస్ఫూర్జన్మహావిగ్రహ
వ్యగ్రాకారతఁ బేర్చి భూరుహశిలావ్రాతంబులం దాల్చి వా
లాగ్రవ్యాచలనంబు లొప్ప దశకంఠాగ్రేసదరోదగ్రదై
త్యగ్రామంబు నెదిర్చినన్ సమర మత్యంతోగ్ర మయ్యెన్ వడిన్. 142
వ. ఆసమయంబున నఖిలమాయాకుశలుం డైనదశముఖుండు మాయ గావించిన.
క. ఆరావణుదేహంబున, ఘోరగదాశక్తిఖడ్గకోదండధరుల్
వీరులు సహస్రసంఖ్యల, వారలు జనియించి రసురవరు లుద్ధతులై. 144
వ. వారి నందఱఁ గౌసల్యానందనుండు సాంద్రశరజాలంబుల నవలీలం దునిమి
తూఁటాడిన నమ్మేటిరక్కసుండు మఱియు నుఱక మాయ ప్రయోగించి రామ
లక్ష్మణప్రతిరూపంబు లనేకంబు లుత్పాదించుటయు నయ్యన్నయుం దమ్ముండు
ను వెఱఁగుపడియునుం జిడిముడిపడక యమ్మాయారూపంబు లన్నియుం దునిమి

1 నొచ్చి, తోన కలుపరోష... సెలఁగఁ గవిసి. 2 గెలుము యుగ్మలిఁ.

తదనంతరంబ. 145

చ. అభినవభానుబింబరుచిరాకృతియుక్ హరి[1]యుగ్యముక్ మహా
రభసదురాసదంబును విరాజితకేతనవైజయంతికా
ప్రభమును నైన తేరు సురపాలకుపంపునఁ జేసి రాఘవ
ప్రభునకుఁ దెచ్చి మాతలి సభక్తికుఁ డై ప్రియ మొప్ప నిట్లనున్. 146

మ. ధరణీనాథ సురేంద్రుతే రిది మహాదైత్యేంద్రులం ద్రోల్లి యీ
యరదం బెక్కి యనేకులం దునిమె జంభారాతి ఘోరాజి నీ
యరదం బెక్కి వధింపు మీవును మదీయస్ఫారసారథ్యని
ర్భరభంగిన్ దశకంధరుం ద్రిభువనీభంగోన్నమత్కంధరున్. 147

మ. అనినన్ మాతలి నాదరించి యరదం బారాఘవుం డెక్కి యు
క్కున మీఱెన్ రిపుకోటిమీఁద విలసత్కోదండమౌర్వీమహా
స్వనభిన్నాఖిలదిగ్విభాగుఁ డగుచున్ [2]శాతాస్త్రధారాభిషే
చనపూతప్రతిపక్షసైన్యుఁ డగుచున్ సంరంభదుర్వారతన్. 148

ఉ. అత్తఱి రావణుండు విలయానలదుస్సహమూర్తి యై నరేం
ద్రోత్తముమీఁదఁ దేరు గడు నుగ్రగతిం బఱపించి సంతతో
ద్వృత్తశరప్రవాహపరిపీతదిశాముఖుఁ డైనఁ జూచి పే
రుత్తల మందె రాతనిసముద్ధతికిన్ [3]దివినుండి నిర్జరుల్. 149

వ. ఇట్లు దలపడి రామరావణు లతిఘోరంబుగాఁ బోరం దొడంగి రంతఁ బంక్తివదనుండు నిబిడజ్వాలం బగుశూలంబు రాఘవుమీఁదం బ్రయోగించిన నతండును నడుమన దానిఁ దునియలు సేసిన నీసునం బెరిఁగి సురవైరి మఱియునుం దరతరంబ శతసహస్రసంఖ్యలు గలశూలంబులు భిండివాలంబులుఁ దోమరంబులు శరంబులుం బఱఁగించి యంబరం బెల్ల నస్త్రమయంబు గావించిన నఖిలభూతంబులును హాహాకారవ్యాకులంబు లయ్యె నసురసైన్యంబున భేరీప్రముఖతూర్యనినదంబులు సింహనాదంబులు సెలంగె నంతఁ గొండొకసేపునకు రావణప్రయుక్తం బైనశస్త్రాస్త్రదహనం బంతయు నిరంతరవిశిఖధారాసారంబునం గబళించి రామజలధరంబు గంభీరసంరంభంబునం బొదలుటయు సకలప్లవంగసముదయంబును బ్రహర్షకోలాహలం బయ్యెఁ బదంపడి. 150

శ్రీరాముఁడు రావణాసురుని సంహరించుట.

సీ. కమనీయకనకపుంఖప్రభాభాసియుఁ, దీక్ష్ణముఖంబును దివిజయక్ష
మునిసిద్ధసాధ్యసమ్మోదావహంబు నై, విలసిల్లుబాణ [4]మవ్వీరవరుఁడు
గైకొని బ్రహ్మాస్త్రకలితమంత్రాభియు, క్తంబు గా నొనరించి కార్ముకమున
సంధించి జగములు జయపెట్టఁ జెచ్చెరఁ, దివిచి యేయుటయును దీవ్రభంగిఁ

1 యుక్తముక్. 2 శస్త్రాస్త్రధారాభిషే, చనధూతప్రతిపక్ష. 3 వినువీధి. 4 ముర్వీవరుండు.

ఆ. గడఁగి యాశరంబు గల్పాంతదహనంబ, పోలెఁ బంక్తికంఠుఁ బొదివి నీఱు
గా నొనర్చె సూతఘనరథరథ్యస, మన్వితముగ నొక్కమాత్రలోన. 151

వ. అప్పు డంబరంబున దివ్యతూర్యనాదంబులు సెలంగం గలంగి యసురు లెల్లఁ దొలంగిరి గంధర్వగానంబులు నప్సరోనర్తనంబులుఁ బ్రవర్తిల్లె నిందాదిదేవోత్తము లన్నరదేవోత్తముం బ్రస్తుతించుచుం బ్రమోదంబు నొందిరి. 152

క. ఏకోత్సవంబు లయ్యెఁ ద్రి, లోకంబులు నఖిలలోకలుంటాకుఁడు ఘో
రాకారుఁడు దశవదనుఁడు, గాకుత్స్థనిశాతశరముఖంబునఁ బడినన్. 153

ఉ. అంత ననంతకీర్తి శరణాగతరక్షణశాలి రాఘవుం
డెంతయు వేడ్కతోడ ససురేంద్రపదంబున నవ్విభీషణుం
సంతతపుణ్యుఁ బుణ్యజనసంతతివర్ధనుఁ గట్టెఁ బట్ట మ
త్యంతదయాంతరంగుఁడు కృతాహితభంగుఁడు దానుఁ దమ్ముఁడున్. 154

వ. తదనంతరంబ యవింధ్యుండు విభీషణసహితుం డై జానకి నుచితయానంబున నునిచికొని రామదేవుపాలికిం దెచ్చి దేవా దేవిం బరిగ్రహింపు మని విన్నవించుటయు నతండు. 155

చ. అతిమలినాంగి జీర్ణమలినాంబర[1]ధారిణి సంతతాశ్రుపం
కితవిలసత్కపోలఁ బరికీర్ణజటాయితకేశభార నా
యతఘనదుఃఖదూషితఁ బ్రియాంగనఁ గన్గొని యప్రియాత్ముఁ డై
నుతచరితుండు దద్దయు మనోవ్యథ సేయుచు నింతి కిట్లనున్. 156

సీ. అధికదుష్టాచారుఁ డైనదశాననుఁ, డింతకాలముఁ దనయింటఁ బెట్టి
కొని యున్ననిన్నుఁ గైకొనిన నన్నచ్చెరి, త్రిమునకుఁ దొడరదే ధర్మహాని
పరిభవంబునకు నై ప్రతికారముగ వైరిఁ, గూల్చితిఁ గాని నీకొఱకుఁ గాదు
మెలఁత నీచరితంబు మేలైనఁ గీడైనఁ, గా నిమ్ము నిన్ను నిక్కముగ నొల్లఁ

ఆ. బరఁగఁ గుక్కవాతఁ బడినహవ్యముభంగి, యయ్యె నీతెఱంగు నరయ నిపుడు
గాన యిచటఁ దడయఁ గాదు చెచ్చెర నీకు, నిష్ట మయినకడకు నేఁగుమతివ.

ఆ. అనినఁ జెవులఁ గొఱవి గొని చూఁడిన ట్లైనఁ, దాల్మి పెల్లగిల్లఁ దరళనయన
మొదలు నఱక నొఱగు కదళిచందంబున, నెలఁత దల్లడమున నేలవ్రాలె. 158

క. వెఱఁగుపడి హర్షరాగము, దఱిఁగిన వెలువెల్ల నై వదనములు వ్రాలం
దెఱఁ గేది ఱిచ్చపడి ర, త్తఱిఁ దత్పరిజనము లెల్లఁ దద్దయు వంతన్. 159

తే. పడఁతి [2]యల్లన మఱికొంతవడికిఁ దెలిసి, యలసమూర్తియై దందడినశ్రులురులఁ
గేలు మొగిడించి వసుమతీపాలుఁజూచి, మెలుఁగు గుత్తుకఁదగులంగనిట్టులనియె.

క. నినుఁ గీడు వారయ కుండఁగ, జనులకు నానిక్క మెక్క జననాయక నే

1 వాసిని...మనోవ్యథ నొందుచు నింతి. 2 యొల్లన.

ననలంబుఁ జొచ్చి వెడలెదఁ, గనుఁగొను మిచ్చనవు నాకుఁ [1]గరుణింపు దగన్.

ఉ. నా దగుబుద్ధి నీదుచరణస్మరణంబ యొనర్చుఁ గాని [2]యొం
డేదియు నెన్నఁడుం దలఁప దిట్టిద యొం డొకచంద మైన ని
మ్మేదినియుం గృశానుఁడు సమీరుఁడు శీతకరుండు నర్కుఁడుం
గా దన కీక్షణంబ ననుఁ గాల్పరె వేల్పులు చెట్ట సైతురే. 162

వ. అని పలుకుటయు నప్పుడు పృథివ్యాదిభూతంబు లెలుంగులు సెలంగ నెల్లవారును వినం దమతమనామంబు లెఱింగించి యి ట్లనిరి. 163

క. విను ముత్తమురాలు సుమీ, జననాయక జనకతనయ సందేహపడం
బని లేదు మాకుఁ దెల్లము, జనులకు మము మొఱఁగ రాదు సకలక్రియలన్.

వ. అనిన యనంతరంబ సకలసురమునిగణసహితంబుగాఁ బితామహుండు సనుదెంచి రాఘవుచేత [3]నమస్కృతుం డై యి ట్లనియె నయ్యా నీవు సకలభూతదుస్సహుం డైనరావణుం బరిమార్చి లోకహితంబు సేసితివి వినుము నలకూబరుశాపంబునం జేసి దశగ్రీవునకుఁ బరస్త్రీలయందు బలాత్కారంబు సెల్లదు గావున నీధర్మపత్ని యొం డొక్కదురితంబునుం బొరయదు నీవు నిర్వికారుండ వై యిప్పతివ్రతం బరిగ్రహించి నెమ్మదిఁ బురంబున కరుగు మని పలికి యతనికిఁ బ్రియంబుగాఁ దత్సమరనిహతు లైనవానరులఁ బ్రాప్తజీవులంగాఁ జేసి పరమేష్ఠి సనియెఁ బురందరసారథియును దాశరథి వీడ్కొని హరిసహస్రయుక్తం బయినరథంబు గై కొని నాకలోకంబున కరిగె నంత. 165

మ. అవిరోధంబున జానకీసహితుఁ డై యాబద్ధరత్నప్రభా
నవపుష్పం బగుపుష్పకం బనువిమానం బెక్కి యర్కాన్వయ
ప్రవరుం డిమ్ముల నేఁగె సమ్మదభరప్రాగ్భారవారాకర
ప్లవమానుం డగుచుం బురంబునకుఁ బ్రాప్తశ్రీవిశేషోన్నతిన్. 166

వ. ఇ ట్లరిగి భరతాదిబంధుజనంబులు నఖిలపరిజనంబులు నభినందింప వసిష్ఠవామదేవాదివిహితం బైనయభిషేకశోభనంబు వహించి రాముండు సుగ్రీవ విభీషణాది సుహృజ్జనంబులను ఋక్షవానరబలంబులను బ్రకట బహుమానవిశేషంబుల నాదరించి వీడ్కొలిపి యభిమతభోగంబుల నిరంతరత్యాగంబులఁ బ్రభూతయాగంబులఁ బ్రసిద్ధుం డయి బహుసహస్రవత్సరంబులు వసుమతీ సంరక్షణం బాచరించె నిది రాఘవుచరిత్రంబు. * 167

ఉ. వారక యిట్లు పూని వనవాసనిరంతరదుఃఖముఁ మహా
వైరికృతాపకారదురవస్థయు నోర్చి శుభంబు నొందఁడే

---

1 గరుణింప నగున్. 2 నొం, డేదియు...యిం దొకచంద. 3 నత్కృతుం. * యీవచనంబునకుఁ దర్వాత నొకప్రతిలో, 'క. వినినను చదివిన వ్రాసిన, జనులకు నధికంపుఁబాపసంఘము వాయుఁ, ఘనముగ శ్రీ సమకూరును, జననాయక తుదిని గల్గు స్వర్గసుఖంబున్.' అని యున్నది.

యారఘురామునట్లు వసుధాధిప నీవును దుఃఖ మింతయుఁ గా
సైరణ[1] సేసి పొందెదవు సర్వమహీవలయాధిరాజ్యమున్. 168

వ. అని చెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుండు రామునిపరాక్రమవిశేషంబు గొనియాడి జానకి పాతివ్రత్యమహిమయు నింత యొప్పునే యని పలికి మునీంద్రా పతిభక్తితాత్పర్యంబున నఖిలదుఃఖంబుల నోర్చి శుభంబు లొందినపుణ్యసతిచరిత్రంబు విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతనికి మార్కండేయుండు సావిత్రి యనురాజపుత్త్రిచరిత్రంబు వినుమది నీప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బగు నని యి ట్లనియె. 169

మార్కండేయుఁడు ధర్మజునకు సావిత్ర్యుపాఖ్యానంబు సెప్పుట.

సీ. కలఁడు మద్రేశుండు ఘనుఁ డశ్వపతి యను, ధరణీశుఁ డతఁడు సంతానకాంక్ష
నెంతయు ధృతిఁ బదునెనిమిది యేఁడులు, సావిత్రిఁ గొల్చె నజ్జనవిభునకు
నద్దేవి ప్రత్యక్ష మై వర మడుగుము, నావుడు నతఁడు వినమ్రుఁ డగుచు
నాత్మజుఁ గోరెద ననవుడుఁ గన్నియ, పుట్టు నీ కనియె నాభువనమాత
తే. యనుడు దేవి భవత్కృప నస్మదీయ
వాంఛితము సఫలంబుగా వలదె యని నృ
పోత్తముఁడు విన్నవింప నయ్యోగమూర్తి
గాఢకారుణ్యవికచహృత్కమల యగుచు. 170

వ. ఏను నీమనోరథంబు తెఱంగు మున్న చతుర్ముఖున కెఱింగించిన నతండు గన్నియఁ గా నిర్దేశించె నద్దేవునియానతియమోఘంబు వినుమక్కన్నియకారణంబున నీకు నొక్కవిధంబునం బిదపఁ బుత్త్రశతలాభంబు నగు సంతసిల్లుమని యనుగ్రహించి యద్దేవి యంతర్ధానంబు నొందె నయ్యశ్వపతియును సావిత్రీప్రసాదంబున నిజధర్మపత్ని యయినమాళవియందు సావిత్రి యనుకూఁతుం గని యక్కన్నియ నతిగౌరవంబునం బెనిచె నంత. 171

క. ఆవనజాక్షి పరిస్ఫుట, యౌవన యై సిద్ధసాధ్యయక్షామరక
న్యావలిఁ దనసౌందర్య, శ్రీవిలసనరేఖ నపహసించుచు [2]నొప్పెన్. 172

తే. కోరి జనపతి దనకూర్మికూఁతుఁ జూచి, గుణవయోరూపముల కనుకూలుఁ డైన
భర్త నెమ్మెయి దీనికిఁ బడయువాఁడ, నొక్కొ యని[3] యెద్దఁ దడవుచునుండె నెలమి.

వ. అదియును సాళ్వపతి యైనద్యుమత్సేనుకొడుకు సత్యవంతుండు రూపవంతుం డనియును గుణవంతుం డనియును విని వానియందుఁ జిత్తంబు దగిలియున్నను సిగ్గుపెంపున నెవ్వరికి నెఱింగింప కుండె నంత నొక్కనాఁ డమ్మద్రపతికడకు నారదుం డరుగుదెంచిన నతం డమ్మహాముని నుచితసపర్యాపరితోషితుం జేసి సద్గోష్ఠీవిశేషంబు సలుపుచున్నయెడ. 174

క. నెచ్చెలులు దన్నుఁ గొలువఁగఁ, బచ్చవిలుతుకలిమి యెల్లఁ బద్మానన యై

1 నోర్చి. 2 నుండెన్. 3 యెందుఁ దడవుచు ; దాఁ దలంచుచు.

యచ్చుపడినట్లు మెఱయుచు, నచ్చటి కేతెంచె భూవరాత్మజ నెమ్మిన్. 175

వ. ఇట్లు వచ్చి సఖీజనంబు నంతంత నిలిపి మెలుపుతోడిపొలుపు మిగుల విముగ్ధలీలామధురం బగుచుండఁ దండ్రికి మ్రొక్కిన నతండు ప్రగాఢస్నేహసన్నాహదోహళం బగుచిత్తంబుతో నత్తన్వి గ్రుచ్చి యెత్తి నిజాంకతలంబున నునిచికొని సముచితోపలాలనకేళీపరవశుం డయ్యె నప్పుడు నారదుం డమ్ముద్దియం జూచి యశ్వపతితోడ నిక్కన్నియం దగినవరున కొసంగక యిట్లేల యునిచినాఁడ వనిన నతండు గూఁతున కిట్లనియె. 176

తే. తల్లి నీగుణరూపవృత్తముల కెందుఁ, దగినవరుఁ [1]గాంచనైతిని దడవి కాన
నీమనస్సున కెక్కిన నృపకుమారుఁ, గోరి వరియింపు మిదియ నాకును బ్రియంబు.

వ. అనిన నదియుఁ గొండొక లజ్జించి కోర్కిపెంపున సిగ్గు దొలంగం ద్రోచి ప్రకటకౌతూహలతరళితాంతరంగ యగుచుఁ దండ్రికి నల్లన యిట్లనియె. 178

క. చిరకీర్తి సాళ్వ[2]భూవరు, వరతనయుం డయినసత్యవంతుఁడు నాకుఁ
వరుఁడుగఁ గోరుదు మదిలో, నరవర యాతనికి నిమ్ము ననుఁ బ్రీతిమెయిన్. 179

వ. సాళ్వపతి యిప్పుడ దైవయోగంబునం జేసి విగతచక్షుం డయి తన రాజ్యంబు వైరులచేతం గోల్పడి పుత్త్రదారసహితంబు వనంబున నున్నవాఁ డెట్లయినను సత్యవంతున వరియింతు ననిన మద్రేశ్వరుండు నారదుం జూచి మునీంద్రా మీయెఱుంగనివారు లేరు సావిత్రిచేత వరియింపఁబడినకుమారుం డెట్టివాఁడు వానిగుణరూపశీలంబు లెఱింగింపుఁ డనిన నారదుం డిట్లనియె. 180

సీ. సత్యంబు వలుకుట సత్యవంతుం డన, నతఁడొప్పు మఱియుఁ జిత్రాశ్వుఁ డనఁగ
నామాంతరంబు నన్నరనాథసుతునకుఁ, గలదు తేజంబునఁ గమలమిత్త్రు
బుద్ధి నింద్రాచార్యుఁ బురుడించు శూరత, వాసవుఁ దాలిమి వసుధఁ బోలుఁ
గాంతిఁ జంద్రున కెన గాఁ దగురూపున, నాశ్వినేయులసరి యనఁ దలిర్చుఁ

ఆ. దపము శమము దమము దానంబు బ్రాహ్మణ, భక్తియును మహాప్రభావతయును
నతనియందె కాని యన్యులయందు లే, దింత నిక్కువము మహీతలేశ. 181

వ. వానియందును గీడు నొక్కటియుఁ గలదు [3]నేఁడు మొదలుగా నొక్కసంవత్సరంబునకు మృతిం బొందు నిది నీకుఁ జెప్ప వలయుటం జేసి చెప్పితి ననిన నతండు గూఁతు మొగంబు సూచి తల్లీ యిమ్మహాత్ముండు దేవరహస్యంబు లెఱుంగు నీతనివచనం బమోఘంబు నీకు నట్టివరుం డేల యొండొక్కవరుని వెదకికొ మ్మనిన నక్కన్నియ దండ్రి కిట్లనియె. 182

క. వినుము మనోవాక్కాయము, లన మూఁడుదెఱంగు లందు నంతఃకరణం
బనఘ ప్రధానము గావున, మనమునఁ గైకొన్నభర్త మానం దగునే. 183

వ. సత్యవంతుం డెట్టివాఁడైన నగుంగాని యే నింక నొరుల వరియింప నొల్ల ననిన

1 నీవ యిమ్ముగఁ దడవి నెమ్మి. 2 ధరణీ, వరతనయుం. 3 పరిణయంబు మొదలుగా.

నశ్వపతి నారదు దెసఁ జూచుటయు నతం డిట్లనియె. 184

చ. గొనములపోర్కి నీయనుఁగుఁగూఁతురు దీనితలంపు మాన్పఁగా
మనకు నశక్య మింక ననుమానము లేల నరేంద్ర యింతిఁ జ
య్యన నృపసూతి కిమ్ము కమలాననచేసినపుణ్యగౌరవం
బున నయినం బ్రియుండు పరిపూర్ణచిరాయురుపేతుఁ డయ్యెడున్. 185

వ. అనిన నమ్మహీపతి యమ్మునిపతికి మ్రొక్కి నీవు మాకుం బరమగురుండవు నీయా
న తిచ్చినట్లు చేసెద ననిన నారదుండు వారి దీవించి దివంబునకుం జనియె నంత.

సీ. అమరఁ బుణ్యదినంబునందు బాంధవమంత్రి, వృద్ధపురోహితవితతితోడ
సావిత్రిఁ దోడ్కొని జననాయకుండు వై, వాహికమహనీయవస్తుకోటి
గొనుచుఁ బుణ్యారణ్యగోచరుం డై తప, [1]స్థిరుఁ డైన యాద్యుమత్సేనుకడకు
జనిన నారాజును సంభ్రమంబున నశ్వ, పతికి నర్ఘ్యాదిసంభావనంబు

ఆ. లాచరించి సముచితాభిమతాలాప
పూర్వకముగ సుజనపూజ్యుఁ డతని
య్యాగమననిమిత్త మడిగిన మద్రేశుఁ
డెలమి సాళ్వపతికి నిట్టు లనియె. 187

క. ఈకన్నియ నాకూఁతురు, మాకులమున కెల్లఁ దేవ మనుజోత్తమ నీ
వీకన్నియఁ గోడలు గాఁ, గైకొనుము మదీయవచనగౌరవ[2]బుద్ధిన్. 188

వ. అని పలికి సావిత్రి నతనికి నభివందనంబు సేయించి మఱియు నతండు. 189

క. నీకొడుకు సత్యవంతున, కీకన్నియ దగు నరేంద్ర యీకన్నియకున్
నీకొడుకు దగు ననన్యగు, ణాకరు లియ్యిరువురును సమంచితమూర్తుల్. 190

వ. అనిన నతనికి ద్యుమత్సేనుం డిట్లనియె. 191

తే. విగతరాజ్యుల మై ఘోరవిపినములకు, వచ్చి యిమ్మెయిఁ దప మున్న వారమేము
బాలసుకుమారి యిది జనపాల యడవి,నుండిమాతోడియిడుమకునోర్చునయ్య.

వ. అనిన నశ్వపతి యతని కిట్లనియె. 193

చ. కలిమియు లేమియున్ సతము గా వవి సెందినచోఁ జెలంగుచుం
గలఁగుచు నుక్కి ధీరులప్రకారమె లెస్సగ నింతవట్టు నేఁ
దెలియుదుఁ జెప్పెదన్ వసుమతీవర పిన్న యనంగ [3]నేల నే
కొలఁదియుఁ గాదు ధీరమతి కూఁతురు పేర్కొనఁ జాలఁ బెంపునన్. 194

క. నీతోడ వియ్య మందం, జేతోగతి నాసఁజేసి చెచ్చెర ని ట్లే
నే తెంచితి మత్ప్రార్థన, బ్రాతిగఁ జేకొనక యునికి పాడియె నీకున్. 195

సావిత్రి సత్యవంతుని వివాహం బగుట.

వ. అనుటయు నయ్యంధనృపతి తత్సంబంధంబునకు సంతసిల్లి నిజాశ్రమవాసు లైన

1 స్థిరతుఁ. 2 యుక్తిన్. 3 నేర... జాలుఁ బెంపునన్.

మునులం గూర్చుకొని శుభలగ్నంబున సత్యవంతునకు సావిత్రిం బరిణయంబు
చేసె నయ్యశ్వపతియునుం గూఁతునకు నల్లునకు వివిధాంబరాభరణాదివస్తువి
శేషంబు లొసంగి నిజపురంబున కరిగెఁ బదంపడి. 196

తే. పడఁతి రమణీయభూషణాంబరవిలాస, ముజ్జగించి వనాంతరయోగ్యలీల
వల్కలాజినవసన యై వదల కధిక, భక్తి భర్తృశుశ్రూషణపరత నుండె. 197

క. ఆమెలఁతి సేయు[1]సవినయ, సామకథల మృదుగభీరసంభావనలన్
మామయు నత్తయు సంతో, షామృతమునఁ దేలి రంత రంగములఁ దగన్. 198

వ. సావిత్రియుఁ దనమగనియాయుఃప్రమాణంబు నారదముని చెప్పినదినంబు మొద
లుగా ననుదినంబును లెక్క యిడికొనుచుండె నిట్లు వర్తిల్లుచుండ నాలుగు
దివసంబులు గొఱంతగా నొక్కసంవత్సరంబు గడచిన. 199

క. [2]నాలవదినంబు పతిమృతి, కాలం బని మది నెఱింగి కడు నిష్ఠ మెయిం
జాల భరంబుగఁ బూనెను, బాల త్రిరాత్రోపవాసపరమవ్రతమున్. 200

వ. దానికి విస్మయం బంది ద్యుమత్సేనుండు గోడలిం బిలిచి తల్లి యిట్లల [3]దుస్తరం
బగువ్రతంబు దొడంగితి వనిన నమ్మద్రరాజతనయ వినయంబుతో నిట్లనియె.

క. మీరు మదీయం బగువ్రత, భారమునకు వగవ వలదు పరమశుభంబుల్
[4]గోరి యొనరింపఁ బూనితిఁ, గారణమును మీకెఱుంగఁ గానగు మీఁదన్. 202

వ. అనిన నతం డట్లని మేలు గాక యనియె నంతఁ జతుర్థదివసంబున. 203

సీ. కడురేపకడయ మేల్కని నిజభర్తకు, మరణదినం బని మానసమునఁ
దద్దయు శోకసంతాపంబు గదురంగ, దినముఖోచితవిధుల్ దీర్చి భక్తిఁ
బతికి సమంచితపావనపరిచర్య, యప్పుడు [5]కడువేడ్క నాచరించి
యత్తకు మామకు నచటివిప్రులకును, వేర్వేఱ ప్రణమిల్లి వేడ్క వారు

తే. దనకు సౌభాగ్యభాగ్యవర్ధనము గాఁగ, నిచ్చుదీవన మదిలో గ్రహించియున్నఁ
బ్రొద్దుజామెక్కుటయుఁ బూవుబోఁడిఁ బిలిచి, మామ యిట్లని పలికె సమ్మాన మెసఁగ.

క. కడు నుగ్రం బగువ్రత మిది, దొడఁగితి దివసత్రయంబుతో నది సెల్లెం
బడఁతీ యెంతయు డస్సితి, దడయక పారణ యొనర్పఁ దగదే యింకన్. 205

వ. అనిన సావిత్రి యతని కిట్లనియె. 206

ఆ. అధిప ప్రొద్దు గ్రుంకు నంతకు నేఁడును, గుడువఁ దగదు నాకుఁ గోరి యిట్లు
గాఁగ వ్రతముఁ బూనుకాలంబున న[6]మున్న, నిశ్చయించికొనిననియమవిధియు.

వ. అనియె నప్పుడు సత్యవంతుఁడు సమిత్కుశఫలాహరణార్థంబు వనంబునకుం గద
లినం జూచి సావిత్రి యతనిఁ జేరం జని వనంబున కేనును నీతోడఁ జనుదెంతుఁ

1 సువినయ, సామగ్రిని నతిగభీర...రంగమునం (లం) దుకన్. 2 నాలవుదినంబు. 3 దురవస్థం బగు. 4 గోరి వ్రత మేను బూనితి...నగుఁ బిదపన్. 5 శుశ్రూష యాచరించి...నచటివృద్ధులకును. 6 యేను...నియమ మిదియు.

దోడ్కొని పోవలయు ననిన నతండు నీవు త్రిరాత్రోపవాసంబునం జేసి యెం
తయు డస్సినదానవు రా నోప వనిన నది వాని కిట్లనియె. 208

మ. ఉపవాసశ్రమ మిప్పు డించుకయు నాయుల్లంబునం దోఁప దీ
విపినం బుజ్జ్వలపుష్పపల్లవఫలావిర్భూతినానా¹లతా
ప్రపరీతం బన విందుఁ జూడఁగ మదిం గౌతూహలం బయ్యె న
న్నుపరోధింపకు మింతవట్టుచన నీ యుక్తుండ వెబ్బంగులన్. 209

వ. అనిన నతం డట్ల కాక చనుదెమ్మనుటయు సావిత్రి చయ్యనం జని భార్యాసహి
తుం డయి యున్నతనమామకుం బ్రణమిల్లి మీకొడుకు వనంబునకు నగ్నిహో
త్రార్థంబై సమిధలు దేర నరిగెడు నాకును నతనితోడన చని వనంబు సూడ
వేడ్క యైనది మీరు నా కివ్వరంబు గృప సేయ వలయు ననిన నాతం డిమ్మ
గువ యెన్నండును నెయ్యదియును నడుగ దిత్తెఱంగు దీనికిం బ్రియం బై యు
న్నది నాకు నివారింప నేల యని తలంచి యనుమతించిన నయ్యిరువురయడుగు
లం బడి వీడ్కొని. 210

—సత్యవంతుండు సావిత్రీసహితుం డై వనంబునకుం బోవుట.—

క. చిత్తంబునఁ ²బై కొనియెడు, నుత్తల మడఁచుచును ముఖపయోరుహమునఁ ద
ళ్కొత్తెడువెడనవ్వునఁ బ్రియు, చిత్తం బిగురొత్తఁ జనియెఁ జెలువ యడవికిన్.

వ. ఇట్లాదంపతులు మందగమనంబున నరిగి పరిసరారణ్యంబు దఱియంజొచ్చి
రప్పుడు. 212

సీ. కమనీయకమలినీకల్లోలవీథులఁ, గదలురాయంచల³గతులయొప్పు
బహుపుష్పపల్లవప్రకరచిత్రితములై, తనరారుతరులతాతతులసొంపు
మకరందరసపానమదవిలోలంబులై, క్రాలెడిమెలఁదేఁటిగములయులివుఁ
బరిపక్వమంజులఫలరసోద్ధతములై, పలుకురాచిలుకలపటురవంబుఁ

ఆ. బ్రియుఁడు వేఱువేఱ ప్రీతిమైఁ జూపుచుఁ, జెప్పుచును జనంగఁ జిగురుఁబోఁడి
గనుచు వినుచు నిర్వికారసల్లాపమిం, పార నతని తెఱఁగు నరయుచుండె. 213

వ. తదనంతరంబ యారాజర్షినందనుండు మధురంబు లగుఫలంబులు గోయుచు
గరిడియ నిండించి యొక్కయెడఁ బరశుపాతంబునం జేసి కాష్ఠదళనంబు సేయం
దొడంగి శ్రమం పడి యొల్లంబోయి గొడ్డలి పుడమిపయి వైచి నిరంతరనిశ్వాస
వేగ⁴వివర్ణవదనుం డగుచు సావిత్రిం గనుంగొని. 214

చ. ఒడలు వశంబు గాదు భ్రమ నొందినయట్లు మనంబు దూలెడిం
గడఁగి శిరంబు శూలవిశిఖప్రకరంబున నొంచినట్టి ద
య్యెడు నిలువంగ నోర్వ నొకయించుకసేపు శ్రమంబు దీఱ నీ

1 లతాగపరీతం. 2 గైకొనియెడు, నుత్తలము నడంచి ముఖపయోజంబునఁ. 3 గముల... సల్లాపఁబు, లార; సల్లాప మొ, ప్పార. 4 విపణ్ణవదనుం.

యెడ శయనింతు నావుడు సితేక్షణ మెత్తనిసంభ్రమంబుతోన్. 215

క. తనయంకతలము ప్రియుశిర, మున కుపధానముగఁ జేయ [1]భూపతనయుఁడో
య్యన వ్రాలి సోలి నిశ్చే, తనుఁడై నట్లుండెఁ గొంతతడవున కెదురన్. 216

మ. కనియెం గోమలనీలమేఘ[2]విలసత్కాలాంజనాకారు ఘో
రనిశాతోత్కటదంష్ట్రు నుజ్జ్వలచలద్రక్తాక్షుఁ బ్రత్యగ్రకాం
చనవర్ణాంబరు నంత్యకాలదహనజ్వాలాప్రచండుఁ జగ
జ్జనసంత్రాసను నొక్కదివ్యుఁ బటుపాశప్రౌఢహస్తోద్ధతున్. 217

వ. అప్పురుషుండును నధికసంరంభంబున సత్యవంతుం గదిసిన నయ్యింతి యెంత
యు భయంబునం బ్రియునిశిరం బొయ్యన దిగువం జేర్చి నిల్చి కృతాంజలియై
యయ్యా మీ రెవ్వ రిమ్మెడకు నెయ్యది సేయం దలంచి విజయంచేసితి రనిన
నతం డిట్లనియె. 218

సీ. కాలుండఁ జువ్వె యేఁ గమలాక్షి నను నీవు, మహితపాతివ్రత్యమహిమఁ జేసి
కానంగఁ జాలితి కాన రా దన్యుల, కిదె నీదుభర్తకు నిపుడు కాల
మగుటయు వీఁడు మహాపుణ్యనిధి గాన, యితరులఁ బనుపక యేన వీనిఁ
గ్రచ్చఱఁ గొనిపోవఁ గాఁ జనుదెంచితి, నని యుగ్రభంగి నయ్యంతకుండు

ఆ. ధరణినాథతనయుతనువునఁ బ్రాదేశ, పరిమితాత్ముఁ డగుచుఁ బ్రజ్వరిల్లు
జీవు వెడలఁ దిగిచి చెచ్చెర నతిదీర్ఘ, భయదపాశనికరబద్ధుఁ జేసి. 219

మ. కొని వేగంబున దక్షిణాభిముఖుఁడై ఘోరంపుమార్గంబునం
జనఁగాఁ జొచ్చె ననంతరంబ మదిలో సావిత్రి శోకంబు పై
కొనఁ బ్రాణేశ్వరుదేహ మొక్కయెడ సంగుప్తంబు గావించి యా
తనిపజ్జం దగఁ దాను నేఁగెఁ బదపద్మంబుల్ [3]వడిం దొట్రిలన్. 220

ఆ. దానిఁ జూచి [4]కరుణ ధర్ముండు నీవేల, వచ్చెదవు లతాంగి వలదు నిలువు
మింతి నీకగమ్య మిటమీఁది తెరు వెల్ల, ననిన నతని కిట్టు లనియెఁ బొలఁతి.

క. పతు లెందుఁ జనిన నచటికి, సతులకుఁ జన వలదె నీప్రసాదమునను మ
త్పతిభక్తికతమునను సం, స్తుతగుణ నా కరుగ రానిచోటులుఁ గలవే. 222

వ. సకలమార్గంబులందును ధర్మమార్గంబు ప్రధానం బట్టిధర్మంబునకు నాధారంబు
సజ్జనుల యని వినంబడు నట్టిసజ్జనసందర్శనం బెప్పుడు వృథగాదు గావున సజ్జ
నశేఖరుండ వగు నీదైనసందర్శనంబునం బరమశుభంబులం బొందక
యేను రిత్తజనంబులతెఱంగున నూరక యెట్లు మగుడుదు ననిన దాని ప్రగల్భ
వచనంబులకు నద్భుతం బంది ధర్ముం డిట్లనియె. 223

ఆ. తనులతాంగి భవదుదార[5]వాగ్భంగికి, మెచ్చు వచ్చె నాత్మ నిచ్చువాఁడ

---

1 భూవరసుతుఁ. 2 విదళ...సంత్రాసను. 3 వారిం (మొగిం)దొట్రిలక. 4 దండధరుఁడు నీవి ట్లేల. 5 భంగికి మెచ్చు, వచ్చె నీయభీష్ట మిచ్చువాఁడ.

వేఁడు మొక్కవరము విభునిజీవిత మొక్కటియును దప్ప నేదియయిన [1]నొండు.

— సావిత్రి యమునివలన నభీష్టవరంబులు వడయుట. —

చ. అనవుడు మద్రరాజసుత ప్రాంజలి యై సమవర్తితోడ ని
ట్లను రిపుకోటిచే నపజయంబునఁ బొంది వనాంతరంబునం
దనవరత[2]వ్రతాభిరతుఁ డైనమహాత్ముఁడు సాళ్వభూవిభుం
డనఘుఁడు లబ్ధచక్షుఁ డగునట్టులుగాఁ గరుణింపవే దయన్. 225
క. నావుడు నట్టుల యయ్యెడు, నీ విట రా [3]వలదు మగుడు నెమ్మి నని వెసం
బోవఁ దొడంగెను బితృపతి, యావెలఁదియు నంత నిలువ కరిగెఁ బిఱుందన్.
వ. ఇట్లు సని చని మఱియు నిట్లనియె. 227
చ. ఎడపక వాఙ్మనఃక్రియల నేరికి [4]నెగ్గొనరింపఁ బూన రె
వ్వెడలను దీనులం గరుణ యేర్పడఁ బ్రోవన చూతు రిచ్చుచోఁ
గడమ వడంగ నీ కెదిరి కాంక్షితముల్ దుదిముట్టఁ దీర్తు రె
క్కుడు మదిఁ గూర్తు రాశ్రితులకున్ విను మిన్నియు నార్యధర్మముల్. 228
క. నీ వెఱుఁగనియది [5]యెయ్యది, దేవోత్తమ ధర్మగతుల తెఱఁ గెల్ల భవ
ద్భావాధీన మగుటఁ గా, దే వెలసితి వీవు ధర్మదేవత యనఁగాన్. 229
క. సమబుద్ధితోడఁ దత్త, త్సముచితకర్మఫల మఖిలజంతుతతులకున్
సమకూర్చుట నీ కయ్యెను, సమవర్తి యనంగఁ బేరు జగదభినుత సై. 230
క. యముఁ డండ్రు నిన్ను నార్యులు, యమింతు భూతముల నెల్ల నట్లగుటఁ దగున్
శమనుండ వైతి కల్మష, శమనంబునఁ జేసి నీవు జలజాప్తసుతా. 231
వ. అనినం బ్రేతపతి యాపుణ్యసతి కిట్లనియె. 232
క. తృషితుఁ డగువానిఁ బరిలఘు, తుషారతోయములు మోదితునిఁ జేయుగతిన్
హృషితాంగుఁ జేసె ననుఁ గ, ల్మష[6]హారణము లైననీసమంజసఫణితుల్. 233
వ. కావున సత్యవంతుప్రాణంబులు దక్కం దక్కనకోర్కి యెయ్యదియైనం జెప్పుము
సఫలంబు సేసెద ననిన సావిత్రి దేవా వైరులచేత నపహృతం బైనరాజ్యం బెప్ప
టియట్ల [7]ద్యుమత్సేనుండు ప్రాపించునట్లుగా ననుగ్రహింపవే యని వేఁడుటయు
వైవస్వతుం డట్ల యగు నని పలికి యిట్లనియె. 234
ఆ. వలదు నిలువు మింక వదలక నీభక్తి, మగని కెక్కె దుర్గమంపుఁ ద్రోవ
యిది కృతంబు లయ్యె [8]నెల్లయు నీవిట, వచ్చు సెలవు లేదు వనజనయన. 235
వ. అనిన నమ్మహాభాగ యతని కిట్లనియె. 236
క. ధర్మాత్ములు దమసలిపెడు, ధర్మక్రియ దప్ప రెట్టిదశలందును మో

1 నొకటి. 2 ప్రభీతియుతుఁ ... గరుణింపవే మదిన్. 3 వలవ దుడుగు. 4 హింస యొనర్పఁ బూన. 5 గలదే. 6 రహితము. 7 ద్యుమత్సేనునకుం గల్గునట్లుగా. 8 నెల్లవియును నిటు, ...వామనయన,

హోర్మియుఁ [1]దాపముఁ బుట్టవు, ధార్మికహృదయములఁ బ్రథమధర్మాధ్యక్షా.

క. కావునఁ బతియనుగమనం, బేవిధమున విడువఁ [2]దగవె యెట్లయినను మో
హావేశముఁ బొందక ధ, ర్మావస్థితి నలుప వలదె యవహితబుద్ధిన్. 238

తే. అనిన నంతకుఁ డిట్లను నతివ నీవు, ప్రకటధర్మవిశేషతత్పరవు గాన
యింక నొకవరమిత్తుఁ బ్రాణేశు బ్రదుకు, వలదు గాని యొండడుగుము వలయు దాని.

వ. అనుటయు నక్కాంత కృతాంజలి యై మాతండ్రి మద్రేశ్వరుం డపుత్త్రకుం డతనికిఁ బుత్త్రశత[3]లాభం బగునట్లుగాఁ బ్రసాదింపు మని యభ్యర్థించిన నట్లకా నిచ్చితి ననిపల్కి ధర్మరాజు నేఁడు నీవు గడుదూరంబు వచ్చి డస్సితి వింక మగుడుట లెస్స యని పలికిన నప్పతివ్రత యిట్లనియె. 240

తే. నాకు డప్పి యెక్కడిది మనంబు భర్తృ, చరణపంకజాసక్తమై కరము భక్తి
నలరుచున్నది సతులకు నన్యమెట్టి, దియును ధర్మమె భర్తృసంశ్రయమ కాక.

వ. మఱియు నొక్కవిన్నపంబు సేసెద. 242

ఆ. ఆత్మధర్మనిరతు లైనపుణ్యాత్ములు, దుర్లభులు సమస్తదురితములును
శాంతిఁ బొందు వారిసంసర్గమునఁ [4]దీర్ఘ, పూతమతులు వారు భూతలమున. 243

ఉ. వారలపేర్మిఁ గాదె శశివారిజమిత్త్రులు నిర్వికారసం
చారత నుల్లసిల్లెదరు సర్వపయోనిధులున్ నిరాకులా
కారతఁ గ్రాలెడుం గులనగంబులు నిశ్చలరూఢిఁ జాల నొ
ప్పారెడు భూతధాత్రి నిఖిలైకధురీణతఁ బేర్మిఁ బొందెడున్. 244

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లనియె. 245

తే. ఏడుమాటలాడినయంత నెట్టివారు, నార్యజనులకుఁ జుట్టంబు లగుదు రనినఁ
జిరసమాలాపసంసిద్ధిఁ జేసి [5]నీకు, నేను జుట్టమ నని వేఱ యేల చెప్ప. 246

వ. కావున మిత్త్రమనోరథం బవశ్యకర్తవ్యంబుగాఁ జిత్తగింపు మనిన నమ్మహానుభావుం డబ్బామినిదెసం గనుంగొని నీకుం బ్రసన్నుండ నైతి నభీష్టం బైనవరం బొక్కటి యిచ్చెద వేఁడు మనిన నమ్మానిని యిట్లనియె. 247

క. మది సత్యవంతుజీవిత, మది యిమ్ముగఁ దొలఁగఁ బెట్టి యన్యంబుల ని
చ్చెద నని పలుకుదు మును నీ, వది యిప్పుడు లేద యింక నడిగెదఁ బ్రీతిన్.

చ. పతిరహితంబు దుస్సహము భర్తృవినా[6]కృతి యైనకాంత దూ
షిత యగు సర్వమంగళవిశేషములందును గాక మత్ప్రియుం
డతులితకీర్తిశాలి సుగుణాఢ్యుఁడు సాళ్వసుతుండు లబ్ధజీ
వితుఁడుగ నిమ్ము ధర్మపదవీపరిరక్షణ పుణ్యవీక్షణా. 249

వ. అనిన నట్ల చేయుదు నని యాక్షణంబ కృతాంతుండు సత్యవంతు నపగత

1 దోషముఁ. 2 దగునె. 3 లాభంబు గావలయు నని. 4 తీర్థభూతమునులు. 5 యునికి, ...నని చెప్ప నేల వేఱ. 6 కృత.

పాశుం జేసి యాసుందరి కి ట్లనియె. 250

చ. కొను మిదె నీమనఃప్రియునిఁ గోమలి వీఁడు చతుశ్శతాబ్దముల్
మను నిటమీఁదఁ బుత్త్రులఁ గ్రమంబున నూర్వురఁ గాంచుఁ గీర్తివ
ర్ధనుఁ డగు సంతతాధ్వర[1]విధానములం బరితుష్టి సేయు న
య్యనిమిషకోటి కెల్లను నిజాన్వయమాళివిభూషణుం డగున్. 251

వ. అని యాదేశించి యాతం డంతర్హితుం డయ్యె నక్కాంతయుఁ గ్రమ్మఱి చని యె
ప్పటియట్ల జీవితేశ్వరుం దనతొడలపై నిడుకొని కూర్చున్నయెడం గొండొక
వడికి లబ్ధచేతనుం డై సత్యవంతుండు దెలిసి నిజవల్లభం జూచి యి ట్లనియె. 252

క. కడుఁ దడవు నిద్ర వోయితిఁ, [2]బడఁతీ ననుఁ దెలుప వలదు బలియుఁ డొకరుఁ డె
క్కుడుజవమునఁ బట్టి బలం, బెడలఁగ ననుఁ దిగిచె నాతఁ డెవ్వఁడు సెప్పుమా.

చ. అది గల గాదు నిక్కువమ యైనటు లున్నది నాకు నెంతయున్
మది [3]వెఱ వుట్టె నావుడును మానిని యి ట్లను నీకు నంతయున్
మనమున రేపు సెప్పెదఁ దమోమయమై యిదె శర్వరీముఖం
బొదవె విలంబనం బిచట నొప్పదు లెమ్ము నరేంద్రనందనా. 254

మ. *అదె నక్తంచరు లెందు నందును మహోగ్రాకారులై [4]క్రందుగా
మెసలం జొచ్చిరి ఘోరఫేరవరుతుల్ మిన్నందెఁ దీవ్రంబు లై
పదశబ్దంబులు మీఱెఁ జూడు కలయం బాఱం దొడంగెం బెనుం
గదుపుల్ గట్టి మృగంబు లియ్యెడ భయోత్కంపంబు నా కయ్యెడిన్. 255

క. విను నీవు దడయుటకు మీ, జననియు జనకుండుఁ గరము సంతాపభరం
బునఁ బొందుదు రింతకుఁ గ్రి,న్నన వారికి సంతసం బొనర్పవె యధిపా. 256

వ. అని పలికి తదీయవిషాదచేష్టితంబు లుపలక్షించి వెండియు. 257

చ. తమమును బెల్లుగాఁ బరఁగె దవ్వు నిజాశ్రమభూమియున్ తను
శ్రమమును బాయ దిప్డు నను చందమ యైనఁ జనంగ నేల యిం
పమరఁగ నింతప్రొద్దు సుగుణాకర యిచ్చట నిల్చి రేపు వో
దమె తెఱఁ గెద్ది నావుడును దన్వికి సాళ్వతనూజుఁ డి ట్లనున్. 258

క. మానె శిరోవేదన నా, మేనికిఁ దగు లావు వచ్చె మెల్లన యరుగం
గా నోర్తుఁ దల్లిదండ్రులఁ, గానక యే నెట్లు నిలుతుఁ గాననభూమిన్. 259

క. ఇంతకు మున్నెన్నఁడు నే, నింతతడవు వారిఁ బాసి యెందుఁ దడయ నేఁ
డింతవడి మసలుటకు వా, రెంత వడిరొ యేమి యైరొ యె ట్లున్నారో. 260

ఆ. సంధ్యప్రొద్దు నన్ను జనని యెన్నఁడు నిలు, వెడల నీదు నేఁడు విపినభూమి
మధ్యరాత్రివేళ మసలుట కాయమ, యెట్టిపాటు వడునొ యే నెఱుంగ. 261

---

1 వితానము...నిజాన్వయకోటివిభూష. 2 బడలి ననుం దెలుప వలదె ... డెక్కుడునడి ననుఁ బట్టి. 3 మర వుట్టె. * ఈపద్య మొకానొకప్రతియందు కానరాదు. 4 క్రమ్మగా...ఘోరభైరవ.

సీ. కౌఁగిటననుఁజిక్కఁగదియించి శిరము మూర్కొంచును బాష్పముల్ గురియుచుండఁ
బట్టి మాయొడలును బ్రాణంబులును నెల్ల, యర్థముల్ నీవ మాయన్న నీవు
దేపగా సంసారతీరంబు సేరెద, మని తలంచెదము సు మ్మన్న యన్న
కన్నులు లేనిమా[1]కన్నులుఁ గాళులు, నీవ కదన్న మానిఖిలవంశ
ఆ. మును సముద్ధరించు మోపు నీయదియ క,దన్న యనుచు నిట్టు లగ్గలంపుఁ
బ్రేమ ననుదినంబుఁ బ్రేముడింతురు వృద్ధు, లక్కటకట యేమి యైరొ నేఁడు.
ఆ. అడవి కేఁగు దెంచి యడరంగ ఫలమూల, తతులు గొనుచు నేను దడయ కపుడ
పోన [2]నోప నైతి దైవోపహతి నింత, చిక్కువడితి నేమి సేయువాఁడ. 263
క. నాయున్నచో టెఱుంగక, యాయాశ్రమవాసు లైనయందఱ నతిదుః
ఖాయత్తుఁ డగుచు నడుగును, మాయయ్య దలంకి మాటిమాటికి [3]నన్నున్. 264
క. నావార్త వినక యింతకు, నావృద్ధులు భిన్నహృదయు లై ప్రాణంబుల్
వో విడుతురు గా కచటికిఁ, బోవం బని గలదె యేనుఁ బుచ్చెద నసువుల్. 265

సత్యవంతుఁడు సావిత్రితోడ మరలి తనయాశ్రమంబునకు వచ్చుట.

వ. అని బహుప్రకారంబులం బలవరించి కన్నీరు నించిన నక్కాంత దుఃఖాక్రాంత
యగుచు నతని నాశ్వాసించి నవమృణాళమృదులంబు లగుభుజంబులం గౌఁగి
లించి మొగయ నెత్తిన మెత్తన నిలిచి యతండు ధూళిధూసరం బైనశరీరంబు
దొడసికొని గమనంబున కుత్సహించిన. 266
క. ఫలభారము దుర్భర మని, వెలఁది యచట నొక్కవృక్షవిటపంబున ని
మ్ముల గరడియ దలిగిచి యుజ్జ్వలపరశువుఁ గొనుచు మృదులసంభ్రమలీలన్.
వ. జీవితేశ్వరువామబాహువు నిజవామభుజంబుపయి నిడికొని దక్షిణహస్తంబున
నతని గ్రుచ్చి గౌఁగిలించి మందగమనంబున నాశ్రమోద్దేశంబునకు మగిడె నంత
కు మున్న యక్కడ. 268
ఉ. కన్నులు వచ్చి యెల్లెడలుఁ గన్గొని వృద్ధనరేంద్రుఁ డాత్మకుం
గన్నులుఁ బోలె నైన తనగాదిలిపుత్త్రుఁడు గానసంబులో
నెన్నఁడు లేనియంతతడ వేటికిఁ జిక్కెనొ యంచు నార్తితోఁ
గన్నులు లేనియ ట్లొకఁడుఁ గానక యేడ్చె సతీసమేతుఁ డై.* 269
తరలము. కొడుకు నిందును నందు రోయుచుఁ గోరి ప్రేమభరంబునం
గొడుకు సద్గుణకోటు లెల్లను గోటిభంగుల [4]మక్కువన్
గడన సేయుచు సత్యవంతునిఁ గానరే మునులార యీ

---

1 కన్నయ్యుఁ గాలయ్యు. 2 (గాన...హతిఁ జేసి. 3 నింకన్. * 269-270 వ పద్యమునకు నడుమ, 'ఉ. ఎందుల కేఁగి తన్న తరళేక్షణ నీసతితోడ రావు మ,న్నిందుల నీగతిన్ విడిచి యేఁగఁగఁ బాడియె పుత్త్ర యింక నే, కందువ నున్నవాఁడ వని కానఁగ నేర్తు వనంబులోన మా, కందకు చందనాగరుసుగంధకదంబములోన మ్రోలతన్.' అని యొకప్రతియం దున్నది. 4 నోలి ను, గ్గడన.

యడవిలోపల నంచు హా సుత యంచు ధైర్యము డించుచున్. 270

వ. ఉన్నంతఁ దదాశ్రమవాసు లైనమును లందఱు నతనిం బొదివికొని తదీయనయన లాభంబునకు విస్మయం బందుచు నుచితవాక్యంబుల నతని నాశ్వాసించుచుండిరి తదనంతరంబ యొక్కముహూర్తంబునకు సావిత్రీసహితుం డై చిత్రాశ్వుండు సనుదెంచిన నావృద్ధదంపతు లత్యంతహర్షంబున నతనిం గౌఁగిలించుకొని మూర్ధఘ్రాణంబు సేసిరి మునివరులును గరంబు సంతసిల్లి రప్పు డారాజర్షిముఖ్యుండు పుత్త్రినిం జూచి యయ్యా యిట్లేల వనంబులో మసలితని యడిగిన నతండును దానుఁ జని పండ్లు గోయుటయును గాష్ఠదళనంబు సేయునెడం దలయేరు గదిరి నిలువ నోపక విశ్రమించుటయుఁ ద న్నొక్కపురుషుండు గలలోన నిగ్రహింం చుటయుం జెప్పునెడ సావిత్రి మామ కి ట్లనియె. 271

సీ. ఈరాజసుతునకు నిద్దినంబున మరణం బని మును చెప్పె నారదుండు
మునినాథువచనం బమోఘంబు గావున, నేమఱ కేను నేఁ డితనితోడ
నడవికి నేఁగితి నచట నీతఁడు సుప్తుఁ, డై యున్నయెడ వచ్చె నంతకుండు
వచ్చి యివ్విభునిజీవముఁ గొని పోవంగ, వెనుకన చని యేను వివిధభంగి

ఆ. సత్యధర్మఫణితి సంస్తుతించుటయుఁ గృ, పార్ద్రచిత్తుఁ డగుచు నజ్జముండు
నాకు నెమ్మి నొసఁగె నాలుగువరము లం, దొకట నితఁడు జీవయుక్తుఁ డయ్యె.

వ. మఱియు నొకవరంబు భవదీయనయనోన్మేషణకారణం బయ్యెఁ దక్కినవరద్వయంబునకు మీకు వైరిహృతరాజ్యసంప్రాప్తియు మదీయజనకునకుఁ బుత్త్రశతలబ్ధియు నగు నని చెప్పిన నయ్యిద్దఱుఁ బరమానంద[1]కందళితశీతలశిశిరహృదయు లై కోడలి కి ట్లనిరి. 273

క. ఆపత్సముద్రమగ్నం, బై పోయెడునస్మదన్వయము పెం పెసఁగం
దేప యయి కడఁవ బెట్టిన, నీపుణ్యచరిత్ర గీర్తనీయము దల్లీ. 274

వ. అని యభినందించి రప్పు డయ్యిందువదన మునివరు లందఱుఁ బ్రశంసావచనంబుల నుపలాలించి వారల దీవించి నిజగృహంబులకుం జని రంతం గతిపయ దినంబులకు. 275

సీ. ఆసాళ్వభూపతి యాప్తమంత్రులు మూల, భృత్యులుఁ బౌరులుఁ బృథివిఁ గలుగు
పెద్దలుఁ గూడి సంప్రీతి నాతనిపాలి, కేతెంచి వినయసమేతు లగుచు
నవనీశ నీశత్త్రుఁ డాత్మీయభృత్యభే, దనమున జేసి బాంధవసహాయ
సహితుఁ డై మృతిఁ బొందె సకలజనంబులు, నేకచిత్తంబున నిపుడు నిన్నుఁ

ఆ. బ్రకటరాజ్యపదవిఁ బట్టంబు గట్టంగ, వచ్చినారు నిఖిలవసుధయందు
విస్తరిల్లె నీదు విజయఘోషము భద్ర, గజము నెక్కి వేగ కదలు మింక. 276

క. ప్రకటతపోబలంబున, నాకలితవిలోచనుండ వై యున్న నినుఁ

---

1 కందళితహృదయు లై.

లోకేశ చూడఁ గంటిమి, మాకన్నులు చల్ల నయ్యె మాభాగ్యమునన్. 277

వ. అనినం బ్రహృష్టహృదయుం డై ద్యుమత్సేనుండుఁ దత్క్షణంబ తదాశ్రమవాసు లయినమునుల నామంత్రణంబు సేసి కొడుకునుం దానును గజారూఢుఁ డై సతీ సమేతుఁ డగుచు బహుళచతురంగసేనాసంకులగమనంబునం బురంబునకుఁ జని సకలమహీరాజ్యంబును గైకొని చిత్రాశ్వునకుం బురజనసమ్మతిం బ్రథితయౌవ రాజ్యపట్టం బొసంగి పరమైశ్వర్యధుర్యుం డయ్యె నిత్తెఱంగున. 278

క. తనమగని నత్తమామల, జననీజనకులను దన్ను సకలకులంబుఁ
ఘనముగ సముద్ధరించెను, జనవర సావిత్రి [1]ధర్మచరితము కంటే. 279

తే. ఆపతివ్రతయట్ల యీయాజ్ఞసేని, పరమ[2]కల్యాణి ధర్మసంభావనీయ
యధిప మిమ్మును మీయఖిలాన్వయంబు, నుద్ధరించు మహాభాగ్యయుక్తిఁ జేసి.

క. అని చెప్పి పాండుతనయుల, ననఘుల వీడ్కొని మునీంద్రుఁ డనుపమతేజో
ఘనుఁ డగుమార్కండేయుఁడు, దనయాశ్రమమునకు నరిగెఁ దద్దయుఁ బ్రీతిన్.

సూర్యుఁడు బ్రాహ్మణవేషంబునఁ గర్ణునకు హితంబు సెప్పుట.

వ. అని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనునితో మునీంద్రా యింద్రుండు గర్ణుకవచకుండలంబు [3]లెవ్విధంబున నేల యపహరించెం జెప్పవే యని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 282

సీ. వనమున నప్పాండుతనయు లుండగ నందు, [4]వరుసఁ బన్రెం డగువత్సరంబు
కడపట నింద్రుఁడు గడఁగి పాండవహిత, కారి యై కర్ణునికవచకుండ
లములు మాయాప్రయోగమున హరింపంగఁ, దలఁచిన నాతనితలఁ పెఱింగి
జలజాప్తుఁ డొకనాఁడు వెలయ రాధేయున, కది యెల్ల నెఱిఁగింతు నని తలంచి

ఆ. లోకనుతుఁడు బ్రాహ్మణాకార మొప్పంగ, నతసియున్నకడకు నరుగుదెంచి
యేకతంబ యున్నయాకర్ణుతోడ న, భీష్టభంగి దోఁప నిట్టు లనియె. 283

క. ఓకర్ణ సుజనవినుత గు, ణాకల్ప భవద్ధితార్థ మై యొకకార్యం
బేకతమ చెప్ప వచ్చితిఁ, బ్రాకటముగ వినుము నాదుపలుకులు [5]వరుసన్. 284

వ. పాండవపక్షపాతి యై పాకశాసనుండు భవదీయంబు లయినకవచకుండలంబులు హరింపం గోరి నీవు బ్రాహ్మణప్రియుండ వనియును బ్రాహ్మణు లడిగిన నెయ్యది యైనను వంచన సేయ వనియును నెఱుంగుం గావునఁ గపటబ్రాహ్మణుం డై వచ్చి యడుగం గలవాఁడు నీవును గవచకుండలంబు లీవలవదు రత్నకాంచనవనితాప్రముఖంబు లయినపదార్థంబులు సూపియుం బ్రార్థించియు నెవ్విధంబున నయినం గడపి పుచ్చ వలయు నట్లు గాక వీని నతని కిచ్చితేని మృత్యువశంబునం బొందఁ గలవాఁడవు. 285

---

1 దత్సుచరితన కంటే; ధర్మచరితము వింటే; ధర్మచరితను కాదే. 2 కల్యాణ కర్మసం. 3 లెవ్విధంబున హరియించె. 4 వరుసన బన్రెండు వత్సరముల. 5 ప్రీతిన్.

చ. అమృతమయంబు నువ్వొ సుగుణాకర యిమ్మహనీయవస్తుయు
గ్మ మివియ యుండునేనిఁ ద్రిజగంబులయందు నశేషశత్రులో
కమునకు నీవు వధ్యుఁడవు గావు నిరంతరసౌఖ్యసంప్రమో
దమున వెలుంగు దీ విది హితంబుగఁ జెప్పితి మోసపోకుమీ. 286

క. అనిన విని సూతతనయుఁడు, వినయంబున నిట్టు లనియె విప్రాకారం
బున వచ్చినవేల్పువు నీ, వనఘా యెవ్వఁడవు నాకు నానతి యీవే. 287

క. అనిన నతఁ డేను సూర్యుఁడ, మనమున నీయందుఁ గలుగుమక్కువఁ గర్జం
బౌనరఁగ నుపదేశింపం, జనుదెంచితి ననిన నతఁడు సంభ్రమ మొప్పన్. 288

వ. అభివాదనంబు సేసి దేవా దేవర నాకత్యంతహితుండ వగుటం జేసి కృతా
ర్థుండ నైతి నిం కొక్కవిన్నపంబు సేసెద నవధరింపుము. 289

ఉ. భూసురకోటి వేఁడుటయుఁ బోఁడిగఁ బ్రాణము లైన నీగి నా
బాస దినేశ [1]లోకమునఁ బ్రస్ఫుట మింతయు నట్లు గావునన్
వాసవుఁ డట్టి నన్నడుగ వచ్చుఁ బ్రియం పడి నాకు నొక్కబ్రాఁ
త్తే సురలోకవందిత మదంగవచంబును గుండలంబులున్. 290

క. జగములనెల్లను నిండిన, పొగడిత గడువెలితి సేసి పొల్లయొడలి కై
తగవే జన్మవ్రత మిట్టు, [2]దిగ విడువఁగ నేఁడు నాకుఁ ద్రిభువనదీపా. 291

మ. మతిఁ గుంతీసుతపక్షపాతి యగుచున్ మాయాస్వరూపంబుతో
జితధైర్యుండు శతక్రతుండు నను భిక్షింపంగ నేతెంచున
ట్టితెఱం గైనఁ దదీయ[3]కీర్తియ చుమీఁ డిందుం ద్రిలోకీనము
న్నతమై యొప్పు మదీయకీర్తి యిది సూ నాపుణ్య మెబ్భంగులన్. 292

ఆ. కీర్తి విడువఁ జాలఁ గీర్తితో మెలుఁగంగఁ, జావు వచ్చెనేనిఁ జత్తుఁ గాని
జగములోన నెల్ల నడికంటెఁ జావు మే, లనఁగఁ బరఁగుమాట యనఘ వినవె.

శా. కీర్తియ యిచ్చుఁ బుణ్యగతిఁ గీర్తియ తల్లియుఁబోలెఁ బ్రోచు న
త్కీర్తియ [4]యాయువున్ సిరియుఁ గీర్తివిహీనుఁడ చూ శవంబు దు
ష్కీర్తను నెల్లచేటులును గిట్టి హరించు ననండె తొల్లి భ
క్తార్తిహరుండు నాఁ బరఁగు నంబుజసూతి జగద్ధితంబుగన్. 294

సీ. విప్రులు గడు నర్థి వేఁడినఁ [5]గడిమితోఁ, బొచ్చెంబు సేయక యిచ్చు టొకటి
బలితంపుఁబగతురఁ బరిమార్చు టొక్కటి, దండి నైయె యనిఁ జచ్చుటొండెనొకటి
శరణాగతుని నెట్టిశత్రుని నైనను, గరుణించి చంపక గాచు టొకటి
భామినీద్విజవృద్ధబాలాతురుల కైన, యాపదఁ జెచ్చెరఁ బాపు టొకటి

1 దీని నుడుపంగఁ జతుర్ముఖుఁ డైన నోపఁ డ, వ్యాసవుఁ. 2 తెగ ... త్రిభువనవంద్యా. నర్తనము నిండించుచున్ ద్రిలోకీనము, న్నతమై. 4 ధర్మమున్ సిరియుఁ ... దు, ష్కీర్తను నెల్ల ఘాతములు. 5 గలిమిలోఁ ; గరిమతోఁ ; గలిమితోఁ ...కరుణఁ గయ్యంబునఁ గాచు.

ఆ. [1]యనఘ యివి వ్రతంబులై చెల్లు నాకు నిం, దొకటి దప్పె నేని వికలకీర్తి
నగుదుఁ గాన యిత్తు నఖిలభావముల నా, ఖండలునకుఁ గవచకుండలములు.
వ. అనినఁ గర్ణునకు సూర్యుం డిట్లనియె. 296
క. కడునెయ్యురు హితముగఁ జె, ప్పెడుపలుకులు వినవు గరము బేలవు నీ వె
క్కడ బుద్ధి తెరువు లెక్కడ, చెడక వినుము నీకుఁ దెలియఁ జెప్పెదఁ గర్ణా.
క. తనకుఁ దనయులకు సతులకు, జననీజనకులకు బంధుజనులకుఁ గీడొం
దని తెరువునఁ గీర్తి గొనం, జనుఁ గా కందఱును జెడుయశం బేమిటికిన్. 298
ఉ. కావున నీవు ప్రాణములు గావుము కీర్తి యటుండ నిమ్ము నీ
జీవిత మున్నఁ గీర్తి మఱి చేరదె కీర్తి యొకం డనంగ నే
లా వనితల్ దనూభవులు [2]లక్ష్ములు బంధులు సార్వభౌమ తే
జోవిభవంబు నిమ్ముపడఁ జొప్పడుఁ బ్రాణ మొకండు గల్గినన్. 299
క. మృతుఁడైననరుఁడు వెనభ, స్మితుఁడై చనుఁ గాక కీర్తి మేలిమి గను నే
మృతదేహంబునకు నలం, కృతిఁ జేసినయట్లు మృతునికీర్తియుఁ బిదపన్. 300
వ. నీవు నాకు నత్యంతభక్తుండ వగుటం జేసి భక్తజనరక్షణంబు గర్తవ్యంబు, గావున
నీకిట్లన్నియుం జెప్పవలసె మఱియు దేవనిర్మితం బైనరహస్యం బొక్కటిగలదు
దానం జేసి నీయందు నాకు వాత్సల్యంబు మిగిలియుండు నది యిప్పు డేను జెప్పఁ
బిదపఁ దనయంతన యెఱుగంబడియెడు నీకు నర్జునునకుం దెగనిపగ యై
యుండు మీకుఁ గయ్యంబు నయ్యెడు నందు నీవు సహజకుండలమండితుండ
వగుటం జేసి యర్జునున కజయ్యుండ వయ్యెద వట్లుం గాక వీనిం గోలుపోయి
తేని నెంతయు దెప్పరం బగు ననినం గర్ణుం డిట్లనియె. 301
మ. కరుణామూర్తివి నీవు సంతతము భక్తశ్రీసమాధానత
త్పరచిత్తుండవు గావునం గడఁగి నాపై మక్కువం బద్దనీ
వర మే లానతి యిచ్చి తిం కొకటి దేవా నిన్నుఁ బ్రార్థించెదం
గరుణన్ నాప్రతికూలదుర్లలితవాక్యంబుల్ సహింపం దగున్. 302
క. అనృతమున కెంత వెఱతును, వినుమంతకునకును నంత వెఱవ [3]మును గ్రహిం
చినవ్రతము విడిచి దుర్గతిఁ, జనఁ జాలుదునయ్య నన్నుఁ జనునే పూన్పన్. 303
వ. అర్జునుండు దుర్జయుం డని చూడ వలదు నీవును మదీయంబు లగుదివ్యాస్త్ర
విశేషంబు లెఱుంగుదు జామదగ్న్యుండును ద్రోణుండును నాకు నొసంగిన
దివ్యాస్త్రంబు లల్పంబులు గావు గావున నవశ్యంబును సమరంబున సమరరాజ
నందనుం దెగటార్ప నోపుదు నీ వింక నొండు దలంపక నాకు ననుజ్ఞ యిమ్మ
నిన నొక్కింత విచారించి [4]యాదేవుండు రాధేయున కిట్లనియె. 304

1 యైన యివి; యనఁగ నివి. 2 లక్షలు...ని మ్మడరఁ; నిమ్మ ధరఁ. 3 బ్రతిగ్రహిం.
4 యాదితేయుండు.

—— సూర్యుఁడు గర్ణునితో నింద్రుచే శక్తిఁ గైకొను మని చెప్పుట. ——

తే. ఎల్లభంగుల నిశ్చయం బిదియ యేని, వత్స విను మింక నొక్కటి వాసవునకుఁ
గలదు దారుణంబును నమోఘంబు నైన, శక్తియది నీకు నడుగుము సవినయముగ.

క. తొలితొలి బలసూదనుచేఁ, జెలువుగ నాదివ్యశక్తి సేకుఱఁ గొని కుం
డలములుఁ గవచంబును మఱి, యలఘుమతీ యిమ్ము భద్ర మగు నట్లయినన్.*

ఉ. వైరులఁ జంపి చంపి వెస వచ్చుఁ గరంబున కాజిలోన న
ద్దారుణశక్తి వాసవుఁడు దా నన తొల్లి సహస్రసంఖ్యలం
గ్రూరసురారిసంఘములఁ గూల్చె మహాభుజ నీకు నెమ్మి నా
ఘోరపుసాధనంబు దొరకొన్న నవశ్యము గెల్తు [1]పోరులన్. 307

వ. అని చెప్పి కమలహితుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ గర్ణుండును వాసవురాక కెదురు
చూచు చుండె ననిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 308

మధురాక్కర. కలదు దేవగుహ్యం బని కమల బాంధవుఁడు గర్ణుఁ
బలికె నని చెప్పి తది యెద్ది బలియుఁ డాసూతజుండు
లలితకవచంబు మణికుండలములు నెమ్మెయిఁ బడసి
వెలసె నివ్విధ [2]మింపుగ వివరింప వలయు నాకు. 309

వ. అనిన వైశంపాయనుం డది యంతయుం జెప్పెద విను మని యిట్లనియెఁ దొల్లి
కుంతిభోజుకడకు దుర్వాసుం డతిథి యై వచ్చి వానిచేతం బూజితుం డై నాకు
నీయింటఁ గొంతకాలంబు వసియింప నిష్టం బై నది నాయున్నయంతకాలంబును
నీవును నీయనుచరులును నిర్వ్యాజం బగుభక్తి సేయ వలయు నిట్లొప్పుదే
యనుటయు నొడంబడి యతండు దనకూఁతుం బృథ యనుకన్యకం బిలిచి య 310
మ్మహామునిం జూపి.

ఉ. దేవసమానుఁ డీధరణిదేవుఁడు వేడుక మద్గృహంబునం
దా వసియింపఁ గోరుటయు దానికి నేనును నియ్యకొంటి నిం
దీవరనేత్ర నీవుఁ గడు ధీరవు ధీవినయోపచారసం
భావితవృత్త వట్లగుట భక్తి భజింపుము బ్రాహ్మణోత్తమున్. 311

క. ఇతఁ డెయ్యది యెత్తఱి సమ్మతిఁ గోరిన నది ఘటించి [3]మచ్చిక నిడి తో
షితుఁ జేయు మిమ్మహాత్ముని, మతి యలుగక యుండవలయు మానిని యెపుడున్.

ఆ. వినుము విప్రవరులు వెడవెడ గినిసిరే, నియును ధరణి యెల్ల నీఱు సేయఁ
జాలుదురు తపఃప్రశస్తులు దుర్వార, తేజు లెందు నధికధీరమతులు. 313

క. భూదేవపరాభవమునఁ, గాదే వాతాపిదండకప్రభృతులు పెం

---

* 306-307 వ పద్యములకు నడుమ, 'వ. అమ్మహాసాధనంబు తెఱంగుఁ జెప్ప నచ్చెరువు (చెప్పం గరం బచ్చెరువు) దానివిశేషంబుఁ జెప్పెద విను మని మఱియు నిట్లనియె.' అను వచనము కొన్నొకప్రతియందు గాన్పించెడి. 1 వైరులన్. 2 మంతయు. 3 మంచిగ నిడి; మంచిగఁ బఱి,

వేది చెడిరి భూదేవస, మాదరమునఁ గాదె బ్రదికినవి యిజ్జగముల్. 314

సీ. పసిబిడ్డ వయ్యును బడఁతి నీ వెంతయు, గుణవంతురాలవు గురులయందుఁ
బెద్దలయందును బృథివీసురులయందుఁ, గడు [1]భక్తి సేయుదు కమలనయన
బంధులుఁ జెలులు సంబంధిజనంబులుఁ, బురమువారును నంతిపురమువారుఁ
బూఁబోఁడి నిను మెచ్చి బొగడనివారు లే, రే మని వర్ణింతు నేను నిన్ను
తే. యదుకులంబునఁ బుట్టి యత్యంతసౌఖ్య, మమరఁ బెరిఁగితి నాపుత్త్రివై త్రిలోక
సుందరము రూపు ప్రాయంబు సొంపు నిట్టి, దిచ్చరిత్రంబు సతులకు నెందుఁ గలదు.

వ. నీగౌరవం బంతయు నెఱింగి కాదె వహ్నిసమానుం డైన యీమహాముని నారాధించుటకు నీయందు భారం బెక్కించెద నీవును దర్పంబును నహంకారంబును దూరంబున నిడి యిప్పుణ్యపురుషుం బరితుష్టుం జేసి కృతార్థతం బొందు మనిన నక్కన్నియ దండ్రి కి ట్లనియె. 316

ఉ. కోరుదు నేను విప్రతతిఁ గొల్వఁగ నెప్పుడు నాత్మలోన నా
కోరినకోర్కి నేఁడు దలకూడె నరేశ్వర యట్లుఁ గాక నీ
[2]కోరినయట్టియవ్విధము గోరి యొనర్చుట నాదుభాగ్యసం
భారము గాదె యీయడుము భారము నాపయిఁ బెట్టి నెమ్మదిన్. 317

వ. అని పలికిన సంతసిల్లి కుంతిభోజుండు దుర్వాసున కక్కన్నియం జూపి యిట్లనియె.

క. ఈపిన్నది నాకూఁతురు, తాపస[3]జనముఖ్య మిమ్ముఁ దాఁ గొలువంగా
నోపుదు నని పూనెం బసి, పాప సుఁడీ కినుక లేక పని గొనవలయున్. 319

చ. ఎఱుఁగక తప్పుగా మెలఁగె నేనియు దానికి సైఁచి నేరముల్
గఱపి ప్రియంబుతోఁ గొలువు గైకొనఁగా దగు మీకు బాలురుం
దెఱవలు వృద్ధులుం దమకుఁ దెల్లము దప్పులు సేసి రేనియుం
మఱతురు గాని యల్గరు సమగ్రశమాన్వితు లైన తాపసుల్. 320

కుంతి దుర్వాసునకుఁ బరిచర్య సేయుట.

వ. అని యప్పగించి యప్పార్థివేంద్రుం డప్పు డమ్మునీంద్రునకుఁ జంద్రికాధవళం బైనసౌధంబునందు శయనాసనప్రముఖోపకరణంబులు నభిమతాహారసాధనద్రవ్యంబులు నాయితంబులు సేయించి తాను సంతసంబున నూఱడి యుండె నంత. 321

క. భావించి నాఁడునాఁటికి, వేవిధముల మిగుల భక్తివినయంబులతో
దైవోపచారముల భూ, దేవోత్తముఁ గొల్చెఁ గుంతిదేవి నియత యై. 322

సీ. అతఁడును దద్భావ మరయంగ మదిఁ గోరి, రూపించి [4]యిటపోయి రేప వత్తు
నని పోయి నడికిరే యర్ధితోఁ జనుదెంచు, రేయి వచ్చెద నని రేపు వచ్చు

1 ప్రీతి. 2 కోరికయట్టి యవ్విధ. 3 కులముఖ్య. 4 యొకపరి రేప...మాపు వచ్చెద.

[1]నేప్రొద్దువచ్చిన నింతి యప్పుడ భక్ష్య, భోజ్యముల్ గ్రొత్తపోల్పుగ నొనర్చు
నెయ్యది గోరిన నిచ్చకు రాఁ బెట్టు, నలయదు మదినైన నలుగ దెపుడు
ఆ. ననుదినంబు భోజుఁ డాత్మజఁ బిల్చి త, ద్వర్తనంబు నడుగ వనజముఖియుఁ
దాను గొల్చుతెఱఁగుఁ దాపసవరునిచం, దమును జెప్పుచుండుఁ దండ్రియలర.
వ. అంత నొక్కసంవత్సరంబు పరిపూర్ణంబయినఁ బ్రీతుండై దుర్వాసుండు గుంతిం
జూచి నీచేసినయారాధనంబునకు మెచ్చితి నభిమతంబు లిచ్చెద నడుగు మనిన
నమ్మానిని గృతాంజలి యై మీరు నావలనం బ్రసన్నుల రయితిరి దీనికి మాత్రం
డ్రియుం గరంబు నలరు నింతియ చాలు నొం డేల యనిన నతం డప్లేని నిది
యొక్కమంత్రంబు గైకొను దీనంజేసి యెయ్యేనివేల్పు నాహ్వానంబు సేసెద
వవ్వేల్పు సనుదెంచి నీవశంబున నుండు ననిన నొం డన వెఱచి కుంతియుం
బ్రసాదం బనియె నమ్మునీంద్రుండు దాని కమ్మంత్రంబు విధియుక్తంబుగా నుపదే
శించి కుంతిభోజుని దీవించి నిజేచ్ఛం జనియె నంతఁ గొంతకాలంబునకు. 324
మ. మదిఁ గారుణ్యము సేసి విప్రవరుఁ డీమంత్రంబు నా కిచ్చె నే
నిది యేచందము చూతు నంచు నొకనాఁ డిచ్ఛన్ [2]కృతస్నాత యై
సుదతీరత్నము పూర్వశైలతటిపై శోభిల్లుతిగ్మాంశుఁ జూ
చి దళత్పద్మముమాడ్కి నుల్లసిత మై చిత్తంబు రాగిల్లఁగన్. 325
వ. సహజకుండలకవచాభిరామం బయినతదీయమూర్తివిభవంబున కోటువడి దేవా
భవత్సమానసుందరుం డగునందనుం గరుణింపవే యని మనంబునం గోరుచు
మంత్రోచ్చారణంబు సేయుచున్నఁ బ్రభాకరుండును నిజయోగబలంబున మూ
ర్త్యంతరంబు ధరియించి కుంతిపాలికిం జనుదెంచి మధురస్వనంబున. 326
తే. అబల నీమంత్రబలమున నరుగుదెంచి
నాఁడ నీవాఁడ నైతి మనఃప్రియంబు
నీకు నెయ్యది యొనరింతు నిజము చెపుము
యనినఁ బడఁతి యి ట్లనుఁ గమలాప్తుతోడ. 327
తే. కార్య మొక్కటియును లేదు కౌతుకమున, నేనుమంత్రంబునొడివితినింతమాత్రఁ
జేసి నీకు నిచ్చటికి విచ్చేయ నేల, దివికి నరుగుము క్షమ్మితి దేవ నీవు. 328
వ. అనిన దానికి సూర్యుం డి ట్లనియె. 329
ఉ. క్షమ్మితి పోక తప్పెడినె కామిని యే మని మున్ను నీవు చి
త్తమ్మునఁ గోరి తద్విధము దప్పక యిప్పుడుఁ బల్క [3]రాదె తే
జమ్మున మత్సమానుఁ గవచస్ఫుటకుండలమండితాంగు స
త్సమ్మతుఁ బుత్త్రుఁ గోరవె నిజమ్ముగ నావలనం దలోదరీ. 330

1 నెప్పుడు వచ్చిన నింతి యప్పుడ క్రొత్త, లుగ భక్ష్యభోజ్యాదు లొగి నమర్చి...ననుదినం
బు నధిపుఁ డాత్మజఁ. 2 శుచిర్భూత; ఋతుస్నాత...రంజిల్లఁగాన్. 3 గాదె.

వ. కావున నిప్పుడు మదీయసమాగమంబున కొడంబడుము నీకోరినయట్టితనయుండు జనియించు నిట్లు సేయనినాఁడు నిన్నును భవజ్జననీజనకులను భస్మంబు సేయుదు మఱియు నీ దైనశీలవృత్తంబు లెఱుంగక మంత్రంబు గర్వంబునం జేసి నీ కుపదేశించినతాపసు నీక్షణంబ నిర్దహింతు నిదె యంబరంబుననుండి యింద్రాదిసురవరులు నీకతమ్మునఁ జిక్కువడి యున్న నన్ను నవ్వుచున్నవారు వీరిం జూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చినం జూచి కుంతిభోజరాజనందన డెందంబున నమందలజ్జావివశ యగుచు దినేశ్వరున కిట్లనియె. 331

క. నను నిచ్చుటకుం గర్తలు, జననియు జనకుండుఁ గాక చనునే నాకున్
వనితాధర్మమ్ము విడువఁగ, ననఘా యిట్లయిన [1]ధర్మహానియుఁ గాదే. 332

ఆ. మంత్రిబల మెఱుంగ మదిఁ గోరి తప్పునే, సితి మహాత్మ దీనిఁ జెట్టగాఁగ
నవధరింప కెట్టులైన నాబాల్యంబుఁ, గరుణ సైఁప వలయుఁ గమలమిత్ర. 333

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల దివాకరు ననునయించి యెట్లునుం గ్రమ్మఱింప నేరక దనకారణంబునఁ గులంబునకును గురుజనంబులకును నపాయం బగు నని యునుం దలపోసి భయంబు మిగులఁ దెగువ సేసి యతని కిట్లనియె. 334

చ. ముదము దలిర్ప బంధుజనమున్ గురువర్గముఁ గూడి రూఢి నొ
ప్పిదముగ ధర్మమార్గమునఁ బెండిలి సేయఁగఁ బిమ్మటన్ సము
న్మదరసకేళి[2]లీల గరిమం బగుఁ గాక కులంబు శీలమున్
వదలి వధూజనంబులకు వచ్చునె యిమ్మెయి వేడ్క సల్పఁగన్. 335

క. బంధుమతి నైన నను ని, ర్బంధముమెయి ధర్మబాహ్యపథమున నలినీ
బాంధవ యిటు సేయుటయును, మంథరభవదీయకీర్తి మలినము గాదే. 336

చ. జగములయందు ధర్మువును సత్యము నీయది గాదె [3]యెందు నే
తగవులు నీయెఱుంగనివిధంబులె యిట్టిది నీదుభంగికిం
దగ వగునేని మార్పలుకుదాననె యే నగుఁ గాక నీకు నిం
పగు తెఱఁ గాచరింపు మిట యావల నయ్యెడునింద కోర్చెదన్. 337

సీ. అనుటయు నద్దేవుఁ డయ్యిందుముఖిఁ జూచి, తల్లిదండ్రులును బాంధవజనులును
గారు నిన్నిగికిఁ గర్తలు విను నీవ, యొడయురాలవు నీకు నుజ్జ్వలాంగి
కామంబు లెల్లను గామించి పొందుట, నయ్యెఁ గన్యాశబ్ద మట్లు గాన
యాత్మతంత్రత్వంబునందు నీ కెగ్గు లే, దే నేల నడతు ధర్మేతరంబు

ఆ. మత్సమాగమమున మదిరాక్షి నీదుక
న్యావ్రతంబుఁ జెడదు నందనుండు
నధిక తేజుఁ డుదయ మగు నిన్ను లోకనిం
దయును బొందకుండుఁ దథ్య మబల. 338

1 వంశహానియు. 2 లీలకుఁ గ్రమం బగుఁ. 3 దేవ యే...నీదుబుద్ధికిం...నింద కోర్చితిన్.

కుంతి సూర్యునివరంబున గర్భంబుఁ దాల్చి కర్ణుం గాంచుట.

వ. అని యొడంబఱిచి సూర్యుండు తత్సమాగమంబునం బ్రీతుం డయి దానికి గర్భాధానంబు సేసి గగనంబున కరిగె నంతఁ బూర్వపక్షంబున చంద్రుండునుం బోలె గర్భంబును గ్రమంబునఁ బ్రవర్ధనంబు నొందుచు నభివ్యక్తం బయ్యును బ్రభాకరుమహిమంజేసి లోకవిదితంబు గాకుండెఁ దత్ప్రకారంబు దాదికూఁతు రొక్కతియ యెఱుంగు నిట్లు వర్ధిల్లుచుం బది యగుమాసంబున నొక్కనాఁటినిశాసమయంబునం గన్యాంతఃపురంబునందు. 339

ఆ. కొడుకుఁ గనియె సహజకుండలకవచాభి, రాము విమలకమలకోమలాక్షు
దీర్ఘబాహుఁ జారుదృఢదేహుఁ దరుణార్క, తేజుఁ గుంతిభోజరాజపుత్త్రి.

వ. ఇట్లు జనియించిన యర్భకుం జూచి లోకాపవాదభయంబునకుం దలరి వెఱచి యాక్షణంబ యొక్క[1]మంజూషలోన నబ్బాలకుం బదిలంబుగా నిడి దాని నతిదృఢంబుగాఁ దెప్పం బంధించి సఖియునుం దానును గొని చని పురసమీపగతం బయిన యశ్వనదీప్రవాహంబున విడిచి కుంతి యెంతయు సంతాపంబున నిట్లని విలాపంబు సేసె. 341

ఆ. కొడుక నిన్నుఁ గాంచుకొఱఁతనోముల కాని, పెంచి గారవించి పేర్మి నీదు
ప్రోపుఁ గుడువఁ గాంచుపుణ్యంబు దుది ముట్ట, నేల చేయ నైతి నేనుగుట్ట. 342

మ. [2]నెఱయం బున్నమచందురుం జెనయునీనెమ్మోమునం దివ్యమై
చిఱునవ్వొప్పఁగఁ జూడ నీక పులకల్ సెల్వొంద నిన్ గ్రుచ్చి య
క్కఱ దీఱం బొరి నక్కునం గరము వీఁకం జేర్ప నీ కిమ్మెయిన్
వఱదం ద్రోవఁగఁ జేసెనే యకట దైవం బెందుఁ జొత్తున్ సుతా. 343

సీ. ఏపుణ్యసతికి నీ వింకఁ [3]జేపడియెదొ, యెక్కడఁ బడియెదో యే నెఱుంగ
నేపుణ్యురాలొకో యిప్పుడు నినుఁ బుత్త్రుఁగాఁ గాంచుటకు మేలికలను గాంచు
లలిఁ బాంసుకేళి నల్లన నడపాడుచు, నవ్యక్తమధురవాక్యామృతంబు
వీనులఁ గురియుచు వెడఁదగన్నులుఁ బిన్న, నవ్వును శుభలక్షణములు నమరఁ

ఆ. దేజరిల్లునిన్నుఁ దెఱవ యెవ్వతయొకొ, యడర గ్రుచ్చి యురమునందుఁ జేర్చి
వేడ్క మిగిలి వేనవేలభంగులఁ గొని, యాడి యాడి ముద్దు లాడుఁ గొడుక.

ఉ. లాలితయౌవనోజ్జ్వలవిలాసములం దిలకించి సుందరా
భీలవిచేష్టితం బమర భీమ[4]మనోభవసింహరేఖమై
వ్రాలవె యింక నీ వెలమి వామవిలోచన లంగజన్మలీ
లాలస లై విపత్తులు భయాలను లై ధృతి యేది చూడఁగన్. 345

1 మందసలో...దెప్పంబునం బంధించి. 2 నెఱయుం బున్నమచంద్రుతో దొరయు...య, క్కఱయారన్; య, క్కఱయేదం; య, క్కఱతోడన్...పఱుతం; వఱతం; వఱుపం. 3 నందనుఁడ వై...నల్లన నడయాడుచు...లీల నెత్తి వేనవేల. 4 వయోద్వహ...లంగజన్మహా.

ఆ. ఎచట నున్న నైన నెల్లప్పుడును నిన్నుఁ, గన్నులారఁ జూడఁ గాంచుఁ గాన
తనయ నిన్నుఁ గనినతపనుండు గడుధన్యుఁ, డయ్యె మందభాగ్య నైతి నేను.

చ. ఇనుఁ డఱచేత మాటు వడు టెన్నఁడుఁ గల్గునె నిన్ను నెమ్మి నేఁ
గనియెదఁ గాక యింక నొకకాలమునం దయినం దనూజ నీ
వినుతశరీరభావమును వీనులసన్మణికుండలంబులున్
ఘనతరవజ్రవర్మముఁ బ్రకాశత నొందక యుండ నేర్చునే. 347

చ. దివి భువి నంతరిక్షమున దిక్కుల గాడ్పున నగ్నియందు న
ర్ణవములయందు ఘోరవిపినంబులయందును నీకు [1]నెప్పుడున్
శివ మగుఁ గాక దిక్పతులు సిద్ధులు సాధ్యులు రుద్రులాశ్వినుల్
పవనులుఁ బుత్త్రి నిన్నుఁ గృపఁ బాయక యెప్పుడుఁ గాచుచుండెడున్. 348

వ. అని యేడ్చుచుం గుంతి యచ్చటం దడయ వెఱచి గూఢప్రకారంబునఁ గన్యాంతఃపురంబునకు వచ్చి యెప్పటియట్ల వర్తిల్లుచుండె నట మంజూషయు నశ్వనదీప్రవాహవేగంబునఁ జర్మణ్వతికిం జని యందుండి యమునాగతం బై యట చని భాగీరథిం బడి సూతవిషయంబునం బంపానగరంబుచేరువ నరుగుచుండె. నా సమయంబున. 349

సీ. ధృతరాష్ట్రసఖుఁ డైనయతిరథుం డనుసూతుఁ, డతివలుఁ దానును నతివిభూతి
గంగలో జలకేళిసంగతుం డై యుండి, తుంగతరంగానుషంగవశతఁ
జనుదెంచు [2]మంజూషఁ గని కడు వేడుకఁ, దనపరిజనములఁ బనిచి పట్టి
తెప్పించి ధీయుక్తి యొప్ప నేకతమున, నప్పెట్టెఁ దెఱచి తా నప్పు డందు

ఆ. వినుతహేమకవచుఁ గనకకుండలధరు, ననుపమానతేజు ఘనుఁ గుమారుఁ
గని మనంబులోన ననయంబు విస్మయం, బొనర గ్రుచ్చి యెత్తికొని ముదమున.

వ. తనజీవితేశ్వరి యైనరాధకుం జూపి యిట్లనియె. 351

క. అనపత్యుల మైనమనకు, మనపాలిటివేలు పిక్కుమారుని నిచ్చెన్
వనజాక్షి యితఁడు మానుష, జనితుఁడు గాఁ డరయ దేవసంభవుఁడు సుమీ.

క. అని దానిచేతి కిచ్చినఁ, గొని యురమునఁ [3]గదియ నదిమి కొనియెఁ గొడుకు న
వ్వనితకుఁ బాలెంత తెఱం, గునఁ జన్నులు సేఁపె నపుడు గూరిమి పేర్మిన్. 353

వ. ఇట్లాదంపతులు ప్రమోదసంపద సొంపారం గుమారుం గొని నిజమందిరంబున కరిగి యాత్మీయకులోచితంబు లగుజాతకర్మాదిసంస్కారంబు లొనరించి సహజకుండలాలంకృతకర్ణుం డగుటం జేసి వానికిఁ గర్ణుం డని నామకరణంబు సేసి రంత.

క. వసువర్మధరుఁడు గావున, వసుసేనుం డనఁగఁ బేరు వానికి నిడి రిం
పెసఁగఁగ భూసురు లాది, త్యసుతుం డిబ్భంగి సూతతనయుం డయ్యెన్. 355

వ. తద్వృత్తాంతం బంతయుఁ గుంతి తనయాప్తచరులవలన విని శిథిలీకృతసంతాప

---

1 నెల్లెడన్. 2 మంజుసఁ గని. 3 నదిమి కొనియెఁ గొడుకు నతివ య, వ్వనితకు.

యయి యుండె నతిరథుండును సంప్రాప్తయౌవనుం డైనకొడుకుం దోడ్కొని వచ్చి ద్రోణాచార్యులయొద్ద నస్త్రశిక్ష సేయం బెట్టె నాసూతసూనుండు మఱియుఁ గృపాచార్యునలనను జామదగ్న్యువలనను వివిధాస్త్రలాభంబు నొంది క్రమంబున దుర్యోధనుతోడ బద్ధసఖ్యుం డై యతనికిఁ బ్రియంబు సేయం దివిరి దివిజరాజనందనుతో మచ్చరించుచుఁ బాండవుల కప్రియంబు సేయు చుండె.

ఉ. ఆతనియస్త్ర[1]విద్యయు సమంచితకుండలభర్మవర్మవి
ఖ్యాతియు నాత్మలోఁ దలఁచి కౌరవనాయక ధర్మసూనుఁడుఁ
భీతమనస్కుఁ డై యతఁ డభేద్యబలుం డని సంతసంబు ధై
ర్యాతిశయంబు డించి హృదయవ్యథఁ బొందుచు నుండెఁ గానలోన్. 357

వ. అయ్యుధిష్ఠిరునకుఁ బ్రియం బాచరింపం గోరి కవచకుండలంబులు గొనుటకై పురందరుం డొక్కనాఁడు బ్రాహ్మణరూపంబునం జని మధ్యాహ్నసమయంబునఁ గర్ణుండు సూర్యోపాస్తి సేయు చుండి బ్రాహ్మణులకు నభీప్సితంబు లిచ్చుతఱిం గని భిక్షాం దేహి యనుటయుఁ గర్ణుం డతని కి ట్లనియె. 358

చ. అలసవిలాసలాలసరసాన్విత లై ననితంబినీజనుల్
వలసిన [2]భూరివిస్ఫురితవస్తుసమగ్రము లై నగ్రామముల్
వలసిన నుల్లసన్మణిసువర్ణవిభూషణగోధనావళుల్
వలసినఁ గోరు మిచ్చెద ధ్రువంబుగ నావుడు నాతఁ డిట్లనున్. 359

క. విను మివి యెయ్యవియును నా,కు నభీష్టము గావు నీదు కుండలములు [3]స
ద్వినుతకవచంబు నిచ్చినఁ, గొనియెద నీ నోపుదేని గుణరత్ననిధీ. 360

చ. అనవుడుఁ గర్ణుఁ డిట్లనియె నక్కట యేను విశిష్టవస్తువుల్
గొనకొని యిత్తు నాఁగ నిటు [4]గోరుదె నీవు దలంప కప్రయో
జన మగువాని భూమిసురసత్తమ యెంతయు బేల వైతి ము
న్నెనయఁగ నిట్టు లెవ్వరును నెయ్యెడ వేఁడిరె యిజ్జగంబులన్. 361

క. కుండలములుఁ గవచము న,ట్టుండఁగ నిమ్మనఘ వేఁడు [5]మొలసినధనముల్
నిండింతు నీమనోరథ, మొం డేమియు ననకు మింక నూర్జితచరితా. 362

వ. అనిన నతం డెవ్విధంబు[6]న నొడంబడక కవచకుండలంబులయంద బద్ధాభిలాషుం డయి పలికినఁ గర్ణుండు వానిం బ్రార్థించియుఁ బూజించియు బుజ్జగించియు ననేకమణికనకాది ద్రవ్యంబులు నివేదించియు నెట్లును నొడంబఱుప నేరక యతని కి ట్లనియె. 363

ఆ. [7]సహజములు నాకు నిక్కవచంబుఁ గుండ

---

1 వీర్యము...కుండల కర్మవర్మ (వజ్రవర్మ). 2 భూరిసస్యపరి. 3 నీ వినుతకవచంబు. 4 గోరెద వీవు దలంప నప్రయో. 5 మొండుధనంబుల్. 6 నను మగుడంబడక. 7 సహజములు చూవె నాకు నీమహితకవచ,కుండలంబులు యివి లేక యుండెనేని.

లములు నివి లేక యున్న నే సమరభూమిఁ
గడిఁదిశత్రులచేత భంగంబు వడుదుఁ
గాన యీఁ జాల నయ్యెద వీని నేను. 364

క. నానాజనపదబహుళము, నానాధనసంయుతంబు [1]నా రాజ్యము స
మ్మానంబున నిచ్చెదఁ గొన, వే ననుఁ గారింప కింక విప్రవరేణ్యా. 365

వ. అనియును నతనియందు సుముఖత్వంబు గానక కానీనుండు దరహసితాన
నుం డగుచుఁ గృతకభూసురు నుపలక్షించి యి ట్లనియె. 366

చ. ఎఱిఁగితి నేను నిన్ను విబుధేంద్రుఁడ వీవు జగత్ప్రియంబు గ్ర
చ్చఱ భవదీయరక్షణమునంద వెలుంగుచు నుండు నిట్టి ని
న్నఱవుగ నేను వేఁడుకొన యుక్తుఁడఁ గాక మొఱంగి నన్ను న
క్కఱ వడి నీవు వేఁడు టిది గర్జమె నిర్జితదైత్య చెప్పుమా. 367

తే. అనిన నింద్రుఁ డి ట్లనియె మీ యయ్య పద్మ
హితుఁడు ము న్నింత సెప్పె నీ కిష్ట మెసఁగఁ
గాన యెఱిఁగితి నీ వింకఁ గడప నేల
యనఘ మాబోఁటులకుఁ బ్రియం బైనపనికి. 368

వ. అనిన రాధేయుండు దేవా యట్లయిన నఖిలశత్రుఘాతిని యైననీయమోఘశక్తి
నాకుం గృప సేసి కవచకుండలంబులు గొను మనినం బాకశాసనుం డి ట్లనియె.

ఉ. ఇచ్చెద శక్తి నీకు విను మేర్పడ నాజి మదీయశత్రులం
గ్రచ్చఱఁ జంపి చంపి యది గ్రమ్మఱి చేతికి వచ్చు చుండు నీ
కిచ్చుట యట్లు గాదు భువి నెందును దుర్జయుఁ డైననీరిపుం
జెచ్చెరఁ దున్మి నొక్కరున చేకుఱ [2]నన్ను భజించుఁ గ్రమ్మఱన్. 370

వ. ఇట్టిది సమయంబుగాఁ బరిగ్రహింపు మనినఁ గర్ణుండు నాకుం గలపగతుం
డొక్కరుండ వాని వధియించుటయ మదీయమనోరథం బనుటయుఁ బురంద
రుండు దరహసితవదనుం డై. 371

ఉ. నీయభిలాష మేను మది నిక్క మెఱుంగుదు నుగ్రశౌర్యుఁ దే
జోయుతుఁ బార్థు నోర్తు నని చూచెదు [3]నీ కది యేల తీరు రా
ధేయ దయావిధేయుఁడు విధేయజగత్త్రయుఁ డవ్యయుండు నా
రాయణుఁ డమ్మహాత్మునకు రక్షకుఁ డేరికి వాఁడు సాధ్యుఁడే. 372

వ. అనినం దపననందనుం డది యట్లుండె నాకు సహజం బైనకవచంబు నొలిచి
యిచ్చిన మదీయదేహంబు గరంబు వికృతం బగు నది యే మని యవధరించి
తనిన నింద్రుండు నీశరీరంబు భవజ్జనకుం డైనయరుణకిరణువర్ణం బెట్టి దట్టిదీ
ప్తిం జెలువొందు నని పలికి వానికి నమోఘశక్తి యొసంగి దీని నాపత్కా

1 నాకామ్యము. 2 నన్నె భజించు పిమ్మటన్. 3 నీకటు లేల తీరు; నీ కిటు లేల తీరు.

లంబునం దక్కఁ బెఱయప్పుడు ప్రయోగించిన నీకు నపాయం బగు నని చెప్పెఁ దదనంతరంబ యవ్వీరుండు గవచకుండలంబులం బుచ్చి యతని కిచ్చె. 373

చ. అలఘునిశాతశస్త్రమున నంగము లన్నియు నిర్వికారుఁ డై
యొలువఁ దొడంగినట్టియెడ హా యని కిన్నరయక్షసిద్ధసా
ధ్యులు దివినుండి యార్చుచును దూర్యరవంబు సెలంగ [1]నచ్చుతం
బెలయఁగఁ బుష్పవృష్టిఁ గురియించిరి కర్ణుపయిం బ్రియంబునన్. 374

వ. ఇట్లు సూతపుత్త్రుని వికృతగాత్రుం జేసి వాసవుండు ప్రమదవికాసభాసితుం డగుచు నిజలోకంబున కరిగెఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు విని కౌంతేయు లత్యంత సంతోషంబునం బొదలిరి గాంధారేయులు దుఃఖవిదారితహృదయు లై రని యిట్లు కుండలాహరణంబు సవిస్తరంబుగాఁ జెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కి ట్లనియె. 375

క. అనయము దుస్తర మగున, వ్వనవాసము నిస్తరించి ద్వాదశవర్షం
బునకడపట నేమివిధం, బొనరించిరి మత్పితామహులు మునినాథా. 376

వ. అనిన నమ్మహీపతి కమ్మహీదేవుం డి ట్లనియె నట్లు మార్కండేయువలనఁ బుణ్యకథలు విని పాండవు లనంతరంబ క్రమ్మఱి ద్వైతవనంబున కరిగి యం దున్నయెడ నొక్కనాఁడు సుఖాసీనుం డయి యున్నధర్మరాజుపాలికి నొకబ్రాహ్మణుండు సంభ్రమంబునఁ బఱతెంచి యిట్లనియె. 377

ధర్మరాజు బ్రాహ్మణునియరణి దెచ్చుటకుఁ బోవుట.

క. తరుశాఖఁ దగిల్చిననా, యరణియొకమృగంబు వచ్చి యతిరయమున న
త్తరువున నొరసి కొనంగా, ధరణీశ్వర తగిలెఁ జువ్వె తచ్ఛృంగమునన్. 378

క. దానిఁ గొని పఱచె నమ్మృగ,మానత[2]నృపలోక నాకు నయ్యరణిఁ దగం
గా నిపుడు దేరఁ బనుపవె, భూనుత నిత్యవిధి లోపమునఁ జన కుండన్. 379

చ. అనవుడు నాక్షణంబ మనుజాధిపుఁ [3]డుద్ధతచాపహస్తుఁ డై
యనుజులుఁ దాను నెంతయు రయంబున నాహరిణేంద్రుపజ్జఁ గై
కొని చని కూడ ముట్టి మెఱుఁగుల్ నిగుడం బటుసాయకంబు లే
సిన నొకయమ్ము నమ్మృగము సెందద చేరద యద్భుతంబుగన్. 380

వ. అదియును వారి నతిదూరంబుగా నెలయించికొని చని యొక్కఘోరవిపినంబున నదృశ్యం బైన నయ్యత్నంబు విఫలం బగుటకు విషాదంబు నొందుచు నయ్యేవురు నతిశ్రాంతు లై శీతలచ్ఛాయం బగు నొక్కవటమహీరుహంబుక్రింద విశ్రమించి రప్పుడు నకులుండు ధర్మనందనున కిట్లనియె. 381

క. కులశీలోన్నతియు విని, శ్చలకరుణారతియు ధర్మసంగ్రహమతియుం

---

1 (బుష్పసో, నలు గురియించి రాతపననందనుమీఁద నుతించి వేడ్కతోఁ. 2 రిపులోక ...గా నీవు దేరఁ బను. 3 డున్నత.

గలమనకు నివ్విధంబున, నలజడి వచ్చుటకు మూల మది యెయ్యదియో. 382

వ. అనిన నమ్మహాప్రాజ్ఞుం డతని కి ట్లనియె. 383

క. వినుము సుఖమునకు దుఃఖం, బునకుం గారణము దనదుపూర్వకృతం బై
చనుకర్మ మ కారణ మిది, యని యన్యము గలుగ నేరదం డ్రొక్కటియున్.

వ. అనుటయు భీమసేనుండు నకులున కి ట్లనియె. 385

ఆ. ప్రాతికామి వోయి పాంచాలిఁ గొలువులో
పలికిఁ [1]దేర నపుడ యలుక యెసఁగ
నాంబికేయసుతుల నందఱఁ దునుమ కే
నునికి నిట్టియెడరు మనకుఁ బుట్టె. 386

చ. అనవుడు నర్జునుం డనియె నాసభ సూతసుతుండు పేర్చి ప
ల్కినపటువాక్యముల్ వినియుఁ గిన్కకుఁ బూనక యేఁ దొలంగి కా
ననమున [2]కిట్లు కాతరజనంబులచాడ్పున నేఁగుదెంచుటన్
మనకు దురంతదుఃఖములు మానక పైకొని వచ్చెఁ దమ్ముఁడా. 387

వ. అనినయనంతరంబ సహదేవుం డిట్లనియె. 388

ఆ. దుష్టశీలుఁ డైన దుర్ద్యూతపరుని గాం, ధారుఁ బట్టి యేను దడయ కపుడ
తునుమ కునికి నిట్టి దుర్దశ[3]పాలైతి, మనఘ మనము కాననాంతరముల. 389

వ. అని యిట్లందఱు నన్నితెఱంగులఁ బలుకుచుండ నజాతశత్రుండు నకులుం జూచి
భవదీయసోదరు లత్యంతపిపాసితు లైనవారు నీ విమ్మహీరుహం బెక్కి జలంబు
లున్నయెడ యరయు మనిన నతండును దద్వచనానురూపంబున నవ్వనస్పతిస
మారోహణంబు సేసి దెసలు గలయం బరికించి దూరంబున సలిలంబు లున్న
వని యన్న కెఱింగించిన నతం డట్లేని నీవ పోయి జలపానంబు సేసి మాకును
జలంబులు గొని రమ్మని పనుచుటయును మాద్రేయుండు వృక్షావతీర్ణుం డయి
రయంబునం జని ముందట నతిమనోహరం బగుతటాకంబుఁ గని జలంబులు
ద్రావం బోయిన నొక్కయశరీరభూతం బి ట్లనియె. 390

నకులాదులు యక్షుని నిరాకరించి నీరు ద్రావి మూర్ఛితు లగుట.

క. ఓయన్న యీతటాకము, నాయది నీ వీజలము గొనఁగ వలతేనిన్
నాయడిగినప్రశ్నములకు, ధీయుత యుత్తరము లిమ్ము తేటపడంగాన్. 391

క. అనుటయు నవ్వాక్యముదెస, ననాదరము సేసి నకులుఁ డక్కొలనం ది
య్యనినీరు ద్రావి నిశ్చే, తనుఁ డై యాక్షణమ పడియెఁ దత్తీరమునన్. 392

వ. అట ధర్మపుత్త్రుండు సహదేవుం గనుంగొని నకులుండు జలంబులకుం జని తడసె
నీ వరిగి యతనిం దోడ్కొని జలంబులు గొనుచు రమ్మని పనిచిన నక్కుమారుం

1 దెచ్చి...మనకు నొలసె; మనకుఁ గలిగె. 2 కిట్టు లాతురజనంబుల...మానక పై పయి వచ్చెఁ. 3 వాటిల్లె, నవఘ మనకుఁ గాననాంతరమున.

డతిశీఘ్రగమనంబునం బోయి పద్మినీతీరంబునం బడి యున్న యన్న తెఱంగుఁ
జూచి విస్మయశోకవ్యాకులహృదయుం డగుచు నిది యేమినిమిత్తంబున నయ్యె
నో యనియూహించుచుఁ బెల్లడరుతృష్ణాభరంబు సహింప నోపక జలంబులదెస
నాసఁ జేసి కొలనికి డిగ్గిన నెప్పటిభూతం బిట్లనియె. 393

ఆ. అనఘ యీజలాశయము నాయధీనంబు, సాహసంబుఁ జేసి చనదు చొరఁగ
నాదుప్రశ్నములకు నలి నుత్తరము లిచ్చి, వారి గొనుము నీవు వలసినట్లు. 394

క. అనిన నది యాదరింపక, ఘనుఁ డాసలిలములు ద్రావి గ్రక్కున విష మె
క్కినవిధమునఁ బరవశుఁడై, ఘనసాలమహీరుహంబుకరణిం బడియెన్. 395

సీ. అంత నంతకసూనుఁ డంతరంగంబున, సంతాప మెసఁగ వాసవతనూజుఁ
గనుఁగొని యన్న నీయనుఁగుఁదమ్ములు వోయి, కడుఁదడవయ్యె నిక్కాననమున
నెయ్యది పుట్టెనో చయ్యన నీ వేఁగి, వారిని దోడ్కొని వారి గొనుచుఁ
జనుదెమ్ము నావుడు ఘనభుజుం డధికర, యంబున నరిగి జలాశయంబు

ఆ. తీరభూమిఁ బడిన వారి నవారిత, మహితశౌర్యధనుల మాద్రిసుతులఁ
జూచి విస్మయైకగోచరుఁడై సవ్య, సాచి యుల్లమున విషాద మడర. 396

క. నాలుగుదిక్కులుఁ గనుఁగొని, యాలో నెవ్వరిని గాన కత్యంతపిపా
సాలసుఁడై సలిలంబులు, గ్రోలఁగ సమకట్టి యొయ్యఁ గొలనికి [1]డాసెన్. 397

వ. డాయుటయు నాకాశవాణి యిట్లని వీతెంచె. 398

మ. బలిమిం జొచ్చిన నెట్టివారి కయినం బ్రాణంబుపై వచ్చు నీ
సలిలావాసము మత్పరిగ్రహము తృష్ణాచ్ఛేద మొందం జలం
బులు ద్రావన్ వలతేనిఁ బ్రశ్నములకుం [2]బొం దొందఁగా నుత్తరం
బులు నాకిమ్మనుడున్ మనంబునఁ బృథాపుత్త్రుండు సక్రోధుఁడై. 399

ఉ. మ్రుచ్చిలి [3]నిల్చి దుర్వచనముల్ పచరించినఁ జెల్ల నిత్తునే
చెచ్చెర నీయెలుం గడఁగఁ జేసెద నిప్పుడు సూడు మంచు వి
వ్వచ్చుఁడు శబ్దభేది శరవర్గముఁ దద్వచనంబుచక్కటిం
గ్రచ్చుఱ నించె మౌర్వీరవకంపితసర్వదిగంతభాగుఁడై. 400

ఆ. ఇట్టు లేయుటయును నెప్పటివాక్యంబు, మఱియు వినఁగఁ బడిన మఘవసూనుఁ
డలసి కొలనుసొచ్చి యంబుపానము సేసి, యిలకు నొఱగె వివశహృదయుఁ డగుచు.

వ. తదనంతరంబ యుధిష్ఠిరుండు భీమసేను నాలోకించి కవలును గవ్వడియును నింత
వడి దడయుటకు నిమిత్తం బెయ్యదియో నీవు నరుగు మనినం గిమ్మీరవైరి
మారుతజవంబున నమ్మువ్వురుఁ జనినచొప్పునం జని పద్మాకరకూలంబునందు
నిద్రావివశులుం బోలెఁ బడి యున్నతమ్ములం గని దుఃఖితుం డై. 402

తరలము. ఇది మనుష్యకృతంబు గాదు సురేంద్రకిన్నరపన్నగ

1 డిగ్గెన్. 2 బొల్పారఁగా. 3 వచ్చి...పచరించినఁ బోవ నిత్తునే.

త్రిదశనిర్మిత మైనకర్మము దీని [1]నెంతయు నేర్పడం
బిదపఁ జూచెదఁ గాక యంచు విభీతిదూరుఁడు నీరున
ట్టొదవఁ దత్సలిలాశయంబు సముత్సుకుం డయి చొచ్చినన్. 403

వ. అంతరిక్షగోచరం బైనవచనం బి ట్లని వినంబడియె నయ్యా నీ వి ట్లిల సాహసంబు సేసె దిక్కొలను మత్పూర్వపరిగ్రహంబు నీ వోపుదేని నాయడిగిన యర్థంబులకు నుత్తరంబు లిచ్చి జలంబులు ద్రావు మనిన నప్పలుకులు గైకొనక వృకోదరుండు నిపీతసలిలుం డై యచ్చోటన మూర్ఛితుం డై పడియె నిట పాండవాగ్రజుండు. 404

క. తమ్ములు నలువురు నొక్కట, నమ్మెయి మసలుటకు నాత్మ నత్యంతవిషా
ద మ్మొలయ సముత్థితుఁ డై, [2]క్రమ్మఱ నమ్మార్గ మపుడు గైకొని నడచెన్. 405

సీ. అపగతజనశబ్ద మై యనభివ్యక్త, మార్గ మై యవిరళదుర్గశైల
తరుగుల్మవల్లీవితాన మై గజసింహ, శరభశార్దూలసూకరలులాయ
బహుళ మై బహువిధపక్షికోలాహల, భయద మై కడుఁ బర పయినయడవి
ననుజుల వెదకుచు ననఘుండు సని కాంచెఁ, గమలాకరంబుతీరమునఁ బడిన

ఆ. వారిఁ బూరువంశవరుల భీమార్జున, యముల నమితబలుల విమలమతులఁ
బ్రళయపతితలోకపాలసంకాశుల, భూరిపుణ్యధనుల వీరవరుల. 406

మ. కని డెందంబునఁ దల్లడం బడర దీర్ఘశ్వాసవైవర్ణ్యముల్
దనుకం దాల్మి సలింప విస్మయపరీతస్వాంతుఁ డై శోకబా
ష్పనిరుద్ధాకులలోచనుం డగుచు మూర్ఛల్ పైకొనం గొంతసే
పు నరేంద్రోత్తముఁ డుండెఁ జిత్రమున రూపుం బోలెఁ దా నచ్చటన్. 407

వ. పదంపడి డెందంబు ధృతిపొందున నిడికొని యతం డన్నలువుర నుపలక్షించి నలుదెసలుం బరికించి యాత్మగతంబున. 408

తే. ఒరులు వచ్చినచొప్పు లే దరిగినట్టి, చొప్పు లేదు పెనంగినచొప్పు లేదు
ఘనభుజులయంగకంబులు గనుఁగొనంగ, నక్షతము లేలయొక్కొ యిట్లయిరివీరు.

ఉ. క్రూరుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁ [3]డతికుత్సితుఁ డెంతయుఁ బాపబుద్ధి గాం
ధారుఁడు పెక్కుమాయలకుఁ దావల మక్కట యద్దురాత్మకుల్
వారక యెద్దియేని యొకవంచన మై నిటు సేసిరొక్కొ యె
వ్వారలు నాత్మ నమ్ముదు రె వక్రవిచారులఁ బాపకారులన్. 410

క. వదనంబుల తెలివియుఁ గర, పదరుచియుం జెడదు వీరు వడుటకుఁ గత మీ
యుదకము విష[4]దిగ్ధం బని, మదిఁ దలఁపం బోల దేమి మాయయొ యెఱుఁగన్.

---

1 నింతయు...సముత్సుకాకృతిఁ జొచ్చినన్. 2 క్రమ్మన నమ్మార్గమునకుఁ గాఁ జనఁ దొడఁగెన్. 3 డతికోపనుఁ...దావలుఁ డక్కట. 4 దుష్టం బని...మాయయొ యరయన్; దలఁపన్; వగవన్.

చ. పుడమియు [1]సర్వసంపదలుఁ బొల్పఱ వైరులపాలు సేసి యీ
యడవికి వచ్చి భీకరమృగావలిపొత్తున నున్నవీరి వె
న్నడికొని యిట్లు సేసెనె యనాథులఁబోలె విధాత్రుఁ డింక నె
క్కుడుఁ జనువాఁడ నేది గడగాఁ దరియింతు దురంతదుఃఖముల్. 412

సీ. పుత్త్రిలు దుఃఖార్తిఁ బొగులుట కనిశంబుఁ, బొక్కుచు నున్నయప్పుణ్యచరిత
మాతల్లి పాండునిమహిషి నా కెదురుగా, వచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చి వత్స [2]నాఁడు
దమ్ముఁగుఱ్ఱలు నీవుఁ దగ విపినంబున, కరిగితి రిప్పు డయ్యనుజు లెందుఁ
జనిరి నీ వొక్కండ చనుదెంచి తిది యేమి,యనిన నాయమతోడ నకట యేమి

ఆ. యనఁగ నేర్చువాఁడ నాచార్యవిదురశాం,తనవకృపులు నను ముదంబుతోడఁ
గుశల మడిగిరేనిఁ గుశల మే మనువాఁడఁ, దలుఁగ రానియెడరు దగిలె నాకు.

వ. అని పెక్కుదెఱంగుల వగచి యాధర్మజుండు దప్పి గొర్వక నీళ్లు ద్రావుట కై
సరోవరంబులోనికి దిగుటయు నశరీరభూతం బిట్లనియె. 414

మ. విను మే నొక్కబకంబ నిక్కొలను పృథ్వీనాథ నాసొమ్ము నీ
యనుజుల్ మద్వచనంబు గైకొనక తోయాస్వాదు లై యివ్విధం
బునఁ బ్రాణచ్యుతిఁ బొంది రీవును గడున్ [3]మోహంబునన్ సాహసం
బునకుం జొచ్చిన నట్ల యయ్యెదు సుమీ ము న్మట్ట వారించితిన్. 415

క. ఏ నడిగినయర్థములకు, భూనుత యుత్తరము లిచ్చి పొలు[4]పొందఁ బయః
పానము సేయుము నావుడు, నానిర్మలచరితుఁ డంబరాభిముఖుం డై. 416

వ. అయ్యా నీవు బకరూపధరుండ వై యున్నరుద్రుండవో పావకుండవో పవనుండ
వో యట్లు గానినాఁడు కులపర్వతప్రతిము లయిననాతమ్ములం బడఁద్రోచునట్టి
బలంబు పులుఁగులకుం గలదె దేవాసురగంధర్వయక్షాదులకు దుర్జయు లైన
యివ్వీరుల నిట్లు సేసి నీవు గానివాఁడవపోలెం దొలంగి యున్నవాఁడవు నాకు
నద్భుత భయకౌతుకంబు లొక్కటం బొదమెడు నీ వెవ్వండవు నీతలం పెయ్యది
చెప్పి నాహృదయవేదన నపనయింపవే యనిన నదృశ్యభూతం బి ట్లనియె.

ఆ. కౌరవేంద్ర బకముఁ గాను నే విను మొక్క, యక్షవరుఁడ నిచట నస్మదీయ
నికృతిఁ జేసి పడిరి నీతమ్ము లందఱు, ననుచు నాక్షణంబ యతనియెదుర. 418

మ. నిలిచెం దాళసముచ్ఛ్రితాంగుఁడు మహానిర్ఘోషసంతర్జితా
ఖిలభూతప్రకరుండు దీర్ఘవిపులగ్రీవుండు దంష్ట్రాసము
జ్జ్వలవక్త్రుండు విరూపలోచనుఁడు దీవ్రస్ఫారతేజోఘనుం
డలఘుం డాసరసీ[5]తటాగ్రమున నయ్యక్షుండు ఘోరాకృతిన్. 419

వ. ఇట్లు నిలిచి కౌంతేయాగ్రజున కి ట్లనియె. 420

---

1 నర్థసంపదయు... నేది తుదఁగా భరియింతు. 2 నీవు...దలఁగ; దలఁపఁ గాని. 3 మోసంబునన్...మున్మట్టఁ గాఁ జెప్పితిన్; మున్మన్న వారించితిన్. 4 పార. 5 తటాంతమున.

క. నాయనుమతి లేకుండఁగ, నీయుదకము ద్రావిరేని యెవ్వారైనన్
ధీయుత చత్తురు నీ వటు, సేయవు సమ్యగ్విచారశీలుఁడ వగుటన్. 421
వ. కావున మదీయంబు లగు ప్రశ్నంబుల కుత్తరంబు సెప్పు మనిన నతండు మహాత్మా నీచిత్తంబునకు వచ్చునట్లుగాఁ జెప్ప నాబోఁటివానికి శక్యం బగునే యైనను నానేర్చువిధంబున జెప్పెద నడుగు మనిన నయ్యక్షుం డిట్లనియె. 422

ధర్మరాజు యక్షప్రశ్నముల కుత్తరంబు లిచ్చుట.

క. దినకరు నెయ్యది నడపును, దినకరు నెవ్వారు గొలిచి తిరుగుదు రద్దే
వుని యస్తమించు టేమిట, ననఘ తదాధారభూత మది [1]యెయ్యదియో.
తే. అనిన ధర్మజుఁ డిట్లను నబ్జహితుని
నడపు బ్రహ్మంబు సురకోటి నడచుఁ గొలిచి
ధర్మచే నస్తమితుఁ డగుఁ దపనుఁ డమ్మ
హాత్మునకు సత్య మాధార మండ్రు [2]బుధులు. 424
వ. అనిన విని యక్షుం డిట్లనియె. 425
క. ఏమిట శ్రోత్రియుఁ డనఁ జను, నేమిటఁ గడు మహిమ వడయు నిమ్ముగఁ బురుషుం
డేమిట సహాయయుతుఁ డగు, నేమిట నగు బుద్ధిమంతుఁ డేర్పడఁ జెపుమా.
వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 427
క. శ్రుతమువలన శ్రోత్రియుఁ డగు,నతులతపోయుక్తిఁ గడుమహత్త్వము వడయున్
ధృతిచే సహాయయుతుఁ డగు, నతిశయముగ బుద్ధిమంతుఁ డగు బుధసేవన్.
వ. అని చెప్పిన నప్పార్థివోత్తమున కప్పురుషుండు వెండియు నిట్లనియె. 429
తే. ఏమికతమున భూదేవుఁ డెసఁగు దేవ, భావమున నాతనికి సాధుభావ మెవ్వి
ధమున నగు నసాధుత్వ మెద్దానఁ జెందు,మానుషుం డగునాతఁ డేదానఁ జెపుమ.
చ. అనవుడు ధర్మజుం డనియె నధ్యయనంబున దేవభావముం
గను నవనీసురుండు దధికవ్రతశీలత సాధుభావ మా
తనికి విశిష్టవృత్తి దిగఁ ద్రావి యసాధు వనంగ నుండు శ్రా
చనియతి లేక మృత్యుభయసంగతి నాతఁడు మానుషుం డగున్. 431
క. నా విని యతఁ డాతనితో, జీవన్మృతుఁ డెట్టివాఁడు సెప్పు మనుటయున్
దేవాతిథిపితృభృత్యజ, నావళులకు నిడక కుడుచునతఁ డని చెప్పెన్. 432
చ. విని మగుడంగ వాఁడు పృథివీపతిఁ జూచి ధరిత్రికంటె వ్రేఁ
[3]కన యగుదాని నాకసముకంటెఁ గడుం బొడ వైనదాని గా
డ్పునకును నెక్కుడై జవము పొంపిరి వోయెడుదానిఁ బూరికం
టెను దఱ చైనదానిని ఘటింపఁగ జెప్పుము నాకు నావుడున్. 433
వ. అమ్మనుజోత్తముం డయ్యక్షోత్తమున కిట్లనియె. 434

[1] యెట్టిదకో. [2] మునులు. [3] గనఁ జను.

ఆ. తల్లి వేఁగు సువ్వె ధరణికంటెను నాక, సంబుకంటెఁ బొడవు జనకుఁ [1]దరయ
గాడ్పుకంటె మనసు గడుశీఘ్రగతి తృణోత్కరముకంటెఁ జింత గరముతఱచు.

వ. అనిన నంబరచరుం డమ్మహీవరున కిట్లనియె. 436

తే. మొనసినిద్రించియునుగన్నుమూయదెద్ది, పుట్టియును జేతనత్వంబుఁ బొరయదెద్ది
యరయ రూపు గల్గియు హృదయంబు లేని, దెద్ది వేగంబుకతమున నెద్ది[2]వొలుచు.

తే. అనినఁ [3]గన్ను మూయదు సుప్త మయ్యు మీను
పుట్టియును గ్రుడ్డు చేతనం బొరయ కుండు
హృదయరహితంబు రారూప మేఱు రయము
కతన వర్తించు నని చెప్పెఁ గౌరవుండు. 438

వ. చెప్పిన నయ్యక్షుం డతనితోడఁ దెరువు నడచువానికి రోగార్తునకు గృహస్థునకు మృతిఁ బొందినవానికి నెవ్వ రెవ్వరు సుట్టంబు లనిన నప్పాండవమిత్రేఁ డన్నలువురకుం గ్రమంబున సార్థంబును వైద్యుండును సద్భార్యయుఁ గృతం బగుధర్మంబును బరమమిత్త్రంబు లని నిర్దేశించుటయు వాఁడు వెండియు నిట్లనియె. 439

క. ఏయ్యది ధర్మమునకుఁ గుదు, రెయ్యది యాశ్రయము కీర్తికి మ్మగుమార్గం
బెయ్యది సురలోకమునకు, నెయ్యది సుఖ[4]ములకు నిక్క మేర్పడఁ జెపుమా.

వ. అని యడుగుటయు. 441

క. అమరఁగ దాక్షిణ్యము ధర్మమునకుఁ గుదురండ్రు కీర్తి మహిమ నెలవు దా
నము సత్యము సురపురిమార్గము శీలము సంశ్రయము సుఖంబుల కెల్లన్.

వ. అని యుధిష్ఠిరుం డెఱింగించిన నతండు. 443

చ. నరునకు నాత్మ యెవ్వఁడు ఘనంబుగ [5]దైవిక మైనచుట్ట మె
వ్వ రతనికిం దదీయ మగువర్తన మేమిట నిర్వహించు భూ
వర యతఁ డేమి వూని యనవద్యతఁ బొందు నెఱుంగఁ జెప్పు మీ
వరుదుగ నన్న నక్కురుకులాగ్రణి యాతనితోడ నిట్లనున్. 444

తే. ఆత్మజుఁడు సువ్వె పురుషున కాత్మ యయ్యె, నాతనికి భార్య [6]దైవిక మైనచుట్ట
మతనిజీవిక పర్జన్యుకతనఁ జెల్లు, నతఁడు దానము గొనియాడి యతిశయిల్లు.

చ. అన విని మేటిధర్మ మగునట్టిది యెయ్యది [7]యేది యెప్పుడున్
దనియఁగఁ బండి యుండు విదితంబుగ నెయ్యది నిగ్రహించినం
దనరుఁ బ్రమోదసిద్ధి నియతంబుగ నెవ్వరితోడిసంధి యెం
దును వికలంబుగాదు పరితోష మెలర్ప నుపన్యసింపుమా. 446

వ. అని దివ్యుండు పలికిన నాదివ్యబోధనుం డిట్లనియె. 447

ఆ. విను మహింస మేటి యనఁ జను ధర్మంబు, [8]యాగకర్మ మెపుడు నమరఁ బండి

---

1 దనఘ. 2 వొదలు. 3 గనుమూయ దది సుప్త. 4 మునకు మూల మేర్పడఁ. 5 వైదిక. 6 వైదిక.
7 యెట్టి దెప్పుడుం, గనియఁ... నెసకంబుగ... నుపన్యసింపవే. 8 యోగకర్మ... వొనరఁ బండి.

యుండు మనసుఁ గ్రొవ్వు ఖండింపఁగా మోద, మొసఁగు సుజనసంధి యెడల దెందు.
తే. అనిన నతఁడు లోకమున కెయ్యదియు దిక్కు, జలము నన్నము నెద్దానసంభవించు
విష మనంగ నెయ్యది శ్రాద్ధవిధికి నెద్ది, సమయ మనిన నిట్లనిచెప్పె జనవిభుండు.
తే. సజ్జనులు దిక్కు సూవె యీసర్వమునకు, నభము ధరణియు జలము నన్నమ్ము నుద్భ
వించు నెలవులు విష మగు విప్రధనము, లనఘ శ్రాద్ధకాలము బ్రాహ్మణాగమంబు.
వ. అని తెలిపిన నయ్యక్షుండు ధర్మనందనుతో మనుజుం డెయ్యది పరిత్యజించి సర్వ
జనప్రియుండును నిశ్శోకుండును నర్థవంతుండును సుఖియును నగు ననిన నమ్మహీ
పతి యతని కిట్లనియె. 451
తే. సర్వజనసమ్మతుం డగు గర్వ ముడిగి, క్రోధ మడఁచి శోకమునకుఁ [1]గొలువుగాఁడు
వినవె యర్థాఢ్యుఁడగు లోభ మొనర విడిచి, తృష్ణవర్జించి సౌఖ్యంబు తెరువుఁగాంచు.
వ. అనిన యనంతరంబ యద్దివ్యుం డతనితోఁ బురుషశబ్దవాచ్యుం డెట్టివాఁడు మఱియు
సర్వధని యగువాఁ డెవ్వాండు నిశ్చయింపు మనినఁ బాండవజ్యేష్ఠుం డిట్లనియె.
క. దివి ముట్టి ధరణి యంతట, [2]నివిడి మెఱయు చుండు నెవ్వనియశోరమ య
ట్టివిశిష్టచరిత్రుఁడు య, క్షవరా పురుషుండు నాఁ బ్రకాశత నొందున్. 454
ఆ. ప్రియము నప్రియంబుఁ బెల్లగు సౌఖ్యదుఃఖములు భూతభావికార్యములును
నెవ్వనికి సమంబు [3]లిల సర్వధని యనఁ, బరఁగుఁ జువ్వె యట్టిభవ్యుఁ డనఘ.
వ. అని వివరించిన విని యుధిష్ఠిరు దెసఁ బ్రసాదమధురం బైన యాలోకనంబు నిగుడ
నయ్యక్షవరుండు మహాత్మా మదీయంబు లైన ప్రశ్నంబు లన్నింటికి సదుత్తరంబు
లిచ్చితివి నీవలనం బ్రీతుండ నైతి నీతమ్ములం దొక్కని ప్రాణంబు లిచ్చెద వేఁడు
మనిన నతండు. 456
సీ. శ్యామాంగు నారక్తజలరుహనేత్రు సా, లప్రాంశు నున్నతలలితబాహు
నకులుని బ్రదికింపు నావుడు యక్షుండు, భీమఫల్గును లతిభీమబలులు
ప్రియులు నీ కెంతయుఁ బృథివీశ వీరిలో, నొకనిఁ గోరక యిట్లు నకులుఁ గోరి
తనుడు ధర్మాత్మజుఁ డనియెను మాతండ్రి, యగుపాండువిభునకు మగువ లిరువు
ఆ. రందు గొంతికొడుకు లైనమువ్వురిలోన, నేను బ్రదికినాఁడ నింక మాద్రి
తనయు లిరువు రందు దగ నిప్పు డొక్కఁడు, బ్రదుకవలదె చెపుమ పాడి తెఱఁగు.
ఆ. ధర్మనందనుండు ధర్మాత్ముఁ డని మెప్పుఁ, దగిలి [4]జనము నన్నుఁ బొగడుచుండు
నట్టియేను ధర్మహానికి నోర్వఁజు, మ్మెంత వచ్చె నేని నింత నిజము. 458
వ. అనిన నతండు నీ దైనధర్మజ్ఞతకు మెచ్చితి నీతమ్ము లందఱు లబ్ధజీవితు లయ్యెడు
మనిన నాక్షణంబ విగతప్రాణులై పడియున్న యన్నలువురు నిద్రవోయి మేల్కని
నట్లు సముత్థితు లైనం జూచి విస్మితుం డై ధర్మజుం డిట్లనియె. 459
చ. నిను నొకయక్షమాత్రుఁడుగ నేమది నమ్మఁగ నేర నయ్యెదః

1 గుదురుగాఁడు. 2 నివుడ. 3 లివి సర్వ. 4 జగము.

జనసుత నీవు నిక్కముగ శక్రుఁడవో [1]యలకాధిపుండవో
యనలుఁడవో సమీరుఁడవొ యట్టులు గాక జగన్నుతుండు మ
జ్జనకుఁడు ధర్మదేవతవొ సత్కృపఁ జెప్పుము నాకు నేర్పడన్. 460

వ. [2]అనిన నమ్మహాత్ముండు మందస్మితాననుండై. 461

మత్తకోకిలము. ఏను ధర్ముఁడఁ జువ్వె రాజకులేంద్ర సత్యము శౌచముం
దానముం దపముం శమంబును దాంతియుం యశముం బరి
జ్ఞానయుక్తియు నాదుమూర్తులు సమ్మదంబున నిప్డు మ
త్సూను నుత్తమధార్మికుం నినుఁ జూచువేడుక వచ్చితిన్. 462

వ. నన్ను నాశ్రయించినజనంబులు దుర్గతిం బొరయరు గావున నభిమతవరం బిచ్చెద వేఁడు మనిన బాండవాగ్రజుండు సంభ్రమభక్తిభరితుం డగుచు దండ ప్రణామంబు నేసి యద్దేవోత్తముం బ్రస్తుతించి దేవా మదీయాశ్రమవాసుం డైనభూసురముఖ్యునరణియొక్కహరిణంబుచేత నపహృతంబయ్యె నతనికిం గర్మ లోపంబు గాకుండ నయ్యరణిం గరుణింపవే యనినఁ బ్రీతచిత్తుం డగుచు ధర్మదేవుండు. 463

క. విను మేను నీమనోగతి, యనఘా యెఱుఁగంగ వేఁడి యరణీహరణం
బొనరించితి మృగ మెక్కడి, దని యమ్మహనీయవస్తు వతనికి [3]నిచ్చెన్. 464

వ. ఇచ్చి మఱియు నిట్లను నిదె పదుమూఁడవయేఁడు సనుదెంచె నింక మీకు నజ్ఞాతవాసంబు సలుపవలయు నందు మీ రెవ్వ రెక్కడ నేరూపంబునం జరి యింపం గోరిన నయ్యేరూపంబు లలవడియెడు నెట్లున్నను మిమ్ము నెవ్వరు నెఱుంగ కుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నింక నొండెయ్యది వలసిన నడుగు మనిన నమ్మను జేశ్వరుం డిట్లనియె. 465

మత్తకోకిలము. ఆదిదేవుఁడ వైననీవు దయామతిం బొడసూపి న
న్నాదరించుటఁ జేసి ధన్యుఁడ నైతి నింతకు నెక్కుడొం
డేది గల్గెడు నైన నామది యెల్లనాఁడును గ్రోధమో
హాదులం బెడఁబాసి ధర్మువునందు నెక్కొనఁ [4]జేయవే. 466

వ. అనిన నద్దేవుం డతనికి నవ్వరం బొసంగి యనంతరంబ యంతర్హితుం డయ్యెఁ గాంతేయులు గ్రమ్మఱి నిజాశ్రమంబున కరిగి ధరణీదేవునకు నరణీప్రదానంబు నేసి తత్ప్రియుక్తాశీర్వాదశతంబులు గైకొని పరమానందంబునం బొంది రని యిట్లు పాండుతనయులవనవాసప్రకారంబు నవిస్తరమధురంబుగా నుపన్యసించి.

క. అనఘుఁడు గృష్ణద్వైపా, యనశిష్యుఁడు బోధనిధి సమంచితమేధా
ఘనునకుఁ బారిక్షితునకు, ననవరతానందసుఖసమగ్రత యొసఁగెన్. 468

---

1 పురసూదనుండవో...నాకు నావుడుం. 2 అమ్మహాత్ముండు మందస్మితా. 3 నొసఁగెఁ.
4 జూడవే.

సీ. భవ్యచరిత్రుఁ డాపస్తంబసూత్రుండు, శ్రీవత్సగోత్రుండు శివపదాబ్జ
సంతతధ్యానసంసక్తచిత్తుఁడు సూర, నార్యునకును బోతమాంబికకును
నందనుం డిలఁ బాకనాటిలో నీలకం, ఠేశ్వరస్థానమై యెసక మెసఁగు
గుడ్లూరు నెలవుగ గుణగరిష్ఠత నొప్పు, ధన్యుఁడు ధర్మైకతత్పరాత్ముఁ
తే. డెఱ్ఱనార్యుండు సకలలోకైకవిదితుఁ, డయిననన్నయభట్టమహాకవీంద్రు
సరససారస్వతాంశప్రశస్తి దన్నుఁ, జెందుటయు సాధుజనహర్షసిద్ధిఁ గోరి. 469

క. ధీరవిచారుఁడు [1]తత్కవి, తారీతియుఁ గొంత దోఁపఁ దద్రచనయ కా
నారణ్యపర్వశేషము, పూరించెఁ గవీంద్రకర్ణపుట[2]పేయముగాఁ. 470

క. వీరావతార విమలా, చార మహోదార శుభవిచార సుజనమం
దార నవకీర్తిమౌక్తిక, హార హరపదాబ్జమధుకరాత్మవిహారా. 471

తరలము. అమితవైభవ లోభమోహభయాదిదుర్గభమంజువి
భ్రమ[3]వికాసి విలాసినీజనపంచబాణ నిరంతరా
నమదశేషనృపాలమౌళిపినద్ధ ముగ్ధమణిప్రభా
క్రమసమర్చితవిస్ఫురత్పదకాంతినిర్జితపంకజా. 472

గద్యము. ఇది సకలసుకవిజనవినుత నన్నయభట్టప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబు నం దారణ్యపర్వంబున సీతాన్వేషణంబును లంకాభిగమనంబును రామరావణ యుద్ధంబును రాఘవాభ్యుదయంబును సావిత్రీచరిత్రంబును సూర్యుండు కర్ణునకు హితోపదేశంబు సేయుటయుఁ గర్ణుజన్మకథనంబును విప్రరూపంబునఁ గర్ణు కవచకుండలంబు లింద్రుండు హరించుటయు నారణేయంబును యక్షప్రశ్నంబులును ధర్ముండు ధర్మజునకు వరంబు లొసంగుటయు నన్నది సర్వంబును సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి యారణ్యపర్వము
సమాప్తము.

---

1 సత్కవి. 2 భేదముగాఁ. 3 విలాసితకామినీజన...దివ్యమణి ప్రభా, క్రమ (సమర్పిత) సమంచిత.

చెన్నపురి: వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
ఆదిసరస్వతీనిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.— 1915,